

Taittirīya-Brāhmaṇa

Edited by Subramania Sarma

Chennai 2005

Preface

The following text is the first stage on a workable electronic text of the Taittirīya Brāhmaṇa. I also felt that such a work could also lay the foundation for all future research work on the Taittirīya Brāhmaṇa, as a critical edition is the most basic of building blocks for any good research. Though this is by no means a critical edition, I hope to bring it to perfection. There are a few more texts of the Taittirīya Śākhā which will become available as and when they are ready.

This is the first time that the Sanskrit text of the Taittirīya Brāhmaṇa with accents is available via the Internet. This throws open many new vistas for researchers and Indologists for study. I am aware of the fact that this and other related works are delayed beyond any reasonable means. This delay is due to factors over which I have no control.

The extant printed versions of the texts suffered some major drawbacks. Firstly, they were based on MSS lying around in various Indological institutions mostly in Devanāgarī. Works in languages such as Grantha were ignored, even though everyone accepts that the Taittirīya Śākhā is one best preserved. The Grantha texts have also played a crucial role in this.

Another drawback is the non-representation of all accents in texts as it was felt that these should be learnt only from the Guru. This brings us to the next problem area. Most editions have ignored the wisdom preserved in the oral traditions.

The current work has attempted to rectify these defects and produce a clean text.

Though detailed lists were prepared for editing the texts, it could not be strictly adhered to due to limitations imposed by Unicode. These have however been documented. Another area where the current text is deficient is in the area of variants, which have been totally ignored. The additional passages appearing in the Andhra (Telugu) texts have also been ignored. Wherever sufficient material was not available, those areas to have been documented but not yet pointed out in the text.

I will attempt to produce these and the Pratikas as separate documents.

The entire work was made possible only by the kind guidance and financial assistance of Mr. Ulrich Stiehl, to whom the entire Indological community should be indebted. He has brought a lifetime of experience from the print industry to bear on this project and assisted in developing the fonts as per requirements. My thanks also to Mr. Gopalakrishnan Santhanam who helped in the proofreading of the texts.

My thanks are also due to Mr. Vijayaraghavan Bashyam, Shri R. Sundar, Mr. Ravi Mayavaram, and Mr. Lakshmi Narasimhan for their financial support for the project.

Despite any problems that may exist in these electronic texts they are potentially so valuable. I hope that this work forms a basis on which better works can be done. The purpose of this work will have been achieved if Indologists and scholars start using this as a benchmark text.

The following works were used in the producing this text:

- Taittirīya Brāhmaṇa text, with the commentary of Bhatta Bhaskara Mishra - Mahadeva Sastry, A and Srinivasacharya, L - Vols. 1-4, Mysore Govt. Library Series, 1908-1913, MLBD reprint
- Taittirīya Brāhmaṇam - Godbole, V.S. et al. 1934 - Anandasrama Sanskrit Series 37 (3 Vols).
- Taittirīya Brāhmaṇam - 3 Vols. - Nag Prakashan, Delhi
- Taittirīya Brāhmaṇam - G.K. Seetharaman - Your Family Friend Delhi.
- Taittirīya Brāhmaṇa (Edition in Grantha) - Heritage India Educational Trust, Chennai 2004 (Reprint).

Despite close scrutiny and vigilance, a few errors could have crept in owing to my lack of concentration. Users are requested to make note of and forward these to srothriyan@sarma.com.

I also thank the people at Omkarananda Ashram who have generously put their Itranslator software in the public domain thereby making this project feasible.

I conclude by thanking the various institutions and individuals who have lent, procured or presented to me various versions of the texts and also by once again thanking Mr. Ulrich Stiehl for having made this project possible.

Subramania Sarma

Copyright Notice:

© Copyright by Subramania Sarma, Chennai 2005. All rights reserved.

No part of this work may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, internet, or otherwise, without the prior written permission of the author of this work.

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 1, Chapter 1

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[1-1-1-1]]

ब्रह्म संधत्तं तन्मे जिन्वतम्।
क्षत्रं संधत्तं तन्मे जिन्वतम्।
इषं संधत्तं तां मे जिन्वतम्।
ऊर्जं संधत्तं तां मे जिन्वतम्।
रयिं संधत्तं तां मे जिन्वतम्।
पुष्टिं संधत्तं तां मे जिन्वतम्।
प्रजां संधत्तं तां मे जिन्वतम्।
पशून्संधत्तं तान्मे जिन्वतम्।
स्तुतौसि जनधाः।
देवास्त्वा शुक्रपाः प्रणयन्तु ॥ १ ॥

[[1-1-1-2]]

सुवीराः प्रजाः प्रजनयन्परीहि।
शुक्रः शुक्रशौचिषा।
स्तुतौसि जनधाः।
देवास्त्वा मन्थिपाः प्रणयन्तु।
सुप्रजाः प्रजाः प्रजनयन्परीहि।
मन्थी मन्थिशौचिषा।
संजग्मानौ दिव आ पृथिव्याऽऽयुः।
संधत्तं तन्मे जिन्वतम्।
प्राणं संधत्तं तं मे जिन्वतम्।
अपानं संधत्तं तं मे जिन्वतम् ॥ २ ॥

[[1-1-1-3]]

व्यानं संधत्तं तं मे जिन्वतम्।
चक्षुः संधत्तं तन्मे जिन्वतम्।
श्रोत्रं संधत्तं तन्मे जिन्वतम्।

मनः संधत्तं तन्मे जिन्वतम्।
वाचं संधत्तं तां मे जिन्वतम्।
आयुः स्थ आयुर्मे धत्तम्।
आयुर्यज्ञाय धत्तम्।
आयुर्यज्ञपतये धत्तम्।
प्राणः स्थः प्राणं मे धत्तम्।
प्राणं यज्ञाय धत्तम् ॥ ३ ॥

[[1-1-1-4]]

प्राणं यज्ञपतये धत्तम्।
चक्षुः स्थश्चक्षुर्मे धत्तम्।
चक्षुर्यज्ञाय धत्तम्।
चक्षुर्यज्ञपतये धत्तम्।
श्रोत्रं स्थः श्रोत्रं मे धत्तम्।
श्रोत्रं यज्ञाय धत्तम्।
श्रोत्रं यज्ञपतये धत्तम्।
तौ देवौ शुक्रामन्थिनौ।
कल्पयंतं देवीर्विशः।
कल्पयंतं मानुषीः ॥ ४ ॥

[[1-1-1-5]]

इषमूर्जमस्मासु धत्तम्।
प्राणान्पशुषु।
प्रजां मयि च यजमाने च।
निरस्तः शण्डः।
निरस्तो मर्कः।
अपनुत्तौ शण्डामर्कौ सहामुना।
शुक्रस्य समिदसि।
मन्थिनः समिदसि।
स प्रथमः संकृतिर्विश्वकर्मा।
स प्रथमो मित्रो वरुणो अग्निः।
स प्रथमो बृहस्पतिश्चिकित्वान्।
तस्मा इन्द्राय सुतमाजुहोमि ॥ ५ ॥

नयन्त्वपानं संघत्तं तं मे जिन्वतं प्राणं यज्ञाय धत्तं
मानुषीरग्निर्द्वे च ॥ १ ॥

[[1-1-2-1]]

कृत्तिकास्वग्निमादधीत।
एतद्वा अग्नेर्नक्षत्रम्।
यत्कृत्तिकाः।
स्वायामेवैनं देवतायामाधाय।
ब्रह्मवर्चसी भवति।
मुखं वा एतन्नक्षत्राणाम्।
यत्कृत्तिकाः।
यः कृत्तिकास्वग्निमाधत्ते।
मुख्य एव भवति।
अथो खलु ॥ १ ॥

[[1-1-2-2]]

अग्निनक्षत्रमित्यपंचायन्ति।
गृहान् ह दाहुको भवति।
प्रजापती रोहिण्यामग्निमसृजत।
तं देवा रोहिण्यामादधत।
ततो वै ते सर्वात्रोहानरोहन्।
तद्रोहिण्यै रोहिणित्वम्।
यो रोहिण्यामग्निमाधत्ते।
ऋध्नोत्येव।
सर्वात्रोहान्रोहति।
देवा वै भद्राः सन्तोऽग्निमाधित्सन्त ॥ २ ॥

[[1-1-2-3]]

तेषामनाहितोऽग्निरासीत्।
अथैभ्यो वामं वस्वपाकामत्।
ते पुनर्वस्वोरादधत।
ततो वै तान् वामं वसूपार्वर्तत।
यः पुरा भद्रः सन्पापीयान्त्स्यात्।

स पुनर्वस्वोराग्निमादधीत।
पुनरेवैनं वामं वसूपार्वर्तते।
भद्रो भवति।
यः कामयेत दानकामा मे प्रजाः स्युरिति।
स पूर्वयोः फल्गुन्योराग्निमादधीत ॥ ३ ॥

[[1-1-2-4]]

अर्यम्णो वा एतन्नक्षत्रम्।
यत्पूर्वं फल्गुनी।
अर्यमेति तमाहुर्यो ददाति।
दानकामा अस्मै प्रजा भवन्ति।
यः कामयेत भगी स्यामिति।
स उत्तरयोः फल्गुन्योराग्निमादधीत।
भगस्य वा एतन्नक्षत्रम्।
यदुत्तरे फल्गुनी।
भग्येव भवति।
कालकञ्जा वै नामासुरा आसन् ॥ ४ ॥

[[1-1-2-5]]

ते सुवर्गाय लोकायाग्निमचिन्वत।
पुरुष इष्टकामुपादधात्पुरुष इष्टकाम्।
स इन्द्रो ब्राह्मणो ब्रुवाण इष्टकामुपाधत्त।
एषा मे चित्रा नामेति।
ते सुवर्गं लोकमाप्रारोहन्।
स इन्द्र इष्टकामावृहत्।
तेऽवाकीर्यन्त।
येऽवाकीर्यन्त।
त ऊर्णावभयोऽभवन्।
द्वावुदपतताम् ॥ ५ ॥

[[1-1-2-6]]

तौ दिव्यौ श्वानावभवताम्।
यो भ्रातृव्यवात्स्यात्।

स चित्रायामग्निमादधीत।
 अवकीर्यैव भ्रातृव्यान्।
 ओजो बलमिन्द्रियं वीर्यमात्मन्धत्ते।
 वसन्ता ब्राह्मणोऽग्निमादधीत।
 वसन्तो वै ब्राह्मणस्यर्तुः।
 स्व एवैनमृतावाधाय।
 ब्रह्मवर्चसी भवति।
 मुखं वा एतदृतूनाम् ॥ ६ ॥

[[1-1-2-7]]

यद्वसन्तः।
 यो वसन्ताऽग्निमाधत्ते।
 मुख्य एव भवति।
 अथो योनिमन्तमेवैनं प्रजातमाधत्ते।
 ग्रीष्मे राजन्य आदधीत।
 ग्रीष्मो वै राजन्यस्यर्तुः।
 स्व एवैनमृतावाधाय।
 इन्द्रियावी भवति।
 शरदि वैश्य आदधीत।
 शरद्वै वैश्यस्यर्तुः ॥ ७ ॥

[[1-1-2-8]]

स्व एवैनमृतावाधाय।
 पशुमान्भवति।
 न पूर्वयोः फल्गुन्योरग्निमादधीत।
 एषा वै जघन्या रात्रिः संवत्सरस्य।
 यत्पूर्वे फल्गुनी।
 पृष्ठित एव संवत्सरस्याग्निमाधाय।
 पापीयान्भवति।
 उत्तरयोरादधीत।
 एषा वै प्रथमा रात्रिः संवत्सरस्य।
 यदुत्तरे फल्गुनी।
 मुखत एव संवत्सरस्याग्निमाधाय।
 वसीयान्भवति।

अथो खलु।

यदेवैनं यज्ञ उपनमैत्।

अथादधीत।

सैवास्यर्द्धिः ॥ ८ ॥

खल्वाधित्सन्त फल्गुन्योरग्निमादधीतासन्नपततामृतूनां
 वैश्यस्यर्तुत्तरे फल्गुनी षड् ॥ २ ॥

[[1-1-3-1]]

उद्धन्ति।

यदेवास्या अमेध्यम्।

तदप हन्ति।

अपोऽवोक्षति शान्त्यै।

सिकता निवपति।

एतद्वा अग्नेर्वैश्वानरस्य रूपम्।

रूपेणैव वैश्वानरमवरुन्धे।

ऊषान्निवपति।

पुष्टिर्वा एषा प्रजननम्।

यदूषाः ॥ १ ॥

[[1-1-3-2]]

पुष्ट्यामेव प्रजननेऽग्निमाधत्ते।

अथो संज्ञान एव।

संज्ञानं ह्येतत्पशूनाम्।

यदूषाः।

द्यावापृथिवी सहास्ताम्।

ते वियती अब्रूताम्।

अस्त्वेव नौ सह यज्ञियमिति।

यदमुष्या यज्ञियमासीत्।

तदस्यामदधात्।

त ऊषा अभवन् ॥ २ ॥

[[1-1-3-3]]

यदस्या यज्ञियमासीत्।

तदमुष्यामदधात्।
तददश्चन्द्रमसि कृष्णाम्।
ऊषान्निवपन्नदो ध्यायेत्।
द्यावापृथिव्योरेव यज्ञियेऽग्निमाधत्ते।
अग्निर्देवेभ्यो निलायत।
आखू रूपं कृत्वा।
स पृथिवीं प्राविशत्।
स ऊतीः कुर्वाणः पृथिवीमनु समचरत्।
तदाखुकरीषमभवत् ॥ ३ ॥

[[1-1-3-4]]

यदाखुकरीषः संभारो भवति।
यदेवास्य तत्र न्यक्तम्।
तदेवावरुन्धे।
ऊर्ज वा एतः रसं पृथिव्या उपदीका उद्दिहन्ति।
यद्वल्मीकम्।
यद्वल्मीकवपा संभारो भवति।
ऊर्जमेव रसं पृथिव्या अवरुन्धे।
अथो श्रोत्रमेव।
श्रोत्रं ह्येतत्पृथिव्याः।
यद्वल्मीकः ॥ ४ ॥

[[1-1-3-5]]

अबधिरो भवति।
य एवं वेद।
प्रजापतिः प्रजा असृजत्।
तासामन्नमुपाक्षीयत्।
ताभ्यः सूदमुप प्राभिनत्।
ततो वै तासामन्नं नाक्षीयत्।
यस्य सूदः संभारो भवति।
नास्य गृहेऽन्नं क्षीयते।
आपो वा इदमग्रे सलिलमासीत्।
तेन प्रजापतिरश्राम्यत् ॥ ५ ॥

[[1-1-3-6]]

कथमिदं स्यादिति।
सोऽपश्यत्पुष्करपर्णं तिष्ठत्।
सोऽमन्यत।
अस्ति वै तत्।
यस्मिन्निदमधितिष्ठतीति।
स वराहो रूपं कृत्वोप न्यमज्जत्।
स पृथिवीमध आर्च्छत्।
तस्या उपहत्योदमज्जत्।
तत्पुष्करपर्णेऽप्रथयत्।
यदप्रथयत् ॥ ६ ॥

[[1-1-3-7]]

तत्पृथिव्यै पृथिवित्वम्।
अभूद्वा इदमिति।
तद्भूम्यै भूमित्वम्।
तां दिशोऽनु वातः समवहत्।
तां शर्कराभिरदृहत्।
शं वै नोऽभूदिति।
तच्छर्कराणां शर्करत्वम्।
यद्वराहविहतं संभारो भवति।
अस्यामेवाछम्बद्धारमग्निमाधत्ते।
शर्करा भवन्ति धृत्यै ॥ ७ ॥

[[1-1-3-8]]

अथो शंत्वायं।
सरैता अग्निराधेय इत्याहुः।
आपो वरुणस्य पत्न्य आसन्।
ता अग्निरभ्यध्यायत्।
ताः समभवत्।
तस्य रेतः पराऽपतत्।
तद्विरण्यमभवत्।
यद्विरण्यमुपास्यति।

सरैतसमेवाग्निमाधत्ते।
पुरुष इन्द्रै स्वाद्रेतसो बीभत्सत इत्याहुः ॥ ८ ॥

[[1-1-3-9]]

उत्तरत उपास्यत्यबीभत्सायै।
अति प्रयच्छति।
आर्तिमेवातिप्रयच्छति।
अग्निर्देवेभ्यो निलायत।
अश्वो रूपं कृत्वा।
सोऽश्वत्थे संवत्सरमतिष्ठत्।
तदश्वत्थस्याश्वत्थत्वम्।
यदाश्वत्थः संभारो भवति।
यदेवास्य तत्र न्यक्तम्।
तदेवावरुन्धे ॥ ९ ॥

[[1-1-3-10]]

देवा वा ऊर्जं व्यभजन्त।
तत उदुम्बर उदतिष्ठत्।
ऊर्वा उदुम्बरः।
यदौदुम्बरः संभारो भवति।
ऊर्जमेवावरुन्धे।
तृतीयस्यामितो दिवि सोम आसीत्।
तं गायत्र्याहरत्।
तस्य पर्णमच्छिद्यत।
तत्पर्णोऽभवत्।
तत्पर्णस्य पर्णत्वम् ॥ १० ॥

[[1-1-3-11]]

यस्य पर्णमयः संभारो भवति।
सोमपीथमेवावरुन्धे।
देवा वै ब्रह्मन्नवदन्त।
तत्पर्ण उपाश्रुणोत्।
सुश्रवा वै नाम।

यत्पर्णमयः संभारो भवति।
ब्रह्मवर्चसमेवावरुन्धे।
प्रजापतिरग्निमसृजत।
सोऽविभेत्प्र मा धक्ष्यतीति।
तश्च शम्याऽशमयत् ॥ ११ ॥

[[1-1-3-12]]

तच्छम्यै शमित्वम्।
यच्छमीमयः संभारो भवति।
शान्त्या अप्रदाहाय।
अग्नेः सृष्टस्य यतः।
विकङ्कतं भा आर्च्छत्।
यद्वैकङ्कतः संभारो भवति।
भा एवावरुन्धे।
सहृदयोऽग्निराधेय इत्याहुः।
मरुतोऽद्विरग्निमतमयन्।
तस्य तान्तस्य हृदयमाच्छिन्दन्।
साऽशनिरभवत्।
यदशनिहतस्य वृक्षस्य संभारो भवति।
सहृदयमेवाग्निमाधत्ते ॥ १२ ॥
ऊषा अभवन्नभवद्वल्मीकोऽश्राम्यदप्रथयद्धृत्यै बीभत्सथ
इत्याह रुन्धे पर्णत्वमशमयदच्छिन्दुस्त्रीणि च ॥ ३ ॥

[[1-1-4-1]]

द्वादशसु विक्रामेष्वग्निमादधीत।
द्वादश मासाः संवत्सरः।
संवत्सरादेवैनमवरुध्याधत्ते।
यद्द्वादशसु विक्रामेष्वदधीत।
परिमितमवरुन्धीत।
चक्षुर्निमित्त आदधीत।
इयद्द्वादशविक्रामाश्च इति।
परिमितं चैवापरिमितं चावरुन्धे।
अनृतं वै वाचा वदति।
अनृतं मनसा ध्यायति ॥ १ ॥

[[1-1-4-2]]

चक्षुर्वै सत्यम्।
अद्राशगित्याह।
अदर्शमिति।
तत्सत्यम्।
यश्चक्षुर्निमित्तेऽग्निमाधत्ते।
सत्य एवैनमाधत्ते।
तस्मादाहिताग्निर्नानृतं वदेत्।
नास्य ब्राह्मणोऽनाश्वान्गृहे वसेत्।
सत्ये ह्यस्याग्निराहितः।
आग्नेयी वै रात्रिः ॥ २ ॥

[[1-1-4-3]]

आग्नेयाः पशवः।
ऐन्द्रमहः।
नक्तं गार्हपत्यमादधाति।
पशून्नेवावरुन्धे।
दिवाऽऽहवनीयम्।
इन्द्रियमेवावरुन्धे।
अर्धोदिते सूर्ये आहवनीयमादधाति।
एतस्मिन्वै लोके प्रजापतिः प्रजा असृजत।
प्रजा एव तद्यजमानः सृजते।
अथौ भूतं चैव भविष्यच्चावरुन्धे ॥ ३ ॥

[[1-1-4-4]]

इडा वै मानवी यज्ञानूकाशिन्यासीत्।
साऽशृणोत्।
असुरा अग्निमादधत् इति।
तदगच्छत्।
त आहवनीयमग्र आदधत्।
अथ गार्हपत्यम्।
अथान्वाहार्यपचनम्।

साऽब्रवीत्।

प्रतीच्येषां श्रीरगात्।
भद्रा भूत्वा पराभविष्यन्तीति ॥ ४ ॥

[[1-1-4-5]]

यस्यैवमग्निराधीयते।
प्रतीच्यस्य श्रीरिति।
भद्रो भूत्वा पराभवति।
साऽशृणोत्।
देवा अग्निमादधत् इति।
तदगच्छत्।
तैऽन्वाहार्यपचनमग्र आदधत्।
अथ गार्हपत्यम्।
अथाहवनीयम्।
साऽब्रवीत् ॥ ५ ॥

[[1-1-4-6]]

प्राच्येषां श्रीरगात्।
भद्रा भूत्वा सुवर्गं लोकमेष्यन्ति।
प्रजां तु न वेत्स्यन्त इति।
यस्यैवमग्निराधीयते।
प्राच्यस्य श्रीरिति।
भद्रो भूत्वा सुवर्गं लोकमिति।
प्रजां तु न विन्दते।
साऽब्रवीदिडा मनुम्।
तथा वा अहं तवाग्निमाधास्यामि।
यथा प्र प्रजयां पशुभिर्मिथुनैर्जनिष्यसे ॥ ६ ॥

[[1-1-4-7]]

प्रत्यस्मिन्लोके स्थास्यसि।
अभि सुवर्गं लोकं जेष्यसीति।
गार्हपत्यमग्र आदधात्।
गार्हपत्यं वा अनु प्रजाः पशवः प्रजायन्ते।

गार्हपत्येनैवास्मै प्रजां पशुन्प्राज्जनयत्।
 अथान्वाहार्यपचनम्।
 तिर्यङ्ङिव वा अयं लोकः।
 अस्मिन्नेव तेन लोके प्रत्यतिष्ठत्।
 अथाहवनीयम्।
 तेनैव सुवर्गं लोकमभ्यजयत् ॥ ७ ॥

[[1-1-4-8]]

यस्यैवमग्निराधीयते।
 प्र प्रजयां पशुभिर्मिथुनैर्जायते।
 प्रत्यस्मिंलोके तिष्ठति।
 अभि सुवर्गं लोकं जयति।
 यस्य वा अयथादेवतमग्निराधीयते।
 आ देवताभ्यो वृश्च्यते।
 पापीयान्भवति।
 यस्य यथादेवतम्।
 न देवताभ्य आ वृश्च्यते।
 वसीयान्भवति ॥ ८ ॥

[[1-1-4-9]]

भृगूणां त्वाऽङ्गिरसां व्रतपते व्रतेनादधामीति
 भृग्वङ्गिरसामादध्यात्।
 आदित्यानां त्वा देवानां व्रतपते व्रतेनादधामीत्यन्यासां
 ब्राह्मणीनां प्रजानाम्।
 वरुणस्य त्वा राज्ञो व्रतपते व्रतेनादधामीति राज्ञः।
 इन्द्रस्य त्वेन्द्रियेण व्रतपते व्रतेनादधामीति राजन्यस्य।
 मनोस्त्वा ग्रामण्यो व्रतपते व्रतेनादधामीति वैश्यस्य।
 ऋभूणां त्वा देवानां व्रतपते व्रतेनादधामीति रथकारस्य।
 यथादेवतमग्निराधीयते।
 न देवताभ्य आ वृश्च्यते।
 वसीयान्भवति ॥ ९ ॥
 ध्यायति वै रात्रिश्चावरुन्धे
 भविष्यन्तीत्यब्रवीज्जनिष्यसेऽजयद्वसीयान्भवति नव च ॥
 ४ ॥

[[1-1-5-1]]

प्रजापतिर्वाचः सत्यमपश्यत्।
 तेनाग्निमाधत्त।
 तेन वै स आर्ध्नोत्।
 भूर्भुवः सुवरित्याह।
 एतद्वै वाचः सत्यम्।
 य एतेनाग्निमाधत्ते।
 ऋध्नोत्येव।
 अथो सत्यप्राशूरेव भवति।
 अथो य एवं विद्वानभिचरति।
 स्तृणुत एवैनम् ॥ १ ॥

[[1-1-5-2]]

भूरित्याह।
 प्रजा एव तद्यजमानः सृजते।
 भुव इत्याह।
 अस्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठति।
 सुवरित्याह।
 सुवर्ग एव लोके प्रतितिष्ठति।
 त्रिभिरक्षरैर्गार्हपत्यमादधाति।
 त्रय इमे लोकाः।
 एष्वेवैनं लोकेषु प्रतितिष्ठितमाधत्ते।
 सर्वैः पञ्चभिराहवनीयम् ॥ २ ॥

[[1-1-5-3]]

सुवर्गाय वा एष लोकायाधीयते।
 यदाहवनीयः।
 सुवर्ग एवास्मै लोके वाचः सत्यं सर्वमाप्नोति।
 त्रिभिर्गार्हपत्यमादधाति।
 पञ्चभिराहवनीयम्।
 अष्टौ संपद्यन्ते।
 अष्टाक्षरा गायत्री।

गायत्रौऽग्निः ।
यावानेवाग्निः ।
तमाधत्ते ॥ ३ ॥

[[1-1-5-4]]

प्रजापतिः प्रजा असृजत ।
ता अस्मात्सृष्टाः पराचीरायन्न ।
ताभ्यो ज्योतिरुदगृह्णात ।
तं ज्योतिः पश्यन्तीः प्रजा अभिसमावर्तन्ते ।
उपरीवाग्निमुदृह्णीयादुद्धरन्न ।
ज्योतिरेव पश्यन्तीः प्रजा यजमानमभिसमावर्तन्ते ।
प्रजापतेरक्ष्यश्चयत् ।
तत्पराऽपतत् ।
तदश्वोऽभवत् ।
तदश्वस्याश्वत्वम् ॥ ४ ॥

[[1-1-5-5]]

एष वै प्रजापतिः ।
यदग्निः ।
प्राजापत्योऽश्वः ।
यदश्वं पुरस्तान्नयति ।
स्वमेव चक्षुः पश्यन्प्रजापतिरनूदेति ।
वज्री वा एषः ।
यदश्वः ।
यदश्वं पुरस्तान्नयति ।
जातानेव भ्रातृव्यान्प्रणुदते ।
पुनरावर्तयति ॥ ५ ॥

[[1-1-5-6]]

जनिष्यमाणानेव प्रतिनुदते ।
न्याहवनीयो गार्हपत्यमकामयत ।
नि गार्हपत्य आहवनीयम् ।
तौ विभाजं नाशक्रोत् ।

सोऽश्वः पूर्ववाङ्गत्वा ।
प्राञ्चं पूर्वमुदवहत् ।
तत्पूर्ववाहः पूर्ववाङ्गम् ।
यदश्वं पुरस्तान्नयति ।
विभक्तिरेवैनयोः सा ।
अथो नानावीर्यावेवैनौ कुरुते ॥ ६ ॥

[[1-1-5-7]]

यदुपर्युपरि शिरो हरैत् ।
प्राणान् विच्छिन्द्यात् ।
अधोऽधः शिरौ हरति ।
प्राणानां गोपीथाय ।
इत्यग्रे हरति ।
अथेयत्यथेयति ।
त्रय इमे लोकाः ।
एष्वेनं लोकेषु प्रतिष्ठितमाधत्ते ।
प्रजापतिरग्निमसृजत ।
सोऽविभेत्प्र मां धक्ष्यतीति ॥ ७ ॥

[[1-1-5-8]]

तस्य त्रेधा महिमानं व्यौहत् ।
शान्त्या अप्रदाहाय ।
यत्त्रेधाऽग्निराधीयते ।
महिमानमेवास्य तद्व्यूहति ।
शान्त्या अप्रदाहाय ।
पुनरावर्तयति ।
महिमानमेवास्य संदधाति ।
पशुर्वा एषः ।
यदश्वः ।
एष रुद्रः ॥ ८ ॥

[[1-1-5-9]]

यदग्निः ।

यदश्वस्य पदैऽग्निमादध्यात्।
रुद्राय पशूनपिदध्यात्।
अपशुर्यजमानः स्यात्।
यन्नाक्रमयेत्।
अनवरुद्धा अस्य पशवः स्युः।
पार्श्वत आक्रमयेत्।
यथाऽऽहितस्याग्नेरङ्गारा अभ्यववर्तेरन्न।
अवरुद्धा अस्य पशवो भवन्ति।
न रुद्रायापिदधाति ॥ ९ ॥

[[1-1-5-10]]

त्रीणि हवींषि निर्वपति।
विराज एव विक्रान्तं यजमानोऽनु विक्रमते।
अग्नये पवमानाय।
अग्नये पावकाय।
अग्नये शुचये।
यदग्नये पवमानाय निर्वपति।
पुनात्येवैनम्।
यदग्नये पावकाय।
पूत एवास्मिन्नन्नाद्यं दधाति।
यदग्नये शुचये।
ब्रह्मवर्चसमेवास्मिन्नुपरिष्ठादधाति ॥ १० ॥
एनमाहवनीयं धत्तेऽश्वत्वं वर्तयति कुरुत इति रुद्रो दधाति
यदग्नये शुचय एकं च ॥ ५ ॥

[[1-1-6-1]]

देवासुराः संयन्ता आसन्न।
ते देवा विजयमुपयन्तः।
अग्नौ वामं वसु संन्यदधत।
इदमु नो भविष्यति।
यदि नो जेष्यन्तीति।
तदग्निर्नोत्सहमशक्रोत्।
तत्त्रेधा विन्यदधात्।
पशुषु तृतीयम्।

अप्सु तृतीयम्।
आदित्ये तृतीयम् ॥ १ ॥

[[1-1-6-2]]

तद्देवा विजित्य।
पुनरवारुरुत्सन्त।
तैऽग्नये पवमानाय पुरोडाशमष्टाकपालं निरवपन्।
पशवो वा अग्निः पवमानः।
यदेव पशुष्वासीत्।
तत्तेनावारुन्धत।
तैऽग्नये पावकाय।
आपो वा अग्निः पावकः।
यदेवाप्स्वासीत्।
तत्तेनावारुन्धत ॥ २ ॥

[[1-1-6-3]]

तैऽग्नये शुचये।
असौ वा आदित्योऽग्निः शुचिः।
यदेवादित्य आसीत्।
तत्तेनावारुन्धत।
ब्रह्मवादिनो वदन्ति।
तनुवो वावैता अग्न्याधेयस्य।
आग्नेयो वा अष्टाकपालोऽग्न्याधेयमिति।
यत्तं निर्वपेत्।
नैतानि।
यथाऽऽत्मा स्यात् ॥ ३ ॥

[[1-1-6-4]]

नाङ्गानि।
तादृगेव तत्।
यदेतानि निर्वपेत्।
न तम्।
यथाऽङ्गानि स्युः।

नात्मा।
तादृगेव तत्।
उभयानि सह निरुप्याणि।
यज्ञस्य सात्मत्वाय।
उभयं वा एतस्यैन्द्रियं वीर्यमाप्यते ॥ ४ ॥

[[1-1-6-5]]

यौऽग्निमाधत्ते।
ऐन्द्राग्नमेकादशकपालमनुनिर्वपेत्।
आदित्यं चरुम्।
इन्द्राग्नी वै देवानामयातयामानौ।
ये एव देवते अयातयाम्नी।
ताभ्यामेवास्मा इन्द्रियं वीर्यमवरुन्धे।
आदित्यो भवति।
इयं वा अदितिः।
अस्यामेव प्रतितिष्ठति।
धेन्वै वा एतद्रेतः ॥ ५ ॥

[[1-1-6-6]]

यदाज्यम्।
अनडुहस्तण्डुलाः।
मिथुनमेवावरुन्धे।
घृते भवति।
यज्ञस्यालूक्षान्तत्वाय।
चत्वार आर्षेयाः प्राश्नन्ति।
दिशामेव ज्योतिषि जुहोति।
पशवो वा एतानि हवींषि।
एष रुद्रः।
यदग्निः ॥ ६ ॥

[[1-1-6-7]]

यत्सद्य एतानि हवींषि निर्वपेत्।
रुद्राय पशूनपि दध्यात्।

अपशुर्यजमानः स्यात्।
यन्नानुनिर्वपेत्।
अनवरुद्धा अस्य पशवः स्युः।
द्वादशसु रात्रीष्वनु निर्वपेत्।
संवत्सरप्रतिमा वै द्वादश रात्रयः।
संवत्सरेणैवास्मै रुद्रं शमयित्वा।
पशूनवरुन्धे।
यदेकमेकमेतानि हवींषि निर्वपेत् ॥ ७ ॥

[[1-1-6-8]]

यथा त्रीण्यावपनानि पूरयेत्।
तादृक्तत्।
न प्रजननमुच्छिंषेत्।
एकं निरुप्यं।
उत्तरे समस्येत्।
तृतीयमेवास्मै लोकमुच्छिंषति प्रजननाय।
तं प्रजयां पशुभिरनु प्रजायते।
अथौ यज्ञस्यैवैषाऽभिक्रान्तिः।
रथचक्रं प्रवर्तयति।
मनुष्यरथेनैव देवरथं प्रत्यवरोहति ॥ ८ ॥

[[1-1-6-9]]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति।
होतव्यमग्निहोत्रांश्च होतव्याश्मिति।
यद्यजुषा जुहुयात्।
अयथापूर्वमाहुती जुहुयात्।
यन्न जुहुयात्।
अग्निः पराभवेत्।
तूष्णीमेव होतव्यम्।
यथापूर्वमाहुती जुहोति।
नाग्निः पराभवति।
अग्नीधे ददाति ॥ ९ ॥

[[1-1-6-10]]

अग्निमुखानेवर्तून्प्रीणाति।
उपबर्हणं ददाति।
रूपाणामवरुच्चै।
अश्वं ब्रह्मणै।
इन्द्रियमेवावरुन्धे।
धेनुं होत्रै।
आशिष एवावरुन्धे।
अनङ्गहमध्वर्यवै।
वह्निर्वा अनङ्गान्।
वह्निरध्वर्युः ॥ १० ॥

[[1-1-6-11]]

वह्निर्नैव वह्नि यज्ञस्यावरुन्धे।
मिथुनौ गावौ ददाति।
मिथुनस्यावरुच्चै।
वासो ददाति।
सर्व देवत्यं वै वासः।
सर्वा एव देवताः प्रीणाति।
आ द्वादशभ्यो ददाति।
द्वादश मासाः संवत्सरः।
संवत्सर एव प्रतितिष्ठति।
काममूर्ध्वं देयम्।
अपरिमितस्यावरुच्चै ॥ ११ ॥
आदित्ये तृतीयमप्स्वासीत्तत्तेनावारुन्धत स्यादाप्यते
रेतोऽग्निरेकमेकमेतानि हवींषि निर्वपेत्प्रत्यवरोहति
ददात्यध्वर्युर्देयमेकं च ॥ ६ ॥

[[1-1-7-1]]

घर्मः शिरस्तदयमग्निः।
संप्रियः पशुभिर्भुवत्।
छर्दिस्तोकाय तनयाय यच्छ।
वातः प्राणस्तदयमग्निः।

संप्रियः पशुभिर्भुवत्।
स्वदितं तोकाय तनयाय पितुं पच।
प्राचीमनुं प्रदिशं प्रेहि विद्वान्।
अग्नेरग्ने पुरो अग्निर्भवेह।
विश्वा आशा दीद्यानो विभाहि।
ऊर्जं नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे ॥ १ ॥

[[1-1-7-2]]

अर्कश्चक्षुस्तदसौ सूर्यस्तदयमग्निः।
संप्रियः पशुभिर्भुवत्।
यत्तै शुक्रं शुक्रं वर्चः शुक्रा तनूः।
शुक्रं ज्योतिरजस्रम्।
तेन मे दीदिहि तेन त्वाऽऽदधे।
अग्निनाऽग्ने ब्रह्मणा।
आनशो व्यानशो सर्वमायुर्व्यानशो।
ये तै अग्ने शिवे तनुवौ।
विराड् स्वराड्।
ते मा विशतां ते मा जिन्वताम् ॥ २ ॥

[[1-1-7-3]]

ये तै अग्ने शिवे तनुवौ।
सम्राडाभिभूश्च।
ते मा विशतां ते मा जिन्वताम्।
ये तै अग्ने शिवे तनुवौ।
विभूश्च परिभूश्च।
ते मा विशतां ते मा जिन्वताम्।
ये तै अग्ने शिवे तनुवौ।
प्रभ्वी च प्रभूतिश्च।
ते मा विशतां ते मा जिन्वताम्।
यास्तै अग्ने शिवास्तनुवः।
ताभिस्त्वाऽऽदधे।
यास्तै अग्ने घोरास्तनुवः।
ताभिरमुं गच्छ ॥ ३ ॥
चतुष्पदे जिन्वतां तनुवस्त्रीणि च ॥ ७ ॥

[[1-1-8-1]]

इमे वा एते लोका अग्नयः।
ते यद्व्यावृत्ता आधीयेरन्न।
शोचयेयुर्यजमानम्।
घर्मः शिर इति गार्हपत्यमादधाति।
वातः प्राण इत्यन्वाहार्यपचनम्।
अर्कश्चक्षुरित्याहवनीयम्।
तेनैवैनान्व्यावर्तयति।
तथा न शोचयन्ति यजमानम्।
रथन्तरमभिगायते गार्हपत्य आधीयमाने।
रथन्तरो वा अयं लोकः ॥ १ ॥

[[1-1-8-2]]

अस्मिन्नेवैनं लोके प्रतिष्ठितमाधत्ते।
वामदेव्यमभिगायत उद्वियमाणे।
अन्तरिक्षं वै वामदेव्यम्।
अन्तरिक्ष एवैनं प्रतिष्ठितमाधत्ते।
अथो शान्तिर्वै वामदेव्यम्।
शान्तमेवैनं पशव्यमुद्धरते।
बृहदभिगायत आहवनीयं आधीयमाने।
बाहृतो वा असौ लोकः।
अमुष्मिन्नेवैनं लोके प्रतिष्ठितमाधत्ते।
प्रजापतिरग्निमसृजत ॥ २ ॥

[[1-1-8-3]]

सोऽश्वो वारो भूत्वा पराडैत्।
तं वारवन्तीयेनावारयत।
तद्वारवन्तीयस्य वारवन्तीयत्वम्।
श्यैतेन श्येती अकुरुत।
तच्छ्यैतस्य श्यैतत्वम्।
यद्वारवन्तीयमभिगायते।
वारयित्वैवैनं प्रतिष्ठितमाधत्ते।

श्यैतेन श्येती कुरुते।

घर्मः शिर इति गार्हपत्यमादधाति।

सशीर्षाणमेवैनमाधत्ते ॥ ३ ॥

[[1-1-8-4]]

उपैनमुत्तरो यज्ञो नमति।
रुद्रो वा एषः।
यदग्निः।
स आधीयमान ईश्वरो यजमानस्य पशून् हिंसितोः।
संप्रियः पशुभिर्भुवदित्याह।
पशुभिरेवैनं संप्रियं करोति।
पशूनामहिंसायै।
छर्दिस्तोकाय तनयाय यच्छेत्याह।
आशिषमेवैतामाशास्ते।
वातः प्राण इत्यन्वाहार्यपचनम् ॥ ४ ॥

[[1-1-8-5]]

सप्राणमेवैनमाधत्ते।
स्वदितं तोकाय तनयाय पितुं पचेत्याह।
अन्नमेवास्मै स्वदयति।
प्राचीमनु प्रदिशं प्रेहि विद्वानित्याह।
विभक्तिरेवैनयोः सा।
अथो नानावीर्यावेवैनौ कुरुते।
ऊर्जं नो धेहि द्विपदे चतुष्पद इत्याह।
आशिषमेवैतामाशास्ते।
अर्कश्चक्षुरित्याहवनीयम्।
अर्को वै देवानामन्नम् ॥ ५ ॥

[[1-1-8-6]]

अन्नमेवावरुन्धे।
तेन मे दीदिहीत्याह।
समिन्ध एवैनम्।
आनशे व्यानश इति त्रिरुदिङ्गयति।

त्रयं इमे लोकाः ।
 एष्वेवैनं लोकेषु प्रतिष्ठितमाधत्ते ।
 तत्तथा न कार्यम् ।
 वीङ्गितमप्रतिष्ठितमादधीत ।
 उद्धृत्यैवाधायभिमन्त्रियः ।
 अवीङ्गितमेवैनं प्रतिष्ठितमाधत्ते ।
 विराड् स्वराड् यास्तै अग्ने शिवास्तनुवस्ताभिस्त्वाऽऽदध
 इत्याह ।
 एता वा अग्नेः शिवास्तनुवः ।
 ताभिरिवैनं समर्धयति ।
 यास्तै अग्ने घोरास्तनुवस्ताभिरमुं गच्छेति ब्रूयाद्यं
 द्विष्यात् ।
 ताभिरिवैनं पराभावयति ॥ ६ ॥
 लोकौऽसृजतैनमाधत्तेऽन्वाहार्यपचनं देवानामन्नमेनं
 प्रतिष्ठितमाधत्ते पञ्च च ॥ ८ ॥

[[1-1-9-1]]

शमीगर्भादग्निं मन्थति ।
 एषा वा अग्नेर्यज्ञिया तनूः ।
 तामेवास्मै जनयति ।
 अदितिः पुत्रकामा ।
 साध्येभ्यो देवेभ्यो ब्रह्मौदनमपचत् ।
 तस्या उच्छेषणमददुः ।
 तत्प्राश्नात् ।
 सा रेतोऽधत्त ।
 तस्यै धाता चार्यमा चाजायेताम् ।
 सा द्वितीयमपचत् ॥ १ ॥

[[1-1-9-2]]

तस्या उच्छेषणमददुः ।
 तत्प्राश्नात् ।
 सा रेतोऽधत्त ।
 तस्यै मित्रश्च वरुणश्चाजायेताम् ।
 सा तृतीयमपचत् ।

तस्या उच्छेषणमददुः ।
 तत्प्राश्नात् ।
 सा रेतोऽधत्त ।
 तस्या अशश्च भगश्चाजायेताम् ।
 सा चतुर्थमपचत् ॥ २ ॥

[[1-1-9-3]]

तस्या उच्छेषणमददुः ।
 तत्प्राश्नात् ।
 सा रेतोऽधत्त ।
 तस्या इन्द्रश्च विवस्वाश्चाजायेताम् ।
 ब्रह्मौदनं पचति ।
 रेत एव तदधाति ।
 प्राश्नन्ति ब्राह्मणा औदनम् ।
 यदाज्यमुच्छिष्यते ।
 तेन समिधोऽभ्यज्यादधाति ।
 उच्छेषणाद्वा अदिती रेतोऽधत्त ॥ ३ ॥

[[1-1-9-4]]

उच्छेषणादेव तद्रेतो धत्ते ।
 अस्थि वा एतत् ।
 यत्समिधः ।
 एतद्रेतः ।
 यदाज्यम् ।
 यदाज्येन समिधोऽभ्यज्यादधाति ।
 अस्थ्येव तद्रेतसि दधाति ।
 तिस्र आदधाति मिथुनत्वाय ।
 इयतीर्भवन्ति ।
 प्रजापतिना यज्ञमुखेन संमिताः ॥ ४ ॥

[[1-1-9-5]]

इयतीर्भवन्ति ।
 यज्ञपरुषा संमिताः ।

इयतीर्भवन्ति।
 एतावद्वै पुरुषे वीर्यम्।
 वीर्यसंमिताः।
 आर्द्रा भवन्ति।
 आर्द्रमिव हि रेतः सिच्यते।
 चित्रियस्याश्वत्थस्यादधाति।
 चित्रमेव भवति।
 घृतवतीभिरादधाति ॥ ५ ॥

[[1-1-9-6]]

एतद्वा अग्नेः प्रियं धाम।
 यद्धृतम्।
 प्रियेणैवैनं धाम्ना समर्धयति।
 अथो तेजसा।
 गायत्रीभिर्ब्राह्मणस्यादध्यात्।
 गायत्रच्छन्दा वै ब्राह्मणः।
 स्वस्य छन्दसः प्रत्ययनस्त्वाय।
 त्रिष्टुभी राजन्यस्य।
 त्रिष्टुच्छन्दा वै राजन्यः।
 स्वस्य छन्दसः प्रत्ययनस्त्वाय ॥ ६ ॥

[[1-1-9-7]]

जगतीभिर्वैश्यस्य।
 जगतीछन्दा वै वैश्यः।
 स्वस्य छन्दसः प्रत्ययनस्त्वाय।
 तं संवत्सरं गौपायेत्।
 संवत्सरं हि रेतो हितं वर्धते।
 यद्येनं संवत्सरे नोपनमेत्।
 समिधः पुनरादध्यात्।
 रेत एव तद्धितं वर्धमानमेति।
 न मांसमश्नीयात्।
 न स्त्रियमुपेयात् ॥ ७ ॥

[[1-1-9-8]]

यन्मांसमश्नीयात्।
 यत्स्त्रियमुपेयात्।
 निर्वीर्यः स्यात्।
 नैनमग्निरुपनमेत्।
 श्व आधास्यमानो ब्रह्मौदनं पचति।
 आदित्या वा इत उत्तमाः सुवर्ग लोकमायन्।
 ते वा इतो यन्तं प्रतिनुदन्ते।
 एते खलु वावादित्याः।
 यद्ब्राह्मणाः।
 तैरेव सन्तं गच्छति ॥ ८ ॥

[[1-1-9-9]]

नैनं प्रतिनुदन्ते।
 ब्रह्मवादिनो वदन्ति।
 का सः।
 अग्निः कार्यः।
 योऽस्मै प्रजां पशून्प्रजनयतीति।
 शल्कैस्तां रात्रिमग्निमिन्धीत।
 तस्मिन्नुपव्युषमरणी निष्टपेत्।
 यथर्षभाय वाशिता न्याविच्छायति।
 तद्देव तत्।
 अपोदूह्य भस्माग्निं मन्थति ॥ ९ ॥

[[1-1-9-10]]

सैव साऽग्नेः सन्ततिः।
 तं मथित्वा प्राञ्चमुद्धरति।
 संवत्सरमेव तद्रेतो हितं प्रजनयति।
 अनाहितस्तस्याग्निरित्याहुः।
 यः समिधोऽनाधायाग्निमाधत्त इति।
 ताः संवत्सरे पुरस्तादादध्यात्।
 संवत्सरादेवैनमवरुध्याधत्ते।
 यदि संवत्सरे नादध्यात्।

द्वादश्यां पुरस्तादादध्यात्।
 संवत्सरप्रतिमा वै द्वादश रात्रयः।
 संवत्सरमेवास्याहिता भवन्ति।
 यदि द्वादश्यां नादध्यात्।
 त्र्यहे पुरस्तादादध्यात्।
 आहिता एवास्य भवन्ति ॥ १० ॥
 द्वितीयमपचतुर्थमपचददिति रेतोऽधत्त संमिता
 घृतवतीभिरादधाति राजन्यः स्वस्य छन्दसः
 प्रत्ययनस्त्वायेयाद्गच्छति मन्थति रात्रयश्चत्वरिं च ॥ ९ ॥

[[1-1-10-1]]

प्रजापतिः प्रजा असृजत।
 स रिरिचानोऽमन्यत।
 स तपोऽतप्यत।
 स आत्मन्वीर्यमपश्यत।
 तदवर्धत।
 तदस्मात्सहसोर्ध्वमसृज्यत।
 सा विराडभवत्।
 तां देवासुरा व्यगृह्णत।
 सोऽब्रवीत्प्रजापतिः।
 मम वा एषा ॥ १ ॥

[[1-1-10-2]]

दोहा एव युष्माकमिति।
 सा ततः प्राच्युदक्रामत्।
 तत्प्रजापतिः पर्यगृह्णात्।
 अथर्व पितुं मे गोपायेति।
 सा द्वितीयमुदक्रामत्।
 तत्प्रजापतिः पर्यगृह्णात्।
 नर्यं प्रजां मे गोपायेति।
 सा तृतीयमुदक्रामत्।
 तत्प्रजापतिः पर्यगृह्णात्।
 शङ्स्यं पशून्मे गोपायेति ॥ २ ॥

[[1-1-10-3]]

सा चतुर्थमुदक्रामत्।
 तत्प्रजापतिः पर्यगृह्णात्।
 सप्रथं सभां मे गोपायेति।
 सा पञ्चममुदक्रामत्।
 तत्प्रजापतिः पर्यगृह्णात्।
 अहे बुध्निय मन्त्रं मे गोपायेति।
 अग्नीन् वाव सा तान्व्यक्रमत्।
 तान्प्रजापतिः पर्यगृह्णात्।
 अथो पङ्क्तिमेव।
 पङ्क्तिर्वा एषा ब्राह्मणे प्रविष्टा ॥ ३ ॥

[[1-1-10-4]]

तामात्मनोऽधि निर्मिमीते।
 यदग्निराधीयते।
 तस्मादेतावन्तोऽग्नय आधीयन्ते।
 पाङ्कं वा इदं सर्वम्।
 पाङ्केनैव पाङ्कं स्पृणोति।
 अथर्व पितुं मे गोपायेत्याह।
 अन्नमेवैतेन स्पृणोति।
 नर्यं प्रजां मे गोपायेत्याह।
 प्रजामेवैतेन स्पृणोति।
 शङ्स्यं पशून्मे गोपायेत्याह ॥ ४ ॥

[[1-1-10-5]]

पशून्मेवैतेन स्पृणोति।
 सप्रथं सभां मे गोपायेत्याह।
 सभामेवैतेनेन्द्रियं स्पृणोति।
 अहे बुध्निय मन्त्रं मे गोपायेत्याह।
 मन्त्रमेवैतेन श्रियं स्पृणोति।
 यदन्वाहार्यपचनेऽन्वाहार्यं पचन्ति।
 तेन सोऽस्याभीष्टः प्रीतः।
 यद्गार्हपत्य आज्यमधिश्रयन्ति संपत्नीर्याजयन्ति।

तेन सौऽस्याभीष्टः प्रीतः ।
यदाहवनीये जुहति ॥ ५ ॥

[[1-1-10-6]]

तेन सौऽस्याभीष्टः प्रीतः ।
यत्सभायां विजयन्ते ।
तेन सौऽस्याभीष्टः प्रीतः ।
यदावसथेऽन्नं हरन्ति ।
तेन सौऽस्याभीष्टः प्रीतः ।
तथाऽस्य सर्वे प्रीता अभीष्टा आधीयन्ते ।
प्रवसथमेष्यन्नेवमुपतिष्ठेतैकमेकम् ।
यथा ब्राह्मणाय गृहेवासिने परिदाय गृहानेति ।
तादृगेव तत् ।
पुनरागत्योपतिष्ठते ।
साऽभागेयमेवैषां तत् ।
सा तत् ऊर्ध्वारोहत् ।
सा रोहिण्यभवत् ।
तद्रोहिण्यै रोहिणित्वम् ।
रोहिण्यामग्निमादधीत ।
स्व एवैनं योनौ प्रतिष्ठितमाधत्ते ।
ऋध्नोत्येनेन ॥ ६ ॥
एषा पशून्मै गोपायेति प्रविष्टा पशून्मै गोपायेत्याह जुहति
तिष्ठते सप्त च ॥ १० ॥
ब्रह्म संधत्तं कृत्तिकासूद्धन्ति द्वादशसु प्रजापतिर्वाचो
देवासुरास्तदग्निर्नोद्धर्मः शिर इमे वै शमीगर्भात्प्रजापतिः
स रिरिचानः सतपः स आत्मन्वीर्यं दश ॥ १० ॥
ब्रह्म संधत्तं तौ दिव्यावथौ शंत्वाय प्राच्येषां यदुपर्युपरि
यत्सद्यः सोऽश्वोऽवारो भूत्वा जगतीभिरशीतिः ॥ ८० ॥

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 1, Chapter 2

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[1-2-1-1]]

उद्धन्यमानमस्या अमेध्यम्।
अप पाप्मानं यजमानस्य हन्तु।
शिवा नः सन्तु प्रदिशश्चतस्रः।
शं नो माता पृथिवी तोकसाता।
शं नो देवीरभिष्टये।
आपो भवन्तु पीतयै।
शं योरभि स्रवन्तु नः।
वैश्वानरस्य रूपम्।
पृथिव्यां परिस्रसा।
स्योनमाविशन्तु नः ॥ १ ॥

[[1-2-1-2]]

यदिदं दिवो यददः पृथिव्याः।
संजज्ञाने रोदसी संबभूवतुः।
ऊषान्कृष्णमवतु कृष्णमूषाः।
इहोभयोर्यज्ञियमार्गमिष्टाः।
ऊतीः कुर्वाणो यत्पृथिवीमचरः।
गुहाकारमाखुरूपं प्रतीत्य।
तत्ते न्यक्तमिह संभरन्तः।
शतं जीवेम शरदः सर्वीराः।
ऊर्जं पृथिव्या रसमाभरन्तः।
शतं जीवेम शरदः पुरूचीः ॥ २ ॥

[[1-2-1-3]]

वस्त्रीभिरनुवित्तं गुहासु।
श्रोत्रं त उर्व्यबधिरा भवामः।
प्रजापतिसृष्टानां प्रजानाम्।
क्षुधोपहत्यै सुवितं नो अस्तु।

उपप्रभिन्नमिषमूर्जं प्रजाभ्यः।
सूदं गृहेभ्यो रसमाभरामि।
यस्य रूपं बिभ्रदिमामविन्दत्।
गुहा प्रविष्टाः सरिरस्य मध्यै।
तस्येदं विहतमाभरन्तः।
अछम्बद्धारमस्यां विधेम ॥ ३ ॥

[[1-2-1-4]]

यत्पर्यपश्यत्सरिरस्य मध्यै।
उर्वीमपश्यज्जगतः प्रतिष्ठाम्।
तत्पुष्करस्यायतनाद्धि जातम्।
पर्णं पृथिव्याः प्रथनं हरामि।
याभिरदृहज्जगतः प्रतिष्ठाम्।
उर्वीमिमां विश्वजनस्य भर्त्रीम्।
ता नः शिवाः शर्कराः सन्तु सर्वाः।
अग्ने रेतश्चन्द्रं हिरण्यम्।
अद्भ्यः संभूतममृतं प्रजासु।
तत्संभरन्नुत्तरतो निधाय ॥ ४ ॥

[[1-2-1-5]]

अति प्रयच्छं दुरितिं तरेयम्।
अश्वो रूपं कृत्वा यदश्वत्थेऽतिष्ठः।
संवत्सरं देवेभ्यो निलायं।
तत्ते न्यक्तमिह संभरन्तः।
शतं जीवेम शरदः सर्वीराः।
ऊर्जः पृथिव्या अध्युत्थितोऽसि।
वनस्पते शतवल्शो विरोह।
त्वया वयमिषमूर्जं मदन्तः।
रायस्पोषेण समिषा मदेम।
गायत्रिया हियमाणस्य यत्तै ॥ ५ ॥

[[1-2-1-6]]

पर्णमपतत्तृतीयस्यै दिवोऽधि।

सौऽयं पर्णः सौमपर्णाद्धि जातः।
 ततो हरामि सोमपीथस्यवरुच्चै।
 देवानां ब्रह्मवादां वदतां यत्।
 उपाशृणोः सुश्रवा वै श्रुतौऽसि।
 ततो मामाविशतु ब्रह्मवर्चसम्।
 तत्संभरुःस्तदवरुन्धीय साक्षात्।
 यया ते सृष्टस्याग्नेः।
 हेतिमशमयत्प्रजापतिः।
 तामिमामप्रदाहाय ॥ ६ ॥

[[1-2-1-7]]

शमीः शान्त्यै हराम्यहम्।
 यत्ते सृष्टस्य यतः।
 विकङ्कतं भा आँछिजातवेदः।
 तया भासा संमितः।
 उरुं नो लोकमनु प्रभाहि।
 यत्ते तान्तस्य हृदयमाच्छिन्दञ्जातवेदः।
 मरुतोऽद्भिस्तमयित्वा।
 एतत्ते तदशनेः संभरामि।
 सात्मा अग्ने सहृदयो भवेह।
 चित्रियादश्वत्थात्संभृता बृहत्यः ॥ ७ ॥

[[1-2-1-8]]

शरीरमभि सङ्स्कृताः स्थ।
 प्रजापतिना यज्ञमुखेन संमिताः।
 तिस्रस्त्रिवृद्धिर्मिथुनाः प्रजात्यै।
 अश्वत्थाद्धव्यवाहाद्धि जाताम्।
 अग्नेस्तनूं यज्ञियां संभरामि।
 शान्तयोनिः शमीगर्भम्।
 अग्नये प्रजनयितवै।
 यो अश्वत्थः शमीगर्भः।
 आरुरोह त्वे सचाँ।
 तं ते हरामि ब्रह्मणा ॥ ८ ॥

[[1-2-1-9]]

यज्ञियैः केतुभिः सह।
 यं त्वा समभरञ्जातवेदः।
 यथा शरीरं भूतेषु न्यक्तम्।
 स संभृतः सीद शिवः प्रजाभ्यः।
 उरुं नो लोकमनुनेषि विद्वान्।
 प्रवेधसे कवये मेध्याय।
 वचो वन्दारु वृषभाय वृष्णौ।
 यतो भयमभयं तन्नो अस्तु।
 अव देवान् यजे हेड्यान्।
 समिधाऽग्निं दुवस्यत ॥ ९ ॥

[[1-2-1-10]]

घृतैर्बोधयतातिथिम्।
 आऽस्मिन् हव्या जुहोतन।
 उप त्वाऽग्ने हविष्मतीः।
 घृताचीर्यन्तु हर्यत।
 जुषस्व समिधो मम।
 तं त्वा समिद्धिरङ्गिरः।
 घृतेन वर्धयामसि।
 बृहच्छौचा यविष्ठ्य।
 समिध्यमानः प्रथमो नु धर्मः।
 समक्तुभिरज्यते विश्ववारः ॥ १० ॥

[[1-2-1-11]]

शोचिष्केशो घृतनिर्णिक्पावकः।
 सुयज्ञो अग्निर्यजथाय देवान्।
 घृतप्रतीको घृतयोनिरग्निः।
 घृतैः समिद्धो घृतमस्यान्नम्।
 घृतप्रुषस्त्वा सरितो वहन्ति।
 घृतं पिबन्त्सुयजा यक्षि देवान्।
 आयुर्दा अग्ने हविषो जुषाणः।
 घृतप्रतीको घृतयोनिरेधि।

घृतं पीत्वा मधु चारु गव्यम्।
पितेव पुत्रमभि रक्षतादिमम् ॥ ११ ॥

[[1-2-1-12]]

त्वामग्ने समिधानं यविष्ठ।
देवा दूतं चक्रिरे हव्यवाहम्।
उरुञ्जयसं घृतयोनिमाहुतम्।
त्वेषं चक्षुर्दधिरे चोदयन्वति।
त्वामग्ने प्रदिव आहुतं घृतेन।
सुम्नायवः सुषमिधा समीधिरे।
स वावृधान ओषधीभिरुक्षितः।
उरुञ्जयासि पार्थिवा वितिष्ठसे।
घृतप्रतीकं च ऋतस्य धूर्षदम्।
अग्निं मित्रं न समिधान ऋञ्जते ॥ १२ ॥

[[1-2-1-13]]

इन्धानो अक्रो विदथेषु दीद्यत।
शुक्रवर्णामुदु नो यंसते धियम्।
प्रजा अग्ने संवासय।
आशाश्च पशुभिः सह।
राष्ट्राण्यस्मा आधेहि।
यान्यासन्त्सवितुः सवे।
मही विशपली सदर्ने ऋतस्य।
अर्वाची एतं धरुणे रयीणाम्।
अन्तर्वली जन्यं जातवेदसम्।
अध्वराणां जनयथः पुरोगाम् ॥ १३ ॥

[[1-2-1-14]]

आरोहतं दशतं शक्ररीर्मम्।
ऋतेनाग्ने आयुषा वर्चसा सह।
ज्योग्जीवन्त उत्तरामुत्तरासं समांम्।
दर्शमहं पूर्णमासं यज्ञं यथा यजै।
ऋत्वियवती स्थो अग्निरेतसौ।

गर्भं दधाथां ते वामहं ददे।
तत्सत्यं यद्वीरं विभृथः।
वीरं जनयिष्यथः।
ते मत्प्रातः प्रजनिष्यथे।
ते मा प्रजाते प्रजनयिष्यथः ॥ १४ ॥

[[1-2-1-15]]

प्रजया पशुभिर्ब्रह्मवर्चसेन सुवर्गे लोके।
अनृतात्सत्यमुपैमि।
मानुषाद्द्वैव्यमुपैमि।
दैवीं वाचं यच्छामि।
शलकैरग्निमिन्धानः।
उभौ लोकौ संनेमहम्।
उभयोर्लोकयोर्ऋद्धा।
अति मृत्युं तराम्यहम्।
जातवेदो भुवनस्य रेतः।
इह सिञ्च तपसो यजनिष्यते ॥ १५ ॥

[[1-2-1-16]]

अग्निमश्वत्थादधि हव्यवाहम्।
शमीगर्भाज्जनयन्त्यो मयोभूः।
अयं ते योनिर्ऋत्वियः।
यतो जातो अरोचथाः।
तं जानन्नग्ने आरोह।
अथा नो वर्धया रयिम्।
अपेत वीत वि च सर्पतातः।
येऽत्र स्थ पुराणा ये च नूतनाः।
अदादिदं यमोऽवसानं पृथिव्याः।
अक्रन्निमं पितरो लोकमस्मै ॥ १६ ॥

[[1-2-1-17]]

अग्नेर्भस्मास्यग्नेः पुरीषमसि।
संज्ञानमसि कामधरणम्।

मयि ते कामधरणं भूयात्।
 सं वः सृजामि हृदयानि।
 सःसृष्टं मनो अस्तु वः।
 सःसृष्टः प्राणो अस्तु वः।
 सं या वः प्रियास्तनुवः।
 संप्रिया हृदयानि वः।
 आत्मा वो अस्तु संप्रियः।
 संप्रियास्तनुवो मम ॥ १७ ॥

[[1-2-1-18]]

कल्पेतां द्यावापृथिवी।
 कल्पन्तामाप ओषधीः।
 कल्पन्तामग्नयः पृथक्।
 मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः।
 यैऽग्नयः समनसः।
 अन्तरा द्यावापृथिवी।
 वासन्तिकावृतु अभि कल्पमानाः।
 इन्द्रमिव देवा अभि संविशन्तु।
 दिवस्त्वा वीर्येण।
 पृथिव्यै महिम्ना ॥ १८ ॥

[[1-2-1-19]]

अन्तरिक्षस्य पोषेण।
 सर्वपशुमादधे।
 अजीजनन्नमृतं मर्त्यासः।
 अस्त्रेमाणं तरणिं वीडुजम्भम्।
 दश स्वसारो अग्नवः समीचीः।
 पुमांसं जातमभि सःरभन्ताम्।
 प्रजापतेस्त्वा प्राणेनाभि प्राणिमि।
 पूष्णः पोषेण मह्यम्।
 दीर्घायुत्वाय शतशारदाय।
 शतः शरद्भ्य आयुषे वर्चसे ॥ १९ ॥

[[1-2-1-20]]

जीवात्वै पुण्याय।
 अहं त्वदस्मि मदसि त्वमेतत्।
 ममासि योनिस्तव योनिरस्मि।
 ममैव सन्वहं हृदयान्यग्ने।
 पुत्रः पित्रे लोककृज्जातवेदः।
 प्राणे त्वाऽमृतमादधामि।
 अन्नादमन्नाद्याय।
 गोप्तारं गुह्यै।
 सुगार्हपत्यो विदहन्नरातीः।
 उषसः श्रेयसीः श्रेयसीर्दधत् ॥ २० ॥

[[1-2-1-21]]

अग्ने सपत्नारं अप बाधमानः।
 रायस्पोषमिषमूर्जमस्मासु धेहि।
 इमा उ मामुप तिष्ठन्तु रायः।
 आभिः प्रजाभिरिह संवसेय।
 इहो इडा तिष्ठतु विश्वरूपी।
 मध्ये वसोर्दीदिहि जातवेदः।
 ओजसे बलाय त्वोद्यच्छे।
 वृषणे शुष्मायायुषे वर्चसे।
 सपत्नारंसि वृत्रतूः।
 यस्ते देवेषु महिमा सुवर्गः ॥ २१ ॥

[[1-2-1-22]]

यस्त आत्मा पशुषु प्रविष्टः।
 पुष्टिर्या ते मनुष्येषु पप्रथे।
 तया नो अग्ने जुषमाण एहि।
 दिवः पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षात्।
 वातात्पशुभ्यो अध्येषधीभ्यः।
 यत्र यत्र जातवेदः संबभूथ।
 ततो नो अग्ने जुषमाण एहि।
 प्राचीमनु प्रदिशं प्रेहि विद्वान्।

अग्नेरग्ने पुरो अग्निर्भवेह ।
विश्वा आशा दीद्यानो विभाहि ॥ २२ ॥

[[1-2-1-23]]

ऊर्जा नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे ।
अन्वग्निरुषसामग्रमख्यत् ।
अन्वहानि प्रथमो जातवेदाः ।
अनु सूर्यस्य पुरुत्रा च रश्मीन् ।
अनु द्यावापृथिवी आततान् ।
विक्रमस्व महा५ असि ।
वेदिषन्मानुषेभ्यः ।
त्रिषु लोकेषु जागृहि ।
यदिदं दिवो यददः पृथिव्याः ।
संविदाने रोदसी संबभूवतुः ॥ २३ ॥

[[1-2-1-24]]

तयोः पृष्ठे सीदतु जातवेदाः ।
शंभूः प्रजाभ्यस्तनुवै स्योनः ।
प्राणं त्वाऽमृत आदधामि ।
अन्नादमन्नाद्याय ।
गोप्सारं गुह्यै ।
यत्ते शुक्रं शुक्रं वर्चः शुक्रा तनूः ।
शुक्रं ज्योतिरजस्रम् ।
तेन मे दीदिहि तेन त्वाऽऽदधे ।
अग्निनाऽग्ने ब्रह्मणा ।
आनशे व्यानशे सर्वमायुर्व्यानशे ॥ २४ ॥

[[1-2-1-25]]

नर्यं प्रजां मे गोपाय ।
अमृतत्वाय जीवसै ।
जातां जनिष्यमाणां च ।
अमृतं सत्ये प्रतिष्ठिताम् ।
अथर्वं पितुं मे गोपाय ।

रसमन्नमिहायुषे ।
अदब्धायोऽशीततनो ।
अविषं नः पितुं कृणु ।
शङ्स्यं पशून्मे गोपाय ।
द्विपादो ये चतुष्पदः ॥ २५ ॥

[[1-2-1-26]]

अष्टाशफाश्च य इहाग्रै ।
ये चैकशफा आशुगाः ।
सप्रथ सभां मे गोपाय ।
ये च सभ्याः सभासदः ।
तानिन्द्रियावतः कुरु ।
सर्वमायुरुपासताम् ।
अहं बुध्निय मन्त्रं मे गोपाय ।
यमृषयस्त्रैविदा विदुः ।
ऋचः सामानि यजूंषि ।
सा हि श्रीरमृता सताम् ॥ २६ ॥

[[1-2-1-27]]

चतुःशिखण्डा युवतिः सुपेशाः ।
घृतप्रतीका भुवनस्य मध्यै ।
मर्मृज्यमाना महते सौभगाय ।
मह्यं धुक्ष्व यजमानाय कामान् ।
इहैव सन्तत्र सतो वो अग्रयः ।
प्राणेन वाचा मनसा विभर्मि ।
तिरो मा सन्तमायुर्मा प्रहासीत् ।
ज्योतिषा वो वैश्वानरेणोपतिष्ठे ।
पञ्चधाऽग्नीन्व्यक्रामत् ।
विराट्शसृष्टा प्रजापतेः ।
ऊर्ध्वाऽऽरोहद्रोहिणी ।
योनिरग्नेः प्रतिष्ठितिः ॥ २७ ॥
विशन्तु नः पुरूचीर्विधेम निधाय यत्तेऽप्रदाहाय बृहत्यो
ब्रह्मणा दुवस्यत विश्ववार इममृञ्जते पुरोगां प्रजनयिष्यथो
जनिष्यतेऽस्मै मम महिम्ना वर्चसे दधत्सुवर्गो भाहि

संबभूवतुरायुर्व्यानिशे चतुष्पदः सतां प्रजापतेर्द्वे च ॥ १ ॥

[[1-2-2-1]]

नवैतान्यहानि भवन्ति।

नव वै सुवर्गा लोकाः।

यदेतान्यहान्युपयन्ति।

नवस्वेव तत्सुवर्गेषु लोकेषु सत्रिणः प्रतितिष्ठन्तो यन्ति।

अग्निष्टोमाः परः सामानः कार्या इत्याहुः।

अग्निष्टोमसमितः सुवर्गो लोक इति।

द्वादशाग्निष्टोमस्य स्तोत्राणि।

द्वादश मासाः संवत्सरः।

तत्तन्न सूक्ष्मम्।

उक्थ्या एव सप्तदशाः परः सामानः कार्याः ॥ १ ॥

[[1-2-2-2]]

पशवो वा उक्थानि।

पशूनामवरुध्यै।

विश्वजिदभिजितावग्निष्टोमौ।

उक्थ्याः सप्तदशाः परः सामानः।

ते सङ्स्तुता विराजमभि संपद्यन्ते।

द्वे चर्चावति रिच्येते।

एकया गौरतिरिक्तः।

एकयाऽऽयुरूनः।

सुवर्गो वै लोको ज्योतिः।

ऊर्ग्विराट् ॥ २ ॥

[[1-2-2-3]]

सुवर्गमेव तेन लोकमभि जयन्ति।

यत्परं राथन्तरम्।

तत्प्रथमेऽहन्कार्यम्।

बृहद्वितीयै।

वैरूपं तृतीयै।

वैराजं चतुर्थै।

शाकरं पञ्चमे।

रैवतं षष्ठे।

तद्दु पृष्ठेभ्यो नयन्ति।

संतनय एते ग्रहा गृह्यन्ते ॥ ३ ॥

[[1-2-2-4]]

अतिग्राह्याः परः सामसु।

इमानेवैतैर्लोकान्त्सं तन्वन्ति।

मिथुना एते ग्रहा गृह्यन्ते।

अतिग्राह्याः परः सामसु।

मिथुनमेव तैर्यजमाना अवरुन्धते।

बृहत्पृष्ठं भवति।

बृहद्वै सुवर्गो लोकः।

बृहतैव सुवर्गं लोकं यन्ति।

त्रयस्त्रिंशि नाम सामं।

मध्यन्दिने पर्वमाने भवति ॥ ४ ॥

[[1-2-2-5]]

त्रयस्त्रिंशद्वै देवताः।

देवता एवावरुन्धते।

ये वा इतः पराञ्च संवत्सरमुप यन्ति।

न हैनं ते स्वस्ति समश्नुवते।

अथ येऽमुतोऽर्वाञ्चमुप यन्ति।

ते हैनं स्वस्ति समश्नुवते।

एतद्वा अमुतोऽर्वाञ्चमुप यन्ति।

यदेवम्।

यो ह खलु वाव प्रजापतिः।

स उ वेवेन्द्रः।

तद्दु देवेभ्यो नयन्ति ॥ ५ ॥

कार्या विराङ्गह्यन्ते पर्वमाने भवतीन्द्र एकं च ॥ २ ॥

[[1-2-3-1]]

संततिर्वा एते ग्रहाः।

यत्परः सामानः ।
विष्वान्दिवाकीर्त्यम् ।
यथा शालायै पक्षसी ।
एव५ संवत्सरस्य पक्षसी ।
यदेतेन गृह्येरन् ।
विष्वची संवत्सरस्य पक्षसी व्यवस्र५सेयाताम् ।
आर्तिमाच्छैयुः ।
यदेते गृह्यन्ते ।
यथा शालायै पक्षसी मध्यमं व५शमभि समायच्छति ॥
१ ॥

[[1-2-3-2]]

एव५ संवत्सरस्य पक्षसी दिवाकीर्त्यमभि संतन्वन्ति ।
नाऽऽर्तिमाच्छन्ति ।
एकवि५शमहर्भवति ।
शुक्राग्रा ग्रहा गृह्यन्ते ।
प्रत्युत्तब्ध्यै सयत्वाय ।
सौर्य एतदहः पशुरालभ्यते ।
सौर्योऽतिग्राह्यो गृह्यते ।
अहरेव रूपेण समर्धयन्ति ।
अथो अहं एवैष बलिर्हियते ।
सप्तैतदहरतिग्राह्या गृह्यन्ते ॥ २ ॥

[[1-2-3-3]]

सप्त वै शीर्षण्याः प्राणाः ।
असावादित्यः शिरः प्रजानाम् ।
शीर्षन्नेव प्रजानां प्राणान्दधाति ।
तस्मात्सप्त शीर्षन्प्राणाः ।
इन्द्रो वृत्र५ हत्वा ।
असुरान्पराभाव्य ।
स इमाल्लोकानभ्यजयत् ।
तस्यासौ लोकोऽनभिजित आसीत् ।
तं विश्वकर्मा भूत्वाऽभ्यजयत् ।
यद्वैश्वकर्माणो गृह्यते ॥ ३ ॥

[[1-2-3-4]]

सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्यै ।
प्र वा एतेऽस्माल्लोकाच्च्यवन्ते ।
ये वैश्वकर्माणं गृह्यते ।
आदित्यः श्वो गृह्यते ।
इयं वा अदितिः ।
अस्यामेव प्रतितिष्ठन्ति ।
अन्योन्यो गृह्यते ।
विश्वान्येवान्येन कर्माणि कुर्वाणा यन्ति ।
अस्यामन्येन प्रतितिष्ठन्ति ।
तावापरार्धात्संवत्सरस्यान्योन्यो गृह्यते ।
तावुभौ सह महाव्रते गृह्यते ।
यज्ञस्यैवान्तं गत्वा ।
उभयौलोकयोः प्रतितिष्ठन्ति ।
अर्क्यमुक्थं भवति ।
अन्नाद्यस्यावरुध्यै ॥ ४ ॥
समायच्छत्यतिग्राह्या गृह्यन्ते गृह्यते संवत्सरस्यान्योन्यो
गृह्यते पञ्च च ॥ ३ ॥

[[1-2-4-1]]

एकवि५श एष भवति ।
एतेन वै देवा एकवि५शेन ।
आदित्यमित उ५त्तम५ सुवर्गं लोकमारोहयन् ।
स वा एष इत एकवि५शः ।
तस्य दशावस्तादहानि ।
दश परस्तात् ।
स वा एष विराज्युभयतः प्रतितिष्ठितः ।
विराजि हि वा एष उ५भयतः प्रतितिष्ठितः ।
तस्मादन्तरेमौ लोकौ यन् ।
सर्वेषु सुवर्गेषु लोकेष्वभितपन्नेति ॥ १ ॥

[[1-2-4-2]]

देवा वा आदित्यस्य सुवर्गस्य लोकस्य।
 पराचोऽतिपादादबिभ्युः।
 तं छन्दोभिरदृहन्धृत्यै।
 देवा वा आदित्यस्य सुवर्गस्य लोकस्य।
 अवाचोऽवपादादबिभ्युः।
 तं पञ्चमीं रश्मिभिरुदवयन्न।
 तस्मा देकविंशोऽहन्पञ्च दिवाकीर्त्यानि क्रियन्ते।
 रश्मयो वै दिवाकीर्त्यानि।
 ये गायत्रे।
 ते गायत्रीषूत्तरयोः पवमानयोः ॥ २ ॥

[[1-2-4-3]]

महादिवाकीर्त्यं होतुः पृष्ठम्।
 विकर्णं ब्रह्मसामम्।
 भासोऽग्निष्टोमः।
 अथैतानि पराणि।
 परैर्वै देवा आदित्यं सुवर्गं लोकमपारयन्न।
 यदपारयन्न।
 तत्पराणां परत्वम्।
 पारयन्त्येनं पराणि।
 य एवं वेद।
 अथैतानि स्पराणि।
 स्पारैर्वै देवा आदित्यं सुवर्गं लोकमस्पारयन्न।
 यदस्पारयन्न।
 तत्स्पराणां स्पारत्वम्।
 स्पारयन्त्येनं स्पराणि।
 य एवं वेद ॥ ३ ॥
 एति पवमानयोः स्पराणि पञ्च च ॥ ४ ॥

[[1-2-5-1]]

अप्रतिष्ठां वा एते गच्छन्ति।
 येषां संवत्सरेऽनाप्तेऽथ।
 एकादशिन्याप्यतै।
 वैष्णवं वामनमालभन्ते।

यज्ञो वै विष्णुः।
 यज्ञमेवालभन्ते प्रतिष्ठित्यै।
 ऐन्द्राग्नमालभन्ते।
 इन्द्राग्नी वै देवानामयातयामानौ।
 ये एव देवते अयातयाम्नी।
 ते एवालभन्ते ॥ १ ॥

[[1-2-5-2]]

वैश्वदेवमालभन्ते।
 देवता एवावरुन्धते।
 द्यावापृथिव्यां धेनुमालभन्ते।
 द्यावापृथिव्योरेव प्रतिष्ठन्ति।
 वायव्यं वत्समालभन्ते।
 वायुरेवैभ्यो यथाऽऽयतनाद्देवता अवरुन्धे।
 आदित्यामविं वशामालभन्ते।
 इयं वा अदितिः।
 अस्यामेव प्रतिष्ठन्ति।
 मैत्रावरुणीमालभन्ते ॥ २ ॥

[[1-2-5-3]]

मित्रेणैव यज्ञस्य स्विष्टं शमयन्ति।
 वरुणेन दुरिष्टम्।
 प्राजापत्यं तूपरं महाव्रत आलभन्ते।
 प्राजापत्योऽतिग्राह्यो गृह्यते।
 अहरेव रूपेण समर्धयन्ति।
 अथो अहं एवैष बलिर्हियते।
 आग्नेयमालभन्ते प्रति प्रज्ञात्यै।
 अजपेत्वान् वा एते पूर्वैर्मासैरवरुन्धते।
 यदेते गव्याः पशवं आलभ्यन्तै।
 उभयेषां पशूनामवरुध्यै ॥ ३ ॥

[[1-2-5-4]]

यदतिरिक्तामेकादशिनीमालभेरन्।

अप्रियं भ्रातृव्यमभ्यतिरिच्येत।
यद्वौ द्वौ पशू समस्यैयुः।
कनीय आयुः कुर्वीरन्।
यदेते ब्राह्मणवन्तः पशव आलभ्यन्ते।
नाप्रियं भ्रातृव्यमभ्यतिरिच्यते।
न कनीय आयुः कुर्वते ॥ ४ ॥
ते एवालभन्ते मैत्रावरुणीमालभन्तेऽवरुध्यै सप्त च ॥ ५ ॥

[[1-2-6-1]]

प्रजापतिः प्रजाः सृष्ट्वा वृत्तौऽशयत्।
तं देवा भूतानां रसं तेजः संभृत्य।
तेनैनमभिषज्यन्।
महानववृत्तीति।
तन्महाव्रतस्य महाव्रतत्वम्।
महद्व्रतमिति।
तन्महाव्रतस्य महाव्रतत्वम्।
महतो व्रतमिति।
तन्महाव्रतस्य महाव्रतत्वम्।
पञ्चविंशः स्तोमो भवति ॥ १ ॥

[[1-2-6-2]]

चतुर्विंशत्यर्धमासः संवत्सरः।
यद्वा एतस्मिन्त्संवत्सरेऽधि प्राजायत।
तदन्नं पञ्चविंशमभवत्।
मध्यतः क्रियते।
मध्यतो ह्यन्नमशितं धिनोति।
अथौ मध्यत एव प्रजानामूर्ध्नीयते।
अथ यद्वा इदमन्ततः क्रियते।
तस्मादुदन्ते प्रजाः समेधन्ते।
अन्ततः क्रियते प्रजननायैव।
त्रिवृच्छिरो भवति ॥ २ ॥

[[1-2-6-3]]

त्रेधा विहितं हि शिरः।
लोमं छवीरस्थि।
परांचा स्तुवन्ति।
तस्मात्तत्सदृगेव।
न मेघतोऽनुमेघति।
न कृश्यतोऽनु कृश्यति।
पञ्चदशोऽन्यः पक्षो भवति।
सप्तदशोऽन्यः।
तस्माद्वयांस्यन्यतरमर्धमभि पर्यावर्तन्ते।
अन्यतरतो हि तद्वरीयः क्रियते ॥ ३ ॥

[[1-2-6-4]]

पञ्चविंश आत्मा भवति।
तस्मान्मध्यतः पशवो वरिष्ठाः।
एकविंशं पुच्छम्।
द्विपदासु स्तुवन्ति प्रतिष्ठित्यै।
सर्वेण सह स्तुवन्ति।
सर्वेण ह्यात्मनाऽऽत्मन्वी।
सहोत्पतन्ति।
एकैकामुच्छिषन्ति।
आत्मन् ह्यङ्गानि बद्धानि।
न वा एतेन सर्वः पुरुषः ॥ ४ ॥

[[1-2-6-5]]

यदित इतो लोमानि दतो नखान्।
परिमादः क्रियन्ते।
तान्येव तेन प्रत्युप्यन्ते।
औदुम्बरस्तल्पो भवति।
ऊर्वा अन्नमुदुम्बरः।
ऊर्ज एवान्नाद्यस्यावरुध्यै।
यस्य तल्पसद्यमनभिजितुः स्यात्।
स देवानां साम्यक्षे।
तल्पसद्यमभिजयानीति तल्पमारुह्योद्गायेत्।
तल्पसद्यमेवाभिजयति ॥ ५ ॥

[[1-2-6-6]]

यस्य तल्पसद्यमभिर्जितुं स्यात्।
स देवानां साम्यक्षे।
तल्पसद्यं मा पराजेषीति तल्पमारुह्योद्गायेत्।
न तल्पसद्यं पराजयते।
प्लेह्वे शंसति।
महो वै प्लेह्वः।
महस एवान्नाद्यस्यावरुद्धौ।
देवासुराः संयत्ता आसन्।
त आदित्ये व्यायच्छन्त।
तं देवाः समजयन् ॥ ६ ॥

[[1-2-6-7]]

ब्राह्मणश्च शूद्रश्च चर्मकर्ते व्यायच्छेते।
दैव्यो वै वर्णो ब्राह्मणः।
असुर्यः शूद्रः।
इमेऽरात्सुरिमे सुभूतमक्रन्नित्यन्यतरो ब्रूयात्।
इम उद्गासीकारिण इमे दुर्भूतमक्रन्नित्यन्यतरः।
यदेवैषां सुकृतं या राद्धिः।
तदन्यतरोऽभिशीणाति।
यदेवैषां दुष्कृतं याऽराद्धिः।
तदन्यतरोऽपहन्ति।
ब्राह्मणः संजयति।
अमुमेवादित्यं भ्रातृव्यस्य सं विन्दन्ते ॥ ७ ॥
भवति भवति क्रियते पुरुषो जयत्यजयञ्जयत्येकं च ॥ ६ ॥
उद्धन्यमानं नवैतानि सन्ततिरेकविंश एषोऽप्रतिष्ठां
प्रजापतिर्वृत्तषट् ॥ ६ ॥
उद्धन्यमानं शोचिष्केशोऽग्ने सपत्नानतिग्राह्यां
वैश्वदेवमालभन्ते पञ्चाशत् ॥ ५० ॥

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 1, Chapter 3

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[1-3-1-1]]

दे॒वा॒सुराः सं॒यत्ता आसन्।
ते दे॒वा वि॒जय॑मु॒पयन्तः॑।
अ॒ग्नीषो॑मयोस्ते॒जस्विनी॑स्त॒नूः संन्य॑दधत।
इ॒दमु॑ नो भविष्यति।
यदि॑ नो जे॒ष्यन्तीति॑।
तेना॒ग्नीषो॑मा॒वपा॑क्रामताम्।
ते दे॒वा वि॒जित्य॑।
अ॒ग्नीषो॑मा॒वन्वै॑च्छन्।
तेऽग्नि॑मन्वविन्द॒न्नृतु॑षूत्सन्नम्।
तस्य॑ विभ॑क्तीभिस्ते॒जस्विनी॑स्त॒नूरवा॑रुन्धत ॥ १ ॥

[[1-3-1-2]]

ते सोम॑मन्वविन्दन्।
तम॑घ्नन्।
तस्य॑ यथाऽभि॒ज्ञाय॑ त॒नूर्व्य॑गृह्णत।
ते ग्रहा॑ अभवन्।
तद्ग्रहा॑णां ग्रह॒त्वम्।
यस्यै॒वं वि॒दुषो॑ ग्रहा॑ गृह्यन्ते।
तस्य॑ त्वै॒व गृही॑ताः।
नाना॑ग्नेयं पुनरा॒धेयै॑ कुर्यात्।
यदना॑ग्नेयं पुनरा॒धेयै॑ कुर्यात्।
व्यृद्ध॑मे॒व तत् ॥ २ ॥

[[1-3-1-3]]

अना॑ग्नेयं वा ए॒तत्क्रि॑यते।
यत्स॑मिध॒स्तनू॑नपा॒तमि॑डो ब॒र्हिर्य॑जति।
उ॒भावा॑ग्नेयावाज्य॒भागौ॑ स्याताम्।
अना॑ज्यभागौ भवत॒ इत्या॑हुः।

यदु॒भावा॑ग्नेयावन्व॒ञ्चावि॑ति।

अ॒ग्नेये॑ पर्व॒माना॒योत्तरः॑ स्यात्।

यत्पर्व॑मानाय।

तेना॒ज्य॑भागः।

तेन॑ सौ॒म्यः।

बुध॑न्वत्याग्नेयस्याज्य॒भागस्य॑ पुरोऽनु॒वाक्या॑ भवति ॥ ३ ॥

[[1-3-1-4]]

यथा॑ सु॒प्तं बो॒धय॑ति।
ता॒दृगे॒व तत्।
अ॒ग्नि॒न्यक्ताः॑ पत्नीसं॒याजा॑ना॒मृचः॑ स्युः।
तेना॑ग्नेय॒ सर्वं॑ भवति।
ए॒कधा॑ ते॒जस्विनी॑ दे॒वता॑मु॒पैतीत्या॑हुः।
सै॒नमी॑श्वरा प्र॒दह॑ इति।
नेति॑ ब्रूयात्।
प्र॒जन॑नं वा अ॒ग्निः।
प्र॒जन॑नमे॒वोपै॑तीति।
कृ॒तय॑जुः संभृ॒तसं॑भार॒ इत्या॑हुः ॥ ४ ॥

[[1-3-1-5]]

न संभृ॑त्याः संभाराः।
न यजुः॑ का॒र्यमि॑ति।
अथो॒ खलु॑।
संभृ॑त्या ए॒व संभाराः॑।
का॒र्यं यजुः॑।
पुनरा॑धेयस्य॒ समृ॑च्चै।
तेनो॑पा॒शु प्र॑चरति।
एष्य॑ इ॒व वा ए॒षः।
यत्पु॑नरा॒धेयः॑।
यथो॑पा॒शु न॒ष्टमि॑च्छति ॥ ५ ॥

[[1-3-1-6]]

ता॒दृगे॒व तत्।

उच्चैः स्विष्टकृतमुत्सृजति।
यथा नष्टं वित्त्वा प्राहायमिति।
तादृगेव तत्।
एकधा तेजस्विनीं देवतामुपैतीत्याहुः।
सैनमीश्वरा प्रदह इति।
तत्तथा नोपैति।
प्रयाजानूयाजेष्वेव विभक्तीः कुर्यात्।
यथापूर्वमाज्यभागौ स्याताम्।
एवं पत्नीसंयाजाः ॥ ६ ॥

[[1-3-1-7]]

तद्वैश्वानरवत्प्रजननवत्तरमुपैतीति।
तदाहुः।
व्यृद्धं वा एतत्।
अनाग्नेयं वा एतत्क्रियत इति।
नेति ब्रूयात्।
अग्निं प्रथमं विभक्तीनां यजति।
अग्निमुत्तमं पत्नीसंयाजानाम्।
तेनाग्नेयम्।
तेन समृद्धं क्रियत इति ॥ ७ ॥
अरुन्धतैव तद्भवति संभृतसंभार इत्याहुरिच्छति
पत्नीसंयाजा नव च ॥ १ ॥

[[1-3-2-1]]

देवा वै यथादर्शं यज्ञानाहरन्त।
योऽग्निष्टोमम्।
य उक्थ्यम्।
योऽतिरात्रम्।
ते सहैव सर्वे वाजपेयमपश्यन्।
ते।
अन्योन्यस्मै नातिष्ठन्त।
अहमनेन यजा इति।
तैऽब्रुवन्।
आजिमस्य धावामेति ॥ १ ॥

[[1-3-2-2]]

तस्मिन्नाजिमधावन्।
तं बृहस्पतिरुदजयत्।
तेनायजत।
स स्वाराज्यमगच्छत्।
तमिन्द्रोऽब्रवीत्।
मामनेन याजयेति।
तेनेन्द्रमयाजयत्।
सोऽग्रं देवतानां पर्यैत्।
अगच्छत्स्वाराज्यम्।
अतिष्ठन्तास्मै ज्यैष्ठ्याय ॥ २ ॥

[[1-3-2-3]]

य एवं विद्वान् वाजपेयेन यजते।
गच्छति स्वाराज्यम्।
अग्रं समानानां पर्यैति।
तिष्ठन्तेऽस्मै ज्यैष्ठ्याय।
स वा एष ब्राह्मणस्य चैव राजन्यस्य च यज्ञः।
तं वा एतं वाजपेय इत्याहुः।
वाजाप्यो वा एषः।
वाजः ह्येतेन देवा ऐप्सन्न।
सोमो वै वाजपेयः।
यो वै सोमं वाजपेयं वेद ॥ ३ ॥

[[1-3-2-4]]

वाज्येवैनं पीत्वा भवति।
आऽस्य वाजी जायते।
अन्नं वै वाजपेयः।
य एवं वेद।
अत्यन्नम्।
आऽस्यान्नादो जायते।
ब्रह्म वै वाजपेयः।

य एवं वेद।
अत्ति ब्रह्मणाऽन्नम्।
आऽस्य ब्रह्मा जायते ॥ ४ ॥

[[1-3-2-5]]

वाग्वै वाजस्य प्रसवः।
य एवं वेद।
करोति वाचा वीर्यम्।
ऐनं वाचा गच्छति।
अर्षिवतीं वाचं वदति।
प्रजापतिर्देवेभ्यो यज्ञान्व्यादिशत्।
स आत्मन्वाजपेयमधत्त।
तं देवा अब्रुवन्।
एष वाव यज्ञः।
यद्वाजपेयः ॥ ५ ॥

[[1-3-2-6]]

अप्येव नोऽत्रास्त्विति।
तेभ्य एता उज्जितीः प्रायच्छत्।
ता वा एता उज्जितयो व्याख्यायन्ते।
यज्ञस्य सर्वत्वाय।
देवतानामनिर्भागाय।
देवा वै ब्रह्मणश्चान्नस्य च शर्मलमपाँघ्नन्।
यद्ब्रह्मणः शर्मलमासीत्।
सा गाथा नाराशंस्यभवत्।
यदन्नस्य।
सा सुरा ॥ ६ ॥

[[1-3-2-7]]

तस्माद्वायतश्च मत्तस्य च न प्रतिगृह्यम्।
यत्प्रतिगृह्णीयात्।
शर्मलं प्रतिगृह्णीयात्।
सर्वा वा एतस्य वाचोऽवरुद्धाः।

यो वाजपेययाजी।
या पृथिव्यां याऽग्नौ या रथन्तरे।
याऽन्तरिक्षे या वायौ या वामदेव्ये।
या दिवि याऽऽदित्ये या बृहति।
याऽप्सु यौषधीषु या वनस्पतिषु।
तस्माद्वाजपेययाज्यात्विर्जीनः।
सर्वा ह्यस्य वाचोऽवरुद्धाः ॥ ७ ॥
धावामेति ज्यैष्ठ्याय वेदं ब्रह्मा जायते वाजपेयः
सुराऽऽत्विर्जीन एकं च ॥ २ ॥

[[1-3-3-1]]

देवा वै यदन्यैर्ग्रहैर्यज्ञस्य नावारुन्धत।
तदतिग्राह्यैरतिगृह्यावारुन्धत।
तदतिग्राह्याणामतिग्राह्यत्वम्।
यदतिग्राह्या गृह्यन्ते।
यदेवान्यैर्ग्रहैर्यज्ञस्य नावरुन्धे।
तदेव तैरतिगृह्यावरुन्धे।
पञ्च गृह्यन्ते।
पाङ्क्तो यज्ञः।
यावानेव यज्ञः।
तमास्वाऽवरुन्धे ॥ १ ॥

[[1-3-3-2]]

सर्वं ऐन्द्रा भवन्ति।
एकधैव यजमान इन्द्रियं दधति।
सप्तदश प्राजापत्या ग्रहा गृह्यन्ते।
सप्तदशः प्रजापतिः।
प्रजापतेरास्यै।
एकयर्चा गृह्णाति।
एकधैव यजमाने वीर्यं दधाति।
सोमग्रहाश्च सुराग्रहाश्च गृह्णाति।
एतद्वै देवानां परममन्नम्।
यत्सोमः ॥ २ ॥

[[1-3-3-3]]

एतन्मनुष्याणाम्।

यत्सुरा॥

परमेणैवास्मा अन्नाद्येनावरमन्नाद्यमवरुन्धे।

सोमग्रहान्गृह्णाति।

ब्रह्मणो वा एतत्तेजः।

यत्सोमः।

ब्रह्मण एव तेजसा तेजो यजमाने दधाति।

सुराग्रहान्गृह्णाति।

अन्नस्य वा एतच्छर्मलम्।

यत्सुरा॥ ३॥

[[1-3-3-4]]

अन्नस्यैव शर्मलेन शर्मलं यजमानादपहन्ति।

सोमग्रहाश्च सुराग्रहाश्च गृह्णाति।

पुमान्वै सोमः।

स्त्री सुरा॥

तन्मिथुनम्।

मिथुनमेवास्य तद्यज्ञे करोति प्रजननाय।

आत्मानमेव सोमग्रहैः स्पृणोति।

जायाश्च सुराग्रहैः।

तस्माद्वाजपेययाज्यमुष्मिँल्लोके स्त्रियश्च संभवति।

वाजपेयाभिजितुश्च ह्यस्य ॥ ४॥

[[1-3-3-5]]

पूर्वे सोमग्रहा गृह्यन्ते।

अपरे सुराग्रहाः।

पुरोक्षश्च सोमग्रहान्त्सादयति।

पश्चादक्षश्च सुराग्रहान्।

पापवस्यसस्य विधृत्यै।

एष वै यजमानः।

यत्सोमः।

अन्नश्च सुरा॥

सोमग्रहाश्च सुराग्रहाश्च व्यतिषजति।

अन्नाद्यैर्नैवैनं व्यतिषजति ॥ ५॥

[[1-3-3-6]]

संपृचः स्थ सं मा भद्रेण पृङ्केत्याह।

अन्नं वै भद्रम्।

अन्नाद्यैर्नैवैनं ससृजति।

अन्नस्य वा एतच्छर्मलम्।

यत्सुरा॥

पाप्मैव खलु वै शर्मलम्।

पाप्मना वा एनमेतच्छर्मलेन व्यतिषजति।

यत्सोमग्रहाश्च सुराग्रहाश्च व्यतिषजति।

विपृचः स्थ वि मा पाप्मना पृङ्केत्याह।

पाप्मनैवैनं शर्मलेन व्यावर्तयति ॥ ६॥

[[1-3-3-7]]

तस्माद्वाजपेययाजी पूतो मेध्यो दक्षिण्यः।

प्राडुद्रवति सोमग्रहैः।

अमुमेव तैर्लोकमभिजयति।

प्रत्यङ्खसुराग्रहैः।

इममेव तैर्लोकमभिजयति।

प्रतिष्ठन्ति सोमग्रहैः।

यावदेव सत्यम्।

तेन सूयते।

वाजसृच्यः सुराग्रहान् हरन्ति।

अनृतेनैव विशश्च ससृजति।

हिरण्यपात्रं मर्धोः पूर्णं ददाति।

मध्व्योऽसानीति।

एकधा ब्रह्मण उपहरति।

एकधैव यजमान आयुस्तेजो दधाति ॥ ७॥

आत्वाऽवरुन्धे सोमः शर्मलं यत्सुरा ह्यस्यैनं व्यतिषजति

व्यावर्तयति सृजति चत्वारि च ॥ ३॥

[[1-3-4-1]]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति।
नाग्निष्टोमो नोक्थ्यः।
न षोडशी नातिरात्रः।
अथ कस्माद्वाजपेये सर्वे यज्ञक्रतवोऽवरुध्यन्त इति।
पशुभिरिति ब्रूयात्।
आग्नेयं पशुमालभते।
अग्निष्टोममेव तेनावरुन्दे।
ऐन्द्राग्नेनोक्थ्यम्।
ऐन्द्रेण षोडशिनः स्तोत्रम्।
सारस्वत्याऽतिरात्रम् ॥ १ ॥

[[1-3-4-2]]

मारुत्या बृहतः स्तोत्रम्।
एतावन्तो वै यज्ञक्रतवः।
तान्पशुभिरेवावरुन्दे।
आत्मानमेव स्पृणोत्यग्निष्टोमेन।
प्राणापानावुक्थ्येन।
वीर्यं षोडशिनः स्तोत्रेण।
वाचमतिरात्रेण।
प्रजां बृहतः स्तोत्रेण।
इममेव लोकमभि जयत्यग्निष्टोमेन।
अन्तरिक्षमुक्थ्येन ॥ २ ॥

[[1-3-4-3]]

सुवर्गं लोकं षोडशिनः स्तोत्रेण।
देवयानानेव पथ आरोहत्यतिरात्रेण।
नाकं रोहति बृहतः स्तोत्रेण।
तेज एवाऽऽत्मन्धत्त आग्नेयेन पशुना।
ओजो बलमैन्द्राग्नेन।
इन्द्रियमैन्द्रेण।
वाचं सारस्वत्या।
उभावेव देवलोकं च मनुष्यलोकं चाभिजयति मारुत्या

वश्या।

सप्तदश प्राजापत्यान्पशुमालभते।
सप्तदशः प्रजापतिः ॥ ३ ॥

[[1-3-4-4]]

प्रजापतेराप्त्यै।
श्यामा एकरूपा भवन्ति।
एवमिव हि प्रजापतिः समृच्चै।
तान्पर्यग्निकृतानुत्सृजति।
मरुतो यज्ञमजिघांसन्प्रजापतेः।
तेभ्य एतां मारुतीं वशामालभत।
तयैवैनांशमयत्।
मारुत्या प्रचर्य।
एतान्त्संज्ञापयेत्।
मरुत एव शमयित्वा ॥ ४ ॥

[[1-3-4-5]]

एतैः प्रचरति।
यज्ञस्याघाताय।
एकधा वपा जुहोति।
एकदेवत्या हि।
एते।
अथो एकधैव यजमाने वीर्यं दधाति।
नैवारेण सप्तदशशरावेणैतर्हि प्रचरति।
एतत्पुरोडाशा ह्येते।
अथो पशुनामेव छिद्रमपिदधाति।
सारस्वत्योत्तमया प्रचरति।
वाग्वै सरस्वती।
तस्मात्प्राणानां वागुत्तमा।
अथो प्रजापतावेव यज्ञं प्रतिष्ठापयति।
प्रजापतिर्हि वाक्।
अपन्नदती भवति।
तस्मान्मनुष्याः सर्वा वाचं वदन्ति ॥ ५ ॥
अतिरात्रमन्तरिक्षमुक्थ्येन प्रजापतिः शमयित्वोत्तमया

प्रचरति षड् ॥ ४ ॥

[[1-3-5-1]]

सावित्रं जुहोति कर्मणः कर्मणः पुरस्तात् ।
कस्तद्वेदेत्याहुः ।
यद्वाजपेयस्य पूर्वं यदपरमिति ।
सवितृप्रसूत एव यथापूर्वं कर्माणि करोति ।
सर्वने सर्वने जुहोति ।
आक्रमणमेव तत्सेतुं यजमानः कुरुते ।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ।
वाचस्पतिर्वाचमद्य स्वदाति न इत्याह ।
वाग्वै देवानां पुराऽन्नमासीत् ।
वाचमेवास्मा अन्नं स्वदयति ॥ १ ॥

[[1-3-5-2]]

इन्द्रस्य वज्रोऽसि वात्रेण इति रथमुपावहरति विजित्यै ।
वाजस्य नु प्रसवे मातरं महीमित्याह ।
यच्चैवेयम् ।
यच्चास्यामधि ।
तदेवावरुन्धे ।
अथो तस्मिन्नेवोभयेऽभिषिच्यते ।
अप्स्वन्तरमृतमप्सु भेषजमित्यश्वाऽन्पल्पूलयति ।
अप्सु वा अश्वस्य तृतीयं प्रविष्टम् ।
तदनुवेनन्ववप्लवते ।
यदप्सु पल्पूलयति ॥ २ ॥

[[1-3-5-3]]

यदेवास्याप्सु प्रविष्टम् ।
तदेवावरुन्धे ।
बहु वा अश्वोऽमेध्यमुपगच्छति ।
यदप्सु पल्पूलयति ।
मेध्यानेवैनांक्रोति ।
वायुर्वा त्वा मनुर्वा त्वेत्याह ।

एता वा एतं देवता अग्रे अश्वमयुञ्जन् ।
ताभिरिवैनान्युनक्ति ।
सवस्योज्जित्यै ।
यजुषा युनक्ति व्यावृत्त्यै ॥ ३ ॥

[[1-3-5-4]]

अपां न पादाशुहेमन्निति संमार्ष्टि ।
मेध्यानेवैनांक्रोति ।
अथो स्तौत्येवैनांजाजिः सरिष्यतः ।
विष्णुक्रमान्क्रमते ।
विष्णुरिव भूत्वेमाँल्लोकानभिजयति ।
वैश्वदेवो वै रथः ।
अङ्कौ न्यङ्कावभितो रथं यावित्याह ।
या एव देवता रथे प्रविष्टाः ।
ताभ्य एव नमस्करोति ।
आत्मनोऽनात्यै ।
अशमरथंभावुकोऽस्य रथो भवति ।
य एवं वेद ॥ ४ ॥
स्वदयति पल्पूलयति व्यावृत्त्या अनात्यै द्वे च ॥ ५ ॥

[[1-3-6-1]]

देवस्याहः सवितुः प्रसवे बृहस्पतिना वाजजिता वाजं
जेषमित्याह ।
सवितृप्रसूत एव ब्रह्मणा वाजमुज्जयति ।
देवस्याहः सवितुः प्रसवे बृहस्पतिना वाजजिता वर्षिष्ठं
नाकं रुहेयमित्याह ।
सवितृप्रसूत एव ब्रह्मणा वर्षिष्ठं नाकं रोहति ।
चात्वाले रथचक्रं निर्मितं रोहति ।
अतो वा अङ्गिरस उत्तमाः सुवर्गं लोकमायन् ।
साक्षादेव यजमानः सुवर्गं लोकमेति ।
आवैष्टयति ।
वज्रो वै रथः ।
वज्रेणैव दिशोऽभि जयति ॥ १ ॥

[[1-3-6-2]]

वाजिना॑ साम॑ गायते।
अन्नं॑ वै वाजः॑।
अन्नमे॑वावरुन्धे।
वाचो॑ वर्ष्मं दे॒वेभ्योऽपा॑क्रामत्।
तद्वन॑स्पतीन्प्राविशत्।
सैषा॑ वाग्वनस्पतिषु॑ वदति।
या दु॑न्दुभौ।
तस्माद्दु॑न्दुभिः सर्वा॑ वाचोऽतिवदति।
दु॑न्दुभीन्त्समाघ्नन्ति।
पर॑मा वा ए॒षा वाक् ॥ २ ॥

[[1-3-6-3]]

या दु॑न्दुभौ।
पर॑मयैव वा॒चाऽवरां॑ वाचमवरुन्धे।
अथौ॑ वा॒च ए॒व वर्ष्मं॑ यजमानोऽवरुन्धे।
इन्द्रा॑य वाचं॑ वदतेन्द्रं॑ वाजं॑ जापयतेन्द्रो॑
वाजम॑जयिदित्याह।
ए॒ष वा ए॒तर्हीन्द्रः॑।
यो यज॑ते।
यज॑मान ए॒व वाज॑मुज्जयति।
सप्त॑दश प्रव्या॒धाना॑जिं धावन्ति।
सप्त॑दशः॒ स्तोत्रं॑ भवति।
सप्त॑दश सप्तदश दीयन्ते ॥ ३ ॥

[[1-3-6-4]]

सप्त॑दशः प्रजापतिः।
प्रजा॑पतेरास्यै।
अर्वा॑ऽसि सप्तिरसि वा॒ज्यंसीत्या॑ह।
अग्नि॑र्वा अर्वा।
वा॒युः सप्तिः॑।
आ॒दि॒त्यो वा॒जी।
ए॒ताभिरे॒वास्मै॑ दे॒वता॑भिर्दे॒वर॑थं यु॒नक्ति॑।

प्र॒ष्टिवा॒हिनं॑ यु॒नक्ति॑।
प्र॒ष्टिवा॒ही वै दे॒वर॑थः।
दे॒वर॑थमे॒वास्मै॑ यु॒नक्ति॑ ॥ ४ ॥

[[1-3-6-5]]

वाजिनो॑ वाजं॑ धावत॒ काष्ठा॑ गच्छतेत्याह।
सु॒वर्गो॑ वै लो॒कः काष्ठा॑।
सु॒वर्गमे॒व लो॒कं य॑न्ति।
सु॒वर्गं वा ए॒ते लो॒कं य॑न्ति।
य आ॒जिं धा॑वन्ति।
प्राञ्चो॑ धावन्ति।
प्राडि॑व हि सु॒वर्गो लो॒कः।
च॒तसृ॑भिरनु॑ मन्त्रयते।
च॒त्वारि॑ छन्दा॑सि।
छन्दा॑भिरे॒वैनां॑ सु॒वर्गं लो॒कं ग॑मयति ॥ ५ ॥

[[1-3-6-6]]

प्र वा ए॒तैऽस्माल्लो॑काच्च्यवन्ते।
य आ॒जिं धा॑वन्ति।
उद॑ञ्च आ॒वर्त॑न्ते।
अ॒स्मादे॒व तेन॑ लो॒कान्न॑यन्ति।
रथ॑विमो॒चनी॑यं जुहोति॒ प्रति॑ष्ठित्यै।
आमा॑ वाजस्य प्रस॒वो ज॑गम्या॒दित्या॑ह।
अन्नं॑ वै वाजः॑।
अन्नमे॑वावरुन्धे।
यथा॑लो॒कं वा ए॒त उ॑ज्जयन्ति।
य आ॒जिं धा॑वन्ति ॥ ६ ॥

[[1-3-6-7]]

कृष्ण॑लं कृष्णलं वाज॑सृष्ट्यः प्रयच्छति।
यमे॒व ते वाजं॑ लो॒कमु॑ज्जयन्ति।
तं परि॑क्रीयावरुन्धे।
ए॒कधा॑ ब्रह्मण॑ उपहरति।

एकधैव यजमाने वीर्यं दधाति।
 देवा वा ओषधीष्वाजिमयुः।
 ता बृहस्पतिरुदजयत्।
 स नीवारान्निरवृणीत।
 तन्नीवाराणां नीवारत्वम्।
 नैवारश्चरुर्भवति ॥ ७ ॥

[[1-3-6-8]]

एतद्वै देवानां परममन्नम्।
 यन्नीवाराः।
 परमेणैवास्मा अन्नाद्येनावरमन्नाद्यमवरुन्धे।
 सप्तदशशरावो भवति।
 सप्तदशः प्रजापतिः।
 प्रजापतेरास्यै।
 क्षीरे भवति।
 रुचमेवास्मिन्दधाति।
 सर्पिष्वाभवति मेध्यत्वाय।
 बार्हस्पत्यो वा एष देवतया ॥ ८ ॥

[[1-3-6-9]]

यो वाजपेयेन यजते।
 बार्हस्पत्य एष चरुः।
 अश्वान्त्सरिष्यतः सस्रुषश्चाव घ्रापयति।
 यमेव ते वाजं लोकमुज्जयन्ति।
 तमेवावरुन्धे।
 अजीजिपत वनस्पतय इन्द्रं वाजं विमुच्यध्वमिति
 दुन्दुभीन् विमुञ्चति।
 यमेव ते वाजं लोकमिन्द्रियं दुन्दुभय उज्जयन्ति।
 तमेवावरुन्धे ॥ ९ ॥
 अभिजयति वा एषा वाग्दीयन्तेऽस्मै युनक्ति गमयति य
 आजिं धारयन्ति भवति देवतयाऽद्यौ च ॥ ६ ॥

[[1-3-7-1]]

तार्प्यं यजमानं परिधापयति।
 यज्ञो वै तार्प्यम्।
 यज्ञेनैवेन५ समर्धयति।
 दर्भमयं परिधापयति।
 पवित्रं वै दर्भाः।
 पुनात्येवेनम्।
 वाजं वा एषोऽवरुत्सते।
 यो वाजपेयेन यजते।
 ओषधयः खलु वै वाजः।
 यद्दर्भमयं परिधापयति ॥ १ ॥

[[1-3-7-2]]

वाजस्यावरुच्चै।
 जाय एहि सुवो रोहावेत्याह।
 पत्निया एवैष यज्ञस्यान्वारम्भोऽनवच्छित्यै।
 सप्तदशारत्निरूपो भवति।
 सप्तदशः प्रजापतिः।
 प्रजापतेरास्यै।
 तूपरश्चतुरश्रिर्भवति।
 गौधूमं चषालम्।
 न वा एते व्रीहयो न यवाः।
 यद्गोधूमाः ॥ २ ॥

[[1-3-7-3]]

एवमिव हि प्रजापतिः समृच्चै।
 अथो अमुमेवास्यै लोकमन्नवन्तं करोति।
 वासोभिर्वेष्टयति।
 एष वै यजमानः।
 यद्यूपः।
 सर्वदेवत्यं वासः।
 सर्वाभिरेवेन देवताभिः समर्धयति।
 अथो आक्रमणमेव तत्सेतुं यजमानः कुरुते।
 सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै।
 द्वादश वाजप्रसवीयानि जुहोति ॥ ३ ॥

[[1-3-7-4]]

द्वादश मासाः संवत्सरः।
संवत्सरमेव प्रीणाति।
अथो संवत्सरमेवास्मा उपदधाति।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्टौ।
दशभिः कल्पै रोहति।
नव वै पुरुषे प्राणाः।
नाभिर्दशमी।
प्राणानेव यथास्थानं कल्पयित्वा।
सुवर्गं लोकमेति।
एतावद्वै पुरुषस्य स्वम् ॥ ४ ॥

[[1-3-7-5]]

यावत्प्राणाः।
यावदेवास्यास्ति।
तेन सह सुवर्गं लोकमेति।
सुवर्देवाः अगन्मेत्याह।
सुवर्गमेव लोकमेति।
अमृता अभूमेत्याह।
अमृतमिव हि सुवर्गो लोकः।
प्रजापतेः प्रजा अभूमेत्याह।
प्राजापत्यो वा अयं लोकः।
अस्मादेव तेन लोकान्नैति ॥ ५ ॥

[[1-3-7-6]]

समहं प्रजया सं मया प्रजेत्याह।
आशिषमेवैतामाशास्ते।
आसपुटैर्घ्नन्ति।
अन्नं वा इयम्।
अन्नाद्येनैवैः समर्धयन्ति।
ऊषैर्घ्नन्ति।
एते हि साक्षादन्नम्।

यदूषाः।

साक्षादेवैनमन्नाद्येन समर्धयन्ति।
पुरस्तात्प्रत्यञ्च घ्नन्ति ॥ ६ ॥

[[1-3-7-7]]

पुरस्ताद्धि प्रतीचीनमन्नमद्यतै।
शीर्षतो घ्नन्ति।
शीर्षतो ह्यन्नमद्यतै।
दिग्भ्यो घ्नन्ति।
दिग्भ्य एवास्मा अन्नाद्यमवरुन्धते।
ईश्वरो वा एष पराद्ब्रह्मदधः।
यो यूपः रोहति।
हिरण्यमध्यवरोहति।
अमृतं वै हिरण्यम्।
अमृतं सुवर्गो लोकः।
अमृत एव सुवर्गे लोके प्रतितिष्ठति।
शतमानं भवति।
शतायुः पुरुषः शतेन्द्रियः।
आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठति।
पुष्ट्यै वा एतद्रूपम्।
यदजा।
त्रिः संवत्सरस्यान्यान्पशून्परि प्रजायते।
बस्ताजिनमध्यव रोहति।
पुष्ट्यामेव प्रजनने प्रतितिष्ठति ॥ ७ ॥
परिधापर्यति गोधूमा जुहोति स्वं नैति प्रत्यञ्च घ्नन्ति लोको
नव च ॥ ७ ॥

[[1-3-8-1]]

सप्तान्नहोमाञ्जुहोति।
सप्त वा अन्नानि।
यावन्त्येवान्नानि।
तान्येवावरुन्धे।
सप्त ग्राम्या ओषधयः।
सप्तारण्याः।

उभयीषामवरुच्चै।
अन्नस्यान्नस्य जुहोति।
अन्नस्यान्नस्यावरुच्चै।
यद्वाजपेययाज्यनवरुद्धस्याश्रीयात् ॥ १ ॥

[[1-3-8-2]]

अवरुद्धेन व्यृच्छेत।
सर्वस्य समवदायं जुहोति।
अनवरुद्धस्यावरुच्चै।
औदुम्बरेण सुवेण जुहोति।
ऊर्वा अन्नमुदुम्बरः।
ऊर्ज एवान्नाद्यस्यावरुच्चै।
देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इत्याह।
सवितृ प्रसूत एवैनं ब्रह्मणा देवताभिरभिषिञ्चति।
अन्नस्यान्नस्याभिषिञ्चति।
अन्नस्यान्नस्यावरुच्चै ॥ २ ॥

[[1-3-8-3]]

पुरस्तात्प्रत्यञ्चमभिषिञ्चति।
पुरस्ताद्धि प्रतीचीनमन्नमद्यते।
शीर्षतोऽभिषिञ्चति।
शीर्षतो ह्यन्नमद्यते।
आ मुखादन्वव स्रावयति।
मुखत एवास्मा अन्नाद्यं दधाति।
अग्नेस्त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामीत्याह।
एष वा अग्नेः सवः।
तेनैवैनमभिषिञ्चति।
इन्द्रस्य त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामीत्याह ॥ ३ ॥

[[1-3-8-4]]

इन्द्रियमेवास्मिन्नेतेन दधाति।
बृहस्पतैस्त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामीत्याह।
ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिः।

ब्रह्मणैवैनमभिषिञ्चति।
सोमग्रहाश्चावदानीयानि चर्त्विग्भ्य उप हरन्ति।
अमुमेव तैर्लोकमन्नवन्तं करोति।
सुराग्रहाश्चानवदानीयानि च वाजसृष्टः।
इममेव तैर्लोकमन्नवन्तं करोति।
अथो उभयीष्वेवाभिषिञ्चते।
विमाथं कुर्वते वाजसृतः ॥ ४ ॥

[[1-3-8-5]]

इन्द्रियस्यावरुच्चै।
अनिरुक्ताभिः प्रातःसवने स्तुवते।
अनिरुक्तः प्रजापतिः।
प्रजापतेराप्त्यै।
वाजवतीभिर्माध्यन्दिने।
अन्नं वै वाजः।
अन्नमेवावरुन्दे।
शिपिविष्टवतीभिस्तृतीयसवने।
यज्ञो वै विष्णुः।
पशवः शिपिः।
यज्ञ एव पशुषु प्रतितिष्ठति।
बृहदन्त्यं भवति।
अन्तमेवैनं श्रियै गमयति ॥ ५ ॥
अश्रीयादन्नस्यान्नस्यावरुद्धा इन्द्रस्य त्वा
साम्राज्येनाभिषिञ्चामीत्याह वाजसृतः शिपिस्त्रीणि च ॥
८ ॥

[[1-3-9-1]]

नृषदं त्वेत्याह।
प्रजा वै नृन्।
प्रजानामेवैतेन सूयते।
द्रुषदमित्याह।
वनसपतयो वै द्रु।
वनस्पतीनामेवैतेन सूयते।
भुवनसदमित्याह।

यदा वै वसीयान्भवति।
भुवनमगन्निति वै तमाहुः।
भुवनमेवैतेन गच्छति ॥ १ ॥

[[1-3-9-2]]

अप्सुषदं त्वा घृतसदमित्याह।
अपामेवैतेन घृतस्य सूयते।
व्योमसदमित्याह।
यदा वै वसीयान्भवति।
व्योमागन्निति वै तमाहुः।
व्योमैवैतेन गच्छति।
पृथिविषदं त्वाऽन्तरिक्षसदमित्याह।
एषामेवैतेन लोकानां सूयते।
तस्माद्वाजपेययाजी न कं चन प्रत्यवरोहति।
अपीव हि देवतानां सूयते ॥ २ ॥

[[1-3-9-3]]

नाकसदमित्याह।
यदा वै वसीयान्भवति।
नाकमगन्निति वै तमाहुः।
नाकमेवैतेन गच्छति।
ये ग्रहाः पञ्चजनीना इत्याह।
पञ्चजनानामेवैतेन सूयते।
अपां रसमुद्वयसमित्याह।
अपामेवैतेन रसस्य सूयते।
सूर्यरश्मिं समाभृतमित्याह सशुक्रत्वाय ॥ ३ ॥
गच्छति सूयते नव च ॥ ९ ॥

[[1-3-10-1]]

इन्द्रो वृत्रं हत्वा।
असुरान्पराभाव्यं।
सोऽमावास्यां प्रत्यागच्छत्।
ते पितरः पूर्वैद्युरागच्छन्।

पितृन् यज्ञोऽगच्छत्।
तं देवाः पुनरयाचन्त।
तमेभ्यो न पुनरददुः।
तेऽब्रुवन्वरं वृणामहे।
अथ वः पुनर्दास्यामः।
अस्मभ्यमेव पूर्वैद्युः क्रियाता इति ॥ १ ॥

[[1-3-10-2]]

तमेभ्यः पुनरददुः।
तस्मात्पितृभ्यः पूर्वैद्युः क्रियते।
यत्पितृभ्यः पूर्वैद्युः करोति।
पितृभ्य एव तद्यज्ञं निष्क्रीय यजमानः प्रतनुते।
सोमाय पितृपीताय स्वधा नम इत्याह।
पितुरेवाधि सोमपीथमवरुन्धे।
न हि पिता प्रमीयमाण आहैष सोमपीथ इति।
इन्द्रियं वै सोमपीथः।
इन्द्रियमेव सोमपीथमवरुन्धे।
तेनैन्द्रियेण द्वितीयां जायामभ्यश्नुते ॥ २ ॥

[[1-3-10-3]]

एतद्वै ब्राह्मणं पुरा वाजश्रवसा विदामक्रन्न।
तस्मात्ते द्वेद्वे जाये अभ्याक्षते।
य एवं वेदं।
अभि द्वितीयां जायामश्नुते।
अग्रये कव्यवाहनाय स्वधा नम इत्याह।
य एव पितृणामग्निः।
तं प्रीणाति।
तिस्र आहुतीर्जुहोति।
त्रिर्निदधाति।
षट् संपद्यन्ते ॥ ३ ॥

[[1-3-10-4]]

षड्वा ऋतवः।

ऋतूनेव प्रीणाति।
 तूष्णीं मेक्षणमादधाति।
 अस्ति वा हि षष्ठ ऋतुर्न वा।
 देवान् वै पितृन्प्रीतान्।
 मनुष्याः पितरोऽनु प्रपिपते।
 तिस्र आहुतीर्जुहोति।
 त्रिर्निदधाति।
 षट् संपद्यन्ते।
 षड्वा ऋतवः ॥ ४ ॥

[[1-3-10-5]]

ऋतवः खलु वै देवाः पितरः।
 ऋतूनेव देवान्पितृन्प्रीणाति।
 तान्प्रीतान्।
 मनुष्याः पितरोऽनु प्रपिपते।
 सकृदाच्छिन्नं बर्हिर्भवति।
 सकृदिव हि पितरः।
 त्रिर्निदधाति।
 तृतीये वा इतो लोके पितरः।
 तानेव प्रीणाति।
 पराडावर्तते ॥ ५ ॥

[[1-3-10-6]]

हीका हि पितरः।
 ओष्मणौ व्यावृत उपास्ते।
 ऊष्मभागा हि पितरः।
 ब्रह्मवादिनो वदन्ति।
 प्राश्यांश्च न प्राश्याश्मिति।
 यत्प्राश्नीयात्।
 जन्यमन्नमद्यात्।
 प्रमायुकः स्यात्।
 यन्न प्राश्नीयात्।
 अहविः स्यात् ॥ ६ ॥

[[1-3-10-7]]

पितृभ्य आवृश्चेत।
 अवघ्रेयमेव।
 तन्नेव प्राशितं नेवाप्राशितम्।
 वीरं वा वै पितरः प्रयन्तो हरन्ति।
 वीरं वा ददति।
 दशां छिनत्ति।
 हरणभागा हि पितरः।
 पितृनेव निरवदयते।
 उत्तर आयुषि लोमं छिन्दीत।
 पितृणां ह्येतर्हि नेदीयः ॥ ७ ॥

[[1-3-10-8]]

नमस्करोति।
 नमस्करो हि पितृणाम्।
 नमो वः पितरो रसाय।
 नमो वः पितरः शुष्माय।
 नमो वः पितरो जीवाय।
 नमो वः पितरः स्वधायै।
 नमो वः पितरो मन्यवै।
 नमो वः पितरो घोराय।
 पितरो नमो वः।
 य एतस्मिँल्लोके स्थ ॥ ८ ॥

[[1-3-10-9]]

युष्मां स्तेऽनु।
 यैऽस्मिँल्लोके।
 मां तेऽनु।
 य एतस्मिँल्लोके स्थ।
 यूयं तेषां वसिष्ठो भूयास्त।
 यैऽस्मिँल्लोके।
 अहं तेषां वसिष्ठो भूयासमित्याह।
 वसिष्ठः समानानां भवति।

य एवं विद्वान्पितृभ्यः करोति।

एष वै मनुष्याणां यज्ञः ॥ ९ ॥

[[1-3-10-10]]

देवानां वा इतरे यज्ञाः।

तेन वा एतत्पितृलोके चरति।

यत्पितृभ्यः करोति।

स ईश्वरः प्रमेतोः।

प्राजापत्ययर्चा पुनरैति।

यज्ञो वै प्रजापतिः।

यज्ञेनैव सह पुनरैति।

न प्रमायुको भवति।

पितृलोके वा एतद्यजमानश्चरति।

यत्पितृभ्यः करोति।

स ईश्वर आर्तिमातौः।

प्रजापतिस्त्वा वै न तत् उन्नैतुमर्हतीत्याहुः।

यत्प्राजापत्ययर्चा पुनरैति।

प्रजापतिरेवैनं तत् उन्नयति।

नार्तिमाच्छेति यजमानः ॥ १० ॥

इत्यंश्रुते पद्यन्ते पद्यन्ते षड्वा ऋतवो वर्ततेऽहविः

स्यान्नेदीयः स्थ यज्ञो यजमानश्चरति यत्पितृभ्यः करोति

पञ्च च ॥ १० ॥

देवासुरा अग्नीषोमयोर्देवा वै यथा दर्श देवा वै

यदन्यैर्ग्रहैर्ब्रह्मवादिनो नाग्निष्टोमो न सावित्रं देवस्याहं

ताप्यं सप्तान्नहोमान्नृषदं त्वेन्द्रो वृत्रं हत्वा दर्श ॥ १० ॥

देवासुरा वाज्येवैनं तस्माद्वाजपेययाजी देवस्याहं

वाजस्यावरुद्धा इन्द्रियमेवास्मिन् ह्रीका हि पितरः

पञ्चषष्टिः ॥ ६५ ॥

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 1, Chapter 4

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[1-4-1-1]]

उभये वा एते प्रजापतेरध्यसृज्यन्त।

देवाश्चासुराश्च।

तान्न व्यजानात्।

इमैऽन्य इमैऽन्य इति।

स देवान् शूनकरोत्।

तान्भ्यषुणोत्।

तान्पवित्रेणापुनात्।

तान्परस्तात्पवित्रस्य व्यगृह्णात्।

ते ग्रहा अभवन्।

तद्ग्रहाणां ग्रहत्वम् ॥ १ ॥

[[1-4-1-2]]

देवता वा एता यजमानस्य गृहे गृह्यन्ते।

यद्ग्रहाः।

विदुरेन देवाः।

यस्यैवं विदुष एते ग्रहा गृह्यन्ते।

एषा वै सोमस्याहुतिः।

यदुपाशुः।

सोमैः देवास्तर्पयाणीति खलु वै सोमैः यजते।

यदुपाशुं जुहोति।

सोमैः नैव तद्देवास्तर्पयति।

यद्ग्रहाञ्जुहोति ॥ २ ॥

[[1-4-1-3]]

देवा एव तद्देवान्गच्छन्ति।

यच्चमसाञ्जुहोति।

तेनैवानुरूपेण यजमानः सुवर्गं लोकमेति।

किं न्वेतदग्र आसीदित्याहुः।

यत्पात्राणीति।

इयं वा एतदग्र आसीत्।

मृन्मयानि वा एतान्यासन्।

तैर्देवा न व्यावृत्तमगच्छन्।

त एतानि दारुमयाणि पात्राण्यपश्यन्।

तान्यकुर्वत ॥ ३ ॥

[[1-4-1-4]]

तैर्वै ते व्यावृत्तमगच्छन्।

यद्दारुमयाणि पात्राणि भवन्ति।

व्यावृत्तमेव तैर्यजमानो गच्छति।

यानि दारुमयाणि पात्राणि भवन्ति।

अमुमेव तैर्लोकमभिजयति।

यानि मृन्मयानि।

इममेव तैर्लोकमभिजयति।

ब्रह्मवादिनो वदन्ति।

काश्चतस्रः स्थालीर्वायव्याः सोमग्रहणीरिति।

देवा वै पृश्निमदुहन् ॥ ४ ॥

[[1-4-1-5]]

तस्या एते स्तना आसन्।

इयं वै पृश्निः।

तामादित्या आदित्यस्थाल्या चतुष्पदः पशून्दुहन्।

यदादित्यस्थाली भवति।

चतुष्पद एव तया पशून् यजमान इमां दुहे।

तामिन्द्र उक्थ्यस्थाल्येन्द्रियमदुहत्।

यदुक्थ्यस्थाली भवति।

इन्द्रियमेव तया यजमान इमां दुहे।

तां विश्वे देवा आग्रयणस्थाल्योर्जमदुहन्।

यदाग्रयणस्थाली भवति ॥ ५ ॥

[[1-4-1-6]]

ऊर्जमेव तया यजमान इमां दुहे।

तां मनुष्यां ध्रुवस्थाल्याऽऽयुरदुहन्।
यद्भ्रुवस्थाली भवति।
आयुरेव तया यजमान इमां दुहे।
स्थाल्या गृह्णाति।
वायव्येन जुहोति।
तस्मादन्येन पात्रेण पशून्दुहन्ति।
अन्येन प्रतिगृह्णन्ति।
अथौ व्यावृत्तमेव तद्यजमानो गच्छति ॥ ६ ॥
ग्रहत्वं ग्रहाञ्जुहोत्यकुर्वतादुहन्नाग्रयणस्थाली भवति नव
च ॥ १ ॥

[[1-4-2-1]]

युवः सुराममश्विना।
नमुचावाऽसुरे सचा।
विपिपाना शुभस्पती।
इन्द्रं कर्मस्वावतम्।
पुत्रमिव पितरावश्विनोभा।
इन्द्रावतं कर्मणा दःसनाभिः।
यत्सुरामं व्यपिबः शचीभिः।
सरस्वती त्वा मघवन्नभीष्णात्।
अहाव्यग्ने हविरास्ये ते।
सुचीव घृतं चमू इव सोमः ॥ १ ॥

[[1-4-2-2]]

वाजसनिः रयिमस्मे सुवीरम्।
प्रशस्तं धेहि यशसं बृहन्तम्।
यस्मिन्नश्वास ऋषभास उक्षणः।
वशा मेषा अवसृष्टास आहुताः।
कीलालपे सोमपृष्ठाय वेधसै।
हृदा मतिं जनय चारुमग्नयै।
नाना हि वा देवहितः सदा मितम्।
मा सःसृक्षाथां परमे व्योमन्।
सुरा त्वमसि शुष्मिणी सोम एषः।
मा मा हिःसीः स्वां योनिमाविशन् ॥ २ ॥

[[1-4-2-3]]

यदत्र शिष्टः रसिनः सुतस्य।
यदिन्द्रो अपिबच्छचीभिः।
अहं तदस्य मनसा शिवेन।
सोमः राजानमिह भक्षयामि।
द्वे सुती अश्रुणवं पितृणाम्।
अहं देवानामुत मर्त्यानाम्।
ताभ्यामिदं विश्वं भुवनः समेति।
अन्तरा पूर्वमपरं च केतुम्।
यस्ते देव वरुण गायत्रच्छन्दाः पाशः।
तं त एतेनावयजे ॥ ३ ॥

[[1-4-2-4]]

यस्ते देव वरुण त्रिष्टुच्छन्दाः पाशः।
तं त एतेनावयजे।
यस्ते देव वरुण जगतीच्छन्दाः पाशः।
तं त एतेनावयजे।
सोमो वा एतस्य राज्यमादत्ते।
यो राजा सत्राज्यो वा सोमैः यजते।
देवसुवामेतानि हवीःषि भवन्ति।
एतावन्तो वै देवानाः सवाः।
त एवास्मै सवान्प्रयच्छन्ति।
त एनं पुनः सुवन्ते राज्याय।
देवसू राजा भवति ॥ ४ ॥
सोमं आविशन् यजे राज्यायैकं च ॥ २ ॥

[[1-4-3-1]]

उदस्थाद्देव्यदितिर्विश्वरूपी।
आयुर्यज्ञपतावधात्।
इन्द्राय कृण्वती भागम्।
मित्राय वरुणाय च।
इयं वा अग्निहोत्री।

इयं वा एतस्य निषीदति।
यस्याग्निहोत्री निषीदति।
तामुत्थापयेत्।
उदस्थाद्देव्यदितिरिति।
इयं वै देव्यदितिः ॥ १ ॥

[[1-4-3-2]]

इमामेवास्मा उत्थापयति।
आयुर्यज्ञपतावधादित्याह।
आयुरेवास्मिन्दधाति।
इन्द्राय कृण्वती भागं मित्राय वरुणाय चेत्याह।
यथा यजुरेवैतत्।
अवर्ति वा एषैतस्य पाप्मानं प्रतिख्याय निषीदति।
यस्याग्निहोत्र्युपसृष्टा निषीदति।
तां दुग्ध्वा ब्राह्मणाय दद्यात्।
यस्यान्नं नाद्यात्।
अवर्तिमेवास्मिन्पाप्मानं प्रतिमुञ्चति ॥ २ ॥

[[1-4-3-3]]

दुग्ध्वा ददाति।
न ह्यदृष्टा दक्षिणा दीयते।
पृथिवीं वा एतस्य पयः प्रविशति।
यस्याग्निहोत्रं दुग्धमानं स्कन्दति।
यद्दुग्धं पृथिवीमसक्तं।
यदोषधीरप्यसरद्यदापः।
पयो गृहेषु पयो अग्नियासु।
पयो वत्सेषु पयो अस्तु तन्मयीत्याह।
पय एवात्मन्गृहेषु पशुषु धत्ते।
अप उपसृजति ॥ ३ ॥

[[1-4-3-4]]

अद्भिरेवैनदाप्नोति।
यो वै यज्ञस्यार्तेनानार्तं ससृजति।

उभे वै ते तर्ह्यर्छितः।
आर्छति खलु वा एतर्दग्निहोत्रम्।
यद्दुग्धमानं स्कन्दति।
यदभिदुह्यात्।
आर्तेनानार्तं यज्ञस्य ससृजेत्।
तदेव यादृक्कीदृक्कं होतव्यम्।
अथान्यां दुग्ध्वा पुनर् होतव्यम्।
अनार्तेनैवार्तं यज्ञस्य निष्करोति ॥ ४ ॥

[[1-4-3-5]]

यद्यद्भुतस्य स्कन्देत्।
यत्ततोऽहुत्वा पुनरियात्।
यज्ञं विच्छिन्द्यात्।
यत्र स्कन्देत्।
तन्निषद्य पुनर्गृहीयात्।
यत्रैव स्कन्दति।
तत एवैनत्पुनर्गृह्णाति।
तदेव यादृक्कीदृक्कं होतव्यम्।
अथान्यां दुग्ध्वा पुनर् होतव्यम्।
अनार्तेनैवार्तं यज्ञस्य निष्करोति ॥ ५ ॥

[[1-4-3-6]]

वि वा एतस्य यज्ञश्छिद्यते।
यस्याग्निहोत्रेऽधिश्चिते श्वाऽन्तरा धावति।
रुद्रः खलु वा एषः।
यदग्निः।
यद्गामन्वत्यावर्तयेत्।
रुद्राय पशूनपिदध्यात्।
अपशुर्यजमानः स्यात्।
यदपोऽन्वतिषिञ्चेत्।
अनाद्यमग्नेरापः।
अनाद्यमाभ्यामपिदध्यात्।
गार्हपत्याद्भस्मादाय।
इदं विष्णुर्विचक्रम् इति

वैष्णव्यर्चाऽऽहवनीयाद्ध्वंसयन्नुद्वेत्।
यज्ञो वै विष्णुः।
यज्ञेनैव यज्ञं संतनोति।
भस्मना पदमपि वपति शान्त्यै ॥ ६ ॥
वै देव्यर्दितिर्मुञ्चति सृजति करोति करोत्याभ्यामपि
दध्यात्पञ्च च ॥ ३ ॥

[[1-4-4-1]]

नि वा एतस्याहवनीयो गार्हपत्यं कामयते।
नि गार्हपत्य आहवनीयम्।
यस्याग्निमनुद्धृतं सूर्योऽभिनिम्रोचति।
दर्भेण हिरण्यं प्रबध्यं पुरस्ताद्धरेत्।
अथाग्निम्।
अथाग्निहोत्रम्।
यद्धिरण्यं पुरस्ताद्धरति।
ज्योतिर्वै हिरण्यम्।
ज्योतिरेवैनं पश्यन्नुद्धरति।
यदग्निं पूर्वं हरत्यथाग्निहोत्रम् ॥ १ ॥

[[1-4-4-2]]

भागधेयेनैवैनं प्रणयति।
ब्राह्मण आर्षेय उद्धरेत्।
ब्राह्मणो वै सर्वा देवताः।
सर्वाभिरेवैनं देवताभिरुद्धरति।
अग्निहोत्रमुपसाद्यातमितोरासीत्।
व्रतमेव हतमनु म्रियते।
अन्तं वा एष आत्मनो गच्छति।
यस्ताम्यति।
अन्तमेष यज्ञस्य गच्छति।
यस्याग्निमनुद्धृतं सूर्योऽभिनिम्रोचति ॥ २ ॥

[[1-4-4-3]]

पुनः समन्यं जुहोति।

अन्तेनैवान्तं यज्ञस्य निष्करोति।
वरुणो वा एतस्य यज्ञं गृह्णाति।
यस्याग्निमनुद्धृतं सूर्योऽभिनिम्रोचति।
वारुणं चरुं निर्वपेत्।
तेनैव यज्ञं निष्क्रीणीते।
नि वा एतस्याहवनीयो गार्हपत्यं कामयते।
नि गार्हपत्य आहवनीयम्।
यस्याग्निमनुद्धृतं सूर्योऽभ्युदेति।
चतुर्गृहीतमाज्यं पुरस्ताद्धरेत् ॥ ३ ॥

[[1-4-4-4]]

अथाग्निम्।
अथाग्निहोत्रम्।
यदाज्यं पुरस्ताद्धरति।
एतद्वा अग्नेः प्रियं धाम।
यदाज्यम्।
प्रियेणैवैनं धाम्ना समर्धयति।
यदग्निं पूर्वं हरत्यथाग्निहोत्रम्।
भागधेयेनैवैनं प्रणयति।
ब्राह्मण आर्षेय उद्धरेत्।
ब्राह्मणो वै सर्वा देवताः ॥ ४ ॥

[[1-4-4-5]]

सर्वाभिरेवैनं देवताभिरुद्धरति।
पराची वा एतस्मै व्युच्छन्ती व्युच्छति।
यस्याग्निमनुद्धृतं सूर्योऽभ्युदेति।
उषाः केतुना जुषताम्।
यज्ञं देवेभिरिन्वितम्।
देवेभ्यो मधुमत्तमं स्वाहेतिं प्रत्यङ्घ्रिषद्याज्येन जुहुयात्।
प्रतीचीमेवास्मै विवासयति।
अग्निहोत्रमुपसाद्यातमितोरासीत्।
व्रतमेव हतमनु म्रियते।
अन्तं वा एष आत्मनो गच्छति ॥ ५ ॥

[[1-4-4-6]]

यस्ताम्यति।

अन्तमेष यज्ञस्य गच्छति।

यस्याग्निमनुद्धृतं सूर्योऽभ्युदेति।

पुनः समन्य जुहोति।

अन्तेनैवान्तं यज्ञस्य निष्करोति।

मित्रो वा एतस्य यज्ञं गृह्णाति।

यस्याग्निमनुद्धृतं सूर्योऽभ्युदेति।

मैत्रं चरुं निर्वपेत्।

तेनैव यज्ञं निष्क्रीणीते।

यस्याहवनीयेऽनुद्वाते गार्हपत्य उद्वायेत् ॥ ६ ॥

[[1-4-4-7]]

यदाहवनीयमनुद्वाप्य गार्हपत्यं मन्थेत्।

विच्छिन्द्यात्।

भ्रातृव्यमस्मै जनयेत्।

यद्वै यज्ञस्य वास्तव्यं क्रियते।

तदनु रुद्रोऽवचरति।

यत्पूर्वमन्ववस्येत्।

वास्तव्यमग्निमुपासीत।

रुद्रोऽस्य पशून्धातुकः स्यात्।

आहवनीयमुद्वाप्यं।

गार्हपत्यं मन्थेत् ॥ ७ ॥

[[1-4-4-8]]

इतः प्रथमं जज्ञे अग्निः।

स्वाद्योनेरधि जातवेदाः।

स गायत्रिया त्रिष्टुभा जगत्या।

देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन्निति।

छन्दोभिरेवैनं स्वाद्योनेः प्रजनयति।

गार्हपत्यं मन्थति।

गार्हपत्यं वा अन्वाहिताग्नेः पशव उपतिष्ठन्ते।

स यदुद्वायेति।

तदनु पशवोऽप क्रामन्ति।

इषे रय्यै रमस्व ॥ ८ ॥

[[1-4-4-9]]

सहसे द्युम्नाय।

ऊर्जे पत्यायेत्याह।

पशवो वै रयिः।

पशूनेवास्मै रमयति।

सारस्वतौ त्वोत्सौ समिन्धातामित्याह।

ऋक्सामे वै सारसवतावुत्सौ।

ऋक्सामाभ्यामेवैनं समिन्धे।

सम्राडसि विराडसीत्याह।

रथन्तरं वै सम्राट्।

बृहद्विराट् ॥ ९ ॥

[[1-4-4-10]]

ताभ्यामेवैनं समिन्धे।

वज्रो वै चक्रम्।

वज्रो वा एतस्य यज्ञं विच्छिनत्ति।

यस्यानो वा रथो वाऽन्तराऽग्नी याति।

आहवनीयमुद्वाप्यं।

गार्हपत्यादुद्धरेत्।

यदग्ने पूर्वं प्रभृतं पदं हि ते।

सूर्यस्य रश्मीनन्वाततान।

तत्र रयिष्ठामनु संभरैतम्।

सं नः सृज सुमत्या वाजवत्येति ॥ १० ॥

[[1-4-4-11]]

पूर्वेणैवास्य यज्ञेन यज्ञमनु सं तनोति।

त्वमग्ने सप्रथा असीत्याह।

अग्निः सर्वा देवताः।

देवताभिरेव यज्ञं सं तनोति।

अग्रये पथिकृते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्।

अग्निमेव पथिकृतं स्वेन भागधेयेनोप धावति।

स एवैनं यज्ञियं पन्थामपि नयति।

अनङ्घान्दक्षिणा।

वही ह्येष समृच्चै ॥ ११ ॥

हरत्यथाग्निहोत्रं निम्रोचति हरेद्देवता

गच्छत्युद्वार्यन्मन्थेद्रमस्व बृहद्विराडिति नव च ॥ ४ ॥

नि वै पूर्वं त्रीणि निम्रोचति दुर्भेण यद्विरण्यमग्निहोत्रं

पुनर्वरुणो वारुणं नि वा एतस्याभ्युदेति चतुर्गृहीतमाज्यं

यदाज्यं पराच्युषाः पुनर्मित्रो मैत्रं यस्याहवनीयेऽनुद्वाते

गार्हपत्ये यद्वै मन्थेदुद्धरेत् ॥

[[1-4-5-1]]

यस्य प्रातःसवने सोमोऽतिरिच्यते।

माध्यन्दिनं सवनं कामयमानोऽभ्यतिरिच्यते।

गौरिधयति मरुतामिति धयद्वतीषु कुर्वन्ति।

हिनस्ति वै सन्ध्यधीतम्।

सन्धीव खलु वा एतत्।

यत्सवनस्यातिरिच्यते।

यद्वयद्वतीषु कुर्वन्ति।

सन्धेः शान्त्यै।

गायत्रं सामं भवति पञ्चदशः स्तोमः।

तेनैव प्रातःसवनान्न यन्ति ॥ १ ॥

[[1-4-5-2]]

मरुत्वतीषु कुर्वन्ति।

तेनैव माध्यन्दिनात्सवनान्न यन्ति।

होतुश्चमसमनुन्नयन्ते।

होताऽनुशंसति।

मध्यत एव यज्ञं समादधाति।

यस्य माध्यन्दिने सवने सोमोऽतिरिच्यते।

आदित्यं तृतीयसवनं कामयमानोऽभ्यतिरिच्यते।

गौरिवीतं सामं भवति।

अतिरिक्तं वै गौरिवीतम्।

अतिरिक्तं यत्सवनस्यातिरिच्यते ॥ २ ॥

[[1-4-5-3]]

अतिरिक्तस्य शान्त्यै।

बण्महाः असि सूर्येति कुर्वन्ति।

यस्यैवादित्यस्य सर्वनस्य कामेनातिरिच्यते।

तेनैवैनं कामेनं समर्धयन्ति।

गौरिवीतं सामं भवति।

तेनैव माध्यन्दिनात्सवनान्न यन्ति।

सप्तदशः स्तोमः।

तेनैव तृतीयसवनान्न यन्ति।

होतुश्चमसमनुन्नयन्ते।

होताऽनुशंसति ॥ ३ ॥

[[1-4-5-4]]

मध्यत एव यज्ञं समादधाति।

यस्य तृतीयसवने सोमोऽतिरिच्यते।

उक्थ्यं कुर्वीत।

यस्योक्थ्येऽतिरिच्येत।

अतिरात्रं कुर्वीत।

यस्यातिरात्रेऽतिरिच्यते।

तत्त्वं दुष्प्रज्ञानम्।

यजमानं वा एतत्पशवं आसाद्य यन्ति।

बृहत्सामं भवति।

बृहद्वा इमाँल्लोकान्दाधार।

बार्हताः पशवः।

बृहतैवास्मै पशून्दाधार।

शिपिविष्टवतीषु कुर्वन्ति।

शिपिविष्टो वै देवानां पुष्टम्।

पुष्ट्यैवैनं समर्धयन्ति।

होतुश्चमसमनुन्नयन्ते।

होताऽनुशंसति।

मध्यत एव यज्ञं समादधाति ॥ ४ ॥

यन्ति सवनस्यातिरिच्यते शंसति दाधाराष्टौ च ॥ ५ ॥

[[1-4-6-1]]

एकैको वै जनतायामिन्द्रः।
एकं वा एताविन्द्रमभि ससुनुतः।
यौ द्वौ ससुनुतः।
प्रजापतिर्वा एष वितायते।
यद्यज्ञः।
तस्य ग्रावाणो दन्ताः।
अन्यतरं वा एते ससुनुतोर्निर्वसति।
पूर्वेणोपसृत्या देवता इत्याहुः।
पूर्वोपसृतस्य वै श्रेयान्भवति।
एतिवन्त्याज्यानि भवन्त्यभिजित्यै ॥ १ ॥

[[1-4-6-2]]

मरुत्वतीः प्रतिपदः।
मरुतो वै देवानामपराजितमायतनम्।
देवानामेवापराजित आयतने यतते।
उभे बृहद्रथन्तरे भवतः।
इयं वाव रथन्तरम्।
असौ बृहत्।
आभ्यामेवैनमन्तरैति।
वाचश्च मनसश्च।
प्राणाच्चापानाच्च।
दिवश्च पृथिव्याश्च ॥ २ ॥

[[1-4-6-3]]

सर्वस्माद्वित्ताद्वेद्यात्।
अभिवर्तो ब्रह्मसामं भवति।
सुवर्गस्य लोकस्याभिवृत्त्यै।
अभिजिद्भवति।
सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्यै।
विश्वजिद्भवति।
विश्वस्य जित्यै।
यस्य भूयांसो यज्ञक्रतव इत्याहुः।

स देवता वृङ्क्त इति।
यद्यग्निष्टोमः सोमः परस्तात्स्यात् ॥ ३ ॥

[[1-4-6-4]]

उक्थ्यं कुर्वीत।
यद्युक्थ्यः स्यात्।
अतिरात्रं कुर्वीत।
यज्ञक्रतुभिरेवास्य देवता वृङ्क्ते।
यो वै छन्दोभिरभिभवति।
स ससुनुतोरभिभवति।
संवेशाय त्वोपवेशाय त्वेत्याह।
छन्दांसि वै संवेश उपवेशः।
छन्दोभिरेवास्य छन्दांस्यभिभवति।
इष्टर्गो वा ऋत्विजामध्वर्युः ॥ ४ ॥

[[1-4-6-5]]

इष्टर्गः खलु वै पूर्वोऽर्घुः क्षीयते।
प्राणापानौ मृत्योर्मा पातमित्याह।
प्राणापानयोरेव श्रयते।
प्राणापानौ मा मा हासिष्टमित्याह।
नैनं पुराऽऽयुषः प्राणापानौ जहितः।
आर्तिं वा एते नियन्ति।
येषां दीक्षितानां प्रमीयते।
तं यदववर्जेयुः।
क्रूरकृतामिवैषां लोकः स्यात्।
आहर दहेति ब्रूयात् ॥ ५ ॥

[[1-4-6-6]]

तं दक्षिणतो वेद्यै निधाय।
सर्पराज्ञियां ऋग्भिः स्तुयुः।
इयं वै सर्पतो राज्ञी।
अस्या एवैनं परिददति।
वृद्धं तदित्याहुः।

यत्स्तुतमननुशस्तमिति।
होता प्रथमः प्राचीनावीती मार्जालीयं परीयात्।
यामीरनुब्रुवन्।
सर्पराज्ञीनां कीर्तयेत्।
उभयोरैवैनं लोकयोः परिददति ॥ ६ ॥

[[1-4-6-7]]

अथो ध्रुवन्त्येवैनम्।
अथो न्येवास्मै हुवते।
त्रिः परियन्ति।
त्रयं इमे लोकाः।
एभ्य एवैनं लोकेभ्यो ध्रुवते।
त्रिः पुनः परियन्ति।
षट् संपद्यन्ते।
षड्वा ऋतवः।
ऋतुभिरेवैनं ध्रुवते।
अग्न आयूषि पवस इति प्रतिपदं कुर्वीरन्।
रथन्तरसामैषां सोमः स्यात्।
आयुरेवात्मन्दधते।
अथो पाप्मानमेव विजहतो यन्ति ॥ ७ ॥
अभिजित्यै पृथिव्याश्च स्यादध्वर्युर्ब्रूयाल्लोकयोः परिददति
कुर्वीरं स्त्रीणि च ॥ ६ ॥

[[1-4-7-1]]

असुर्यं वा एतस्माद्वर्णं कृत्वा।
पशवो वीर्यमपक्रामन्ति।
यस्य यूपो विरोहति।
त्वाष्ट्रं बहुरूपमालभेत।
त्वष्टा वै रूपाणामीशे।
य एव रूपाणामीशे।
सोऽस्मिन्पशून् वीर्यं यच्छति।
नास्मात्पशवो वीर्यमप क्रामन्ति।
आर्तिं वा एते नियन्ति।
येषां दीक्षितानामग्निरुद्वायति ॥ १ ॥

[[1-4-7-2]]

यदाहवनीयं उद्वायैत्।
यत्तं मन्थैत्।
विच्छिन्द्यात्।
भ्रातृव्यमस्मै जनयेत्।
यदाहवनीयं उद्वायैत्।
आग्नीन्द्रादुद्धरेत्।
यदाग्नीन्द्रं उद्वायैत्।
गार्हपत्यादुद्धरेत्।
यद्गार्हपत्यं उद्वायैत्।
अत एव पुनर्मन्थेत् ॥ २ ॥

[[1-4-7-3]]

अत्र वाव स निलयते।
यत्र खलु वै निलीनमुत्तमं पश्यन्ति।
तदेनमिच्छन्ति।
यस्माद्द्वारोरुद्वायैत्।
तस्यारणीं कुर्यात्।
कुमुकमपि कुर्यात्।
एषा वा अग्नेः प्रिया तनूः।
यत्कुमुकः।
प्रिययैवैनं तनुवा समर्धयति।
गार्हपत्यं मन्थति ॥ ३ ॥

[[1-4-7-4]]

गार्हपत्यो वा अग्नेर्योनिः।
स्वादेवैनं योनेर्जनयति।
नास्मै भ्रातृव्यं जनयति।
यस्य सोमं उपदस्यैत्।
सुवर्णं हिरण्यं द्वेधा विच्छिद्य।
ऋजीषेऽन्यदा धूनुयात्।
जुहुयादन्यत्।

सोममेवाभिषुणोति।
सोमं जुहोति।
सोमस्य वा अभिषूयमाणस्य प्रिया तनूरुदक्रामत् ॥ ४ ॥

[[1-4-7-5]]

तत्सुवर्णं हिरण्यमभवत्।
यत्सुवर्णं हिरण्यं कुर्वन्ति।
प्रिययैवैनं तनुवा समर्धयन्ति।
यस्याक्रीतं सोममपहरैयुः।
क्रीणीयादेव।
सैव ततः प्रायश्चित्तिः।
यस्य क्रीतमपहरैयुः।
आदारांश्च फाल्गुनानि चाभिषुणुयात्।
गायत्री यं सोममाहरत्।
तस्य योऽंशुः पराऽपतत् ॥ ५ ॥

[[1-4-7-6]]

त आदारा अभवन्।
इन्द्रो वृत्रमहन्।
तस्य वल्कः पराऽपतत्।
तानि फाल्गुनान्यभवन्।
पशवो वै फाल्गुनानि।
पशवः सोमो राजा।
यदादारांश्च फाल्गुनानि चाभिषुणोति।
सोममेव राजानमभिषुणोति।
शृतेन प्रातःसवने श्रीणीयात्।
दध्ना मध्यन्दिने ॥ ६ ॥

[[1-4-7-7]]

नीतमिश्रेण तृतीयसवने।
अग्निष्टोमः सोमः स्याद्रथन्तरसामा।
य एवत्विजो वृताः स्युः।
त एनं याजयेयुः।

एकां गां दक्षिणां दद्यात्तेभ्य एव।
पुनः सोमं क्रीणीयात्।
यज्ञेनैव तद्यज्ञमिच्छति।
सैव ततः प्रायश्चित्तिः।
सर्वाभ्यो वा एष देवताभ्यः सर्वैभ्यः पृष्ठेभ्य
आत्मानमागुरते।
यः सत्त्रायागुरते।
एतावान्बलु वै पुरुषः।
यावदस्य वित्तम्।
सर्ववेदसेनं यजेत।
सर्वपृष्ठोऽस्य सोमः स्यात्।
सर्वाभ्य एव देवताभ्यः सर्वैभ्यः पृष्ठेभ्य आत्मानं
निष्क्रीणीते ॥ ७ ॥
उद्घायति मन्थेन्मन्थत्यक्रामत्पराऽपतन्मध्यन्दिन
आगुरते पञ्च च ॥ ७ ॥

[[1-4-8-1]]

पर्वमानः सुवर्जनः।
पवित्रेण विचर्षणिः।
यः पोता स पुनातु मा।
पुनन्तु मा देवजनाः।
पुनन्तु मनवो धिया।
पुनन्तु विश्वं आयवः।
जातवेदः पवित्रवत्।
पवित्रेण पुनाहि मा।
शुक्रेण देव दीद्यत्।
अग्ने क्त्वा क्रतूरनु ॥ १ ॥

[[1-4-8-2]]

यत्ते पवित्रमर्चिषि।
अग्ने विततमन्तरा।
ब्रह्म तेन पुनीमहे।
उभाभ्यां देव सवितः।
पवित्रेण सवने च।

इदं ब्रह्म पुनीमहे ।
वैश्वदेवी पुनती देव्यागात् ।
यस्यै बहीस्तनुवो वीतपृष्ठाः ।
तया मदन्तः सद्य माघेषु ।
वयञ् स्याम पतयो रयीणाम् ॥ २ ॥

[[1-4-8-3]]

वैश्वानरो रश्मिभिर्मा पुनातु ।
वातः प्राणेनेषिरो मयोभूः ।
द्यावापृथिवी पर्यसा पर्योभिः ।
ऋतावरी यज्ञिये मा पुनीताम् ।
बृहद्भिः सवितस्तुभिः ।
वर्षिष्ठैर्देव मन्मभिः ।
अग्ने दक्षैः पुनाहि मा ।
येन देवा अपुनत ।
येनापो दिव्यं कशः ।
तेन दिव्येन ब्रह्मणा ॥ ३ ॥

[[1-4-8-4]]

इदं ब्रह्म पुनीमहे ।
यः पावमानीरध्येति ।
ऋषिभिः संभृतञ् रसम् ।
सर्वञ् स पूतमश्नाति ।
स्वदितं मातरिश्वना ।
पावमानीर्यो अध्येति ।
ऋषिभिः संभृतञ् रसम् ।
तस्मै सरस्वती दुहे ।
क्षीरञ् सर्पिर्मधूदकम् ।
पावमानीः स्वस्त्ययनीः ॥ ४ ॥

[[1-4-8-5]]

सुदुघा हि पर्यस्वतीः ।
ऋषिभिः संभृतो रसः ।

ब्राह्मणेष्वमृतञ् हितम् ।
पावमानीर्दिशन्तु नः ।
इमं लोकमथो अमुम् ।
कामान्तसमर्धयन्तु नः ।
देवीर्देवैः समाभृताः ।
पावमानीः स्वस्त्ययनीः ।
सुदुघा हि घृतश्चुतः ।
ऋषिभिः संभृतो रसः ॥ ५ ॥

[[1-4-8-6]]

ब्राह्मणेष्वमृतञ् हितम् ।
येन देवाः पवित्रेण ।
आत्मानं पुनते सदा ।
तेन सहस्रधारेण ।
पावमान्यः पुनन्तु मा ।
प्राजापत्यं पवित्रम् ।
शतोद्यामञ् हिरण्मयम् ।
तेन ब्रह्मविदो वयम् ।
पूतं ब्रह्म पुनीमहे ।
इन्द्रः सुनीती सह मा पुनातु ।
सोमः स्वस्त्या वरुणः समीच्या ।
यमो राजा प्रमृणाभिः पुनातु मा ।
जातवेदा मोर्जयन्त्या पुनातु ॥ ६ ॥
अनु रयीणां ब्रह्मणा स्वस्त्ययनीः सुदुघा हि घृतश्चुत
ऋषिभिः संभृतो रसः पुनातु त्रीणी च ॥ ८ ॥

[[1-4-9-1]]

प्रजा वै सत्रमासत तपस्तप्यमाना अजुह्वतीः ।
देवा अपश्यञ्चमसं घृतस्य पूर्णञ् स्वधाम् ।
तमुपोदतिष्ठन्तमजुहवुः ।
तेनार्धमास ऊर्जमवारुन्धत ।
तस्मादर्धमासे देवा इज्यन्ते ।
पितरौऽपश्यञ्चमसं घृतस्य पूर्णञ् स्वधाम् ।
तमुपोदतिष्ठन्तमजुहवुः ।

तेन मास्यूर्जमवारुन्धत।
तस्मान्मासि पितृभ्यः क्रियते।
मनुष्या अपश्यञ्चमसं घृतस्य पूर्णं स्वधाम् ॥ १ ॥

[[1-4-9-2]]

तमुपोदतिष्ठन्तमजुहवुः।
तेन द्वयीमूर्जमवारुन्धत।
तस्माद्विरहो मनुष्येभ्य उप हियते।
प्रातश्च सायं च।
पशवोऽपश्यञ्चमसं घृतस्य पूर्णं स्वधाम्।
तमुपोदतिष्ठन्तमजुहवुः।
तेन त्रयीमूर्जमवारुन्धत।
तस्मात्त्रिरहः पशवः प्रेरते।
प्रातः सङ्गवे सायम्।
असुरा अपश्यञ्चमसं घृतस्य पूर्णं स्वधाम् ॥ २ ॥

[[1-4-9-3]]

तमुपोदतिष्ठन्तमजुहवुः।
तेन संवत्सर ऊर्जमवारुन्धत।
ते देवा अमन्यन्त।
अमी वा इदमभवन्।
यद्वयंस्म इति।
त एतानि चातुर्मास्यान्यपश्यन्।
तानि निरवपन्।
तैरेवैषां तामूर्जमवृञ्जत।
ततो देवा अभवन्।
पराऽसुराः ॥ ३ ॥

[[1-4-9-4]]

यद्यजते।
यामेव देवा ऊर्जमवारुन्धत।
तां तेनावरुन्धे।
यत्पितृभ्यः करोति।

यामेव पितर ऊर्जमवारुन्धत।
तां तेनावरुन्धे।
यदावसथेऽन्नं हरन्ति।
यामेव मनुष्या ऊर्जमवारुन्धत।
तां तेनावरुन्धे।
यदक्षिणां ददाति ॥ ४ ॥

[[1-4-9-5]]

यामेव पशव ऊर्जमवारुन्धत।
तां तेनावरुन्धे।
यच्चातुर्मास्यैर्यजते।
यामेवासुरा ऊर्जमवारुन्धत।
तां तेनावरुन्धे।
भवत्यात्मना।
पराऽस्य भ्रातृव्यो भवति।
विराजो वा एषा विक्रान्तिः।
यच्चातुर्मास्यानि।
वैश्वदेवेनास्मिँल्लोके प्रत्यतिष्ठत्।
वरुणप्रघासैरन्तरिक्षे।
साकमेधैरमुष्मिँल्लोके।
एष हत्वावै तत्सर्वं भवति।
य एवं विद्वाश्चातुर्मास्यैर्यजते ॥ ५ ॥
मनुष्या अपश्यञ्चमसं घृतस्य पूर्णं स्वधामसुरा
अपश्यञ्चमसं घृतस्य पूर्णं स्वधामसुरा
ददात्यतिष्ठच्चत्वारि च ॥ ९ ॥

[[1-4-10-1]]

अग्निर्वाव संवत्सरः।
आदित्यः परिवत्सरः।
चन्द्रमा इदावत्सरः।
वायुरनुवत्सरः।
यद्वैश्वदेवेन यजते।
अग्निमेव तत्संवत्सरमाप्नोति।
तस्माद्वैश्वदेवेन यजमानः।

संवत्सरीणां स्वस्तिमाशास्तु इत्याशासीत।
यद्वरुणप्रघासैर्यजते।
आदित्यमेव तत्परिवत्सरमाप्नोति ॥ १ ॥

[[1-4-10-2]]

तस्माद्वरुणप्रघासैर्यजमानः।
परिवत्सरीणां स्वस्तिमाशास्तु इत्याशासीत।
यत्साकमेधैर्यजते।
चन्द्रमसमेव तदिदावत्सरमाप्नोति।
तस्मात्साकमेधैर्यजमानः।
इदावत्सरीणां स्वस्तिमाशास्तु इत्याशासीत।
यत्पितृयज्ञेन यजते।
देवानेव तदन्ववस्यति।
अथ वा अस्य वायुश्चानुवत्सरश्चाप्रीतावुच्छिष्येते।
यच्छुनासीरीयेण यजते ॥ २ ॥

[[1-4-10-3]]

वायुमेव तदनुवत्सरमाप्नोति।
तस्माच्छुनासीरीयेण यजमानः।
अनुवत्सरीणां स्वस्तिमाशास्तु इत्याशासीत।
संवत्सरं वा एष ईप्सतीत्याहुः।
यश्चातुर्मास्यैर्यजत इति।
एष ह त्वै संवत्सरमाप्नोति।
य एवं विद्वाश्चातुर्मास्यैर्यजते।
विश्वे देवाः समयजन्त।
तैऽग्निमेवायजन्त।
त एतं लोकमजयन् ॥ ३ ॥

[[1-4-10-4]]

यस्मिन्नाग्निः।
यद्वैश्वदेवेन यजते।
एतमेव लोकं जयति।
यस्मिन्नाग्निः।

अग्नेरेव सायुज्यमुपैति।
यदा वैश्वदेवेन यजते।
अथ संवत्सरस्य गृहपतिमाप्नोति।
यदा संवत्सरस्य गृहपतिमाप्नोति।
अथ सहस्रयाजिनमाप्नोति।
यदा सहस्रयाजिनमाप्नोति ॥ ४ ॥

[[1-4-10-5]]

अथ गृहमेधिनमाप्नोति।
यदा गृहमेधिनमाप्नोति।
अथाग्निर्भवति।
यदाऽग्निर्भवति।
अथ गौर्भवति।
एषा वै वैश्वदेवस्य मात्रा।
एतद्वा एतेषामवमम्।
अतौऽतो वा उत्तराणि श्रेयांसि भवन्ति।
यद्विश्वे देवाः समयजन्त।
तद्वैश्वदेवस्य वैश्वदेवत्वम् ॥ ५ ॥

[[1-4-10-6]]

अथादित्यो वरुणं राजानं वरुणप्रघासैर्यजत।
स एतं लोकमजयत्।
यस्मिन्नादित्यः।
यद्वरुणप्रघासैर्यजते।
एतमेव लोकं जयति।
यस्मिन्नादित्यः।
आदित्यस्यैव सायुज्यमुपैति।
यदादित्यो वरुणं राजानं वरुणप्रघासैर्यजत।
तद्वरुणप्रघासानां वरुणप्रघासत्वम्।
अथ सोमो राजा छन्दांसि साकमेधैर्यजत ॥ ६ ॥

[[1-4-10-7]]

स एतं लोकमजयत्।

यस्मिंश्चन्द्रमा विभाति।
 यत्साकमेधैर्यजते।
 एतमेव लोकं जयति।
 यस्मिंश्चन्द्रमा विभाति।
 चन्द्रमस एव सायुज्यमुपैति।
 सोमो वै चन्द्रमाः।
 एष ह त्वै साक्षात्सोमं भक्षयति।
 य एवं विद्वान्त्साकमेधैर्यजते।
 यत्सोमंश्च राजा छन्दांसि च समैधन्त ॥ ७ ॥

[[1-4-10-8]]

तत्साकमेधानां साकमेधत्वम्।
 अथर्तवः पितरः प्रजापतिं पितरं पितृयज्ञेनायजन्त।
 त एतं लोकमजयन्।
 यस्मिन्नृतवः।
 यत्पितृयज्ञेन यजते।
 एतमेव लोकं जयति।
 यस्मिन्नृतवः।
 ऋतूनामेव सायुज्यमुपैति।
 यदृतवः पितरः प्रजापतिं पितरं पितृयज्ञेनायजन्त।
 तत्पितृयज्ञस्य पितृयज्ञत्वम् ॥ ८ ॥

[[1-4-10-9]]

अथौषधय इमं देवं त्र्यम्बकैरयजन्त प्रथमहीति।
 ततो वै ता अप्रथन्त।
 य एवं विद्वान्त्र्यम्बकैर्यजते।
 प्रथते प्रजयां पशुभिः।
 अथ वायुः परमेष्ठिनं शुनासीरीयेणायजत।
 स एतं लोकमजयत्।
 यस्मिन्वायुः।
 यच्छुनासीरीयेण यजते।
 एतमेव लोकं जयति।
 यस्मिन्वायुः ॥ ९ ॥

[[1-4-10-10]]

वायोरेव सायुज्यमुपैति।
 ब्रह्मवादिनो वदन्ति।
 प्र चातुर्मास्ययाजी मीयतां न प्रमीयतां इति।
 जीवन्वा एष ऋतूनप्येति।
 यदि वसन्तां प्रमीयते।
 वसन्तो भवति।
 यदि ग्रीष्मे ग्रीष्मः।
 यदि वर्षासु वर्षाः।
 यदि शरदि शरत्।
 यदि हेमन् हेमन्तः।
 ऋतुर्भूत्वा संवत्सरमप्येति।
 संवत्सरः प्रजापतिः।
 प्रजापतिर्वावैषः ॥ १० ॥
 परिवत्सरमाप्नोति शुनासीरीयेण
 यजतेऽजयन्त्सहस्रयाजिनमाप्नोति वैश्वदेवत्वं
 साकमेधैर्यजत समैधन्त पितृयज्ञत्वं जयति
 यस्मिन्वायुर्हेमन्तस्त्रीणि च ॥ १० ॥
 उभये युवः सुराममुदस्थान्नि वै यस्य प्रातःसवन
 एकैकोऽसुर्यं पवमानः प्रजा वै सत्रमासताभिर्वाव
 संवत्सरो दश ॥ १० ॥
 उभये वा उदस्थात्सर्वाभिर्मध्यतोऽत्र वाव ब्राह्मणेष्वथ
 गृहमेधिनः षड्वष्टिः ॥ ६६ ॥

Taittiriya-Brāhmaṇa

Book 1, Chapter 5

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[1-5-1-1]]

अग्नेः कृत्तिकाः ।

शुक्रं परस्ताज्ज्योतिरवस्तात् ।

प्रजापते रोहिणी ।

आपः परस्तादोषधयोऽवस्तात् ।

सोमस्येन्वका विततानि ।

परस्ताद्वयन्तोऽवस्तात् ।

रुद्रस्य बाहू ।

मृगयवः परस्ताद्विक्षारोऽवस्तात् ।

अदित्यै पुनर्वसू ।

वातः परस्तादार्द्रमवस्तात् ॥ १ ॥

[[1-5-1-2]]

बृहस्पतेस्तिष्यः ।

जुह्वतः परस्ताद्यजमाना अवस्तात् ।

सर्पाणामाश्रेषाः ।

अभ्यागच्छन्तः परस्तादभ्यानृत्यन्तोऽवस्तात् ।

पितृणां मघाः ।

रुदन्तः परस्तादपभ्रुशोऽवस्तात् ।

अर्यम्णः पूर्वे फल्गुनी ।

जाया परस्तादृषभोऽवस्तात् ।

भगस्योत्तरे ।

वहतवः परस्ताद्वहमाना अवस्तात् ॥ २ ॥

[[1-5-1-3]]

देवस्य सवितुर्हस्तः ।

प्रसवः परस्तात्सुनिरवस्तात् ।

इन्द्रस्य चित्रा ।

ऋतं परस्तात्सत्यमवस्तात् ।

वायोर्निष्ठा व्रततिः ।

परस्तादसिद्धिरवस्तात् ।

इन्द्राग््नियोर्विशार्वे ।

युगानि परस्तात्कृषमाणा अवस्तात् ।

मित्रस्यानूराधाः ।

अभ्यारोहत्परस्तादभ्यारूढमवस्तात् ॥ ३ ॥

[[1-5-1-4]]

इन्द्रस्य रोहिणी ।

शृणत्परस्तात्प्रतिशृणदवस्तात् ।

निर्ऋत्यै मूलवर्हणी ।

प्रतिभञ्जन्तः परस्तात्प्रतिशृणन्तोऽवस्तात् ।

अपां पूर्वा अषाढाः ।

वर्चः परस्तात्समितिरवस्तात् ।

विश्वेषां देवानामुत्तराः ।

अभिजयत्परस्तादभिजितमवस्तात् ।

विष्णोः श्रोणा पृच्छमानाः ।

परस्तात्पन्था अवस्तात् ॥ ४ ॥

[[1-5-1-5]]

वसूनां श्रविष्ठाः ।

भूतं परस्ताद्भूतिरवस्तात् ।

इन्द्रस्य शतभिषक् ।

विश्वव्यचाः परस्ताद्विश्वक्षितिरवस्तात् ।

अजस्यैकपदः पूर्वं प्रोष्ठपदाः ।

वैश्वानरं परस्ताद्वैश्वसवमवस्तात् ।

अहेर्बुध्नियस्योत्तरे ।

अभिषिञ्चन्तः परस्तादभिषुण्वन्तोऽवस्तात् ।

पूष्णो रेवती ।

गावः परस्ताद्वत्सा अवस्तात् ।

अश्विनोरश्वयुजौ ।

ग्रामः परस्तात्सेनाऽवस्तात् ।

यमस्यापभरणीः ।

अपकर्षन्तः परस्तादपवहन्तोऽवस्तात् ।

पूर्णा पश्चाद्यत्तै देवा अदधुः ॥ ५ ॥
अर्द्रमवस्ताद्वहमाना अवस्तादभ्यारूढमवस्तात्पन्था
अवस्ताद्वत्सा अवस्तात्पञ्च च ॥ १ ॥

[[1-5-2-1]]

यत्पुण्यं नक्षत्रम्।
तद्वट् कुर्वीतोपव्युषम्।
यदा वै सूर्यो उदेति।
अथ नक्षत्रं नैति।
यावति तत्र सूर्यो गच्छति।
यत्र जघन्यं पश्यति।
तावति कुर्वीत यत्कारी स्यात्।
पुण्याह एव कुरुते।
एव५ ह वै यज्ञेषु च शतद्युम्नं च मात्स्यो
निरवसाययाञ्चकार ॥ १ ॥

[[1-5-2-2]]

यो वै नक्षत्रियं प्रजापतिं वेद।
उभयोरैनं लोकयोर्विदुः।
हस्तं एवास्य हस्तः।
चित्रा शिरः।
निष्ठा हृदयम्।
ऊरू विशाखे।
प्रतिष्ठाऽनूराधाः।
एष वै नक्षत्रियः प्रजापतिः।
य एवं वेद।
उभयोरैनं लोकयोर्विदुः ॥ २ ॥

[[1-5-2-3]]

अस्मिञ्श्चामुष्मिञ्श्च।
यां कामयेत दुहितरं प्रिया स्यादिति।
तां निष्ठायां दद्यात्।
प्रियैव भवति।

नैव तु पुनरागच्छति।
अभिजिन्नाम नक्षत्रम्।
उपरिष्ठादषाढानाम्।
अवस्ताच्छ्रोणायै।
देवासुराः संयत्ता आसन्।
ते देवास्तस्मिन्नक्षत्रेऽभ्यजयन् ॥ ३ ॥

[[1-5-2-4]]

यदभ्यजयन्।
तदभिजितोऽभिजिच्चम्।
यं कामयेतानपज्यं जयेदिति।
तमेतस्मिन्नक्षत्रे यातयेत्।
अनपज्यमेव जयति।
पापपराजितमिव तु।
प्रजापतिः पशूनसृजत।
ते नक्षत्रं नक्षत्रमुपातिष्ठन्त।
ते समावन्त एवाभवन्।
ते रेवतीमुपातिष्ठन्त ॥ ४ ॥

[[1-5-2-5]]

ते रेवत्यां प्राभवन्।
तस्माद्रिवत्यां पशूनां कुर्वीत।
यत्किं चावाचीन५ सोमात्।
प्रैव भवन्ति।
सलिलं वा इदमन्तरासीत्।
यदतरन्।
तत्तारकाणां तारकत्वम्।
यो वा इह यजते।
अमु५ सलोकं नक्षते।
तन्नक्षत्राणां नक्षत्रत्वम् ॥ ५ ॥

[[1-5-2-6]]

देवगृहा वै नक्षत्राणि।

य एवं वेद।
 गृह्यैव भवति।
 यानि वा इमानि पृथिव्याश्चित्राणि।
 तानि नक्षत्राणि।
 तस्मादश्लीलनामङ्गुश्चित्रे।
 नावस्येन्न यजेत।
 यथा पापाहे कुरुते।
 तादृगेव तत्।
 देवनक्षत्राणि वा अन्यानि ॥ ६ ॥

[[1-5-2-7]]

यमनक्षत्राण्यन्यानि।
 कृत्तिकाः प्रथमम्।
 विशाखे उत्तमम्।
 तानि देवनक्षत्राणि।
 अनूराधाः प्रथमम्।
 अपभरणीरुत्तमम्।
 तानि यमनक्षत्राणि।
 यानि देवनक्षत्राणि।
 तानि दक्षिणेन परियन्ति।
 यानि यमनक्षत्राणि ॥ ७ ॥

[[1-5-2-8]]

तान्युत्तरेण।
 अन्वेषामरात्स्मेति।
 तदनूराधाः।
 ज्येष्ठमेषामवधिष्मेति।
 तज्यैष्ठ्यी।
 मूलमेषामवृक्षामेति।
 तन्मूलवर्हणी।
 यन्नासहन्त।
 तदषाढाः।
 यदश्लौणत् ॥ ८ ॥

[[1-5-2-9]]

तच्छ्रोणा।
 यदश्रुणोत्।
 तच्छ्रविष्ठाः।
 यच्छतमभिषज्यन्।
 तच्छतभिषक्।
 प्रोष्ठपदेषूदयच्छन्त।
 रेवत्यामरवन्त।
 अश्वयुजोरयुञ्जत।
 अपभरणीष्वपावहन्।
 तानि वा एतानि यमनक्षत्राणि।
 यान्येव देवनक्षत्राणि।
 तेषु कुर्वीत यत्कारी स्यात्।
 पुण्याह एव कुरुते ॥ ९ ॥
 चक्रैवं वेदोभयोरैनं लोकयोर्विदुरजयन्नेवतीमुपातिष्ठन्त
 नक्षत्रत्वमन्यानि यानि यमनक्षत्राण्यश्लौणद्यमनक्षत्राणि
 त्रीणि च ॥ २ ॥

[[1-5-3-1]]

देवस्य सवितुः प्रातः प्रसवः प्राणः।
 वरुणस्य सायमासवौऽपानः।
 यत्प्रतीचीनं प्रातस्तनात्।
 प्राचीनं संगवात्।
 ततो देवा अग्निष्टोमं निरमिमत्।
 तत्तदात्तवीर्यं निर्मार्गः।
 मित्रस्य संगवः।
 तत्पुण्यं तेजस्व्यहः।
 तस्मात्तर्हि पशवः समारयन्ति।
 यत्प्रतीचीनं संगवात् ॥ १ ॥

[[1-5-3-2]]

प्राचीनं मध्यन्दिनात्।
 ततो देवा उक्थ्यं निरमिमत्।

तत्तदात्तवीर्यं निर्मागः ।
 बृहस्पतेर्मध्यन्दिनः ।
 तत्पुण्यं तेजस्व्यहः ।
 तस्मात्तर्हि तेक्षिणष्टं तपति ।
 यत्प्रतीचीनं मध्यन्दिनात् ।
 प्राचीनमपराह्णात् ।
 ततो देवाः षोडशिनं निरमिमत् ।
 तत्तदात्तवीर्यं निर्मागः ॥ २ ॥

[[1-5-3-3]]

भगस्यापराहः ।
 तत्पुण्यं तेजस्व्यहः ।
 तस्मादपराह्णे कुमार्यो भगमिच्छमानाश्चरन्ति ।
 यत्प्रतीचीनमपराह्णात् ।
 प्राचीनं सायात् ।
 ततो देवा अतिरात्रं निरमिमत् ।
 तत्तदात्तवीर्यं निर्मागः ।
 वरुणस्य सायम् ।
 तत्पुण्यं तेजस्व्यहः ।
 तस्मात्तर्हि नानृतं वदेत् ॥ ३ ॥

[[1-5-3-4]]

ब्राह्मणो वा अष्टाविंशो नक्षत्राणाम् ।
 समानस्याहः पञ्च पुण्यानि नक्षत्राणि ।
 चत्वार्यंशीलानि ।
 तानि नव ।
 यच्च परस्तान्नक्षत्राणां यच्चावस्तात् ।
 तान्येकादश ।
 ब्राह्मणो द्वादशः ।
 य एवं विद्वान्संवत्सरं व्रतं चरति ।
 संवत्सरेणैवास्य व्रतं गुप्तं भवति ।
 समानस्याहः पञ्च पुण्यानि नक्षत्राणि ।
 चत्वार्यंशीलानि ।
 तानि नव ।

आग्नेयी रात्रिः ।

ऐन्द्रमहः ।

तान्येकादश ।

आदित्यो द्वादशः ।

य एवं विद्वान्संवत्सरं व्रतं चरति ।

संवत्सरेणैवास्य व्रतं गुप्तं भवति ॥ ४ ॥

संगवात्षोडशिनं निरमिमत् तत्तदात्तवीर्यं निर्मागो
 वदेद्भवति समानस्याहः पञ्च पुण्यानि नक्षत्राण्यष्टौ च ॥
 ३ ॥

[[1-5-4-1]]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति ।

कति पात्राणि यज्ञं वहन्तीति ।

त्रयोदशेति ब्रूयात् ।

स यद्ब्रूयात् ।

कस्तानि निरमिमितीति ।

प्रजापतिरिति ब्रूयात् ।

स यद्ब्रूयात् ।

कुतस्तानि निरमिमितीति ।

आत्मन इति ।

प्राणापानाभ्यामेवोपांश्चन्तर्यामौ निरमिमितीति ॥ १ ॥

[[1-5-4-2]]

व्यानादुपांश्शुसवनम् ।

वाच ऐन्द्रवायवम् ।

दक्षक्रतुभ्यां मैत्रावरुणम् ।

श्रोत्रादाश्विनम् ।

चक्षुषः शुक्रामन्थिनौ ।

आत्मन आग्रयणम् ।

अङ्गैभ्य उक्थ्यम् ।

आयुषो ध्रुवम् ।

प्रतिष्ठायां ऋतुपात्रे ।

यज्ञं वाव तं प्रजापतिर्निरमिमितीति ।

स निर्मितो नाद्ध्यत समह्वीयत ।

स एतान्प्रजापतिरपिवापानपश्यत्।
 तान्निरवपत्।
 तैर्वै स यज्ञमर्ष्यवपत्।
 यदपिवापा भवन्ति।
 यज्ञस्य धृत्या असंख्ययाय ॥ २ ॥
 उपाश्वन्तर्यामौ निरमिमीतामिमीत् षट् च ॥ ४ ॥

[[1-5-5-1]]

ऋतमेव परमेष्ठि।
 ऋतं नात्येति किं चन।
 ऋते समुद्र आहितः।
 ऋते भूमिरियञ् श्रिता।
 अग्निस्तिग्मेन शोचिषा।
 तप आक्रान्तमुष्णिहा।
 शिरस्तपस्याहितम्।
 वैश्वानरस्य तेजसा।
 ऋतेनास्य निर्वर्तये।
 सत्येन परिवर्तये ॥ १ ॥

[[1-5-5-2]]

तपसाऽस्यानुवर्तये।
 शिवेनास्योपवर्तये।
 शग्मेनास्याभिवर्तये।
 तद्वृतं तत्सत्यम्।
 तद्वृतं तच्छकेयम्।
 तेन शकेयं तेन राध्यासम्।
 यद्धर्मः पर्यवर्तयत्।
 अन्तान्पृथिव्या दिवः।
 अग्निरीशान ओजसा।
 वरुणो धीतिभिः सह ॥ २ ॥

[[1-5-5-3]]

इन्द्रो मरुद्भिः सखिभिः सह।

अग्निस्तिग्मेन शोचिषा।
 तप आक्रान्तमुष्णिहा।
 शिरस्तपस्याहितम्।
 वैश्वानरस्य तेजसा।
 ऋतेनास्य निर्वर्तये।
 सत्येन परिवर्तये।
 तपसाऽस्यानुवर्तये।
 शिवेनास्योपवर्तये।
 शग्मेनास्याभिवर्तये ॥ ३ ॥

[[1-5-5-4]]

तद्वृतं तत्सत्यम्।
 तद्वृतं तच्छकेयम्।
 तेन शकेयं तेन राध्यासम्।
 यो अस्याः पृथिव्यास्त्वचि।
 निवर्तयत्योषधीः।
 अग्निरीशान ओजसा।
 वरुणो धीतिभिः सह।
 इन्द्रो मरुद्भिः सखिभिः सह।
 अग्निस्तिग्मेन शोचिषा।
 तप आक्रान्तमुष्णिहा ॥ ४ ॥

[[1-5-5-5]]

शिरस्तपस्याहितम्।
 वैश्वानरस्य तेजसा।
 ऋतेनास्य निर्वर्तये।
 सत्येन परिवर्तये।
 तपसाऽस्यानुवर्तये।
 शिवेनास्योपवर्तये।
 शग्मेनास्याभिवर्तये।
 तद्वृतं तत्सत्यम्।
 तद्वृतं तच्छकेयम्।
 तेन शकेयं तेन राध्यासम् ॥ ५ ॥

[[1-5-5-6]]

एकं मासमुदसृजत्।
परमेष्ठी प्रजाभ्यः।
तेनाभ्यो मह आवहत्।
अमृतं मर्त्याभ्यः।
प्रजामनु प्रजायसे।
तद्दु ते मर्त्यामृतम्।
येन मासा अर्धमासाः।
ऋतवः परिवत्सराः।
येन ते तै प्रजापते।
ईजानस्य न्यवर्तयन् ॥ ६ ॥

[[1-5-5-7]]

तेनाहमस्य ब्रह्मणा।
निवर्तयामि जीवसै।
अग्निस्तिग्मेन शोचिषा।
तप आक्रान्तमुष्णिहा।
शिरस्तपस्याहितम्।
वैश्वानरस्य तेजसा।
ऋतेनास्य निवर्तये।
सत्येन परिवर्तये।
तपसाऽस्यानुवर्तये।
शिवेनास्योपवर्तये।
शग्मेनास्याभिवर्तये।
तदृतं तत्सत्यम्।
तद्वृतं तच्छक्रेयम्।
तेन शकेयं तेन राध्यासम् ॥ ७ ॥
परिवर्तये सहाभिर्वर्तय उष्णिहा राध्यासं न्यवर्तयन्नुपवर्तये
चत्वारि च ॥ ५ ॥

[[1-5-6-1]]

देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वत।
तदसुरा अकुर्वत।

तेऽसुरा ऊर्ध्वं पृष्ठेभ्यो नापश्यन्।
ते केशानग्रैऽवपन्त।
अथ श्मश्रूणि।
अथोपपक्षौ।
ततस्तेऽवाञ्च आयन्।
पराऽभवन्।
यस्यैवं वपन्ति।
अवाङ्ङेति ॥ १ ॥

[[1-5-6-2]]

अथो परैव भवति।
अथ देवा ऊर्ध्वं पृष्ठेभ्योऽपश्यन्।
त उपपक्षावग्रैऽवपन्त।
अथ श्मश्रूणि।
अथ केशान्।
ततस्तेऽभवन्।
सुवर्गं लोकमायन्।
यस्यैवं वपन्ति।
भवत्यात्मना।
अथो सुवर्गं लोकमेति ॥ २ ॥

[[1-5-6-3]]

अथैतन्मनुर्वग्रे मिथुनमपश्यत्।
स श्मश्रूण्यग्रैऽवपत्।
अथोपपक्षौ।
अथ केशान्।
ततो वै स प्राजायत प्रजया पशुभिः।
यस्यैवं वपन्ति।
प्र प्रजया पशुभिर्मिथुनैर्जायते।
देवासुराः संयत्ता आसन्।
ते संवत्सरे व्यायच्छन्त।
तान्देवाश्चातुर्मास्यैरेवाभि प्रायुञ्जत ॥ ३ ॥

[[1-5-6-4]]

वैश्वदेवेन चतुरौ मासौऽवृञ्जतेन्द्रराजानः।
ताञ्छीर्षन्नि चार्वर्तयन्त परि च।
वरुणप्रघासैश्चतुरौ मासौऽवृञ्जत वरुणराजानः।
ताञ्छीर्षन्नि चार्वर्तयन्त परि च।
साकमेधैश्चतुरौ मासौऽवृञ्जत सोमराजानः।
ताञ्छीर्षन्नि चार्वर्तयन्त परि च।
या संवत्सर उपजीवाऽऽसीत्।
तामेषामवृञ्जत।
ततो देवा अभवन्।
पराऽसुराः ॥ ४ ॥

[[1-5-6-5]]

य एवं विद्वांश्चातुर्मास्यैर्यजते।
भ्रातृव्यस्यैव मासो वृत्त्वा।
शीर्षन्नि च वर्तयते परि च।
यैषा संवत्सर उपजीवा।
वृङ्क्ते तां भ्रातृव्यस्य।
क्षुधाऽस्य भ्रातृव्यः पराभवति।
लोहितायसेन निर्वर्तयते।
यद्वा इमामग्निर्ऋतावागते निर्वर्तयति।
एतदेवैनां रूपं कृत्वा निर्वर्तयति।
सा ततः श्वः श्वो भूयसी भवन्त्येति ॥ ५ ॥

[[1-5-6-6]]

प्रजायते।
य एवं विद्वाँल्लोहितायसेन निर्वर्तयते।
एतदेव रूपं कृत्वा निर्वर्तयते।
स ततः श्वः श्वो भूयान्भवन्नेति।
प्रैव जायते।
त्रेण्या शल्ल्या निर्वर्तयेत्।
त्रीणित्रीणि वै देवानामृद्धानि।
त्रीणि छन्दांसि।

त्रीणि सर्वानानि।

त्रय इमे लोकाः ॥ ६ ॥

[[1-5-6-7]]

ऋद्धामेव तद्वीर्यं एषु लोकेषु प्रतितिष्ठति।
यच्चातुर्मास्ययाज्यात्मनो नावद्येत्।
देवेभ्य आवृश्चेत्।
चतृषु चतृषु मासेषु निर्वर्तयेत्।
परोक्षमेव तद्देवेभ्य आत्मनोऽवद्यत्यनाव्रस्काय।
देवानां वा एष आनीतः।
यश्चातुर्मास्ययाजी।
य एवं विद्वांश्च वर्तयते परि च।
देवता एवाप्येति।
नास्य रुद्रः प्रजां पशूनभि मन्यते ॥ ७ ॥
एत्येत्ययुञ्जतासुरा एति लोका मन्यते ॥ ६ ॥

[[1-5-7-1]]

आयुषः प्राणं संतनु।
प्राणादपानं संतनु।
अपानाद्धानं संतनु।
व्यानाच्चक्षुः संतनु।
चक्षुषः श्रोत्रं संतनु।
श्रोत्रान्मनः संतनु।
मनसो वाचं संतनु।
वाच आत्मानं संतनु।
आत्मनः पृथिवीं संतनु।
पृथिव्या अन्तरिक्षं संतनु।
अन्तरिक्षादिवं संतनु।
दिवः सुवः संतनु ॥ १ ॥
अन्तरिक्षं संतनु द्वे च ॥ ७ ॥

[[1-5-8-1]]

इन्द्रो दधीचो अस्थभिः।

वृत्राण्यप्रतिष्कृतः।
 जघान नवतीर्नव।
 इच्छन्नश्वस्य यच्छिरः।
 पर्वतेष्वपश्रितम्।
 तद्विदच्छर्यणावति।
 अत्राह गोरमन्वत।
 नाम त्वष्टुरपीच्यम्।
 इत्था चन्द्रमसो गृहे।
 इन्द्रमिद्राथिनो बृहत् ॥ १ ॥

[[1-5-8-2]]

इन्द्रमर्केभिरर्किणः।
 इन्द्रं वाणीरनूषत।
 इन्द्र इद्धर्योः सचा।
 संमिश्र आवचो युजा।
 इन्द्रो वज्री हिरण्ययः।
 इन्द्रो दीर्घाय चक्षसे।
 आ सूर्यं रोहयद्वि।
 वि गोभिरद्रिमैरयत्।
 इन्द्र वाजेषु नो अव।
 सहस्रप्रधनेषु च ॥ २ ॥

[[1-5-8-3]]

उग्र उग्राभिरूतिभिः।
 तमिन्द्रं वाजयामसि।
 महे वृत्राय हन्तवे।
 स वृषा वृषभो भुवत्।
 इन्द्रः स दामने कृतः।
 ओजिष्ठः स बले हितः।
 द्युम्नी श्लोकी स सौम्यः।
 गिरा वज्रो न संभृतः।
 सबलो अनपच्युतः।
 ववक्षुरुग्रो अस्तृतः ॥ ३ ॥
 बृहच्चास्तृतः ॥ ८ ॥

[[1-5-9-1]]

देवासुराः संयत्ता आसन्।
 स प्रजापतिरिन्द्रं ज्येष्ठं पुत्रमप न्यधत्।
 नेदेनमसुरा बलीयां सोऽहनन्निति।
 प्रहादो ह वै कायाधवः।
 विरोचनं स्वं पुत्रमप न्यधत्।
 नेदेन देवा अहनन्निति।
 ते देवाः प्रजापतिमुपसमेत्यौचुः।
 नाराजकस्य युद्धमस्ति।
 इन्द्रमन्विच्छामेति।
 तं यज्ञक्रतुभिरन्वैच्छन् ॥ १ ॥

[[1-5-9-2]]

तं यज्ञक्रतुभिर्नान्वविन्दन्।
 तमिष्टिभिरन्वैच्छन्।
 तमिष्टिभिरन्वविन्दन्।
 तदिष्टीनामिष्टित्वम्।
 एष्टयो ह वै नाम।
 ता इष्टय इत्याचक्षते परोक्षेण।
 परोक्षप्रिया इव हि देवाः।
 तस्मा एतमाग्नावैष्णवमेकादशकपालं दीक्षणीयं
 निरवपन्।
 तदपद्रुत्यातन्वत।
 तन्पत्नीसंयाजान्त उपानयन् ॥ २ ॥

[[1-5-9-3]]

ते तदन्तमेव कृत्वोदद्रवन्।
 ते प्रायणीयमभि समारोहन्।
 तदपद्रुत्यातन्वत।
 ताञ्छ्वन्त उपानयन्।
 ते तदन्तमेव कृत्वोदद्रवन्।
 त आतिथ्यमभि समारोहन्।

तदपद्रुत्यातन्वत।
तानिडान्त उपानयन्।
ते तदन्तमेव कृत्वोदद्रवन्।
तस्मादेता एतदन्ता इष्टयः संतिष्ठन्ते ॥ ३ ॥

[[1-5-9-4]]

एव॑ हि देवा अकुर्वत।
इति देवा अकुर्वत।
इत्यु वै मनुष्याः कुर्वते।
ते देवा ऊचुः।
यद्वा इदमुच्चैर्यज्ञेन चराम।
तन्नोऽसुराः पाप्माऽनुविन्दन्ति।
उपा॑श्शूपसदा चराम।
तथा नोऽसुराः पाप्मा नानुवेत्स्यन्तीति।
त उपा॑श्शूपसदमतन्वत।
तिस्र एव सामिधेनीरनूच्य ॥ ४ ॥

[[1-5-9-5]]

स्रुवेणाघारमाघार्यं।
तिस्रः पराचीराहुतीर्हुत्वा।
स्रुवेणोपसदं जुहवाञ्चक्रुः।
उग्रं वचो अपावधीं त्वेषं वचो अपावधी॑ स्वाहेति।
अशनयापिपासे ह वा उग्रं वचः।
एनश्च वैरहत्यं च त्वेषं वचः।
एत॑ ह वाव तच्चतुर्धा विहितं पाप्मानं देवा अपजघ्निरे।
तथो एवैतदेवं विद्यजमानः।
तिस्र एव सामिधेनीरनूच्य।
स्रुवेणाघारमाघार्यं ॥ ५ ॥

[[1-5-9-6]]

तिस्रः पराचीराहुतीर्हुत्वा।
स्रुवेणोपसदं जुहोति।
उग्रं वचो अपावधीं त्वेषं वचो अपावधी॑ स्वाहेति।

अशनयापिपासे ह वा उग्रं वचः।
एनश्च वैरहत्यं च त्वेषं वचः।
एतमेव तच्चतुर्धा विहितं पाप्मानं यजमानोऽपहते।
तेऽभिनीयैवाहः पशुमाऽलभन्त।
अह एव तद्देवा अर्वति पाप्मानं मृत्युमपजघ्निरे।
तेनाभिनीयैव रात्रेः प्राचरन्।
रात्रिया एव तद्देवा अर्वति पाप्मानं मृत्युमपजघ्निरे ॥ ६ ॥

[[1-5-9-7]]

तस्मादभिनीयैवाहः पशुमालभेत।
अह एव तद्यजमानोऽर्वति पाप्मानं भ्रातृव्यानपनुदते।
तेनाभिनीयैव रात्रेः प्रचरेत्।
रात्रिया एव तद्यजमानोऽर्वति पाप्मानं भ्रातृव्यानपनुदते।
स एष उपवसथीयेऽहन्दिदेवत्यः पशुरालभ्यते।
द्वयं वा अस्मिँल्लोके यजमानः।
अस्थि च मा॑सं च।
अस्थि चैव तेन मा॑सं च यजमानः स॑स्क्रुरुते।
ता वा एताः पञ्च देवताः।
अग्नीषोमावग्निर्मित्रावरुणौ ॥ ७ ॥

[[1-5-9-8]]

पञ्चपञ्ची वै यजमानः।
त्वङ्मा॑सं स॑ स्नावाऽस्थि मज्जा।
एतमेव तत्पञ्चधा विहितमात्मानं वरुणपाशान्मुञ्चति।
भेषजतायै निर्वरुणत्वाय।
त॑ सप्तभिश्छन्दोभिः प्रातरहयन्।
तस्मात्सप्त चतुरुत्तराणि छन्दा॑सि
प्रातरनुवाकेऽनूच्यन्ते।
तमेतयोपसमेत्योपासीदन्।
उपा॑स्मै गायता नर् इति।
तस्मादेतया बहिष्पवमान उपसद्यः ॥ ८ ॥
ऐच्छन्नय॑स्तिष्ठन्तेऽनूच्यानूच्यं स्रुवेणाघारमाघार्यं
रात्रिया एव तद्देवा अर्वति पाप्मानं मृत्युमपजघ्निरे
मित्रावरुणौ नव च ॥ ९ ॥

देवा यजमानो देवा देवा यजमानो यजमानोऽलभन्त
प्राचरन्लभेत प्रचरेदालभन्तालभेत मृत्युमपजघ्निरे
भ्रातृव्यान् ॥

[[1-5-10-1]]

स समुद्र उत्तरतः प्राज्वलद्भूम्यन्तेन।
एष वाव स समुद्रः।
यच्चात्वालः।
एष उ वेव स भूम्यन्तः।
यद्वेद्यन्तः।
तदेतत्त्रिशलं त्रिपूरुषम्।
तस्मात्तं त्रिवितस्तं खनन्ति।
स सुवर्णरजताभ्यां कुशीभ्यां परिगृहीत आसीत्।
तं यदस्या अध्यजनयन्।
तस्मादादित्यः ॥ १ ॥

[[1-5-10-2]]

अथ यत्सुवर्णरजताभ्यां कुशीभ्यां परिगृहीत आसीत्।
साऽस्य कौशिकता।
तं त्रिवृताऽभि प्रास्तुवत।
तं त्रिवृताऽऽददत।
तं त्रिवृताऽऽहरन्।
यावती त्रिवृतो मात्रा।
तं पञ्चदशेनाभि प्रास्तुवत।
तं पञ्चदशेनाददत।
तं पञ्चदशेनाहरन्।
यावती पञ्चदशस्य मात्रा ॥ २ ॥

[[1-5-10-3]]

तस्य सप्तदशेनाभि प्रास्तुवत।
तस्य सप्तदशेनाददत।
तस्य सप्तदशेनाहरन्।
यावती सप्तदशस्य मात्रा।

तस्य सप्तदशेन हियमाणस्य तेजो हरोऽपतत्।
तमेकविंशेनाभि प्रास्तुवत।
तमेकविंशेनाददत।
तमेकविंशेनाहरन्।
यावत्येकविंशस्य मात्रा।
ते यत्त्रिवृताः स्तुवते ॥ ३ ॥

[[1-5-10-4]]

त्रिवृतैव तद्यजमानमाददते।
तं त्रिवृतैव हरन्ति।
यावती त्रिवृतो मात्रा।
अग्निर्वै त्रिवृत।
यावद्वा अग्नेर्दहतो धूम उदेत्यानु व्येति।
तावती त्रिवृतो मात्रा।
अग्नेरेवैनं तत्।
मात्रास्य सायुज्यस्य सलोकतां गमयन्ति।
अथ यत्पञ्चदशेन स्तुवते।
पञ्चदशेनैव तद्यजमानमाददते ॥ ४ ॥

[[1-5-10-5]]

तं पञ्चदशेनैव हरन्ति।
यावती पञ्चदशस्य मात्रा।
चन्द्रमा वै पञ्चदशः।
एष हि पञ्चदश्यामपक्षीयते।
पञ्चदश्यामापूर्यते।
चन्द्रमस एवैनं तत्।
मात्रास्य सायुज्यस्य सलोकतां गमयन्ति।
अथ यत्सप्तदशेन स्तुवते।
सप्तदशेनैव तद्यजमानमाददते।
तस्य सप्तदशेनैव हरन्ति ॥ ५ ॥

[[1-5-10-6]]

यावती सप्तदशस्य मात्रा।

प्रजापतिर्वै सप्तदशः।
 प्रजापतेरेवैनं तत्।
 मात्रां सायुज्यं सलोकतां गमयन्ति।
 अथ यदेकविंशेन स्तुवते।
 एकविंशेनैव तद्यजमानमाददते।
 तमेकविंशेनैव हरन्ति।
 यावत्येकविंशस्य मात्रा।
 असौ वा आदित्य एकविंशः।
 आदित्यस्यैवैनं तत् ॥ ६ ॥

[[1-5-10-7]]

मात्रां सायुज्यं सलोकतां गमयन्ति।
 ते कुश्या।
 व्यघ्नन्।
 ते अहोरात्रे अभवताम्।
 अहरेव सुवर्णाऽभवत्।
 रजता रात्रिः।
 स यदादित्य उदेति।
 एतामेव तत्सुवर्णां कुशीमनु समेति।
 अथ यदस्तमेति।
 एतामेव तद्रजतां कुशीमनु संविशति।
 प्रहादौ ह वै कायाध्रुवः।
 विरोचनं स्वं पुत्रमुदास्यत्।
 स प्रदुरोऽभवत्।
 तस्मात्प्रदुरादुदकं नाचामेत् ॥ ७ ॥
 आदित्यः पञ्चदशस्य मात्रां स्तुवते पञ्चदशेनैव
 तद्यजमानमाददते सप्तदशेनैव हरन्त्यादित्यस्यैवैनं
 तद्विशति चत्वारि च ॥ १० ॥

[[1-5-11-1]]

ये वै चत्वारः स्तोमाः।
 कृतं तत्।
 अथ ये पञ्च।
 कलिः सः।

तस्माच्चतुष्टोमः।
 तच्चतुष्टोमस्य चतुष्टोमत्वम्।
 तदाहुः।
 कतमानि तानि ज्योतींषि।
 य एतस्य स्तोमा इति।
 त्रिवृत्पञ्चदशः सप्तदश एकविंशः ॥ १ ॥

[[1-5-11-2]]

एतानि वाव तानि ज्योतींषि।
 य एतस्य स्तोमाः।
 सौऽब्रवीत्।
 सप्तदशेन हियमाणो व्यलेशिषि।
 भिषज्यतमेति।
 तमश्विनौ धानाभिरभिषज्यताम्।
 पूषा करम्भेण।
 भारती परिवापेण।
 मित्रावरुणौ पयस्यया।
 तदाहुः ॥ २ ॥

[[1-5-11-3]]

यदश्विभ्यां धानाः।
 पूषाः करम्भः।
 भारत्यै परिवापः।
 मित्रावरुणयोः पयस्याऽथ।
 कस्मादेतेषां हविषामिन्द्रमेव यजन्तीति।
 एता ह्येनं देवता इति ब्रूयात्।
 एतैर्हविर्भिरभिषज्यंस्तस्मादिति।
 तं वसवोऽष्टाकपालेन प्रातःसवनेऽभिषज्यन्।
 रुद्रा एकादशकपालेन माध्यन्दिने सवने।
 विश्वे देवा द्वादशकपालेन तृतीयसवने ॥ ३ ॥

[[1-5-11-4]]

स यदष्टाकपालान्प्रातःसवने कुर्यात्।

एकादश कपालान्माध्यन्दिने सवने।
 द्वादशकपालांस्तृतीयसवने।
 विलोम तद्यज्ञस्य क्रियेत।
 एकादशकपालानेव प्रातःसवने कुर्यात्।
 एकादशकपालान्माध्यन्दिने सवने।
 एकादशकपालांस्तृतीयसवने।
 यज्ञस्य सलोमत्वाय।
 तदाहुः।
 यद्वसूनां प्रातःसवनम्।
 रुद्राणां माध्यन्दिनं सवनम्।
 विश्वेषां देवानां तृतीयसवनम्।
 अथ कस्मादेषां हविषामिन्द्रमेव यजन्तीति।
 एता ह्येनं देवता इति ब्रूयात्।
 एतैर्हविर्भिरभिषज्युस्तस्मादिति ॥ ४ ॥
 एकविंश आहुस्तृतीयसवने प्रातः सवनं पञ्च च ॥ ११ ॥

[[1-5-12-1]]

तस्या वाचोऽवपादादविभयुः।
 तमेतेषु सप्तसु छन्दःस्वश्रयन्।
 यदश्रयन्।
 तच्छ्रायन्तीयस्य श्रायन्तीयत्वम्।
 यदवारयन्।
 तद्वारवन्तीयस्य वारवन्तीयत्वम्।
 तस्या वाच एवावपादादविभयुः।
 तस्मा एतानि सप्त चतुरुत्तराणि छन्दांस्युपादधुः।
 तेषामति त्रीण्यरिच्यन्त।
 न त्रीण्युदभवन् ॥ १ ॥

[[1-5-12-2]]

स बृहतीमेवास्पृशत्।
 द्वाभ्यामक्षरभ्याम्।
 अहोरात्राभ्यामेव।
 तदाहुः।
 कतमा सा देवाक्षरा बृहती।

यस्यां तत्प्रत्यतिष्ठत्।
 द्वादश पौर्णमास्यः।
 द्वादशाष्टकाः।
 द्वादशामावास्याः।
 एषा वाव सा देवाक्षरा बृहती ॥ २ ॥

[[1-5-12-3]]

यस्यां तत्प्रत्यतिष्ठदिति।
 यानि च छन्दांस्यत्यरिच्यन्त।
 यानि च नोदभवन्।
 तानि निर्वीर्याणि हीनान्यमन्यन्त।
 साऽब्रवीद्बृहती।
 मामेव भूत्वा।
 मामुप सश्रयतेति।
 चतुर्भिरक्षरैरनुष्टुग्बृहतीं नोदभवत्।
 चतुर्भिरक्षरैः पङ्क्तिर्बृहतीमत्यरिच्यत।
 तस्यामेतानि चत्वार्यक्षराण्यपच्छिद्यादधात् ॥ ३ ॥

[[1-5-12-4]]

ते बृहती एव भूत्वा।
 बृहतीमुप समश्रयताम्।
 अष्टाभिरक्षरैरुष्णिग्बृहतीं नोदभवत्।
 अष्टाभिरक्षरैस्त्रिष्टुग्बृहतीमत्यरिच्यत।
 तस्यामेतान्यष्टावक्षराण्यपच्छिद्यादधात्।
 ते बृहती एव भूत्वा।
 बृहतीमुप समश्रयताम्।
 द्वादशभिरक्षरैर्गायत्री बृहतीं नोदभवत्।
 द्वादशभिरक्षरैर्जगती बृहतीमत्यरिच्यत।
 तस्यामेतानि द्वादशाक्षराण्यपच्छिद्यादधात् ॥ ४ ॥

[[1-5-12-5]]

ते बृहती एव भूत्वा।
 बृहतीमुप समश्रयताम्।

सौऽब्रवीत्प्रजापतिः ।

छन्दाँसि रथो मे भवत ।

युष्माभिरहमेतमध्वानमनु संचराणीति ।

तस्य गायत्री च जगती च पक्षावभवताम् ।

उष्णिक् त्रिष्टुप् प्रथ्यौ ।

अनुष्टुप् पङ्क्तिश्च धुर्यौ ।

बृहत्येवोद्धिरभवत् ।

स एतं छन्दोरथमास्थाय ।

एतमध्वानमनु समचरत् ।

एतं ह वै छन्दोरथमास्थाय ।

एतमध्वानमनु संचरति ।

येनैष एतत्संचरति ।

य एवं विद्वान्सोमेन यजते ।

य उँ चैनमेवं वेद ॥ ५ ॥

अभवन्वाव सा देवाक्षरा

बृहत्येदधाद्वादशाक्षराण्यपच्छिद्यादधादास्थाय षड् ॥

१२ ॥

अग्नेः कृत्तिका यत्पुण्यं देवस्य सवितुर्ब्रह्मवादिनः

कत्यृतमेव देवा वा आयुषः प्राणमिन्द्रो दधीचो देवासुराः

स प्रजापतिः स समुद्रो ये वै चत्वारस्तस्यावाचो द्वादश ॥

१२ ॥

अग्नेः कृत्तिका देवगृहा ऋतमेव वैश्वदेवेन ते तदन्तं तं

पञ्चदशेन ते बृहती एव द्विषष्टिः ॥ ६२ ॥

Taittiriya-Brāhmaṇa

Book 1, Chapter 6

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[1-6-1-1]]

अनुमत्यै पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति।

ये प्रत्यञ्चः शम्याया अवशीयन्ते।

तन्नैर्ऋतमेककपालम्।

इयं वा अनुमतिः।

इयं निर्ऋतिः।

नैर्ऋतेन पूर्वेण प्रचरति।

पाप्मानमेव निर्ऋतिं पूर्वां निरवदयते।

एककपालो भवति।

एकधैव निर्ऋतिं निरवदयते।

यदहुत्वा गार्हपत्य ईयुः ॥ १ ॥

[[1-6-1-2]]

रुद्रो भूत्वाऽग्निरनूत्थाय।

अध्वर्युं च यजमानं च हन्यात्।

वीहि स्वाहाऽऽहुतिं जुषाण इत्याह।

आहुत्यैवैनं शमयति।

नार्तिमाच्छत्यध्वर्युर्न यजमानः।

एकोल्मुकेन यन्ति।

तद्धि निर्ऋत्यै भागधेयम्।

इमां दिशं यन्ति।

एषा वै निर्ऋत्यै दिक्।

स्वायामेव दिशि निर्ऋतिं निरवदयते ॥ २ ॥

[[1-6-1-3]]

स्वकृत इरिणे जुहोति प्रदरे वा।

एतद्वै निर्ऋत्या आयतनम्।

स्व एवायतने निर्ऋतिं निरवदयते।

एष ते निर्ऋते भाग इत्याह।

निर्दिशत्येवैनम्।

भूते हविष्मत्यसीत्याह।

भूतिमेवोपावर्तते।

मुञ्चेममं हंस इत्याह।

अहंस एवैनं मुञ्चति।

अङ्गुष्ठाभ्यां जुहोति ॥ ३ ॥

[[1-6-1-4]]

अन्त एव निर्ऋतिं निरवदयते।

कृष्णं वासः कृष्णातूषं दक्षिणा।

एतद्वै निर्ऋत्यै रूपम्।

रूपेणैव निर्ऋतिं निरवदयते।

अप्रतीक्षमायन्ति।

निर्ऋत्या अन्तर्हित्यै।

स्वाहा नमो य इदं चकारेति पुनरेत्य गार्हपत्ये जुहोति।

आहुत्यैव नमस्यन्तो गार्हपत्यमुपावर्तन्ते।

अनुमतेन प्रचरति।

इयं वा अनुमतिः ॥ ४ ॥

[[1-6-1-5]]

इयमेवास्मै राज्यमनु मन्यते।

धेनुर्दक्षिणा।

इमामेव धेनुं कुरुते।

आदित्यं चरुं निर्वपति।

उभयीष्वेव प्रजास्वभिषिच्यते।

दैवीषु च मानुषीषु च।

वरो दक्षिणा।

वरो हि राज्यं समृच्चै।

आग्नावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपति।

अग्निः सर्वा देवताः ॥ ५ ॥

[[1-6-1-6]]

विष्णुर्यज्ञः।

देवताश्चैव यज्ञं चावरुन्धे।
 वामनो वही दक्षिणा।
 यद्वही।
 तेनाग्नेयः।
 यद्वामनः।
 तेन वैष्णवः समृच्चै।
 अग्नीषोमीयमेकादशकपालं निर्वपति।
 अग्नीषोमाभ्यां वा इन्द्रो वृत्रमहन्निति।
 यदग्नीषोमीयमेकादशकपालं निर्वपति ॥ ६ ॥

[[1-6-1-7]]

वात्रघ्नमेव विजित्यै।
 हिरण्यं दक्षिणा समृच्चै।
 इन्द्रो वृत्रं हत्वा।
 देवताभिश्चेन्द्रियेण च व्यर्ध्यत।
 स एतमैन्द्राग्रमेकादशकपालमपश्यत्।
 तन्निरवपत्।
 तेन वै स देवताश्चेन्द्रियं चावरुन्धे।
 यदैन्द्राग्रमेकादशकपालं निर्वपति।
 देवताश्चैव तेनैन्द्रियं च यजमानोऽवरुन्धे।
 ऋषभो वही दक्षिणा ॥ ७ ॥

[[1-6-1-8]]

यद्वही।
 तेनाग्नेयः।
 यदृषभः।
 तेनैन्द्रः समृच्चै।
 आग्नेयमष्टकपालं निर्वपति।
 ऐन्द्रं दधि।
 यदाग्नेयो भवति।
 अग्निर्वै यज्ञमुखम्।
 यज्ञमुखमेवर्द्धिं पुरास्ताद्धत्ते।
 यदैन्द्रं दधि ॥ ८ ॥

[[1-6-1-9]]

इन्द्रियमेवावरुन्धे।
 ऋषभो वही दक्षिणा।
 यद्वही।
 तेनाग्नेयः।
 यदृषभः।
 तेनैन्द्रः समृच्चै।
 यावतीर्वै प्रजा ओषधीनामहुतानामाश्नन्।
 ताः पराऽभवन्।
 आग्रयणं भवति हुताद्याय।
 यजमानस्यापराभावाय ॥ ९ ॥

[[1-6-1-10]]

देवा वा ओषधीष्वाजिमयुः।
 ता इन्द्राग्नी उदजयताम्।
 तावेतमैन्द्राग्रं द्वादशकपालं निरवृणाताम्।
 यदैन्द्राग्रो भवत्युजित्यै।
 द्वादशकपालो भवति।
 द्वादश मासाः संवत्सरः।
 संवत्सरेणैवास्मा अन्नमवरुन्धे।
 वैश्वदेवश्चरुर्भवति।
 वैश्वदेवं वा अन्नम्।
 अन्नमेवास्मै स्वदयति ॥ १० ॥

[[1-6-1-11]]

प्रथमजो वत्सो दक्षिणा समृच्चै।
 सौम्यं श्यामाकं चरुं निर्वपति।
 सोमो वा अकृष्टपच्यस्य राजा।
 अकृष्टपच्यमेवास्मै स्वदयति।
 वासो दक्षिणा।
 सौम्यं हि देवतया वासः समृच्चै।
 सरस्वत्यै चरुं निर्वपति।
 सरस्वते चरुम्।

मिथुनमेवावरुन्धे।
मिथुनौ गावौ दक्षिणा समृच्चौ।
एति वा एष यज्ञमुखादृच्छ्याः।
यौऽग्नेर्देवताया एति।
अष्टावेतानि हवींषि भवन्ति।
अष्टाक्षरा गायत्री।
गायत्रौऽग्निः।
तेनैव यज्ञमुखादृच्छ्या अग्नेर्देवतायै नैति ॥ ११ ॥
इयुर्निरवदयतेऽङ्गुष्ठाभ्यां जुहोत्यनुमतिर्देवता निर्वपति
वही दक्षिणा यदैन्द्रं दध्यपराभावाय स्वदयति गावौ
दक्षिणा समृच्चौ षट् ॥ १ ॥

[[1-6-2-1]]

वैश्वदेवेन वै प्रजापतिः प्रजा असृजत।
ताः सृष्टा न प्राजायन्त।
सौऽग्निरकामयत।
अहमिमाः प्रजनयेयमिति।
स प्रजापतये शुचमदधात्।
सौऽशोचत्प्रजामिच्छमानः।
तस्माद्यं च प्रजा भुनक्ति यं च न।
तावुभौ शोचतः प्रजामिच्छमानौ।
तास्वग्निमप्यसृजत्।
ता अग्निरध्यैत् ॥ १२ ॥

[[1-6-2-2]]

सोमो रेतौऽदधात्।
सविता प्राजनयत्।
सरस्वती वाचमदधात्।
पूषाऽपोषयत्।
ते वा एते त्रिः संवत्सरस्य प्रयुज्यन्ते।
ये देवाः पुष्टिपतयः।
संवत्सरो वै प्रजापतिः।
संवत्सरेणैवास्मै प्रजाः प्राजनयत्।
ताः प्रजा जाता मरुतौऽघ्नन्।

अस्मानपि न प्रायुक्षतेति ॥ १३ ॥

[[1-6-2-3]]

स एतं प्रजापतिर्मारुतं सप्तकपालमपश्यत्।
तं निरवपत्।
ततो वै प्रजाभ्योऽकल्पत।
यन्मारुतो निरुप्यतै।
यज्ञस्य क्लृप्त्यै।
प्रजानामघाताय।
सप्तकपालो भवति।
सप्त गणा वै मरुतः।
गणश एवास्मै विशं कल्पयति।
स प्रजापतिरशोचत् ॥ १४ ॥

[[1-6-2-4]]

याः पूर्वाः प्रजा असृक्षि।
मरुतस्ता अवधिषुः।
कथमपराः सृजेयेति।
तस्य शुष्मं आण्डं भूतं निरवर्तत।
तद्बुद्धहरत्।
तदपोषयत्।
तत्प्राजायत।
आण्डस्य वा एतद्रूपम्।
यदामिक्षां।
यद्बुद्धरति ॥ १५ ॥

[[1-6-2-5]]

प्रजा एव तद्यजमानः पोषयति।
वैश्वदेव्यामिक्षा भवति।
वैश्वदेव्यो वै प्रजाः।
प्रजा एवास्मै प्रजनयति।
वाजिनमानयति।
प्रजास्वेव प्रजातासु रेतौ दधाति।

द्यावापृथिव्यं एककपालो भवति।
प्रजा एव प्रजाता द्यावापृथिवीभ्यामुभयतः परिगृह्णाति।
देवासुराः संयन्ता आसन्।
सोऽग्निरब्रवीत् ॥ १६ ॥

[[1-6-2-6]]

मामग्रे यजत।
मया मुखेनासुराञ्जेष्यथेति।
मां द्वितीयमिति सोमोऽब्रवीत्।
मया राज्ञां जेष्यथेति।
मां तृतीयमिति सविता।
मया प्रसूता जेष्यथेति।
मां चतुर्थीमिति सरस्वती।
इन्द्रियं वोऽहं धारस्यामीति
मां पञ्चममिति पूषा।
मया प्रतिष्ठयां जेष्यथेति ॥ १७ ॥

[[1-6-2-7]]

तेऽग्निना मुखेनासुरानजयन्।
सोमैर्न राज्ञां।
सवित्रा प्रसूताः।
सरस्वतीन्द्रियमदधात्।
पूषा प्रतिष्ठाऽऽसीत्।
ततो वै देवा व्यजयन्त।
यदेतानि हवींषि निरुप्यन्ते विजित्यै।
नोत्तरवेदिमुपवपति।
पशवो वा उत्तरवेदिः।
अजाता इव ह्येतर्हि पशवः ॥ १८ ॥
ऐदित्यशोचद्बुद्धरत्यब्रवीत्प्रतिष्ठायां जेष्यथेत्येतर्हि
पशवः ॥ २ ॥

[[1-6-3-1]]

त्रिवृद्धर्हिर्भवति।

माता पिता पुत्रः।
तदेव तन्मिथुनम्।
उल्बं गर्भो जरायु।
तदेव तन्मिथुनम्।
त्रेधा बर्हिः संनद्धं भवति।
त्रयं इमे लोकाः।
एष्वेव लोकेषु प्रतितिष्ठति।
एकधा पुनः संनद्धं भवति।
एकं इव ह्ययं लोकः ॥ १९ ॥

[[1-6-3-2]]

अस्मिन्नेव तेन लोके प्रतितिष्ठति।
प्रसुवो भवन्ति।
प्रथमजामेव पुष्टिमवरुन्धे।
प्रथमजो वत्सो दक्षिणा समृच्चै।
पृषदाज्यं गृह्णाति।
पशवो वै पृषदाज्यम्।
पशुनेवावरुन्धे।
पञ्चगृहीतं भवति।
पाङ्गा हि पशवः।
बहुरूपं भवति ॥ २० ॥

[[1-6-3-3]]

बहुरूपा हि पशवः समृच्चै।
अग्निं मन्थन्ति।
अग्निमुखा वै प्रजापतिः प्रजा असृजत।
यदाग्निं मन्थन्ति।
अग्निमुखा एव तत्प्रजा यजमानः सृजते।
नवं प्रयाजा इज्यन्ते।
नवानूयाजाः।
अष्टौ हवींषि।
द्वावाघारौ।
द्वावाज्यभागौ ॥ २१ ॥

[[1-6-3-4]]

त्रिंशत्संपद्यन्ते।

त्रिंशदक्षरा विराट्।

अन्नं विराट्।

विराजैवान्नाद्यमवरुन्धे।

यजमानो वा एककपालः।

तेज आज्यम्।

यदेककपाल आज्यमानयति।

यजमानमेव तेजसा समर्धयति।

यजमानो वा एककपालः।

पशव आज्यम्॥ २२॥

[[1-6-3-5]]

यदेककपाल आज्यमानयति।

यजमानमेव पशुभिः समर्धयति।

यदल्पमानयैत्।

अल्पा एनं पशवो भुञ्जन्त उपतिष्ठेरन्।

यद्वहानयैत्।

बहव एनं पशवोऽभुञ्जन्त उपतिष्ठेरन्।

बहानीयाविः पृष्ठं कुर्यात्।

बहव एवैनं पशवो भुञ्जन्त उपतिष्ठन्ते।

यजमानो वा एककपालः।

यदेककपालस्यावद्येत्॥ २३॥

[[1-6-3-6]]

यजमानस्यावद्येत्।

उद्धा माद्येद्यजमानः।

प्र वा मीयेत।

सकृदेव होतव्यः।

सकृदिव हि सुवर्गो लोकः।

हुत्वाऽभि जुहोति।

यजमानमेव सुवर्गं लोकं गमयित्वा।

तेजसा समर्धयति।

यजमानो वा एककपालः।

सुवर्गो लोक आहवनीयः॥ २४॥

[[1-6-3-7]]

यदेककपालमाहवनीये जुहोति।

यजमानमेव सुवर्गं लोकं गमयति।

यद्वस्तेन जुहुयात्।

सुवर्गाल्लोकाद्यजमानमवविध्येत्।

सुचा जुहोति।

सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै।

यत्प्राङ्घेत।

देवलोकमभि जयेत्।

यदक्षिणा पितृलोकम्।

यत्प्रत्यक्॥ २५॥

[[1-6-3-8]]

रक्षांसि यज्ञं हन्युः।

यदुदङ्।

मनुष्यलोकमभिजयेत्।

प्रतिष्ठितो होतव्यः।

एककपालं वै प्रतिष्ठितं द्यावापृथिवी अनु प्रतिष्ठितः।

द्यावापृथिवी ऋतवः।

ऋतून्यज्ञः।

यज्ञं यजमानः।

यजमानं प्रजाः।

तस्मात्प्रतिष्ठितो होतव्यः॥ २६॥

[[1-6-3-9]]

वाजिनो यजति।

अग्निर्वायुः सूर्यः।

ते वै वाजिनः।

तानेव तद्यजति।

अथो खल्वाहुः।

छन्दाँसि वै वाजिनः इति।
तान्येव तद्यजति।
ऋक्सामे वा इन्द्रस्य हरीं सोमपानौ।
तयोः परिधय आधानम्।
वाजिनं भागधेयम् ॥ २७ ॥

[[1-6-3-10]]

यदप्रहत्य परिधीञ्जुह्यात्।
अन्तराधानाभ्यां घासं प्रयच्छेत्।
प्रहत्य परिधीञ्जुहोति।
निराधानाभ्यामेव घासं प्रयच्छति।
बर्हिषि विषिञ्चन्वाजिनमानयति।
प्रजा वै बर्हिः। .h line
रेतो वाजिनम्।
प्रजास्वेव रेतो दधाति।
समुपहृय भक्षयन्ति।
एतत्सौमपीथा ह्येते।
अथो आत्मन्नेव रेतो दधते।
यजमान उत्तमो भक्षयति।
पशवो वै वाजिनम्।
यजमान एव पशून्प्रतिष्ठापयन्ति ॥ २८ ॥
लोको बहुरूपं भवत्याज्यभागौ पशव
आज्यमवद्येदाहवनीयः प्रत्यक्तस्मात्प्रतिष्ठितो होतव्यो
भागधेयमेते चत्वरि च ॥ ३ ॥

[[1-6-4-1]]

प्रजापतिः सविता भूत्वा प्रजा असृजत्।
ता एनमत्यमन्यन्त।
ता अस्मादपाक्रामन्।
ता वरुणो भूत्वा प्रजा वरुणेनाग्राहयत्।
ताः प्रजा वरुणगृहीताः।
प्रजापतिं पुनरुपाधावन्नाथमिच्छमानाः।
स एतान्प्रजापतिर्वरुणप्रघासानपश्यत्।
तान्निरवपत्।

तैर्वै स प्रजा वरुणपाशादमुञ्चत्।
यद्वरुणप्रघासा निरुप्यन्त ॥ २९ ॥

[[1-6-4-2]]

प्रजानामवरुणग्राहाय।
तासां दक्षिणो बाहुर्न्यक्त आसीत्।
सव्यः प्रसृतः।
स एतां द्वितीयां दक्षिणतो वेदिमुदहन।
ततो वै स प्रजानां दक्षिणं बाहुं प्रसारयत्।
यद्वितीयां दक्षिणतो वेदिमुदहन्ति।
प्रजानामेव तद्यजमानो दक्षिणं बाहुं प्रसारयति।
तस्माच्चातुर्मास्ययाज्यमुष्मिल्लोक उभयाबाहुः।
यज्ञाभिजितुं ह्यस्य।
पृथमात्राद्वेदी असंभिन्ने भवतः ॥ ३० ॥

[[1-6-4-3]]

तस्मात्पृथमात्रं व्यसौ।
उत्तरस्यां वेद्यामुत्तरवेदिमुप वपति।
पशवो वा उत्तरवेदिः।
पशून्नेवावरुन्धे।
अथो यज्ञपरुषोऽनन्तरित्यै।
एतद्ब्राह्मणान्येव पञ्च हवींषि।
अथैष ऐन्द्राग्नो भवति।
प्राणापानौ वा एतौ देवानाम्।
यदिन्द्राग्नी।
यदैन्द्राग्नो भवति ॥ ३१ ॥

[[1-6-4-4]]

प्राणापानावेवावरुन्धे।
ओजो बलं वा एतौ देवानाम्।
यदिन्द्राग्नी।
यदैन्द्राग्नो भवति।
ओजो बलमेवावरुन्धे।

मारुत्यामिक्षा भवति।
 वारुण्यामिक्षा।
 मेषी च मेषश्च भवतः।
 मिथुना एव प्रजा वरुणपाशान्मुञ्चति।
 लोमशौ भवतो मेध्यत्वाय ॥ ३२ ॥

[[1-6-4-5]]

शमीपर्णान्युप वपति।
 घासमेवाभ्यामपि यच्छति।
 प्रजापतिमन्नाद्यं नोपानमत्।
 स एतेन शतेध्मेन हविषाऽन्नाद्यमवारुन्ध।
 यत्परः शतानि शमीपर्णानि भवन्ति।
 अन्नाद्यस्यावरुच्चै।
 सौम्यानि वै करीराणि।
 सौम्या खलु वा आहुतिर्दिवो वृष्टिं च्यावयति।
 यत्करीराणि भवन्ति।
 सौम्ययैवाहुत्या दिवो वृष्टिमवरुन्धे।
 काय एककपालो भवति।
 प्रजानां कन्त्वायं।
 प्रतिपूरुषं करम्भपात्राणि भवन्ति।
 जाता एव प्रजा वरुणपाशान्मुञ्चति।
 एकमतिरिक्तम्।
 जनिष्यमाणा एव प्रजा वरुणपाशान्मुञ्चति ॥ ३३ ॥
 निरुप्यन्ते भवतो भवति मेध्यत्वाय रुन्धे षड् ॥ ४ ॥

[[1-6-5-1]]

उत्तरस्यां वेद्यामन्यानि हवींषि सादयति।
 दक्षिणायां मारुतीम्।
 अपधुरमेवैना युनक्ति।
 अथो ओज एवासांमव हरति।
 तस्माद्ब्रह्मणश्च क्षत्ताच्च विशौऽन्यतोपक्रमिणीः।
 मारुत्या पूर्वया प्रचरति।
 अनृतमेवाव यजते।
 वारुण्योत्तरया।

अन्त एव वरुणमव यजते।
 यदेवाध्वर्युः करोति ॥ ३४ ॥

[[1-6-5-2]]

तत्प्रतिप्रस्थाता करोति।
 तस्माद्यच्छेयान्करोति।
 तत्पापीयान्करोति।
 पत्नीं वाचयति।
 मेध्यामेवैनां करोति।
 अथो तप एवैनामुप नयति।
 यज्जारं सन्तं न प्रब्रूयात्।
 प्रियं ज्ञातिं रुन्ध्यात्।
 असौ मे जार इति निर्दिशेत्।
 निर्दिश्यैवैनं वरुणपाशेन ग्राहयति ॥ ३५ ॥

[[1-6-5-3]]

प्रघास्यान्हवामह इति पत्नीमुदानयति।
 अहृतैवैनाम्।
 यत्पत्नीं पुरोनुवाक्यामनु ब्रूयात्।
 निर्वीर्यो यजमानः स्यात्।
 यजमानोऽन्वाह।
 आत्मन्नेव वीर्यं धत्ते।
 उभौ याज्यां सवीर्यत्वाय।
 यद्गामे यदरण्य इत्याह।
 यथोदितमेव वरुणमव यजते।
 यजमानदेवत्यो वा आहवनीयः ॥ ३६ ॥

[[1-6-5-4]]

भ्रातृव्यदेवत्यो दक्षिणः।
 यदाहवनीये जुहुयात्।
 यजमानं वरुणपाशेन ग्राहयेत्।
 दक्षिणेऽग्नौ जुहोति।
 भ्रातृव्यमेव वरुणपाशेन ग्राहयति।

शूर्पेण जुहोति।
 अन्न्यमेव वरुणमवयजते।
 शीर्षन्नाधि निधाय जुहोति।
 शीर्षत एव वरुणमवयजते।
 प्रत्यङ्गिष्ठञ्जुहोति ॥ ३७ ॥

[[1-6-5-5]]

प्रत्यङ्गुव वरुणपाशाग्निर्मुच्यते।
 अक्रन्कर्म कर्मकृत इत्याह।
 देवानृणं निरवदाय।
 अनृणा गृहानुपप्रेतेति वावैतदाह।
 वरुणगृहीतं वा एतद्यज्ञस्य।
 यद्यजुषा गृहीतस्यातिरिच्यते।
 तुषांश्च निष्कासश्च।
 तुषैश्च निष्कासेन चावभृथमवैति।
 वरुणगृहीतेनैव वरुणमवयजते।
 अपौऽवभृथमवैति ॥ ३८ ॥

[[1-6-5-6]]

अप्सु वै वरुणः।
 साक्षादेव वरुणमव यजते।
 प्रतियुतो वरुणस्य पाश इत्याह।
 वरुणपाशादेव निर्मुच्यते।
 अप्रतीक्षमारयन्ति।
 वरुणस्यान्तर्हित्यै।
 एधौऽस्येधिषीमहीत्याह।
 समिधैवाग्निं नमस्यन्त उपायन्ति।
 तेजोसि तेजो मयि धेहीत्याह।
 तेज एवात्मन्धत्ते ॥ ३९ ॥
 करोति ग्राहयत्याहवनीयस्तिष्ठञ्जुहोत्यपौऽवभृथमवैति
 धत्ते ॥ ५ ॥

[[1-6-6-1]]

देवासुराः संयत्ता आसन्।
 सौऽग्निरब्रवीत्।
 ममेयमनीकवती तनूः।
 तां प्रीणीत।
 अथासुरानभिर्भविष्यथेति।
 ते देवा अग्नयेऽनीकवते पुरोडाशमष्टकपालं निरवपन्।
 सौऽग्निरनीकवान्त्स्वेन भागधेयेन प्रीतः।
 चतुर्धाऽनीकान्यजनयत।
 ततो देवा अभवन्।
 पराऽसुराः ॥ १ ॥

[[1-6-6-2]]

यदग्नयेऽनीकवते पुरोडाशमष्टकपालं निर्वपति।
 अग्निमेवानीकवन्तुः स्वेन भागधेयेन प्रीणाति।
 सौऽग्निरनीकवान्त्स्वेन भागधेयेन प्रीतः।
 चतुर्धाऽनीकानि जनयते।
 असौ वा आदित्योऽग्निरनीकवान्।
 तस्य रश्मयोऽनीकानि।
 साकः सूर्येणोद्यता निर्वपति।
 साक्षादेवास्मा अनीकानि जनयति।
 तेऽसुराः पराजिता यन्तः।
 द्यावापृथिवी उपाश्रयन् ॥ २ ॥

[[1-6-6-3]]

ते देवा मरुद्भ्यः सांतपनेभ्यश्चरुं निरवपन्।
 तान्द्यावापृथिवीभ्यामेवोभयतः समतपन्।
 यन्मरुद्भ्यः सान्तपनेभ्यश्चरुं निर्वपति।
 द्यावापृथिवीभ्यामेव तदुभयतो यजमानो
 भ्रातृव्यान्त्संतपति।
 मध्यन्दिने निर्वपति।
 तर्हि हि तेऽक्षिणं तपति।
 चरुर्भवति।
 सर्वत एवैनान्त्संतपति।
 ते देवाः श्रौविजयिनः सन्तः।

सर्वासां दुग्धे गृहमेधीयं चरुं निरवपन् ॥ ३ ॥

[[1-6-6-4]]

आशिता एवाद्योपवसाम् ।

कस्य वाऽहेदम् ।

कस्य वा श्वो भवितेति ।

स शृतोऽभवत् ।

तस्याहुतस्य नाशन्नम् ।

न हि देवा अहुतस्याश्नन्ति ।

तेऽब्रुवन् ।

कस्मा इमं हौष्याम इति ।

मरुद्भ्यो गृहमेधिभ्य इत्यब्रुवन् ।

तं मरुद्भ्यो गृहमेधिभ्योऽजुहवुः ॥ ४ ॥

[[1-6-6-5]]

ततो देवा अभवन् ।

पराऽसुराः ।

यस्यैवं विदुषो मरुद्भ्यो गृहमेधिभ्यो गृहे जुहति ।

भवत्यात्मना ।

पराऽस्य भ्रातृव्यो भवति ।

यद्वै यज्ञस्य पाकत्रा क्रियते ।

पशव्यं तत् ।

पाकत्रा वा एतत्क्रियते ।

यन्नेध्मा बर्हिर्भवति ।

न सामिधेनीरन्वाह ॥ ५ ॥

[[1-6-6-6]]

न प्रयाजा इज्यन्ते ।

नानूयाजाः ।

य एवं वेद ।

पशुमान्भवति ।

आज्यभागौ यजति ।

यज्ञस्यैव चक्षुषी नान्तरैति ।

मरुतो गृहमेधिना यजति ।

भागधेयेनैवैनान्त्समर्धयति ।

अग्निं स्विष्टकृतं यजति प्रतिष्ठित्यै ।

इडान्तो भवति ।

पशवो वा इडा ।

पशुष्वेवोपरिष्ठात्प्रतिष्ठति ॥ ६ ॥

असुरा अश्रयन्गृहमेधीयं चरुं निरवपन्नजुहवुरन्वाहेडान्तो भवति द्वे च ॥ ६ ॥

[[1-6-7-1]]

यत्पत्नीं गृहमेधीयस्याश्रीयात् ।

गृहमेध्यैव स्यात् ।

वि त्वस्य यज्ञं ऋध्येत ।

यन्नाश्रीयात् ।

अगृहमेधी स्यात् ।

नास्य यज्ञो व्यृध्येत ।

प्रतिवेशं पचेयुः ।

तस्याश्रीयात् ।

गृहमेध्यैव भवति ।

नास्य यज्ञो व्यृद्धते ॥ १ ॥

[[1-6-7-2]]

ते देवा गृहमेधीयेनेष्ट्वा ।

आशिता अभवन् ।

आञ्जताभ्यञ्जता ।

अनुवत्सानवासायन् ।

तेभ्योऽसुराः क्षुधं प्राहिण्वन् ।

सा देवेषु लोकमवित्त्वा ।

असुरान्पुनरगच्छत् ।

गृहमेधीयेनेष्ट्वा ।

आशिता भवन्ति ।

आञ्जतेऽभ्यञ्जते ॥ २ ॥

[[1-6-7-3]]

अनुवत्सान् वासयन्ति ।
भ्रातृव्यायैव तद्यजमानः क्षुधं प्रहिणोति ।
ते देवा गृहमेधीयेनेष्ट्वा ।
इन्द्राय निष्कासं न्यदधुः ।
अस्मानेव श्व इन्द्रो निहितभाग उपावर्तितेति ।
तानिन्द्रो निहितभाग उपावर्तत ।
गृहमेधीयेनेष्ट्वा ।
इन्द्राय निष्कासं निदध्यात् ।
इन्द्र एवैनं निहितभाग उपावर्तते ।
गार्हपत्ये जुहोति ॥ ३ ॥

[[1-6-7-4]]

भागधेयेनैवैनं समर्धयति ।
ऋषभमाह्वयति ।
वषट्कार एवास्य सः ।
अथो इन्द्रियमेव तद्वीर्यं यजमानो भ्रातृव्यस्य वृद्धे ।
इन्द्रो वृत्रं हत्वा ।
परां परावतमगच्छत् ।
अपाराधमिति मन्यमानः ।
सोऽब्रवीत् ।
क इदं वेदिष्यतीति ।
तैऽब्रुवन्मरुतो वरं वृणामहे ॥ ४ ॥

[[1-6-7-5]]

अथ वयं वेदाम ।
अस्मभ्यमेव प्रथमं हविर्निरूप्याता इति ।
त एनमध्यक्रीडन् ।
तत्क्रीडिनां क्रीडित्वम् ।
यन्मरुद्भ्यः क्रीडिभ्यः प्रथमं हविर्निरूप्यते विजित्यै ।
साकं सूर्येणोद्यता निर्वपति ।
एतस्मिन्वे लोक इन्द्रो वृत्रमहन्त्समृद्धौ ।
एतद्ब्राह्मणान्येव पञ्च हवींषि ।

एतद्ब्राह्मण ऐन्द्राग्नः ।

अथैष ऐन्द्रश्चरुर्भवति ॥

उद्धारं वा एतमिन्द्र उदहरत ।

वृत्रं हत्वा ।

अन्यासु देवतास्वधि ।

यदेष ऐन्द्रश्चरुर्भवति ।

उद्धारमेव तं यजमान उद्धरते ।

अन्यासु प्रजास्वधि ।

वैश्वकर्मण एककपालो भवति ।

विश्वान्येव तेन कर्माणि यजमानोऽवरुन्धे ॥ ५ ॥

ऋद्धतेऽभ्यञ्जते जुहोति वृणामहे भवत्यष्टौ च ॥ ७ ॥

[[1-6-8-1]]

वैश्वदेवेन वै प्रजापतिः प्रजा असृजत ।

ता वरुणप्रघासैर्वरुणपाशादमुञ्चत् ।

साकमेधैः प्रत्यस्थापयत् ।

त्र्यम्बकैरुद्रं निरवादयत् ।

पितृयज्ञेन सुवर्गं लोकमगमयत् ।

यद्वैश्वदेवेन यजते ।

प्रजा एव तद्यजमानः सृजते ।

ता वरुणप्रघासैर्वरुणपाशान्मुञ्चति ।

साकमेधैः प्रतिष्ठापयति ।

त्र्यम्बकैरुद्रं निरवदयते ॥ १ ॥

[[1-6-8-2]]

पितृयज्ञेन सुवर्गं लोकं गमयति ।

दक्षिणतः प्राचीनावीती निर्वपति ।

दक्षिणावृद्धि पितृणाम् ।

अनादृत्य तत् ।

उत्तरत एवोपवीय निर्वपेत् ।

उभये हि देवाश्च पितरंश्चेज्यन्ते ।

अथो यदेव दक्षिणार्धेऽधि श्रयति ।

तेन दक्षिणावृत् ।

सोमाय पितृमते पुरोडाशं षट्कपालं निर्वपति ।

संवत्सरो वै सोमः पितृमान् ॥ २ ॥

[[1-6-8-3]]

संवत्सरमेव प्रीणाति।
पितृभ्यो बर्हिषद्यो धानाः।
मासा वै पितरो बर्हिषदः।
मासानेव प्रीणाति।
यस्मिन्वा ऋतौ पुरुषः प्रमीयते।
सोऽस्यामुष्मिल्लोके भवति।
बहुरूपा धाना भवन्ति।
अहोरात्राणामभिजित्यै।
पितृभ्योऽग्निष्वात्तेभ्यो मन्थम्।
अर्धमासा वै पितरोऽग्निष्वाताः ॥ ३ ॥

[[1-6-8-4]]

अर्धमासानेव प्रीणाति।
अभिवान्यायै दुग्धे भवति।
सा हि पितृदेवत्यं दुहे।
यत्पूर्णम्।
तन्मनुष्याणाम्।
उपर्यर्धो देवानाम्।
अर्धः पितृणाम्।
अर्ध उपमन्थति।
अर्धो हि पितृणाम्।
एकयोपमन्थति ॥ ४ ॥

[[1-6-8-5]]

एका हि पितृणाम्।
दक्षिणोपमन्थति।
दक्षिणावृद्धि पितृणाम्।
अनारभ्योपमन्थति।
तद्धि पितृन्गच्छति।
इमां दिशं वेदिमुद्धन्ति।

उभये हि देवाश्च पितरश्चेज्यन्तौ।

चतुःस्रक्तिर्भवति।

सर्वा ह्यनु दिशः पितरः।

अखाता भवति ॥

[[1-6-8-6]]

खाता हि देवानाम्।
मध्यतोऽग्निराधीयते।
अन्ततो हि देवानामाधीयते।
वर्षीयानिधम इध्माद्भवति व्यावृत्त्यै।
परि श्रयति।
अन्तर्हितो हि पितृलोको मनुष्यलोकात्।
यत्परुषि दिनम्।
तद्देवानाम्।
यदन्तरा।
तन्मनुष्याणाम् ॥ ६ ॥

[[1-6-8-7]]

यत्समूलम्।
तत्पितृणाम्।
समूलं बर्हिर्भवति व्यावृत्त्यै। .h line
दक्षिणा स्तृणाति।
दक्षिणावृद्धि पितृणाम्।
त्रिः पर्येति।
तृतीये वा इतो लोके पितरः।
तानेव प्रीणाति।
त्रिः पुनः पर्येति।
षट्थसंपद्यन्ते ॥ ७ ॥

[[1-6-8-8]]

षड्वा ऋतवः।
ऋतूनेव प्रीणाति।
यत्प्रस्तरं यजुषा गृह्णीयात्।

प्रमायुको यजमानः स्यात्।
यन्न गृह्णीयात्।
अनायतनः स्यात्।
तूष्णीमेव न्यस्येत्।
न प्रमायुको भवति।
नानायतनः।
यत्त्वीन्परिधीन्परिदध्यात् ॥ ८ ॥

[[1-6-8-9]]

मृत्युना यजमानं परिगृह्णीयात्।
यन्न परिदध्यात्।
रक्षांसि यज्ञं हन्युः।
द्वौ परिधी परिदधाति।
रक्षसामपहत्यै।
अथो मृत्योरेव यजमानमुत्सृजति।
यत्त्वीणि त्रीणि हवींष्युदाहरयेयुः।
त्रयस्त्रय एषां साकं प्रमीयेरन्।
एकैकमनूचीनान्युदाहरन्ति।
एकैक एवैषामन्वञ्चः प्रमीयते।
कशिपु कशिपव्याय।
उपबर्हणमुपबर्हण्याय।
आञ्जनमाञ्जन्याय।
अभ्यञ्जनमभ्यञ्जन्याय।
यथाभागमेवैनान्प्रीणाति ॥ ९ ॥
निरवदयते पितृमानग्निष्वात्ता एकयोप मन्थत्यखाता
भवति मनुष्याणां पद्यन्ते परिदध्यान्मीयते पञ्च च ॥ ८ ॥

[[1-6-9-1]]

अग्नये देवेभ्यः पितृभ्यः समिध्यमानायानुब्रूहीत्याह।
उभये हि देवाश्च पितरश्चेज्यन्तौ।
एकामन्वाह।
एका हि पितृणाम्।
त्रिरन्वाह।
त्रिर्हि देवानाम्।

आघारावाघारयति।
यज्ञपरुषोरनन्तरित्यै।
नार्षेयं वृणीते।
न होतारम् ॥ १ ॥

[[1-6-9-2]]

यदार्षेयं वृणीत।
यद्धोतारम्।
प्रमायुको यजमानः स्यात्।
प्रमायुको होता।
तस्मान्न वृणीते।
यजमानस्य होतुर्गोपीथाय।
अप बर्हिषः प्रयाजान्यजति।
प्रजा वै बर्हिः।
प्रजा एव मृत्योरुत्सृजति।
आज्यभागौ यजति ॥ २ ॥

[[1-6-9-3]]

यज्ञस्यैव चक्षुषी नान्तरेति।
प्राचीनावीती सोमं यजति।
पितृदेवत्या हि।
एषाऽऽहुतीः।
पञ्चकृत्वोऽवद्यति।
पञ्च होता देवताः।
द्वे पुरोऽनुवाक्ये।
याज्या देवता वषट्कारः।
ता एव प्रीणाति।
सन्ततमवद्यति ॥ ३ ॥

[[1-6-9-4]]

ऋतूनां संतत्यै।
प्रैवैभ्यः पूर्वया पुरोऽनुवाक्ययाऽऽह।
प्रणयति द्वितीयया।

गमयति याज्यया।
 तृतीये वा इतो लोके पितरः।
 अहं एवैनां पूर्वया पुरोऽनुवाक्ययाऽत्यानयति।
 रात्रियै द्वितीयया।
 एवैनान्याज्यया गमयति।
 दक्षिणतौऽवदाय।
 उदङ्कृतिक्रामति व्यावृत्त्यै ॥ ४ ॥

[[1-6-9-5]]

आस्वधेत्याश्रावयति।
 अस्तु स्वधेति प्रत्याश्रावयति।
 स्वधा नम इति वर्षङ्करोति।
 स्वधाकारो हि पितृणाम्।
 सोममग्रे यजति।
 सोमप्रयाजा हि पितरः।
 सोमं पितृमन्तं यजति।
 संवत्सरो वै सोमः पितृमान्।
 संवत्सरमेव तद्यजति।
 पितृर्बर्हिषदो यजति ॥ ५ ॥

[[1-6-9-6]]

ये वै यज्वानः।
 ते पितरौ बर्हिषदः।
 तानेव तद्यजति।
 पितृर्नग्निष्वात्तान्यजति।
 ये वा अयज्वानो गृहमेधिनः।
 ते पितरौऽग्निष्वात्ताः।
 तानेव तद्यजति।
 अग्निं कव्यवाहनं यजति।
 य एव पितृणामग्निः।
 तमेव तद्यजति ॥ ६ ॥

[[1-6-9-7]]

अथो यथाऽग्निं स्वष्टकृतं यजति।
 तादृगेव तत्।
 एतत्तै तत् ये च त्वामन्विति तिसृषु स्रक्तीषु निदधाति।
 तस्मादा तृतीयात्पुरुषान्नाम न गृह्णन्ति।
 एतावन्तो हीज्यन्तै।
 अत्र पितरो यथाभागं मन्दध्वमित्याह।
 हीका हि पितरः।
 उदङ्को निष्क्रामन्ति।
 एषा वै मनुष्याणां दिक्।
 स्वामेव तद्दिशमनु निष्क्रामन्ति ॥ ७ ॥

[[1-6-9-8]]

आहवनीयमुपतिष्ठन्ते।
 न्यैवास्मै तद्भुवते।
 यत्सत्याहवनीयै।
 अथान्यत्र चरन्ति।
 आतमितोरुपतिष्ठन्ते।
 अग्निमेवोपद्रष्टारं कृत्वा।
 पितृन्निरवदयन्ते।
 अन्तं वा एते प्राणानां गच्छन्ति।
 य आतमितोरुपतिष्ठन्ते।
 सुसंद्दशं त्वा वयमित्याह ॥ ८ ॥

[[1-6-9-9]]

प्राणो वै सुसंद्दक्।
 प्राणमेवात्मन्दधते।
 योजान्विन्द्र ते हरी इत्याह।
 प्राणमेव पुनरयुङ्क्।
 अक्षन्नमीमदन्त हीति गार्हपत्यमुपतिष्ठन्ते।
 अक्षन्नमीमदन्ताथ त्वोपतिष्ठामह इति वावैतदाह।
 अमीमदन्त पितरः सोम्या इत्यभि प्रपद्यन्ते।
 अमीमदन्त पितरोऽथ त्वाऽभि प्रपद्यामह इति
 वावैतदाह।
 अपः परिषिञ्चति।

मार्जयत्येवैनान् ॥ ९ ॥

[[1-6-9-10]]

अथो तर्पयत्येव।

तृप्यति प्रजया पशुभिः।

य एवं वेद।

अप बर्हिषावनूयाजौ यजति।

प्रजा वै बर्हिः।

प्रजा एव मृत्योरुत्सृजति।

चतुरः प्रयाजान्यजति।

द्वावनूयाजौ।

षट्शसंपद्यन्ते।

षड्वा ऋतवः ॥ १० ॥

[[1-6-9-11]]

ऋतूनेव प्रीणाति।

न पत्न्यन्वास्ते।

न संयाजयन्ति।

यत्पत्न्यन्वासीत।

यत्संयाजयेयुः।

प्रमारुका स्यात्।

तस्मान्नान्वास्ते।

न संयाजयन्ति।

पत्नियै गोपीथाय ॥ ११ ॥

होतारमाज्यभागौ यजति संततमव द्यति व्यावृत्त्यै

बर्हिषदो यजति तमेव तद्यजत्यनु निष्क्रामन्त्याहैनानृतवो

नव च ॥ ९ ॥

[[1-6-10-1]]

प्रतिपूरुषमेककपालान्निर्वपति।

जाता एव प्रजा रुद्रान्निरवदयते।

एकमतिरिक्तम्।

जनिष्यमाणा एव प्रजा रुद्रान्निरवदयते।

एककपाला भवन्ति।

एकधैव रुद्रं निरवदयते।

नाभिघारयति।

यदभिघारयेत्।

अन्तरवचारिणः रुद्रं कुर्यात्।

एकोल्मुकेन यन्ति ॥ १ ॥

[[1-6-10-2]]

तद्धि रुद्रस्य भागधेयम्।

इमां दिशं यन्ति।

एषा वै रुद्रस्य दिक्।

स्वायामेव दिशि रुद्रं निरवदयते।

रुद्रो वा अपशुकाया आहुत्यै नातिष्ठत।

असौ ते पशुरिति निर्दिशेद्यं द्विष्यात्।

यमेव द्वेष्टि।

तमस्मै पशुं निर्दिशति।

यदि न द्विष्यात्।

आखुस्ते पशुरिति ब्रूयात् ॥ २ ॥

[[1-6-10-3]]

न ग्राम्यान्पशून् हिनस्ति।

नारण्यान्।

चतुष्पथे जुहोति।

एष वा अग्नीनां पङ्क्तिशो नाम।

अग्निवत्येव जुहोति।

मध्यमेन पर्णेन जुहोति।

स्रुग्घ्येषा।

अथो खलु।

अन्तमेनैव होतव्यम्।

अन्त एव रुद्रं निरवदयते ॥ ३ ॥

[[1-6-10-4]]

एष ते रुद्र भागः सह स्वस्नाऽम्बिकयेत्याह।

शरद्वा अस्याम्बिका स्वसा।
 तया वा एष हिनस्ति।
 यः हिनस्ति।
 तयैवैनः सह शमयति।
 भेषजं गव इत्याह।
 यावन्त एव ग्राम्याः पशवः।
 तेभ्यो भेषजं करोति।
 अवाम्ब रुद्रमदिमहीत्याह।
 आशिषमेवैतामाशास्ते ॥ ४ ॥

[[1-6-10-5]]

त्र्यम्बकं यजामह इत्याह।
 मृत्योर्मुक्षीय माऽमृतादिति वावैतदाह।
 उत्किरन्ति।
 भगस्य लीप्सन्ते।
 मूते कृत्वाऽऽसजन्ति।
 यथा जनं यतेऽवसं करोति।
 तादृगेव तत्।
 एष ते रुद्र भाग इत्याह निरवत्त्यै।
 अप्रतीक्षमार्यन्ति।
 अपः परिषिञ्चति।
 रुद्रस्यान्तर्हित्यै।
 प्र वा एतेऽस्माल्लोकाच्च्यवन्ते।
 ये त्र्यम्बकैश्चरन्ति।
 आदित्यं चरुं पुनरेत्य निर्वपति।
 इयं वा अदितिः।
 अस्यामेव प्रतितिष्ठन्ति ॥ ५ ॥
 यन्ति ब्रूयान्निरवदयते शास्ते सिञ्चति षड् ॥ १० ॥
 अनुमत्यै वैश्वदेवेन ताः सृष्टास्त्रिवृत्प्रजापतिः
 सवितोत्तरस्यां देवासुराः सौऽग्निर्यत्पत्नी वैश्वदेवेन ता
 वरुणप्रघासैरग्नये देवेभ्यः प्रतिपूरुषं दश ॥ १० ॥
 अनुमत्यै प्रथमजो वत्सो बहुरूपा हि पशवः
 तस्मात्पृथमात्रं यदग्नयेऽनीकवत उद्धारं वा अग्नये देवेभ्य
 ऋतूनेव षट्शसतिः ॥ ७६ ॥

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 1, Chapter 7

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[1-7-1-1]]

एतद्ब्रह्मणान्येव पञ्च हवींषि।
अथेन्द्राय शुनासीराय पुरोडाशं द्वादशकपालं निर्वपति।
संवत्सरो वा इन्द्रा शुनासीरः।
संवत्सरेणैवास्मा अन्नमवरुन्धे।
वायवर्यं पयो भवति।
वायुर्वै वृष्ट्यै प्रदापयिता।
स एवास्मै वृष्टिं प्रदापयति।
सौर्यं एककपालो भवति।
सूर्येण वा अमुष्मिँल्लोके वृष्टिर्धृता।
स एवास्मै वृष्टिं नियच्छति ॥ १ ॥

[[1-7-1-2]]

द्वादशगवः सीरं दक्षिणा समृच्चै।
देवासुराः संयत्ता आसन्।
ते देवा अग्निमब्रुवन्।
त्वया वीरेणासुरानभिभवामेति।
सोऽब्रवीत्।
त्रेधाऽहमात्मानं विकरिष्य इति।
स त्रेधाऽऽत्मानं व्यकुरुत।
अग्निं तृतीयम्।
रुद्रं तृतीयम्।
वरुणं तृतीयम् ॥ २ ॥

[[1-7-1-3]]

सोऽब्रवीत्।
क इदं तुरीयमिति।
अहमितीन्द्रोऽब्रवीत्।
सं तु सृजावहा इति।

तौ समसृजेताम्।
स इन्द्रस्तुरीयमभवत्।
यदिन्द्रस्तुरीयमभवत्।
तदिन्द्रतुरीयस्यैन्द्रतुरीयत्वम्।
ततो वै देवा व्यजयन्त।
यदिन्द्रतुरीयं निरुप्यते विजित्यै ॥ ३ ॥

[[1-7-1-4]]

वहिनीं धेनुर्दक्षिणा।
यद्वहिनीं।
तेनाऽऽग्नेयी।
यद्रौः।
तेन रौद्री।
यद्धेनुः।
तेनैन्द्री।
यत्स्त्री सती दान्ता।
तेन वारुणी समृच्चै।
प्रजापतिर्यज्ञमसृजत ॥ ४ ॥

[[1-7-1-5]]

तं सृष्टं रक्षांस्यजिघांसन्।
स एताः प्रजापतिरात्मनो देवता निरमिमीत।
ताभिर्वै स दिग्भ्यो रक्षांसि प्राणुदत।
यत्पञ्चावत्तीयं जुहोति।
दिग्भ्य एव तद्यजमानो रक्षांसि प्राणुदते।
समूढं रक्षः संदग्धं रक्ष इत्याह।
रक्षांस्येव संदहति।
अग्नये रक्षोघ्ने स्वाहेत्याह।
देवताभ्य एव विजिग्यानाभ्यो भागधेयं करोति।
प्रष्टिवाही रथो दक्षिणा समृच्चै ॥ ५ ॥

[[1-7-1-6]]

इन्द्रो वृत्रं हत्वा।

असुरान्पराभावात्।
 नमुचिमासुरं नालभत।
 तं शच्याऽगृह्णात्।
 तौ समलभेताम्।
 सौऽस्माद्भिश्नुनतरोऽभवत्।
 सौऽब्रवीत्।
 संधां संदधावहै।
 अथ त्वाऽव स्रक्ष्यामि।
 न मा शुष्केण नार्द्रेण हनः ॥ ६ ॥

[[1-7-1-7]]

न दिवा न नक्तमिति।
 स एतमपां फेनमसिञ्चत्।
 न वा एष शुष्को नार्द्रो व्युष्टाऽऽसीत्।
 अनुदितः सूर्यः।
 न वा एतद्विवा न नक्तम्।
 तस्यैतस्मिँल्लोके।
 अपां फेनेन शिर उदवर्तयत्।
 तदेनमन्ववर्तत।
 मित्रद्रुगिति ॥ ७ ॥

[[1-7-1-8]]

स एतानपामार्गानजनयत्।
 तानजुहोत्।
 तैर्वै स रक्षांस्यपाहत।
 यदपामार्गहोमो भवति।
 रक्षसामपहत्यै।
 एकोल्मुकेन यन्ति।
 तद्धि रक्षसां भागधेयम्।
 इमां दिशं यन्ति।
 एषा वै रक्षसां दिक्।
 स्वायामेव दिशि रक्षांसि हन्ति ॥ ८ ॥

[[1-7-1-9]]

स्वकृत इरिणे जुहोति प्रदरे वा।
 एतद्वै रक्षसामायतनम्।
 स्व एवायतने रक्षांसि हन्ति।
 पर्णमयेन स्रुवेण जुहोति।
 ब्रह्म वै पर्णः।
 ब्रह्मणैव रक्षांसि हन्ति।
 देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इत्याह।
 सवितृप्रसूत एव रक्षांसि हन्ति।
 हतं रक्षोऽवधिष्म रक्ष इत्याह।
 रक्षसां स्तृत्यै।
 यद्वस्ते तदक्षिणा निरवत्त्यै।
 अप्रतीक्षमायन्ति।
 रक्षसामन्तर्हित्यै ॥ ९ ॥
 यच्छति वरुणं तृतीयं विजित्या असृजत् समृच्चै हनो
 मित्रद्रुगिति हन्ति स्तृत्यै त्रीणि च ॥ १ ॥

[[1-7-2-1]]

धात्रे पुरोडाशं द्वादशकपालं निर्वपति।
 संवत्सरो वै धाता।
 संवत्सरेणैवास्मै प्रजाः प्रजनयति।
 अन्वेवास्मा अनुमतिर्मन्यते।
 राते राका।
 प्र सिनीवाली जनयति।
 प्रजास्वेव प्रजातासु कुहा वाचं दधाति।
 मिथुनौ गावौ दक्षिणा समृच्चै।
 आग्नावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपति।
 ऐन्द्रावैष्णवमेकादशकपालम् ॥ १ ॥

[[1-7-2-2]]

वैष्णवं त्रिकपालम्।
 वीर्यं वा अग्निः।
 वीर्यमिन्द्रः।

वीर्यं विष्णुः।
 प्रजा एव प्रजाता वीर्यं प्रतिष्ठापयति।
 तस्मात्प्रजा वीर्यावतीः।
 वामन ऋषभो वही दक्षिणा।
 यद्वही।
 तेनाग्नेयः।
 यदृषभः ॥ २ ॥

[[1-7-2-3]]

तेनैन्द्रः।
 यद्दामनः।
 तेन वैष्णवः समृद्धौ।
 अग्नीषोमीयमेकादशकपालं निर्वपति।
 इन्द्रासोमीयमेकादशकपालम्।
 सौम्यं चरुम्।
 सोमो वै रेतोधाः।
 अग्निः प्रजानां प्रजनयिता।
 वृद्धानामिन्द्रः प्रदापयिता।
 सोमं एवास्मै रेतो दधाति ॥ ३ ॥

[[1-7-2-4]]

अग्निः प्रजां प्रजनयति।
 वृद्धामिन्द्रः प्रयच्छति।
 बभ्रुर्दक्षिणा समृद्धौ।
 सोमापौष्णं चरुं निर्वपति।
 ऐन्द्रापौष्णं चरुम्।
 सोमो वै रेतोधाः।
 पूषा पशूनां प्रजनयिता।
 वृद्धानामिन्द्रः प्रदापयिता।
 सोमं एवास्मै रेतो दधाति।
 पूषा पशून्प्रजनयति ॥

[[1-7-2-5]]

वृद्धानिन्द्रः प्रयच्छति।
 पौष्णश्चरुर्भवति।
 इयं वै पूषा।
 अस्यामेव प्रतितिष्ठति।
 श्यामो दक्षिणा समृद्धौ।
 बहु वै पुरुषो मेध्यमुपगच्छति।
 वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपति।
 संवत्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः।
 संवत्सरेणैवैनं स्वदयति।
 हिरण्यं दक्षिणा ॥ ५ ॥

[[1-7-2-6]]

पवित्रं वै हिरण्यम्।
 पुनात्येवैनम्।
 बहु वै राजन्योऽनृतं करोति।
 उपजाम्यै हरते।
 जिनाति ब्राह्मणम्।
 वदत्यनृतम्।
 अनृते खलु वै क्रियमाणे वरुणो गृह्णाति।
 वारुणं यवमयं चरुं निर्वपति।
 वरुणपाशदेवैनं मुञ्चति।
 अश्वो दक्षिणा।
 वारुणो हि देवतयाऽश्वः समृद्धौ ॥ ६ ॥
 ऐन्द्रावैष्णवमेकादशकपालं यदृषभो दधाति पूषा
 पशून्प्रजनयति हिरण्यं दक्षिणा दक्षिणैकं च ॥ २ ॥

[[1-7-3-1]]

रत्निनामेतानि हवींषि भवन्ति।
 एते वै राष्ट्रस्य प्रदातारः।
 एतेऽपादातारः।
 य एव राष्ट्रस्य प्रदातारः।
 येऽपादातारः।
 त एवास्मै राष्ट्रं प्रयच्छन्ति।
 राष्ट्रमेव भवति।

यत्समाहृत्य निर्वपैत्।
अरत्निनः स्युः।
यथायथं निर्वपति रत्नित्वाय ॥ १ ॥

[[1-7-3-2]]

यत्सद्यो निर्वपैत्।
यावतीमेकैः हविषाऽऽशिषमवरुन्धे।
तावतीमवरुन्धीत।
अन्वहं निर्वपति।
भुयसीमेवाशिषमवरुन्धे।
भूयसो यज्ञक्रतूनुपैति।
बाहस्पत्यं चरुं निर्वपति ब्रह्मणो गृहे।
मुखत एवास्मै ब्रह्म सङ्श्यति।
अथो ब्रह्मन्नेव क्षत्रमन्वारम्भयति।
शित्तिपृष्ठो दक्षिणा समृच्चै ॥ २ ॥

[[1-7-3-3]]

ऐन्द्रमेकादशकपालं राजन्यस्य गृहे।
इन्द्रियमेवावरुन्धे।
ऋषभो दक्षिणा समृच्चै।
आदित्यं चरुं महिष्यै गृहे।
इयं वा अर्दितिः।
अस्यामेव प्रतितिष्ठति।
धेनुर्दक्षिणा समृच्चै।
भगाय चरुं वावातायै गृहे।
भगमेवास्मिन्दधाति।
विचित्तगर्भा पृष्ठौही दक्षिणा समृच्चै ॥ ३ ॥

[[1-7-3-4]]

नैर्ऋतं चरुं परिवृत्तयै गृहे कृष्णानां व्रीहीणां
नखनिर्भिन्नम्।
पाप्मानमेव निर्ऋतिं निरवदयते।
कृष्णा कूटा दक्षिणा समृच्चै।

आग्नेयमष्टकपालं सेनान्यो गृहे।
सेनामेवास्य सङ्श्यति।
हिरण्यं दक्षिणा समृच्चै।
वारुणं दशकपालं सूतस्य गृहे।
वरुणसवमेवावरुन्धे।
महानिरष्टो दक्षिणा समृच्चै।
मारुतं सप्तकपालं ग्रामण्यो गृहे ॥ ४ ॥

[[1-7-3-5]]

अन्नं वै मरुतः।
अन्नमेवावरुन्धे।
पृश्निर्दक्षिणा समृच्चै।
सावित्रं द्वादशकपालं क्षत्तुर्गृहे प्रसूत्यै।
उपध्वस्तो दक्षिणा समृच्चै।
आश्विनं द्विकपालं संग्रहीतुर्गृहे।
अश्विनौ वै देवानां भिषजौ।
ताभ्यामेवास्मै भेषजं करोति।
सवात्यौ दक्षिणा समृच्चै।
पौष्णं चरुं भागदुघस्य गृहे ॥ ५ ॥

[[1-7-3-6]]

अन्नं वै पूषा।
अन्नमेवावरुन्धे।
श्यामो दक्षिणा समृच्चै।
रौद्रं गावीधुकं चरुमक्षावापस्य गृहे।
अन्त एव रुद्रं निरवदयते।
शबल उद्दारो दक्षिणा समृच्चै।
द्वादशैतानि हवींषि भवन्ति।
द्वादश मासाः संवत्सरः।
संवत्सरेणैवास्मै राष्ट्रमवरुन्धे।
राष्ट्रमेव भवति ॥ ६ ॥

[[1-7-3-7]]

यन्न प्रतिनिर्वपैत।
रत्निन आशिषोऽवरुन्धीरन्न।
प्रतिनिर्वपति।
इन्द्राय सुत्राम्णो पुरोडाशमेकादशकपालम्।
इन्द्रायाऽहोमुचै।
आशिष एवावरुन्धे।
अयन्नो राजा वृत्रहा राजा भूत्वा वृत्रं वध्यादित्याह।
आशिषमेवैतामाशास्ते।
मैत्राबार्हस्पत्यं भवति।
श्वेतायै श्वेतवत्सायै दुग्धे ॥ ७ ॥

[[1-7-3-8]]

बार्हस्पत्ये मैत्रमपि दधाति।
ब्रह्म चैवास्मै क्षत्रं च समीचीं दधाति।
अथो ब्रह्मन्नेव क्षत्रं प्रतिष्ठापयति।
बार्हस्पत्येन पूर्वेण प्रचरति।
मुखत एवास्मै ब्रह्म सङ्श्रयति।
अथो ब्रह्मन्नेव क्षत्रमन्वारम्भयति।
स्वयंकृता वेदिर्भवति।
स्वयंदिनं बर्हिः।
स्वयंकृत इध्मः।
अनभिजितस्याभिजित्यै।
तस्माद्राज्ञामरण्यमभिजितम्।
सैव श्वेता श्वेतवत्सा दक्षिणा समृच्चै ॥ ८ ॥
रत्नित्वाय समृच्चै पष्ठौही दक्षिणा समृच्चै ग्रामण्यो गृहे
भागदुघस्य गृहे भवति दुग्धेऽभिजित्यै द्वे च ॥ ३ ॥

[[1-7-4-1]]

देवसुवामेतानि हवीऽषि भवन्ति।
एतावन्तो वै देवानाऽसवाः।
त एवास्मै स्वान्प्रयच्छन्ति।
त एनऽसुवन्ते।
अग्निरेवैनं गृहपतीनाऽसुवते।
सोमो वनस्पतीनाम्।

रुद्रः पशूनाम्।
बृहस्पतिर्वाचाम्।
इन्द्रो ज्येष्ठानाम्।
मित्रः सत्यानाम् ॥ १ ॥

[[1-7-4-2]]

वरुणो धर्मपतीनाम्।
एतदेव सर्वं भवति।
सविता त्वां प्रसवानाऽसुवतामिति हस्तं गृह्णाति प्रसूत्यै।
ये देवा देवसुवः स्थेत्याह।
यथा यजुरेवैतत्।
महते क्षत्राय महत आधिपत्याय महते
जानराज्यायेत्याह।
आशिषमेवैतामाशास्ते।
एष वो भरता राजा सोमोऽस्मार्कं ब्राह्मणानाऽ
राजेत्याह।
तस्मात्सोमराजानो ब्राह्मणाः।
प्रतित्यन्नामं राज्यमधायीत्याह ॥ २ ॥

[[1-7-4-3]]

राज्यमेवास्मिन्प्रतिदधाति।
स्वां तनुवं वरुणो अशिश्नेदित्याह।
वरुणसवमेवावरुन्धे।
शुचैर्मित्रस्य व्रत्या अभूमेत्याह।
शुचिमेवैनं व्रत्यं करोति।
अमन्महि महत ऋतस्य नामेत्याह।
मनुत एवैनम्।
सर्वे व्राता वरुणस्याभूवन्नित्याह।
सर्वव्रातमेवैनं करोति।
वि मित्र एवैररातिमतारीदित्याह ॥ ३ ॥

[[1-7-4-4]]

अरातिमेवैनं तारयति।

असूषुदन्त यज्ञिया ऋतेनेत्याह ।
 स्वदयत्येवैनम् ।
 व्युत्रितो जरिमाणं न आनडित्याह ।
 आयुरेवास्मिन्दधाति ।
 द्वाभ्यां विमृष्टे ।
 द्विपाद्यजमानः प्रतिष्ठित्यै ।
 अग्नीषोमीयस्य चैकादशकपालस्य देवसुवां च
 हविषामग्रयै स्विष्टकृते समवद्यति ।
 देवताभिरेवैनमुभयतः परिगृह्णाति ।
 विष्णुक्रमान्क्रमते ।
 विष्णुरिव भूत्वेमाँल्लोकानभिजयति ॥ ४ ॥
 सत्यानामधायीत्याहातारीदित्याह क्रमत एकं च ॥ ४ ॥

[[1-7-5-1]]

अर्थतः स्थिति जुहोति ।
 आहुत्यैवैना निष्क्रीय गृह्णाति ।
 अथौ हविष्कृतानामेवाभिघृतानां गृह्णाति ।
 वहन्तीनां गृह्णाति ।
 एता वा अपां राष्ट्रम् ।
 राष्ट्रमेवास्मै गृह्णाति ।
 अथो श्रियमेवैनमभिवहन्ति ।
 अपां पतिरसीत्याह ।
 मिथुनमेवाकः ।
 वृषाँऽस्यूर्मिरित्याह ॥ १ ॥

[[1-7-5-2]]

ऊर्मिमन्तमेवैनं करोति ।
 वृषसेनोँऽसीत्याह ।
 सेनामेवास्य सञ्श्यति ।
 ब्रजक्षितः स्थेत्याह ।
 एता वा अपां विशः ।
 विशमेवास्मै पर्यूहति ।
 मरुतामोजः स्थेत्याह ।
 अन्नं वै मरुतः ।

अन्नमेवावरुन्धे ।
 सूर्यवर्चसः स्थेत्याह ॥ २ ॥

[[1-7-5-3]]

राष्ट्रमेव वर्चस्व्यकः ।
 सूर्यत्वचसः स्थेत्याह ।
 सत्यं वा एतत् ।
 यद्वर्षति ।
 अनृतं यदा तपति वर्षति ।
 सत्यानृते एवावरुन्धे ।
 नैनं सत्यानृते उदिते हिंस्तः ।
 य एवं वेद ।
 मान्दाः स्थेत्याह ।
 राष्ट्रमेव ब्रह्मवर्चस्व्यकः ॥ ३ ॥

[[1-7-5-4]]

वाशाः स्थेत्याह ।
 राष्ट्रमेव वश्यकः ।
 शक्करीः स्थेत्याह ।
 पशवो वै शक्करीः ।
 पशुनेवावरुन्धे ।
 विश्वभृतः स्थेत्याह ।
 राष्ट्रमेव पयस्व्यकः ।
 जनभृतः स्थेत्याह ।
 राष्ट्रमेवेन्द्रियाव्यकः ।
 अग्नेस्तेजस्याः स्थेत्याह ॥ ४ ॥

[[1-7-5-5]]

राष्ट्रमेव तेजस्व्यकः ।
 अपामोषधीनां रसः स्थेत्याह ।
 राष्ट्रमेव मधव्यमकः ।
 सारस्वतं ग्रहं गृह्णाति ।
 एषा वा अपां पृष्ठम् ।

यत्सरस्वती।
 पृष्ठमेवैनं समानानां करोति।
 षोडशभिर्गृह्णाति।
 षोडशकलो वै पुरुषः।
 यावानेव पुरुषः।
 तस्मिन्वीर्यं दधाति।
 षोडशभिर्जुहोति षोडशभिर्गृह्णाति।
 द्वात्रिंशत्संपचन्ते।
 द्वात्रिंशदक्षराऽनुष्टुप्।
 वागनुष्टुप् सर्वाणि च्छन्दांसि।
 वाचैवैनं सर्वेभिश्छन्दोभिर्भिषिञ्चति ॥ ५ ॥
 ऊर्मिरित्याह सूर्यवर्चसः स्थेत्याह ब्रह्मवर्चस्यकस्तेजस्याः
 स्थेत्याहैव पुरुषः षड् ॥ ५ ॥

[[1-7-6-1]]

देवीरापः सं मधुमतीर्मधुमतीभिः सृज्यध्वमित्याह।
 ब्रह्मणैवैनाः सःसृजति।
 अनाधृष्टाः सीदतेत्याह।
 ब्रह्मणैवैनाः सादयति।
 अन्तरा होतुश्च धिष्णियं ब्राह्मणाच्छंसिनश्च सादयति।
 आग्नेयो वै होता।
 ऐन्द्रो ब्राह्मणाच्छंसी।
 तेजसा चैवेन्द्रियेण चोभयतो राष्ट्रं परिगृह्णाति।
 हिरण्येनोत्पुनाति।
 आहुत्यै हि पवित्राभ्यामुत्पुनन्ति व्यावृत्त्यै ॥ १ ॥

[[1-7-6-2]]

शतमानं भवति।
 शतायुः पुरुषः शतेन्द्रियः।
 आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठति।
 अनिभृष्टमसीत्याह।
 अनिभृष्टं ह्येतत्।
 वाचो बन्धुरित्याह।
 वाचो ह्येष बन्धुः।

तपोजा इत्याह।
 तपोजा ह्येतत्।
 सोमस्य दात्रमसीत्याह ॥ २ ॥

[[1-7-6-3]]

सोमस्य ह्येतद्दात्रम्।
 शुक्रा वः शुक्रेणोत्पुनामीत्याह।
 शुक्रा ह्यापः।
 शुक्रं हिरण्यम्।
 चन्द्राश्चन्द्रेणेत्याह।
 चन्द्रा ह्यापः।
 चन्द्रं हिरण्यम्।
 अमृता अमृतेनेत्याह।
 अमृता ह्यापः।
 अमृतं हिरण्यम् ॥ ३ ॥

[[1-7-6-4]]

स्वाहा राजसूयायेत्याह।
 राजसूयाय ह्येना उत्पुनाति।
 सधमादौ द्युम्नि नीरूर्ज एता इति वारुण्यर्चा गृह्णाति।
 वरुणसवमेवावरुन्धे।
 एकया गृह्णाति।
 एकधैव यजमाने वीर्यं दधाति।
 क्षत्रस्योल्बमसि क्षत्रस्य योनिरसीति तार्प्यं चोष्णीषं च
 प्रयच्छति सयोनित्वाय।
 एकशतेन दर्भपुञ्जिलैः पवयति।
 शतायुर्वै पुरुषः शतवीर्यः।
 आत्मैकशतः ॥ ४ ॥

[[1-7-6-5]]

यावानेव पुरुषः।
 तस्मिन्वीर्यं दधाति।
 दध्याशयति।

इन्द्रियमेवावरुन्धे।
 उदुम्बरमाशयति।
 अन्नाद्यस्यावरुन्धे।
 शष्पाण्याशयति।
 सुराबलिमेवैनं करोति।
 आविद एता भवन्ति।
 आविदमेवैनं गमयन्ति ॥ ५ ॥

[[1-7-6-6]]

अग्निरेवैनं गार्हपत्येनावति।
 इन्द्र इन्द्रियेण।
 पूषा पशुभिः।
 मित्रावरुणौ प्राणापानाभ्याम्।
 इन्द्रो वृत्राय वज्रमुदयच्छत्।
 स दिवसमलिखत्।
 सोऽर्यम्णः पन्था अभवत्।
 स आविन्ने द्यावापृथिवी धृतव्रते इति द्यावापृथिवी
 उपाधावत्।
 स आभ्यामेव प्रसूत इन्द्रो वृत्राय वज्रं प्राहरत्।
 आविन्ने द्यावापृथिवी धृतव्रते इति यदाह ॥ ६ ॥

[[1-7-6-7]]

आभ्यामेव प्रसूतो यजमानो वज्रं भ्रातृव्याय प्रहरति।
 आविन्ना देव्यदितिर्विश्वरूपीत्याह।
 इयं वै देव्यदितिर्विश्वरूपी।
 अस्यामेव प्रतितिष्ठति।
 आविन्नोऽयमसावामुष्यायणोऽस्यां विश्वस्मिन्नाष्ट
 इत्याह।
 विश्वेवैनं राष्ट्रेण समर्धयति।
 महते क्षत्राय महत आधिपत्याय महते
 जानराज्यायेत्याह।
 आशिषमेवैतामाशास्ते।
 एष वो भरता राजा सोमोऽस्माकं ब्राह्मणानां
 राजेत्याह।

तस्मात्सोमराजानो ब्राह्मणाः ॥ ७ ॥

[[1-7-6-8]]

इन्द्रस्य वज्रोऽसि वार्त्रघ्न इति धनुः प्रयच्छति विजित्यै।
 शत्रुबाधनाः स्थेतीषून्।
 शत्रून्नेवास्य बाधन्ते।
 पात मां प्रत्यञ्च पात मां तिर्यञ्चमन्वञ्च मा पातेत्याह।
 तिस्रो वै शरव्याः।
 प्रतीची तिरश्च्यनूची।
 ताभ्य एवैनं पान्ति।
 दिग्भ्यो मां पातेत्याह।
 दिग्भ्य एवैनं पान्ति।
 विश्वाभ्यो मां नाष्टाभ्यः पातेत्याह।
 अपरिमितादेवैनं पान्ति।
 हिरण्यवर्णावुषसां विरोक इति त्रिष्टुभा बाहू उद्गृह्णाति।
 इन्द्रियं वै वीर्यं त्रिष्टुक्।
 इन्द्रियमेव वीर्यमुपरिष्ठादात्मन्धत्ते ॥ ८ ॥
 व्यावृत्त्यै दात्रमसीत्याहामृतं हिरण्यमेकशतो
 गमयन्त्याह ब्राह्मणा नाष्टाभ्यः पातेत्याह चत्वारि च ॥
 ६ ॥

[[1-7-7-1]]

दिशो व्यास्थापयति।
 दिशामभिजित्यै।
 यदनुप्रक्रामैत्।
 अभि दिशो जयेत्।
 उक्तु माद्येत्।
 मनसाऽनुप्रक्रामति।
 अभि दिशो जयति।
 नोन्माद्यति।
 समिधमातिष्ठेत्याह।
 तेज एवावरुन्धे ॥ १ ॥

[[1-7-7-2]]

उ॒ग्रा मा ति॒ष्ठेत्या॑ह ।
इन्द्रि॒यमे॒वावरु॑न्धे ।
वि॒राज॒ मा ति॒ष्ठेत्या॑ह ।
अ॒न्नाद्य॑मे॒वावरु॑न्धे ।
उदी॑ची॒ मा ति॒ष्ठेत्या॑ह ।
प॒शूने॒वावरु॑न्धे ।
ऊ॒र्ध्वा मा ति॒ष्ठेत्या॑ह ।
सुव॑र्गमे॒व लो॒कम॒भिज॑यति ।
अ॒नूजि॑हीते ।
सुव॑र्गस्य॒ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै ॥ २ ॥

[[1-7-7-3]]

मा॒रुत॑ ए॒ष भ॑वति ।
अ॒न्नं वै म॒रुतः॑ ।
अ॒न्नमे॒वावरु॑न्धे ।
ए॒कविंश॑तिक॒पालो॑ भवति॒ प्रति॑ष्ठित्यै ।
योऽर॑ण्येऽनु॒वाक्यो॑ ग॒णः ।
तं म॑ध्यत॒ उप॑दधाति ।
ग्रा॒म्यैरे॒व प॒शुभि॑रार॒ण्यान्प॒शून्परि॑गृह्णाति ।
तस्मा॑द्ग्रा॒म्यैः प॒शुभि॑रार॒ण्याः प॒शवः॑ परि॑गृहीताः ।
पृथि॑र्वे॒न्यः ।
अ॒भ्य॑षिच्यत ॥ ३ ॥

[[1-7-7-4]]

स रा॒ष्ट्रं ना॑भवत् ।
स ए॒तानि॑ पा॒र्थान्य॑पश्यत् ।
तान्य॑जुहोत् ।
तैर्वै॑ स रा॒ष्ट्रम॑भवत् ।
यत्पा॒र्थानि॑ जुहोति ।
रा॒ष्ट्रमे॒व भ॑वति ।
बा॒र्हस्प॑त्यं पूर्वे॑षामुत्त॑मं भवति ।
ऐ॒न्द्रमु॑त्तरे॑षां प्रथ॑मम् ।

ब्रह्म॑ चै॒वास्मै॑ क्ष॒त्तं च॑ स॒मीची॑ दधाति ।
अथो॑ ब्रह्म॑न्ने॒व क्ष॒त्तं प्र॑तिष्ठापयति ॥ ४ ॥

[[1-7-7-5]]

ष॒दुर॑स्ता॒दभि॑षेकस्य॒ जुहो॑ति ।
ष॒डुपरि॑ष्ठात् ।
द्वा॒दश॑ संप॑द्यन्ते ।
द्वा॒दश॑ मा॒साः सं॒वत्स॑रः ।
सं॒वत्स॑रः ख॒लु वै दे॒वानां॑ पूः ।
दे॒वाना॑मे॒व पु॒रं म॑ध्यतो॒ व्यव॑सर्पति ।
तस्य॑ न कु॒तश्च॑नोपा॒व्याधो॑ भवति ।
भू॒ताना॑मवै॒ष्टीर्जु॑होति ।
अत्रा॑त्र॒ वै मृ॒त्युर्जा॑यते ।
यत्र॑ यत्रै॒व मृ॒त्युर्जा॑यते ।
तत॑ ए॒वैन॑मव॒यज॑ते ।
तस्मा॑द्वा॒जसू॑र्ये॒नेजा॑नः॒ सर्व॑मायुरेति ।
सर्वे॑ ह्य॒स्य मृ॒त्यवोऽवै॑ष्टाः ।
तस्मा॑द्वा॒जसू॑र्ये॒नेजा॑नो॒ नाभि॑चरि॒तवै॑ ।
प्र॒त्यगे॑नमभि॒चारः॑ स्तृ॒णुते॑ ॥ ५ ॥
रु॒न्धे सम॑ष्ट्या॒ असि॑च्यत॒ स्थाप॑यति॒ जाय॑ते॒ पञ्च॑ च ॥ ७ ॥

[[1-7-8-1]]

सोम॑स्य॒ त्विषि॑रसि॒ तवे॑व॒ मे त्विषि॑र्भूया॒दिति॑
शा॒र्दूल॑च॒र्मोप॑स्तृणाति ।
यैव॑ सोमे॒ त्विषिः॑ ।
या शा॑र्दूले ।
तामे॒वावरु॑न्धे ।
मृ॒त्योर्वा॑ ए॒ष वर्णः॑ ।
यच्छा॑र्दूलः ।
अ॒मृत॑ हिर॒ण्यम् ।
अ॒मृत॑मसि॒ मृ॒त्योर्मा॑ पा॒हीति॑ हिर॒ण्यमु॑पा॒स्यति॑ ।
अ॒मृत॑मे॒व मृ॒त्योर॑न्तर्ध॑त्ते ।
श॒तमा॑नं भवति ॥ १ ॥

[[1-7-8-2]]

शतायुः पुरुषः शतेन्द्रियः।
आयुष्येवेन्द्रिये प्रतिष्ठति।
दिद्योन्मा पाहीत्युपरिष्टादधि निदधाति।
उभयत एवास्मै शर्म दधाति।
अवेष्टा दन्दशूका इति क्लीबं सीसेन विध्यति।
दन्दशूकानेवावयजते।
तस्मात्क्लीबं दन्दशूका दं शूकाः।
निरस्तं नमुचेः शिर इति लोहितायसं निरस्यति।
पाप्मानमेव नमुचिं निरवदयते।
प्राणा आत्मनः पूर्वेऽभिषिच्या इत्याहुः ॥ २ ॥

[[1-7-8-3]]

सोमो राजा वरुणः।
देवा धर्मसुवश्च ये।
ते ते वाचं सुवन्तां ते तै प्राणं सुवन्तामित्याह।
प्राणानेवात्मनः पूर्वानभिषिञ्चति।
यद्भूयात्।
अग्नेस्त्वा तेजसाऽभिषिञ्चामीति।
तेजस्व्येव स्यात्।
दुश्चर्मा तु भवेत्।
सोमस्य त्वा द्युम्नेनाभिषिञ्चामीत्याह।
सौम्यो वै देवतया पुरुषः ॥ ३ ॥

[[1-7-8-4]]

स्वयैवैनं देवतयाऽभिषिञ्चति।
अग्नेस्तेजसेत्याह।
तेज एवास्मिन्दधाति।
सूर्यस्य वर्चसेत्याह।
वर्च एवास्मिन्दधाति।
इन्द्रस्येन्द्रियेणेत्याह।
इन्द्रियमेवास्मिन्दधाति।
मित्रावरुणयोर्वीर्येणेत्याह।

वीर्यमेवास्मिन्दधाति।
मरुतामोजसेत्याह ॥ ४ ॥

[[1-7-8-5]]

ओज एवास्मिन्दधाति।
क्षत्राणां क्षत्रपतिरसीत्याह।
क्षत्राणामेवैनं क्षत्रपतिं करोति।
अतिदिवस्पाहीत्याह।
अत्यन्यान्पाहीति वावैतदाह।
समाववृत्रन्नधरागुदीचीरित्याह।
राष्ट्रमेवास्मिन्ध्रुवमकः।
उच्छेषणेन जुहोति।
उच्छेषणभागो वै रुद्रः।
भागधेयेनैव रुद्रं निरवदयते ॥ ५ ॥

[[1-7-8-6]]

उदङ्गरेत्याग्नीं जुहोति।
एषा वै रुद्रस्य दिक्।
स्वायामेव दिशि रुद्रं निरवदयते।
रुद्र यत्ते क्रयीपरं नामेत्याह।
यद्वा अस्य क्रयीपरं नाम।
तेन वा एष हिनस्ति।
यं हिनस्ति।
तेनैवैनं सह शमयति।
तस्मै हुतमसि यमेष्टमसीत्याह।
यमादेवास्य मृत्युमवयजते ॥ ६ ॥

[[1-7-8-7]]

प्रजापते न त्वदेतान्यन्य इति तस्यै गृहे जुहुयात्।
यां कामयेत राष्ट्रमस्यै प्रजा स्यादिति।
राष्ट्रमेवास्यै प्रजा भवति।
पर्णमयेनाध्वर्युरभिषिञ्चति।
ब्रह्मवर्चसमेवास्मिन्त्विषिं दधाति।

औदुम्बरेण राजन्यः ।
 ऊर्जमेवास्मिन्नन्नाद्यं दधाति ।
 आश्वत्थेन वैश्यः ।
 विशमेवास्मिन्पुष्टिं दधाति ।
 नैयग्रोधेन जन्यः ।
 मित्राण्येवास्मै कल्पयति ।
 अथो प्रतिष्ठित्यै ॥ ७ ॥
 भवत्याहुः पुरुष ओजसेत्याह निरवदयते यजते जन्यो द्वे
 च ॥ ८ ॥

[[1-7-9-1]]

इन्द्रस्य वज्रोसि वार्त्रे इति रथमुपावहरति विजित्यै ।
 मित्रावरुणयोस्त्वा प्रशास्त्रोः प्रशिषा युनज्मीत्याह ।
 ब्रह्मणैवैनं देवताभ्यां युनक्ति ।
 प्रष्टिवाहिनं युनक्ति ।
 प्रष्टिवाही वै देवरथः ।
 देवरथमेवास्मै युनक्ति ।
 त्रयोऽश्वा भवन्ति ।
 रथश्चतुर्थः ।
 द्वौ संव्येष्ठसारथी ।
 षट्संपद्यन्ते ॥ १ ॥

[[1-7-9-2]]

षड्वा ऋतवः ।
 ऋतुभिरेवैनं युनक्ति ।
 विष्णुक्रमान्क्रमते ।
 विष्णुरेव भूत्वेमाँल्लोकानभिजयति ।
 यः क्षत्त्रियः प्रतिहितः ।
 सौऽन्वारभते ।
 राष्ट्रमेव भवति ।
 त्रिष्टुभाऽन्वारभते ।
 इन्द्रियं वै त्रिष्टुक् ।
 इन्द्रियमेव यजमाने दधाति ॥ २ ॥

[[1-7-9-3]]

मरुतां प्रसवे जेषमित्याह ।
 मरुद्भिरेव प्रसूत उज्जयति ।
 आसं मन इत्याह ।
 यदेव मनसैप्सीत् ।
 तदापत् ।
 राजन्यं जिनाति ।
 अनाक्रान्त एवाक्रमते ।
 वि वा एष इन्द्रियेण वीर्येणर्द्धते ।
 यो राजन्यं जिनाति ।
 समहमिन्द्रियेण वीर्येणेत्याह ॥ ३ ॥

[[1-7-9-4]]

इन्द्रियमेव वीर्यमात्मन्धत्ते ।
 पशूनां मन्युरसि तवेव मे मन्युर्भूयादिति वाराही
 उपानहावुपमुञ्चते ।
 पशूनां वा एष मन्युः ।
 यद्वराहः ।
 तेनैव पशूनां मन्युमात्मन्धत्ते ।
 अभि वा इयं सुषुवाणं कामयते ।
 तस्यैश्वरेन्द्रियं वीर्यमादातोः ।
 वाराही उपानहावुपमुञ्चते ।
 अस्या एवान्तर्धत्ते ।
 इन्द्रियस्य वीर्यस्यानात्यै ॥ ४ ॥

[[1-7-9-5]]

नमो मात्रे पृथिव्या इत्याहहिंसायै ।
 इयदस्यायुरस्यायुर्मे धेहीत्याह ।
 आयुरेवात्मन्धत्ते ।
 ऊर्गस्यूर्जं मे धेहीत्याह ।
 ऊर्जमेवात्मन्धत्ते ।
 युद्धसि वर्चोऽसि वर्चो मयि धेहीत्याह ।
 वर्च एवात्मन्धत्ते ।

एकधा ब्रह्मण उपहरति।
एकधैव यजमान आयुरूर्जं वर्चो दधाति।
रथविमोचनीया जुहोति प्रतिष्ठित्यै ॥ ५ ॥

[[1-7-9-6]]

त्रयोऽश्वा भवन्ति।
रथश्चतुर्थः।
तस्माच्चतुर्जुहोति।
यदुभौ सहावतिष्ठताम्।
समानं लोकमियाताम्।
सह संग्रहीत्रा रथवाहने रथमादधाति।
सुवर्गादेवैनं लोकादन्तर्दधाति।
हंसः शुचिषदित्यादधाति।
ब्रह्मणैवैनमुपावहरति।
ब्रह्मणाऽऽदधाति।
अतिच्छन्दसाऽऽदधाति।
अतिच्छन्दा वै सर्वाणि छन्दांसि।
सर्वेभिरेवैनं छन्दोभिरादधाति।
वर्षं वा एषा छन्दसाम्।
यदतिच्छन्दाः।
यदतिच्छन्दसा दधाति।
वर्षमेवैनं समानानां करोति ॥ ६ ॥
पद्यन्ते दधाति वीर्येणेत्याहानात्यै प्रतिष्ठित्यै
ब्रह्मणाऽऽदधाति सप्त च ॥ ९ ॥

[[1-7-10-1]]

मित्रोऽसि वरुणोऽसीत्याह।
मैत्रं वा अहः।
वारुणी रात्रिः।
अहोरात्राभ्यामेवैनमुपावहरति।
मित्रोऽसि वरुणोऽसीत्याह।
मैत्रो वै दक्षिणः।
वारुणः सव्यः।
वैश्वदेव्यामिक्षा।

स्वमेवैनौ भागधेयमुपावहरति।
समहं विश्वैर्देवैरित्याह ॥ १ ॥

[[1-7-10-2]]

वैश्वदेव्यो वै प्रजाः।
ता एवाद्याः कुरुते।
क्षत्त्रस्य नाभिरसि क्षत्त्रस्य योनिरसीत्यधीवासमास्तृणाति
सयोनित्वाय।
स्योना मासीद सुषदा मासीदेत्याह।
यथा यजुरेवैतत्।
मा त्वा हिंसीन्मा मा हिंसीदित्याहाहिंसायै।
निषसाद धृतव्रतो वरुणः पस्त्या स्वासाम्राज्याय
सुकृत्पुरित्याह।
साम्राज्यमेवैनं सुकृतुं करोति।
ब्रह्माश्न्वः राजन्ब्रह्माऽसि सविताऽसि सत्यसंव
इत्याह।
सवितारमेवैनं सत्यसवं करोति ॥ २ ॥

[[1-7-10-3]]

ब्रह्माश्न्वः राजन्ब्रह्माऽसीन्द्रोऽसि सत्यौजा इत्याह।
इन्द्रमेवैनं सत्यौजसं करोति।
ब्रह्माश्न्वः राजन्ब्रह्माऽसि मित्रोऽसि सुशेव इत्याह।
मित्रमेवैनं सुशेवं करोति।
ब्रह्माश्न्वः राजन्ब्रह्माऽसि वरुणोऽसि सत्यधर्मेत्याह।
वरुणमेवैनं सत्यधर्माणं करोति।
सविताऽसि सत्यसंव इत्याह।
गायत्रीमेवैतेनाभिव्याहरति।
इन्द्रोऽसि सत्यौजा इत्याह।
त्रिष्टुभमेवैतेनाभिव्याहरति ॥ ३ ॥

[[1-7-10-4]]

मित्रोऽसि सुशेव इत्याह।
जगतीमेवैतेनाभिव्याहरति।

सत्यमेता देवताः।
 सत्यमेतानि छन्दांसि।
 सत्यमेवावरुन्धे।
 वरुणोऽसि सत्यधर्मत्याह।
 अनुष्टुभमेवैतेनाभिव्याहरति।
 सत्यानृते वा अनुष्टुप।
 सत्यानृते वरुणः।
 सत्यानृते एवावरुन्धे ॥ ४॥

[[1-7-10-5]]

नैनं सत्यानृते उदिते हिंस्तः।
 य एवं वेद।
 इन्द्रस्य वज्रोऽसि वात्रेण इति स्म्यं प्रयच्छति।
 वज्रो वै स्म्यः।
 वज्रेणैवास्मा अवरपरं रन्धयति।
 एव हि तच्छ्रेयः।
 यदस्मा एते रध्यैयुः।
 दिशोऽभ्ययं राजाऽभूदिति पञ्चाक्षान्प्रयच्छति।
 एते वै सर्वेऽयाः।
 अपराजायिनमेवैनं करोति ॥ ५॥

[[1-7-10-6]]

ओदनमुद्भुवते।
 परमेष्ठी वा एषः।
 यदोदनः।
 परमामेवैनं श्रियं गमयति।
 सुश्लोकाँऽ सुमङ्गलाँऽ सत्यराजाश्नित्याह।
 आशिषमेवैतामाशास्ते।
 शौनः शोपमाख्यापयते।
 वरुणपाशादेवैनं मुञ्चति।
 परः शतं भवति।
 शतायुः पुरुषः शतेन्द्रियः।
 आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठति।
 मारुतस्य चैकविंशतिकपालस्य वैश्वदेव्यै चामिक्षाया

अग्नयै स्विष्टकृते समवद्यति।
 देवताभिरेवैनमुभयतः परिगृह्णाति।
 अपानम्रे स्वाहोर्जोनम्रे स्वाहाऽग्नये गृहपतये स्वाहेति
 तिस्र आहुतीर्जुहोति।
 त्रय इमे लोकाः।
 एष्वेव लोकेषु प्रतितिष्ठति ॥ ६॥
 देवैरित्याह सत्यसवं करोति त्रिष्टुभमेवैतेनाभि व्याहरति
 सत्यानृते एवावरुन्धे करोति शतेन्द्रियः षड् ॥ १०॥
 एतद्ब्राह्मणानि धात्रे रत्विनां देवसुवामर्थेऽतो देवीर्दिशः
 सोमस्येन्द्रस्य मित्रो दश ॥ १०॥
 एतद्ब्राह्मणानि वैष्णवं त्रिकपालमन्नं वै पूषा वाशाः
 स्थेत्याह दिशो व्यास्थापयत्युदङ्घरेत्य ब्रह्माश्नन्व
 राजञ्चतुः षष्टिः ॥ ६४॥

Taittiriya-Brāhmaṇa

Book 1, Chapter 8

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[1-8-1-1]]

वरुणस्य सुषुवाणस्य दशधेन्द्रियं वीर्यं पराऽपतत्।
तत्संसृद्धिरनुसर्मसर्पत्।
तत्संसृपांसंसृत्त्वम्।
अग्निना देवेन प्रथमेऽहं ननु प्रायुङ्क्त।
सरस्वत्या वाचा द्वितीयै।
सवित्रा प्रसवेन तृतीयै।
पुष्पा पशुभिश्चतुर्थै।
बृहस्पतिना ब्रह्मणा पञ्चमे।
इन्द्रेण देवेन षष्ठे।
वरुणेन स्वया देवतया सप्तमे ॥ १ ॥

[[1-8-1-2]]

सोमेन राज्ञाऽष्टमे।
त्वष्टा रूपेण नवमे।
विष्णुना यज्ञेनाप्तोत्।
यत्संसृपो भवन्ति।
इन्द्रियमेव तद्वीर्यं यजमान आप्नोति।
पूर्वा पूर्वा वेदिर्भवति।
इन्द्रियस्य वीर्यस्यावरुच्चै।
पुरस्तादुपसदांसंसौम्येन प्रचरति।
सोमो वै रेतोधाः।
रेत एव तदधाति।
अन्तरा त्वाष्ट्रेण।
रेत एव हितं त्वष्टा रूपाणि विकरोति।
उपरिष्टद्वैष्णवेन।
यज्ञो वै विष्णुः।
यज्ञ एवान्ततः प्रतितिष्ठति ॥ २ ॥
सप्तमे दधाति पञ्च च ॥ १ ॥

[[1-8-2-1]]

जामि वा एतत्कुर्वन्ति।
यत्सद्यो दीक्षयन्ति सद्यः सोमं क्रीणन्ति।
पुण्डरिस्रजां प्रयच्छत्यजामित्वाय।
अङ्गिरसः सुवर्गं लोकं यन्तः।
अप्सु दीक्षातपसी प्रावेशयन्।
तत्पुण्डरीकमभवत्।
यत्पुण्डरिस्रजां प्रयच्छति।
साक्षादेव दीक्षातपसी अवरुन्दे।
दशभिर्वत्सरैः सोमं क्रीणाति।
दशाक्षरा विराट् ॥ १ ॥

[[1-8-2-2]]

अन्नं विराट्।
विराजैवान्नाद्यमवरुन्दे।
मुष्करा भवन्ति सेन्द्रत्वाय।
दशपेयो भवति।
अन्नाद्यस्यावरुच्चै।
शतं ब्राह्मणाः पिबन्ति।
शतायुः पुरुषः शतेन्द्रियः।
आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठति।
सप्तदशः स्तोत्रं भवति।
सप्तदशः प्रजापतिः ॥ २ ॥

[[1-8-2-3]]

प्रजापतेराप्त्यै।
प्राकाशावध्वर्यवे ददाति।
प्राकाशमेवैनं गमयति।
स्रजमुद्गात्रे।
व्यैवास्मै वासयति।
रुक्मंसं होत्रै।
आदित्यमेवास्मा उन्नयति।

अश्वं प्रस्तोतृप्रतिहृतृभ्याम्।
प्राजापत्यो वा अश्वः।
प्रजापतेरास्यै ॥ ३ ॥

[[1-8-2-4]]

द्वादश पष्ठौहीर्ब्रह्मणौ।
आयुरेवावरुन्धे।
वशां मैत्रावरुणाय।
राष्ट्रमेव वश्यकः।
ऋषभं ब्राह्मणाच्छसिनै।
राष्ट्रमेवेन्द्रियाव्यकः।
वाससी नेष्टपोतृभ्याम्।
पवित्रे एवास्यैते।
स्थूरि यवाचितमच्छावाकाय।
अन्तत एव वरुणमवयजते ॥ ४ ॥

[[1-8-2-5]]

अनङ्गहमग्नीधै।
वह्निर्वा अनङ्गान्।
वह्निरग्नीत्।
वह्निनैव वह्नि यज्ञस्यावरुन्धे।
इन्द्रस्य सुषुवाणस्य त्रेधेन्द्रियं वीर्यं पराऽपतत्।
भृगुस्तृतीयमभवत्।
श्रायन्तीयं तृतीयम्।
सरस्वती तृतीयम्।
भार्गवो होता भवति।
श्रायन्तीयं ब्रह्मसामं भवति।
वारवन्तीयमग्निष्टोमसामम्।
सारस्वतीरपो गृह्णाति।
इन्द्रियस्य वीर्यस्यावरुन्धे।
श्रायन्तीयं ब्रह्मसामं भवति।
इन्द्रियमेवास्मिन्वीर्यं श्रयति।
वारवन्तीयमग्निष्टोमसामम्।
इन्द्रियमेवास्मिन्वीर्यं वारयति ॥ ५ ॥

विराद्गजापतिरश्वः प्रजापतेरास्यै यजते ब्रह्मसामं भवति
सप्त च ॥ २ ॥

[[1-8-3-1]]

ईश्वरो वा एष दिशोऽनून्मदितोः।
यं दिशोऽनु व्यास्थापयन्ति।
दिशामवैष्टयो भवन्ति।
दिक्ष्वेव प्रति तिष्ठत्यनुन्मादाय।
पञ्च देवता यजति।
पञ्च दिशः।
दिक्ष्वेव प्रतितिष्ठति।
हविषो हविष इष्ट्वा बार्हस्पत्यमभिघारयति।
यजमानदेवत्यो वै बृहस्पतिः।
यजमानमेव तेजसा समर्धयति ॥ १ ॥

[[1-8-3-2]]

आदित्यां मल्हां गर्भिणीमालभते।
मारुतीं पृश्निं पष्ठौहीम्।
विशं चैवास्मै राष्ट्रं च समीचीं दधाति।
आदित्यया पूर्वया प्रचरति।
मारुत्योत्तरया।
राष्ट्र एव विशमनुबध्नाति।
उच्चैरादित्याया आश्रावयति।
उपाशु मारुत्यै।
तस्माद्राष्ट्रं विशमतिवदति।
गर्भिण्यादित्या भवति ॥ २ ॥

[[1-8-3-3]]

इन्द्रियं वै गर्भः।
राष्ट्रमेवेन्द्रियाव्यकः।
अगर्भा मारुती।
विद्वै मरुतः।
विशमेव निरिन्द्रियामकः।

देवासुराः संयन्ता आसन्।
 ते देवा अश्विनोः पूषन्वाचः सत्यं सन्निधाय।
 अनृतेनासुरानभ्यभवन्।
 तैऽश्विभ्यां पूषणे पुरोडाशं द्वादशकपालं निरवपन्न।
 ततो वै ते वाचः सत्यमवारुन्धत ॥ ३ ॥

[[1-8-3-4]]

यदश्विभ्यां पूषणे पुरोडाशं द्वादशकपालं निर्वपति।
 अनृतेनैव भ्रातृव्यानभिभूय।
 वाचः सत्यमवरुन्धे।
 सरस्वते सत्यवाचं चरुम्।
 पूर्वमेवोदितम्।
 उत्तरेणाभि गृणाति।
 सवित्रे सत्यप्रसवाय पुरोडाशं द्वादशकपालं प्रसूत्यै।
 दूतान्प्रहिणोति।
 आविद एता भवन्ति।
 आविदमेवैनं गमयन्ति।
 अथो दूतेभ्य एव न छिद्यते।
 तिसृधन्वश् शुष्कदृतिर्दक्षिणा समृच्चै ॥ ४ ॥
 अर्धयति भवत्यरुन्धत गमयन्ति द्वे च ॥ ३ ॥

[[1-8-4-1]]

आग्नेयमष्टकपालं निर्वपति।
 तस्माच्छिशिरे कुरुपञ्चालाः प्राञ्चो यान्ति।
 सौम्यं चरुम्।
 तस्माद्द्वसन्तं व्यवसायादयन्ति।
 सावित्रं द्वादशकपालम्।
 तस्मात्पुरस्ताद्यवानां सवित्रा विरुन्धते।
 बार्हस्पत्यं चरुम्।
 सवित्रैव विरुध्यं।
 ब्रह्मणा यवानादधते।
 त्वाष्ट्रमष्टकपालम् ॥ १ ॥

[[1-8-4-2]]

रूपाण्येव तेन कुर्वते।
 वैश्वानरं द्वादशकपालम्।
 तस्माज्जघन्ये नैदाघे प्रत्यञ्चः कुरुपञ्चाला यान्ति।
 सारस्वतं चरुं निर्वपति।
 तस्मात्प्रावृषि सर्वा वाचो वदन्ति।
 पौष्णेन व्यवस्यन्ति।
 मैत्रेण कृषन्ते।
 वारुणेन विधृता आसते।
 क्षैत्रपत्येन पाचयन्ते।
 आदित्येनादधते ॥ २ ॥

[[1-8-4-3]]

मासि मास्येतानि हवींषि निरुप्याणीत्याहुः।
 तेनैवर्तून्प्रयुङ्क्त इति।
 अथो खल्वाहुः।
 कः संवत्सरं जीविष्यतीति।
 षडेव पूर्वद्युर्निरुप्याणि।
 षडुत्तरेद्युः।
 तेनैवर्तून्प्रयुङ्क्ते।
 दक्षिणो रथवाहनवाहः पूर्वेषां दक्षिणा।
 उत्तर उत्तरेषाम्।
 संवत्सरस्यैवान्तौ युनक्ति।
 सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ॥ ३ ॥
 त्वाष्ट्रमष्टकपालं दधते युनक्त्येकं च ॥ ४ ॥

[[1-8-5-1]]

इन्द्रस्य सुषुवाणस्य दशधेन्द्रियं वीर्यं पराऽपतत्।
 स यत्प्रथमं निरष्टीवत्।
 तत्कलमभवत्।
 यद्वितीयम्।
 तद्वदरम्।
 यत्तृतीयम्।

तत्कर्कन्धु।
यन्नस्तः।
स सिहः।
यदक्ष्योः ॥ १ ॥

[[1-8-5-2]]

स शार्दूलः।
यत्कर्णयोः।
स वृकः।
य ऊर्ध्वः।
स सोमः।
याऽवाची।
सा सुरा।
त्रयाः सक्तवो भवन्ति।
इन्द्रियस्यावरुद्धै त्रयाणि लोमानि ॥ २ ॥

[[1-8-5-3]]

त्विषिमेवावरुन्धे।
त्रयो ग्रहाः।
वीर्यमेवावरुन्धे।
नाम्ना दशमी।
नव वै पुरुषे प्राणाः।
नाभिर्दशमी।
प्राणा इन्द्रियं वीर्यम्।
प्राणानेवेन्द्रियं वीर्यं यजमान आत्मन्धत्ते।
सीसेन क्लीबाच्छष्पाणि क्रीणाति।
न वा एतदयो न हिरण्यम् ॥ ३ ॥

[[1-8-5-4]]

यत्सीसम्।
न स्त्री न पुमान्।
यत्क्लीबः।
न सोमो न सुरा।

यत्सौत्रामणी समृद्धौ।
स्वाद्धीं त्वा स्वादुनेत्याह।
सोममेवैनां करोति।
सोमोऽस्यश्विभ्यां पच्यस्व सरस्वत्यै पच्यस्वेन्द्राय
सुत्राम्णे पच्यस्वेत्याह।
एताभ्यो ह्येषा देवताभ्यः पच्यते।
तिस्रः सःसृष्टा वसति ॥ ४ ॥

[[1-8-5-5]]

तिस्रो हि रात्रीः क्रीतः सोमो वसति।
पुनातु ते परिस्त्रुतमिति यजुषा पुनाति व्यावृत्त्यै।
पवित्रेण पुनाति।
पवित्रेण हि सोमं पुनन्ति।
वारेण शश्वता तनेत्याह।
वारेण हि सोमं पुनन्ति।
वायुः पूतः पवित्रेणेति नैतया पुनीयात्।
व्यूद्धा ह्येषा।
अतिपवितस्यैतया पुनीयात्।
कुविदङ्गेत्यनिरुक्तया प्राजापत्यया गृह्णाति ॥ ५ ॥

[[1-8-5-6]]

अनिरुक्तः प्रजापतिः।
प्रजापतेरास्यै।
एकयर्चा गृह्णाति।
एकधैव यजमाने वीर्यं दधाति।
आश्विनं धूम्रमालभते।
अश्विनौ वै देवानां भिषजा।
ताभ्यामेवास्मै भेषजं करोति।
सारस्वतं मेषम्।
वाग्वै सरस्वती।
वाचैवैनं भिषज्यति।
ऐन्द्रमृषभं सैन्द्रत्वाय ॥ ६ ॥
अक्ष्योर्लोमानि हिरण्यं वसति गृह्णाति भिषज्यत्येकं च ॥
५ ॥

[[1-8-6-1]]

यत्त्रिषु यूपेष्वालभेत।
बहिर्घाऽस्मादिन्द्रियं वीर्यं दध्यात्।
भ्रातृव्यमस्मै जनयेत्।
एकयूप आलभते।
एकधैवास्मिन्निन्द्रियं वीर्यं दधाति।
नास्मै भ्रातृव्यं जनयति।
नैतेषां पशूनां पुरोडाशा भवन्ति।
ग्रहपुरोडाशा ह्येते।
युवश्च सुरार्ममश्विनेति सर्वदेवत्ये याज्यानुवाक्ये भवतः।
सर्वा एव देवताः प्रीणाति ॥ १ ॥

[[1-8-6-2]]

ब्राह्मणं परिक्रीणीयादुच्छेषणस्य पातारम्।
ब्राह्मणो ह्याहुत्या उच्छेषणस्य पाता।
यदि ब्राह्मणं न विन्देत्।
वल्मीकवपायामवनयेत्।
सैव ततः प्रार्यश्चित्तिः।
यद्वै सौत्रामण्यै व्यृद्धम्।
तदस्यै समृद्धम्।
नानादेवत्याः पशवश्च पुरोडाशाश्च भवन्ति समृद्धौ।
ऐन्द्रः पशूनामुत्तमो भवति।
ऐन्द्रः पुरोडाशानां प्रथमः ॥ २ ॥

[[1-8-6-3]]

इन्द्रिये एवास्मै समीचीं दधाति।
पुरस्तादनूयाजानां पुरोडाशैः प्रचरति।
पशवो वै पुरोडाशाः।
पशूनेवावरुन्धे।
ऐन्द्रमेकादशकपालं निर्वपति।
इन्द्रियमेवावरुन्धे।
सावित्रं द्वादशकपालं प्रसूत्यै।

वारुणं दशकपालम्।
अन्त एव वरुणमवयजते।
वडबा दक्षिणा ॥ ३ ॥

[[1-8-6-4]]

उत वा एषाऽश्वश्च सूते।
उताश्वतरम्।
उत सोमं उत सुरां।
यत्सौत्रामणी समृद्धौ।
बार्हस्पत्यं पशुं चतुर्थमतिपवितस्यालभते।
ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिः।
ब्रह्मणैव यज्ञस्य व्यृद्धमपिवपति।
पुरोडाशवानेष पशुर्भवति।
न ह्येतस्य ग्रहं गृह्णन्ति।
सोमप्रतीकाः पितरस्तृष्णुतेति शतातृष्णायाश्च
समवनयति ॥ ४ ॥

[[1-8-6-5]]

शतायुः पुरुषः शतेन्द्रियः।
आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठति।
दक्षिणेऽग्नौ जुहोति।
पापवस्यसस्य व्यावृत्त्यै।
हिरण्यमन्तरा धारयति।
पूतामेवैनां जुहोति।
शतमानं भवति।
शतायुः पुरुषः शतेन्द्रियः।
आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठति।
यत्रैव शतातृष्णां धारयति ॥ ५ ॥

[[1-8-6-6]]

तन्निदधाति प्रतितिष्ठत्यै।
पितृन् वा एतस्येन्द्रियं वीर्यं गच्छति।
यश्च सोमोऽतिपवते।

पितृणां याज्यानुवाक्याभिरुपतिष्ठते।
 यदेवास्य पितृनिन्द्रियं वीर्यं गच्छति।
 तदेवावरुन्धे।
 तिसृभिरुपतिष्ठते।
 तृतीये वा इतो लोके पितरः।
 तानेव प्रीणाति।
 अथो त्रीणि वै यज्ञस्यैन्द्रियाणि।
 अध्वर्युर्होता ब्रह्मा।
 त उपतिष्ठन्ते।
 यान्येव यज्ञस्यैन्द्रियाणि।
 तैरेवास्यै भेषजं करोति ॥ ६ ॥
 प्रीणाति प्रथमो दक्षिणा समर्वनयति धारयतीन्द्रियाणि
 चत्वारि च ॥ ६ ॥

[[1-8-7-1]]

अग्निष्टोममग्र आहरति।
 यज्ञमुखं वा अग्निष्टोमः।
 यज्ञमुखमेवारभ्य सवमाक्रमते।
 अथैषोऽभिषेचनीयश्चतुस्त्रिंशः पवमानो भवति।
 त्रयस्त्रिंशद्वै देवताः।
 ता एवाप्नोति।
 प्रजापतिश्चतुस्त्रिंशः।
 तमेवाप्नोति।
 सत्रं एष स्तोमानामयथापूर्वम्।
 यद्विषमाः स्तोमाः ॥ १ ॥

[[1-8-7-2]]

एतावान्वै यज्ञः।
 यावान्पवमानाः।
 अन्तःश्लेषणं त्वा अन्यत्।
 यत्समाः पवमानाः।
 तेनासत्रं शरः।
 तेन यथापूर्वम्।
 आत्मनैवाग्निष्टोमेनर्धोति।

आत्मना पुण्यो भवति।
 प्रजा वा उक्थानि।
 पशव उक्थानि।
 यदुक्थ्यो भवत्यनु संतत्यै ॥ २ ॥
 स्तोमाः पशव उक्थान्येकं च ॥ ७ ॥

[[1-8-8-1]]

उप त्वा जामयो गिर इति प्रतिपद्भवति।
 वाग्वै वायुः।
 वाच एवैषोऽभिषेकः।
 सर्वासामेव प्रजानां सूयते।
 सर्वा एनं प्रजा राजेति वदन्ति।
 एतमुत्तं दशक्षिप इत्याह।
 आदित्या वै प्रजाः।
 प्रजानामेवैतेन सूयते।
 यन्ति वा एते यज्ञमुखात्।
 ये सम्भार्या अक्रन् ॥ १ ॥

[[1-8-8-2]]

यदाह पवस्व वाचो अग्निय इति।
 तेनैव यज्ञमुखान्नयन्ति।
 अनुष्टुक्प्रथमा भवति।
 अनुष्टुगुत्तमा।
 वाग्वा अनुष्टुक्।
 वाचैव प्रयन्ति।
 वाचोद्यन्ति।
 उद्वृतीर्भवन्ति।
 उद्वृद्धा अनुष्टुभौ रूपम्।
 आनुष्टुभो राजन्यः ॥ २ ॥

[[1-8-8-3]]

तस्मादुद्वृतीर्भवन्ति।
 सौर्यनुष्टुगुत्तमा भवति।

सुवर्गस्य लोकस्य संतत्यै।
 यो वै सवादेति।
 नैनं सव उपनमति।
 यः सामभ्य एति।
 पापीयान्सुषुवाणो भवति।
 एतानि खलु वै सामानि।
 यत्पृष्ठानि।
 यत्पृष्ठानि भवन्ति ॥ ३ ॥

[[1-8-8-4]]

तैरेव सवात्रैति।
 यानि देवराजानां सामानि।
 तैरमुष्मिल्लोक ऋध्नोति।
 यानि मनुष्यराजानां सामानि।
 तैरस्मिल्लोक ऋध्नोति।
 उभयोरैव लोकयोर्ऋध्नोति।
 देवलोके च मनुष्यलोके च।
 एकविंशोऽभिषेचनीयस्योत्तमो भवति।
 एकविंशः केशवपनीयस्य प्रथमः।
 सप्तदशो दशपेयः ॥ ४ ॥

[[1-8-8-5]]

विद्वा एकविंशः।
 राष्ट्रं सप्तदशः।
 विश एवैतन्मध्यतोऽभिषिच्यते।
 तस्माद्वा एष विशां प्रियः।
 विशो हि मध्यतोऽभिषिच्यते।
 यद्वा एनमदो दिशोऽनु व्यास्थापयन्ति।
 तत्सुवर्गं लोकमभ्यारोहति।
 यद्विमं लोकं न प्रत्यवरोहति।
 अतिजनं वेयात्।
 उद्वा माद्येत्।
 यदेष प्रतीचीनः स्तोमो भवति।
 इममेव तेन लोकं प्रत्यवरोहति।

अथो अस्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठत्यनुन्मादाय ॥ ५ ॥
 अक्रत्राजन्यो भवन्ति दशपेयो माद्येत्तीणि च ॥ ८ ॥

[[1-8-9-1]]

इयं वै रजता।
 असौ हरिणी।
 यद्रुक्मौ भवतः।
 आभ्यामेवैनमुभयतः परिगृह्णाति।
 वरुणस्य वा अभिषिच्यमानस्यापः।
 इन्द्रियं वीर्यं निरघ्नन्।
 तत्सुवर्णं हिरण्यमभवत्।
 यद्रुक्ममन्तर्दधाति।
 इन्द्रियस्य वीर्यस्यानिर्घाताय।
 शतमानो भवति शतक्षरः।
 शतायुः पुरुषः शतेन्द्रियः।
 आयुष्वेवेन्द्रिये प्रतितिष्ठति।
 आयुर्वै हिरण्यम्।
 आयुष्या एवैनमभ्यति क्षरन्ति।
 तेजो वै हिरण्यम्।
 तेजस्या एवैनमभ्यति क्षरन्ति।
 वर्चो वै हिरण्यम्।
 वर्चस्या एवैनमभ्यति क्षरन्ति ॥ १ ॥
 शतक्षरोऽष्टौ च ॥ ९ ॥

[[1-8-10-1]]

अप्रतिष्ठितो वा एष इत्याहुः।
 यो राजसुयेन यजत इति।
 यदा वा एष एतेन द्विरात्रेण यजते।
 अथ प्रतिष्ठा।
 अथ संवत्सरमाप्नोति।
 यावन्ति संवत्सरस्याहोरात्राणि।
 तावतीरेतस्य स्तोत्रीयाः।
 अहोरात्रेष्वेव प्रतितिष्ठति।
 अग्निष्टोमः पूर्वमहर्भवति।

अतिरात्र उत्तरम् ॥ १ ॥

[[1-8-10-2]]

नानैवाहौरात्रयोः प्रतिष्ठति।
पौर्णमास्यां पूर्वमहर्भवति।
व्यष्टकायामुत्तरम्।
नानैवार्धमासयोः प्रतिष्ठति।
अमावास्यायां पूर्वमहर्भवति।
उद्दृष्ट उत्तरम्।
नानैव मासयोः प्रतिष्ठति।
अथो खलु।
ये एव समानपक्षे पुण्याहे स्याताम्।
तयोः कार्यं प्रतिष्ठित्यै ॥ २ ॥

[[1-8-10-3]]

अपशव्यो द्विरात्र इत्याहुः।
द्वे ह्येते छन्दसी।
गायत्रं च त्रैष्टुभं च।
जगतीमन्तर्यन्ति।
न तेन जगती कृतेत्याहुः।
यदेनां तृतीयसवने कुर्वन्तीति।
यदा वा एषाऽहीनस्याहर्भजते।
साहस्यं वा सवनम्।
अथैव जगती कृता।
अथ पशव्यः।
व्युष्टिर्वा एष द्विरात्रः।
य एवं विद्वान्द्विरात्रेण यजते।
व्यैवास्मा उच्छति।
अथो तम एवापहते।
अग्निष्टोममन्तत आहरति।
अग्निः सर्वा देवताः।
देवतास्वेव प्रतिष्ठति ॥ ३ ॥
उत्तरं प्रतिष्ठित्यै पशव्यः सप्त च ॥ १० ॥
वरुणस्य जामीश्वर आग्नेयमिन्द्रस्य यत्त्रिष्वग्निष्टोममुप

त्वेयं वै रजताऽप्रतिष्ठितो दश ॥ १० ॥

वरुणस्य पदश्विभ्यां यत्त्रिषु तस्मादुद्धृतीः सप्तत्रिंशत् ॥

३७ ॥

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 2, Chapter 1

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[2-1-1-1]]

अङ्गिरसो वै सत्रमासत।
तेषां पृश्निर्घर्मधुगासीत्।
सर्जीषेणाजीवत्।
तैऽब्रुवन्।
कस्मै नु सत्रमास्महे।
यैऽस्या ओषधीर्न जनयाम इति।
ते दिवोवृष्टिमसृजन्त।
यावन्तः स्तोका अवापद्यन्त।
तावतीरोषधयोऽजायन्त।
ता जाताः पितरौ विषेणालिम्पन् ॥ १ ॥

[[2-1-1-2]]

तासां जग्ध्वा रुप्यन्त्यैत्।
तैऽब्रुवन्।
क इदमित्थमकरिति।
वयं भागधेयमिच्छमाना इति पितरौऽब्रुवन्।
किं वो भागधेयमिति।
अग्निहोत्र एव नोऽप्यस्त्वित्यब्रुवन्।
तेभ्य एतद्भागधेयं प्रायच्छन्।
यद्धुत्वा निमार्ष्टि।
ततो वै त ओषधीरस्वदयन्।
य एवं वेद ॥ २ ॥

[[2-1-1-3]]

स्वदन्तेऽस्मा ओषधयः।
ते वत्समुपावासृजन्।
इदं नो हव्यं प्रदापयेति।
सौऽब्रवीद्वरं वृणौ।

दश मा रात्रीर्जातं न दोहन्।
आसङ्गवं मात्रा सह चराणीति।
तस्माद्वत्सं जातं दश रात्रीर्न दुहन्ति।
आसङ्गवं मात्रा सह चरति।
वारं वृतुं ह्यस्य।
तस्माद्वत्सं ससृष्टधयं रुद्रो घातुकः।

अति हि सन्धां धयति ॥ ३ ॥
अलिम्पन्वेद घातुक एकं च ॥ १ ॥

[[2-1-2-1]]

प्रजापतिरग्निमसृजत।
तं प्रजा अन्वसृज्यन्त।
तमभाग उपास्त।
सौऽस्य प्रजाभिरपाक्रामत्।
तमवरुरुत्समानोऽन्वैत्।
तमवरुधन्नाशक्रोत्।
स तपोऽतप्यत।
सौऽग्निरुपारमतातापि वै स्य प्रजापतिरिति।
स रराटादुदमृष्ट ॥ १ ॥

[[2-1-2-2]]

तद्धृतमभवत्।
तस्माद्यस्य दक्षिणतः केशा उन्मृष्टाः।
तां ज्यैष्ठलक्ष्मी प्राजापत्येत्याहुः।
यद्रराटादुदमृष्ट।
तस्माद्रराटे केशा न सन्ति।
तदग्नौ प्रागृहात्।
तद्यचिकित्सत्।
जुहवानीशमा हौषाशमिति।
तद्विचिकित्सायै जन्म।
य एवं विद्वान्विचिकित्सति ॥ २ ॥

[[2-1-2-3]]

वसीय एव चेतयते ॥
तं वागभ्यवदज्जुहुधीति।
सौऽब्रवीत्।
कस्त्वमसीति।
स्वैव ते वागित्यब्रवीत्।
सौऽजुहोत्स्वाहेति।
तत्स्वाहाकारस्य जन्म।
य एवऽ स्वाहाकारस्य जन्म वेद।
करोति स्वाहाकारेण वीर्यम्।
यस्यैवं विदुषः स्वाहाकारेण जुहति ॥ ३ ॥

[[2-1-2-4]]

भोगायैवास्य हुतं भवति।
तस्या आहुत्यै पुरुषमसृजत।
द्वितीयमजुहोत्।
सोऽश्वमसृजत।
तृतीयमजुहोत्।
स गार्मसृजत।
चतुर्थमजुहोत्।
सोऽविमसृजत।
पञ्चममजुहोत्।
सौऽजामसृजत ॥ ४ ॥

[[2-1-2-5]]

सौऽग्निरभिभेत्।
आहुतीभिर्वै माऽऽप्नोतीति।
स प्रजापतिं पुनः प्राविशत्।
तं प्रजापतिरब्रवीत्।
जायस्वेति।
सौऽब्रवीत्।
किं भागधेयमभिजनिष्य इति।
तुभ्यमेवेदः ह्याता इत्यब्रवीत्।
स एतद्भागधेयमभ्यजायत।
यदग्निहोत्रम् ॥ ५ ॥

[[2-1-2-6]]

तस्मादग्निहोत्रमुच्यते।
तद्धूयमानमादित्यौऽब्रवीत्।
मा हौषीः।
उभयोर्वै नावेतदिति।
सौऽग्निरब्रवीत्।
कथं नौ होष्यन्तीति।
सायमेव तुभ्यं जुहवन्।
प्रातर्मह्यमित्यब्रवीत्।
तस्माद्ग्नये सायं ह्यते।
सूर्याय प्रातः ॥ ६ ॥

[[2-1-2-7]]

आग्नेयी वै रात्रिः।
ऐन्द्रमहः।
यदनुदिते सूर्ये प्रातर्जुह्यात्।
उभयमेवाग्नेयः स्यात्।
उदिते सूर्ये प्रातर्जुहोति।
तथाऽग्नये सायं ह्यते।
सूर्याय प्रातः।
रात्रिं वा अनु प्रजाः प्रजायन्ते।
अह्ना प्रतितिष्ठन्ति।
यत्सायं जुहोति ॥

[[2-1-2-8]]

प्रैव तेन जायते।
उदिते सूर्ये प्रातर्जुहोति।
प्रत्येव तेन तिष्ठति।
प्रजापतिरकामयत् प्रजायेयेति।
स एतद्ग्निहोत्रं मिथुनमपश्यत्।
तदुदिते सूर्येऽजुहोत्।
यजुषाऽन्यत्।

तूष्णीमन्यत्।
ततो वै स प्राजायत।
यस्यैवविदुष उदिते सूर्येऽग्निहोत्रं जुहति ॥ ८ ॥

[[2-1-2-9]]

प्रैव जायते।
अथो यथा दिवा प्रजानन्नेति।
तादृगेव तत्।
अथो खल्वाहुः।
यस्य वै द्वौ पुण्यौ गृहे वसतः।
यस्तयोरन्यः राधयत्यन्यं न।
उभौ वाव स तावृच्छतीति।
अग्निं वावादित्यः सायं प्रविशति।
तस्माद्भिर्दूरान्नक्तं ददृशे।
उभे हि तेजसी संपद्येते ॥ ९ ॥

[[2-1-2-10]]

उद्यन्तं वावादित्यमग्निरनुसमारोहति।
तस्माद्भूम एवाग्नेर्दिवा ददृशे।
यद्ग्नये सायं जुहुयात्।
आ सूर्याय वृश्चेत।
यत्सूर्याय प्रातर्जुहुयात्।
आऽग्नये वृश्चेत।
देवताभ्यः समदं दध्यात्।
अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिः सूर्यः स्वाहेत्येव सायं होतव्यम्।
सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वाहेति प्रातः।
तथोभाभ्यां सायं हूयते ॥ १० ॥

[[2-1-2-11]]

उभाभ्यां प्रातः।
न देवताभ्यः समदं दधाति।
अग्निर्ज्योतिरित्याह।
अग्निर्वै रेतोधाः।

प्रजा ज्योतिरित्याह।
प्रजा एवास्मै प्रजनयति।
सूर्यो ज्योतिरित्याह।
प्रजास्वेव प्रजातासु रेतौ दधाति।
ज्योतिरग्निः स्वाहेत्याह।
प्रजा एव प्रजाता अस्यां प्रतिष्ठापयति ॥ ११ ॥

[[2-1-2-12]]

तूष्णीमुत्तरामाहुतिं जुहोति।
मिथुनत्वाय प्रजात्यै।
यदुदिते सूर्ये प्रातर्जुहुयात्।
यथाऽतिथये प्रद्रुताय शून्यायावसथायाहार्यं हरन्ति।
तादृगेव तत्।
क्वाह ततस्तद्भवतीत्याहुः।
यत्स न वेदं।
यस्मै तद्धरन्तीति।
तस्माद्यदौषसं जुहोति।
तदेव संप्रति।
अथो यथा प्रार्थमौषसं परिवेवैष्टि।
तादृगेव तत् ॥ १२ ॥
अमृष्ट विचिकित्सति जुहत्यजामसृजताग्निहोत्रं सूर्याय
प्रतर्जुहोति जुहति संपद्येते हूयते स्थापयति संप्रति द्वे
च ॥ २ ॥

[[2-1-3-1]]

रुद्रो वा एषः।
यद्ग्नः।
पत्नीं स्थाली।
यन्मध्येऽग्नेरधिश्चयेत्।
रुद्राय पत्नीमपि दध्यात्।
प्रमायुका स्यात्।
उदीचोऽङ्गारान्निरूहाधिश्चयति।
पत्नियै गोपीथाय।
व्यन्तान्करोति।

तथा पत्न्यप्रमायुका भवति ॥ १ ॥

[[2-1-3-2]]

घर्मो वा एषोऽशान्तः।
अहरहः प्रवृज्यते।
यदग्निहोत्रम्।
प्रतिषिञ्चेत्पशुकामस्य।
शान्तमिव हि पशव्यम्।
न प्रतिषिञ्चेद्ब्रह्मवर्चसकामस्य।
समिद्धमिव हि ब्रह्मवर्चसम्।
अथो खलु।
प्रतिषिच्यमेव।
यत्प्रतिषिञ्चति ॥ २ ॥

[[2-1-3-3]]

तत्पशव्यम्।
यज्जुहोति।
तद्ब्रह्मवर्चसि।
उभयमेवाकः।
प्रच्युतं वा एतदस्माल्लोकात्।
अगतं देवलोकम्।
यच्छृतं हविरनभिघारितम्।
अभिद्यौतयति।
अभ्येवैनद्वारयति।
अथो देवत्रैवैनद्रमयति ॥ ३ ॥

[[2-1-3-4]]

पर्याग्निं करोति।
रक्षसामपहत्यै।
त्रिः पर्याग्निं करोति।
त्र्यावृद्धिं यज्ञः।
अथो मेध्यत्वाय।
यत्प्राचीनमुद्वासयति ॥

यजमानं शुचाऽर्पयेत्।

यदक्षिणा।

पितृदेवत्यं स्यात्।

यत्प्रत्यक् ॥ ४ ॥

[[2-1-3-5]]

पत्नीं शुचाऽर्पयेत्।
उदीचीनमुद्वासयति।
एषा वै देवमनुष्याणां शान्ता दिक्।
तामेवैनदनूद्वासयति शान्त्यै।
वर्त्म करोति।
यज्ञस्य संतत्यै।
निष्टपति।
उपैव तत्स्तृणाति।
चतुरुन्नयति।
चतुष्पादः पशवः ॥ ५ ॥

[[2-1-3-6]]

पशून्नेवावरुन्धे।
सर्वान्पूर्णानुन्नयति।
सर्वे हि पुण्यां राद्धाः।
अनूच उन्नयति।
प्रजायां अनूचीनत्वाय।
अनूच्येवास्यं प्रजाऽर्धुका भवति ॥
संमृशति व्यावृत्त्यै।
नाहौष्यन्नुपसादयेत्।
यदहौष्यन्नुपसादयेत्।
यथाऽन्यस्मा उपनिधाय ॥ ६ ॥

[[2-1-3-7]]

अन्यस्मै प्रयच्छति।
तादृगेव तत्।
आऽस्मै वृश्चेत्।

यदेव गार्हपत्येऽधिश्चरति।
तेन गार्हपत्यं प्रीणाति।
अग्निरविभेत्।
आहुतयो माऽत्यैष्यन्तीति।
स एतां समिधमपश्यत्।
तामाऽधत्त।
ततो वा अग्नावाहुतयोऽधियन्त ॥ ७ ॥

[[2-1-3-8]]

यदेनं समयच्छत्।
तत्समिधः समित्त्वम्।
समिधमादधाति।
समेवैनं यच्छति।
आहुतीनां धृत्यै।
अथो अग्निहोत्रमेवेध्मवत्करोति।
आहुतीनां प्रतिष्ठित्यै।
ब्रह्मवादिनो वदन्ति।
यदेकां समिधमाधाय द्वे आहुती जुहोति।
अथ कस्यां समिधिं द्वितीयामाहुतिं जुहोतीति ॥ ८ ॥

[[2-1-3-9]]

यद्वे समिधावाद्ध्यत्।
भ्रातृव्यमस्मै जनयेत्।
एकां समिधमाधाय।
यजुषाऽन्यामाहुतिं जुहोति।
उभे एव समिद्धती आहुती जुहोति।
नास्मै भ्रातृव्यं जनयति।
आदीप्तायां जुहोति।
समिद्धमिव हि ब्रह्मवर्चसम्।
अथो यथाऽतिथिं ज्योतिष्कृत्वा परिवेवैष्टि।
तादृगेव तत्।
चतुरुन्नयति।
द्विर्जुहोति।
तस्माद्धिपाच्चतुष्पादमत्ति।

अथो द्विपद्येव चतुष्पदः प्रतिष्ठापयति ॥ ९ ॥
भवति प्रतिषिञ्चति गमयति प्रत्यक्पशवं
उपनिधायाधियन्तेति तच्चत्वारि च ॥ ३ ॥

[[2-1-4-1]]

उत्तरावतीं वै देवा आहुतिमजुहवुः।
अवाचीमसुराः।
ततो देवा अभवन्।
पराऽसुराः।
यं कामयेत् वसीयान्स्यादिति।
कनीयस्तस्य पूर्वं हुत्वा।
उत्तरं भूयो जुहुयात्।
एषा वा उत्तरावत्याहुतिः।
तां देवा अजुहवुः।
ततस्तेऽभवन् ॥ १ ॥

[[2-1-4-2]]

यस्यैवं जुहति।
भवत्येव।
यं कामयेत् पापीयान्स्यादिति।
भूयस्तस्य पूर्वं हुत्वा।
उत्तरं कनीयो जुहुयात्।
एषा वा अवाच्याहुतिः।
तामसुरा अजुहवुः।
ततस्ते पराऽभवन्।
यस्यैवं जुहति।
परैव भवति ॥ २ ॥

[[2-1-4-3]]

हुत्वोपसादयत्यजामित्वाय।
अथो व्यावृत्त्यै।
गार्हपत्यं प्रतीक्षते।
अननुध्यायिनमेवैनं करोति।

अग्निहोत्रस्य वै स्थाणुरस्ति।
तं य ऋच्छेत्।
यज्ञस्थाणुमृच्छेत्।
एष वा अग्निहोत्रस्य स्थाणुः।
यत्पूर्वाऽऽहुतिः।
तां यदुत्तरयाऽभिजुहुयात् ॥ ३ ॥

[[2-1-4-4]]

यज्ञस्थाणुमृच्छेत्।
अतिहाय पूर्वामाहुतिं जुहोति।
यज्ञस्थाणुमेव परिवृणक्ति।
अथो भ्रातृव्यमेवाह्वाऽतिक्रामति।
अवाचीनं सायमुपमार्ष्टि।
रेत एव तद्दधाति।
ऊर्ध्वं प्रातः।
प्रजनयत्येव तत्।
ब्रह्मवादिनो वदन्ति।
चतुरुन्नयति ॥ ४ ॥

[[2-1-4-5]]

द्विर्जुहोति।
अथ कं द्वे आहुती भवत इति।
अग्नौ वैश्वानर इति ब्रूयात्।
एष वा अग्निवैश्वानरः।
यद्वाह्यणः।
हुत्वा द्विः प्राश्नाति।
अग्नावेव वैश्वानरे द्वे आहुती जुहोति।
द्विर्जुहोति।
द्विर्निमार्ष्टि।
द्विः प्राश्नाति ॥ ५ ॥

[[2-1-4-6]]

षड्वपद्यन्ते।

षड्वा ऋतवः।
ऋतूनेव प्रीणाति ॥
ब्रह्मवादिनो वदन्ति।
किं देवत्यमग्निहोत्रमिति।
वैश्वदेवमिति ब्रूयात्।
यद्यजुषा जुहोति।
तदैन्द्राग्नम्।
यत्तूष्णीम्।
तत्प्राजापत्यम् ॥ ६ ॥

[[2-1-4-7]]

यन्निमार्ष्टि।
तदोषधीनाम्।
यद्वितीयम्।
तत्पितृणाम्।
यत्प्राश्नाति।
तद्गर्भणाम्।
तस्माद्गर्भा अनश्नन्तो वर्धन्ते।
यदाचामति।
तन्मनुष्याणाम्।
उदङ्घ्र्यावृत्याचामति ॥ ७ ॥

[[2-1-4-8]]

आत्मनो गोपीथाय।
निर्णेनेक्ति शुद्ध्यै।
निष्टपति स्वगाकृत्यै।
उद्दिशति।
सप्तऋषीनेव प्रीणाति।
दक्षिणा पर्यावर्तते।
स्वमेव वीर्यमनुपर्यावर्तते।
तस्माद्दक्षिणोऽर्ध आत्मनो वीर्यावत्तरः।
अथो आदित्यस्यैवावृतमनुपर्यावर्तते।
हुत्वोपसमिन्धे ॥ ८ ॥

[[2-1-4-9]]

ब्रह्मवर्चसस्य समिद्धौ।

न बर्हिरनुप्रहरेत्।

असंस्थितो वा एष यज्ञः।

यदग्निहोत्रम्।

यदनुप्रहरेत्।

यज्ञं विच्छिन्द्यात्।

तस्मान्नानुप्रहृत्यम्।

यज्ञस्य संतत्यै।

अपो निनयति।

अवभृथस्यैव रूपमकः ॥ ९ ॥

अभवन्भवति जुहुयान्नयति मार्षिं द्विः प्राश्नाति

प्राजापत्यमाचामतीन्धेऽकः ॥ ४ ॥

[[2-1-5-1]]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति।

अग्निहोत्रप्रायणा यज्ञाः।

किं प्रायणमग्निहोत्रमिति।

वत्सो वा अग्निहोत्रस्य प्रायणम्।

अग्निहोत्रं यज्ञानाम्।

तस्य पृथिवी सदः।

अन्तरिक्षमाग्नीध्रम्।

द्यौर्हीविर्धानम्।

दिव्या आपः प्रोक्षणयः।

ओषधयो बर्हिः ॥ १ ॥

[[2-1-5-2]]

वनस्पतय इध्मः।

दिशः परिधयः।

आदित्यो यूपः।

यजमानः पशुः।

समुद्रोऽवभृथः।

संवत्सरः स्वर्गाकारः।

तस्मादाहिताग्नेः सर्वमेव बर्हिष्यं दत्तं भवति।

यत्सायं जुहोति।

रात्रिमेव तेन दक्षिण्यां कुरुते।

यत्प्रातः ॥ २ ॥

[[2-1-5-3]]

अहरेव तेन दक्षिण्यं कुरुते।

यत्ततो ददाति।

सा दक्षिणा।

यावन्तो वै देवा अहुतमादन्।

ते पराऽभवन्।

त एतदग्निहोत्रं सर्वस्यैव समवदायाजुहवुः।

तस्मादाहुः।

अग्निहोत्रं वै देवा गृहाणां निष्कृतिमपश्यन्ति।

यत्सायं जुहोति।

रात्रिया एव तद्दुताद्याय ॥ ३ ॥

[[2-1-5-4]]

यजमानस्यापराभावाय।

यत्प्रातः।

अहं एव तद्दुताद्याय।

यजमानस्यापराभावाय।

यत्ततोऽश्नाति।

हुतमेव तत्।

द्वयोः पर्यसा जुहुयात्पशुकामस्य।

एतद्वा अग्निहोत्रं मिथुनम्।

य एवं वेद।

प्र प्रजयां पशुभिर्मिथुनैर्जायते ॥ ४ ॥

[[2-1-5-5]]

इमामेव पूर्वया दुहे।

अमूमुत्तरया।

अधिश्चित्योत्तरमानयति।

योनावेव तद्रेतः सिञ्चति प्रजनने।
 आज्येन जुहुयात्तेजस्कामस्य।
 तेजो वा आज्यम्।
 तेजस्व्येव भवति।
 पर्यसा पशुकामस्य।
 एतद्वै पशूनां रूपम्।
 रूपेनैवास्मै पशूनवरुन्धे ॥ ५ ॥

[[2-1-5-6]]

पशुमानेव भवति।
 दध्नेन्द्रियकामस्य।
 इन्द्रियं वै दधि।
 इन्द्रियाव्येव भवति।
 यवाग्वां ग्रामकामस्यौषधा वै मनुष्याः।
 भागधेयेनैवास्मै सजातानवरुन्धे।
 ग्राम्येव भवति।
 अयज्ञो वा एषः।
 योऽसामा ॥ ६ ॥

[[2-1-5-7]]

चतुरुन्नयति।
 चतुरक्षरं रथन्तरम्।
 रथन्तरस्यैष वर्णः।
 उपरीव हरति।
 अन्तरिक्षं वामदेव्यम्।
 वामदेव्यस्यैष वर्णः।
 द्विर्जुहोति।
 द्वयक्षरं बृहत्।
 बृहत् एष वर्णः।
 अग्निहोत्रमेव तत्सामन्वत्करोति ॥ ७ ॥

[[2-1-5-8]]

यो वा अग्निहोत्रस्योपसदो वेद।

उपैनमुपसदो नमन्ति।
 विन्दत उपसत्तारम्।
 उन्नीयोपसादयति।
 पृथिवीमेव प्रीणाति।
 होष्यन्नुपसादयति।
 अन्तरिक्षमेव प्रीणाति।
 हुत्वोपसादयति।
 दिवमेव प्रीणाति।
 एता वा अग्निहोत्रस्योपसदः ॥ ८ ॥

[[2-1-5-9]]

य एवं वेद।
 उपैनमुपसदो नमन्ति।
 विन्दत उपसत्तारम्।
 यो वा अग्निहोत्रस्याश्रावितं प्रत्याश्रावितं होतारं ब्रह्माणं
 वषट्कारं वेद।
 तस्य त्वेव हुतम्।
 प्राणो वा अग्निहोत्रस्याश्रावितम्।
 अपानः प्रत्याश्रावितम्।
 मनो होता।
 चक्षुर्ब्रह्मा।
 निमेषो वषट्कारः ॥ ९ ॥

[[2-1-5-10]]

य एवं वेद।
 तस्य त्वेव हुतम्।
 सायंयावानश्च वै देवाः प्रातर्यावाणश्चाग्निहोत्रिणो
 गृहमागच्छन्ति।
 तान्यन्न तर्पयेत्।
 प्रजयाऽस्य पशुभिर्वितिष्ठेरन्।
 यत्तर्पयेत्।
 तृप्ता एनं प्रजया पशुभिस्तर्पयेयुः।
 सजूदेवैः सायंयावभिरिति सायं संमृशति।
 सजूदेवैः प्रातर्यावभिरिति प्रातः।

ये चैव देवाः सायंयावानो ये च प्रातर्या वाणः ॥ १० ॥

[[2-1-5-11]]

तानेवोभयास्तर्पयति।
त एनं तृप्ताः प्रजयां पशुभिस्तर्पयन्ति।
अरुणो ह स्माहौषवेशिः।
अग्निहोत्र एवाहः सायं प्रातर्वज्रं भ्रातृव्येभ्यः प्रहरामि।
तस्मान्मत्पापीयांसो भ्रातृव्या इति।
चतुरुन्नयति।
द्विर्जुहोति।
समित्सप्तमी।
सप्तपदा शकरी।
शाकरो वज्रः।
अग्निहोत्र एव तत्सायं प्रातर्वज्रं यजमानो भ्रातृव्याय
प्रहरति।
भवत्यात्मना।
पराऽस्य भ्रातृव्यो भवति ॥ ११ ॥
बर्हिः प्रातर्हुताद्याय जायते रुन्धेऽसामा करोत्येता वा
अग्निहोत्रस्योपसदो वषट्कारश्च प्रातर्यावाणो वज्रस्त्रीणि
च ॥ ५ ॥

[[2-1-6-1]]

प्रजापतिरकामयतात्मन्वन्मे जायेतेति।
सोऽजुहोत।
तस्यात्मन्वदजायत।
अग्निर्वायुरादित्यः।
तैऽब्रुवन्।
प्रजापतिरहौषीदात्मन्वन्मे जायेतेति।
तस्य वयमजनिष्महि।
जायतां न आत्मन्वदिति तेऽजुहवुः।
प्राणानामग्निः।
तनुवै वायुः ॥ १ ॥

[[2-1-6-2]]

चक्षुष आदित्यः।
तेषां हुतादजायत गौरैव।
तस्यै पर्यसि व्यायच्छन्त।
मम हुतादजनि ममेति।
ते प्रजापतिं प्रश्नमायन्।
स आदित्योऽग्निमब्रवीत्।
यत्रो नौ जयात्।
तन्नौ सहासदिति।
कस्यैकोऽहौषीदिति प्रजापतिरब्रवीत्कस्यै क इति।
प्राणानामहमित्यग्निः ॥ २ ॥

[[2-1-6-3]]

तनुवा अहमिति वायुः।
चक्षुषोऽहमित्यादित्यः।
य एव प्राणानामहौषीत्।
तस्य हुतादजनीति।
अग्नेर्हुतादजनीति।
तदग्निहोत्रस्याग्निहोत्रत्वम्।
गौरा आग्निहोत्रम्।
य एवं वेद गौरग्निहोत्रमिति।
प्राणापानाभ्यामेवाग्निः समर्धयति।
अव्यर्धुकः प्राणापानाभ्यां भवति ॥ ३ ॥

[[2-1-6-4]]

य एवं वेद।
तौ वायुरब्रवीत्।
अनु मा भजतमिति।
यदेव गार्हपत्येऽधिश्चित्याहवनीयमभ्युद्भवान्।
तेन त्वां प्रीणानित्यब्रूताम्।
तस्माद्यद्गार्हपत्येऽधिश्चित्याहवनीयमभ्युद्भवति।
वायुमेव तेन प्रीणाति।
प्रजापतिर्देवताः सृजमानः।

अग्निमेव देवतानां प्रथममसृजत।
सौऽन्यदालम्ब्यमर्वित्त्वा ॥ ४ ॥

[[2-1-6-5]]

प्रजापतिमभिर्यावर्तत।
स मृत्योरविभेत्।
सौऽमुमादित्यमात्मनो निरमिमीत।
तं हुत्वा पराङ् पर्यावर्तत।
ततो वै स मृत्युमपाजयत्।
अपमृत्युं जयति।
य एवं वेद।
तस्माद्यस्यैवं विदुषः।
उतैकाहमुत द्वयहं न जुहति।
हुतमेवास्य भवति।
असौ ह्यादित्योऽग्निहोत्रम् ॥ ५ ॥
तनुवै वायुरग्निर्भवत्यर्वित्त्वा भवत्येकं च ॥ ६ ॥

[[2-1-7-1]]

रौद्रं गविं।
वायव्यमुपसृष्टम्।
आश्विनं दुह्यमानम्।
सौम्यं दुग्धम्।
वारुणमधिश्रितम्।
वैश्वदेवा भिन्दवः।
पौष्णमुदन्तम्।
सारस्वतं विष्यन्दमानम्।
मैत्रं शरः।
धातुरुद्वासितम्।
बृहस्पतेरुन्नीतम्।
सवितुः प्रक्रान्तम्।
द्यावापृथिव्यं हियमाणम्।
ऐन्द्राग्नमुपसन्नम्।
अग्नेः पूर्वाऽऽहुतिः।
प्रजापतेरुत्तरा।

ऐन्द्रं हुतम् ॥ १ ॥
उद्वासितं सप्त च ॥ ७ ॥

[[2-1-8-1]]

दक्षिणत उपसृजति।
पितृलोकमेव तेन जयति।
प्राचीमावर्तयति।
देवलोकमेव तेन जयति।
उदीचीमावृत्य दोग्धि।
मनुष्यलोकमेव तेन जयति ॥
पूर्वीं दुह्याज्येष्ठस्य ज्यैष्ठिनेयस्य।
यो वा गतश्रीः स्यात्।
अपरौ दुह्यात्कनिष्ठस्य कानिष्ठिनेयस्य।
यो वा बुभूषेत् ॥ १ ॥

[[2-1-8-2]]

न संमृशति।
पापवस्यसस्य व्यावृत्त्यै।
वायव्यं वा एतदुपसृष्टम्।
आश्विनं दुह्यमानम्।
मैत्रं दुग्धम्।
अर्यम्ण उद्वास्यमानम्।
त्वाष्ट्रमुन्नीयमानम्।
बृहस्पतेरुन्नीतम्।
सवितुः प्रक्रान्तम्।
द्यावापृथिव्यं हियमाणम् ॥ २ ॥

[[2-1-8-3]]

ऐन्द्राग्नमुपसादितम्।
सर्वाभ्यो वा एष देवताभ्यो जुहोति।
योऽग्निहोत्रं जुहोति।
यथा खलु वै धेनुं तीर्थे तर्पयति।
एवमाग्निहोत्री यजमानं तर्पयति।

तृप्यति प्रजया पशुभिः।
 प्र सुवर्गं लोकं जानाति।
 पश्यति पुत्रम्।
 पश्यति पौत्रम्।
 प्र प्रजया पशुभिर्मिथुनैर्जायते।
 यस्यैवविदुषोऽग्निहोत्रं जुहति।
 य उ चैनदेवं वेद ॥ ३ ॥
 बुभूद्धियमाणं जायते द्वे च ॥ ८ ॥

[[2-1-9-1]]

त्रयो वै प्रैयमेधा आसन्।
 तेषां त्रिरेकौऽग्निहोत्रमजुहोत्।
 द्विरेकः।
 सकृदेकः।
 तेषां यस्त्रिजुहोत्।
 स ऋचाऽजुहोत्।
 यो द्विः।
 स यजुषा।
 यः सकृत्।
 स तूष्णीम् ॥ १ ॥

[[2-1-9-2]]

यश्च यजुषाऽजुहोद्यश्च तूष्णीम्।
 तावुभावाऽर्धुताम्।
 तस्माद्यजुषाऽऽहुतिः पूर्वा होतव्या।
 तूष्णीमुत्तरा।
 उभे एवर्द्धी अवरुन्धे।
 अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वाहेति सायं जुहोति।
 रेत एव तद्घाति।
 सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः सूर्यः स्वाहेति प्रातः।
 रेत एव हितं प्रजनयति।
 रेतो वा एतस्य हितं न प्रजायते ॥ २ ॥

[[2-1-9-3]]

यस्याग्निहोत्रमहुतं सूर्योऽभ्युदेति।
 यद्यन्ते स्यात्।
 उन्नीय प्राडुदाद्रवेत्।
 स उपसाघातमितोरासीत्।
 स यदा ताम्यैत्।
 अथ भूः स्वाहेति जुहुयात्।
 प्रजापतिर्वै भूतः।
 तमेवोपासरत्।
 स एवैनं तत् उन्नयति।
 नार्तिमाच्छति यजमानः ॥ ३ ॥
 तूष्णीं जायते यजमानः ॥ ९ ॥

[[2-1-9-1]]

त्रयो वै प्रैयमेधा आसन्।
 तेषां त्रिरेकौऽग्निहोत्रमजुहोत्।
 द्विरेकः।
 सकृदेकः।
 तेषां यस्त्रिजुहोत्।
 स ऋचाऽजुहोत्।
 यो द्विः।
 स यजुषा।
 यः सकृत्।
 स तूष्णीम् ॥ १ ॥

[[2-1-9-2]]

यश्च यजुषाऽजुहोद्यश्च तूष्णीम्।
 तावुभावाऽर्धुताम्।
 तस्माद्यजुषाऽऽहुतिः पूर्वा होतव्या।
 तूष्णीमुत्तरा।
 उभे एवर्द्धी अवरुन्धे।
 अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वाहेति सायं जुहोति।
 रेत एव तद्घाति।

सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः सूर्यः स्वाहेतिं प्रातः।
रेत एव हितं प्रजनयति।
रेतो वा एतस्य हितं न प्रजायते ॥ २ ॥

[[2-1-9-3]]

यस्याग्निहोत्रमहुतं सूर्योऽभ्युदेति।
यद्यन्ते स्यात्।
उन्नीय प्राङ्मुदाद्रवेत्।
स उपसाद्यातमितोरासीत्।
स यदा ताम्यैत्।
अथ भूः स्वाहेतिं जुहुयात्।
प्रजापतिर्वै भूतः।
तमेवोपासरत्।
स एवैनं तत् उन्नयति।
नार्तिमाच्छति यजमानः ॥ ३ ॥
तूष्णीं जायते यजमानः ॥ ९ ॥

[[2-1-10-1]]

यदग्निमुद्धरति।
वसवस्तर्ह्यग्निः।
तस्मिन्यस्य तथाविधे जुहति।
वसुष्वेवास्याग्निहोत्रं हुतं भवति।
निहितो धूपायञ्छेते।
रुद्रास्तर्ह्यग्निः।
तस्मिन्यस्य तथाविधे जुहति।
रुद्रेष्वेवास्याग्निहोत्रं हुतं भवति।
प्रथममिध्ममर्चिरालभते।
आदित्यास्तर्ह्यग्निः ॥ १ ॥

[[2-1-10-2]]

तस्मिन्यस्य तथाविधे जुहति।
आदित्येष्वेवास्याग्निहोत्रं हुतं भवति।
सर्व एव सर्वश इध्म आदीप्तो भवति।

विश्वे देवास्तर्ह्यग्निः।
तस्मिन्यस्य तथाविधे जुहति।
विश्वेष्वेवास्य देवेष्वग्निहोत्रं हुतं भवति।
नितरामर्चिरुपावैति लोहिनीकेव भवति।
इन्द्रस्तर्ह्यग्निः।
तस्मिन्यस्य तथाविधे जुहति।
इन्द्र एवास्याग्निहोत्रं हुतं भवति ॥ २ ॥

[[2-1-10-3]]

अङ्गारा भवन्ति।
तेभ्योऽङ्गारेभ्योऽर्चिरुदेति।
प्रजापतिस्तर्ह्यग्निः।
तस्मिन्यस्य तथाविधे जुहति।
प्रजापतावेवास्याग्निहोत्रं हुतं भवति ॥
शरोऽङ्गारा अध्यूहन्ते।
ब्रह्म तर्ह्यग्निः।
तस्मिन्यस्य तथाविधे जुहति।
ब्रह्मन्नेवास्याग्निहोत्रं हुतं भवति।
वसुषु रुद्रेष्वदित्येषु विश्वेषु देवेषु।
इन्द्रे प्रजापतौ ब्रह्मन्।
अपरिवर्गमेवास्यैतासु देवतासु हुतं भवति।
यस्यैवं विदुषोऽग्निहोत्रं जुहति।
य उ चैनदेवं वेद ॥ ३ ॥
आदित्यास्तर्ह्यग्निरिन्द्र एवास्याग्निहोत्रं हुतं भवति देवेषु
चत्वारि च ॥ १० ॥

[[2-1-11-1]]

ऋतं त्वा सत्येन परिषिञ्चामीति सायं परिषिञ्चति।
सत्यं त्वर्तेन परिषिञ्चामीति प्रातः।
अग्निर्वा ऋतम्।
असावादित्यः सत्यम्।
अग्निमेव तदादित्येन सायं परिषिञ्चति।
अग्निनाऽऽदित्यं प्रातः सः।
यावदहोरात्रे भवतः।

तावदस्य लोकस्य ।
नार्तिर्न रिष्टिः ।
नान्तो न पर्यन्तोऽस्ति ।
यस्यैवंविदुषोऽग्निहोत्रं जुहति ।
य उ चैनदेवं वेद ॥ १ ॥
अस्ति द्वे च ॥ ११ ॥
अङ्गिरसः प्रजापतिरग्निं रुद्र उत्तरावतीं
ब्रह्मवादिनोऽग्निहोत्रप्रायणा यज्ञाः
प्रजापतिरकामयतात्मन्वद्रौद्रं गवि दक्षिणतस्त्रयो वै
यदग्निमृतं त्वा सत्येनैकादश ॥ ११ ॥
अङ्गिरसः प्रैव तेन पशूनेव यन्निमार्ष्टि यो वा
अग्निहोत्रस्योपसदो दक्षिणतष्ष्टिः ॥ ६० ॥

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 2, Chapter 2

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[2-2-1-1]]

प्रजापतिरकामयत प्रजाः सृजेयेति।
स एतं दशहोतारमपश्यत्।
तं मनसाऽनुद्गत्य दर्भस्तम्बेऽजुहोत्।
ततो वै स प्रजा असृजत।
ता अस्मात्सृष्टा अपाक्रामन्।
ता ग्रहेणागृह्णात्।
तद्ग्रहस्य ग्रहत्वम्।
यः कामयेत प्रजायेयेति।
स दशहोतारं मनसाऽनुद्गत्य दर्भस्तम्बे जुहुयात्।
प्रजापतिर्वै दशहोता ॥ १ ॥

[[2-2-1-2]]

प्रजापतिरेव भूत्वा प्रजायते।
मनसा जुहोति।
मन इव हि प्रजापतिः।
प्रजापतेराप्त्यै।
पूर्णया जुहोति।
पूर्ण इव हि प्रजापतिः।
प्रजापतेराप्त्यै।
न्यूनया जुहोति।
न्यूनाद्धि प्रजापतिः प्रजा असृजत।
प्रजानां सृष्ट्यै ॥ २ ॥

[[2-2-1-3]]

दर्भस्तम्बे जुहोति।
एतस्माद्धै योनैः प्रजापतिः प्रजा असृजत।
यस्मादेव योनैः प्रजापतिः प्रजा असृजत।
तस्मादेव योनेः प्रजायते।

ब्राह्मणो दक्षिणत उपास्ते।
ब्राह्मणो वै प्रजानामुपद्रष्टा।
उपद्रष्टुमत्येव प्रजायते।
ग्रहो भवति।
प्रजानां सृष्टानां धृत्यै।
यं ब्राह्मणं विद्यां विद्वांसं यशो नच्छेत् ॥ ३ ॥

[[2-2-1-4]]

सोऽरण्यं परेत्यं।
दर्भस्तम्बमुद्ग्रथ्यं।
ब्राह्मणं दक्षिणतो निषद्यं।
चतुर्होतृन्व्याचक्षीत।
एतद्वै देवानां परमं गुह्यं ब्रह्मं।
यच्चतुर्होतारः।
तदेव प्रकाशं गमयति।
तदेनं प्रकाशं गतम्।
प्रकाशं प्रजानां गमयति।
दर्भस्तम्बमुद्ग्रथ्यं व्याचष्टे ॥ ४ ॥

[[2-2-1-5]]

अग्निवान्वै दर्भस्तम्बः।
अग्निवत्येव व्याचष्टे।
ब्राह्मणो दक्षिणत उपास्ते।
ब्राह्मणो वै प्रजानामुपद्रष्टा।
उपद्रष्टुमत्येवैनं यशं ऋच्छति।
ईश्वरं तं यशोऽर्तो रित्याहुः।
यस्यान्तै व्याचष्ट इति।
वरस्तस्मै देयः।
यदेवैनं तत्रोपनमति।
तदेवावरुन्धे ॥ ५ ॥

[[2-2-1-6]]

अग्निमादधानो दशहोत्राऽरणिमवदध्यात्।

प्रजातमेवैनमाधत्ते।
 तेनैवोद्भूत्याग्निहोत्रं जुहुयात्।
 प्रजातमेवैनज्जुहोति।
 हविर्निर्वप्यन्दशहोतारं व्याचक्षीत।
 प्रजातमेवैनं निर्वपति।
 सामिधेनीरनुवक्ष्यन्दशहोतारं व्याचक्षीत।
 सामिधेनीरेव सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्रतनुते।
 अथो यज्ञो वै दशहोता।
 यज्ञमेव तनुते ॥ ६ ॥

[[2-2-1-7]]

अभिचरन्दशहोतारं जुहुयात्।
 नव वै पुरुषे प्राणाः।
 नाभिर्दशमी।
 सप्राणमेवैनमभिचरति।
 एतावद्वै पुरुषस्य स्वम्।
 यावत्प्राणाः।
 यावद्देवास्यास्ति।
 तदभिचरति।
 स्वकृत इरिणे जुहोति प्रदरे वा।
 एतद्वा अस्यै निर्ऋतिगृहीतम्।
 निर्ऋतिगृहीत एवैनं निर्ऋत्या ग्राहयति।
 यद्वाचः क्रूरम्।
 तेन वर्षङ्करोति।
 वाच एवैनं क्रूरेण प्रवृश्चति।
 ता जगार्तिमाच्छति ॥ ७ ॥
 दशहोता सृष्ट्या ऋच्छेद्याचष्टे रुन्ध एव तनुते
 निर्ऋतिगृहीतं पञ्च च ॥ १ ॥

[[2-2-2-1]]

प्रजापतिरकामयत दर्शपूर्णमासौ सृजेयेति।
 स एतं चतुर्होतारमपश्यत्।
 तं मनसाऽनुद्भूत्याहवनीयेऽजुहोत्।
 ततो वै स दर्शपूर्णमासावसृजत।

तावस्मात्सृष्टावपाक्रामताम्।
 तौ ग्रहेणागृह्णात्।
 तद्ग्रहस्य ग्रहत्वम्।
 दर्शपूर्णमासावालभमानः।
 चतुर्होतारं मनसाऽनुद्भूत्याहवनीये जुहुयात्।
 दर्शपूर्णमासावेव सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्रतनुते ॥ १ ॥

[[2-2-2-2]]

ग्रहो भवति।
 दर्शपूर्णमासयोः सृष्टयोर्धृत्यै।
 सौऽकामयत चातुर्मास्यानि सृजेयेति।
 स एतं पञ्चहोतारमपश्यत्।
 तं मनसाऽनुद्भूत्याहवनीयेऽजुहोत्।
 ततो वै स चातुर्मास्यान्यसृजत।
 तान्यस्मात्सृष्टान्यपाक्रामन्।
 तानि ग्रहेणागृह्णात्।
 तद्ग्रहस्य ग्रहत्वम्।
 चातुर्मास्यान्यालभमानः ॥ २ ॥

[[2-2-2-3]]

पञ्चहोतारं मनसाऽनुद्भूत्याहवनीये जुहुयात्।
 चातुर्मास्यान्येव सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्रतनुते।
 ग्रहो भवति।
 चातुर्मास्यानां सृष्टानां धृत्यै।
 सौऽकामयत पशुबन्धं सृजेयेति।
 स एतं षड्होतारमपश्यत्।
 तं मनसाऽनुद्भूत्याहवनीयेऽजुहोत्।
 ततो वै स पशुबन्धमसृजत।
 सौऽस्मात्सृष्टोऽपाक्रामत्।
 तं ग्रहेणागृह्णात् ॥ ३ ॥

[[2-2-2-4]]

तद्ग्रहस्य ग्रहत्वम्।

पशुबन्धेन यक्ष्यमाणः ।
षड्भौतारं मनसाऽनुद्गत्याहवनीये जुहुयात् ।
पशुबन्धमेव सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्रतनुते ।
ग्रहो भवति ।
पशुबन्धस्य सृष्टस्य धृत्यै ।
सौऽकामयत सौम्यमध्वरं सृजेयेति ।
स एतं सप्तहौतारमपश्यत् ।
तं मनसाऽनुद्गत्याहवनीयेऽजुहोत् ।
ततो वै स सौम्यमध्वरमसृजत् ॥ ४ ॥

[[2-2-2-5]]

सौऽस्मात्सृष्टोऽपाक्रामत् ।
तं ग्रहेणागृह्णात् ।
तद्ग्रहस्य ग्रहत्वम् ।
दीक्षिष्यमाणः ।
सप्तहौतारं मनसाऽनुद्गत्याहवनीये जुहुयात् ।
सौम्यमेवाध्वरं सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्रतनुते ।
ग्रहो भवति ।
सौम्यस्याध्वरस्य सृष्टस्य धृत्यै ।
देवेभ्यो वै यज्ञो न प्राभवत् ।
तमेतावच्छः समभरन् ॥ ५ ॥

[[2-2-2-6]]

यत्संभाराः ।
ततो वै तेभ्यो यज्ञः प्राभवत् ।
यत्संभारा भवन्ति ।
यज्ञस्य प्रभूत्यै ।
आतिथ्यमासाद्य व्याचष्टे ।
यज्ञमुखं वा आतिथ्यम् ।
मुखत एव यज्ञं संभृत्य प्रतनुते ।
अयज्ञो वा एषः ।
योऽपत्नीकः ।
न प्रजाः प्रजायेरन् ।
पत्नीर्व्याचष्टे ।

यज्ञमेवाकः ।
प्रजानां प्रजननाय ।
उपसत्सु व्याचष्टे ।
एतद्वै पत्नीनामायतनम् ।
स्व एवैना आयतनेऽवकल्पयति ॥ ६ ॥
तनुत आलभमानोऽगृह्णादसृजताभरञ्जायेरन्वद् ॥ २ ॥

[[2-2-3-1]]

प्रजापतिरकामयत् प्रजायेयेति ।
स तपोऽतप्यत् ।
स त्रिवृतं स्तोममसृजत् ।
तं पञ्चदशस्तोमो मध्यत उदतुणत् ।
तौ पूर्वपक्षश्चापरपक्षश्चाभवताम् ।
पूर्वपक्षं देवा अन्वसृज्यन्त ।
अपरपक्षमन्वसुराः ।
ततो देवा अभवन् ।
पराऽसुराः ।
यं कामयेत् वसीयान्त्स्यादिति ॥ १ ॥

[[2-2-3-2]]

तं पूर्वपक्षे याजयेत् ।
वसीयानेव भवति ।
यं कामयेत् पापीयान्त्स्यादिति ।
तमपरपक्षे याजयेत् ।
पापीयानेव भवति ।
तस्मात्पूर्वपक्षोऽपरपक्षात्करुण्यतरः ।
प्रजापतिर्वै दशहोता ।
चतुर्होता पञ्चहोता ।
षड्भौता सप्तहोता ।
ऋतवः संवत्सरः ॥ २ ॥

[[2-2-3-3]]

प्रजाः पशव इमे लोकाः ।

य एवं प्रजापतिं बहोर्भूयांसं वेद।
 बहोरेव भूयान्भवति ॥
 प्रजापतिर्देवासुरानसृजत।
 स इन्द्रमपि नासृजत।
 तं देवा अब्रुवन्।
 इन्द्रं नो जनयेति।
 सोऽब्रवीत्।
 यथाऽहं युष्मास्तपसाऽसृक्षि।
 एवमिन्द्रं जनयध्वमिति ॥ ३ ॥

[[2-2-3-4]]

ते तपोऽतप्यन्त।
 त आत्मनिन्द्रमपश्यन्।
 तमब्रुवन्।
 जायस्वेति।
 सोऽब्रवीत्।
 किं भागधेयमभिजनिष्य इति।
 ऋतून्त्सर्वत्सरम्।
 प्रजाः पशून्।
 इमाँल्लोकानित्यब्रुवन्।
 तं वै माऽऽहुत्या प्रजनयतेत्यब्रवीत् ॥ ४ ॥

[[2-2-3-5]]

तं चतुर्होत्रा प्राजनयन्।
 यः कामयेत वीरो म आजयेतेति।
 स चतुर्होतारं जुहुयात्।
 प्रजापतिर्वै चतुर्होता।
 प्रजापतिरेव भूत्वा प्रजायते।
 जजनदिन्द्रमिन्द्रियाय स्वाहेति ग्रहेण जुहोति।
 आऽस्य वीरो जायते।
 वीरं हि देवा एतयाऽऽहुत्या प्राजनयन्।
 आदित्याश्चाङ्गिरसश्च सुवर्गं लोकेऽस्पर्धन्त।
 वयं पूर्वं सुवर्गं लोकमियाम वयं पूर्वं इति ॥ ५ ॥

[[2-2-3-6]]

त आदित्या एतं पञ्चहोतारमपश्यन्।
 तं पुरा प्रातरनुवाकादाग्नीध्रेऽजुहवुः।
 ततो वै ते पूर्वं सुवर्गं लोकमायन्।
 यः सुवर्गकामः स्यात्।
 स पञ्चहोतारं पुरा प्रातरनुवाकादाग्नीध्रे जुहुयात्।
 संवत्सरो वै पञ्चहोता।
 संवत्सरः सुवर्गो लोकः।
 संवत्सर एवर्तुषु प्रतिष्ठाय।
 सुवर्गं लोकमेति।
 तैऽब्रुवन्नङ्गिरस आदित्यान् ॥ ६ ॥

[[2-2-3-7]]

कं स्थ।
 कं वः सद्यो हव्यं वक्ष्याम इति।
 छन्दःस्वित्यब्रुवन्।
 गायत्रियां त्रिष्टुभि जगत्यामिति।
 तस्माच्छन्दःसु सद्य आदित्येभ्यः।
 आङ्गिरसीः प्रजा हव्यं वहन्ति।
 वहन्त्यस्मै प्रजा बलिम्।
 ऐनमप्रतिख्यातं गच्छति।
 य एवं वेद।
 द्वादश मासाः पञ्चर्तवः।
 त्रय इमे लोकाः।
 असावादित्य एकविंशः।
 एतस्मिन्वा एष श्रितः।
 एतस्मिन्प्रतिष्ठितः।
 य एवमेतः श्रितं प्रतिष्ठितं वेद।
 प्रत्येव तिष्ठति ॥ ७ ॥
 स्यादिति संवत्सरो जनयध्वमितीत्यब्रवीत्पूर्वं
 इत्यादित्यानृतवषट् ॥ ३ ॥

[[2-2-4-1]]

प्रजापतिरकामयत् प्रजायेयेति।
 स एतं दर्शहोतारमपश्यत्।
 तेन दशधाऽऽत्मानं विधाय।
 दशहोत्राऽतप्यत्।
 तस्य चित्तिः स्रुगासीत्।
 चित्तमाज्यम्।
 तस्यैतावत्येव वागासीत्।
 एतावान्यज्ञक्रतुः।
 स चतुर्होतारमसृजत्।
 सौऽनन्दत् ॥ १ ॥

[[2-2-4-2]]

असृक्षि वा इममिति।
 तस्य सोमो हविरासीत्।
 स चतुर्होत्राऽतप्यत्।
 सौऽताम्यत्।
 स भूरिति व्याहरत्।
 स भूमिमसृजत्।
 अग्निहोत्रं दर्शापूर्णमासौ यजूंषि।
 स द्वितीयमतप्यत्।
 सौऽताम्यत्।
 स भुव इति व्याहरत् ॥ २ ॥

[[2-2-4-3]]

सौऽन्तरिक्षमसृजत्।
 चातुर्मास्यानि सामानि।
 स तृतीयमतप्यत्।
 सौऽताम्यत्।
 स सुवरिति व्याहरत्।
 स दिवमसृजत्।
 अग्निष्टोममुक्थ्यमतिरात्रमृचः।
 एता वै व्याहृतय इमे लोकाः।
 इमान्वलु वै लोकाननु प्रजाः पशवश्छन्दांसि
 प्राजायन्त।

य एवमेताः प्रजापतेः प्रथमा व्याहृतीः प्रजाता वेद ॥ ३ ॥

[[2-2-4-4]]

प्र प्रजया पशुभिर्मिथुनैर्जायते।
 स पञ्चहोतारमसृजत्।
 स हविर्नाविन्दत्।
 तस्मै सोमस्तनुवं प्रायच्छत्।
 एतत्तै हविरिति।
 स पञ्चहोत्राऽतप्यत्।
 सौऽताम्यत्।
 स प्रत्यङ्मुबाधत्।
 सोऽसुरानसृजत्।
 तदस्याप्रियमासीत् ॥ ४ ॥

[[2-2-4-5]]

तद्दुर्वर्णं हिरण्यमभवत्।
 तद्दुर्वर्णस्य हिरण्यस्य जन्म।
 स द्वितीयमतप्यत्।
 सौऽताम्यत्।
 स प्राङ्मुबाधत्।
 स देवानसृजत्।
 तदस्य प्रियमासीत्।
 तत्सुवर्णं हिरण्यमभवत्।
 तत्सुवर्णस्य हिरण्यस्य जन्म।
 य एव सुवर्णस्य हिरण्यस्य जन्म वेद ॥ ५ ॥

[[2-2-4-6]]

सुवर्णं आत्मना भवति।
 दुर्वर्णोऽस्य भ्रातृव्यः।
 तस्मात्सुवर्णं हिरण्यं भायम्।
 सुवर्णं एव भवति।
 ऐनं प्रियं गच्छति नाप्रियम्।
 स सप्तहोतारमसृजत्।

स सप्तहोत्रैव सुवर्गं लोकमेतत्।
त्रिणवेन स्तोमेनैभ्यो लोकेभ्योऽसुरान्प्राणुदत।
त्रयस्त्रिंशेन प्रत्यतिष्ठत्।
एकविंशेन रुचमधत्त ॥ ६ ॥

[[2-2-4-7]]

सप्तदशेन प्राजायत।
य एवं विद्वान्त्सोमेन यजते।
सप्तहोत्रैव सुवर्गं लोकमेति।
त्रिणवेन स्तोमेनैभ्यो लोकेभ्यो भ्रातृव्यान्प्राणुदते।
त्रयस्त्रिंशेन प्रतितिष्ठति।
एकविंशेन रुचं धत्ते।
सप्तदशेन प्रजायते।
तस्मात्सप्तदशः स्तोमो न निर्हृत्यः।
प्रजापतिर्वै सप्तदशः।
प्रजापतिमेव मध्यतो धत्ते प्रजात्यै ॥ ७ ॥
अनन्दद्भुव इति व्याहरद्वेदासीद्वेदाधत्त प्रजात्यै ॥ ४ ॥

[[2-2-5-1]]

देवा वै वरुणमयाजयन्।
स यस्यै यस्यै देवतायै दक्षिणामनयत्।
तामंघ्नीनात्।
तैऽब्रुवन्।
व्यावृत्य प्रतिगृह्णाम।
तथा नो दक्षिणा न व्लेभ्यतीति।
ते व्यावृत्य प्रत्यगृह्णन्।
ततो वै तान्दक्षिणां नांघ्नीनात्।
य एवं विद्वान्व्यावृत्य दक्षिणां प्रतिगृह्णाति।
नैनं दक्षिणा व्हीनाति ॥ १ ॥

[[2-2-5-2]]

राजा त्वा वरुणो नयतु देवि दक्षिणेऽग्नेये हिरण्यमित्याह।
आग्नेयं वै हिरण्यम्।

स्वयैवैनैदेवतया प्रतिगृह्णाति।
सोमाय वास इत्याह।
सौम्यं वै वासः।

स्वयैवैनैदेवतया प्रतिगृह्णाति।
रुद्राय गामित्याह।

रौद्री वै गौः।

स्वयैवैना देवतया प्रतिगृह्णाति।
वरुणायाश्चमित्याह ॥ २ ॥

[[2-2-5-3]]

वारुणो वा अश्वः।

स्वयैवैनै देवतया प्रतिगृह्णाति।

प्राजापतये पुरुषमित्याह।

प्राजापत्यो वै पुरुषः।

स्वयैवैनै देवतया प्रतिगृह्णाति।

मनवे तल्पमित्याह।

मानवो वै तल्पः।

स्वयैवैनै देवतया प्रतिगृह्णाति।

उत्तानायाङ्गीरसायान इत्याह।

इयं वा उत्तान आङ्गीरसः ॥ ३ ॥

[[2-2-5-4]]

अनयैवैनैप्रतिगृह्णाति।

वैश्वानर्यर्चा रथं प्रतिगृह्णाति।

वैश्वानरो वै देवतया रथः।

स्वयैवैनै देवतया प्रतिगृह्णाति।

तेनामृतत्वमश्यामित्याह।

अमृतमेवाऽऽत्मन्धत्ते।

वयो दात्र इत्याह।

वयं एवैनं कृत्वा।

सुवर्गं लोकं गमयति।

मयो मह्यमस्तु प्रतिग्रहीत्र इत्याह ॥ ४ ॥

[[2-2-5-5]]

यद्वै शिवम्।

तन्मयः।

आत्मन एवैषा परीत्तिः।

क इदं कस्मा अदादित्याह।

प्रजापतिर्वै कः।

स प्रजापतये ददाति।

कामः कामायेत्याह।

कामेन हि ददाति।

कामेन प्रतिगृह्णाति।

कामो दाता कामः प्रतिग्रहीतेत्याह ॥ ५ ॥

[[2-2-5-6]]

कामो हि दाता।

कामः प्रतिग्रहीता।

कामश्च समुद्रमाविशेत्याह।

समुद्र इव हि कामः।

नेव हि कामस्यान्तोऽस्ति।

न समुद्रस्य।

कामेन त्वा प्रतिगृह्णामीत्याह।

येन कामेन प्रतिगृह्णाति।

स एवैनमुष्मिल्लोके काम आगच्छति।

कामैतत्त एषा ते काम दक्षिणेत्याह।

काम एव तद्यजमानोऽमुष्मिल्लोके दक्षिणामिच्छति।

न प्रतिग्रहीतरि।

य एवं विद्वान्दक्षिणां प्रतिगृह्णाति।

अनृणामेवैनां प्रतिगृह्णाति ॥ ६ ॥

वृणात्यश्वमित्याहाङ्गीरसः प्रतिग्रहीत्र इत्याह

प्रतिग्रहीतेत्याह दक्षिणेत्याह चत्वारि च ॥ ५ ॥

[[2-2-6-1]]

अन्तो वा एष यज्ञस्य।

यद्दशममहः।

दशमेऽहन्सर्पराज्ञिया ऋग्भिः स्तुवन्ति।

यज्ञस्यैवान्तं गत्वा।

अन्नाद्यमवरुन्धते।

तिसृभिः स्तुवन्ति।

त्रय इमे लोकाः।

एभ्य एव लोकेभ्योऽन्नाद्यमवरुन्धते।

पृश्निवतीर्भवन्ति।

अन्नं वै पृश्नि ॥ १ ॥

[[2-2-6-2]]

अन्नमेवावरुन्धते।

मनसा प्रस्तौति।

मनसोद्गायति।

मनसा प्रतिहरति।

मन इव हि प्रजापतिः।

प्रजापतेराप्त्यै।

देवा वै सर्पाः।

तेषामियश्च राज्ञीं।

यत्सर्पराज्ञिया ऋग्भिः स्तुवन्ति।

अस्यामेव प्रतितिष्ठन्ति ॥ २ ॥

[[2-2-6-3]]

चतुर्होतृन्होता व्याचष्टे।

स्तुतमनुशंसति शान्त्यै।

अन्तो वा एष यज्ञस्य।

यद्दशममहः।

एतत्खलु वै देवानां परमं गुह्यं ब्रह्म।

यच्चतुर्होतारः।

दशमेऽहंश्चतुर्होतृन्व्याचष्टे।

यज्ञस्यैवान्तं गत्वा।

परमं देवानां गुह्यं ब्रह्मावरुन्धते।

तदेव प्रकाशं गमयति ॥ ३ ॥

[[2-2-6-4]]

तदे॑नं प्रका॑शं ग॒तम् ।
प्र॒का॑शं प्र॒जानां॑ गमयति ॥
वाचं॑ यच्छति ।
यज्ञस्य॑ धृ॒त्यै ।
यज॑मानदे॒वत्यं॑ वा अहः॑ ।
भ्रा॒तृ॒व्यदे॒वत्यां॑ रात्रिः॑ ।
अह्ना॑ रात्रिं॑ ध्यायेत् ।
भ्रा॒तृ॒व्यस्यै॒व तल्लो॑कं वृ॒द्धे ।
यद्दि॒वा वाचं॑ विसृ॒जेत् ।
अह॑र्भ्रा॒तृ॒व्यायोच्छि॑षेत् ।
यन्न॑क्तं विसृ॒जेत् ।
रात्रिं॑ भ्रा॒तृ॒व्यायोच्छि॑षेत् ।
अ॒धिवृ॑क्षसूर्ये॑ वाचं॑ विसृ॒जति ।
ए॒ताव॑न्तमे॒वास्मै॑ लो॒कमुच्छि॑षति ।
याव॑दादित्योऽस्तमेति ॥ ४ ॥
पृ॒श्निं तिष्ठ॑न्ति गमयति शि॒षेत्पञ्च॑ च ॥ ६ ॥

[[2-2-7-1]]

प्र॒जाप॑तिः प्र॒जा असृ॑जत ।
ताः सृ॒ष्टाः सम॑श्लिष्यन् ।
ता रू॒पेणा॑नुप्राविशत् ।
तस्मा॑दाहुः ।
रू॒पं वै प्र॒जाप॑तिरिति ।
ता नाम्ना॑ऽनुप्राविशत् ।
तस्मा॑दाहुः ।
नाम॑ वै प्र॒जाप॑तिरिति ।
तस्मा॑दप्याऽमि॒त्रौ संग॑त्य ।
नाम्ना॑ चेद्धयेते ॥ १ ॥

[[2-2-7-2]]

मि॒त्रमे॒व भ॑वतः ।
प्र॒जाप॑तिर्दे॒वासुरा॑नसृजत ।

स इन्द्र॑मपि॒ नासृ॑जत ।
तं दे॒वा अब्रु॑वन् ।
इन्द्रं॑ नो जनयेति ।
स आ॒त्मन्निन्द्र॑मपश्यत् ।
तम॑सृजत ।
तं त्रि॒ष्टु॒ग्वीर्यं॑ भू॒त्वाऽनु॑प्राविशत् ।
तस्य॑ वज्रः पञ्चद॒शो हस्त॑ आप॒द्यत ।
तेनो॑दय्यासुरा॒नभ्य॑भवत् ॥ २ ॥

[[2-2-7-3]]

य ए॒वं वेद॑ ।
अ॒भि भ्रा॒तृ॒व्यान्भव॑ति ।
ते दे॒वा असुरै॑र्विजित्य ।
सु॒वर्गं लो॒कमा॑यन् ।
तैऽमु॒ष्मिँल्लो॒के व्य॑क्षुध्यन् ।
तैऽब्रु॑वन् ।
अ॒मुतः॑ प्र॒दानं॑ वा उ॒पजि॑जीविमेति ।
ते स॒प्तहो॑तारं य॒ज्ञं वि॒धाय॑यास्यम् ।
आ॒ङ्गीर॑सं प्राहि॒ण्वन् ।
ए॒तेना॑मु॒त्र कल्प॑येति ॥ ३ ॥

[[2-2-7-4]]

तस्य॑ वा इ॒यं क्लृ॑प्तिः ।
यदि॑दं किंचि॑ ।
य ए॒वं वेद॑ ।
कल्प॑तेऽस्मै ।
स वा अ॒यं म॑नुष्येषु य॒ज्ञः स॒प्तहो॑ता ।
अ॒मुत्र॑ स॒द्भ्यो दे॒वेभ्यो॑ ह॒व्यं व॑हति ।
य ए॒वं वेद॑ ।
उ॒पैनं॑ य॒ज्ञो न॑मति ।
सोऽम॑न्यत ।
अ॒भि वा इ॒मैऽस्माँ॑ल्लो॒काद्मुं लो॒कं क॑मिष्यन्त इति ।
स वाच॑स्पते॒ हृदि॑ति॒ व्याह॑रत् ।
तस्मा॑त्पु॒त्रो हृद॑यम् ।

तस्माद्स्माल्लोकादमुं लोकं नाभिकामयन्ते।
पुत्रो हि हृदयम् ॥ ४ ॥
ह्येते अभवत्कल्पयेतीति चत्वारि च ॥ ७ ॥

[[2-2-8-1]]

देवा वै चतुर्होतृभिर्यज्ञमन्वत।
ते वि पाप्मना भ्रातृव्येणाजयन्त।
अभि सुवर्गं लोकमजयन्।
य एवं विद्वाँश्चतुर्होतृभिर्यज्ञं तनुते।
वि पाप्मना भ्रातृव्येण जयते।
अभि सुवर्गं लोकं जयति।
षड्वोत्रा प्रायणीयमासादयति।
अमुष्मै वै लोकाय षड्वोता।
घ्नन्ति खलु वा एतत्सोमम्।
यदभिषुण्वन्ति ॥ १ ॥

[[2-2-8-2]]

ऋजुधैवैनममुं लोकं गमयति।
चतुर्होत्राऽऽतिथ्यम्।
यशो वै चतुर्होता।
यश एवात्मन्धत्ते।
पञ्चहोत्रा पशुमुपसादयति।
सुवर्ग्यो वै पञ्चहोता।
यजमानः पशुः।
यजमानमेव सुवर्गं लोकं गमयति।
ग्रहान्गृहीत्वा सप्तहोतारं जुहोति।
इन्द्रियं वै सप्तहोता ॥ २ ॥

[[2-2-8-3]]

इन्द्रियमेवात्मन्धत्ते।
यो वै चतुर्होतृनुसवनं तर्पयति।
तृप्यति प्रजयां पशुभिः।
उपैनश्च सोमपीथो नमति।

बहिष्पवमाने दशहोतारं व्याचक्षीत।
माध्यंदिने पवमाने चतुर्होतारम्।
आर्भवे पवमाने पञ्चहोतारम्।
पितृयज्ञे षड्वोतारम्।
यज्ञायज्ञिर्यस्य स्तोत्रे सप्तहोतारम्।
अनुसवनमेवैनाश्स्तर्पयति ॥ ३ ॥

[[2-2-8-4]]

तृप्यति प्रजयां पशुभिः।
उपैनश्च सोमपीथो नमति।
देवा वै चतुर्होतृभिः सत्रमासत।
ऋद्धिपरिमितं यशस्कामाः।
तैऽब्रुवन्।
यन्नः प्रथमं यशं ऋच्छात्।
सर्वेषां नस्तत्सहासदिति।
सोमश्चतुर्होत्रा।
अग्निः पञ्चहोत्रा।
घाता षड्वोत्रा ॥ ४ ॥

[[2-2-8-5]]

इन्द्रः सप्तहोत्रा।
प्रजापतिर्दशहोत्रा।
तेषां सोमं राजानं यशं आच्छत्।
तन्न्यकामयत।
तेनापाक्रामत्।
तेन प्रलायमचरत्।
तं देवाः प्रैषैः प्रैषमैच्छन्।
तत्प्रैषाणां प्रैषत्वम्।
निविद्भिर्न्यवेदयन्।
तन्निविदां निविच्चम् ॥ ५ ॥

[[2-2-8-6]]

आप्रीभिराप्नुवन्।

तदाप्रीणामाप्रित्वम्।
तमघ्नम्।
तस्य यशो व्यंगृह्यत।
ते ग्रहा अभवन्।
तद्ग्रहाणां ग्रहत्वम्।
यस्यैवं विदुषो ग्रहा गृह्यन्ते।
तस्य त्वैव गृहीताः।
तेऽब्रुवन्।
यो वै नः श्रेष्ठोऽभूत् ॥ ६ ॥

[[2-2-8-7]]

तमवधिष्म।
पुनरिमं सुवामहा इति।
तं छन्दोभिरसुवन्त।
तच्छन्दसां छन्दस्त्वम्।
साम्ना समानयन्।
तत्साम्नः सामत्वम्।
उक्थैरुदस्थापयन्।
तदुक्थानामुक्थत्वम्।
य एवं वेद।
प्रत्येव तिष्ठति ॥ ७ ॥

[[2-2-8-8]]

सर्वमायुरेति।
सोमो वै यशः।
य एवं विद्वान्सोममागच्छति।
यश एवैनमृच्छति।
तस्मादाहुः।
यश्चैवं वेद यश्च न।
तावुभौ सोममागच्छतः।
सोमो हि यशः।
तं त्वा व यश ऋच्छतीत्याहुः।
यः सोमे सोमं प्राहेति।
तस्मात्सोमे सोमः प्रोच्यः।

यश एवैनमृच्छति ॥ ८ ॥

अभिषुण्वन्ति सप्तहोता तर्पयति षड्भूत्रा
निवित्त्वमभूत्तिष्ठति प्राहेति द्वे च ॥ ८ ॥

[[2-2-9-1]]

इदं वा अग्ने नैव किञ्चनासीत्।
न द्यौरासीत्।
न पृथिवी।
नान्तरिक्षम्।
तदसदेव सन्मनोऽकुरुत् स्यामिति।
तदतप्यत।
तस्मात्तेपानाद्भूमोऽजायत।
तद्भूयोऽतप्यत।
तस्मात्तेपानाद्भिरजायत।
तद्भूयोऽतप्यत ॥ १ ॥

[[2-2-9-2]]

तस्मात्तेपानाज्योतिरजायत।
तद्भूयोऽतप्यत।
तस्मात्तेपानादर्चिरजायत।
तद्भूयोऽतप्यत।
तस्मात्तेपानान्मरीचयोऽजायन्त।
तद्भूयोऽतप्यत।
तस्मात्तेपानादुदारा अजायन्त।
तद्भूयोऽतप्यत।
तद्भ्रमिव समहन्यत ॥
तद्वस्तिमभिनत् ॥ २ ॥

[[2-2-9-3]]

स समुद्रोऽभवत्।
तस्मात्समुद्रस्य न पिबन्ति।
प्रजननमिव हि मन्यन्ते।
तस्मात्पशोर्जायमानादापः पुरस्ताद्यन्ति।

तद्दशहोताऽन्वसृज्यत।
प्रजापतिर्वै दशहोता।
य एवं तपसो वीर्यं विद्वास्तप्यते।
भवत्येव।
तद्वा इदमापः सलिलमासीत्।
सौऽरोदीत्प्रजापतिः ॥ ३ ॥

[[2-2-9-4]]

स कस्मा अङ्गि।
यद्यस्या अप्रतिष्ठाया इति।
यदुप्स्ववापद्यत।
सा पृथिव्यभवत्।
यद्यमृष्ट।
तदन्तरिक्षमभवत्।
यदूर्ध्वमुदमृष्ट।
सा द्यौरभवत्।
यदरोदीत्।
तदनयो रोदस्त्वम् ॥ ४ ॥

[[2-2-9-5]]

य एवं वेद।
नास्य गृहे रुदन्ति।
एतद्वा एषां लोकानां जन्म।
य एवमेषां लोकानां जन्म वेद।
नैषु लोकेष्वार्तिमाच्छति।
स इमां प्रतिष्ठामविन्दत।
स इमां प्रतिष्ठां वित्त्वाऽकामयत् प्रजायेयेति।
स तपोऽतप्यत।
सौऽन्तर्वानभवत्।
स जघनादसुरानसृजत ॥ ५ ॥

[[2-2-9-6]]

तेभ्यो मृन्मये पात्रेऽन्नमदुहत्।

याऽस्य सा तनूरासीत्।
तामपाहत।
सा तमिस्राऽभवत्।
सौऽकामयत् प्रजायेयेति।
स तपोऽतप्यत।
सौऽन्तर्वानभवत्।
स प्रजननादेव प्रजा असृजत।
तस्मादिमा भूर्यिष्ठाः।
प्रजननाच्छेना असृजत ॥ ६ ॥

[[2-2-9-7]]

ताभ्यो दारुमये पात्रे पयोऽदुहत्।
याऽस्य सा तनूरासीत्।
तामपाहत।
सा ज्योत्स्नाऽभवत्।
सौऽकामयत् प्रजायेयेति।
स तपोऽतप्यत।
सौऽन्तर्वानभवत्।
स उपपक्षाभ्यामेवर्तूनसृजत।
तेभ्यो रजते पात्रे घृतमदुहत्।
याऽस्य सा तनूरासीत्।

[[2-2-9-8]]

तमपाहत।
सौऽहोरात्रयोः सन्धिरभवत्।
सौऽकामयत् प्रजायेयेति।
स तपोऽतप्यत।
सौऽनतर्वानभवत्।
स मुखाद्विवानसृजत।
तेभ्यो हरिते पात्रे सोममदुहत्।
याऽस्य सा तनूरासीत्।
तामपाहत।
तदहरभवत् ॥ ८ ॥

[[2-2-9-9]]

एते वै प्रजापतेर्दोहाः।

य एवं वेद।

दुह एव प्रजाः।

दिवा वै नोऽभूदिति।

तद्देवानां देवत्वम्।

य एवं देवानां देवत्वं वेद।

देवानेव भवति।

एतद्वा अहोरात्राणां जन्म।

य एवमहोरात्राणां जन्म वेद।

नाहोरात्रेष्वर्तिमाच्छति ॥ ९ ॥

[[2-2-9-10]]

असतोऽधि मनोऽसृज्यत।

मनः प्रजापतिमसृजत।

प्रजापतिः प्रजा असृजत।

तद्वा इदं मनस्येव परमं प्रतिष्ठितम्।

यदिदं किंच।

तदेतच्छोवस्यसं नाम ब्रह्म।

व्युच्छन्ती व्युच्छन्त्यस्मै वस्यसी वस्यसी व्युच्छति।

प्रजायते प्रजयां पशुभिः।

प्र परमेष्ठिनो मात्रामाप्नोति।

य एवं वेद ॥ १० ॥

अग्निं जायत तद्भूयोऽतप्यताभिनदरोदीत्प्रजापती

रोदस्त्वमसृजतासृजत घृतमदुहद्याऽस्य सा

तनूरासीदहरभवदृच्छति वेद ॥ ९ ॥

इदं धूमोऽग्निर्ज्योतिरर्चिर्मरीचय उदारास्तदभ्रं स

जघनात्सा तमिस्रा सप्रजननात्सा जोत्स्ना स

उपपक्षाभ्यां सौऽहोरात्रयोः सन्धिः स

मुखात्तदहर्देववान्मृन्मये दारुमये रजते हरिते

तेभ्यस्ताभ्यो द्वे तेऽन्नं पर्यो घृतं सोमम् ॥

[[2-2-10-1]]

प्रजापतिरिन्द्रमसृजताऽऽनुजावरं देवानाम्।

तं प्राहिणोत्।

परं हि।

एतेषां देवानामधिपतिरेधीति।

तं देवा अब्रुवन्।

कस्त्वमसि।

वयं वै त्वच्छ्रेयांसः स्म इति।

सौऽब्रवीत्।

कस्त्वमसि वयं वै त्वच्छ्रेयांसः स्म इति मा देवा

अवोचन्निति।

अथ वा इदं तर्हि प्रजापतौ हर आसीत् ॥ १ ॥

[[2-2-10-2]]

यदस्मिन्नादित्ये।

तदेनमब्रवीत्।

एतन्मे प्रयच्छ।

अथाहमेतेषां देवानामधिपतिर्भविष्यामीति।

कोऽहं स्यामित्यब्रवीत्।

एतत्प्रदायेति।

एतत्स्या इत्यब्रवीत्।

यदेतद्ब्रवीषीति।

को ह वै नाम प्रजापतिः।

य एवं वेद ॥ २ ॥

[[2-2-10-3]]

विदुरेनं नाम्ना।

तदस्मै रुक्मं कृत्वा प्रत्यमुञ्चत्।

ततो वा इन्द्रो देवानामधिपतिरभवत्।

य एवं वेद।

अधिपतिरेव समानानां भवति।

सौऽमन्यत।

किं किं वा अकरमिति।

स चन्द्रं म आहरेति प्रालपत्।

तच्चन्द्रमसश्चन्द्रमस्त्वम्।

य एवं वेद ॥ ३ ॥

[[2-2-10-4]]

चन्द्रवानेव भवति ॥

तं देवा अब्रुवन्।

सुवीर्यो मर्या यथा गोपायत इति।

तत्सूर्यस्य सूर्यत्वम्।

य एवं वेद।

नैनं दभ्नोति ॥

कश्चनास्मिन्वा इदमिन्द्रियं प्रत्यस्थादिति।

तदिन्द्रस्येन्द्रत्वम्।

य एवं वेद।

इन्द्रियाव्यैव भवति ॥ ४ ॥

[[2-2-10-5]]

अयं वा इदं परमोऽभूदिति।

तत्परमेष्ठिनः परमेष्ठित्वम्।

य एवं वेद।

परमामेव काष्ठां गच्छति।

तं देवाः समन्तं पर्यविशन्।

वसवः पुरस्तात्।

रुद्रा दक्षिणतः।

आदित्याः पश्चात्।

विश्वे देवा उत्तरतः।

अङ्गिरसः प्रत्यञ्चम् ॥ ५ ॥

[[2-2-10-6]]

साध्याः पराञ्चम्।

य एवं वेद।

उपैनश्च समानाः संविशन्ति।

स प्रजापतिरेव भूत्वा प्रजा आवयत्।

ता अस्मै नातिष्ठन्तान्नाद्याय।

ता मुखं पुरस्तात्पश्यन्तीः।

दक्षिणतः पर्यायन्।

स दक्षिणतः पर्यवर्तयत।

ता मुखं पुरस्तात्पश्यन्तीः।

मुखं दक्षिणतः ॥ ६ ॥

[[2-2-10-7]]

पश्चात्पर्यायन्।

स पश्चात्पर्यवर्तयत।

ता मुखं पुरस्तात्पश्यन्तीः।

मुखं दक्षिणतः।

मुखं पश्चात्।

उत्तरतः पर्यायन्।

सा उत्तरतः पर्यवर्तयत।

ता मुखं पुरस्तात्पश्यन्तीः।

मुखं दक्षिणतः।

मुखं पश्चात्।

मुखमुत्तरतः।

ऊर्ध्वा उदायन्।

स उपरिष्टान्न्यवर्तयत।

ताः सर्वतोमुखो भूत्वाऽऽवयत्।

ततो वै तस्मै प्रजा अतिष्ठन्तान्नाद्याय।

य एवं विद्वान्परि च वर्तयते नि च।

प्रजापतिरेव भूत्वा प्रजा अत्ति।

तिष्ठन्तेऽस्मै प्रजा अन्नाद्याय।

अन्नाद एव भवति ॥ ७ ॥

आसीद्वेदं चन्द्रमस्त्वं य एवं वेदंन्द्रियाव्यैव भवति प्रत्यञ्चं

मुखं दक्षिणतो मुखं पश्चान्नवं च ॥ १० ॥

[[2-2-11-1]]

प्रजापतिरकामयत बहोभूयान्त्स्यामिति।

स एतं दर्शहोतारमपश्यत्।

तं प्रायुङ्क्त।

तस्य प्रयुक्ति बहोभूयानभवत्।

यः कामयेत बहोभूयान्त्स्यामिति।

स दशहोतारं प्रयुञ्जीत।
बहोरेव भूयान्भवति।
सौऽकामयत वीरो म आजयेतेति।
स दशहोतुश्चतुर्होतारं निरमिमीत।
तं प्रायुङ्क्त ॥

[[2-2-11-2]]

तस्य प्रयुक्तीन्द्रोऽजायत।
यः कामयेत वीरो म आजयेतेति।
स चतुर्होतारं प्रयुञ्जीत।
आऽस्य वीरो जायते।
सौऽकामयत पशुमान्तस्यामिति।
स चतुर्होतुः पञ्चहोतारं निरमिमीत।
तं प्रायुङ्क्त।
तस्य प्रयुक्ति पशुमानभवत्।
यः कामयेत पशुमान्तस्यामिति।
स पञ्चहोतारं प्रयुञ्जीत ॥ २ ॥

[[2-2-11-3]]

पशुमानेव भवति।
सौऽकामयतर्तवो मे कल्पेरन्निति।
स पञ्चहोतुः षड्होतारं निरमिमीत।
तं प्रायुङ्क्त।
तस्य प्रयुक्तवृत्तवोऽस्मा अकल्पन्त।
यः कामयेतर्तवो मे कल्पेरन्निति।
स षड्होतारं प्रयुञ्जीत।
कल्पन्तेऽस्मा ऋतवः।
सौऽकामयत सोमपः सौमयाजी स्याम्।
आ मै सोमपः सौमयाजी जायेतेति ॥ ३ ॥

[[2-2-11-4]]

स षड्होतुः सप्तहोतारं निरमिमीत।
तं प्रायुङ्क्त।

तस्य प्रयुक्ति सोमपः सौमयाज्यभवत्।
आऽस्य सोमपः सौमयाज्यजायत।
यः कामयेत सोमपः सौमयाजी स्याम्।
आ मै सोमपः सौमयाजी जायेतेति।
स सप्तहोतारं प्रयुञ्जीत।
सोमप एव सौमयाजी भवति।
आऽस्य सोमपः सौमयाजी जायते।
स वा एष पशुः पञ्चधा प्रतितिष्ठति ॥ ४ ॥

[[2-2-11-5]]

पद्भिर्मुखेन।
ते देवाः पशून्वित्त्वा।
सुवर्गं लोकमायन्।
तैऽमुष्मिँल्लोके व्यक्षुध्यन्।
तैऽब्रुवन्।
अमुतः प्रदानं वा उपजिजीविमेति।
ते सप्तहोतारं यज्ञं विधाययास्याम्।
आङ्गीरसं प्राहिण्वन्।
एतेनामुत्र कल्पयेति।
तस्य वा इयं क्लृप्तिः ॥ ५ ॥

[[2-2-11-6]]

यदिदं किंच।
य एवं वेद।
कल्पतेऽस्मै।
स वा अयं मनुष्येषु यज्ञः सप्तहोता।
अमुत्र सद्भ्यो देवेभ्यो हव्यं वहति।
य एवं वेद।
उपैतं यज्ञो नमति।
यो वै चतुर्होतृणां निदानं वेद।
निदानवान्भवति।
अग्निहोत्रं वै दशहोतुर्निदानम्।
दर्शपूर्णमासौ चतुर्होतुः।
चातुर्मास्यानि पञ्चहोतुः।

पशुबन्धः षड्वीतुः।

सौम्योऽध्वरः सप्तहोतुः।

एतद्वै चतुर्होतृणां निदानम्।

य एवं वेद।

निदानवान्भवति ॥ ६ ॥

अमिमीत तं प्रायुङ्क्त पञ्चहोतारं प्रयुञ्जीत जायेतेति तिष्ठति

ऋषिर्दशहोतुर्निदानं सप्त च ॥ ११ ॥

प्रजापतिरकामयत प्रजाः सृजेयेति प्रजापतिरकामयत

दर्शपूर्णमासौ सृजेयेति प्रजापतिरकामयत प्रजायेयेति स

तपः स त्रिवृतं प्रजापतिरकामयत दशहोतारं तेन

दशधाऽऽत्मानं देवा वै वरुणमन्तो वै प्रजापतिस्ताः

सृष्टाः समश्लिष्यन्देवा वै चतुर्होतृभिरिदं वा अग्ने

प्रजापतिरिन्द्रं प्रजापतिरकामयत बहोर्भूयानेकादश ॥

११ ॥

प्रजापतिस्तद्ग्रहस्य ग्रहत्वं प्रजापतिरकामयतानयैवैनत्तस्य

वा इयं ऋषिस्तस्मात्तेपानाज्योतिर्यदस्मिन्नादित्ये स

षड्वीतुः सप्तहोतारं त्रिसप्ततिः ॥ ७३ ॥

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 2, Chapter 3

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[2-3-1-1]]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति।
किं चतुर्होतृणां चतुर्होतृत्वमिति।
यदेवेषु चतुर्धा होतारः।
तेन चतुर्होतारः।
तस्माच्चतुर्होतार उच्यन्ते।
तच्चतुर्होतृणां चतुर्होतृत्वम्।
सोमो वै चतुर्होता।
अग्निः पञ्चहोता।
धाता षड्होता।
इन्द्रः सप्तहोता ॥ १ ॥

[[2-3-1-2]]

प्रजापतिर्दशहोता।
य एवं चतुर्होतृणामृद्धिं वेद।
ऋध्नोत्येव।
य एषामेवं बन्धुतां वेद।
बन्धुमान्भवति।
य एषामेवं क्लृप्तिं वेद।
कल्पतेऽस्मै।
य एषामेवमायतनं वेद।
आयतनवान्भवति।
य एषामेवं प्रतिष्ठां वेद ॥ २ ॥

[[2-3-1-3]]

प्रत्येव तिष्ठति।
ब्रह्मवादिनो वदन्ति।
दशहोता चतुर्होता।
पञ्चहोता षड्होता सप्तहोता।

अथ कस्माच्चतुर्होतार उच्यन्त इति।
इन्द्रो वै चतुर्होता।
इन्द्रः खलु वै श्रेष्ठो देवतानामुपदेशनात्।
य एवमिन्द्रः श्रेष्ठं देवतानामुपदेशनाद्देद।
वसिष्ठः समानानां भवति।
तस्माच्छ्रेष्ठमायन्तं प्रथमेनैवानुबुध्यन्ते।
अयमागन्।
अयमवासादिति।
कीर्तिरस्य पूर्वाऽऽगच्छति जनतामायतः।
अथो एनं प्रथमेनैवानुबुध्यन्ते।
अयमागन्।
अयमवासादिति ॥ ३ ॥
सप्तहोता प्रतिष्ठां वेद बुध्यन्ते षड् ॥ १ ॥

[[2-3-2-1]]

दक्षिणां प्रतिग्रहीष्यन्त्सप्तदशकृत्वोऽपान्यात्।
आत्मानमेव समिन्धे।
तेजसे वीर्याय।
अथो प्रजापतिरेवैनां भूत्वा प्रतिगृह्णाति।
आत्मनोऽनात्यै।
यद्येनमात्विज्याद्वृतः सन्तं निहरेरन्।
आग्नीध्रे जुहुयाद्दशहोतारम्।
चतुर्गृहीतेनाज्येन।
पुरस्तात्प्रत्यङ्घ्नन्।
प्रतिलोमं विग्राहम् ॥ १ ॥

[[2-3-2-2]]

प्राणानेवास्योपदासयति।
यद्येनं पुनरुपशिक्षेयुः।
आग्नीध्र एव जुहुयाद्दशहोतारम्।
चतुर्गृहीतेनाज्येन।
पश्चात्प्राडासीनः।
अनुलोममविग्राहम्।
प्राणानेवास्यै कल्पयति।

प्रायश्चित्ती वाग्घोतेत्यृतुमुख ऋतुमुखे जुहोति।
ऋतूनेवासमै कल्पयति।
कल्पन्तेऽस्मा ऋतवः ॥ २ ॥

[[2-3-2-3]]

क्लृप्ता अस्मा ऋतव आयन्ति।
षड्वीता वै भूत्वा प्रजापतिरिदं सर्वमसृजत।
स मनोऽसृजत।
मनसोऽधि गायत्रीमसृजत।
तद्गायत्रीं यश आच्छत्।
तामाऽलभत।
गायत्रिया अधि छन्दोऽस्यसृजत।
छन्दोभ्योऽधि सामं।
तत्सामं यश आच्छत्।
तदाऽलभत ॥ ३ ॥

[[2-3-2-4]]

साम्नोऽधि यजूंष्यसृजत।
यजुर्भ्योऽधि विष्णुम्।
तद्विष्णुं यश आच्छत्।
तमाऽलभत।
विष्णोरध्योषधीरसृजत।
ओषधीभ्योऽधि सोमम्।
तत्सोमं यश आच्छत्।
तमाऽलभत।
सोमादधि पशूनसृजत।
पशुभ्योऽधीन्द्रम् ॥ ४ ॥

[[2-3-2-5]]

तदिन्द्रं यश आच्छत्।
तदेनं नातिप्राच्यवत।
इन्द्र इव यशस्वी भवति।
य एवं वेद

नैनं यशोऽतिप्रच्यवते।
यद्वा इदं किंच।
तत्सर्वमुत्तान एवाङ्गीरसः प्रत्यगृह्णात्।
तदेनं प्रतिगृहीतं नाहिनत्।
यत्किंच प्रतिगृह्णीयात्।
तत्सर्वमुत्तानस्त्वाऽऽङ्गीरसः प्रतिगृह्णात्वित्येव
प्रतिगृह्णीयात्।
इयं वा उत्तान आङ्गीरसः।
अनयैवैनत्प्रतिगृह्णाति।
नैनं हिनस्ति।
बर्हिषा प्रतीयाद्गां वाऽश्वं वा।
एतद्वै पशूनां प्रियं धामं।
प्रियेणैवैनं धाम्ना प्रत्येति ॥ ५ ॥
विग्राहमृतवस्तदाऽलभतेन्द्रं गृह्णीयात्षड् ॥ २ ॥

[[2-3-3-1]]

यो वा अविद्वान्निवर्तयते।
विशीर्षा स पाप्माऽमुष्मिल्लोके भवति।
अथ यो विद्वान्निवर्तयते।
सशीर्षा विपाप्माऽमुष्मिल्लोके भवति।
देवता वै सप्त पुष्टिकामा न्यवर्तयन्त।
अग्निश्च पृथिवी च।
वायुश्चान्तरिक्षं च।
आदित्यश्च द्यौश्च चन्द्रमाः।
अग्निर्न्यवर्तयत।
स साहस्रमपुष्यत् ॥ १ ॥

[[2-3-3-2]]

पृथिवी न्यवर्तयत।
सौषधीभिर्वनस्पतिभिरपुष्यत्।
वायुर्न्यवर्तयत।
स मरीचीभिरपुष्यत्।
अन्तरिक्षं न्यवरतयत।
तद्वयौभिरपुष्यत्।

आदित्यो न्यवर्तयत।
 स रश्मिभिरपुष्यत्।
 द्यौर्न्यवर्तयत।
 सा नक्षत्रैरपुष्यत्।
 चन्द्रमा न्यवर्तयत।
 सौऽहोरात्रैरर्धमासैर्मासैर्ऋतुभिः संवत्सरेणापुष्यत्।
 तान्योषान्पुष्यति।
 याश्स्तेऽपुष्यन्।
 य एवं विद्वान्नि च वर्तयते परि च ॥ २ ॥
 अपुष्यन्नक्षत्रैरपुष्यत्पञ्च च ॥ ३ ॥

[[2-3-4-1]]

तस्य वा अग्नेर्हिरण्यं प्रतिजग्रहुषः।
 अर्धमिन्द्रियस्यापाक्रामत्।
 तदेतेनैव प्रत्यगृह्णात्।
 तेन वै सौऽर्धमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्त।
 अर्धमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्ते।
 य एवं विद्वान्हिरण्यं प्रतिगृह्णाति।
 अथ योऽविद्वान्प्रतिगृह्णाति।
 अर्धमस्येन्द्रियस्यापक्रामति।
 तस्य वै सोमस्य वासः प्रतिजग्रहुषः।
 तृतीयमिन्द्रियस्यापाक्रामत् ॥ १ ॥

[[2-3-4-2]]

तदेतेनैव प्रत्यगृह्णात्।
 तेन वै स तृतीयमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्त।
 तृतीयमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्ते।
 य एवं विद्वान्वासः प्रतिगृह्णाति।
 अथ योऽविद्वान्प्रतिगृह्णाति।
 तृतीयमस्येन्द्रियस्यापक्रामति।
 तस्य वै रुद्रस्य गां प्रतिजग्रहुषः।
 चतुर्थमिन्द्रियस्यापाक्रामत्।
 तामेतेनैव प्रत्यगृह्णात्।
 तेन वै स चतुर्थमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्त ॥ २ ॥

[[2-3-4-3]]

चतुर्थमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्ते।
 य एवं विद्वान्गां प्रतिगृह्णाति।
 अथ योऽविद्वान्प्रतिगृह्णाति।
 चतुर्थमस्येन्द्रियस्यापक्रामति।
 तस्य वै वरुणस्याश्वं प्रतिजग्रहुषः।
 पञ्चममिन्द्रियस्यापाक्रामत्।
 तमेतेनैव प्रत्यगृह्णात्।
 तेन वै स पञ्चममिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्त।
 पञ्चममिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्ते।
 य एवं विद्वानश्वं प्रतिगृह्णाति ॥ ३ ॥

[[2-3-4-4]]

अथ योऽविद्वान्प्रतिगृह्णाति।
 पञ्चममस्येन्द्रियस्यापक्रामति।
 तस्य वै प्रजापतेः पुरुषं प्रतिजग्रहुषः।
 षष्ठमिन्द्रियस्यापाक्रामत्।
 तमेतेनैव प्रत्यगृह्णात्।
 तेन वै स षष्ठमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्त।
 षष्ठमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्ते।
 य एवं विद्वान्पुरुषं प्रतिगृह्णाति।
 अथ योऽविद्वान्प्रतिगृह्णाति।
 षष्ठमस्येन्द्रियस्यापक्रामति ॥ ४ ॥

[[2-3-4-5]]

तस्य वै मनोस्तल्पं प्रतिजग्रहुषः।
 सप्तममिन्द्रियस्यापाक्रामत्।
 तमेतेनैव प्रत्यगृह्णात्।
 तेन वै स सप्तममिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्त।
 सप्तममिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्ते।
 य एवं विद्वान्स्तल्पं प्रतिगृह्णाति।
 अथ योऽविद्वान्प्रतिगृह्णाति।

सप्तमस्येन्द्रियस्यापक्रामति।
तस्य वा उक्तानस्याङ्गीरसस्याप्राणत्प्रतिजग्रहुषः।
अष्टममिन्द्रियस्यापक्रामत् ॥ ५ ॥

[[2-3-4-6]]

तदेतेनैव प्रत्यगृह्णात्।
तेन वै सौष्टममिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्त।
अष्टममिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्ते।
य एवं विद्वानप्राणत्प्रतिगृह्णाति।
अथ योऽविद्वान्प्रतिगृह्णाति।
अष्टमस्येन्द्रियस्यापक्रामति ॥
यद्वा इदं किंच।
तत्सर्वमुक्तान एवाङ्गीरसः प्रत्यगृह्णात्।
तदेनं प्रतिगृहीतं नाहिनत्।
यत्किंच प्रतिगृह्णीयात्।
तत्सर्वमुक्तानस्त्वाऽऽङ्गीरसः प्रतिगृह्णात्वित्येव
प्रतिगृह्णीयात्।
इयं वा उक्तान आङ्गीरसः।
अनयैवैनत्प्रतिगृह्णाति।
नैनं हिनस्ति ॥ ६ ॥
तृतीयमिन्द्रियस्यापक्रामच्चतुर्थमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्ताश्वं
प्रतिगृह्णाति
षष्ठमस्येन्द्रियस्यापक्रामत्यष्टममिन्द्रियस्यापक्रामत्प्रतिगृ
ह्णीयाच्चत्वारि च ॥ ४ ॥
तस्य वा अग्नेरहिरण्यं सोमस्य वासस्तदेतेन रुद्रस्य गां
तामेतेन वरुणस्याश्वं प्रजापतेः पुरुषं मनोस्तल्पं
तमेतेनोक्तानस्य तदेतेनाप्राणद्यद्वै।
अर्धं तृतीयमष्टमं तच्चतुर्थं तां पञ्चमं षष्ठं सप्तमं तम्।
तदेतेन द्वे तामेतेनैकं तमेतेन त्रीणि तदेतेनैकम् ॥

[[2-3-5-1]]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति।
यद्दशहोतारः सत्रमासत।
केन ते गृहपतिनाऽऽर्धुवन्।

केन प्रजा असृजन्तेति।
प्रजापतिना वै ते गृहपतिनाऽऽर्धुवन्।
तेन प्रजा असृजन्त।
यच्चतुर्होतारः सत्रमासत।
केन ते गृहपतिनाऽऽर्धुवन्।
केनौषधीरसृजन्तेति।
सोमेन वै ते गृहपतिनाऽऽर्धुवन् ॥ १ ॥

[[2-3-5-2]]

तेनौषधीरसृजन्त।
यत्पञ्चहोतारः सत्रमासत।
केन ते गृहपतिनाऽऽर्धुवन्।
केनैभ्यो लोकेभ्योऽसुरान्प्राणुदन्त।
केनैषां पशूनवृञ्जतेति।
अग्निना वै ते गृहपतिनाऽऽर्धुवन्।
तेनैभ्यो लोकेभ्योऽसुरान्प्राणुदन्त।
तेनैषां पशूनवृञ्जत।
यत्षड्होतारः सत्रमासत।
केन ते गृहपतिनाऽऽर्धुवन् ॥ २ ॥

[[2-3-5-3]]

केनर्तूनकल्पयन्तेति।
धात्रा वै ते गृहपतिनाऽऽर्धुवन्।
तेनर्तूनकल्पयन्त।
यत्सप्तहोतारः सत्रमासत।
केन ते गृहपतिनाऽऽर्धुवन्।
केन सुवरायन्।
केनेमाँल्लोकान्त्समन्वन्निति।
अर्यम्णा वै ते गृहपतिनाऽऽर्धुवन्।
तेन सुवरायन्।
तेनेमाँल्लोकान्त्समन्वन्निति ॥ ३ ॥

[[2-3-5-4]]

एते वै देवा गृहपतयः ।
तान्य एवं विद्वान् ।
अप्यन्यस्य गार्हपते दीक्षते ।
अवान्तरमेव सत्त्रिणामुधोति ॥
यो वा अर्यमणं वेद ।
दानकामा अस्मै प्रजा भवन्ति ।
यज्ञो वा अर्यमा ।
आर्या वसतिरिति वै तमाहुर्यं प्रशंसन्ति ।
आर्यावसतिर्भवति ।
य एवं वेद ॥

[[2-3-5-5]]

यद्वा इदं किंच ।
तत्सर्वं चतुर्होतारः ।
चतुर्होतृभ्योऽधि यज्ञो निर्मितः ।
स य एवं विद्वान्विवदेत् ।
अहमेव भूयो वेद ।
यश्चतुर्होतृन्वेदेति ।
स ह्येव भूयो वेद ।
यश्चतुर्होतृन्वेद ।
यो वै चतुर्होतृणां होतृन्वेद ।
सर्वासु प्रजास्वन्नमत्ति ॥ ५ ॥

[[2-3-5-6]]

सर्वा दिशोऽभिजयति ।
प्रजापतिर्वै दशहोतृणां होता ।
सोमश्चतुर्होतृणां होता ।
अग्निः पञ्चहोतृणां होता ।
धाता षड्होतृणां होता ।
अर्यमा सप्तहोतृणां होता ।
एते वै चतुर्होतृणां होताः ।
तान्य एवं वेद ।
सर्वासु प्रजास्वन्नमत्ति ।
सर्वा दिशोऽभिजयति ॥ ६ ॥

आर्ध्वन्नार्ध्वन्नित्येवं वेदात्ति सर्वा दिशोभि जयति ॥ ५ ॥
वै तेन सत्रं केन ॥

[[2-3-6-1]]

प्रजापतिः प्रजाः सृष्ट्वा व्यस्रश्तत ।
स हृदयं भूतोऽशयत् ।
आत्मन्हा इत्यह्वयत् ।
आपः प्रत्यशृण्वन् ।
ता अग्निहोत्रेणैव यज्ञक्रतुनोपपर्यावर्तन्त ।
ताः कुसिन्धुमुपौहन् ।
तस्मादग्निहोत्रस्य यज्ञक्रतोः ।
एकं ऋत्विक् ।
चतुष्कृत्वोऽह्वयत् ।
अग्निर्वायुरादित्यश्चन्द्रमाः ॥ १ ॥

[[2-3-6-2]]

ते प्रत्यशृण्वन् ।
ते दर्शपूर्णमासाभ्यामेव यज्ञक्रतुनोपपर्यावर्तन्त ।
त उपौहश्चत्वार्यङ्गानि ।
तस्माद्दर्शपूर्णमासयोर्यज्ञक्रतोः ।
चत्वारं ऋत्विजः ।
पञ्चकृत्वोऽह्वयत् ।
पशवः प्रत्यशृण्वन् ।
ते चातुर्मास्यैरेव यज्ञक्रतुनोपपर्यावर्तन्त ।
त उपौहँल्लोमं छवीं मांसमस्थिं मज्जानाम् ।
तस्माच्चातुर्मास्यानां यज्ञक्रतोः ॥ २ ॥

[[2-3-6-3]]

पञ्चत्विजः ।
षड्कृत्वोऽह्वयत् ।
ऋतवः प्रत्यशृण्वन् ।
ते पशुबन्धेनैव यज्ञक्रतुनोपपर्यावर्तन्त ।
त उपौहंस्तनावाण्डौ शिश्रमवाञ्चं प्राणम् ।

तस्मात्पशुबन्धस्य यज्ञक्रतोः ।

षडृत्विजः ।

सप्तकृत्वोऽह्यत ।

होत्राः प्रत्यशृण्वन् ।

ताः सौम्येनैवाध्वरेण यज्ञक्रतुनोपर्यावर्तन्त ॥ ३ ॥

[[2-3-6-4]]

ता उपौहन्त्सप्तशीर्षण्यान्प्राणान् ।

तस्मात्सौम्यस्याध्वरस्य यज्ञक्रतोः ।

सप्त होत्राः प्राचीर्वषड्कुर्वन्ति ।

दशकृत्वोऽह्यत ।

तपः प्रत्यशृणोत् ।

तत्कर्मणैव संवत्सरेण सर्वैर्यज्ञक्रतुभिरुपर्यावर्तत ।

तत्सर्वमात्मानमपरिवर्गमुपौहत् ।

तस्मात्संवत्सरे सर्वे यज्ञक्रतवोऽवरुध्यन्ते ।

तस्माद्दशहोता चतुर्होता ।

पञ्चहोता षड्होता सप्तहोता ।

एकहोत्रे बलिः हरन्ति ।

हरन्त्यस्मै प्रजा बलिम् ।

ऐनमप्रतिख्यातं गच्छति ।

य एवं वेद ॥ ४ ॥

चन्द्रमाश्चातुर्मास्यानां यज्ञक्रतोरेध्वरेण यज्ञक्रतुनोप
पर्यावर्तन्त सप्तहोता चत्वारि च ॥ ६ ॥

[[2-3-7-1]]

प्रजापतिः पुरुषमसृजत ।

सौऽग्निरब्रवीत् ।

ममायमन्नमस्त्विति ।

सौऽबिभेत् ।

सर्वं वै माऽयं प्रधक्ष्यतीति ।

स एताश्चतुर्होतृनात्मस्परणानपश्यत् ।

तानजुहोत् ।

तैर्वै स आत्मानमस्पृणोत् ।

यदग्निहोत्रं जुहोति ।

एकहोतारमेव तद्यज्ञक्रतुमाप्नोत्यग्निहोत्रम् ॥ १ ॥

[[2-3-7-2]]

कुसिन्धं चाऽऽत्मनः स्पृणोति ।

आदित्यस्य च सायुज्यं गच्छति ।

चतुरुन्नयति ।

चतुर्होतारमेव तद्यज्ञक्रतुमाप्नोति दर्शपूर्णमासौ ।

चत्वारि चात्मनोऽङ्गानि स्पृणोति ।

आदित्यस्य च सायुज्यं गच्छति ॥

चतुरुन्नयति ।

समित्पञ्चमी ।

पञ्चहोतारमेव तद्यज्ञक्रतुमाप्नोति चातुर्मास्यानि ।

लोमं छवीं माऽसमस्थिं मज्जानम् ॥ २ ॥

[[2-3-7-3]]

तानि चात्मनः स्पृणोति ।

आदित्यस्य च सायुज्यं गच्छति ।

चतुरुन्नयति ।

द्विर्जुहोति ।

षड्होतारमेव तद्यज्ञक्रतुमाप्नोति पशुबन्धम् ।

स्तनावाण्डौ शिश्रमवाञ्चं प्राणम् ।

तानि चात्मनः स्पृणोति ।

आदित्यस्य च सायुज्यं गच्छति ।

चतुरुन्नयति ।

द्विर्जुहोति ॥ ३ ॥

[[2-3-7-4]]

समित्सप्तमी ।

सप्तहोतारमेव तद्यज्ञक्रतुमाप्नोति सौम्यमध्वरम् ।

सप्त चात्मनः शीर्षण्यान्प्राणान्स्पृणोति ।

आदित्यस्य च सायुज्यं गच्छति ।

चतुरुन्नयति ।

द्विर्जुहोति ।

द्विर्निर्माष्टि।
द्विः प्राश्नाति।
दशहोतारमेव तद्यज्ञक्रतुमाप्नोति संवत्सरम्।
सर्वं चात्मानमपरिवर्गं स्पृणोति।
आदित्यस्य च सायुज्यं गच्छति ॥ ४ ॥
अग्निहोत्रं मज्जानं द्विर्जुहोत्यपरिवर्गं स्पृणोत्येकं च ॥
७ ॥

[[2-3-8-1]]

प्रजापतिरकामयत् प्रजायेयेति।
स तपोऽतप्यत।
सोऽन्तर्वानभवत्।
स हरितः श्यावोऽभवत्।
तस्मात्स्त्र्यन्तर्वली।
हरिणी सती श्यावा भवति।
स विजायमानो गर्भेणाताम्यत्।
स तान्तः कृष्णः श्यावोऽभवत्।
तस्मात्तान्तः कृष्णः श्यावो भवति।
तस्यासुरेवाजीवत् ॥ १ ॥

[[2-3-8-2]]

तेनासुनाऽसुरानसृजत।
तदसुराणामसुरत्वम्।
य एवमसुराणामसुरत्वं वेद।
असुमानेव भवति।
नैनमसुर्जहाति।
सोऽसुरान्सृष्ट्वा पितेवामन्यत।
तदनु पितृन्सृजत।
तत्पितृणां पितृत्वम्।
य एवं पितृणां पितृत्वं वेद।
पितेवैव स्वाना भवति ॥ २ ॥

[[2-3-8-3]]

यन्त्यस्य पितरो हवाम्।
स पितृन्सृष्ट्वाऽमनस्यत्।
तदनु मनुष्यान्सृजत।
तन्मनुष्याणां मनुष्यत्वम्।
य एवं मनुष्याणां मनुष्यत्वं वेद।
मनस्व्येव भवति।
नैनं मनुर्जहाति।
तस्मै मनुष्यान्सृजानाय।
दिवा देवत्राऽभवत्।
तदनु देवानसृजत।
तद्देवानां देवत्वम्।
य एवं देवानां देवत्वं वेद।
दिवा हैवास्य देवत्रा भवति।
तानि वा एतानि चत्वार्यम्भांसि।
देवा मनुष्याः पितरोऽसुराः।
तेषु सर्वेष्वम्भो नभ इव भवति।
य एवं वेद ॥ ३ ॥
अजीवत्स्वाना भवति देवानसृजत सप्त च ॥ ८ ॥

[[2-3-9-1]]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति।
यो वा इमं विद्यात्।
यतोऽयं पवते।
यदभिपवते।
यदभिसंपवते।
सर्वमायुरियात्।
न पुराऽऽयुषः प्रमीयेत।
पशुमान्त्स्यात्।
विन्देत प्रजाम्।
यो वा इमं वेद ॥ १ ॥

[[2-3-9-2]]

यतोऽयं पवते।
यदभिपवते।

यद्भिःसंपवते।
सर्वमायुरेति।
न पुराऽऽयुषः प्रमीयते।
पशुमान्भवति।
विन्दते प्रजाम्।
अद्भ्यः पवते।
अपौऽभिपवते।
अपौऽभिसंपवते ॥ २ ॥

[[2-3-9-3]]

अस्याः पवते।
इमामभिपवते।
इमामभिसंपवते।
अग्नेः पवते।
अग्निमभिपवते।
अग्निमभिसंपवते।
अन्तरिक्षात्पवते।
अन्तरिक्षमभिपवते।
अन्तरिक्षमभिसंपवते।
आदित्यात्पवते ॥ ३ ॥

[[2-3-9-4]]

आदित्यमभिपवते।
आदित्यमभिसंपवते।
द्योः पवते।
दिवमभिपवते।
दिवमभिसंपवते।
दिग्भ्यः पवते।
दिशोऽभिपवते।
दिशोऽभिसंपवते।
स यत्पुरस्ताद्वाति।
प्राण एव भूत्वा पुरस्ताद्वाति ॥ ४ ॥

[[2-3-9-5]]

तस्मात्पुरस्ताद्वातम्।
सर्वाः प्रजाः प्रतिनन्दन्ति।
प्राणो हि प्रियः प्रजानाम्।
प्राण इव प्रियः प्रजानां भवति।
य एवं वेद।
स वा एष प्राण एव।
अथ यद्दक्षिणतो वाति।
मातरिश्वैव भूत्वा दक्षिणतो वाति।
तस्माद्दक्षिणतो वान्तं विद्यात्।
सर्वा दिश आवाति ॥ ५ ॥

[[2-3-9-6]]

सर्वा दिशोऽनुविवाति।
सर्वा दिशोऽनुसंवातीति।
स वा एष मातरिश्वैव।
अथ यत्पश्चाद्वाति।
पर्वमान एव भूत्वा पश्चाद्वाति।
पूतमस्मा आहरन्ति।
पूतमुपहरन्ति।
पूतमश्नाति।
य एवं वेद।
स वा एष पर्वमान एव ॥ ६ ॥

[[2-3-9-7]]

अथ यदुत्तरतो वाति।
सवितैव भूत्वोत्तरतो वाति।
सवितैव स्वानां भवति।
य एवं वेद।
स वा एष सवितैव।
ते य एनं पुरस्तादायन्तमुपवदन्ति।
य एवास्य पुरस्तात्पामानः।
ताश्चेऽपघ्नन्ति।

पुरस्तादितरान्पाप्मनः सचन्ते।
अथ य एनं दक्षिणत आयन्तमुपवदन्ति ॥ ७ ॥

[[2-3-9-8]]

य एवास्य दक्षिणतः पाप्मानः।
तास्तेऽपघ्नन्ति।
दक्षिणत इतरान्पाप्मनः सचन्ते।
अथ य एनं पश्चादायन्तमुपवदन्ति।
य एवास्य पश्चात्पाप्मानः।
तास्तेऽपघ्नन्ति।
पश्चादितरान्पाप्मनः सचन्ते।
अथ य एनमुत्तरत आयन्तमुपवदन्ति।
य एवास्योत्तरतः पाप्मानः।
तास्तेऽपघ्नन्ति ॥ ८ ॥

[[2-3-9-9]]

उत्तरत इतरान्पाप्मनः सचन्ते।
तस्मादेवं विद्वान्।
वीवं नृत्येत्।
प्रेवं चलेत्।
व्यस्यैवाक्ष्यौ भाषेत।
मण्टयेदिव।
क्राथयेदिव।
शृङ्गायेतेव।
उत मोपवदेयुः।
उत मे पाप्मानमपहन्युरिति।
स यां दिशस् सनिमेघ्यन्त्स्यात्।
यदा तां दिशं वातौ वायात्।
अथ प्रवेयात्।
प्र वा धावयेत्।
सातमेव रदितं व्यूढं गन्धमभि प्रच्यवते।
आऽस्य तं जनपदं पूर्वा कीर्तिर्गच्छति।
दानकामा अस्मै प्रजा भवन्ति।
य एवं वेद ॥ ९ ॥

वेद संपवत आदित्यात्पवते वात्या वात्येष पवमान एव
दक्षिणत आयन्तमुप वदन्त्युत्तरतः
पाप्मानस्तास्तेऽपघ्नन्तीत्यष्टौ च ॥ ९ ॥

[[2-3-10-1]]

प्रजापतिः सोमस् राजानमसृजत।
तं त्रयो वेदा अन्वसृज्यन्त।
तान्हस्तेऽकुरुत।
अथ ह सीता सावित्री।
सोमस् राजानं चकमे।
श्रद्धामु स चकमे।
सा ह पितरं प्रजापतिमुपससार।
तस् होवाच।
नमस्ते अस्तु भगवः।
उप त्वाऽयानि ॥ १ ॥

[[2-3-10-2]]

प्र त्वा पद्ये।
सोमं वै राजानं कामये।
श्रद्धामु स कामयत इति।
तस्या उ ह स्थागरमलङ्कारं कल्पयित्वा।
दर्शहोतारं पुरस्ताद्धारव्याय।
चतुर्होतारं दक्षिणतः।
पञ्चहोतारं पश्चात्।
षड्होतारमुत्तरतः।
सप्तहोतारमुपरिष्ठात्।
संभारैश्च पत्निभिश्च मुखेऽलंकृत्य ॥ २ ॥

[[2-3-10-3]]

आऽस्यार्धं वव्राज।
तास् होदीक्ष्योवाच।
उप माऽऽवर्तस्वेति।
तस् होवाच।

भोगं तु म आचक्ष्व।
एतन्म आचक्ष्व।
यत्ते पाणाविति।
तस्या उ ह त्रीन्वेदान्प्रददौ।
तस्मादु ह स्त्रियो भोगमैव हारयन्ते।
स यः कामयेत प्रियः स्यामिति ॥ ३ ॥

[[2-3-10-4]]

यं वा कामयेत प्रियः स्यादिति।
तस्मा एतः स्थागरमलंकारं कल्पयित्वा।
दशहोतारं पुरस्ताद्ब्याख्याय।
चतुर्होतारं दक्षिणतः।
पञ्चहोतारं पश्चात्।
षड्होतारमुत्तरतः।
सप्तहोतारमुपरिष्ठात्।
संभारैश्च पत्निभिश्च मुखेऽलंकृत्य।
आऽस्यार्धं व्रजेत्।
प्रियो ह वै भवति ॥ ४ ॥
अयान्यलंकृत्य स्यामिति भवति ॥ १० ॥

[[2-3-11-1]]

ब्रह्मात्मन्वदसृजत।
तदकामयत।
समात्मना पद्येयेति।
आत्मन्नात्मन्नित्यामन्त्रयत।
तस्मै दशमः हूतः प्रत्यशृणोत्।
स दशहूतोऽभवत्।
दशहूतो ह वै नामैषः।
तं वा एतं दशहूतः सन्तम्।
दशहोतेत्याचक्षते परोक्षेण।
परोक्षप्रिया इव हि देवाः ॥ १ ॥

[[2-3-11-2]]

आत्मन्नात्मन्नित्यामन्त्रयत।
तस्मै सप्तमः हूतः प्रत्यशृणोत्।
स सप्तहूतोऽभवत्।
सप्तहूतो ह वै नामैषः।
तं वा एतः सप्तहूतः सन्तम्।
सप्तहोतेत्याचक्षते परोक्षेण।
परोक्षप्रिया इव हि देवाः।
आत्मन्नात्मन्नित्यामन्त्रयत।
तस्मै षष्ठः हूतः प्रत्यशृणोत्।
स षड्हूतोऽभवत्।

[[2-3-11-3]]

षड्हूतो ह वै नामैषः।
तं वा एतः षड्हूतः सन्तम्।
षड्होतेत्याचक्षते परोक्षेण।
परोक्षप्रिया इव हि देवाः।
आत्मन्नात्मन्नित्यामन्त्रयत।
तस्मै पञ्चमः हूतः प्रत्यशृणोत्।
स पञ्चहूतोऽभवत्।
पञ्चहूतो ह वै नामैषः।
तं वा एतं पञ्चहूतः सन्तम्।
पञ्चहोतेत्याचक्षते परोक्षेण ॥ ३ ॥

[[2-3-11-4]]

परोक्षप्रिया इव हि देवाः।
आत्मन्नात्मन्नित्यामन्त्रयत।
तस्मै चतुर्थः हूतः प्रत्यशृणोत्।
स चतुर्हूतोऽभवत्।
चतुर्हूतो ह वै नामैषः।
तं वा एतं चतुर्हूतः सन्तम्।
चतुर्होतेत्याचक्षते परोक्षेण।
परोक्षप्रिया इव हि देवाः।
तमब्रवीत्।
त्वं वै मे नेदिष्ठः हूतः प्रत्यश्रौषीः।

त्वयैनानाख्यातार इति।

तस्मान्नु हैनाश्चतुर्होतार इत्याचक्षते।

तस्माच्छुश्रूषुः पुत्राणां हृद्यतमः।

नेदिष्ठो हृद्यतमः।

नेदिष्ठो ब्रह्मणो भवति।

य एवं वेद ॥ ४ ॥

देवाः षड्भूतोऽभवत्पञ्चहोतेत्याचक्षते परोक्षेणाश्रौषीः षड् ॥

११ ॥

ब्रह्मवादिनः किं दक्षिणां यो वा अविद्वान्तस्य वै

ब्रह्मवादिनो यद्दशहोतारः प्रजापतिर्व्यस्रं प्रजापतिः पुरुषं

प्रजापतिरकामयत् स तपः सोऽन्तर्वान्ब्रह्मवादिनो यो वा

इमं विद्यात्प्रजापतिः सोमं राजानं ब्रह्मात्मन्वदेकादश ॥

११ ॥

ब्रह्मवादिनस्तस्य वा अग्नेर्यद्वा इदं किंच

प्रजापतिरकामयत् सोऽन्तर्वान्य एवास्य दक्षिणतः

पञ्चाशत् ॥ ५० ॥

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 2, Chapter 4

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[2-4-1-1]]

जुष्टो दर्मना अतिथिर्दुरोणे।
इमं नो यज्ञमुपयाहि विद्वान्।
विश्वा अग्नेऽभियुजो विहत्य।
शत्रूयतामाभरा भोजनानि।
अग्ने शर्धं महते सौभगाय।
तव द्युम्नान्युत्तमानि सन्तु।
सं जास्पत्यं सुयममाकृणुष्व।
शत्रूयतामभितिष्ठा महासि।
अग्ने यो नोऽभितो जनः।
वृको वारो जिघासति ॥ १ ॥

[[2-4-1-2]]

तास्त्वं वृत्रहञ्जहि।
वस्वस्मभ्यमाभर।
अग्ने यो नोऽभिदासति।
समानो यश्च निष्ठाः।
इध्मस्येव प्रक्षायतः।
मा तस्योच्छेषि किञ्चन।
त्वमिन्द्राभिभूरसि।
देवो विज्ञातवीर्यः।
वृत्रहा पुरुचेतनः।
अप प्राचं इन्द्र विश्वां अमित्रान् ॥ २ ॥

[[2-4-1-3]]

अपार्पाचो अभिभूते नुदस्व।
अपोदीचो अपशूराधराचं ऊरौ।
यथा तव शर्मन्मदैम।
तमिन्द्रं वाजयामसि।

महे वृत्राय हन्तवे।
स वृषा वृषभो भुवत्।
युजे रथं गवेषणं हरिभ्याम्।
उप ब्रह्माणि जुजुषाणमस्थुः।
विबाधिष्टास्य रोदसी महित्वा।
इन्द्रो वृत्राण्यप्रतीजघन्वान् ॥ ३ ॥

[[2-4-1-4]]

हव्यवाहमभिमातिषाहम्।
रक्षोहणं पृतनासु जिष्णुम्।
ज्योतिष्मन्तं दीद्यतं पुरन्ध्रम्।
अग्निं स्विष्टकृतमाहुवेम।
स्विष्टमग्ने अभि तत्पृणाहि।
विश्वा देव पृतना अभिष्य।
उरुं नः पन्थां प्रदिशन्विभाहि।
ज्योतिष्मद्धेह्यजरं न आयुः।
त्वामग्ने हविष्मन्तः।
देवं मर्तास ईडते ॥ ४ ॥

[[2-4-1-5]]

मन्ये त्वा जातवेदसम्।
स हव्या वक्ष्यानुषक्।
विश्वानि नो दुर्गहा जातवेदः।
सिन्धुं न नावा दुरिताऽतिपर्षि।
अग्ने अत्रिवन्मनसा गृणानः।
अस्माकं बोध्यविता तनूनाम्।
पूषा गा अन्वेतु नः।
पूषा रक्षत्वर्वतः।
पूषा वाजं सनोतु नः ॥
पूषेमा आशा अनुवेद सर्वाः ॥ ५ ॥

[[2-4-1-6]]

सो अस्मां अभयतमेन नेषत्।

स्वस्तिदा अघृणिः सर्ववीरः।
 अप्रयुच्छन्पुर एतु प्रजानन्।
 त्वमग्ने सप्रथा असि।
 जुष्टो होता वरेण्यः।
 त्वया यज्ञं वितन्वते।
 अग्नी रक्षांसि सेधति।
 शुक्रशौचिरमर्त्यः।
 शुचिः पावक ईड्यः।
 अग्ने रक्षां णो अहंसः ॥ ६ ॥

[[2-4-1-7]]

प्रतिष्म देव रीषतः।
 तपिष्ठैरजरो दह।
 अग्ने हंसिन्यत्रिणाम्।
 दीद्यन्मर्त्येष्व।
 स्वे क्षयै शुचिव्रत।
 आ वात वाहि भेषजम्।
 वि वात वाहि यद्रपः।
 त्वं हि विश्वभेषजः।
 देवानां दूत ईयसे।
 द्वाविमौ वातौ वातः ॥ ७ ॥

[[2-4-1-8]]

आ सिन्धोरा परावतः।
 दक्षं मे अन्य आवातु।
 पराऽन्यो वातु यद्रपः।
 यद्दो वात ते गृहे।
 अमृतस्य निधिर्हितः।
 ततो नो देहि जीवसै।
 ततो नो धेहि भेषजम्।
 ततो नो मह आवह।
 वात आवातु भेषजम्।
 शम्भूर्मयोभूर्नो हृदे ॥ ८ ॥

[[2-4-1-9]]

प्र ण आयूषि तारिषत।
 त्वमग्ने अयाऽसि।
 अया सन्मनसा हितः।
 अया सन्हव्यमूहिषे।
 अया नो धेहि भेषजम्।
 इष्टो अग्निराहुतः।
 स्वाहाकृतः पिपर्तु नः।
 स्वगा देवेभ्य इदं नमः।
 कामो भूतस्य भव्यस्य।
 सम्राडेको विराजति ॥ ९ ॥

[[2-4-1-10]]

स इदं प्रतिपप्रथे।
 ऋतुत्सृजते वशी।
 कामस्तदग्ने समवर्तताधि।
 मनसो रेतः प्रथमं यदासीत।
 सतो बन्धुमसति निरविन्दन्।
 हृदि प्रतीष्या कवयो मनीषा।
 त्वया मन्यो सरथमारुजन्तः।
 हर्षमाणासो धृषता मरुत्वः।
 तिग्मेष्व आयुधा सशिशानाः।
 उपप्रयन्ति नरो अग्निरूपाः ॥ १० ॥

[[2-4-1-11]]

मन्युर्भगो मन्युरेवास देवः।
 मन्युर्होता वरुणो विश्ववेदाः।
 मन्युं विश ईडते देवयन्तीः।
 पाहि नो मन्यो तपसा श्रमैण।
 त्वमग्ने व्रतभृच्छुचिः।
 देवा आसादया इह।
 अग्ने हव्याय वोढवे।
 व्रता नु बिभ्रद्व्रतपा अदाभ्यः।

यजानो देवाः अजरः सुवीरः।
दधद्रत्नानि सुविदानो अग्ने।
गोपाय नो जीवसे जातवेदः ॥ ११ ॥
जिघांसत्यमित्राञ्जघन्वानीडते सर्वा अहंसो वातो हृदे
राजत्यग्निरूपाः सुविदानो अग्न एकं च ॥ १ ॥

[[2-4-2-1]]

चक्षुषो हेते मनसो हेते।
वाचो हेते ब्रह्मणो हेते।
यो माऽघायुरभिदासति।
तमग्ने मेन्याऽमेनिं कृणु।
यो मा चक्षुषा यो मनसा।
यो वाचा ब्रह्मणाऽघायुरभिदासति।
तयाऽग्ने त्वं मेन्या।
अमुममेनिं कृणु।
यत्किंचासौ मनसा यच्च वाचा।
यज्ञैर्जुहोति यजुषा हविर्भिः ॥ १ ॥

[[2-4-2-2]]

तन्मृत्युर्निर्ऋत्या संविदानः।
पुरा दिष्टदाहुतीरस्य हन्तु।
यातुधाना निर्ऋतिरादु रक्षः।
ते अस्य घ्नन्त्वनृतेन सत्यम्।
इन्द्रैषिता आज्यमस्य मध्नन्तु।
मा तत्समृद्धिं यदसौ करोति।
हन्मि तेऽहं कृतं हविः।
यो मे घोरमचीकृतः।
अपाञ्चौ त उभौ बाहू।
अपनह्याम्यास्यम् ॥ २ ॥

[[2-4-2-3]]

अपनह्यामि ते बाहू।
अपनह्याम्यास्यम्।

अग्नेर्देवस्य ब्रह्मणा।
सर्वं तेऽवधिषं कृतम्।
पुराऽमुष्यं वषट्कारात्।
यज्ञं देवेषु नस्कृधि।
स्विष्टमस्माकं भूयात्।
माऽस्मान्प्रापन्नरातयः।
अन्ति दूरे सतो अग्ने।
भ्रातृव्यस्याभिदासतः ॥ ३ ॥

[[2-4-2-4]]

वषट्कारेण वज्रेण।
कृत्याः हन्मि कृतामहम्।
यो मा नक्तं दिवा सायम्।
प्रातश्चाहो निपीयति।
अद्या तमिन्द्र वज्रेण।
भ्रातृव्यं पादयामसि।
इन्द्रस्य गृहोऽसि तं त्वा।
प्रपद्ये सगुः साश्वः।
सह यन्मे अस्ति तेन।
ईडे अग्निं विपश्चितम् ॥ ४ ॥

[[2-4-2-5]]

गिरा यज्ञस्य साधनम्।
श्रुष्टीवानं धितावानम्।
अग्ने शक्रेम ते वयम्।
यमं देवस्य वाजिनः।
अति द्वेषाःषि तरेम।
अवतं मा समनसौ समौकसौ।
सचेतसौ सरैतसौ।
उभौ मामवतं जातवेदसौ।
शिवौ भवतमद्य नः।
स्वयं कृण्वानः सुगमप्रयावम् ॥ ५ ॥

[[2-4-2-6]]

तिग्मशृङ्गो वृषभः शोशुचानः ।
प्रत्नः सधस्थमनुपश्यमानः ।
आ तन्तुमग्निर्दिव्यं ततान ।
त्वं नस्तन्तुरुत सेतुरग्ने ।
त्वं पन्था भवसि देवयानः ।
त्वयाऽग्ने पृष्ठं वयमारुहेम ।
अथा देवैः सधमादं मदेम ।
उदुत्तमं मुमुग्धि नः ।
वि पाशं मध्यमं चृत ।
अवाधमानि जीवसे ॥

[[2-4-2-7]]

वयः सौम व्रते तव ।
मनस्तनूषु विभ्रतः ।
प्रजावन्तो अशीमहि ।
इन्द्राणी देवी सुभगा सुपत्नी ।
उदःशेन पतिविद्ये जिगाय ।
त्रिःशदस्या जघनं योजनानि ।
उपस्थ इन्द्रः स्थविरं बिभर्ति ॥
सेना ह नाम पृथिवी धनञ्जया ।
विश्वव्यचा अदितिः सूर्यत्वक् ।
इन्द्राणी देवी प्रासहा ददाना ॥ ७ ॥

[[2-4-2-8]]

सा नो देवी सुहवा शर्म यच्छतु ॥
आ त्वाऽहार्षमन्तरभूः ।
ध्रुवस्तिष्ठाविचाचलिः ।
विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु ।
मा त्वद्राष्टमधिभ्रशत् ।
ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा पृथिवी ।
ध्रुवं विश्वमिदं जगत् ।
ध्रुवा ह पर्वता इमे ।

ध्रुवो राजा विशामयम् ।
इहैवैधि मा व्यथिष्ठाः ॥ ८ ॥

[[2-4-2-9]]

पर्वत इवाविचाचलिः ।
इन्द्र इवेह ध्रुवस्तिष्ठ ।
इह राष्ट्रमु धारय ॥
अभितिष्ठ पृतन्यतः ।
अधरे सन्तु शत्रवः ।
इन्द्र इव वृत्रहा तिष्ठ ।
अपः क्षेत्राणि संजयन् ।
इन्द्र एणमदीधरत् ।
ध्रुवं ध्रुवेण हविषा ।
तस्मै देवा अधिब्रवन् ।
अयं च ब्रह्मणस्पतिः ॥
हविर्भिरास्यमभि दासतो विपश्चितमप्रयावं जीवसे ददाना
व्यथिष्ठा ब्रवन्नेकं च ॥ २ ॥

[[2-4-3-1]]

जुष्टी नरो ब्रह्मणा वः पितृणाम् ।
अक्षमव्ययं न किला रिषाथ ।
यच्छकरीषु बृहता रवेण ।
इन्द्रे शुष्ममदधाथा वसिष्ठाः ।
पावका नः सरस्वती ।
वाजेभिर्वाजिनीवती ।
यज्ञं वष्टु धिया वंसुः ।
सरस्वत्यभि नो नेषि वस्यः ।
मा पस्फरीः पयसा मा न आधक् ।
जुषस्व नः सख्या वेश्या च ॥ १ ॥

[[2-4-3-2]]

मा त्वक्षेत्राण्यरणानि गन्म ।
वृञ्जे हविर्नमसा बर्हिरग्नौ ।

अयामि स्रुघृतवती सुवृक्तिः।
 अम्यक्षि सद्म सदने पृथिव्याः।
 अश्रायि यज्ञः सूर्ये न चक्षुः।
 इहार्वाञ्चमतिहये।
 इन्द्रं जैत्राय जेतवे।
 अस्माकमस्तु केवलः।
 अर्वाञ्चमिन्द्रममुतौ हवामहे।
 यो गोजिद्धनजिदश्चजिद्यः ॥ २ ॥

[[2-4-3-3]]

इमं नो यज्ञं विहवे जुषस्व।
 अस्य कुर्मो हरिवो मेदिनं त्वा।
 असंमृष्टो जायसे मातृवोः शुचिः।
 मन्द्रः कविरुदतिष्ठो विवस्वतः।
 घृतेन त्वाऽवर्धयन्नग्र आहुत।
 धूमस्ते केतुरभवद्विवि श्रितः ॥
 अग्निरग्रै प्रथमो देवतानाम्।
 संयातानामुत्तमो विष्णुरासीत्।
 यजमानाय परिगृह्य देवान्।
 दीक्षयेदं हविरागच्छतं नः ॥ ३ ॥

[[2-4-3-4]]

अग्निश्च विष्णो तप उत्तमं महः।
 दीक्षापालेभ्यो वनतं हि शक्रा।
 विश्वेदेवैर्यज्ञियैः संविदानौ।
 दीक्षामस्मै यजमानाय धत्तम्।
 प्र तद्विष्णुः स्तवते वीर्याय।
 मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः।
 यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेषु।
 अधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा।
 नू मर्तो दयते सनिष्यन्त्यः।
 विष्णाव उरुगायाय दाशत ॥ ४ ॥

[[2-4-3-5]]

प्र यः सत्राचा मनसा यजातै।
 एतावन्तं नर्यमाविवासात्।
 विचक्रमे पृथिवीमेष एताम्।
 क्षेत्राय विष्णुर्मनुषे दशस्यन्।
 ध्रुवासौ अस्य कीरयो जनासः।
 उरुक्षितिः सुजनिमाचकार।
 त्रिदेवः पृथिवीमेष एताम्।
 विचक्रमे शतर्चसं महित्वा।
 प्र विष्णुरस्तु तवसस्तवीयान्।
 त्वेषु ह्यस्य स्थविरस्य नाम ॥ ५ ॥

[[2-4-3-6]]

होतारं चित्ररथमध्वरस्यं।
 यज्ञस्य यज्ञस्य केतुं रुशन्तम्।
 प्रत्यर्धि देवस्य देवस्य म्हा।
 श्रिया त्वग्निमतिथिं जनानाम्।
 आ नो विश्वाभिरूतिभिः सजोषाः।
 ब्रह्म जुषाणो हर्यश्च याहि।
 वरीवृजत्स्थविरैभिः सुशिप्र।
 अस्मे दधद्वृषणं शुष्ममिन्द्र।
 इन्द्रः सुवर्षा जनयन्नहानि।
 जिगायोशिग्भिः पृतना अभिश्रीः ॥ ६ ॥

[[2-4-3-7]]

प्रारोचयन्मनवे केतुमहाम्।
 अविन्दज्ज्योतिर्बृहते रणाय।
 अश्विनाववसे निहये वाम्।
 आ नूनं यातं सुकृताय विप्रा।
 प्रातर्युक्तेन सुवृता रथेन।
 उपागच्छतमवसाऽऽगतं नः।
 अविष्टं धीष्वश्विना न आसु।
 प्रजावद्रेतो अहयं नो अस्तु।

आवाँ तोके तनये तूतुजानाः।
सुरत्नासो देववीतिं गमेम ॥ ७ ॥

[[2-4-3-8]]

त्व॑ सोम॑ क्रतुभिः सुक्रतुर्भूः।
त्वं दक्षैः सुदक्षो विश्ववेदाः।
त्वं वृषां वृषत्वेभिर्महित्वा।
द्युम्नेभिर्द्युम्नभवो नृचक्षाः।
अषाढं युत्सु पृतनासु परिमम्।
सुवर्षामप्स्वां वृजनस्य गोपाम्।
भरेषुजा॑ सुक्षिति॑ सुश्रवसम्।
जयन्तं त्वामनु मदेम सोम।
भवा मित्रो न शेव्यो घृतासुतिः।
विभूतद्युम्न एव्या उ सप्रथाः ॥ ८ ॥

[[2-4-3-9]]

अधां ते विष्णो विदुषाचिदृध्यः।
स्तोमो यज्ञस्य राध्यो हविष्मतः।
यः पूर्व्याय वेधसे नवीयसे।
सुमज्जानये विष्णवे ददाशति।
यो जातमस्य महतो महि ब्रवात्।
सेदुः श्रवोभिर्युज्यंचिदभ्यसत्।
तमु स्तोतारः पूर्व्यं यथा विद ऋतस्य।
गर्भं हविषा पिपर्तन।
आऽस्य जानन्तो नामचिद्विवक्तन।
बृहत्ते विष्णो सुमतिं भजामहे ॥ ९ ॥

[[2-4-3-10]]

इमा धाना घृतस्रुवः।
हरी इहोपवक्षतः।
इन्द्रं सुखतमे रथै।
एष ब्रह्मा प्र ते महे।
विदथे शंसिषं हरी।

य ऋत्वियः प्र ते वन्वे।
वनुषो हर्यतं मदम्।
इन्द्रो नाम घृतं न यः।
हरिभिश्चारु सेचते।
श्रुतो गण आ त्वा विशन्तु ॥ १० ॥

[[2-4-3-11]]

हरिवर्षसं गिरः।
आ चर्षणिप्रा वृषभो जनानाम्।
राजा कृष्टीनां पुरुहूत इन्द्रः।
स्तुतः श्रवस्यन्नवसोपमद्रिक्।
युत्त्वा हरी वृषणाऽऽयाह्यर्वाङ्।
प्र यत्सिन्धवः प्रसवं यदायन्।
आपः समुद्रं रथ्यैव जग्मुः।
अतश्चिदिन्द्रः सदसो वरीयान्।
यदी॑ सोमः पृणाति दुग्धो अशुः।
हयामसि त्वेन्द्र याह्यर्वाङ् ॥ ११ ॥

[[2-4-3-12]]

अरं ते सोमस्तनुवै भवाति।
शतक्रतो मादयस्वा सुतेषु।
प्रास्मा॑ अ॒व॒ पृतनासु प्र युत्सु।
इन्द्राय॑ सोमाः प्रदिवो विदानाः।
ऋभुर्येभिवृषपर्वा विहायाः।
प्रयम्यमाणान्प्रति षू गृभाय।
इन्द्र॑ पिब वृषधूतस्य वृष्णाः।
अहेडमान॑ उपयाहि यज्ञम्।
तुभ्यं पवन्त॑ इन्द्रवः सुतासः।
गावो न वज्रिन्स्वमोको अच्छ ॥ १२ ॥

[[2-4-3-13]]

इन्द्रागहि प्रथमो यज्ञियानाम्।
या ते काकुत्सुकृता या वरिष्ठा।

यया शश्वत्पिबसि मध्व ऊर्मिम्।
 तया पाहि प्र ते अध्वर्युरस्थात्।
 सं ते वज्रौ वर्ततामिन्द्र गव्युः।
 प्रातर्युजा विबोधय।
 अश्विना वेह गच्छतम्।
 अस्य सोमस्य पीतयै।
 प्रातर्यावाणा प्रथमा यजध्वम्।
 पुरा गृध्रादररुषः पिबाथः।
 प्रातर्हि यज्ञमश्विना दधाते।
 प्रशंसन्ति कवयः पूर्वभाजः।
 प्रातर्यजध्वमश्विना हिनोत।
 न सायमस्ति देवया अजुष्टम्।
 उतान्यो अस्मद्यजते विचायः।
 पूर्वं पूर्वं यजमानो वनीयान् ॥ १३ ॥
 चाश्वजिद्यो गच्छतं नो दाशन्नामाभिश्चीर्गमेम सप्रथा
 भजामहे विशन्तु याह्यर्वाडच्छ पिबाथः षड् ॥ ३ ॥

[[2-4-4-1]]

नक्तं जाताऽस्यौषधे।
 रामे कृष्णे असिक्रि च।
 इदं रजनि रजय।
 किलासं पलितं च यत्।
 किलासं च पलितं च।
 निरितो नाशया पृषत्।
 आ नः स्वो अश्रुतां वर्णः।
 परां श्वेतानि पातय।
 असितं ते निलयनम्।
 आस्थानमसितं तव ॥ १ ॥

[[2-4-4-2]]

असिक्रियस्योषधे।
 निरितो नाशया पृषत्।
 अस्थिजस्य किलासस्य।
 तनूजस्य च यत्त्वचि।

कृत्यया कृतस्य ब्रह्मणा।
 लक्ष्मं श्वेतमनीनशम्।
 सरूपा नाम ते माता।
 सरूपो नाम ते पिता।
 सरूपाऽस्योषधे सा।
 सरूपमिदं कृधि ॥ २ ॥

[[2-4-4-3]]

शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रम्।
 अस्मिन्भरे नृतमं वाजसातौ।
 शृण्वन्तमुग्रमूतयै समत्सु।
 घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्।
 धूनुथ द्यां पर्वतान्दाशुषे वसु।
 नि वो वना जिहते यामनो भिया।
 कोपयथ पृथिवीं पृश्निमातरः।
 युधे यदुग्राः पृषतीरयुग्ध्वम्।
 प्रवैपयन्ति पर्वतान्।
 विविञ्चन्ति वनस्पतीन् ॥ ३ ॥

[[2-4-4-4]]

प्रोऽवारत मरुतो दुर्मदा इव।
 देवासः सर्वया विशा।
 पुरुत्रा हि सदृङ्ङुसि।
 विशो विश्वा अनु प्रभु।
 समत्सु त्वा हवामहे।
 समत्स्वग्निमवसे।
 वाजयन्तौ हवामहे।
 वाजेषु चित्रराधसम्।
 संगच्छध्वं संवदध्वम्।
 सं वो मनांसि जानताम् ॥ ४ ॥

[[2-4-4-5]]

देवा भागं यथा पूर्वं।

संज्ञानाना उपासत।
समानो मन्त्रः समितिः समानी।
समानं मनः सह चित्तमेषाम्।
समानं केतो अभि सश्रभध्वम्।
संज्ञानेन वो हविषा यजामः।
समानी व आकूतिः।
समाना हृदयानि वः।
समानमस्तु वो मनः।
यथा वः सुसहासति ॥ ५ ॥

[[2-4-4-6]]

संज्ञानं नः स्वैः।
संज्ञानमरणैः।
संज्ञानमश्विना युवम्।
इहास्मासु नियच्छतम्।
संज्ञानं मे बृहस्पतिः।
संज्ञानं सविता करत।
संज्ञानमश्विना युवम्।
इह मह्यं नियच्छतम्।
उपं च्छायामिव घृणैः।
अगन्म शर्म ते वयम् ॥ ६ ॥

[[2-4-4-7]]

अग्ने हिरण्यसंहशः।
अदब्धेभिः सवितः पायुभिष्टम्।
शिवेभिर्द्य परिपाहि नो गयम्।
हिरन्यजिह्वः सुविताय नव्यसे।
रक्षा मार्किर्नो अघशंस ईशत।
मदे मदे हि नो ददुः।
यूथा गवामृजुक्रतुः।
संगृभाय पुरुशता।
उभया हस्त्या वसु।
शिशीहि राय आभर ॥ ७ ॥

[[2-4-4-8]]

शिप्रिन्वाजानां पते।
शचीवस्तव दसना।
आ तू न इन्द्र भाजय।
गोष्वश्वेषु शुश्रुषु।
सहस्रेषु तुवीमघ।
यद्देवा देव हेडनम्।
देवासश्चकृमा वयम्।
आदित्यास्तस्मान्मा यूयम्।
ऋतस्यर्तेन मुञ्चत।
ऋतस्यर्तेनादित्याः ॥ ८ ॥

[[2-4-4-9]]

यजत्रा मुञ्चतेह मा।
यज्ञैर्वी यज्ञवाहसः।
आशिक्षन्तो न शेकिम।
मेदस्वता यजमानाः।
सुचाऽऽज्येन जुह्वतः।
अकामा वो विश्वे देवाः।
शिक्षन्तो नोपशेकिम।
यदि दिवा यदि नक्तम्।
एन एनस्योऽकरत।
भूतं मा तस्माद्भव्यं च ॥ ९ ॥

[[2-4-4-10]]

द्रुपदादिव मुञ्चतु।
द्रुपदादिवेन्मुमुचानः।
स्विन्नः स्नात्वी मलादिव।
पूतं पवित्रेणैवाज्यम्।
विश्वे मुञ्चन्तु मैनसः।
उद्वयं तमसस्परि।
पश्यन्तो ज्योतिरुत्तरम्।
देवं देवत्रा सूर्यम्।

अगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥ १० ॥
तव कृधि वनस्पतीञ्जानतामसति वयं भरादित्याश्च नव
च ॥ ४ ॥

[[2-4-5-1]]

वृषा सो अशुः पवते हविष्मान्तसोमः ।
इन्द्रस्य भाग ऋतयुः शतायुः ।
समा वृषाणं वृषभं कृणोतु ।
प्रियं विशासं सर्ववीरसुवीरम् ।
कस्य वृषा सुते सचा ।
नियुत्वान्वृषभो रणत ।
वृत्रहा सोमपीतये ।
यस्ते शृङ्ग वृषो नपात ।
प्रणपात्कुण्डपाय्यः ।
न्यस्मिन्दध्र आ मनः ॥ १ ॥

[[2-4-5-2]]

तसु सध्रीचीरूतयो वृष्णियानि ।
पौस्यानि नियुतः सश्चुरिन्द्रम् ।
समुद्रं न सिन्धव उवथशुष्माः ।
उरुव्यचसं गिर आविशन्ति ।
इन्द्राय गिरो अनिशितसर्गाः ।
अपः प्रैरयन्तसर्गरस्य बुध्नात् ।
यो अक्षणेव चक्रिया शचीभिः ।
विष्वक्तस्तम्भं पृथिवीमुत घाम् ।
अक्षौदयच्छवसा क्षाम बुध्मम् ।
वार्षवातस्तविषीभिरिन्द्रः ॥ २ ॥

[[2-4-5-3]]

दृढान्यौघादुशमान ओजः ।
अवाभिनत्कुभः पर्वतानाम् ।
आ नो अग्ने सुकेतुना ।
रयिं विश्वायुपोषसम् ।

माडीकं धेहि जीवसे ।
त्वसु सोम महे भगम् ।
त्वं यून ऋतायते ।
दक्षं दधासि जीवसे ।
रथं युञ्जते मरुतः शुभे सुगम् ।
सूरो न मित्रावरुणा गविष्टिषु ॥ ३ ॥

[[2-4-5-4]]

रजासि चित्रा विचरन्ति तन्यवः ।
दिवः सम्राजा पर्यसा न उक्षतम् ।
वाचसु मित्रावरुणाविरावतीम् ।
पर्जन्यश्चित्रां वदति त्विषीमतीम् ।
अभ्रा वसत मरुतः सु मायया ।
द्यां वर्षयत मरुणामरेपसम् ।
अयुक्तसप्त शुन्ध्युवः ।
सूरो रथस्य नघ्नियः ।
ताभिर्याति स्वयुक्तिभिः ।
वहिष्ठेभिर्विहरन्त्यासि तन्तुम् ॥ ४ ॥

[[2-4-5-5]]

अवव्ययन्नसितं देव वस्वः ।
दविध्वतो रश्मयः सूर्यस्य ।
चर्मवावाधुस्तमो अप्स्वन्तः ।
पर्जन्याय प्रगायत ।
दिवस्पुत्राय मीढुषै ।
स नो यवसमिच्छतु ।
अच्छा वद तवसं गीर्भिराभिः ।
स्तुहि पर्जन्यं नमसा विवास ।
कनिक्रददृषभो जीरदानुः ।
रेतो दधात्वोषधीषु गर्भम् ॥ ५ ॥

[[2-4-5-6]]

यो गर्भमोषधीनाम् ।

गवाँ कृणोत्यर्वताम्।
 पर्जन्यः पुरुषीणाम्।
 तस्मा इदास्ये हविः।
 जुहोता मधुमत्तमम्।
 इडाँ नः संयतं करत।
 तिस्रो यदग्ने शरदस्त्वामित्।
 शुचिं घृतेन शुचयः सपर्यन।
 नामानि चिद्दधिरे यज्ञियानि।
 असूदयन्त तनुवः सुजाताः ॥ ६ ॥

[[2-4-5-7]]

इन्द्रश्च नः शुनासीरौ।
 इमं यज्ञं मिमिक्षतम्।
 गर्भं धत्तः स्वस्तये।
 ययोरिदं विश्वं भुवनमाविवेश।
 ययोरानन्दो निर्हितो महश्च।
 शुनासीरावृतुभिः संविदानौ।
 इन्द्रवन्तौ हविरिदं जुषेथाम्।
 आ घा ये अग्निमिन्धते।
 स्तृणन्ति बर्हिरानुषक्।
 येषामिन्द्रो युवा सखा।
 अग्न इन्द्रश्च मेदिना।
 हथो वृत्राण्यप्रति।
 युवः हि वृत्रहन्तमा।
 याभ्याः सुवरजयन्नग्र एव।
 यावातस्थतुर्भुवनस्य मध्ये।
 प्रचर्षणी वृषणा वज्रबाहू।
 अग्नी इन्द्रा वृत्रहणा हुवे वाम् ॥ ७ ॥
 मन इन्द्रो गर्विष्टिषु तन्तुं गर्भः सुजाताः सखा सप्त च ॥
 ५ ॥

[[2-4-6-1]]

उत नः प्रिया प्रियासु।
 सप्तस्वसा सुजुष्टा।

सरस्वती स्तोम्याऽभूत्।
 इमा जुहाना युष्मदा नमोभिः।
 प्रति स्तोमः सरस्वति जुषस्व।
 तव शर्मन्प्रियतमे दधानाः।
 उपस्थेयाम शरणं न वृक्षम्।
 त्रीणि पदा विचक्रमे।
 विष्णुर्गोपा अदाभ्यः।
 ततो धर्माणि धारयन् ॥ १ ॥

[[2-4-6-2]]

तदस्य प्रियमभि पाथो अश्याम्।
 नरो यत्र देवयवो मरुन्ति।
 उरुक्रमस्य स हि बन्धुरित्था।
 विष्णोः पदे परमे मध्व उत्सः।
 क्रत्वा दा अस्थु श्रेष्ठः।
 अद्य त्वा वन्वन्तसुरेक्णाः।
 मर्त आनाश सुवृक्तिम्।
 इमा ब्रह्म ब्रह्मवाह।
 प्रिया त आ बर्हिः सीद।
 वीहि सूर पुरोडाशम् ॥ २ ॥

[[2-4-6-3]]

उप नः सूनवो गिरः।
 शृण्वन्त्वमृतस्य ये।
 सुमृडीका भवन्तु नः।
 अद्या नो देव सवितः।
 प्रजावत्सावीः सौभगम्।
 परा दुष्प्रियः सुव।
 विश्वानि देव सवितः।
 दुरितानि परासुव।
 यद्भद्रं तन्म आसुव।
 शुचिमर्कैर्बृहस्पतिम् ॥ ३ ॥

[[2-4-6-4]]

अध्वरेषु नमस्यत।
अनाम्योज आचके।
याऽधारयन्त देवा सुदक्षा दक्षपितारा।
असुर्याय प्रमहसा।
स इत्क्षेति सुधित ओकसि स्वे।
तस्मा इडा पिन्वते विश्वदानीं।
तस्मै विशः स्वयमेवानमन्ति।
यस्मिन्ब्रह्मा राजनि पूर्व एति।
सकृतिमिन्द्र सच्युतिम्।
सच्युतिं जघनच्युतिम् ॥ ४ ॥

[[2-4-6-5]]

कनात्काभां न आभरं।
प्रयप्स्यन्निव सवश्याँ।
वि न इन्द्र मृधौ जहि।
कनीखुनदिव सापयन्।
अभि नः सुष्टुतिं नय।
प्रजापतिः स्त्रियां यशः।
मुष्कयौरदधात्सपम्।
कामस्य तृप्तिमानन्दम्।
तस्याग्ने भाजयेह मां।
मोदः प्रमोद आनन्दः ॥ ५ ॥

[[2-4-6-6]]

मुष्कयोर्निहितः सपः।
सृत्वेव कामस्य तृप्याणि।
दक्षिणानां प्रतिग्रहे।
मनसश्चित्तमाकूतिम्।
वाचः सत्यमशीमहि।
पशूनां रूपमन्नस्य।
यशः श्रीः श्रयतां मयि।
यथाऽहमस्या अतृपः स्त्रियै पुमान्।

यथा स्त्री तृप्यति पुंसि प्रिये प्रिया।
एवं भर्गस्य तृप्याणि ॥ ६ ॥

[[2-4-6-7]]

यज्ञस्य काम्यः प्रियः।
ददामीत्यग्निर्वदति।
तथेति वायुराह तत्।
हन्तेति सत्यं चन्द्रमाः।
आदित्यः सत्यमोमिति।
आपस्तत्सत्यमाभरन्।
यशो यज्ञस्य दक्षिणाम्।
असौ मे कामः समृच्छताम्।
न हि स्पशमविदन्नन्यमस्मात्।
वैश्वानरात्पुर एतारमग्नेः ॥ ७ ॥

[[2-4-6-8]]

अथेममन्थन्नमृतममूराः।
वैश्वानरं क्षेत्रजित्याय देवाः।
येषामिमे पूर्वे अर्मास आसन्।
अयूपाः सन्न विभृता पुरूणि।
वैश्वानर त्वया ते नुत्ताः।
पृथिवीमन्यामभितस्थुर्जनासः।
पृथिवीं मातरं महीम्।
अन्तरिक्षमुपब्रुवे।
बृहतीमृतये दिवम्।
विश्वं बिभर्ति पृथिवी ॥ ८ ॥

[[2-4-6-9]]

अन्तरिक्षं विपप्रथे।
दुहे द्यौर्बृहती पयः।
न ता नशन्ति न दभाति तस्करः।
नैनां अमित्रो व्यथिरादधर्षति।
देवाश्च याभिर्यजते ददाति च।

ज्योगित्ताभिः सचते गोपतिः सह ।
न ता अर्वा रेणुककाटो अश्रुते ।
न सङ्स्कृतत्रमुपयन्ति ता अभि ।
उरुगायमभयं तस्य ता अनु ।
गावो मर्त्यस्य विचरन्ति यज्वनः ॥ ९ ॥

[[2-4-6-10]]

रात्री व्यख्यदायती ।
पुरुत्रा देव्यक्षभिः ।
विश्वा अधि श्रियोऽधित ।
उप ते गा इवाकरम् ।
वृणीष्व दुहितर्दिवः ।
रात्री स्तोमं न जिग्युषी ।
देवीं वाचमजनयन्त देवाः ।
तां विश्वरूपाः पशवो वदन्ति ।
सा नो मन्द्रेषमूर्जं दुहाना ।
धेनुर्वागस्मानुप सुष्टुतैतु ॥ १० ॥

[[2-4-6-11]]

यद्वाग्वदन्त्यविचेतनानि ।
राष्ट्रीं देवानां निषसाद मन्द्रा ।
चतस्र ऊर्जं दुदुहे पयांसि ।
क्व स्वदस्याः परमं जंगाम ।
गौरी मिमाय सलिलानि तक्षती ।
एकपदी द्विपदी सा चतुष्पदी ।
अष्टापदी नवपदी बभूवुषी ।
सहस्राक्षरा परमे व्योमन ।
तस्यां समुद्रा अधि विक्षरन्ति ।
तेन जीवन्ति प्रदिशश्चतस्रः ॥ ११ ॥

[[2-4-6-12]]

ततः क्षरत्यक्षरम् ।
तद्विश्वमुपजीवति ।

इन्द्रा सूरौ जनयन्विश्वकर्मा ।
मरुत्वां अस्तु गणवान्सजातवान् ।
अस्य स्तुषा श्वशुरस्य प्रशिष्टिम् ।
सपत्ना वाचं मनसा उपासताम् ।
इन्द्रः सूरौ अतरद्रजांसि ।
स्तुषा सपत्नाः श्वशुरोऽयमस्तु ।
अयं शत्रूञ्जयतु जर्हषाणः ।
अयं वाजं जयतु वाजसातौ ।
अग्निः क्षत्रभृदनिभृष्टमोजः ।
सहस्रियो दीप्यतामप्रयुच्छन् ।
विभ्राजमानः समिधान उग्रः ।
आऽन्तरिक्षमरुहदगन्द्याम् ॥ १२ ॥
धारयन्पुरोडाशं बृहस्पतिं जघनच्युतिमानन्दो भगस्य
तृप्याण्यग्नेः पृथिवी यज्वन एतु प्रदिशश्चतस्रो वाजसातौ
चत्वारि च ॥ ६ ॥

[[2-4-7-1]]

वृषाऽस्यंशुर्वृषभाय गृह्यसे ।
वृषाऽयमुग्रो नृचक्षसे ।
दिव्यः कर्मण्यो हितो बृहन्नाम ।
वृषभस्य या ककुत् ।
विष्वान्विष्णो भवतु ।
अयं यो मामको वृषा ।
अथो इन्द्र इव देवेभ्यः ।
विब्रवीतु जनैभ्यः ।
आयुष्मन्तं वर्चस्वन्तम् ।
अथो अधिपतिं विशाम् ॥ १ ॥

[[2-4-7-2]]

अस्याः पृथिव्या अघ्यक्षम् ।
इममिन्द्र वृषभं कृणु ।
यः सुशृङ्गः सुवृषभः ।
कल्याणो द्रोण आहितः ।
कार्षीं वलप्रगाणेन ।

वृषभेण यजामहे ।
वृषभेण यजमानाः ।
अक्रूरेणेव सर्पिषां ।
मृधश्च सर्वा इन्द्रेण ।
पृतनाश्च जयामसि ॥ २ ॥

[[2-4-7-3]]

यस्यायमृषभो हविः ।
इन्द्राय परिणीयते ।
जयाति शत्रुमायन्तम् ।
अथो हन्ति पृतन्यतः ।
नृणामहं प्रणीरसंत ।
अग्रं उद्धिन्दतामसत ।
इन्द्र शुष्मं तनुवा मेरयस्व ।
नीचा विश्वा अभितिष्ठाभिमातीः ।
निश्रृणीह्याबाधं यो नो अस्ति ।
उरुं नो लोकं कृणुहि जीरदानो ॥ ३ ॥

[[2-4-7-4]]

प्रेह्यभिप्रेहि प्रभरा सहस्व ।
मा विवेनो विश्रृणुष्व जनेषु ।
उदीडितो वृषभ तिष्ठ शुष्मैः ।
इन्द्र शत्रून्पुरो अस्माकं युध्य ।
अग्ने जेता त्वं जय ।
शत्रून्त्सहस्र ओजसा ।
वि शत्रून्विमृधो नुद ।
एतं ते स्तोमं तुविजात विप्रः ।
रथं न धीरः स्वपा अतक्षम् ।
यदीदग्ने प्रति त्वं देव हयाः ॥ ४ ॥

[[2-4-7-5]]

सुर्वर्वतीरप एना जयेम ।
यो घृतेनाभिमानितः ।

इन्द्र जैत्राय जज्ञिषे ।
स नः संकासु पारय ।
पृतनासाह्येषु च ।
इन्द्रो जिगाय पृथिवीम् ।
अन्तरिक्षं सुवर्महत ।
वृत्रहा पुरुचेतनः ।
इन्द्रो जिगाय सहसा सहासि ।
इन्द्रो जिगाय पृतनानि विश्वा ॥ ५ ॥

[[2-4-7-6]]

इन्द्रो जातो वि पुरो रुरोज ।
स नः परस्या वरिवः कृणातु ।
अय कृत्वरगृभीतः ।
विश्वजिदुद्धिदित्सोमः ।
ऋषिर्विप्रः काव्येन ।
वायुरग्रेगा यज्ञप्रीः ।
साकं गन्मनसा यज्ञम् ।
शिवो नियुद्धिः शिवाभिः ।
वायो शुक्रो अयामि ते ।
मध्वो अग्रं दिर्विष्टिषु ॥ ६ ॥

[[2-4-7-7]]

आयाहि सोमपीतये ।
स्वारुहो देव नियुत्वता ।
इममिन्द्र वर्धय क्षत्त्रियाणाम् ।
अयं विशां विश्रपतिरस्तु राजा ।
अस्मा इन्द्र महिवर्चासि धेहि ।
अवर्चसं कृणुहि शत्रुमस्य ।
इममाभज ग्रामे अश्वेषु गोषु ।
निरमुं भज योऽमित्रो अस्य ।
वर्षन्क्षत्त्रस्य ककुभि श्रयस्व ।
ततो न उग्रो विभजा वसूनि ॥ ७ ॥

[[2-4-7-8]]

अस्मे द्यावापृथिवी भूरि वामम्।
संदुहाथां घर्मदुधेव धेनुः।
अयं राजा प्रिय इन्द्रस्य भूयात्।
प्रियो गवामोषधीनामुतापाम्।
युनज्मि त उत्तरावन्तमिन्द्रम्।
येन जयासि न पराजयासै।
स त्वाऽकरेकवृषभं स्वानाम्।
अथो राजन्नुत्तमं मानवानाम्।
उत्तरस्त्वमधरे ते सपत्नाः।
एकवृषा इन्द्रसखा जिगीवान् ॥ ८ ॥

[[2-4-7-9]]

विश्वा आशाः पृतनाः सं जयं जयन्।
अभितिष्ठ शत्रूयतः सहस्व।
तुभ्यं भरन्ति क्षितयो यविष्ठ।
बलिमग्ने अन्ति त ओत दूरात्।
आ भन्दिष्ठस्य सुमतिं चिकिद्धि।
बृहत्ते अग्ने महि शर्म भद्रम्।
यो देह्यो अनमयद्वधस्मैः।
यो अर्यपत्नीरुषसश्चकार।
स निरुध्या नहुषो यद्वो अग्निः।
विशश्चक्रे बलिहतः सहोभिः ॥ ९ ॥

[[2-4-7-10]]

प्र सद्यो अग्ने अत्यैष्यन्त्यान्।
आविर्यस्मै चारुतरो बभूथ।
ईडेन्यो वपुष्यो विभावा।
प्रियो विशामतिधिर्मानुषीणाम्।
ब्रह्म ज्येष्ठा वीर्यां संभृतानि।
ब्रह्माग्ने ज्येष्ठं दिवमाततान।
ऋतस्य ब्रह्म प्रथमोत जज्ञे।
तेनार्हति ब्रह्मणा स्पर्धितुं कः।

ब्रह्म स्रुचो घृतवतीः।

ब्रह्मणा स्वरवो मिताः ॥ १० ॥

[[2-4-7-11]]

ब्रह्म यज्ञस्य तन्तवः।
ऋत्विजो ये हविष्कृतः।
शृङ्गाणीवेच्छृङ्गिणां संददृश्रिरे।
चषालवन्तः स्वरवः पृथिव्याम्।
ते देवासः स्वरवस्तस्थिवांसः।
नमः सखिभ्यः सन्नान्माऽवंगात।
अभिभूरग्निं रतरद्रजांसि।
स्पृधो विहत्य पृतना अभिश्रीः।
जुषाणो म आहुतिं मा महिष्ट।
हत्वा सपत्नान्वरिवस्करं नः।
ईशानं त्वा भुवनानामभिश्चियम्।
स्तौम्यं उरु कृतं सुवीरम्।
हविर्जुषाणः सपत्नां अभिभूरसि।
जहि शत्रूँरप मृधो नुदस्व ॥ ११ ॥
विशां जयामसि जीरदानो हर्या विश्वा दिविष्टिषु वसूनि
जिगीवान्त्सहोभिर्मिता नश्चत्वारि च ॥ ७ ॥

[[2-4-8-1]]

स प्रब्रवन्नवीयसा।
अग्ने द्युम्नेन संयता।
बृहत्तनन्थ भानुना।
नवं नु स्तोममग्नेयै।
दिवः श्येनाय जीजनम्।
वसोः कुविद्वनाति नः।
स्वारुहा यस्य श्रियो दृशे।
रयिर्वीरवतो यथा।
अग्ने यज्ञस्य चेततः।
अदाभ्यः पुर एता ॥ १ ॥

[[2-4-8-2]]

अग्निर्विशां मानुषीणाम्।
तूर्णीं रथः सदानवः।
नवः सोमाय वाजिनै।
आज्यं पर्यसोऽजनि।
जुष्टं शुचितमं वसु।
नवः सोम जुषस्व नः।
पीयूषस्येह तृष्णुहि।
यस्ते भाग ऋता वयम्।
नवस्य सोम ते वयम्।
आ सुमतिं वृणीमहे ॥ २ ॥

[[2-4-8-3]]

स नो रास्व सहस्रिणः।
नवः हविर्जुषस्व नः।
ऋतुभिः सोम भूतमम्।
तद्ग्नं प्रतिहर्य नः।
राजन्त्सोम स्वस्तये।
नवः स्तोमं नवः हविः।
इन्द्राग्निभ्यां निवेदय।
तज्जुषेतां सचेतसा।
शुचिं नु स्तोमं नवजातमद्य।
इन्द्राग्नी वृत्रहणा जुषेथाम् ॥ ३ ॥

[[2-4-8-4]]

उभा हि वाः सुहवा जोहवीमि।
ता वाजः सद्य उशते धेष्ठा।
अग्निरिन्द्रो नवस्य नः।
अस्य हव्यस्य तृप्यताम्।
इह देवौ सहस्रिणौ।
यज्ञं न आ हि गच्छताम्।
वसुमन्तः सुवर्दिदम्।
अस्य हव्यस्य तृप्यताम्।

अग्निरिन्द्रो नवस्य नः।
विश्वान्देवाः स्तर्पयत ॥ ४ ॥

[[2-4-8-5]]

हविषोऽस्य नवस्य नः।
सुवर्दिदो हि जज्ञिरे।
एदं बर्हिः सुष्टरीमा नवेन।
अयं यज्ञो यजमानस्य भागः।
अयं बभूव भुवनस्य गर्भः।
विश्वे देवा इदमद्यागमिष्ठाः।
इमे नु द्यावापृथिवी समीचीं।
तन्वाने यज्ञं पुरुपेशसं धिया।
आऽस्मै पृणीतां भुवनानि विश्वा।
प्रजां पुष्टिममृतं नवेन ॥ ५ ॥

[[2-4-8-6]]

इमे धेनू अमृतं ये दुहातै।
पर्यस्वत्युत्तरामेतु पुष्टिः।
इमं यज्ञं जुषमाणे नवेन।
समीची द्यावापृथिवी घृताचीं।
यविष्ठो हव्यवाहनः।
चित्रभानुर्घृतासुतिः।
नवजातो विरोचसे।
अग्ने तत्ते महित्वनम्।
त्वमग्ने देवताभ्यः।
भागे देव न मीयसे ॥ ६ ॥

[[2-4-8-7]]

स एना विद्वान्यक्ष्यसि।
नवः स्तोमं जुषस्व नः ॥
अग्निः प्रथमः प्राश्नातु।
स हि वेद यथा हविः।
शिवा अस्मभ्यमोषधीः।

कृणोतु विश्वचर्षणिः ।
 भद्रान्नः श्रेयः समनैष्ट देवाः ।
 त्वयाऽवसेन समशीमहि त्वा ।
 स नो मयोभूः पितो आविशस्व ।
 शं तोकाय तनुवै स्योनः ।
 एतमु त्यं मधुना संयुतं यवम् ।
 सरस्वत्या अधिमनावचर्कषुः ।
 इन्द्र आसीत्सीरपतिः शतक्रतुः ।
 कीनाशा आसन्मरुतः सुदानवः ॥ ७ ॥
 पुरएता वृणीमहे जुषेथा तर्पयतामृतं नवेन मीयसे
 स्योनश्चत्वारि च ॥ ८ ॥
 जुष्टश्चक्षुषो जुष्टी नरो नक्तं जाता वृषास उत नो
 वृषाऽस्यश्शुः स प्रलवदष्टौ ॥ ८ ॥
 जुष्टो मन्युर्भगो जुष्टी नरो हरिवर्षसं गिरः
 शिप्रिन्वाजानामुत नो यद्वाग्वदन्ती विश्वा आशा
 अशीतिः ॥ ८० ॥

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 2, Chapter 5

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[2-5-1-1]]

प्रा॒णो र॑क्षति॒ विश्व॑मेज॒त।
इ॒र्यो भू॒त्वा बहु॑धा बहु॒नि।
स इ॒त्सर्वं॑ व्या॒नशे॑।
यो दे॒वो दे॒वेषु॑ वि॒भूर॑न्तः।
आवृ॑दू॒दात्क्षेत्रि॑यध्व॒गदृषा॑।
तमि॒त्राणं॑ मन॒सोप॑शि॒क्षत॑।
अग्रं॑ दे॒वाना॑मि॒दम॑न्तु नो ह॒विः।
मन॑स॒श्चित्ते॑दम्।
भू॒तं भव्यं॑ च गु॒प्यते॑।
तद्धि॑ दे॒वेष्व॑ग्रि॒यम् ॥ १ ॥

[[2-5-1-2]]

आ न॑ ए॒तु पुर॑श्च॒रम्।
स॒ह दे॒वैरि॑म॒ हव॑म्।
मनः॑ श्रेय॒सि श्रेय॑सि।
कर्म॑न्य॒ज्ञप॑तिं दध॒त।
जुष॑ता॒ मे वा॒ग्नि॑द॒ हविः॑।
वि॒राड्दे॒वी पुरो॑हि॒ता।
ह॒व्यवा॑डन॒पायि॑नी।
यया॑ रू॒पाणि॑ बहु॒धा वद॑न्ति।
पेशा॑सि॒ देवाः॑ पर॒मे ज॒नित्रै॑।
सा नो॑ वि॒राडन॑पस्फुरन्ती ॥ २ ॥

[[2-5-1-3]]

वाग्दे॒वी जुष॑तामि॒दं ह॒विः।
चक्षु॑र्दे॒वानां॑ ज्योति॒रमृ॑ते न्य॒क्तम्।
अ॒स्य वि॒ज्ञाना॑य बहु॒धा निधी॑यते।
तस्य॑ सु॒म्नम॑शीमहि।

मा नो॑ हासीद्विच॒क्षणम्।
आयु॑रि॒न्नः प्रती॑र्यताम्।
अन॑न्धाश्चक्षु॒षा व॒यम्।
जी॒वा ज्योति॑रशीमहि।
सु॒वज्यो॑तिरु॒तामृ॑तम्।
श्रोत्रे॑ण भ॒द्रमु॑त शृ॒ण्वन्ति॑ स॒त्यम्।
श्रोत्रे॑ण वाचं बहु॒धोद्य॑मानाम्।
श्रोत्रे॑ण मोद॑श्च मह॑श्च श्रूयते।
श्रोत्रे॑ण सर्वा॑ दि॒श आशृ॑णोमि।
येन॑ प्रा॒च्या उ॒त दक्षि॑णा।
प्र॒तीच्यै॑ दि॒शः शृ॑ण्वन्त्यु॒त्तरा॑त्।
तदि॒च्छ्रोत्रं॑ बहु॒धोद्य॑मानम्।
अ॒रान्न॑ ने॒मिः परि॑ सर्वं बभूव ॥ ३ ॥
अ॒ग्रि॒यमन॑पस्फुरन्ती स॒त्यं स॒प्त च॑ ॥ १ ॥

[[2-5-2-1]]

उ॒देहि॑ वाजि॒न्यो अ॑स्य॒पर्व॑न्तः।
इ॒दं रा॒ष्ट्रमा॑वि॒श स॒नृता॑वत्।
यो रो॒हितो॑ विश्व॒मिदं॑ ज॒जान॑।
स नो॑ रा॒ष्ट्रेषु॑ सु॒धितां॑ दधातु।
रोह॑स्य॒ रोह॑स्य॒ रोहित॑ आरु॒रोह॑।
प्र॒जाभि॑र्वृद्धिं ज॒नुषा॑मु॒पस्थ॑म्।
ताभिः॑ स॒श्रब्धो॑ अवि॒दत्षु॑र्वाः।
गा॒तुं प्र॑पश्यन्नि॒ह रा॒ष्ट्रमा॑हाः।
आहा॑र्षी॒द्राष्ट्र॑मि॒ह रो॒हितः॑।
मृ॒धो व्या॑स्थ॒दभ॑यं नो अस्तु ॥ १ ॥

[[2-5-2-2]]

अ॒स्मभ्यं॑ द्यावापृथि॒वी श॑क्करीभिः।
रा॒ष्ट्रं दु॑हाथा॒मिह॑ रे॒वती॑भिः।
वि॒मम॑र्श॒ रोहितो॑ वि॒श्वरू॑पः।
स॒माच॑क्राणः प्र॒रुहो॑ रुह॒श्च।
दि॒वं ग॒त्वाय॑ मह॒ता म॑हि॒म्ना।
वि नो॑ रा॒ष्ट्रमु॑न्तु॒ पय॑सा॒ स्वेन॑।

यास्ते विशस्तपसा संबभूवुः।
गायत्रं वत्समनु तास्त आगुः।
तास्त्वा विशन्तु महसा स्वेन।
सं माता पुत्रो अभ्येतु रोहितः ॥ २ ॥

[[2-5-2-3]]

यूयमुग्रा मरुतः पृश्निमातरः।
इन्द्रेण सयुजा प्रमृणीथ शत्रून्।
आ वो रोहितो अश्रुणोदभिद्यवः।
त्रिसंतासो मरुतः स्वादुसंमुदः।
रोहितो द्यावापृथिवी जजान।
तस्मिंस्तन्तु परमेष्ठी तंतान।
तस्मिञ्छिश्रिये अज एकपात्।
अदृहद्यावापृथिवी बलेन।
रोहितो द्यावापृथिवी अदृहत्।
तेन सुवः स्तभितं तेन नाकः ॥ ३ ॥

[[2-5-2-4]]

सो अन्तरिक्षे रजसो विमानः।
तेन देवाः सुवरन्वविन्दन्।
सुशेवं त्वा भानवो दीदिवांसम्।
समग्रासो जुहो जातवेदः।
उक्षन्ति त्वा वाजिनमाघृतेन।
संसमग्ने युवसे भोजनानि।
अग्ने शर्धं महते सौभगाय।
तवं द्युम्नान्युत्तमानि सन्तु।
सं जास्पत्यं सुयममाकृणुष्व।
शत्रूयतामभितिष्ठा महांसि ॥ ४ ॥
अस्त्वेतु रोहितो नाको महांसि ॥ २ ॥

[[2-5-3-1]]

पुनर्न इन्द्रो मघवा ददातु।
धनानि शक्रो धन्यः सुराधाः।

अर्वाचीनं कृणुतां याचितो मनः।
श्रुष्टी नो अस्य हविषो जुषाणः।
यानि नो जिनन्धनानि।
जहर्थं शूर मन्युना।
इन्द्रानुविन्द नस्तानि।
अनेन हविषा पुनः।
इन्द्र आशाभ्यः परि।
सर्वाभ्योऽभयं करत् ॥ १ ॥

[[2-5-3-2]]

जेता शत्रून्विचर्षणिः।
आकूत्यै त्वा कामाय त्वा समृधे त्वा।
पुरो दधे अमृतत्वाय जीवसे।
आकूतिमस्यावसे।
काममस्य समृध्वै।
इन्द्रस्य युञ्जते धियः।
आकूतिं देवीं मनसः पुरो दधे।
यज्ञस्य माता सुहवा मे अस्तु।
यदिच्छामि मनसा सकामः।
विदेयमेनद्धृदये निविष्टम् ॥ २ ॥

[[2-5-3-3]]

सेदग्निरग्नीं रत्यैत्यन्यान्।
यत्र वाजी तनयो वीडुपाणिः।
सहस्रपाथा अक्षरा समेति।
आशानां त्वाऽऽशापालेभ्यः।
चतुर्भ्यो अमृतैभ्यः।
इदं भूतस्याध्यक्षेभ्यः।
विधेम हविषा वयम्।
विश्वा आशा मधुना ससृजामि।
अनमीवा आप ओषधयो भवन्तु।
अयं यजमानो मृधो व्यस्यताम्।
अगृभीताः पशवः सन्तु सर्वे।
अग्निः सोमो वरुणो मित्र इन्द्रः।

बृहस्पतिः सविता यः सहस्री।
 पूषा नो गोभिरवसा सरस्वती।
 त्वष्टा रूपाणि समनक्तु यज्ञैः।
 त्वष्टा रूपाणि दधती सरस्वती।
 पूषा भगः सविता नो ददातु।
 बृहस्पतिर्दददिन्द्रः सहस्रीम्।
 मित्रो दाता वरुणः सोमो अग्निः ॥ ३ ॥
 करन्निविष्टमस्यतां नव च ॥ ३ ॥

[[2-5-4-1]]

आ नो भर भगमिन्द्र द्युमन्तम्।
 नि ते देष्णस्य धीमहि प्ररेके।
 उर्व इव पप्रथे कामो अस्मे।
 तमापृणा वसुपते वसूनाम्।
 इमं कामं मन्दया गोभिरश्वैः।
 चन्द्रवता राधसा पप्रथश्च।
 सुवर्यवो मतिभिस्तुभ्यं विप्राः।
 इन्द्राय वाहः कुशिकासो अक्रन्।
 इन्द्रस्य नु वीर्याणि प्रवोचम्।
 यानि चकार प्रथमानि वज्री ॥ १ ॥

[[2-5-4-2]]

अहन्नहिमन्वपस्ततर्द।
 प्र वक्षणा अभिनत्पर्वतानाम्।
 अहन्नहिं पर्वते शिश्रियाणाम्।
 त्वष्टाऽस्मै वज्रं स्वर्णं ततक्ष।
 वाश्रा इव धेनवः स्यन्दमानाः।
 अञ्जः समुद्रमवजगमुरापः।
 वृषायमाणोऽवृणीत सोमम्।
 त्रिकद्रुकेष्वपिबत्सुतस्य।
 आ सायकं मघवाऽऽदत्त वज्रम्।
 अहन्नेनं प्रथमजामहीनाम् ॥ २ ॥

[[2-5-4-3]]

यदिन्द्राहन्प्रथमजामहीनाम्।
 आन्मायिनाममिनाः प्रोत मायाः।
 आत्सूर्यं जनयन्द्यामुषासम्।
 तादीक्षा शत्रून् किलविवित्से।
 अहन्वृत्रं वृत्रतरं व्यसम्।
 इन्द्रो वज्रेण महता वधेन।
 स्कन्धासीव कुलिशेना विवृक्णा।
 अहिः शयत उपपृक्पृथिव्याम्।
 अयोध्येव दुर्मद आ हि जुहे।
 महावीरं तु विबाधमृजीषम् ॥ ३ ॥

[[2-5-4-4]]

नातारीरस्य समृतिं वधानाम्।
 स रुजानाः पिपिष इन्द्रशत्रुः।
 विश्वो विहाया अरतिः।
 वसुर्दधे हस्ते दक्षिणे।
 तरणिर्न शिश्रथत्।
 श्रवस्यया न शिश्रथत्।
 विश्वस्मा इदिषुध्यसे।
 देवत्रा हव्यमूहिषे।
 विश्वस्मा इत्सुकृते वारमृण्वति।
 अग्निद्वारा व्यृण्वति ॥ ४ ॥

[[2-5-4-5]]

उदुज्जिहानो अभिकाममीरयन्।
 प्रपृञ्चन्विश्वा भुवनानि पूर्वथा।
 आ केतुना सुषमिद्धो यजिष्ठः।
 कामं नो अग्ने अभिहर्ष्य दिग्भ्यः।
 जुषाणो हव्यममृतैषु दूह्यः।
 आ नो रयिं बहुलां गोमतीमिषम्।
 निधेहि यक्षदमृतैषु भूषन्।
 अश्विना यज्ञमार्गतम्।

दाशुषः पुरुदससा।
पूषा रक्षतु नो रयिम् ॥ ५ ॥

[[2-5-4-6]]

इमं यज्ञमश्विना वर्धयन्ता।
इमौ रयिं यजमानाय धत्तम्।
इमौ पशून् रक्षतां विश्वतो नः।
पूषा नः पातु सदमप्रयुच्छन्।
प्र ते महे सरस्वति।

सुभगे वाजिनीवति।

सत्यवाचे भरे मतिम्।

इदं ते हव्यं घृतवत्सरस्वति।

सत्यवाचे प्रभरेमा हवीषि।

इमानि ते दुरिता सौभगानि।

तेभिर्वयं सुभगासः स्याम ॥ ६ ॥

वज्रहीनामृजीषं व्युण्वति रक्षतु नो रयिं सौभगान्येकं
च ॥ ४ ॥

[[2-5-5-1]]

यज्ञो रायो यज्ञ ईशे वसूनाम्।

यज्ञः सस्यानामुत सुक्षितीनाम्।

यज्ञ इष्टः पूर्वचित्तिं दधातु।

यज्ञो ब्रह्मणवा अप्येतु देवान्।

अयं यज्ञो वर्धतां गोभिरश्वैः।

इयं वेदिः स्वपत्या सुवीरा।

इदं बर्हिरति बर्हीष्यन्या।

इमं यज्ञं विश्वे अवन्तु देवाः।

भग एव भगवा अस्तु देवाः।

तेन वयं भगवन्तः स्याम ॥ १ ॥

[[2-5-5-2]]

तं त्वा भग सर्व इज्जोहवीमि।

स नो भग पुर एता भवेह।

भग प्रणेतर्भग सत्यराघः।

भगेमां धियमुदवददन्नः।

भग प्रणो जनय गोभिरश्वैः।

भग प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम।

शश्वतीः समा उपयन्ति लोकाः।

शश्वतीः समा उपयन्त्यापः।

इष्टं पूर्तं शश्वतीनां समानां शाश्वतेन।

हविषेष्वाऽनन्तं लोकं परमारुरोह ॥ २ ॥

[[2-5-5-3]]

इयमेव सा या प्रथमा व्यौच्छत्।

सा रूपाणि कुरुते पञ्च देवी।

द्वे स्वसारौ वयतस्तन्त्रमेतत्।

सनातनं विततं षण्मयूखम्।

अवान्यास्तन्तून्किरतो धत्तो अन्यान्।

नावपृज्याते न गमाते अन्तम्।

आ वो यन्तूदवाहासौ अद्य।

वृष्टिं ये विश्वे मरुतो जुनन्ति।

अयं यो अग्निर्मरुतः समिद्धः।

एतं जुषध्वं कवयो युवानः ॥ ३ ॥

[[2-5-5-4]]

धारावरा मरुतो धृष्णुर्वोजसः।

मृगा न भीमास्तविषेभिरूमिभिः।

अग्नयो न शुशुचाना ऋजीषिणः।

भ्रुमिं धमन्त उप गा अवृण्वत।

विचक्रमे त्रिदेवः।

आवेधसं नीलपृष्ठं बृहन्तम्।

बृहस्पतिं सदर्ने सादयध्वम्।

सादद्यौनिं दम आदीदिवांसम्।

हिरण्यवर्णमरुषं सपेम।

स हि शुचिः शतपत्रः स शुन्ध्युः ॥ ४ ॥

[[2-5-5-5]]

हिरण्यवाशीरिषिः सुवर्षाः।
बृहस्पतिः स स्वावेश ऋष्याः।
पूरू सखिभ्य आ सुतिं करिष्ठः।
पूषंस्तव व्रते वयम्।
न रिष्येम कदाचन।
स्तोतारस्त इह स्मसि।
यास्ते पूषन्नावो अन्तः समुद्रे।
हिरण्ययीरन्तरिक्षे चरन्ति।
याभिर्यासि दूत्यां सूर्यस्य।
कामेन कृतः श्रव इच्छमानः ॥ ५ ॥

[[2-5-5-6]]

अरण्यान्यरण्यान्यसौ।
या प्रेव नश्यसि।
कथा ग्रामं न पृच्छसि।
न त्वा भीरिव विन्दती३।
वृषारवाय वदते।
यदुपावति चिच्चिकः।
आघाटीभिरिव धावयन्।
अरण्यानिर्महीयते।
उत गाव इवादन्।
उतो वेश्मेव दृश्यते ॥ ६ ॥

[[2-5-5-7]]

उतो अरण्यानिः सायम्।
शकटीरिव सर्जति।
गामङ्गैष आह्वयति।
दावङ्गैष उपावधीत्।
वसन्नरण्यान्यां सायम्।
अक्रुक्षदिति मन्यते।
न वा अरण्यानिर्हन्ति।
अन्यश्चेन्नाभिगच्छति।

स्वादोः फलस्य जग्ध्वा।

यत्र कामं निपद्यते।

आञ्जनगन्धीं सुरभीम्।

बहन्नामकृषीवलाम्।

प्राहं मृगाणां मातरम्।

अरण्यानीमशंसिषम् ॥ ७ ॥

स्याम रुरोह युवानः शुन्ध्यूरिच्छमानो दृश्यते निपद्यते
चत्वारि च ॥ ५ ॥

[[2-5-6-1]]

वात्रहत्याय शवसे।

पृतनासाहाय च।

इन्द्र त्वाऽऽवर्तयामसि।

सुब्रह्माणं वीरवन्तं बृहन्तम्।

उरुं गभीरं पृथुबुधमिन्द्र।

श्रुतर्षिमुग्रमभिमातिषाहम्।

अस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः।

क्षेत्रियै त्वा निर्ऋत्यै त्वा।

द्रुहो मुञ्चामि वरुणस्य पाशात्।

अनागसं ब्रह्मणे त्वा करोमि ॥ १ ॥

[[2-5-6-2]]

शिवे ते द्यावापृथिवी उभे इमे।

शं ते अग्निः सहाद्भिरस्तु।

शं द्यावापृथिवी सहौषधीभिः।

शमन्तरिक्षं सह वातेन ते।

शं ते चतस्रः प्रदिशो भवन्तु।

या दैवीश्चतस्रः प्रदिशः।

वातपत्नीरभि सूर्यो विचष्टे।

तासां त्वा जरस आदधामि।

प्र यक्ष्म एतु निर्ऋतिं पराचैः।

अमोचि यक्ष्माद्दुरितादवर्त्यै ॥ २ ॥

[[2-5-6-3]]

द्रुहः पाशां निऋत्यै चोदमोचि।
अहा अवर्तिमविदत्स्योनम्।
अप्यभूद्भद्रे सुकृतस्य लोके।
सूर्यमृतं तमसो ग्राह्या यत्।
देवा अमुञ्चन्नसृजन्व्येनसः।
एवमहमिमं क्षत्रियाजामिश्रसात्।
द्रुहो मुञ्चामि वरुणस्य पाशात्।
बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वः।
दिव्यस्येशाथे उत पार्थिवस्य।
धत्तं रयिं स्तुवते कीरयेचित् ॥ ३ ॥

[[2-5-6-4]]

यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः।
देवायुधमिन्द्रमाजोहुवानाः।
विश्ववृधमभि ये रक्षमाणाः।
येन हता दीर्घमध्वानमायन्।
अनन्तमर्थमनिवर्त्यमानाः।
यत्ते सुजाते हिमवत्सु भेषजम्।
मयोभूः शंतमा यद्भृदोऽसि।
ततो नो देहि सीबले।
अदो गिरिभ्यो अधि यत्प्रधावसि।
संशोभमाना कन्येव शुभ्रे ॥ ४ ॥

[[2-5-6-5]]

तां त्वा मुद्गला हविषा वर्धयन्ति।
सा नः सीबले रयिमाभाजयेह।
पूर्वं देवा अपरेणानुपश्यञ्जन्मभिः।
जन्मान्यवरैः पराणि।
वेदानि देवा अयमस्मीति माम्।
अहं हित्वा शरीरं जरसः परस्तात्।
प्राणापानौ चक्षुः श्रोत्रम्।
वाचं मनसि संभृताम्।

हित्वा शरीरं जरसः परस्तात्।
आ भूतिं भूतिं वयमंश्रवामहै।
इमा एव ता उषसो याः प्रथमा व्यौच्छन्।
ता देव्यः कुर्वते पञ्च रूपा।
शश्वतीर्नावपृज्यन्ति।
न गमन्त्यन्तम् ॥ ५ ॥
करोम्यवत्यै चिच्छभ्रेऽश्रवामहै चत्वारि च ॥ ६ ॥

[[2-5-7-1]]

वसूनां त्वाऽधीतेन।
रुद्राणामूर्म्या।
आदित्यानां तेजसा।
विश्वेषां देवानां क्रतुना।
मरुतामेघ्ना जुहोमि स्वाहा।
अभिभूतिरहमागमम्।
इन्द्रसखा स्वायुधः।
आस्वाशासु दुष्षहः।
इदं वर्चो अग्निना दत्तमागात्।
यशो भर्गः सह ओजो बलं च ॥ १ ॥

[[2-5-7-2]]

दीर्घायुत्वाय शतशारदाय।
प्रतिगृण्णामि महते वीर्याय।
आयुरसि विश्वायुरसि।
सर्वायुरसि सर्वमायुरसि।
सर्वं म आयुर्भूयात्।
सर्वमायुर्गेषम्।
भूर्भुवः सुवः।
अग्निर्धर्मैणान्नादः।
मृत्युर्धर्मैणान्नपतिः।
ब्रह्म क्षत्रं स्वाहा ॥ २ ॥

[[2-5-7-3]]

प्रजापतिः प्रणेता।
 बृहस्पतिः पुर एता।
 यमः पन्थाः।
 चन्द्रमाः पुनरसुः स्वाहा।
 अग्निरन्नादोऽन्नपतिः।
 अन्नाद्यमस्मिन्यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा।
 सोमो राजा राजपतिः।
 राज्यमस्मिन्यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा।
 वरुणः सम्राट्प्रादतिः।
 साम्राज्यमस्मिन्यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा ॥ ३ ॥

[[2-5-7-4]]

मित्रः क्षत्रं क्षत्रपतिः।
 क्षत्रमस्मिन्यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा।
 इन्द्रो बलं बलपतिः।
 बलमस्मिन्यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा।
 बृहस्पतिर्ब्रह्म ब्रह्मपतिः।
 ब्रह्ममस्मिन्यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा।
 सविता राष्ट्रं राष्ट्रपतिः।
 राष्ट्रमस्मिन्यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा।
 पूषा विशां विदतिः।
 विशमस्मिन्यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा।
 सरस्वती पुष्टिः पुष्टिपत्नी।
 पुष्टिमस्मिन्यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा।
 त्वष्टा पशूनां मिथुनानां रूपकद्रूपपतिः।
 रूपेणमस्मिन्यज्ञे यजमानाय पशून्ददातु स्वाहा ॥ ४ ॥
 च स्वाहा साम्राज्यमस्मिन्यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा
 विशमस्मिन्यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा चत्वारि च ॥
 ७ ॥
 अग्निः सोमो वरुणो मित्र इन्द्रो बृहस्पतिः सविता पूषा
 सरस्वती त्वष्टा दश ॥

[[2-5-8-1]]

स ई पाहि य ऋजीषी तरुत्रः।

यः शिप्रवान्वृषभो यो मंतीनाम्।
 यो गौत्रभिद्वज्जभृद्यो हरिष्ठाः।
 स इन्द्र चित्रां अभितृन्धि वाजान्।
 आ ते शुष्मो वृषभ एतु पश्चात्।
 ओत्तरादधरागा पुरस्तात्।
 आ विश्वतो अभि समैत्वर्वाङ्।
 इन्द्र द्युम्नं सुवर्वद्वेह्यस्मे।
 प्रोष्वस्मै पुरो रथम्।
 इन्द्राय शूषमर्चत ॥ १ ॥

[[2-5-8-2]]

अभी कैचिदु लोककृत।
 सङ्गे समत्सु वृत्रहा।
 अस्माकं बोधि चोदिता।
 नभन्तामन्यकेषाम्।
 ज्याका अधि धन्वसु।
 इन्द्र वयं शुनासीरम्।
 अस्मिन्यज्ञे हवामहे।
 आ वाजैरुप नो गमत।
 इन्द्राय शुनासीराय।
 स्रुचा जुहुत नो हविः ॥ २ ॥

[[2-5-8-3]]

जुषतां प्रति मेधिरः।
 प्र हव्यानि घृतवन्त्यस्मै।
 हर्यश्वाय भरता सजोषाः।
 इन्द्रर्तुभिर्ब्रह्मणा वावृधानः।
 शुनासीरी हविरिदं जुषस्व।
 वयः सुपर्णा उपसेदुरिन्द्रम्।
 प्रियमेधा ऋषयो नाधमानाः।
 अप ध्वान्तमूर्णुहि पूर्धि चक्षुः।
 मुमुग्ध्यस्मान्निधयेव बद्धान्।
 बृहदिन्द्राय गायत ॥ ३ ॥

[[2-5-8-4]]

मरुतो वृत्रहन्तमम्।
येन ज्योतिरजनयन्नृतावृधः।
देवं देवाय जागृवि॥
का मिहैकाः क इमे पतङ्गाः।
मान्थालाः कुलि परि मा पतन्ति।
अनावृतैनान्प्रधमन्तु देवाः।
सौपर्णं चक्षुस्तनुवा विदेय।
एवावन्दस्व वरुणं बृहन्तम्।
नमस्या धीरममृतस्य गोपाम्।
स नः शर्म त्रिवरुथं वियसत् ॥ ४ ॥

[[2-5-8-5]]

यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः।
नाके सुपर्णमुप यत्पतन्तम्।
हृदा वेनन्तो अभ्यचक्षत त्वा।
हिरण्यपक्षं वरुणस्य दूतम्।
यमस्य योनौ शकुनं भुरण्युम्।
शं नो देवीरभिष्टये।
आपो भवन्तु पीतयै।
शं योरभिस्रवन्तु नः।
ईशाना वार्याणाम्।
क्षयन्तीश्वर्षणीनाम् ॥ ५ ॥

[[2-5-8-6]]

अपो याचामि भेषजम्।
अप्सु मे सोमो अब्रवीत्।
अन्तर्विश्वानि भेषजा।
अग्निं च विश्वशंभुवम्।
आपश्च विश्वभेषजीः।
यदप्सु ते सरस्वति।
गोष्वश्वेषु यन्मधु।
तेन मे वाजिनीवति।

मुखमङ्घ्रि सरस्वति।

या सरस्वती वैशम्भल्या ॥ ६ ॥

[[2-5-8-7]]

तस्यां मे रास्व।
तस्यांस्ते भक्षीय।
तस्यांस्ते भूयिष्ठभाजो भूयास्म।
अहं त्वदस्मि मदसि त्वमेतत्।
ममासि योनिस्तव योनिरस्मि।
ममैव सन्वह हव्यान्यग्ने।
पुत्रः पित्रे लोककृज्जातवेदः।
इहैव सन्तत्र सन्त त्वाऽग्ने।
प्राणेन वाचा मनसा विभर्मि।
तिरो मा सन्तमायुर्मा प्रहासीत् ॥ ७ ॥

[[2-5-8-8]]

ज्योतिषा त्वा वैश्वानरेणोपतिष्ठे।
अयं ते योनिर्ऋत्वियः।
यतो जातो अरौचथाः।
तं जानन्नग्न आरोह।
अथा नो वर्धया रयिम्।
या ते अग्ने यज्ञिया तनूस्तयेह्यारोहात्माऽऽत्मानम्।
अच्छा वसूनि कृण्वन्नस्मे नयां पुरुणि।
यज्ञो भूत्वा यज्ञमासीद् स्वां योनिम्।
जातवेदो भुव आजार्यमानः सक्षय एहि।
उपावरोह जातवेदः पुनस्त्वम् ॥ ८ ॥

[[2-5-8-9]]

देवेभ्यो हव्यं वह नः प्रजानन्।
आयुः प्रजा रयिमस्मासु धेहि।
अजस्रो दीदिहि नो दुरोणे।
तमिन्द्रं जोहवीमि मघवानमुग्रम्।
सत्रादधानमप्रतिष्कृतं शवांसि।

म॒हि॒ष्ठो गी॒र्भिरा च॑ य॒ज्ञियोऽव॑वर्तत्।
 रा॒ये नो॒ विश्वा॑ सु॒पथा॑ कृ॒णोतु॑ व॒ज्री।
 त्रि॒क॒द्रु॒केषु॑ म॒हि॒ष्ठो यवा॑शिरं तु॒वि॒शु॒ष्मस्तृ॑पत्।
 सोम॑मपि॒ब॒द्विष्णु॑ना सु॒तं यथा॑वशत्।
 स इ॑ ममा॒द् म॒हि॒ कर्म॑ कर्त॒वे म॒हामु॑रुम् ॥ ९ ॥

[[2-5-8-10]]

सैन॑ स॒श्व॒द्देवं॑ दे॒वः स॒त्यमि॒न्दु॑ स॒त्य इन्द्रः॑।
 वि॒दद्य॑ती॒ सर॑मा॒ रु॒ग्णम॑द्रैः।
 म॒हि॒ पार्थः॑ पू॒र्व्यं स॒ध्रिय॑क्कः।
 अग्रं॑ नयत्सु॒पद्य॑क्षराणाम्।
 अ॒च्छा॒ रवं॑ प्रथ॒मा जा॑न॒ती गा॑त्।
 वि॒दद्भ॒व्यं सर॑मा॒ दृढ॑मूर्वम्।
 येना॒ नुकं॑ मानु॒षी भो॑ज॒ते वि॑ट्।
 आ ये॑ विश्वा॑ स्व॒पत्या॑नि॒ चक्रुः॑।
 कृ॒ण्वाना॑सौ अ॒मृत॑त्वाय॒ गा॒तुम्।
 त्वं नृ॑भिर्नृ॒पते॑ दे॒वहू॑तौ ॥ १० ॥

[[2-5-8-11]]

भू॒री॒णि वृ॒त्वा ह॑र्य॒श्व ह॑सि।
 त्वं नि॒दस्युं॑ चु॒मु॒रिम्।
 धु॒निं चा॑स्वा॒पयो॑ द॒भीत॑ये सु॒हन्तु॑।
 ए॒वा पा॑हि॒ प्र॒ल॒था म॑न्द॒तु त्वा॑।
 श्रु॒धि ब्र॑ह्म॒ वावृ॑धस्वो॒त गी॑र्भिः।
 आ॒विः सूर्यं॑ कृ॒णु॒हि पी॑पि॒हीषः॑।
 ज॒हि शत्रू॑र॒भि गा॑ इन्द्र॒ तृन्धि॑।
 अ॒ग्ने बा॑धस्व॒ वि मृ॑धो॒ नुद॑स्व।
 अ॒पामी॑वा॒ अप॒ रक्षा॑सि॒ सेध॑।
 अ॒स्मात्स॑मु॒द्राद्बृ॑ह॒तो दि॒वो नः॑ ॥ ११ ॥

[[2-5-8-12]]

अ॒पां भू॒मान॑मु॒प नः॑ सृ॒जेह॑।
 य॒ज्ञ प्र॑ति॒तिष्ठ॑ सु॒मतौ॑ सु॒शेवा॑ आ॒ त्वा॑।

व॒सूनि॑ पुरु॒धा वि॑शन्तु।
 दी॒र्घमा॑यु॒र्यज॑मानाय॒ कृ॒ण्वन्।
 अ॒धामृ॑तेन॒ जरि॑तारं॒मङ्घि॑।
 इन्द्रः॑ शु॒नाव॑द्वि॒तनो॑ति॒ सीर॑म्।
 सं॒वत्स॑रस्य॒ प्रति॑माण॒मेत॑त्।
 अ॒र्कस्य॑ ज्यो॒तिस्त॑दि॒दास॑ ज्येष्ठ॑म्।
 सं॒वत्स॑र॒ शु॒नव॑त्सीर॒मेत॑त्।
 इन्द्र॑स्य॒ राधः॑ प्र॒यतं॑ पुरु॒ त्मना॑।
 तद॑र्करूपं॒ वि॒मि॒मान॑मेति।
 द्वा॒दशारे॑ प्र॒ति॒तिष्ठ॑ती॒द्वेषा॑।
 अ॒श्वाय॑न्तो॒ ग॒व्यन्तो॑ वा॒जय॑न्तः।
 ह॒वाम॑हे॒ त्वोप॑गन्त॒ वा उ॑।
 आ॒भूष॑न्तस्त्वा सु॒मतौ॑ नवा॒याम्।
 व॒यमि॑न्द्र॒ त्वा शु॒नं हु॑वेम ॥ १२ ॥
 अ॒र्चत॑ ह॒विर्गा॑यत॒ यस्स॑च्च॒र्षणी॑नां वै॒शम्भ॑ल्या॒ हा॒सी॒त्त्वमु॑रुं
 दे॒वहू॑तौ॒ नस्त॑मना॒ षड् ॥ ८ ॥
 प्रा॒ण उ॒देहि॑ पु॒नरा॑ नो॒ भर॑ य॒ज्ञो रा॒यो वा॒त्रैह॑त्याय॒ वसू॑ना॒
 स इ॑ पा॒ह्यष्टौ॑ ॥ ८ ॥
 प्रा॒णो र॑क्ष॒त्यगृ॑भीता॒ धारा॑वरा॒ मरु॑तो॒ दीर्घा॑यु॒त्वाय॑
 ज्यो॒तिषा॑ त्वा॒ पञ्च॑च॒त्वारि॑शत् ॥ ४५ ॥

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 2, Chapter 6

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[2-6-1-1]]

स्वाद्धीं त्वा॑ स्वादुना॑ ।
तीव्रां तीव्रेण॑ ।
अमृता॑ममृतेन॑ ।
मधुमतीं॑ मधुमता ।
सृजामि॑ सःसोमै॑न ।
सोमो॑ऽस्यश्विभ्या॑ पच्यस्व ।
सरस्वत्यै॑ पच्यस्व ।
इन्द्राय॑ सुत्राम्णो॑ पच्यस्व ।
परीतो॑ षिञ्चता सुतम् ।
सोमो॑ य उ॒त्तम॑ः ह॒विः ॥ १ ॥

[[2-6-1-2]]

दधन्वा॑ यो नर्यो॑ अ॒प्स्वन्तरा॑ ।
सुषाव॑ सोममद्रिभिः॑ ।
पुनातु॑ ते परि॒स्रुत॑म् ।
सोम॑ः सूर्यस्य॑ दुहिता ।
वारेण॑ शश्वता॒ तना॑ ।
वायुः॑ पूतः॒ पवित्रेण॑ ।
प्राङ्ख्सोमो॑ अतिद्रुतः॑ ।
इन्द्रस्य॑ युज्यः॒ सर्वा॑ ।
वायुः॑ पूतः॒ पवित्रेण॑ ।
प्रत्यङ्ख्सोमो॑ अतिद्रुतः॑ ॥ २ ॥

[[2-6-1-3]]

इन्द्रस्य॑ युज्यः॒ सर्वा॑ ।
ब्रह्म॑ क्षत्रं पवते॒ तेज॑ इन्द्रियम् ।
सुर्या॑ सोमः॒ सुत॑ आसुतो॒ मदा॑य ।
शुक्रेण॑ देव॒ देवताः॑ पिपृग्धि ।

रसे॒नान्नं॑ यजमानाय॒ धेहि॑ ।
कुवि॒दङ्ग॑ यवमन्तो॒ यवं चित् ।
यथा॒ दान्त्य॑नुपूर्वं॒ वियूय॑ ।
इहे॒हैषां॑ कृणुत॒ भोज॑नानि ।
ये ब॒र्हिषो॑ नमो॒वृक्तिं॑ न ज॒ग्मुः ।
उ॒पया॑मगृहीतोऽस्य॒श्विभ्या॑ त्वा जुष्टं॒ गृह्णामि॑ ॥ ३ ॥

[[2-6-1-4]]

सरस्वत्या॑ इन्द्राय॒ सुत्राम्णो॑ ।
एष॒ ते योनि॑स्तेजसे॒ त्वा ।
वीर्या॑य॒ त्वा बला॑य॒ त्वा ।
तेजो॑ऽसि॒ तेजो॑ मयि॒ धेहि॑ ।
वीर्य॑मसि॒ वीर्यं॑ मयि॒ धेहि॑ ।
बल॑मसि॒ बलं॑ मयि॒ धेहि॑ ।
नाना॑ हि वा॒ देवहि॑तः॒ सदः॑ कृतम् ।
मा सः॑सृक्षाथां॒ पर॑मे व्योमन् ।
सुरा॑ त्वमसि॒ शुष्मिणी॑ सोम॒ एषः॑ ।
मा मां हि॑ःसीः॒ स्वां योनि॑मावि॒शन् ॥ ४ ॥

[[2-6-1-5]]

उ॒पया॑मगृहीतोऽस्याश्विनं॒ तेजः॑ ।
सार॑स्वतं॒ वीर्य॑म् ।
ऐन्द्रं॑ बल॑म् ।
एष॒ ते योनि॑र्मोदाय॒ त्वा ।
आ॒नन्दा॑य॒ त्वा मह॑से॒ त्वा ।
ओजो॑ऽस्यो॒जो मयि॑ धेहि ।
म॒न्युर॑सि॒ मन्युं॑ मयि॒ धेहि॑ ।
महो॑ऽसि॒ महो॑ मयि॒ धेहि॑ ।
सहो॑ऽसि॒ सहो॑ मयि॒ धेहि॑ ।
या व्या॒घ्रं विषू॑चिका ।
उ॒भौ वृकं॑ च॒ रक्ष॑ति ।
श्ये॑नं प॒तत्रि॑णः॒ सिःह॑म् ।
सेमं॑ पा॒त्वःह॑सः ।
संपृ॑चः॒ स्थ सं मां॑ भ॒द्रेण॑ पृङ्क ।

विपृचः स्थ वि मा पाप्मना पृङ्क् ॥ ५ ॥
हविः प्रत्यङ्खसोमो अतिद्रुतो गृह्णाम्याविशन्विषूचिका
पञ्च च ॥ १ ॥

[[2-6-2-1]]

सोमो राजाऽमृतं सुतः ।
ऋजीषेणाजहान्मृत्युम् ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियम् ।
विपानं शुक्रमन्धसः ।
इन्द्रस्येन्द्रियम् ।
इदं पयोऽमृतं मधु ।
सोममन्धो व्यपिबत् ।
छन्दसा हंसः शुचिषत् ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियम् ।
अन्धः क्षीरं व्यपिबत् ॥ १ ॥

[[2-6-2-2]]

कुङ्कुङ्गिरसो धिया ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियम् ।
अन्नात्परिस्वृतो रसम् ।
ब्रह्मणा व्यपिबत्क्षत्रम् ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियम् ।
रेतो मूत्रं विजहाति ।
योनिं प्रविशदिन्द्रियम् ।
गर्भो जरायुणाऽऽवृतः ।
उल्बं जहाति जन्मना ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियम् ॥ २ ॥

[[2-6-2-3]]

वेदैर्न रूपे व्यकरोत् ।
सतासती प्रजापतिः ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियम् ।
सोमैर्न सोमौ व्यपिबत् ।

सुतासुतौ प्रजापतिः ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियम् ।
दृष्ट्वा रूपे व्यकरोत् ।
सत्यानृते प्रजापतिः ।
अश्रद्धामनृतेऽदधात् ।
श्रद्धां सत्ये प्रजापतिः ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियम् ।
दृष्ट्वा परिस्वृतो रसम् ।
शुक्रेण शुक्रं व्यपिबत् ।
पयः सोमं प्रजापतिः ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियम् ।
विपानं शुक्रमन्धसः ।
इन्द्रस्येन्द्रियम् ।
इदं पयोऽमृतं मधु ॥ ३ ॥
अन्धः क्षीरं व्यपिबज्जन्मनर्तेन सत्यमिन्द्रियं श्रद्धां
सत्ये प्रजापतिरष्टौ च ॥ २ ॥
सोमो राजा विपानं सोममन्धोऽन्नाद्रेतो मूत्रं वेदैर्न
सतासती सोमैर्न सुतासुतौ दृष्ट्वा रूपे दृष्ट्वा परिस्वृता रसं
विपानं दश ॥

[[2-6-3-1]]

सुरावन्तं बर्हिषदं सुवीरम् ।
यज्ञं हिन्वन्ति महिषा नमोभिः ।
दधानाः सोमं दिवि देवतासु ।
मदेमेन्द्रं यजमानाः स्वर्काः ।
यस्ते रसः संभृत ओषधीषु ।
सोमस्य शुष्मः सुरया सुतस्य ।
तेन जिन्व यजमानं मदेन ।
सरस्वतीमश्विनाविन्द्रमग्निम् ।
यमश्विना नमुचेरासुरादधि ।
सरस्वत्यसनोदिन्द्रियाय ॥ १ ॥

[[2-6-3-2]]

इमं तं शुक्रं मधुमन्तमिन्दुम् ।

सोमं राजानमिह भक्षयामि।
यदत्र रिप्तं रसिनः सुतस्य।
यदिन्द्रो अपिबच्छचीभिः।
अहं तदस्य मनसा शिवेन।
सोमं राजानमिह भक्षयामि।
पितृभ्यः स्वधाविभ्यः स्वधा नमः।
पितामहेभ्यः स्वधाविभ्यः स्वधा नमः।
प्रपितामहेभ्यः स्वधाविभ्यः स्वधा नमः।
अक्षन्पितरः ॥ २ ॥

[[2-6-3-3]]

अमीमदन्त पितरः।
अतीतृपन्त पितरः।
अमीमृजन्त पितरः।
पितरः शुन्धध्वम्।
पुनन्तु मा पितरः सोम्यासः।
पुनन्तु मा पितामहाः।
पुनन्तु प्रपितामहाः।
पवित्रेण शतायुषा।
पुनन्तु मा पितामहाः।
पुनन्तु प्रपितामहाः ॥ ३ ॥

[[2-6-3-4]]

पवित्रेण शतायुषा।
विश्वमायुर्व्यश्नवै।
अग्न आयूषि पवसेऽग्ने पवस्व।
पवमानः सुवर्जनः पुनन्तु मा देवजनाः।
जातवेदः पवित्रवद्यत्ते पवित्रमर्चिषि।
उभाभ्यां देव सवितर्वैश्वदेवी पुनती।
ये समानाः समनसः।
पितरौ यमराज्यै।
तेषां लोकः स्वधा नमः।
यज्ञो देवेषु कल्पताम् ॥ ४ ॥

[[2-6-3-5]]

ये संजाताः समनसः।
जीवा जीवेषु मामकाः।
तेषां श्रीर्मयि कल्पताम्।
अस्मिँल्लोके शतं समाः।
द्वे स्रुती अशृणवं पितृणाम्।
अहं देवानामुत मर्त्यानाम्।
याभ्यामिदं विश्वमेजत्समैति।
यदन्तरा पितरं मातरं च।
इदं हविः प्रजननं मे अस्तु।
दशवीरं सर्वगणं स्वस्तये।
आत्मसनि प्रजासनि।
पशुसन्त्यभयसनि लोकसनि।
अग्निः प्रजां बहुलां मे करोतु।
अन्नं पयो रेतो अस्मासु धत्त।
रायस्योषमिषमूर्जमस्मासु दीधरत्स्वाहा ॥ ५ ॥
इन्द्रियाय पितरः शतायुषा पुनन्तु मा पितामहाः पुनन्तु
प्रपितामहाः कल्पतां स्वस्तये पञ्च च ॥ ३ ॥

[[2-6-4-1]]

सीसेन तन्नं मनसा मनीषिणः।
उर्णासूत्रेण कवयौ वयन्ति।
अश्विना यज्ञं सविता सरस्वती।
इन्द्रस्य रूपं वरुणो भिषज्यन्।
तदस्य रूपममृतं शचीभिः।
तिस्रो दधुर्देवताः संरराणाः।
लोमानि शष्पैर्बहुधा न तोक्मभिः।
त्वगस्य मांसमभवन्न लाजाः।
तदश्विना भिषजा रुद्रवर्तनी।
सरस्वती वयति पेशो अन्तरः ॥ १ ॥

[[2-6-4-2]]

अस्थि मज्जानं मासरैः।

कारोतरेण दधतो गवां त्वचि।
 सरस्वती मनसा पेशलं वसु।
 नासत्याभ्यां वयति दर्शतं वपुः।
 रसं परिस्त्रुता न रोहितम्।
 नग्रहुर्धीरस्तसरं न वेम।
 पर्यसा शुक्रममृतं जनित्रम्।
 सुरया मूत्राज्जनयन्ति रेतः।
 अपामतिं दुर्मतिं बाधमानाः।
 ऊर्वध्यं वातं सवुवं तदारात् ॥ २ ॥

[[2-6-4-3]]

इन्द्रः सुत्रामा हृदयेन सत्यम्।
 पुरोडाशेन सविता जजान।
 यकृत्क्लोमानं वरुणो भिषज्यन्।
 मतस्त्रे वायव्यैर्न मिनाति पित्तम्।
 आन्त्राणि स्थाली मधु पिन्वमाना।
 गुदा पात्राणि सुदुघा न धेनुः।
 श्येनस्य पत्रं न स्त्रीहा शचीभिः।
 आसन्दी नाभिरुदरं न माता।
 कुम्भो वनिष्ठुर्जनिता शचीभिः।
 यस्मिन्नग्रे योन्यां गर्भो अन्तः ॥ ३ ॥

[[2-6-4-4]]

प्लाशीर्व्यक्तः शतधार उत्सः।
 दुहे न कुम्भीं स्वधां पितृभ्यः।
 मुखं सदस्य शिर इत्सदेन।
 जिह्वा पवित्रमश्विना स सरस्वती।
 चप्यं न पायुर्भिषगस्य वालः।
 वस्तिर्न शेषो हरसा तरस्वी।
 अश्विभ्यां चक्षुरमृतं ग्रहाभ्याम्।
 छागेन तेजो हविषा श्रुतेन।
 पक्ष्माणि गोधूमैः क्लैरुतानि।
 पेशो न शुक्लमसितं वसाते ॥ ४ ॥

[[2-6-4-5]]

अविर्न मेघो नसि वीर्याय।
 प्राणस्य पन्था अमृतो ग्रहाभ्याम्।
 सरस्वत्युपवाकैर्व्यानम्।
 नस्यानि बर्हिर्बदरैर्जजान।
 इन्द्रस्य रूपमृषभो बलाय।
 कर्णभ्यां श्रोत्रममृतं ग्रहाभ्याम्।
 यवा न बर्हिर्भ्रुवि केसराणि।
 कर्कन्धु जज्ञे मधु सारघं मुखात्।
 आत्मन्नुपस्थे न वृकस्य लोमं।
 मुखे श्मश्रूणि न व्याघ्रलोमम् ॥ ५ ॥

[[2-6-4-6]]

केशा न शीर्षन्यशसे श्रियै शिखा।
 सिंहस्य लोम त्विषिरिन्द्रियाणि।
 अङ्गान्यात्मन्मिषजा तदश्विना।
 आत्मानमङ्गैः समधात्सरस्वती।
 इन्द्रस्य रूपं शतमानमायुः।
 चन्द्रेण ज्योतिरमृतं दधाना।
 सरस्वती योन्यां गर्भमन्तः।
 अश्विभ्यां पत्नी सुकृतं विभर्ति।
 अपां रसेन वरुणो न साम्ना।
 इन्द्रं श्रियै जनयन्नप्सु राजा।
 तेजः पशूनां हविरिन्द्रियावत्।
 परिस्त्रुता पर्यसा सारघं मधु।
 अश्विभ्यां दुग्धं मिषजा सरस्वत्या सुतासुताभ्याम्।
 अमृतः सोम इन्दुः ॥ ६ ॥
 अन्तर आरादन्तर्वसाते व्याघ्रलोमं राजा चत्वारि च ॥
 ४ ॥

[[2-6-5-1]]

मित्रोऽसि वरुणोऽसि।
 समहं विश्वेदेवैः।

क्षत्त्रस्य नाभिरसि।
 क्षत्त्रस्य योनिरसि।
 स्योना मा सीद।
 सुषदा मा सीद।
 मा त्वा हिंसीत्।
 मा मां हिंसीत्।
 निषसाद धृतव्रतो वरुणः।
 पस्त्यास्वा ॥ १ ॥

[[2-6-5-2]]

साम्राज्याय सुक्रतुः।
 देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे।
 अश्विनोर्बाहुभ्याम्।
 पूष्णो हस्ताभ्याम्।
 अश्विनोर्भैषज्येन।
 तेजसे ब्रह्मवर्चसायाभिषिञ्चामि।
 देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे।
 अश्विनोर्बाहुभ्याम्।
 पूष्णो हस्ताभ्याम्।
 सरस्वत्यै भैषज्येन ॥ २ ॥

[[2-6-5-3]]

वीर्यायान्नाद्यायाभिषिञ्चामि।
 देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे।
 अश्विनोर्बाहुभ्याम्।
 पूष्णो हस्ताभ्याम्।
 इन्द्रस्येन्द्रियेण।
 श्रियै यशसे बलायाभिषिञ्चामि।
 कौंसि कतमौंसि।
 कस्मै त्वा काय त्वा।
 सुश्लोकौंसुमङ्गलौंसुसत्यराजाश्न।
 शिरो मे श्रीः ॥ ३ ॥

[[2-6-5-4]]

यशो मुखम्।
 त्विषिः केशाश्च श्मश्रूणि।
 राजा मे प्राणोऽमृतम्।
 सम्राडक्षुः।
 विराट्छोत्रम्।
 जिह्वा मे भद्रम्।
 वाङ्महः।
 मनो मन्युः।
 स्वराङ्गामः।
 मोदाः प्रमोदा अङ्गुलीरङ्गानि ॥ ४ ॥

[[2-6-5-5]]

चित्तं मे सहः।
 बाहू मे बलमिन्द्रियम्।
 हस्तौ मे कर्म वीर्यम्।
 आत्मा क्षत्रमुरो मम।
 पृष्टीर्मे राष्ट्रमुदरमस्सौ।
 ग्रीवाश्च श्रोण्यौ।
 ऊरू अरत्नी जानुनी।
 विशो मेऽङ्गानि सर्वतः।
 नाभिर्मे चित्तं विज्ञानम्।
 पायुर्मेऽपंचितिर्भसत् ॥ ५ ॥

[[2-6-5-6]]

आनन्दनन्दावाण्डौ मे।
 भगः सौभाग्यं पसः।
 जङ्घाभ्यां पद्भ्यां धर्मोऽस्मि।
 विशि राजा प्रतिष्ठितः।
 प्रतिक्षत्ते प्रतितिष्ठामि राष्ट्रे।
 प्रत्यश्वेषु प्रतितिष्ठामि गोषु।
 प्रत्यङ्गेषु प्रतितिष्ठाम्यात्मन्।
 प्रतिप्राणेषु प्रतितिष्ठामि पुष्टे।

प्रतिद्यावापृथिव्योः ।
प्रतिदिष्ठामि यज्ञे ॥ ६ ॥

[[2-6-5-7]]

त्रया देवा एकादश ।
त्रयस्त्रिंशाः सुरार्धसः ।
बृहस्पतिपुरोहिताः ।
देवस्य सवितुः सवे ।
देवा देवैरवन्तु मा ।
प्रथमा द्वितीयैः ।
द्वितीयास्तृतीयैः ।
तृतीयाः सत्येन ।
सत्यं यज्ञेन ।
यज्ञो यजुर्भिः ॥ ७ ॥

[[2-6-5-8]]

यजूषि सामभिः ।
सामान्युग्भिः ।
ऋचो याज्याभिः ।
याज्या वषट्कारैः ।
वषट्कारा आहुतिभिः ।
आहुतयो मे कामान्त्समर्धयन्तु ।
भूः स्वाहा ।
लोमानि प्रयतिर्मम ।
त्वञ्च आनतिरागतिः ।
मांसं म उपनतिः ।
वस्वस्थि ।
मज्जा म आनतिः ॥ ८ ॥
पस्त्यास्वा सरस्वत्यै भैषज्येन श्रीरङ्गानि भसद्यज्ञे यज्ञो
यजुर्भिरुपनतिर्द्वे च ॥ ५ ॥

[[2-6-6-1]]

यद्देवा देवहेडनम् ।

देवासश्चकृमा वयम् ।
अग्निर्मा तस्मादेनसः ।
विश्वान्मुञ्चत्वहंसः ।
यदि दिवा यदि नक्तम् ।
एनांसि चकृमा वयम् ।
वायुर्मा तस्मादेनसः ।
विश्वान्मुञ्चत्वहंसः ।
यदि जाग्रद्यदि स्वप्ने ।
एनांसि चकृमा वयम् ॥ १ ॥

[[2-6-6-2]]

सूर्यो मा तस्मादेनसः ।
विश्वान्मुञ्चत्वहंसः ।
यद्गामे यदरण्ये ।
यत्सभायां यदिन्द्रिये ।
यच्छूद्रे यदर्ये ।
एनश्चकृमा वयम् ।
यदेकस्याधि धर्मेणि ।
तस्यावयजनमसि ।
यदापो अघ्निया वरुणेति शपामहे ।
ततो वरुण नो मुञ्च ॥ २ ॥

[[2-6-6-3]]

अवभृथ निचङ्कुण निचेरुरसि निचङ्कुण ।
अव देवैर्देवकृतमेनोऽयाट् ।
अव मत्यैर्मर्त्यकृतम् ।
उरोरा नो देव रिषस्पाहि ।
सुमित्रा न आप ओषधयः सन्तु ।
दुर्मित्रास्तस्मै भुयासुः ।
योऽस्मान्द्वेष्टि ।
यं च वयं द्विष्मः ।
द्रुपदादिवेन्मुमुचानः ।
स्विन्नः स्नात्वी मलादिव ॥ ३ ॥

[[2-6-6-4]]

पूतं पवित्रेणैवाज्यम्।
आपः शुन्धन्तु मैनसः।
उद्वयं तमसस्परि।
पश्यन्तो ज्योतिरुत्तरम्।
देवं देवत्रा सूर्यम्।
अगन्म ज्योतिरुत्तमम्।
प्रतियुतो वरुणस्य पाशः।
प्रत्यस्तो वरुणस्य पाशः।
एधोऽस्येधिषीमहि।
समिदसि ॥ ४ ॥

[[2-6-6-5]]

तेजोऽसि तेजो मयि धेहि।
अपो अन्वचारिषम्।
रसेन समसृक्षमहि।
पर्यस्वाँ अन्न आगमम्।
तं मा सःसृज वर्चसा।
प्रजया च धनेन च।
समाववर्ति पृथिवी।
समुषाः।
समु सूर्यः।
समु विश्वामिदं जगत्।
वैश्वानर ज्योतिर्भूयासम्।
विभुं कामं व्यश्रवै।
भूः स्वाहा ॥ ५ ॥
स्वप्न एनाःसि चकृमा वयं मुञ्च मलादिव समिदसि
जगत्तीणि च ॥ ६ ॥

[[2-6-7-1]]

होता यक्षत्समिधेन्द्रमिडस्पदे।
नाभां पृथिव्या अधि।
दिवो वर्ष्मन्त्समिध्यते।

ओजिष्ठश्चर्षणीसहान्।
वेत्वाज्यस्य होतर्यज।
होता यक्षत्तनूनपातम्।
ऊतिभिर्जेतारमपराजितम्।
इन्द्रं देवः सुवर्विदम्।
पृथिभिर्मधुमत्तमैः।
नराशःसेन तेजसा ॥ १ ॥

[[2-6-7-2]]

वेत्वाज्यस्य होतर्यज।
होता यक्षदिडाभिरिन्द्रमीडितम्।
आजुहानममर्त्यम्।
देवो देवैः सर्वीर्यः।
वज्रहस्तः पुरंदुरः।
वेत्वाज्यस्य होतर्यज।
होता यक्षद्वर्हिषीन्द्रं निषद्वरम्।
वृषभं नर्यापसम्।
वसुभी रुद्रैरादित्यैः।
सयुग्भिर्बर्हिरासदत् ॥ २ ॥

[[2-6-7-3]]

वेत्वाज्यस्य होतर्यज।
होता यक्षदोजो न वीर्यम्।
सहो द्वार इन्द्रमवर्धयन्।
सुप्रायणा विश्रयन्तामृतावृधः।
द्वार इन्द्राय मीढुषै।
वियन्त्वाज्यस्य होतर्यज।
होता यक्षदुषे इन्द्रस्य धेनू।
सुदुधे मातरौ मही।
सवातरौ न तेजसी।
वत्समिन्द्रमवर्धताम् ॥ ३ ॥

[[2-6-7-4]]

वी॒ता॒मा॒ज्य॒स्य॒ हो॒त॒र्य॒ज॑।
 हो॒ता॑ य॒क्ष॒द्वै॒वया॑ हो॒ता॒रा।
 भि॒ष॒जा॒ सखा॑या।
 ह॒वि॒षेन्द्रं॑ भि॒ष॒ज्यतः॑।
 क॒वी दे॒वौ प्र॒चे॒तसौ॑।
 इन्द्रा॑य ध॒त्त इन्द्रि॑यम्।
 वी॒ता॒मा॒ज्य॒स्य॒ हो॒त॒र्य॒ज॑।
 हो॒ता॑ य॒क्ष॒त्ति॒स्रो दे॒वीः।
 त्रय॑स्त्रि॒धा॒तवोऽप॑सः।
 इडा॒ सर॑स्वती॒ भार॑ती ॥ ४ ॥

[[2-6-7-5]]

म॒हीन्द्र॑प॒त्नीर्ह॒विष्म॑तीः।
 वि॒यन्त्वा॒ज्य॒स्य॒ हो॒त॒र्य॒ज॑।
 हो॒ता॑ य॒क्ष॒त्त्व॒ष्टार॑मिन्द्रं दे॒वम्।
 भि॒ष॒जश्च॑ सु॒य॒जं घृ॒तश्रि॑यम्।
 पु॒रु॒रूप॑श्च॒ सुरे॑त॒सं म॒घोनि॑म्।
 इन्द्रा॑य त्व॒ष्टा द॒धदि॑न्द्रि॒याणि॑।
 वे॒त्वा॒ज्य॒स्य॒ हो॒त॒र्य॒ज॑।
 हो॒ता॑ य॒क्ष॒द्वन॑स्पति॒म्।
 श॒मि॒तार॑श्च॒ शत॑क्र॒तुम्।
 धि॒यो जो॒ष्टार॑मिन्द्रि॒यम् ॥ ५ ॥

[[2-6-7-6]]

म॒ध्वा॑ स॒म॒ञ्ज॒न्य॒थिभिः॑ सु॒गेभिः॑।
 स्वदा॑ति ह॒व्यं म॒धु॒ना घृ॒तेन॑।
 वे॒त्वा॒ज्य॒स्य॒ हो॒त॒र्य॒ज॑।
 हो॒ता॑ य॒क्ष॒दिन्द्र॑श्च॒ स्वाहाऽऽज्य॑स्य।
 स्वाहा॑ मे॒दसः॑।
 स्वाहा॑ स्तो॒काना॑म्।
 स्वाहा॑ स्वाहा॑कृ॒तीना॑म्।
 स्वाहा॑ ह॒व्यसू॑क्तीनाम्।
 स्वाहा॑ दे॒वाश्च॑ आ॒ज्य॒पान॑।
 स्वाहेन्द्र॑श्च॒ हो॒त्राज्जु॑षाणाः।

इन्द्र॑ आ॒ज्य॒स्य॒ वि॒यन्तु॑।

हो॒त॒र्य॒ज॑ ॥ ६ ॥

ते॒जसाऽऽस॑द॒दव॑र्ध॒तां भार॑तीन्द्रि॒यं जु॑षाणा द्वे च ॥ ७ ॥
 स॒मि॒धेन्द्रं॑ त॒नून॑पा॒तमि॒डाभि॑र्ब॒र्हि॒शयो॑ज॒ उ॒षे दै॒व्या
 ति॒स्रस्त्व॑ष्टारं व॒नस्प॑ति॒मिन्द्र॑म्। स॒मि॒धेन्द्रं॑ च॒तुर्वे॑त्वे॒को
 वि॒यन्तु॑ द्वि॒र्वी॒तामे॑को॒ वि॒यन्तु॑ द्वि॒र्वे॒त्वे॒को॒ वि॒यन्तु॑
 हो॒त॒र्य॒ज॑ ॥

[[2-6-8-1]]

स॒मि॒द्ध इन्द्र॑ उ॒षसा॒मनी॑के।
 पु॒रो॒रु॒चा॑ पूर्॒वकृ॑द्वा॒वृ॒धानः॑।
 त्रि॒भिर्दे॒वैस्त्रि॑श्च॒ शता॑ व॒ज्र॒बाहुः॑।
 ज॒घान॑ वृ॒त्रं वि॒ दुरो॑ व॒वार।
 न॒रा॒शश्च॑ प्रति॒ शूरो॑ मि॒मानः॑।
 त॒नून॑पा॒त्प्रति॑ य॒ज्ञस्य॑ धाम॒।
 गो॒भिर्व॑पा॒वान्म॒धु॒ना स॒मञ्ज॑न्।
 हि॒रण्यैश्च॑न्द्री॒ यज॑ति॒ प्रचे॑ताः।
 ई॒डि॒तो दे॒वैर्हरि॑वाश्च॒ अभि॑ष्टिः।
 आ॒जु॒ह्वानो॑ ह॒विषा॑ श॒र्ध॒मानः॑ ॥ १ ॥

[[2-6-8-2]]

पु॒रं॒दरो॑ म॒घवा॑न्व॒ज्र॒बाहुः॑।
 आया॑तु य॒ज्ञमु॑प॒ नो जु॑षा॒णः।
 जु॒षा॒णो ब॒र्हिर्हरि॑वान्न इन्द्रः।
 प्रा॒चीन॑श्च॒ सीद॑त्प्र॒दिशा॑ पृथि॒व्याः।
 उ॒रु॒व्य॒चाः प्र॑थ॒मानश्च॑ स्यो॒नम्।
 आ॒दि॒त्यैर॑क्तं वसु॒भिः स॒जोषाः॑।
 इन्द्रं॑ दुरः क॒व॒प्यौ धा॑व॒मानाः॑।
 वृ॒षा॒णं य॑न्तु॒ जन॑यः सु॒प॒त्नीः।
 द्वा॒रो दे॒वीर॑भितो॒ विश्र॑यन्ता॒म्।
 सु॒वीरा॑ वी॒रं प्र॑थ॒माना॑ महो॒भिः ॥ २ ॥

[[2-6-8-3]]

उषासा नक्ता बृहती बृहन्तम्।
 पर्यस्वती सुदुधे शूरमिन्द्रम्।
 पेशस्वती तन्तुना संव्ययन्ती।
 देवानां देवं यजतः सुरुक्मे।
 दैव्या मिमाना मनसा पुरुत्रा।
 होताराविन्द्रं प्रथमा सुवाचां।
 मूर्धन्यज्ञस्य मधुना दधाना।
 प्राचीनं ज्योतिर्हविषा वृधातः।
 तिस्रो देवीर्हविषा वर्धमानाः।
 इन्द्रं जुषाणा वृषणं न पत्नीः ॥ ३ ॥

[[2-6-8-4]]

अच्छिन्नं तन्तुं पर्यसा सरस्वती।
 इडा देवी भारती विश्वतूर्तिः।
 त्वष्टा दधदिन्द्राय शुष्मम्।
 अपाकोऽर्चिष्टुर्यशसं पुरूणि।
 वृषा यजन्वृषणं भूरिरेताः।
 मूर्धन्यज्ञस्य समनक्तु देवान्।
 वनस्पतिरवसृष्टो न पाशैः।
 त्मन्यां समञ्जच्छमिता न देवः।
 इन्द्रस्य हव्यैर्जठरं पृणानः।
 स्वदाति हव्यं मधुना घृतेन।
 स्तोकानामिन्दुं प्रति शूर इन्द्रः।
 वृषायमाणो वृषभस्तुराषाट्।
 घृतप्रुषा मधुना हव्यमुन्दन्।
 मूर्धन्यज्ञस्य जुषतां स्वाहा ॥ ४ ॥
 शर्धमानो महौभिः पत्नीर्घृतेन चत्वारि च ॥ ८ ॥
 इति कृष्णयजुर्वेदीयतैत्तरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके
 षष्ठाध्यायेऽष्टमोऽनुवाकः ॥ ८ ॥

[[2-6-9-1]]

आचर्षणि प्रा विवेष यन्मां।
 तं सध्रीचीः।
 सत्यमित्तन्न त्वावां अन्यो अस्ति।

इन्द्रं देवो न मर्त्यो ज्यायान्।
 अहन्नहिं परिशयानमर्णः।
 अवासृजोऽपो अच्छां समुद्रम्।
 प्रससाहिषे पुरुहूत शत्रून्।
 ज्येष्ठस्ते शुष्मं इह रातिरस्तु।
 इन्द्राभरं दक्षिणेना वसूनि।
 पतिः सिन्धूनामसि रेवतीनाम्।
 स शेवृधमधिधा द्युम्नमस्मे।
 महिं क्षत्रं जनाषाडिन्द्र तव्यम्।
 रक्षां च नो मघोनः पाहि सूरिन्।
 राये च नः स्वपत्या इषे धाः ॥ १ ॥
 रेवतीनां चत्वारि च ॥ ९ ॥

[[2-6-10-1]]

देवं बहिरिन्द्रं सुदेवं देवैः।
 वीरवत्स्तीर्णं वेद्यामवर्धयत्।
 वस्तोर्वृतं प्राक्तोर्भृतम्।
 राया बर्हिष्मतोऽत्यगात्।
 वसुवनै वसुधेयस्य वेतु यजं।
 देवीद्वार इन्द्रं संघाते।
 विद्वीर्यामन्नवर्धयन्।
 आ वत्सेन तरुणेन कुमारेण च मीविता अपावाणम्।
 रेणुककाटं नुदन्ताम्।
 वसुवनै वसुधेयस्य वियन्तु यजं ॥ १ ॥

[[2-6-10-2]]

देवी उषासा नक्ता।
 इन्द्रं यज्ञे प्रयत्यहेताम्।
 दैवीर्विशः प्रायांसिष्टाम्।
 सुप्रीते सुधिते अभूताम्।
 वसुवनै वसुधेयस्य वीतां यजं।
 देवी जोष्टी वसुधिती।
 देवमिन्द्रमवर्धताम्।
 अयाव्यन्याऽघा द्वेषां सि।

आऽन्याऽवाक्षीद्वसु वार्याणि।
यजमानाय शिक्षिते ॥ २ ॥

[[2-6-10-3]]

वसुवनै वसुधेयस्य वीतां यज।
देवी ऊर्जाहुती दुघै सुदुघै।
पयसेन्द्रमवर्धताम्।
इषमूर्जमन्याऽवाक्षीत्।
सग्धिः सपीतिमन्या।
नवेन पूर्वं दयमाने।
पुराणेन नवम्।
अधातामूर्जमूर्जाहुती वसु वार्याणि।
यजमानाय शिक्षिते।
वसुवनै वसुधेयस्य वीतां यज ॥ ३ ॥

[[2-6-10-4]]

देवा दैव्या होतारा।
देवमिन्द्रमवर्धताम्।
हताघशःसावाभाष्टी वसु वार्याणि।
यजमानाय शिक्षितौ।
वसुवनै वसुधेयस्य वीतां यज।
देवीस्तिस्त्रस्तिस्त्रो देवीः।
पतिमिन्द्रमवर्धयन्।
अस्पृक्षद्भारती दिवम्।
रुद्रैर्यज्ञः सरस्वती।
इडा वसुमती गृहान् ॥ ४ ॥

[[2-6-10-5]]

वसुवनै वसुधेयस्य वियन्तु यज।
देव इन्द्रो नराशंसः।
त्रिवरूथस्त्रिवन्धुरः।
देवमिन्द्रमवर्धयत्।
शतेन शितिपृष्ठानामाहितः।

सहस्रेण प्रवर्तते।
मित्रावरुणेदस्य होत्रमर्हतः।
बृहस्पतिः स्तोत्रम्।
अश्विनाऽऽध्वर्यवम्।
वसुवनै वसुधेयस्य वेतु यज ॥ ५ ॥

[[2-6-10-6]]

देव इन्द्रो वनस्पतिः।
हिरण्यपर्णो मधुशाखः सुपिप्पलः।
देवमिन्द्रमवर्धयत्।
दिवमग्रेणाप्रातः।
आऽन्तरिक्षं पृथिवीमदृहीत्।
वसुवनै वसुधेयस्य वेतु यज।
देवं बर्हिर्वारितीनाम्।
देवमिन्द्रमवर्धयत्।
स्वासस्थमिन्द्रेणासन्नम्।
अन्या बर्हिःष्यभ्यभूत्।
वसुवनै वसुधेयस्य वेतु यज।
देवो अग्निः स्विष्टकृत्।
देवमिन्द्रमवर्धयत्।
स्विष्टं कुर्वन्स्विष्टकृत्।
स्विष्टमद्य करोतु नः।
वसुवनै वसुधेयस्य वेतु यज ॥ ६ ॥
वियन्तु यज शिक्षिते शिक्षिते वसुवनै वसुधेयस्य वीतां
यज गृहान्वेतु यजाभूत्षड् ॥ १० ॥
देवं बर्हिर्देवीद्वारो देवी उषासा नक्तो देवी जोष्टी देवी
ऊर्जाहुती देवा दैव्या होतारा शिक्षितौ देवीस्तिस्त्रस्तिस्त्रो
देवीः पति देव इन्द्रो नराशंसो देव इन्द्रो वनस्पतिर्देवं
बर्हिर्वारितीनां देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवम् ॥
वेतु वियन्तु चतुर्वीतामेको वियन्तु चतुर्वेतु।
अवर्धयदवर्धयन्त्रिवर्धतामेकोऽवर्धयश्चतुरवर्धयत्।
वस्तोरा वत्सेन दैवीरयावीषः हतास्पृक्षच्छतेन
दिवमिन्द्रः स्वासस्थः स्विष्टम्। स्विष्टः शिक्षिते शिक्षिते
शिक्षितौ ॥

[[2-6-11-1]]

होता यक्षत्समिधाऽग्निमिडस्पदे।
अश्विनेन्द्रः सरस्वतीम्।
अजो धूम्रो न गोधूमैः क्लैर्भेषजम्।
मधु शर्षपैर्न तेज इन्द्रियम्।
पयः सोमः परिस्नुता घृतं मधु।
वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं।
होता यक्षत्तनूनपात्सरस्वती।
अविर्मेषो न भेषजम्।
पथा मधुमताऽऽभरन्।
अश्विनेन्द्राय वीर्यम् ॥ १ ॥

[[2-6-11-2]]

बदरैरुपवाकाभिर्भेषजं तोक्त्रभिः।
पयः सोमः परिस्नुता घृतं मधु।
वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं।
होता यक्षन्नराशंसं न नग्रहम्।
पतिस्सुरायै भेषजम्।
मेषः सरस्वती भिषक्।
रथो न चन्द्रश्विनोर्वपा इन्द्रस्य वीर्यम्।
बदरैरुपवाकाभिर्भेषजं तोक्त्रभिः।
पयः सोमः परिस्नुता घृतं मधु।
वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ २ ॥

[[2-6-11-3]]

होता यक्षदिडेडित आजुहानः सरस्वतीम्।
इन्द्रं बलेन वर्धयन्।
ऋषभेण गवैर्न्द्रियम्।
अश्विनेन्द्राय वीर्यम्।
यवैः कर्कन्धुभिः।
मधु लाजैर्न मासरम्।
पयः सोमः परिस्नुता घृतं मधु।

वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं।
होता यक्षद्वर्हिः सुष्टरीमोर्णप्रदाः।
भिषङ्गासत्या ॥ ३ ॥

[[2-6-11-4]]

भिषजाऽश्विनाऽश्वा शिशुमती।
भिषग्धेनुः सरस्वती।
भिषग्दुह इन्द्राय भेषजम्।
पयः सोमः परिस्नुता घृतं मधु।
वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं।
होता यक्षहुरो दिशः।
कवर्ष्यो न व्यचस्वतीः।
अश्विभ्यां न दुरो दिशः।
इन्द्रो न रोदसी दुघै।
दुहे कामान्त्सरस्वती ॥ ४ ॥

[[2-6-11-5]]

अश्विनेन्द्राय भेषजम्।
शुक्रं न ज्योतिरिन्द्रियम्।
पयः सोमः परिस्नुता घृतं मधु।
वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं।
होता यक्षत्सुपेशसोषे नक्तंदिवा।
अश्विना संजानाने।
समञ्जाते सरस्वत्या।
त्विषिमिन्द्रे न भेषजम्।
श्येनो न रजसा हृदा।
पयः सोमः परिस्नुता घृतं मधु ॥ ५ ॥

[[2-6-11-6]]

वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं।
होता यक्षहैव्या होतारा भिषजाऽश्विना।
इन्द्रं न जागृवी दिवा नक्तं न भेषजैः।
शूषः सरस्वती भिषक्।

सीसेन दुह इन्द्रियम्।
 पयः सोमः परिस्सुता घृतं मधु।
 वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं।
 होता यक्षत्स्रो देवीर्न भेषजम्।
 त्रयस्त्रिधातवोऽपसः।
 रूपमिन्द्रे हिरण्ययम्॥

[[2-6-11-7]]

अश्विनेडा न भारती।
 वाचा सरस्वती।
 मह इन्द्राय दधुरिन्द्रियम्।
 पयः सोमः परिस्सुता घृतं मधु।
 वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं।
 होता यक्षत्त्वरमिन्द्रमश्विना।
 भीषजं न सरस्वतीम्।
 ओजो न जूतिरिन्द्रियम्।
 वृको न रभसो भिषक्।
 यशः सुरया भेषजम्॥ ७॥

[[2-6-11-8]]

श्रिया न मासरम्।
 पयः सोमः परिस्सुता घृतं मधु।
 वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं।
 होता यक्षद्वनस्पतिम्।
 शमितारं शतक्रतुम्।
 भीमं न मन्युं राजानं व्याघ्रं नमसाऽश्विना भामम्।
 सरस्वती भिषक्।
 इन्द्राय दुह इन्द्रियम्।
 पयः सोमः परिस्सुता घृतं मधु।
 वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं॥ ८॥

[[2-6-11-9]]

होता यक्षदग्निं स्वाहाऽऽज्यस्य स्तोकानाम्।

स्वाहा मेदसां पृथक्।
 स्वाहा छागमश्विभ्याम्।
 स्वाहा मेषं सरस्वत्यै।
 स्वाहर्षभमिन्द्राय सिंहाय सहसेन्द्रियम्।
 स्वाहाऽग्निं न भेषजम्।
 स्वाहा सोममिन्द्रियम्।
 स्वाहेन्द्रं सुत्रामानं सवितारं वरुणं भिषजां पतिम्।
 स्वाहा वनस्पतिं प्रियं पाथो न भेषजम्।
 स्वहा देवां आज्यपान्॥ ९॥

[[2-6-11-10]]

स्वाहाऽग्निं होत्राज्जुषाणो अग्निर्भेषजम्।
 पयः सोमः परिस्सुता घृतं मधु।
 वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं।
 होता यक्षदश्विना सरस्वतीमिन्द्रं सुत्रामाणम्।
 इमे सोमाः सुरामाणः।
 छागैर्न मेषैर्ऋषभैः सुताः।
 शर्षैर्न तोक्त्रभिः।
 लाजैर्महस्वन्तः।
 मदा मासरेण परिष्कृताः।
 शुक्राः पयस्वन्तोऽमृताः।
 प्रस्थिता वो मधुश्रुतः।
 तानश्विना सरस्वतीन्द्रः सुत्रामा वृत्रहा।
 जुषन्तां सौम्यं मधु।
 पिबन्तु मदन्तु वियन्तु सोमम्।
 होतर्यजं॥ १०॥
 वीर्यं वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं नासत्या सरस्वती मधु
 हिरण्ययं भेषजं वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजाज्यपानमृता पञ्च
 च॥ ११॥
 समिधाऽग्निं षट्। तनूनपात्सप्त। नराशंसमृषि।
 इडेडितो यवैरष्टौ। बर्हिः सप्त। दुरोऽश्विना नव।
 सुपेशसोषे नक्तमृषिः। दैव्या होतारा सीसेन रसः।
 तिस्रस्त्वष्टारमष्टावष्टौ। वनस्पतिमृषि। अग्निं त्रयोदश।
 अश्विना द्वादश त्रयोदश॥

समिधाऽग्निं बर्दरैर्बर्दरैर्यवैरश्विना त्विषिमश्विना न भेषजं
रूपमश्विना भीमं भामम् ॥

[[2-6-12-1]]

समिद्धो अग्निरश्विना।
तप्तो घर्मो विराट्थसुतः।
दुहे धेनुः सरस्वती।
सोमं शुक्रमिहेन्द्रियम्।
तनूपा भिषजा सुते।
अश्विनोभा सरस्वती।
मध्वा रजासीन्द्रियम्।
इन्द्राय पथिभिर्वहान।
इन्द्रायेन्दुं सरस्वती।
नराशंसैन नग्रहुः ॥ १ ॥

[[2-6-12-2]]

अघातामश्विना मधु।
भेषजं भिषजा सुते।
आजुह्वाना सरस्वती।
इन्द्रायेन्द्रियाणि वीर्यम्।
इडाभिरश्विनाविषम्।
समूर्जं स रयिं दधुः।
अश्विना नमुचेः सुतम्।
सोमं शुक्रं परिस्रुता।
सरस्वती तमाभरत।
बर्हिषेन्द्राय पातवे ॥ २ ॥

[[2-6-12-3]]

कवप्यो न व्यचस्वतीः।
अश्विभ्यां न दुरो दिशः।
इन्द्रो न रोदसी दुधै।
दुहे कामान्त्सरस्वती।
उषासा नक्तमश्विना।

दिवेन्द्रं सायमिन्द्रियैः।

संजानाने सुपेशसा।
समञ्जाते सरस्वत्या।
पातं नो अश्विना दिवा।
पाहि नक्तं सरस्वति ॥ ३ ॥

[[2-6-12-4]]

दैव्या होतारा भिषजा।
पातमिन्द्रं सचा सुते।
तिस्रस्त्रेधा सरस्वती।
अश्विना भारतीडा।
तीव्रं परिस्रुता सोमम्।
इन्द्राय सुषवुर्मदम्।
अश्विना भेषजं मधु।
भेषजं नः सरस्वती।
इन्द्रे त्वष्टा यशः श्रियम्।
रूपं रूपमधुः सुते।
ऋतुथेन्द्रो वनस्पतिः।
शशमानः परिस्रुता।
कीलालमश्विभ्यां मधु।
दुहे धेनुः सरस्वती।
गोभिर्न सोममश्विना।
मासरिण परिष्कृता।
समघातां सरस्वत्या।
स्वाहेन्द्रे सुतं मधु ॥ ४ ॥
नग्रहुः पातवे सरस्वत्यधुः सुतैऽष्टौ च ॥ १२ ॥

[[2-6-13-1]]

अश्विना हविरिन्द्रियम्।
नमुचेर्धिया सरस्वती।
आ शुक्रमासुराद्वसु।
मघमिन्द्राय जग्निरे।
यमश्विना सरस्वती।
हविषेन्द्रमवर्धयन्।

स विभेद वलं मघम्।
नमुचावासुरे सचा।
तमिन्द्र पशवः सचा।
अश्विनोभा सरस्वती ॥ १ ॥

[[2-6-13-2]]

दधाना अभ्यनूषत।
हविषा यज्ञमिन्द्रियम्।
य इन्द्र इन्द्रियं दधुः।
सविता वरुणो भगः।
स सुत्रामा हविष्प्रतिः।
यजमानाय सश्रत।
सविता वरुणो दधत्।
यजमानाय दाशुषै।
आदत्त नमुचेर्वसु।
सुत्रामा बलमिन्द्रियम् ॥ २ ॥

[[2-6-13-3]]

वरुणः क्षत्तमिन्द्रियम्।
भगेन सविता श्रियम्।
सुत्रामा यशसा बलम्।
दधाना यज्ञमाशत।
अश्विना गोभिरिन्द्रियम्।
अश्वेभिर्वीर्यं बलम्।
हविषेन्द्रः सरस्वती।
यजमानमवर्धयन्।
ता नासत्या सुपेशसा।
हिरण्यवर्तनी नरा।
सरस्वती हविष्मती।
इन्द्र कर्मसु नोऽवत।
ता भिषजा सुकर्मणा।
सा सुदुघा सरस्वती।
स वृत्रहा शतक्रतुः।
इन्द्राय दधुरिन्द्रियम् ॥ ३ ॥

उभा सरस्वती बलमिन्द्रियं नरा षड् ॥ १३ ॥

[[2-6-14-1]]

देवं बर्हिः सरस्वती।
सुदेवमिन्द्रे अश्विना।
तेजो न चक्षुरक्ष्योः।
बर्हिषा दधुरिन्द्रियम्।
वसुवनै वसुधेयस्य वियन्तु यज।
देवीद्वारौ अश्विना।
भिषजेन्द्रे सरस्वती।
प्राणं न वीर्यं नसि।
द्वारौ दधुरिन्द्रियम्।
वसुवनै वसुधेयस्य वियन्तु यज ॥ १ ॥

[[2-6-14-2]]

देवी उषासावश्विना।
भिषजेन्द्रे सरस्वती।
बलं न वाचमास्यै।
उषाभ्यां दधुरिन्द्रियम्।
वसुवनै वसुधेयस्य वियन्तु यज।
देवी जोष्टी अश्विना।
सुत्रामेन्द्रे सरस्वती।
श्रोत्रं न कर्णयोर्यशः।
जोष्टीभ्यां दधुरिन्द्रियम्।
वसुवनै वसुधेयस्य वियन्तु यज ॥ २ ॥

[[2-6-14-3]]

देवी ऊर्जाहुती दुधे सुदुधे।
पयसेन्द्रः सरस्वत्यश्विना भिषजाऽवत।
शुक्रं न ज्योतिः स्तनयोरहुती घत्त इन्द्रियम्।
वसुवनै वसुधेयस्य वियन्तु यज।
देवा देवानां भिषजा।
होताराविन्द्रमश्विना।

वषट्कारैः सरस्वती।
त्वेषिं न हृदये मतिम्।
होतृभ्यां दधुरिन्द्रियम्।
वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज ॥ ३ ॥

[[2-6-14-4]]

देवीस्तिस्त्रस्तिस्त्रो देवीः।
सरस्वत्यश्विना भारतीडा।
शूषं न मध्ये नाभ्याम्।
इन्द्राय दधुरिन्द्रियम्।
वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज।
देव इन्द्रो नराशंसः।
त्रिवरूथः सरस्वत्याऽश्विभ्यामीयते रथः।
रेतो न रूपममृतं जनित्रम्।
इन्द्राय त्वष्टा दधदिन्द्रियाणि।
वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज ॥ ४ ॥

[[2-6-14-5]]

देव इन्द्रो वनस्पतिः।
हिरण्यपर्णो अश्विभ्याम्।
सरस्वत्याः सुपिप्पलः।
इन्द्राय पच्यते मधु।
ओजो न जूतिमृषभो न भामम्।
वनस्पतिर्नो दधदिन्द्रियाणि।
वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज।
देवं बर्हिर्वारितीनाम्।
अध्वरे स्तीर्णमश्विभ्याम्।
ऊर्णम्रदाः सरस्वत्याः ॥ ५ ॥

[[2-6-14-6]]

स्योनमिन्द्र ते सदः।
ईशायै मन्युः राजानं बर्हिषा दधुरिन्द्रियम्।
वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज।

देवो अग्निः स्वष्टकृत्।
देवान्यक्षद्यथायथम्।
होताराविन्द्रमश्विना।
वाचा वाचः सरस्वतीम्।
अग्निः सोमः स्वष्टकृत्।
स्विष्ट इन्द्रः सुत्रामा सविता वरुणो भिषक्।
इष्टो देवो वनस्पतिः।
स्विष्टा देवा आज्यपाः।
इष्टो अग्निरग्निना।
होता होत्रे स्वष्टकृत्।
यशो न दधदिन्द्रियम्।
ऊर्मपचितिः स्वधाम्।
वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज ॥ ६ ॥

द्वारो दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज
जोष्टीभ्यां दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज
होतृभ्यां दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु
यजैन्द्रियाणि वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज सरस्वत्या
वनस्पतिः षड् ॥ १४ ॥
देवं बर्हिर्देवीद्वारो देवी उषासावश्विना देवी जोष्टी देवी
ऊर्जाहुती देवा देवानां भिषजा वषट्कारैर्देवीस्तिस्त्रस्तिस्त्रो
देवीः सरस्वती देव इन्द्रो नराशंसो देव इन्द्रो
वनस्पतिर्देवं बर्हिर्वारितीनां देवो अग्निः स्वष्टकृद्देवान् ॥
समिधाऽग्निं देवं बर्हिः सरस्वत्यश्विना सर्वं वियन्तु।
द्वारस्तिस्त्रः सर्वं वियन्तु। अज इन्द्रमोजोऽग्निपरः
सरस्वतीम्। नक्तपूर्वः सरस्वति। अन्यत्र सरस्वती।
भिषक्पूर्वं दुहं इन्द्रियम्। अन्यत्र दधुरिन्द्रियम्।
सौत्रामण्याः सुतासुती। अञ्जन्त्ययं यजमानः ॥

[[2-6-15-1]]

अग्निमद्य होतारमवृणीत।
अयः सुतासुती यजमानः।
पचन्पुक्तीः।
पचन्पुरोडाशान्।
गृह्णन्ग्रहान्।

बन्धन्नश्विभ्यां छागं सरस्वत्या इन्द्राय।
 बन्धन्त्सरस्वत्यै मेषमिन्द्रायाश्विभ्याम्।
 बन्धन्निन्द्रायर्षभमश्विभ्यां सरस्वत्यै।
 सूपस्था अद्य देवो वनस्पतिरभवत्।
 अश्विभ्यां छागेन सरस्वत्या इन्द्राय ॥ १ ॥

[[2-6-15-2]]

सरस्वत्यै मेषेणेन्द्रायाश्विभ्याम्।
 इन्द्रायर्षभेणाश्विभ्यां सरस्वत्यै।
 अक्षस्तान्मेदस्तः प्रति पचताऽग्रभीषुः।
 अवीवृधन्त ग्रहैः।
 अपातामश्विना सरस्वतीन्द्रः सुत्रामा वृत्रहा।
 सोमान्तसुराम्णः।
 उपो उक्थामदाः श्रौद्विमदा अदन्।
 अवीवृधन्ताङ्गूषैः।
 त्वामद्यर्ष आर्षेयर्षीणां नपादवृणीत।
 अयं सुतासुती यजमानः।
 बहुभ्य आसंगतेभ्यः।
 एष मे देवेषु वसुवार्या यक्ष्यत इति।
 ता या देवा देवदानान्यदुः।
 तान्यस्मा आ च शास्व।
 आ च गुरस्व।
 इषितश्च होतरसि भद्रवाच्याय प्रेषितो मानुषः।
 सूक्त्वाकाय सूक्ता ब्रूहि ॥ २ ॥
 इन्द्राय यजमानः सप्त च ॥ १५ ॥

[[2-6-16-1]]

उशन्तस्त्वा हवामह आ नो अग्ने सुकेतुना।
 त्वं सोम महे भगं त्वं सोम प्रचिकितो मनीषा।
 त्वया हि नः पितरः सोम पूर्वे त्वं सोम पितृभिः
 संविदानः।
 बर्हिषदः पितर आऽहं पितृन्।
 उपहृताः पितरोऽग्निष्वात्ताः पितरः।
 अग्निष्वात्तानृतुमतौ हवामहे।

नराशंसै सोमपीथं य आशुः।
 ते नो अर्वन्तः सुहवा भवन्तु।
 शं नो भवन्तु द्विपदे शं चतुष्पदे।
 ये अग्निष्वात्ता येऽनग्निष्वात्ताः ॥ १ ॥

[[2-6-16-2]]

अहोमुचः पितरः सोम्यासः।
 परेऽवरेऽमृतासो भवन्तः।
 अधिब्रुवन्तु ते अवन्त्वस्मान्।
 वान्यायै दुग्धे जुषमाणाः करम्भम्।
 उदीराणा अवरे परे च।
 अग्निष्वात्ता ऋतुभिः संविदानाः।
 इन्द्रवन्तो हविरिदं जुषन्ताम्।
 यदग्ने कव्यवाहन त्वमग्र ईडितो जातवेदः।
 मातली कव्यैः।
 ये तातृपुर्देवत्रा जेहमानाः।
 होत्रावृधः स्तोमतष्टासो अर्कैः।
 आऽग्ने याहि सुविदत्रैभिरवाङ्।
 सत्यैः कव्यैः पितृभिर्घर्मसद्भिः।
 हव्यवाहमजरं पुरुप्रियम्।
 अग्निं घृतेन हविषा सपर्यन्।
 उपासदं कव्यवाहं पितृणाम्।
 स नः प्रजां वीरवतीं समृण्वतु ॥ २ ॥
 अनग्निष्वात्ता जेहमानाः सप्त च ॥ १६ ॥

[[2-6-17-1]]

होता यक्षदिडस्पदे।
 समिधानं महद्यशः।
 सुषमिद्धं वरेण्यम्।
 अग्निमिन्द्रं वयोधसम्।
 गायत्रीं छन्द इन्द्रियम्।
 त्र्यविं गां वयो दधत्।
 वेत्वाज्यस्य होतर्यजं।
 होता यक्षच्छुचिर्व्रतम्।

तनूनपातमुद्दिदम्।
यं गर्भमर्दिदिर्दधे ॥ १ ॥

[[2-6-17-2]]

शुचिमिन्द्रं वयोधसम्।
उष्णिहं छन्द इन्द्रियम्।
दित्यवाहं गां वयो दधत्।
वेत्वाज्यस्य होतर्यजं।
होता यक्षदीडेन्यम्।
ईडितं वृत्रहन्तमम्।
इडाभिरीड्य सहः।
सोममिन्द्रं वयोधसम्।
अनुष्टुभं छन्द इन्द्रियम्।
त्रिवत्सं गां वयो दधत् ॥

[[2-6-17-3]]

वेत्वाज्यस्य होतर्यजं।
होता यक्षत्सुबर्हिषदम्।
पूषण्वन्तममर्त्यम्।
सीदन्तं बर्हिषि प्रिये।
अमृतेन्द्रं वयोधसम्।
बृहतीं छन्द इन्द्रियम्।
पञ्चाविं गां वयो दधत्।
वेत्वाज्यस्य होतर्यजं।
होता यक्षद्व्यचस्वतीः।
सुप्रायणा ऋतावृधः ॥ ३ ॥

[[2-6-17-4]]

द्वारो देवीर्हिरण्ययीः।
ब्रह्माण इन्द्रं वयोधसम्।
पङ्क्तिं छन्द इहेन्द्रियम्।
तुर्यवाहं गां वयो दधत्।
वेत्वाज्यस्य होतर्यजं।

होता यक्षत्सुपेशसे।
सुशिल्ये बृहती उभे।
नक्तोषासा न दर्शते।
विश्वमिन्द्रं वयोधसम्।
त्रिष्टुभं छन्द इन्द्रियम् ॥ ४ ॥

[[2-6-17-5]]

पृष्ठवाहं गां वयो दधत्।
वेत्वाज्यस्य होतर्यजं।
होता यक्षत्प्रचैतसा।
देवानामुत्तमं यशः।
होतारा दैव्या कवी।
सयुजेन्द्रं वयोधसम्।
जगतीं छन्द इहेन्द्रियम्।
अनङ्गाहं गां वयो दधत्।
वेत्वाज्यस्य होतर्यजं।
होता यक्षत्पेशस्वतीः ॥ ५ ॥

[[2-6-17-6]]

तिस्त्रो देवीर्हिरण्ययीः।
भारतीर्बृहतीर्महीः।
पतिमिन्द्रं वयोधसम्।
विराजं छन्द इहेन्द्रियम्।
धेनुं गां न वयो दधत्।
वेत्वाज्यस्य होतर्यजं।
होता यक्षत्सुरेतसम्।
त्वष्टारं पुष्टिवर्धनम्।
रूपाणि विभ्रतं पृथक्।
पुष्टिमिन्द्रं वयोधसम् ॥ ६ ॥

[[2-6-17-7]]

द्विपदं छन्द इहेन्द्रियम्।
उक्षाणं गां न वयो दधत्।

वेत्वाज्यस्य होतर्यज।
होता यक्षच्छतक्रतुम्।
हिरण्यपर्णमुक्थिनम्।
रशनां विभ्रतं वशिम।
भगमिन्द्रं वयोधसम्।
ककुभं छन्द इहेन्द्रियम्।
वशां वेहतं गां न वयो दधत्।
वेत्वाज्यस्य होतर्यज।
होता यक्षत्स्वाहाकृतीः।
अग्निं गृहपतिं पृथक्।
वरुणं भेषजं कविम्।
क्षत्तमिन्द्रं वयोधसम्।
अतिच्छन्दसं छन्द इन्द्रियम्।
बृहदृषभं गां वयो दधत्।
वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥ ७ ॥

दधे दधदतावृध इन्द्रियं पेशस्वतीर्वयोधसं वेत्वाज्यस्य
होतर्यज सप्त च ॥ १७ ॥
इडस्पदेऽग्निं गायत्रीं त्र्यविम्। शुचिव्रतं शुचिमुष्णिहं
दित्यवाहम्। ईडेऽन्यं सौममनुष्टुभं त्रिवत्सम्।
सुबर्हिषदममृतेन्द्रं बृहतीं पञ्चाविम्। व्यचस्वतीः सुप्रायणा
द्वारौ ब्रह्माणः पङ्क्तिमिह तुर्यवाहम्। सुपेशसे विश्वमिन्द्रं
त्रिष्टुभं पष्ठवाहम्। प्रचेतसा सयुजेन्द्रं
जगतीमिहानङ्गाहम्। पेशस्वतीस्तिस्त्रो भारतीः पतिं
विराजमिह धेनुं न। शतक्रतुं भगमिन्द्रं ककुभमिह वशां
वेहतं गां न। स्वाहाकृतीः क्षत्तमतिच्छन्दसं बृहदृषभं गां
वयः। इन्द्रियमृषिवसुनवदशेहेन्द्रियमष्टं नव दश गां न
वयो दधत्सर्ववेतु ॥

[[2-6-18-1]]

समिद्धो अग्निः समिधा।
सुषमिद्धो वरेण्यः।
गायत्री छन्द इन्द्रियम्।
त्र्यविर्गौर्वयो दधुः।
तनूनपाच्छुचिव्रतः।

तनूनपाच्च सरस्वती।
उष्णिकछन्द इन्द्रियम्।
दित्यवाङ्गौर्वयो दधुः।
इडाभिरग्निरीड्यः।
सोमो देवो अमर्त्यः ॥ १ ॥

[[2-6-18-2]]

अनुष्टुप्छन्द इन्द्रियम्।
त्रिवत्सो गौर्वयो दधुः।
सुबर्हिरग्निः पूषण्वान्।
स्तीर्णबर्हिरमर्त्यः।
बृहती छन्द इन्द्रियम्।
पञ्चाविर्गौर्वयो दधुः।
दुरो देवीर्दिशो महीः।
ब्रह्मा देवो बृहस्पतिः।
पङ्क्तिश्छन्द इहेन्द्रियम्।
तुर्यवाङ्गौर्वयो दधुः ॥ २ ॥

[[2-6-18-3]]

उषे यही सुपेशसा।
विश्वे देवा अमर्त्याः।
त्रिष्टुप्छन्द इन्द्रियम्।
पष्ठवाङ्गौर्वयो दधुः।
दैव्या होतारा भिषजा।
इन्द्रेण सयुजा युजा।
जगती छन्द इहेन्द्रियम्।
अनङ्गान्गौर्वयो दधुः।
तिस्त्र इडा सरस्वती।
भारती मरुतो विशः ॥ ३ ॥

[[2-6-18-4]]

विराट् छन्द इहेन्द्रियम्।
धेनुर्गौर्न वयो दधुः।

त्वष्टा तुरीपो अद्भुतः।
 इन्द्राग्नी पुष्टिवर्धना।
 द्विपाच्छन्द इहेन्द्रियम्।
 उक्षा गौर्न वयो दधुः।
 शमिता नो वनस्पतिः।
 सविता प्रसुवन्भगम्।
 ककुच्छन्द इहेन्द्रियम्।
 वशा वेहद्रौर्न वयो दधुः।
 स्वाहा यज्ञं वरुणः।
 सुक्षत्रो भेषजं करत।
 अतिच्छन्दाश्छन्द इन्द्रियम्।
 बृहदृषभो गौर्वयो दधुः ॥ ४ ॥
 अमर्त्यस्तुर्यवाङ्गौर्वयो दधुर्विशो वशा वेहद्रौर्न वयो
 दधुश्चत्वारि च ॥ १८ ॥

[[2-6-19-1]]

वसन्तेनर्तुना देवाः।
 वसवस्त्रिवृतां स्तुतम्।
 रथन्तरेण तेजसा।
 हविरिन्द्रे वयो दधुः।
 ग्रीष्मेण देवा ऋतुना।
 रुद्राः पञ्चदशे स्तुतम्।
 बृहता यशसा बलम्।
 हविरिन्द्रे वयो दधुः।
 वर्षाभिर्ऋतुनाऽऽदित्याः।
 स्तोमै सप्तदशे स्तुतम् ॥ १ ॥

[[2-6-19-2]]

वैरूपेण विशौजसा।
 हविरिन्द्रे वयो दधुः।
 शारदेनर्तुना देवाः।
 एकविंश ऋभवः स्तुतम्।
 वैराजेन श्रिया श्रियम्।
 हविरिन्द्रे वयो दधुः।

हेमन्तेनर्तुना देवाः।
 मरुतस्त्रिणवे स्तुतम्।
 बलेन शकरीः सहः।
 हविरिन्द्रे वयो दधुः।
 शैशिरेणर्तुना देवाः।
 त्रयस्त्रिंशोऽमृतं स्तुतम्।
 सत्येन रेवतीः क्षत्तम्।
 हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥ २ ॥
 स्तोमै सप्तदशे स्तुतं सहौ हविरिन्द्रे वयो दधुश्चत्वारि
 च ॥ १९ ॥
 वसन्तेन ग्रीष्मेण वर्षाभिः शारदेन हेमन्तेन शैशिरेण
 षट् ॥

[[2-6-20-1]]

देवं बहिरिन्द्रं वयोधसम्।
 देवं देवमवर्धयत्।
 गायत्रिया छन्दसेन्द्रियम्।
 तेज इन्द्रे वयो दधत्।
 वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज।
 देवीद्वारौ देवमिन्द्रं वयोधसम्।
 देवीर्देवमवर्धयन्।
 उष्णिहा छन्दसेन्द्रियम्।
 प्राणमिन्द्रे वयो दधत्।
 वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज ॥ १ ॥

[[2-6-20-2]]

देवी देवं वयोधसम्।
 उषे इन्द्रमवर्धताम्।
 अनुष्टुभा छन्दसेन्द्रियम्।
 वाचमिन्द्रे वयो दधत्।
 वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज।
 देवी जोष्टी देवमिन्द्रं वयोधसम्।
 देवी देवमवर्धताम्।
 बृहत्या छन्दसेन्द्रियम्।

श्रोत्रमिन्द्रे वयो दधत्।
वसुवनै वसुधेयस्य वीतां यज ॥ २ ॥

[[2-6-20-3]]

देवी ऊर्जाहुती देवमिन्द्रं वयोधसम्।
देवी देवमवर्धताम्।
पङ्क्या छन्दसेन्द्रियम्।
शुक्रमिन्द्रे वयो दधत्।
वसुवनै वसुधेयस्य वीतां यज।
देवा दैव्या होतारा देवमिन्द्रं वयोधसम्।
देवा देवमवर्धताम्।
त्रिष्टुभा छन्दसेन्द्रियम्।
त्विषिमिन्द्रे वयो दधत्।
वसुवनै वसुधेयस्य वीतां यज ॥ ३ ॥

[[2-6-20-4]]

देवीस्तिस्त्रस्तिस्त्रो देवीर्वयोधसम्।
पतिमिन्द्रमवर्धयन्।
जगत्या छन्दसेन्द्रियम्।
बलमिन्द्रे वयो दधत्।
वसुवनै वसुधेयस्य वियन्तु यज।
देवो नराशंसौ देवमिन्द्रं वयोधसम्।
देवो देवमवर्धयत्।
विराजा छन्दसेन्द्रियम्।
रेत इन्द्रे वयो दधत्।
वसुवनै वसुधेयस्य वेतु यज ॥ ४ ॥

[[2-6-20-5]]

देवो वनस्पतिर्देवमिन्द्रं वयोधसम्।
देवो देवमवर्धयत्।
द्विपदा छन्दसेन्द्रियम्।
भगमिन्द्रे वयो दधत्।
वसुवनै वसुधेयस्य वेतु यज।

देवं बर्हिर्वारितीनां देवमिन्द्रं वयोधसम्।

देवो देवमवर्धयत्।

ककुभा छन्दसेन्द्रियम्।

यश इन्द्रे वयो दधत्।

वसुवनै वसुधेयस्य वेतु यज।

देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवमिन्द्रं वयोधसम्।

देवो देवमवर्धयत्।

अतिच्छन्दसा छन्दसेन्द्रियम्।

क्षत्तमिन्द्रे वयो दधत्।

वसुवनै वसुधेयस्य वेतु यज ॥ ५ ॥

वियन्तु यज वीतां यज वीतां यज वेतु यज वेतु यज पञ्च
च ॥ २० ॥

देवं बर्हिर्गायत्रिया तेजः। देवीद्वार उष्णिहा प्राणम्। देवी
देवमुषे अनुष्टुभा वाचम्। देवी जोष्ट्री बृहत्या श्रोत्रम्। देवी
ऊर्जाहुती पङ्क्या शुक्रम। देवा दैव्या होतारा त्रिष्टुभा
त्विषिम्। देवीस्तिस्त्रस्तिस्त्रो देवीः पतिं जगत्या बलम्।

देवो नराशंसौ विराजा रेतः। देवो वनस्पतिर्द्विपदा
भगम्। देवं बर्हिर्वारितीनां ककुभा यशः। देवो अग्निः
स्विष्टकृदतिच्छन्दसा क्षत्तम्। वेतु वियन्तु चतुर्वीतामेको
वियन्तु चतुर्वेतु। अवर्धयदवर्धयः
श्चतुरवर्धतामेकोऽवर्धयः श्चतुरवर्धयत् ॥

स्वाद्धीं त्वा सोमः सुरावन्तः सीसेन मित्रोऽसि यद्देवा
होता यक्षत्समिधेन्द्रः समिद्ध इन्द्र आचर्षणिप्रा देवं
बर्हिरिन्द्रः सुदेवः होता यक्षत्समिधाऽग्निः समिद्धो
अग्निरश्विनाऽश्विना हविरिन्द्रियं देवं बर्हिः
सरस्वत्यग्निमद्योशन्तो होता यक्षदिडस्पदे समिद्धो अग्निः
समिधा वसन्तेन देवं बर्हिरिन्द्रं वयोधसं विशतिः ॥
२० ॥

स्वाद्धीं त्वाऽमी मदन्त पितरः साम्राज्याय पूतं
पवित्रेणैवाज्यमुषासानक्ता बर्हिरैरधातामश्विना देव इन्द्रो
वनस्पतिः पष्ठवाहं गां देवी देवं वयोधसं चतुर्नवतिः ॥
९४ ॥

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 2, Chapter 7

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[2-7-1-1]]

त्रिवृत्स्तोमो भवति।
ब्रह्मवर्चसं वै त्रिवृत्।
ब्रह्मवर्चसमेवावरुन्धे।
अग्निष्टोमः सोमो भवति।
ब्रह्मवर्चसं वा अग्निष्टोमः।
ब्रह्मवर्चसमेवावरुन्धे।
रथंतरं सामं भवति।
ब्रह्मवर्चसं वै रथंतरम्।
ब्रह्मवर्चसमेवावरुन्धे।
परिस्रजी होता भवति ॥ १ ॥

[[2-7-1-2]]

अरुणो मिर्मिरस्त्रिशुक्रः।
एतद्वै ब्रह्मवर्चसस्य रूपम्।
रूपेणैव ब्रह्मवर्चसमवरुन्धे।
बृहस्पतिरकामयत देवानां पुरोधाम् गच्छेयमिति।
स एतं बृहस्पतिसवमपश्यत्।
तमाहरत्।
तेनायजत।
ततो वै स देवानां पुरोधामगच्छत्।
यः पुरोधामः स्यात्।
स बृहस्पतिसवेन यजेत ॥ २ ॥

[[2-7-1-3]]

पुरोधामेव गच्छति।
तस्य प्रातःसवने सन्नेषु नाराशंसेषु।
एकादश दक्षिणा नीयन्ते।
एकादश माध्यंदिने सवने सन्नेषु नाराशंसेषु।

एकादश तृतीयसवने सन्नेषु नाराशंसेषु।
त्रयस्त्रिंशत्संपद्यन्ते।
त्रयस्त्रिंशद्वै देवताः।
देवता एवावरुन्धे।
अश्वश्चतुस्त्रिंशः।
प्राजापत्यो वा अश्वः ॥ ३ ॥

[[2-7-1-4]]

प्रजापतिश्चतुस्त्रिंशो देवतानां।
यावतीरेव देवताः।
ता एवावरुन्धे।
कृष्णाजिनेऽभिषिञ्चति।
ब्रह्मणो वा एतद्रूपम्।
यत्कृष्णाजिनम्।
ब्रह्मवर्चसेनैवैनं समर्धयति।
आज्येनाभिषिञ्चति।
तेजो वा आज्यम्।
तेज एवास्मिन्दधाति ॥ ४ ॥
होता भवति यजत वा अश्वो दधाति ॥ १ ॥

[[2-7-2-1]]

यदाग्नेयो भवति।
अग्निमुखा हृद्धिः।
अथ यत्पौष्णः।
पुष्टिर्वै पूषा।
पुष्टिर्वैश्यस्य।
पुष्टिमेवावरुन्धे।
प्रसवाय सावित्रः।
अथ यत्त्वाष्ट्रः।
त्वष्टा हि रूपाणि विकरोति।
निर्वरुणत्वाय वारुणः ॥ १ ॥

[[2-7-2-2]]

अथो य एव कश्च सन्त्सूयते।
स हि वारुणः।
अथ यद्वैश्वदेवः।
वैश्वदेवो हि वैश्यः।
अथ यन्मारुतः।
मारुतो हि वैश्यः।
सप्तैतानि हवींषि भवन्ति।
सप्त गणा वै मरुतः।
पृश्निः पद्यौही मारुत्यालभ्यते।
विद्वै मरुतः।
विश एवैतन्मध्यतोऽभिषिच्यते।
तस्माद्वा एष विशः प्रियः।
विशो हि मध्यतोऽभिषिच्यते।
ऋषभचर्मेऽध्यभिषिच्यति।
स हि प्रजनयिता।
दध्नाऽभिषिच्यति।
ऊर्वा अन्नाद्यं दधि।
ऊर्जैर्वैनमन्नाद्येन समर्धयति ॥ २ ॥
वारुणो विद्वै मरुतोऽद्यौ च ॥ २ ॥

[[2-7-3-1]]

यदाग्नेयो भवति।
आग्नेयो वै ब्राह्मणः।
अथ यत्सौम्यः।
सौम्यो हि ब्राह्मणः।
प्रसवायैव सावित्रः।
अथ यद्वार्हस्पत्यः।
एतद्वै ब्राह्मणस्य वाक्पतीयम्।
अथ यदग्नीषोमीयः।
आग्नेयो वै ब्राह्मणः।
तौ यदा संगच्छेते ॥ १ ॥

[[2-7-3-2]]

अथ वीर्यावत्तरो भवति।

अथ यत्सारस्वतः।
एतद्वि प्रत्यक्षं ब्राह्मणस्य वाक्पतीयम्।
निर्वरुणत्वायैव वारुणः।
अथो य एव कश्च सन्त्सूयते।
स हि वारुणः।
अथ यद्यावापृथिव्यः।
इन्द्रो वृत्राय वज्रमुदयच्छत।
तं द्यावापृथिवी नान्वमन्येताम्।
तमेतेनैव भागधेयेनान्वमन्येताम् ॥ २ ॥

[[2-7-3-3]]

वज्रस्य वा एषोऽनुमानाय।
अनुमतवज्रः सूयाता इति।
अष्टावेतानि हवींषि भवन्ति।
अष्टाक्षरा गायत्री।
गायत्री ब्रह्मवर्चसम्।
गायत्रियैव ब्रह्मवर्चसमवरुन्धे ॥
हिरण्येन घृतमुत्पुनाति।
तेजस एव रुचे।
कृष्णाजिनेऽभिषिच्यति।
ब्रह्मणो वा एतदृक्सामयो रूपम्।
यत्कृष्णाजिनम्।
ब्रह्मन्नेवैनमृक्सामयोरध्यभिषिच्यति।
घृतेनाभिषिच्यति।
तथा वीर्यावत्तरो भवति ॥ ३ ॥
संगच्छेते भागधेयेनान्वमन्येतां रूपं चत्वारि च ॥ ३ ॥

[[2-7-4-1]]

न वै सोमेन सोमस्य सवोऽस्ति।
हतो ह्येषः।
अभिषुतो ह्येषः।
न हि हतः सूयते।
सौमीं सूतवशामालभते।
सोमो वै रैतोधाः।

रेते एव तद्घाति।
 सौम्यर्चाऽभिषिञ्चति।
 रेतोधा ह्येषा।
 रेतः सोमः।
 रेत एवास्मिन्दधाति।
 यत्किञ्च राजसूर्यमृते सोमम्।
 तत्सर्वं भवति।
 अषाढं युत्सु पृतनासु पप्रिम।
 सुवर्षामप्स्वां वृजनस्य गोपाम्।
 भरेषुजाः सुक्षितिं सुश्रवसम्।
 जयन्तं त्वामनु मदेम सोम ॥ १ ॥
 रेतः सोमः सप्त च ॥ ४ ॥

[[2-7-5-1]]

यो वै सोमेन सूयते।
 स देवसवः।
 यः पशुना सूयते।
 स देवसवः।
 य इष्ट्या सूयते।
 स मनुष्यसवः।
 एतं वै पृथये देवाः प्रायच्छन्।
 ततो वै सोऽप्यारण्यानां पशूनामसूयत।
 यावतीः कियतीश्च प्रजा वाचं वदन्ति।
 तासां सर्वासां सूयते ॥

[[2-7-5-2]]

य एतेन यजते।
 य उं चैनमेवं वेद।
 नाराशःस्यर्चाऽभिषिञ्चति।
 मनुष्यां वै नाराशःसः।
 निहृत्य वावै तत।
 अथाभिषिञ्चति।
 यत्किञ्च राजसूर्यमनुत्तरवेदीकम्।
 तत्सर्वं भवति।

ये मे पञ्चाशतं ददुः।
 अश्वानां सधस्तुतिः।
 द्युमदग्ने महि श्रवः।
 बृहत्कृधि मघोनाम्।
 नृवदमृत नृणाम् ॥ २ ॥
 सूयते सधस्तुतिस्त्रिणि च ॥ ५ ॥

[[2-7-6-1]]

एष गौसवः।
 षड्विंश उक्थ्यो बृहत्सामा।
 पर्वमाने कण्वरथन्तरं भवति।
 यो वै वाजपेयः।
 स सम्राट्सवः।
 यो राजसूर्यः।
 स वरुणसवः।
 प्रजापतिः स्वाराज्यं परमेष्ठी।
 स्वाराज्यं गौरैव।
 गौरिव भवति ॥ १ ॥

[[2-7-6-2]]

य एतेन यजते।
 य उं चैनमेवं वेद।
 उभे बृहद्रथन्तरे भवतः।
 तद्धि स्वाराज्यम्।
 अयुतं दक्षिणाः।
 तद्धि स्वाराज्यम्।
 प्रतिधुषाऽभिषिञ्चति।
 तद्धि स्वाराज्यम्।
 अनुद्धते वेद्यै दक्षिणत आहवनीयस्य बृहतस्तोत्रं
 प्रत्यभिषिञ्चति।
 इयं वाव रथन्तरम्।

[[2-7-6-3]]

असौ बृहत्।
 अनयोरेवैनमनन्तर्हितमभिषिञ्चति।
 पशुस्तोमो वा एषः।
 तेन गोसवः।
 षड्विंशः सर्वः।
 रेवजातः सहसा वृद्धः।
 क्षत्राणां क्षत्रभृत्तमो वयोधाः।
 महान्महित्वे तस्तभानः।
 क्षत्त्रे राष्ट्रे च जागृहि।
 प्रजापतेस्त्वा परमेष्ठिनः स्वाराज्येनाभिषिञ्चामीत्याह।
 स्वाराज्यमेवैनं गमयति ॥ ३ ॥
 इव भवति रथंतरमाहैकं च ॥ ६ ॥

[[2-7-7-1]]

सिंहे व्याघ्र उत या पृदाकौ।
 त्विषिरग्नौ ब्राह्मणे सूर्ये या।
 इन्द्रं या देवी सुभगां जजान।
 सा न आगन्वर्चसा संविदाना।
 या राजन्ये दुन्दुभावार्यतायाम्।
 अश्वस्य क्रन्द्ये पुरुषस्य मायौ।
 इन्द्रं या देवी सुभगां जजान।
 सा न आगन्वर्चसा संविदाना।
 या हस्तिनि द्विपिनि या हिरण्ये।
 त्विषिरश्वेषु पुरुषेषु गोषु ॥ १ ॥

[[2-7-7-2]]

इन्द्रं या देवी सुभगां जजान।
 सा न आगन्वर्चसा संविदाना।
 रथे अक्षेषु वृषभस्य वाजै।
 वार्ते पर्जन्ये वरुणस्य शुष्मै।
 इन्द्रं या देवी सुभगां जजान।
 सा न आगन्वर्चसा संविदाना।
 राडसि विराडसि।
 सम्राडसि स्वराडसि।

इन्द्राय त्वा तेजस्वते तेजस्वन्तः श्रीणामि।
 इन्द्राय त्वोजस्वत ओजसवन्तः श्रीणामि ॥ २ ॥

[[2-7-7-3]]

इन्द्राय त्वा पर्यस्वते पर्यस्वन्तः श्रीणामि।
 इन्द्राय त्वाऽऽयुष्मत आयुष्मन्तः श्रीणामि।
 तेजोऽसि।
 तत्ते प्रयच्छामि।
 तेजस्वदस्तु मे मुखम्।
 तेजस्वच्छिरो अस्तु मे।
 तेजस्वान्विश्वतः प्रत्यङ्।
 तेजसा संपिपृग्धि मा।
 ओजोऽसि।
 तत्ते प्रयच्छामि ॥ ३ ॥

[[2-7-7-4]]

ओजस्वदस्तु मे मुखम्।
 ओजस्वच्छिरो अस्तु मे।
 ओजस्वान्विश्वतः प्रत्यङ्।
 ओजसा संपिपृग्धि मा।
 पर्योऽसि।
 तत्ते प्रयच्छामि।
 पर्यस्वदस्तु मे मुखम्।
 पर्यस्वच्छिरो अस्तु मे।
 पर्यस्वान्विश्वतः प्रत्यङ्।
 पर्यसा संपिपृग्धि मा ॥ ४ ॥

[[2-7-7-5]]

आयुरसि।
 तत्ते प्रयच्छामि।
 आयुष्मदस्तु मे मुखम्।
 आयुष्मच्छिरो अस्तु मे।
 आयुष्मान्विश्वतः प्रत्यङ्।

आयुषा॑ संपिपृग्धि॑ मा।
 इमम॑ग्र आयुषे॑ वर्चसे॑ कृधि।
 प्रिय॑ रेतो॑ वरुण॑ सोम॑ राजन्।
 मा॒तेवा॑स्मा॒ अदि॑ते॒ शर्म॑ यच्छ।
 विश्वे॑ दे॒वा॒ जर॑दष्टिर्यथा॑ संत् ॥ ५ ॥

[[2-7-7-6]]

आयु॑रसि॒ विश्वा॑युरसि।
 सर्वा॑युरसि॒ सर्व॑मायुरसि।
 यतो॑ वातो॒ मनो॑जवाः।
 यतः॑ क्षर॑न्ति॒ सिन्ध॑वः।
 तासा॑ त्वा॒ सर्वा॑सा॒ रुचा॑।
 अ॒भिषि॑ञ्चामि॒ वर्च॑सा।
 स॒मुद्र॑ इ॒वासि॑ ग॒ह्वना॑।
 सोम॑ इ॒वास्य॑दा॒भ्यः।
 अ॒ग्नि॑रिव॒ विश्व॑तः॒ प्रत्य॑ङ्।
 सूर्य॑ इ॒व ज्यो॑तिषा॒ विभूः॑ ॥ ६ ॥

[[2-7-7-7]]

अ॒पां यो॑ द्र॒वणे॑ रसः।
 तम॑हम॒स्मा आ॑मुष्या॒यणा॑य।
 तेज॑से॒ ब्रह्म॑वर्चसा॒य गृ॑ह्णामि।
 अ॒पां य॒ ऊ॒र्मो रसः॑।
 तम॑हम॒स्मा आ॑मुष्या॒यणा॑य।
 ओज॑से॒ वी॒र्या॑य गृह्णामि।
 अ॒पां यो॑ म॒ध्यतो॑ रसः।
 तम॑हम॒स्मा आ॑मुष्या॒यणा॑य।
 पु॒ष्ट्यै प्र॒जन॑नाय गृह्णामि।
 अ॒पां यो॑ य॒ज्ञियो॑ रसः।
 तम॑हम॒स्मा आ॑मुष्या॒यणा॑य।
 आयु॑षे दी॒र्घायु॑त्वाय गृह्णामि ॥ ७ ॥
 गोष्वो॑ज॒स्वन्तः॑ श्रीणा॒म्यो॒जो॑ऽसि॒ तत्ते॑ प्रयच्छामि॒ पर्य॑सा॒
 संपि॑पृग्धि॒ मा स॒द्विभूर्य॑ज्ञियो॒ रसो॑ द्वे च ॥ ७ ॥

[[2-7-8-1]]

अ॒भिप्रे॑हि॒ वी॒रय॑स्व।
 उ॒ग्रश्चे॑त्ता॒ सप॑लहा।
 आ॒तिष्ठ॑ मि॒त्रव॑र्धनः।
 तुभ्यं॑ दे॒वा अ॑धिब्रुवन्।
 अ॒ङ्कौ न्य॑ङ्का॒वभित॑ आ॒तिष्ठ॑ वृ॒त्रह॑त्रथम्।
 आ॒तिष्ठ॑न्तं॒ परि॑ विश्वे॑ अभूषन्।
 श्रियं॑ वसा॒नश्चर॑ति॒ स्वरो॑चाः।
 म॒हत्त॑द॒स्यासु॑रस्य॒ नाम॑।
 आ॒ विश्व॑रूपो॒ अमृ॑तानि॒ तस्थौ॑।
 अनु॑ त्वेन्द्रो॒ मद॑त्वनु॒ बृह॑स्पतिः ॥ १ ॥

[[2-7-8-2]]

अनु॑ सोमो॒ अन्व॑ग्नि॒रावी॑त्।
 अनु॑ त्वा॒ विश्वे॑ दे॒वा अ॑वन्तु।
 अनु॑ स॒प्त राजा॑नो॒ य उ॒ताभि॑षिक्ताः।
 अनु॑ त्वा॒ मि॒त्रावरु॑णा॒विहा॑वतम्।
 अनु॑द्यावा॒पृथि॑वी॒ विश्व॑शंभू।
 सूर्यो॑ अ॒हो॒भिरनु॑ त्वाऽवतु।
 च॒न्द्रमा॒ नक्ष॑त्रैरनु॑ त्वाऽवतु।
 द्यौश्च॑ त्वा॒ पृथि॑वी॒ च प्र॑चेतसा।
 शु॒क्रो बृ॑हद॒क्षि॒ना त्वा॑ पिप॒र्तु।
 अनु॑ स्व॒धा चि॑किता॒ सोमो॑ अ॒ग्निः।
 आऽयं॑ पृ॒णक्तु॑ रज॒सी उ॒पस्थ॑म् ॥ २ ॥
 बृह॑स्पतिः॒ सोमो॑ अ॒ग्निरे॑कं च ॥ ८ ॥

[[2-7-9-1]]

प्र॒जाप॑तिः॒ प्रजा॑ असृजत।
 ता अ॑स्मात्सृ॒ष्टाः परा॑चीरायन्।
 स ए॒तं प्र॒जाप॑तिरो॒दुन॑मपश्यत्।
 सोऽन्नं॑ भू॒तौऽति॑ष्ठत्।
 ता अ॒न्यत्रा॑न्नाद्य॒मवि॑त्त्वा।
 प्र॒जाप॑तिं॒ प्रजा॑ उ॒पाव॑र्तन्त।

अन्नमेवैनं भूतं पश्यन्तीः प्रजा उपावर्तन्ते।
य एतेन यजते।
य उ चैनमेवं वेद।
सर्वाण्यन्नानि भवन्ति ॥ १ ॥

[[2-7-9-2]]

सर्वे पुरुषाः।
सर्वाण्येवान्नान्यवरुन्धे।
सर्वान्पुरुषान्।
राडसि विराडसीत्याह।
स्वाराज्यमेवैनं गमयति।
यद्विरण्यं ददाति।
तेजस्तेनावरुन्धे।
यत्तिसृधन्वम्।
वीर्यं तेन।
यदष्टम् ॥ २ ॥

[[2-7-9-3]]

पुष्टिं तेन।
यत्कमण्डलुम्।
आयुष्टेन।
यद्विरण्यमाबध्नाति।
ज्योतिर्वै हिरण्यम्।
ज्योतिरेवास्मिन्दधाति।
अथो तेजो वै हिरण्यम्।
तेज एवात्मन्धत्ते।
यदौदनं प्राश्नाति।
एतदेव सर्वमवरुन्धे ॥ ३ ॥

[[2-7-9-4]]

तदस्मिन्नेकधाऽधात्।
रोहिण्यां कार्यः।
यद्वाह्मण एव रोहिणी।

तस्मादेव।

अथो वर्षमेवैनं समानानां करोति।

उद्यता सूर्येण कार्यः।

उद्यन्तं वा एतं सर्वाः प्रजाः प्रतिनन्दन्ति ॥

दिदृक्षेण्यो दर्शनीयो भवति।

य एवं वेद।

ब्रह्मवादिनो वदन्ति ॥ ४ ॥

[[2-7-9-5]]

अवेत्योऽवभृथाः नाः इति।

यद्दर्भपुञ्जीलैः पवयति।

तत्स्विदेवावैति।

तन्नावैति।

त्रिभिः पवयति।

त्रय इमे लोकाः।

एभिरेवैनं लोकैः पवयति।

अथो अपां वा एतत्तेजो वर्चः।

यद्दर्भाः।

यद्दर्भपुञ्जीलैः पवयति।

अपामेवैनं तेजसा वर्चसाऽभिषिञ्चति ॥ ५ ॥

भवन्त्यष्टामवरुन्धे वदन्ति दर्भा यद्दर्भपुञ्जीलैः पवयत्येकं च ॥ ९ ॥

[[2-7-10-1]]

प्रजापतिरकामयत बहोर्भूयान्त्स्यामिति।

स एतं पञ्चशारदीयमपश्यत्।

तमाहरत्।

तेनायजत्।

ततो वै स बहोर्भूयानभवत्।

यः कामयेत बहोर्भूयान्त्स्यामिति।

स पञ्चशारदीयेन यजेत।

बहोरेव भूयान्भवति।

मरुत्स्तोमो वा एषः।

मरुतो हि देवानां भूयिष्ठाः ॥ १ ॥

[[2-7-10-2]]

बहुर्भवति।

य एतेन यजते।

य उ चैनमेवं वेद।

पञ्चशारदीयो भवति।

पञ्च वा ऋतवः संवत्सरः।

ऋतुष्वेव संवत्सरे प्रतितिष्ठति।

अथो पञ्चाक्षरा पङ्क्तिः।

पाङ्क्तौ यज्ञः।

यज्ञमेवावरुन्धे ॥

सप्तदशः स्तोमा नातियन्ति।

सप्तदशः प्रजापतिः।

प्रजापतेरास्यै ॥ २ ॥

भूयिष्ठा यन्ति द्वे च ॥ १० ॥

[[2-7-11-1]]

अगस्त्यो मरुच्च उक्षणः प्रौक्षत्।

तानिन्द्र आदत्त।

त एनं वज्रमुद्यत्याभ्यायन्त।

तानगस्त्यश्चैवेन्द्रश्च कयाशुभीयेनाशमयताम्।

ताञ्छान्तानुपाह्वयत।

यत्कयाशुभीयं भवति शान्त्यै।

तस्मादेत एन्द्रा मारुता उक्षाणः सवनीया भवन्ति।

त्रयः प्रथमेऽहन्नालभ्यन्ते।

एवं द्वितीयै।

एवं तृतीयै ॥ १ ॥

[[2-7-11-2]]

एवं चतुर्थै।

पञ्चोत्तमेऽहन्नालभ्यन्ते।

वर्षिष्ठमिव ह्येतदहः।

वर्षिष्ठः समानाना भवति।

य एतेन यजते।

य उ चैनमेवं वेद।

स्वाराज्यं वा एष यज्ञः।

एतेन वा एकयावा कान्दमः स्वाराज्यमगच्छत्।

स्वाराज्यं गच्छति।

य एतेन यजते ॥ २ ॥

[[2-7-11-3]]

य उ चैनमेवं वेद।

मारुतो वा एष स्तोमः।

एतेन वै मरुतो देवानां भूयिष्ठा अभवन्।

भूयिष्ठः समानाना भवति।

य एतेन यजते।

य उ चैनमेवं वेद।

पञ्चशारदीयो वा एष यज्ञः।

आ पञ्चमात्पुरुषादन्नमत्ति।

य एतेन यजते।

य उ चैनमेवं वेद।

सप्तदशः स्तोमा नातियन्ति।

सप्तदशः प्रजापतिः।

प्रजापतेरेव नैति ॥ ३ ॥

तृतीयै गच्छति य एतेन यजतेऽत्ति य एतेन यजते य उ

चैनमेवं वेद त्रीणि च ॥ ११ ॥

अगस्त्यः स्वाराज्यं मारुतः पञ्चशारदीयो वा एष यज्ञः

सप्तदशः प्रजापतेरेव नैति ॥

[[2-7-12-1]]

अस्याजरासो दमा मरित्राः।

अर्चद्धूमासो अग्रयः पावकाः।

श्विचीचयः श्वात्रासौ भुरण्यवः।

वनर्षदौ वायवो न सोमाः।

यजा नो मित्रावरुणा।

यजा देवाः ऋतं बृहत्।

अग्ने यक्षि स्वं दमम्।

अश्विना पिबतः सुतम्।
दीर्घा शुचिव्रता।
ऋतुना यज्ञवाहसा ॥ १ ॥

[[2-7-12-2]]

द्वे विरूपे चरतः स्वथै।
अन्याऽन्या वत्समुपधापयेते।
हरिरन्यस्यां भवति स्वधावान्।
शुक्रो अन्यस्यां ददृशे सुवर्चाः।
पूर्वापरं चरतो माययैतौ।
शिशू क्रीडन्तौ परियातो अध्वरम्।
विश्वान्यन्यो भुवनाऽभिचष्टै।
ऋतूनन्यो विदधज्जायते पुनः।
त्रीणि शता त्रीषहस्राण्यग्निम्।
त्रिंशच्च देवा नव चासपर्यन् ॥ २ ॥

[[2-7-12-3]]

औक्षन्धृतैरास्तृणन्बर्हिरस्मै।
आदिद्धोतारं न्यषादयन्त ॥
अग्निनाऽग्निः समिध्यते।
कविर्गृहपतिर्युवा।
हव्यवाङ्मुह्यस्यः।
अग्निर्देवानां जठरम्।
पूतदक्षः कविक्रतुः।
देवो देवेभिरागमत्।
अग्निश्रियो मरुतो विश्वकृष्टयः।
आ त्वेषमुग्रमव ईमहे वयम् ॥ ३ ॥

[[2-7-12-4]]

ते स्वामिनो रुद्रिया वर्षनिर्णिजः।
सिंहा न हेषक्रतवः सुदानवः।
यदुत्तमे मरुतो मध्यमे वा।
यद्वाऽवमे सुभगासो दिविष्ठ।

ततो नो रुद्रा उत वाऽन्वस्य।
अग्ने वित्ताद्धविषो यद्यजामः।
ईडे अग्निः स्ववसं नमोभिः।
इह प्रसप्तो विचयत्कृतं नः।
रथैरिव प्रभरे वाजयद्भिः।
प्रदक्षिणिन्मरुताः स्तोममृध्याम् ॥ ४ ॥

[[2-7-12-5]]

श्रुधि श्रुत्कर्ण वह्निभिः।
देवैरग्ने सयावभिः।
आसीदन्तु बर्हिषि।
मित्रो वरुणो अर्यमा।
प्रातर्यावाणो अध्वरम्।
विश्वेषामदितिर्यज्ञियानाम्।
विश्वेषामतिथिर्मानुषाणाम्।
अग्निर्देवानामव आवृणानः।
सुमृडीको भवतु विश्ववेदाः।
त्वे अग्ने सुमतिं भिक्षमाणाः ॥ ५ ॥

[[2-7-12-6]]

दिवि श्रवो दधिरे यज्ञियासः।
नक्ता च चक्रुरुषसा विरूपे।
कृष्णं च वर्णमरुणं च संधुः।
त्वामग्न आदित्यास आस्यम्।
त्वां जिह्वाः शुचयश्चक्रिरे कवे।
त्वाः रातिषाचो अध्वरेषु सश्विरे।
त्वे देवा हविरदन्त्याहुतम्।
नि त्वा यज्ञस्य सार्धनम्।
अग्ने होतारमृत्विजम्।
वनुष्वदेव धीमहि प्रचेतसम्।
जीरं दूतममर्त्यम् ॥ ६ ॥
यज्ञवाहसा सपर्यन्वयमृध्यां भिक्षमाणाः प्रचेतसमेकं च ॥
१२ ॥

[[2-7-13-1]]

तिष्ठा हरी रथ आ युज्यमाना याहि।
वायुर्न नियुतो नो अच्छ।
पिबास्यन्धो अभिसृष्टो अस्मे।
इन्द्र स्वाहा ररिमा ते मदाय।
कस्य वृषा सुते सचा।
नियुत्वान्वृषभो रणत्।
वृत्रहा सोमपीतये।
इन्द्र वयं महाघने।
इन्द्रमर्भे हवामहे।
युजं वृत्रेषु वज्रिणाम् ॥ १ ॥

[[2-7-13-2]]

द्वितायो वृत्रहन्तमः।
विद इन्द्रः शतक्रतुः।
उप नो हरिभिः सुतम्।
स सूर आ जनयञ्ज्योतिरिन्द्रम्।
अया धिया तरणिरद्रिबर्हाः।
ऋतेन शुष्मीनवमानो अर्केः।
व्युस्त्रिधो अस्रो अद्रिर्बिभेद।
उत त्यदाश्वश्वियम्।
यदिन्द्र नाहुषीष्वा।
अग्ने विक्षु प्रतीदयत् ॥ २ ॥

[[2-7-13-3]]

भरेष्विन्द्रं सुहवं हवामहे।
अहोमुचं सुकृतं दैव्यं जनम्।
अग्निं मित्रं वरुणं सातये भगम्।
द्यावापृथिवी मरुतः स्वस्तयै।
महि क्षेत्रं पुरुश्चन्द्रं विविद्वान्।
आदित्सखिभ्यश्च रथं समैरत्।
इन्द्रो नृभिरजनद्दीघानः साकम्।
सूर्यमुषसं गातुमग्निम्।

उरुं नो लोकमनुनेषि विद्वान्।
सुर्वज्योतिरभयं स्वस्ति ॥ ३ ॥

[[2-7-13-4]]

ऋष्या त इन्द्र स्थविरस्य बाहू।
उपस्थेयाम शरणा बृहन्ता।
आ नो विश्वाभिरूतिभिः सजोषाः।
ब्रह्म जुषाणो हर्यश्च याहि।
वरीवृजत्स्थविरैभिः सुशिप्र।
अस्मे दधदृषणं शुष्ममिन्द्र।
इन्द्राय गाव आशिरम्।
दुदुहे वज्रिणे मधु।
यत्सीमुपहरेऽविदत्।
तास्ते वज्रिन्धेनवो जोजयुर्नः ॥ ४ ॥

[[2-7-13-5]]

गभस्तयो नियुतो विश्ववाराः।
अहरहर्भूय इज्जोगुवानाः।
पूर्णा इन्द्र क्षुमतो भोजनस्य।
इमां ते धियं प्रभरे महो महीम्।
अस्य स्तोत्रे धिषणा यत्त आनजे।
तमुत्सवे च प्रसवे च सासहिम्।
इन्द्र देवासः शवसा मदन्ननु ॥ ५ ॥
वज्रिणामयत्स्वस्ति जोजयुर्नः सप्त च ॥ १३ ॥

[[2-7-14-1]]

प्रजापतिः पशूनसृजत।
तैऽस्मात्सृष्टाः पराञ्च आयन्।
तानग्निष्टोमेन नाम्नोत्।
तानुक्थ्येन नाम्नोत्।
तान्बौडशिना नाम्नोत्।
तान्नात्रिया नाम्नोत्।
तान्त्संधिना नाम्नोत्।

सौऽग्निमब्रवीत्।
इमान्म ईप्सेति।
तानग्निस्त्रिवृता स्तोमैर्नाप्रौत् ॥ १ ॥

[[2-7-14-2]]

स इन्द्रमब्रवीत्।
इमान्म ईप्सेति।
तानिन्द्रः पञ्चदशेन स्तोमैर्नाप्रौत्।
स विश्वान्देवानब्रवीत्।
इमान्म ईप्सतेति।
तान्विश्वे देवाः सप्तदशेन स्तोमैर्नाप्रुवन्।
स विष्णुमब्रवीत्।
इमान्म ईप्सेति।
तान्विष्णुरेकविंशेन स्तोमैर्नाप्रौत्।
वारवन्तीयेनावारयत् ॥ २ ॥

[[2-7-14-3]]

इदं विष्णुर्विचक्रम इति व्यक्रमत्।
यस्मात्पशवः प्र प्रेव भ्रशैरन्।
स एतेन यजेत।
यदाप्रौत्।
तदतोर्यामस्यातोर्यामत्वम्।
एतेन वै देवा जैत्वानि जित्वा।
यं काममकामयन्त तमाप्रुवन्।
यं कामं कामयते।
तमेतेनाप्रौत् ॥ ३ ॥
स्तोमैर्नाप्रौदवारयत् नव च ॥ १४ ॥

[[2-7-15-1]]

व्याघ्रौऽयमग्नौ चरति प्रविष्टः।
ऋषीणां पुत्रो अभिशस्तिपा अयम्।
नमस्कारेण नमसा ते जुहोमि।
मा देवानां मिथुया कर्म भागम्।

सावीर्हि देव प्रसवाय पित्रे।
वर्ष्माणमस्मै वरिमाणमस्मै।
अथास्मभ्यः सवितः सर्वताता।
दिवे दिव आसुवा भूरिपश्वः।
भूतो भुतेषु चरति प्रविष्टः।
स भूतानामधिपतिर्बभूव ॥ १ ॥

[[2-7-15-2]]

तस्य मृत्यौ चरति राजसूर्यम्।
स राजा राज्यमनुमन्यतामिदम्।
येभिः शिल्पैः पप्रथानामदहत।
येभिर्द्यामभ्यपिशत्रजापतिः।
येभिर्वाचं विश्वरूपाः समव्ययत्।
तेनेममग्न इह वर्चसा समञ्चि।
येभिरादित्यस्तपति प्रकेतुभिः।
येभिः सूर्यो दृष्टो चित्रभानुः।
येभिर्वाचं पुष्कलेभिरव्ययत्।
तेनेममग्न इह वर्चसा समञ्चि ॥ २ ॥

[[2-7-15-3]]

आऽयं भातु शवसा पञ्च कृष्टीः।
इन्द्र इव ज्येष्ठो भवतु प्रजावान्।
अस्मा अस्तु पुष्कलं चित्रभानु।
आऽयं पृणक्तु रजसी उपस्थम्।
यत्ते शिल्पं कश्यप रोचनावत्।
इन्द्रियावत्पुष्कलं चित्रभानु।
यस्मिन्सूर्या अर्पिताः सप्त साकम्।
तस्मिन्नाजानमधिविश्रयेमम्।
द्यौरसि पृथिव्यसि।
व्याघ्रो वैयाघ्रेऽधि ॥ ३ ॥

[[2-7-15-4]]

विश्रयस्व दिशो महीः।

विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु।
 मा त्वद्राष्ट्रमधिभ्रशत्॥
 या दिव्या आपः पर्यसा संबभूवुः।
 या अन्तरिक्ष उत पार्थिवीर्याः।
 तासां त्वा सर्वासां रुचा।
 अभिषिञ्चामि वर्चसा।
 अभि त्वा वर्चसा सिचं दिव्येन।
 पर्यसा सह।
 यथाऽऽसां राष्ट्रवर्धनः ॥ ४ ॥

[[2-7-15-5]]

तथा त्वा सविता करत्।
 इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्।
 समुद्रव्यचसं गिरः।
 रथीतमं रथीनाम्।
 वाजानां सत्पतिं पतिम्।
 वसवस्त्वा पुरस्तादभिषिञ्चन्तु गायत्रेण छन्दसा।
 रुद्रास्त्वा दक्षिणतौऽभिषिञ्चन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसा।
 आदित्यास्त्वा पश्चादभिषिञ्चन्तु जागतेन छन्दसा।
 विश्वं त्वा देवा उत्तरतौऽभिषिञ्चन्त्वानुष्टुभेन छन्दसा।
 बृहस्पतिस्त्वोपरिष्ठादभिषिञ्चतु पाङ्केन छन्दसा ॥ ५ ॥

[[2-7-15-6]]

अरुणं त्वा वृकमुग्रं खजंकरम्।
 रोचमानं मरुतामग्रे अर्चिषः।
 सूर्यवन्तं मघवानं विषासहिम्।
 इन्द्रमुक्थ्येषु नामहृतमं हुवेम।
 प्र बाहवा सिसृतं जीवसे नः।
 आ नो गव्यूतिमुक्षतं घृतेन।
 आ नो जनै श्रवयतं युवाना।
 श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेम।
 इन्द्रस्य ते वीर्यकृतः।
 बाहू उपावहरामि ॥ ६ ॥
 बभूवाव्ययत्तेनेममग्न इह वर्चसा समञ्चि वैयाघ्रेऽधि

राष्ट्रावर्धनः पाङ्केन छन्दसोपावहरामि ॥ १५ ॥

[[2-7-16-1]]

अभि प्रेहि वीरयस्व।
 उग्रश्रेत्ता सपत्नहा।
 आतिष्ठ वृत्रहन्तमः।
 तुभ्यं देवा अधिब्रुवन्।
 अङ्कौ न्यङ्कावभितो रथं यौ।
 ध्वान्तं वाताग्रमनुसंचरन्तौ।
 दूरे हेतिरिन्द्रियावांन्पतत्री।
 ते नोऽग्नयः पप्रयः पारयन्तु।
 नमस्त ऋषे गद।
 अव्यथायै त्वा स्वधायै त्वा ॥ १ ॥

[[2-7-16-2]]

मा न इन्द्राभितस्त्वहृष्वारिष्ठासः।
 एवा ब्रह्मन्तवेदस्तु।
 तिष्ठा रथे अधि यद्वज्रहस्तः।
 आ रश्मीन्देव युवसे स्वश्वः।
 आतिष्ठ वृत्रहन्नातिष्ठन्तं परि।
 अनु त्वेन्द्रो मदत्वन्तु त्वा मित्रावरुणौ।
 द्यौश्च त्वा पृथिवी च प्रचेतसा।
 शुक्रो बृहदक्षिणा त्वा पिपर्तु।
 अनु स्वधा चिकितां सोमो अग्निः।
 अनु त्वाऽवतु सविता सवेन ॥ २ ॥

[[2-7-16-3]]

इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्।
 समुद्रव्यचसं गिरः।
 रथीतमं रथीनाम्।
 वाजानां सत्पतिं पतिम्।
 परि मा सेन्या घोषाः।
 ज्यानां वृञ्जन्तु गृध्रवः।

मेथिष्ठाः पिन्वमाना इह।
मां गोपतिमभिसंविशन्तु।
तन्मेऽनुमतिरनुमन्यताम्।
तन्माता पृथिवी तत्पिता द्यौः ॥ ३ ॥

[[2-7-16-4]]

तद्वावाणः सोमसुतो मयोभुवः।
तदश्विना शृणुतः सौभगा युवम्।
अवते हेड उदुत्तमम्।
एना व्याघ्र परिषस्वजानाः।
सिंहः हिन्वन्ति महते सौभगाय।
समुद्रं न सुहवं तस्थिवाःसम्।
मर्मज्यन्तै द्वीपिनमप्स्वन्तः।
उदसावेतु सूर्यः।
उदिदं मामकं वचः।
उदिहि देव सूर्य।
सह वग्नुना मम।
अहं वाचो विवाचनम्।
मयि वागस्तु धर्णासिः।
यन्तु नदयो वर्षन्तु पर्जन्याः।
सुपिप्पला ओषधयो भवन्तु।
अन्नवतामोदनवतामामिक्षवताम्।
एषाः राजा भूयासम् ॥ ४ ॥
स्वधायै त्वा सवेन द्यौस्सूर्य सप्त च ॥ १६ ॥

[[2-7-17-1]]

ये केशिनः प्रथमाः सत्रमासत।
येभिराभृतं यदिदं विरोचते।
तेभ्यो जुहोमि बहुधा घृतेन।
रायस्पोषेणमं वर्चसा सःसृजाथ।
नर्ते ब्रह्मणस्तपसो विमोकः।
द्विनाम्नी दीक्षा वशिनी ह्यग्रा।
प्र केशाः सुवते काण्डिनो भवन्ति।
तेषां ब्रह्मेदीशे वपनस्य नान्यः।

आरोह प्रोष्ठं विषहस्व शत्रून्।
अवासागदीक्षा वशिनी ह्यग्रा ॥ १ ॥

[[2-7-17-2]]

देहि दक्षिणां प्रतिरस्वायुः।
अथा मुच्यस्व वरुणस्य पाशात्।
येनावपत्सविता क्षुरेण।
सोमस्य राज्ञो वरुणस्य विद्वान्।
तेन ब्रह्माणो वपतेदमस्योर्जेमम्।
रय्या वर्चसा सःसृजाथ।
मा ते केशाननु गाद्वर्च एतत्।
तथा धाता करोतु ते।
तुभ्यमिन्द्रो बृहस्पतिः।
सविता वर्च आदधात् ॥ २ ॥

[[2-7-17-3]]

तेभ्यो निधानं बहुधा व्यैच्छन्।
अन्तरा द्यावापृथिवी अपः सुवः।
दर्भस्तम्बे वीर्यकृते निधाय।
पौःस्येनेमं वर्चसा सःसृजाथ।
बलं ते बाहुवोः सविता दधातु।
सोमस्त्वाऽनक्तु पयसा घृतेन।
स्त्रीषु रूपमश्विनैतन्निधत्तम्।
पौःस्येनेमं वर्चसा सःसृजाथ ॥
यत्सीमन्तं कङ्कतस्ते लिलेख।
यद्वा क्षुरः परिववर्ज वपुस्ते।
स्त्रीषु रूपमश्विनैतन्निधत्तम्।
पौःस्येनेमः सःसृजाथो वीर्येण ॥ ३ ॥
अवासागदीक्षा वशिनी ह्यग्राऽऽदधाद्ववर्ज वपुस्ते द्वे च ॥
१७ ॥
ये केशिनो नर्ते मा ते बलं यत्सीमन्तं पञ्च ॥

[[2-7-18-1]]

इन्द्रं वै स्वा विशो मरुतो नापाचायन्।
सोऽनपचाय्यमान एतं विघ्नमपश्यत्।
तमाहरत्।
तेनायजत्।
तेनैवासां तं सङ्स्तम्भं व्यहन्।
यद्यहन्।
तद्विघ्नस्य विघ्नत्वम्।
वि पाप्मानं भ्रातृव्यं हते।
य एतेन यजते।
य उं चैनमेवं वेद ॥ १ ॥

[[2-7-18-2]]

यं राजानं विशो नापचायेयुः।
यो वा ब्राह्मणस्तमसा पाप्मना प्रावृतः स्यात्।
स एतेन यजेत।
विघनेनैवैनाद्विहत्य।
विशामाधिपत्यं गच्छति।
तस्य द्वे द्वादशे स्तोत्रे भवतः।
द्वे चतुर्विंशे।
औद्भिद्यमेव तत्।
एतद्वै क्षत्रस्यौद्भिद्यम्।
यदस्मै स्वा विशो बलिं हरन्ति ॥ २ ॥

[[2-7-18-3]]

हरन्त्यस्मै विशो बलिम्।
ऐनमप्रतिख्यातं गच्छति।
य एवं वेद।
प्रबाहुगवा अग्रै क्षत्राण्यातेपुः।
तेषामिन्द्रः क्षत्राण्यादत्त।
न वा इमानि क्षत्राण्यभूवन्निति।
तन्नक्षत्राणां नक्षत्रत्वम्।
आ श्रेयसो भ्रातृव्यस्य तेज इन्द्रियं दत्ते।
य एतेन यजते।
य उं चैनमेवं वेद ॥ ३ ॥

[[2-7-18-4]]

तद्यथा ह वै संचाक्रिणौ कल्लकावुपावहितौ स्याताम्।
एवमेतौ युग्मन्तौ स्तोमौ।
अयुक्षु स्तोमेषु क्रियेते।
पाप्मनोऽपहत्यै।
अप पाप्मानं भ्रातृव्यं हते।
य एतेन यजते।
य उं चैनमेवं वेद।
तद्यथा ह वै सूतग्रामण्यः।
एवं छन्दांसि।
तेष्वसावादित्यो बृहतीरभ्यूढः ॥ ४ ॥

[[2-7-18-5]]

सतोबृहतीषु स्तुवते सतो बृहन्।
प्रजयां पशुभिरसानीत्येव।
व्यतिषक्ताभिः स्तुवते।
व्यतिषक्तं वै क्षत्रं विशा।
विशैवैनं क्षत्रेण व्यतिषजति।
व्यतिषक्ताभिः स्तुवते।
व्यतिषक्तो वै ग्रामणीः संजातैः।
सजातैरेवैनं व्यतिषजति।
व्यतिषक्ताभिः स्तुवते।
व्यतिषक्तो वै पुरुषः पाप्मभिः।
व्यतिषक्ताभिरेवास्य पाप्मनो नुदते ॥ ५ ॥
वेद हरन्त्येनमेवं वेदाभ्यूढः पाप्मभिरेकं च ॥ १८ ॥
त्रिवृद्यदाग्नेयौऽग्निमुखा ह्यद्विर्यदाग्नेय आग्नेयो न वै सोमेन
यो वै सोमेनैष गौसवः सिंहेऽभिप्रेहि मित्रवर्धनः
प्रजापतिस्ता औदनं प्रजापतिरकामयत्
बहोर्भूयानगस्त्योऽस्याजरासास्तिष्ठा हरीं प्रजापतिः
पशून्याघ्नोऽभिप्रेहि वृत्रहन्तमो ये केशिन इन्द्रं वा
अष्टादश ॥ १८ ॥
त्रिवृद्यो वै सोमेनायुरसि विश्वायुर्बहुर्भवति तिष्ठा हरीरथ
आऽयं भातु तेभ्यो निधानं षट्षष्टिः ॥ ६६ ॥

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 2, Chapter 8

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[2-8-1-1]]

पीवौन्नाꣳ रयिवृधः सुमेधाः ।
श्वेतः सिषक्ति नियुतामभिः ।
ते वायवे समनसो वितस्थुः ।
विश्वेन्नरः स्वपत्यानि चक्रुः ।
रायेऽनु यं जज्ञतू रोदसी उभे ।
राये देवी धिषणा धाति देवम् ।
अर्धा वायुं नियुतः सश्वत स्वाः ।
उत श्वेतं वसुधितिं निरेके ।
आ वायो प्रयाभिः ।
प्र वायुमच्छां बृहती मनीषा ॥ १ ॥

[[2-8-1-2]]

बृहद्रयिं विश्ववाराꣳ रथप्राम् ।
द्युतद्यामा नियुतः पत्यमानः ।
कविः कविमियक्षसि प्रयज्यो ।
आ नो नियुद्धिः शतिनीभिरध्वरम् ।
सहस्रिणीभिरुप याहि यज्ञम् ।
वायो अस्मिन्हविषि मादयस्व ।
यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ।
प्रजापते न त्वदेतान्यन्यः ।
विश्वा जातानि परि ता बभूव ।
यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु ॥ २ ॥

[[2-8-1-3]]

वयꣳ स्याम पतयो रयीणाम् ।
रयीणां पतिं यजतं बृहन्तम् ।
अस्मिन्भरे नृतमं वाजसातौ ।
प्रजापतिं प्रथमजामृतस्य ।

यजाम देवमधि नो ब्रवीतु ।
प्रजापते त्वं निधिपाः पुराणः ।
देवानां पिता जनिता प्रजानाम् ।
पतिर्विश्वस्य जगतः परस्पाः ।
हविर्नो देव विहवे जुषस्व ।
तवेमे लोकाः प्रदिशो दिशश्च ॥ ३ ॥

[[2-8-1-4]]

परावतो निवत उद्वतश्च ।
प्रजापते विश्वसृज्जीवधन्य इदं नो देव ।
प्रतिहर्य हव्यम् ।
प्रजापतिं प्रथमं यज्ञियानाम् ।
देवानामग्रे यजतं यजध्वम् ।
स नो ददातु द्रविणꣳ सुवीर्यम् ।
रायस्पोषं विष्यतु नाभिमस्मे ।
यो राय ईशे शतदाय उक्थ्यः ।
यः पशूनाꣳ रक्षिता विष्टितानाम् ।
प्रजापतिः प्रथमजा ऋतस्य ॥ ४ ॥

[[2-8-1-5]]

सहस्रधामा जुषताꣳ हविर्नः ।
सोमापूषणेमौ देवौ ।
सोमापूषणा रजसो विमानम् ।
सप्तचक्रꣳ रथमविश्वमिन्वम् ।
विष्वृतं मनसा युज्यमानम् ।
तं जिन्वथो वृषणा पञ्चरश्मिम् ।
दिव्यन्यः सदनं चक्र उच्चा ।
पृथिव्यामन्यो अध्यन्तरिक्षे ।
तावस्मभ्यं पुरुवारं पुरुक्षुम् ।
रायस्पोषं विष्यतां नाभिमस्मे ॥ ५ ॥

[[2-8-1-6]]

धियं पूषा जिन्वतु विश्वमिन्वः ।

रयिः सोमो रयिपतिर्दधातु।
 अवतु देव्यदितिरनवा।
 बृहद्वदेम विदथे सुवीराः।
 विश्वान्यन्यो भुवना जजान।
 विश्वमन्यो अभिचक्षाण एति।
 सोमापूषणाववतं धियं मे।
 युवभ्यां विश्वाः पृतना जयेम।
 उदुत्तमं वरुणास्तभ्राद्याम्।
 यत्किंचेदं कितवासः।
 अव ते हेडुस्तत्त्वा यामि।
 आदित्यानामवसा न दक्षिणा।
 धारयन्त आदित्यासस्तिस्त्रो भूर्मीर्धारयन्।
 यज्ञो देवानां शुचिरपः ॥ ६ ॥
 मनीषाऽस्तु चर्तस्यास्मे कितवासश्चत्वारि च ॥ १ ॥

[[2-8-2-1]]

ते शुक्रासः शुचयो रश्मिवन्तः।
 सीदन्नादित्या अधि बर्हिषि प्रिये।
 कामेन देवाः सरथं दिवो नः।
 आयान्तु यज्ञमुप नो जुषाणाः।
 ते सूनवो अदितेः पीवसामिषम्।
 घृतं पिन्वत्प्रतिहर्यन्नृतेजाः।
 प्र यज्ञिया यजमानाय येमुरे।
 आदित्याः कामं पितुमन्तमस्मे।
 आ नः पुत्रा अदितेर्यान्तु यज्ञम्।
 आदित्यासः पथिभिर्देवयानैः ॥ १ ॥

[[2-8-2-2]]

अस्मे कामं दाशुषे सन्नमन्तः।
 पुरोडाशं घृतवन्तं जुषन्ताम्।
 स्कभायत निर्ऋतिः सेधतामतिम्।
 प्र रश्मिभिर्यतमाना अमृधाः।
 आदित्याः कामं प्रयतां वषट्कृतिम्।
 जुषध्वं नो हव्यदातिं यजत्राः।

आदित्यान्कामवसे हुवेम।
 ये भूतानि जनयन्तो विचिख्युः।
 सीदन्तु पुत्रा अदितेरुपस्थम्।
 स्तीर्णं बर्हिर्विरद्याय देवाः ॥ २ ॥

[[2-8-2-3]]

स्तीर्णं बर्हिः सीदता यज्ञे अस्मिन्।
 ध्राजाः सेधन्तो अमतिं दुरेवाम्।
 अस्मभ्यं पुत्रा अदितेः प्रयसत।
 आदित्याः कामं हविषो जुषाणाः।
 अग्ने नयं सुपथा राये अस्मान्।
 विश्वानि देव वयुनानि विद्वान्।
 युयोर्ध्यस्मज्जुहुराणमेनः।
 भूयिष्ठां ते नमउक्तिं विधेम।
 प्र वः शुक्राय भानवे भरध्वम्।
 हव्यं मतिं चाग्नये सुपूतम् ॥ ३ ॥

[[2-8-2-4]]

यो दैव्यानि मानुषा जनूषि।
 अन्तर्विश्वानि विद्वाना जिगाति।
 अच्छा गिरौ मतयो देवयन्तीः।
 अग्निं यन्ति द्रविणं भिक्षमाणाः।
 सुसंहशं सुप्रतीकं स्वञ्चम्।
 हव्यवाहमरतिं मानुषाणाम्।
 अग्ने त्वमस्मद्युयोर्ध्यमीवाः।
 अनग्नित्रा अभ्यमन्त कृष्टीः।
 पुनरस्मभ्यं सुविताय देव।
 क्षां विश्वेभिरजरैर्भिर्यजत्र ॥ ४ ॥

[[2-8-2-5]]

अग्ने त्वं पारया नव्यो अस्मान्।
 स्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा।
 पृथ्वी पृथ्वी बहुला न उर्वी।

भवां तोकाय तनयाय शं योः।
 प्र कारवो मनना वच्यमानाः।
 देवद्रीचीं नयथ देवयन्तः।
 दक्षिणावाङ्गाजिनी प्राच्येति।
 हविर्भरन्त्यग्रये घृताचीं।
 इन्द्रं नरो युजे रथम्।
 जगृभ्णा ते दक्षिणामिन्द्र हस्तम् ॥ ५ ॥

[[2-8-2-6]]

वसूयवो वसुपते वसूनाम्।
 विद्वा हि त्वा गोपतिं शूर गोनाम्।
 अस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः।
 तवेदं विश्वमभितः पशव्यम्।
 यत्पश्यसि चक्षसा सूर्यस्य।
 गवामसि गोपतिरेकं इन्द्र।
 भक्षीमहि ते प्रयतस्य वस्वः।
 समिन्द्र णो मनसा नेषि गोभिः।
 सः सूरिभिर्मघवन्त्सः स्वस्त्या।
 सं ब्रह्मणा देवकृतं यदस्ति ॥ ६ ॥

[[2-8-2-7]]

सं देवानां सुमत्या यज्ञियानाम्।
 आराच्छत्रुमपबाधस्व दूरम्।
 उग्रो यः शम्बः पुरुहूत तेन।
 अस्मे धेहि यवमद्रोमदिन्द्र।
 कृधी धियं जरित्रे वाजरत्नाम्।
 आवेधसः स हि शुचिः।
 बृहस्पतिः प्रथमं जायमानः।
 महोज्योतिषः परमे व्योमना।
 सप्तास्यस्तुविजातो रवेण।
 वि सप्तारश्मिरधमत्तमांसि ॥ ७ ॥

[[2-8-2-8]]

बृहस्पतिः समजयद्वसूनि।
 महो ब्रजान्गोमतो देव एषः।
 अपः सिषासन्त्सुवरप्रतीत्तः।
 बृहस्पतिर्हन्त्यमित्रमर्केः।
 बृहस्पते पर्येवा पित्रे।
 आ नो दिवः पावीरवी।
 इमा जुह्वाना यस्ते स्तनः।
 सरस्वत्यभि नो नेषि।
 इयं शुष्मैभिर्विसखा इवारुजत्।
 सानु गिरीणां तविषेभिरूर्मिभिः।
 पारावद्घीमवसे सुवृक्तिभिः।
 सरस्वतीमाविवासेम धीतिभिः ॥ ८ ॥
 देवयोर्नैर्देवाः सुपूतं यजत्र हस्तमस्ति तमां स्यूर्मिभिर्द्वे
 च ॥ २ ॥

[[2-8-3-1]]

सोमो धेनुं सोमो अर्वन्तामाशुम्।
 सोमो वीरं कर्मण्यं ददातु।
 सादन्यं विदथ्यं सभेयम्।
 पितुःश्रवणं यो ददाशदस्मै।
 अषाढं युत्सु त्वं सोमं क्रतुभिः।
 या ते धामानि हविषा यजन्ति।
 त्वमिमा ओषधीः सोम विश्वाः।
 त्वमपो अजनयस्त्वं गाः।
 त्वमाततन्थोर्वन्तरिक्षम्।
 त्वं ज्योतिषा वितमो ववर्थ ॥ १ ॥

[[2-8-3-2]]

या ते धामानि दिवि या पृथिव्याम्।
 या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु।
 तेभिर्नो विश्वैः सुमना अहेडन।
 राजन्त्सोमं प्रति हव्या गृभाय।
 विष्णोर्नु कं तदस्य प्रियम्।
 प्र तद्विष्णुः।

प॒रो मा॒त्रया॒ त॒नुवा॑ वृ॒धान।
न ते॑ महि॒त्वम॒न्वश्नु॑वन्ति।
उ॒भे ते॑ वि॒द्म र॒जसी॑ पृथि॒व्या वि॒ष्णो दे॒व त्वम्।
प॒रम॒स्य॑ वि॒त्से ॥ २ ॥

[[2-8-3-3]]

वि॒च॒क्रमे॒ त्रि॒दे॒वः।
आ ते॑ म॒हो यो जा॒त ए॒व।
अ॒भि गो॒त्राणि॑।
आभिः॑ स्पृ॒धौ मि॒थती॒ररि॑षण्यन्।
अ॒मि॒त्रस्य॑ व्यथया म॒न्युमि॑न्द्र।
आभिर्वि॒श्वा अ॒भियु॑जो वि॒षूचीः॑।
आ॒र्याय॑ वि॒शोऽव॑तरी॒र्दासीः॑।
अ॒यश् शृ॑ण्वे अ॒घ ज॒यन्नु॑त घ्नन्।
अ॒यमु॑त प्रकृ॒णुते॑ यु॒धा गाः।
य॒दा स॒त्यं कृ॑णुते म॒न्युमि॑न्द्रः ॥ ३ ॥

[[2-8-3-4]]

वि॒श्वं दृ॒ढं भ॑यत ए॒जद॑स्मात्।
अ॒नु स्व॒धाम॑क्षर॒न्नापो॑ अस्य।
अ॒वर्ध॑त म॒ध्य आ ना॒व्याना॑म्।
स॒धी॒चीने॑न॒ मन॑सा॒ तमि॑न्द्र॒ ओजि॑ष्ठेन।
ह॒न्मना॑ऽह॒न्नभि॑द्यून।
म॒रु॒त्वन्तं॑ वृष॒भं वा॑वृ॒धान॑म्।
अ॒क॒वारि॑ दि॒व्यश् शा॑समि॒न्द्रम्।
वि॒श्वासा॑ह॒मव॑से नू॒तना॑य।
उ॒ग्रश् स॑हो॒दामि॑ह तश्च॒ हु॒वेम।
जनि॑ष्ठा उ॒ग्रः स॑ह॒से तु॒राय॑ ॥ ४ ॥

[[2-8-3-5]]

म॒न्द्र ओजि॑ष्ठो बहु॒लाभि॑मानः।
अ॒वर्ध॑न्निन्द्रं म॒रुत॑श्चि॒दत्र॑।
मा॒ता यद्वी॑रं द॒धन॑द्धनि॒ष्ठा।

कं स्या॑ वो॒ मरु॑तः स्व॒धाऽऽसी॑त्।
यन्मा॑मेकश्च॒ सम॑ध॒त्ताहि॑ह॒त्यै।
अ॒हश्च॑ ह्यु॒ग्रस्त॑वि॒षस्तु॑विष्मान्।
वि॒श्वस्य॑ श॒त्रो॒रन॑मं व॒धस्त्रैः॑।
वृ॒त्रस्य॑ त्वा श्व॒सथा॑दी॒षमा॑णाः।
वि॒श्वे दे॒वा अ॑ज॒हुर्ये॑ सखायः।
म॒रुद्भिरि॑न्द्र॒ सख्यं॑ ते॒ अस्तु॑ ॥ ५ ॥

[[2-8-3-6]]

अथे॒मा वि॒श्वाः पृ॑त॒ना जया॑सि।
व॒धीं वृ॒त्रं म॑रु॒त इन्द्रि॑येण।
स्वे॒न भा॑मे॒न तवि॑षो ब॒भूवा॑न्।
अ॒हमे॑ता म॒नवे॑ वि॒श्वश्च॑न्द्राः।
सु॒गा अ॒पश्च॑कर॒ वज्र॑बाहुः।
स यो वृ॒षा वृ॒ष्णि॑येभिः स॒मो॒काः।
म॒हो दि॒वः पृ॑थि॒व्याश्च॑ स॒म्राट्।
स॒ती॒नस॑त्त्वा ह॒व्यो भ॑रै॒षु।
म॒रु॒त्वा॑न्नो भव॒त्विन्द्र॑ ऊ॒ती।
इन्द्रो॑ वृ॒त्रम॑तर॒द्वृ॒त्रतू॑र्यै ॥ ६ ॥

[[2-8-3-7]]

अ॒ना॒धृ॒ष्यो म॒घवा॑ शूर॒ इन्द्रः॑।
अ॒न्वे॒नं वि॒शो॑ अ॒मद॑न्त॒ पूर्वीः॑।
अ॒यश् राजा॑ जग॒तश्च॑र्षणी॒नाम्।
स ए॒व वी॑रः स उ॒ वी॑र्या॒वान्।
स ए॒क॒रा॒जो जग॑तः प॒रस्याः॑।
य॒दा वृ॒त्रम॑तर॒च्छू॒र इन्द्रः॑।
अथा॑भवद्मि॒ताऽभि॑क्र॒तूना॑म्।
इन्द्रो॑ य॒ज्ञं व॑र्धयन्वि॒श्ववे॑दाः।
पु॒रो॒डाश॑स्य जुष॒ताश्च॑ ह॒विर्नः॑।
वृ॒त्रं ती॒र्त्वा दा॑न॒वं वज्र॑बाहुः ॥ ७ ॥

[[2-8-3-8]]

दिशोऽदृहृहृहिता दृहृणेन।
 इमं यज्ञं वर्धयन्विश्ववेदाः।
 पुरोडाशं प्रतिगृभ्णात्विन्द्रः।
 यदा वृत्रमतरच्छूर इन्द्रः।
 अथैकराजो अभवज्जनानाम्।
 इन्द्रो देवाञ्छम्बरहत्य आवत्।
 इन्द्रो देवानामभवत्पुरोगाः।
 इन्द्रो यज्ञे हविषा वावृधानः।
 वृत्रतूर्णो अभयं शर्म यंसत्।
 यः सप्त सिन्धूरदधात्पृथिव्याम्।
 यः सप्त लोकानकृणोद्दिशश्च।
 इन्द्रो हविष्मान्तसर्गणो मरुद्भिः।
 वृत्रतूर्णो यज्ञमिहोपयासत् ॥ ८ ॥
 ववर्थ वित्स इन्द्रस्तु रायास्तु वृत्रतूर्ये वज्रबाहुः पृथिव्यां
 त्रीणि च ॥ ३ ॥

[[2-8-4-1]]

इन्द्रस्तरस्वानभिमातिहोग्रः।
 हिरण्यवाशीरिषिरः सुवर्षाः।
 तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्य।
 अपि भद्रे सौमनसे स्याम।
 हिरण्यवर्णो अभयं कृणोतु।
 अभिमातिहेन्द्रः पृतनासु जिष्णुः।
 स नः शर्म त्रिवरुथं वियंसत्।
 यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः।
 इन्द्रं स्तुहि वज्रिणं स्तोमपृष्ठम्।
 पुरोडाशस्य जुषतां हविर्नः ॥ १ ॥

[[2-8-4-2]]

हत्वाऽभिमातीः पृतनाः सहस्वान्।
 अथाभयं कृणुहि विश्वतो नः।
 स्तुहि शूरं वज्रिणमप्रतीत्तम्।
 अभिमातिहनं पुरुहूतमिन्द्रम्।
 य एक इच्छतपतिर्जनेषु।

तस्मा इन्द्राय हविराजुहोत।
 इन्द्रो देवानामधिपाः पुरोहितः।
 दिशां पतिरभवद्वाजिनीवान्।
 अभिमातिहा तविषस्तुविष्मान्।
 अस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दात ॥ २ ॥

[[2-8-4-3]]

य इमे द्यावापृथिवी महित्वा।
 बलेनादृहृदभिमातिहेन्द्रः।
 स नो हविः प्रतिगृभ्णातु रातयै।
 देवानां देवो निधिपा नो अद्यात्।
 अनवस्ते रथं वृष्णे यत्तै।
 इन्द्रस्य नु वीर्याण्यहन्नहिम्।
 इन्द्रो यातोऽवसितस्य राजा।
 शर्मस्य च शृङ्गिणो वज्रबाहुः।
 सेदु राजा क्षेति चर्षणीनाम्।
 अरान्न नेमिः परिता बभूव ॥ ३ ॥

[[2-8-4-4]]

अभि सिध्मो अजिगादस्य शत्रून्।
 वि तिग्मेन वृषभेणा पुरोऽभेत्।
 सं वज्रेणासृजद्वृत्रमिन्द्रः।
 प्र स्वां मतिमतिरच्छाशदानः।
 विष्णुं देवं वरुणमूतये भगम्।
 मेदसा देवा वपया यजध्वम्।
 ता नो यज्ञमार्गतं विश्वधेना।
 प्रजावदस्मे द्रविणेह धत्तम्।
 मेदसा देवा वपया यजध्वम्।
 विष्णुं च देवं वरुणं च रातिम् ॥ ४ ॥

[[2-8-4-5]]

ता नो अमीवा अपबाधमानौ।
 इमं यज्ञं जुषमाणावुपेतम्।

विष्णुवरुणा युवमध्वराय नः।
 विशे जनाय महि शर्म यच्छतम्।
 दीर्घप्रयजू हविषा वृधाना।
 ज्योतिषाऽरातीर्दहतं तमाऽसि।
 ययोरोजसा स्कभिता रजाऽसि।
 वीर्यैभिर्वीरतमा शविष्ठा।
 या पत्येते अप्रतीत्ता सहोभिः।
 विष्णु अगन्वरुणा पूर्वहृतौ ॥ ५ ॥

[[2-8-4-6]]

विष्णुवरुणावभिशस्तिपा वाम्।
 देवा यजन्त हविषा घृतेन।
 अपामीवाऽ सेधतऽ रक्षसश्च।
 अथा धत्तं यजमानाय शं योः।
 अऽहोमुचा वृषभा सुप्रतूर्ती।
 देवानां देवतमा शचिष्ठा।
 विष्णुवरुणा प्रतिहर्यतं नः।
 इदं नरा प्रयतमूतये हविः।
 मही नु द्यावापृथिवी इह ज्येष्ठे।
 रुचा भवताऽ शुचयद्भिरकैः ॥ ६ ॥

[[2-8-4-7]]

यत्सीं वरिष्ठे बृहती विमिन्वन्।
 नृवञ्चोऽक्षा पप्रथानेभिरेवैः।
 प्र पूर्वजे पितरा नव्यसीभिः।
 गीर्भिः कृणुध्वऽ सदने ऋतस्य।
 आ नो द्यावापृथिवी दैव्येन।
 जनेन यातं महि वां वरूथम्।
 स इत्स्वपा भुवनेष्वास।
 य इमे द्यावापृथिवी जजान्।
 उर्वी गभीरे रजसी सुमेके।
 अवऽशे धीरः शच्या समैरत् ॥ ७ ॥

[[2-8-4-8]]

भूरि द्वे अचरन्ती चरन्तम्।
 पद्वन्तं गर्भमपदी दधाते।
 नित्यं न सूनुं पित्रोरुपस्थै।
 तं पिपृतऽ रोदसी सत्यवाचम्।
 इदं द्यावापृथिवी सत्यमस्तु।
 पितर्मातर्यदिहोपब्रुवे वाम्।
 भूतं देवानामवमे अवोभिः।
 विद्यामेष वृजनं जीरदानुम्।
 उर्वी पृथ्वी बहुले दूरे अन्ते।
 उपब्रुवे नमसा यज्ञे अस्मिन्।
 दधाते ये सुभगे सुप्रतूर्ती।
 द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात्।
 या जाता ओषधयोऽतिविश्वाः परिष्ठाः।
 या ओषधयः सोमं राज्ञीरश्वावतीऽ सोमवतीम्।
 ओषधीरिति मातरोऽन्या वो अन्यामवतु ॥ ८ ॥
 हविर्नो दाद्वभूव रातिं पूर्वहृतावकैररदस्मिन्पञ्च च ॥ ४ ॥

[[2-8-5-1]]

शुचिं नु स्तोमऽ श्रथद्वृत्रम्।
 उभा वामिन्द्राग्नी प्रचर्षणिभ्यः।
 आवृत्रहणा गीर्भिर्विप्रः।
 ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता।
 सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्व।
 विश्वं तद्भद्रं यदवन्ति देवाः।
 बृहद्वदेम विदथे सुवीराः।
 स ईऽ सत्येभिः सखिभिः शुचद्भिः।
 गोधायसं वि धनसैरतर्दत्।
 ब्रह्मणस्पतिर्वृषभिर्वराहैः ॥ १ ॥

[[2-8-5-2]]

घर्मस्वेदोभिर्द्रविणं व्यानट्।
 ब्रह्मणस्पतेरभवद्यथा वशम्।

सत्यो मन्द्युर्महि कर्मा करिष्यतः ।
 यो गा उदाजत्स दिवे वि चाभजत् ।
 महीव रीतिः शवसा सरत्पृथक् ।
 इन्धानो अग्निं वनवद्वनुष्यतः ।
 कृतब्रह्मा शूशुवद्रातहव्य इत् ।
 जातेन जातमति सृत्प्रसृसते ।
 यं यं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ।
 ब्रह्मणस्पते सुयमस्य विश्वहा ॥ २ ॥

[[2-8-5-3]]

रायः स्याम रथ्यो विवस्वतः ।
 वीरेषु वीराः उपपृङ्खि नस्त्वम् ।
 यदीशानो ब्रह्मणा वेषि मे हवाम् ।
 स इज्जनेन स विशा स जन्मना ।
 स पुत्रैर्वाजं भरते धना नृभिः ।
 देवानां यः पितरंमाविवासति ।
 श्रद्धामना हविषा ब्रह्मणस्पतिम् ।
 यास्तै पूषन्ना वो अन्तः ।
 शुक्रं ते अन्यत्पूषेमा आशाः ।
 प्रपथे पथामजनिष्ट पूषा ॥ ३ ॥

[[2-8-5-4]]

प्रपथे दिवः प्रपथे पृथिव्याः ।
 उभे अभि प्रियतमे सधस्थे ।
 आ च परा च चरति प्रजानन् ।
 पूषा सुबन्धुर्दिव आपृथिव्याः ।
 इडस्पतिर्मघवा दस्मवर्चाः ।
 तं देवासो अददुः सूर्यायै ।
 कामेन कृतं तवसः स्वञ्चम् ।
 अजाश्वः पशुपा वाजवस्त्यः ।
 धियंजिन्वो विश्वे भुवने अर्पितः ।
 अष्टा पूषा शिथिरामुद्वरीवृजत् ॥ ४ ॥

[[2-8-5-5]]

संचक्षाणो भुवना देव ईयते ।
 शुची वो हव्या मरुतः शुचीनाम् ।
 शुचिः हिनोम्यध्वरः शुचिभ्यः ।
 ऋतेन सत्यमृतसाप आयन् ।
 शुचिजन्मानः शुचयः पावकाः ।
 प्र चित्रमर्कं गृणते तुराय ।
 मारुताय स्वतवसे भरध्वम् ।
 ये सहासि सहसा सहन्ते ।
 रेजते अग्ने पृथिवी मखेभ्यः ।
 असेष्वा मरुतः खादयो वः ॥ ५ ॥

[[2-8-5-6]]

वक्षस्सु रुक्मा उपशिश्त्रियाणाः ।
 वि विद्युतो न व्युष्टिभी रुचानाः ।
 अनु स्वधामायुधैर्यच्छमानाः ।
 या वः शर्म शशमानाय सन्ति ।
 त्रिधातूनि दाशुषे यच्छताधि ।
 अस्मभ्यं तानि मरुतो वियन्त ।
 रयिं नो धत्त वृषणः सुवीरम् ।
 इमे तुरं मरुतो रामयन्ति ।
 इमे सहः सहस आनमन्ति ।
 इमे शसं वनुष्यतो निपान्ति ॥ ६ ॥

[[2-8-5-7]]

गुरुद्वेषो अररुषे दधन्ति ।
 अरा इवेदचरमा अहेव ।
 प्र प्रजायन्ते अकवा महोभिः ।
 पृश्नेः पुत्रा उपमासो रभिष्ठाः ।
 स्वया मत्या मरुतः संमिमिक्षुः ।
 अनु ते दायि मह इन्द्रियाय ।
 सत्रा ते विश्वमनु वृत्रहत्यै ।
 अनु क्षत्तमनु सहो यजत्र ।

इन्द्र देवेभिरनु ते नृषह्यै।
य इन्द्र शुष्मो मघवन्ते अस्ति ॥ ७ ॥

[[2-8-5-8]]

शिक्षा सखिभ्यः पुरुहूत नृभ्यः।
त्व॑ हि दृढा मघवन्विचेताः।
अपावृधि परिवृतिं न राधः।
इन्द्रो राजा जगतश्चर्षणीनाम्।
अधिक्षामि विषुरूपं यदस्ति।
ततो ददातु दाशुषे वसूनि।
चोदद्राघ उपस्तुतश्चिद्वार्क।
तमुं ष्टुहि यो अभिभूत्योजाः।
वन्वन्नवातः पुरुहूत इन्द्रः।
अषाढमुग्र॑ सहमानमाभिः।
गीर्भिर्वर्ध वृषभं चर्षणीनाम्।
स्थूरस्य रायो बृहतो य ईशै।
तमुं ष्टवाम विदथेष्विन्द्रम्।
यो वायुना जयति गोमतीषु।
प्र धृष्णुया नयति वस्यो अच्छै।
आ ते शुष्मो वृषभ एतु पश्चात्।
ओत्तरादधरागा पुरस्तात्।
आ विश्वतो अभि समैत्वर्वाङ्।
इन्द्र द्युम्न॑ सुर्वद्वेह्यस्मे ॥ ८ ॥
वराहैर्विश्वहाऽजनिष्ट पूषोद्वरीवृजत्वाद्यो वः
पान्त्यस्त्याभिर्नव च ॥ ५ ॥

[[2-8-6-1]]

आ देवो यातु सविता सुरत्नः।
अन्तरिक्षप्रा वहमानो अश्वैः।
हस्ते दधानो नर्या पुरूणि।
निवेशयन् च प्रसुवन् च भूम।
अभीवृतं कृशनैर्विश्वरूपम्।
हिरण्यशम्यं यजतो बृहन्तम्।
आस्थाद्रथ॑ सविता चित्रभानुः।

कृष्णा रजासि तविषीं दधानः।
सघा नो देवः सविता सवाय।
आसाविषद्वसुपतिर्वसूनि ॥ १ ॥

[[2-8-6-2]]

विश्रयमाणो अमतिमुरूचीम्।
मर्तभोजनमघं रासते न।
वि जनाञ्छ्यावाः शितिपादो अख्यन्।
रथ॑ हिरण्यप्र उगं वहन्तः।
शश्वद्दिशः सवितुर्देव्यस्य।
उपस्थे विश्वा भुवनानि तस्थुः।
वि सुपर्णो अन्तरिक्षायख्यत्।
गभीरवैपा असुरः सुनीथः।
कैदानी॑ सूर्यः कश्चिकेत।
कतमां द्या॑ रश्मिरस्याततान ॥ २ ॥

[[2-8-6-3]]

भगं धियं वाजयन्तः पुरन्धिम्।
नराशसो ग्रास्पतिर्नो अव्यात्।
आऽये वामस्य संगथे रयीणाम्।
प्रिया देवस्य सवितुः स्याम।
आ नो विश्वे अस्क्रा गमन्तु देवाः।
मित्रो अर्यमा वरुणः सजोषाः।
भुवन्यथा नो विश्वे वृधासः।
करन्त्सुषहा विथुरं न शवः।
शं नो देवा विश्वदेवा भवन्तु।
श॑ सरस्वती सह धीभिरस्तु ॥ ३ ॥

[[2-8-6-4]]

शमभिषाचः शमु रातिषाचः।
शं नो दिव्याः पार्थिवाः शं नो अप्याः।
ये सवितुः सत्यसंवस्य विश्वैः।
मित्रस्य व्रते वरुणस्य देवाः।

ते सौभगं वीरवद्रोमदप्रः।
 दधातन द्रविणं चित्रमस्मे।
 अग्ने याहि दूत्यं वारिषेण्यः।
 देवाः अच्छा ब्रह्मकृता गणेन।
 सरस्वतीं मरुतो अश्विनाऽपः।
 यक्षि देवान्नक्षधेयाय विश्वान् ॥ ४ ॥

[[2-8-6-5]]

द्यौः पितः पृथिवि मातरधृक्।
 अग्ने भ्रातर्वसवो मृडता नः।
 विश्व आदित्या आदिते सजोषाः।
 अस्मभ्यः शर्म बहुलं वियन्त।
 विश्वे देवाः शृणुतेमः हव मे।
 ये अन्तरिक्षे य उप द्यवि ष्ठा।
 ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्राः।
 आसद्यास्मिन्बर्हिषि मादयध्वम्।
 आ वा मित्रावरुणा हव्यजुष्टिम्।
 नमसा देवाववसाऽऽववृत्याम् ॥ ५ ॥

[[2-8-6-6]]

अस्माकं ब्रह्म पृतनासु सह्या अस्माकम्।
 वृष्टिर्दिव्या सुपारा।
 युवं वस्त्राणि पीवसा वसाथे।
 युवोरच्छिद्रा मन्तवो ह सर्गाः।
 अवातिरतमनृतानि विश्वा।
 ऋतेन मित्रावरुणा सचेथे।
 तत्सु वा मित्रावरुणा महित्वम्।
 ईर्मा तस्थुषीरहभिर्दुहे।
 विश्वाः पिन्वथ स्वसरस्य धेनाः।
 अनु वामेकः पविराववर्ति ॥ ६ ॥

[[2-8-6-7]]

यद्वःहिष्ठं नातिविदे सुदानू।

अच्छिद्रः शर्म भुवनस्य गोपा।
 ततो नो मित्रावरुणाववीष्टम्।
 सिषासन्तो जीगिवाःसः स्याम।
 आ नो मित्रावरुणा हव्यदातिम्।
 घृतैर्गव्यूतिमुक्षतमिडाभिः।
 प्रतिवामत्र वरमा जनाय।
 पृणीतमुद्रो दिव्यस्य चारौः।
 प्र बाहवा सिसृतं जीवसे नः।
 आ नो गव्यूतिमुक्षतं घृतेन ॥ ७ ॥

[[2-8-6-8]]

आ नो जनै श्रवयतं युवाना।
 श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमा।
 इमा रुद्राय स्थिरधन्वने गिरः।
 क्षिप्रेषवे देवाय स्वधाम्नै।
 अषाढाय सहमानाय मीढुषै।
 तिग्मायुधाय भरता शृणोतेन।
 त्वा दत्तेभी रुद्र शंतमेभिः।
 शतः हिमा अशीय भेषजेभिः।
 व्यस्मद्वेषो वितरं व्यःहः।
 व्यमीवाःश्चातयस्वा विषूचीः ॥ ८ ॥

[[2-8-6-9]]

अर्हन्विभर्षि मा नस्तोके।
 आ ते पितर्मरुताः सुभ्रमेतु।
 मा नः सूर्यस्य संदृशो युयोथाः।
 अभि नो वीरो अर्वाति क्षमेत।
 प्रजायेमहि रुद्र प्रजाभिः।
 एवा बभ्रो वृषभ चेकितान।
 यथा देव न हणीषे न हःसि।
 हावनश्रूनी रुद्रेह बोधि।
 बृहद्वदेम विदथे सुवीराः।
 परि णो रुद्रस्य हेतिः स्तुहि श्रुतम्।
 मीढुष्टमार्हन्विभर्षि।

त्वमग्ने रुद्र आ वो राजानम् ॥ ९ ॥
वसूनि ततानास्तु विश्वान्ववृत्त्यां ववर्ति घृतेन विषूचीश्रुतं
द्वे च ॥ ६ ॥

[[2-8-7-1]]

सूर्यो देवीमुषसं रोचमाना मर्यः ।
न योषामभ्येति पश्चात् ।
यत्रा नरो देवयन्तौ युगानि ।
वितन्वते प्रति भद्राय भद्रम् ।
भद्रा अश्वा हरितः सूर्यस्य ।
चित्रा एदग्वा अनुमाद्यासः ।
नमस्यन्तौ दिव आ पृष्ठमस्थुः ।
परि द्यावापृथिवी यन्ति सद्यः ।
तत्सूर्यस्य देवत्वं तन्महित्वम् ।
मध्या कर्तोर्विततं संजभार ॥ १ ॥

[[2-8-7-2]]

यदेदयुक्त हरितः सधस्थात् ।
आद्रात्री वासस्तनुते सिमस्मै ।
तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे ।
सूर्यो रूपं कृणुते द्योरुपस्थै ।
अनन्तमन्यद्रुशदस्य पाजः ।
कृष्णमन्यद्धरितः संभरन्ति ।
अद्या देवा उदिता सूर्यस्य ।
निरहंसः पिपृतान्निर्वद्यात् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ताम् ।
अदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥ २ ॥

[[2-8-7-3]]

दिवो रुक्म उरुचक्षा उदैति ।
दूरेअर्थस्तरणिभ्राजमानः ।
नूनं जनाः सूर्येण प्रसूताः ।
आयन्नर्थानि कृणवन्नपासि ।

शं नो भव चक्षसा शं नो अह्ना ।
शं भानुना शं हिमाशं घृणेन ।
यथा शमस्मै शमसद्दुरोणे ।
तत्सूर्यं द्रविणं धेहि चित्रम् ।
चित्रं देवानामुदगादनीकम् ।
चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ॥ ३ ॥

[[2-8-7-4]]

आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षम् ।
सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च ।
त्वष्टा दधत्तन्नस्तुरीपम् ।
त्वष्टा वीरं पिशङ्गरूपः ।
दशमं त्वष्टुर्जनयन्त गभैम् ।
अतन्द्रासो युवतयो विभर्त्रम् ।
तिग्मानीकं स्वयंशसंजनेषु ।
विरोचमानं परिषीं नयन्ति ।
आविष्ट्यो वर्धते चारुरासु ।
जिह्वानामूर्ध्वः स्वयंशा उपस्थै ॥ ४ ॥

[[2-8-7-5]]

उभे त्वष्टुर्विभ्यतुर्जायमानात् ।
प्रतीचीं सिं हं प्रतिजोषयेते ।
मित्रो जनान् प्रसमित्र ।
अयं मित्रो नमस्यः सुशेवः ।
राजा सुक्षत्रो अजनिष्ट वेधाः ।
तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्य ।
अपि भद्रे सौमनसे स्याम ।
अनमीवासं इडया मदन्तः ।
मितज्मवो वरिमन्ना पृथिव्याः ।
आदित्यस्य व्रतमुपक्ष्यन्तः ॥ ५ ॥

[[2-8-7-6]]

वयं मित्रस्य सुमतौ स्याम ।

मि॒त्रं न ई॑ शि॒म्या गो॒षु ग॒व्यव॑त् ।
 स्वा॒धियो॑ वि॒दथै॑ अ॒प्स्वजी॑जनन् ।
 अरे॑जयता॒ रोद॑सी पाज॑सा गि॒रा ।
 प्रति॑ प्रि॒यं यज॑तं ज॒नुषाम॑वः ।
 महा॑ आ॒दित्यो॑ नम॑सोप॒सद्यः॑ ।
 या॒तय॑ज्जनो गृण॑ते सु॒शेवः॑ ।
 तस्मा॑ ए॒तत्प॒न्यत॑माय॒ जुष्ट॑म् ।
 अ॒ग्नौ मि॒त्राय॑ ह॒विरा॑जु॒होत॑ ।
 आ वा॑ रथो॒ रोद॑सी ब॒द्धधानः॑ ॥ ६ ॥

[[2-8-7-7]]

हि॒र॒ण्ययो॑ वृष॒भिर्या॑त्व॒श्वैः ।
 घृ॒तव॑र्तनिः प॒विभी॑ रु॒चानः॑ ।
 इषां॑ वो॒ढा नृ॑पति॒र्वाजि॑नीवान् ।
 स प॑प्रथानो अ॒भि पञ्च॑भूमं ।
 त्रि॒वन्धुरो॑ मन॒साऽऽया॑तु यु॒क्तः ।
 विशो॑ येन गच्छ॒थो दे॒व्यन्तीः॑ ।
 कु॒त्राचि॑द्याम॒मश्वि॑ना द॒धाना॑ ।
 स्व॒श्वा य॑शासाऽऽया॑तम॒र्वाक् ।
 द॒स्त्रा नि॒धिं मधु॑मन्तं पिबाथः ।
 वि वा॑ रथो॒ वध्वा॑ याद॒मानः॑ ॥ ७ ॥

[[2-8-7-8]]

अन्ता॑न्दि॒वो बा॑धते वर्त॒निभ्या॑म् ।
 यु॒वोः श्रि॒यं परि॑ योषा वृणी॑त ।
 सूरौ॑ दुहि॒ता परि॑तक्लि॒यायाम्॑ ।
 यद्दे॒व्यन्त॑मव॒थः श॑चीभिः ।
 परि॒घ्न॑स वां मना॑ वां वयो॑ गाम् ।
 यो ह॒ स्य वा॑ रथि॒रा व॑स्त उ॒स्त्राः ।
 रथो॑ यु॒जानः॑ परि॒याति॑ वर्तिः ।
 तेन॑ नः शं यो॒रुष॑सो व्यु॒ष्टौ ।
 न्य॒श्विना॑ वह॒तं यज्ञे॑ अ॒स्मिन् ।
 यु॒वं भु॒ज्युम॑ववि॒द्धः समु॑द्रे ॥ ८ ॥

[[2-8-7-9]]

उ॒दूह॑थुरर्ण॒सो अ॒स्त्रि॒धानैः॑ ।
 प॒तत्रि॑भिर॒श्रमै॑र॒व्यथि॑भिः ।
 दु॒सना॑भिर॒श्विना॑ पा॒रय॑न्ता ।
 अ॒ग्नीषो॑मा॒ यो अ॒द्य वा॑म् ।
 इ॒दं व॑चः स॒पर्य॑ति ।
 तस्मै॑ घ॒त्तः सु॒वीर्य॑म् ।
 गवां॑ पोष॒धु स्व॑श्रियम् ।
 यो अ॒ग्नीषो॑मा॒ ह॒विषा॑ स॒पर्या॑त् ।
 दे॒वद्री॑चा॒ मन॑सा॒ यो घृ॑तेन ।
 तस्य॑ व्र॒तः र॑क्ष॒तं पा॒तम॑ह॒सः ॥ ९ ॥

[[2-8-7-10]]

वि॒शे जना॑य॒ महि॑ शर्म॒ यच्छ॑तम् ।
 अ॒ग्नीषो॑मा॒ य आहु॑तिम् ।
 यो वां॑ दाशा॒द्धवि॑ष्कृतिम् ।
 स प्र॒जया॑ सु॒वीर्य॑म् ।
 विश्व॑मायुर्व्य॒श्रव॑त् ।
 अ॒ग्नीषो॑मा॒ चेति॑ तद्वी॒र्यं वा॑म् ।
 यदमु॑ष्णी॒तम॑व॒सं प॑णिं गोः ।
 अवा॑तिर॒तं प्रथ॑यस्य॒ शेषः॑ ।
 अवि॑न्द॒तं ज्योति॑रेकं॒ बहु॑भ्यः ।
 अ॒ग्नीषो॑मावि॒मः सु॑मे॒ऽग्नीषो॑मा॒ ह॒विषः॑ प्र॒स्थित॑स्य ॥
 १० ॥

ज॒भार॑ द्यौर॒ग्रेरु॑प॒स्थ उप॑क्ष्यन्तो॒ बद्ध॑धानो॒ याद॑मानः
 समु॑द्रेऽह॒सः प्र॒स्थित॑स्य ॥ ७ ॥

[[2-8-8-1]]

अ॒हम॑स्मि प्रथ॒मजा॑ ऋ॒तस्य॑ ।
 पूर्वं॑ दे॒वेभ्यो॑ अ॒मृत॑स्य॒ नाभिः॑ ।
 यो मा॑ ददा॒ति स॑ इ॒देव॑ माऽऽवाः ।
 अ॒हम॑न्नम॒न्नम॑द॒न्तम॑द्भि ।
 पूर्वं॑म॒ग्रेरपि॑ द॒हत्य॑न्नम् ।

यत्तौ हाऽऽसाते अहमुत्तरेषु।
व्यात्तमस्य पशवः सुजम्भम्।
पश्यन्ति धीराः प्रचरन्ति पाकाः।
जहाम्यन्यं न जहाम्यन्यम्।
अहमन्नं वशमिचरामि ॥ १ ॥

[[2-8-8-2]]

समानमर्थं पर्येमि भुञ्जत।
को मामन्नं मनुष्यो दयेत।
पराके अन्नं निहितं लोक एतत्।
विश्वैर्देवैः पितृभिर्गुप्तमन्नम्।
यद्यद्यते लुप्यते यत्परोप्यते।
शततमी सा तनूर्मे बभूव।
महान्तौ चरू संकृद्गुधेन पप्रौ।
दिवं च पृश्निं पृथिवीं च साकम्।
तत्संपिबन्तो न मिनन्ति वेधसः।
नैतद्भूयो भवति नो कनीयः ॥ २ ॥

[[2-8-8-3]]

अन्नं प्राणमन्नमपानमाहुः।
अन्नं मृत्युं तमु जीवातुमाहुः।
अन्नं ब्रह्माणो जरसं वदन्ति।
अन्नमाहुः प्रजननं प्रजानाम्।
मोघमन्नं विन्दते अप्रचेताः।
सत्यं ब्रवीमि वध इत्स तस्य।
नार्यमणं पुष्यति नो सखायम्।
केवलाघो भवति केवलादी।
अहं मेघः स्तनयन्वर्षन्नस्मि।
मामदन्त्यहमद्व्यन्यान् ॥ ३ ॥

[[2-8-8-4]]

अहं सदमृतौ भवामि।
मदादित्या अधि सर्वे तपन्ति।

देवीं वाचमजनयन्त यद्वाग्वदन्ती।
अनन्तामन्तादधिनिर्मितां महीम्।
यस्यां देवा अदधुर्भोजनानि।
एकाक्षरां द्विपदां षट्पदां च।
वाचं देवा उपजीवन्ति विश्वे।
वाचं देवा उपजीवन्ति विश्वे।
वाचं गन्धर्वाः पशवो मनुष्याः।
वाचीमा विश्वा भुवनान्यर्पिता ॥ ४ ॥

[[2-8-8-5]]

सा नो हवं जुषतामिन्द्रपत्नी।
वागक्षरं प्रथमजा ऋतस्य।
वेदानां माताऽमृतस्य नाभिः।
सा नो जुषाणोपयज्ञमागात्।
अवन्ती देवी सुहवा मे अस्तु।
यामृषयो मन्त्रकृतौ मनीषिणः।
अन्वैच्छन्देवास्तपसा श्रमैण।
तां देवीं वाचं हविषा यजामहे।
सा नो दधातु सुकृतस्य लोके।
चत्वारि वाक्परिमिता पदानि ॥ ५ ॥

[[2-8-8-6]]

तानि विदुर्ब्राह्मणा ये मनीषिणः।
गुहा त्रीणि निहिता नेङ्गयन्ति।
तुरीयं वाचो मनुष्या वदन्ति।
श्रद्धयाऽग्निः समिध्यते।
श्रद्धया विन्दते हविः।
श्रद्धां भगस्य मूर्धनि।
वचसाऽऽवेदयामसि।
प्रियं श्रद्धे ददतः।
प्रियं श्रद्धे दिदासतः।
प्रियं भोजेषु यज्वसु ॥ ६ ॥

[[2-8-8-7]]

इदं म उदितं कृधि।
यथा देवा असुरेषु।
श्रद्धामुग्रेषु चक्रिरे।
एवं भोजेषु यज्वसु।
अस्माकमुदितं कृधि।
श्रद्धां देवा यजमानाः।
वायुगोपा उपासते।
श्रद्धां हृदय्ययाऽऽकूत्या।
श्रद्धया हूयते हविः।
श्रद्धां प्रातर्हवामहे ॥ ७ ॥

[[2-8-8-8]]

श्रद्धां मध्यंदिनं परि।
श्रद्धां सूर्यस्य निम्नुचि।
श्रद्धे श्रद्धापयेह मा।
श्रद्धा देवानधि वस्ते।
श्रद्धा विश्वमिदं जगत्।
श्रद्धां कामस्य मातरम्।
हविषां वर्धयामसि।
ब्रह्म जज्ञानं प्रथमं पुरस्तात्।
वि सीमतः सुरुचौ वेन आवः।
स बुधिया उपमा अस्य विष्ठाः ॥ ८ ॥

[[2-8-8-9]]

सतश्च योनिमसतश्च विवः।
पिता विराजामृषभो रयीणाम्।
अन्तरिक्षं विश्वरूप आविवेश।
तमकैरभ्यर्चन्ति वत्सम्।
ब्रह्म सन्तं ब्रह्मणा वर्धयन्तः।
ब्रह्म देवानजनयत्।
ब्रह्म विश्वमिदं जगत्।
ब्रह्मणः क्षत्रं निर्मितम्।

ब्रह्म ब्राह्मण आत्मना।
अन्तरस्मिन्निमे लोकाः ॥ ९ ॥

[[2-8-8-10]]

अन्तर्विश्वमिदं जगत्।
ब्रह्मैव भूतानां ज्येष्ठम्।
तेन कौऽर्हति स्पर्धितुम्।
ब्रह्मन्देवास्त्रयस्त्रिंशत्।
ब्रह्मन्निन्द्रप्रजापती।
ब्रह्मन्ह विश्वा भूतानि।
नावीवान्तः समाहिता।
चतस्र आशाः प्रचरन्त्वग्नयः।
इमं नो यज्ञं नयतु प्रजानन्।
घृतं पिन्वन्नजरं सुवीरम् ॥ १० ॥

[[2-8-8-11]]

ब्रह्म समिद्रवत्याहुतीनाम्।
आ गावो अगमन्नुत भद्रमक्रन्।
सीदन्तु गोष्ठे रणयन्त्वस्मे।
प्रजावतीः पुरुरूपा इह स्युः।
इन्द्राय पूर्वीरुषसो दुहानाः।
इन्द्रो यज्वने पृणते च शिक्षति।
उपेद्दाति न स्वं मुषायति।
भूयो भूयो रयिमिदस्य वर्धयन्।
अभिन्ने खिल्ले निदधाति देव्युम्।
न तानशन्ति न ता अवा ॥ ११ ॥

[[2-8-8-12]]

गावो भगो गाव इन्द्रो मे अच्छात्।
गावः सोमस्य प्रथमस्य भक्षः।
इमा या गावः स जनास इन्द्रः।
इच्छामीद्धृदा मनसा चिदिन्द्रम्।
यूयं गावो मेदयथा कृशं चित्।

अ॒श्ली॒लं चि॒त्कृ॒णु॒था सु॒प्रती॑कम् ।
 भ॒द्रं गृ॒हं कृ॒णु॒थ भ॒द्रवा॑चः ।
 बृ॒हद्बो॒ वयं॑ उ॒च्यते॑ स॒भासु॑ ।
 प्र॒जाव॑तीः सू॒यव॑सꣳ रि॒शन्ती॑ः ।
 शु॒द्धा अ॒प सु॒प्रपा॑णे पि॒बन्तीः॑ ।
 मा वः॑ स्तेन ई॒शत॑ माऽघ॒शꣳसः॑ ।
 परि॑ वो हे॒ती रु॒द्रस्य॑ वृ॒ञ्चया॑त् ।
 उ॒पेद॑मु॒पप॑र्चनम् ।
 आ॒सु गो॒षूप॑पृच्यताम् ।
 उ॒प॑र्ष॒भस्य॑ रे॒तसि॑ ।
 उ॒पैन्द्र॑ तव वी॒र्यै॑ ॥ १२ ॥
 च॒रामि॑ कनी॒योऽन्या॑नर्पिता प॒दानि॑ यज्व॒सु ह॒वामहे॑ वि॒ष्टा
 लो॒काः सु॒वीर॑म॒र्वा पि॒बन्ती॑ष्वट् च ॥ ८ ॥

[[2-8-9-1]]

ता सू॒र्याच॑न्द्र॒मसा॑ विश्वभृ॒त्तमा॑ मह॒त् ।
 तेजो॑ वसु॒मद्रा॑जतो दि॒वि ।
 सामा॑त्माना चरतः सामचा॒रिणा॑ ।
 ययो॑र्ब्र॒तं न म॑मे जा॒तु दे॒वयोः॑ ।
 उ॒भाव॑न्तौ परि॒यात् अ॒म्या॑ ।
 दि॒वो न र॒श्मीꣳस्त॑नुतो व्य॒र्णवे॑ ।
 उ॒भा भु॑वन्ती भुव॒ना क॒विक्र॑त् ।
 सू॒र्या न च॒न्द्रा च॑रतो ह॒ताम॑ती ।
 पती॑ द्युमद्वि॒श्ववि॑दा उ॒भा दि॒वः ।
 सू॒र्या उ॒भा च॒न्द्रम॑सा वि॒चक्ष॑णा ॥ १ ॥

[[2-8-9-2]]

वि॒श्ववा॑रा वि॒रिवो॒भा वरे॑ण्या ।
 ता नो॑ऽव॒तं म॒तिम॑न्ता॒ महि॑व्रता ।
 वि॒श्वव॑परी प्र॒तर॑णा तर॒न्ता ।
 सु॒वर्वि॑दा दृ॒शये॑ भूरि॒रश्मी॑ ।
 सू॒र्या हि च॒न्द्रा वसु॑ त्वेष दर्श॒ता ।
 म॒नस्वि॑नो॒भाऽनु॑चरतो नु सं दि॒वम् ।
 अ॒स्य श्र॑वो न॒द्यः स॒प्त बि॑भ्रति ।

द्यावा॑ क्षामा॒ पृथि॒वी दर्श॑तं वपुः ।
 अ॒स्मे सू॒र्याच॑न्द्र॒मसा॑ऽभि॒चक्षे॑ ।
 श्र॒द्धे क॑मिन्द्र चरतो वि॒चर्तु॑रम् ॥ २ ॥

[[2-8-9-3]]

पूर्वा॑परं च॒रतो॑ मा॒ययै॑तौ ।
 शि॒शू क्री॑डन्तौ परि॒यातो॑ अध्व॒रम् ।
 विश्वान्य॑न्यो भुव॒नाऽभि॑चष्टौ ।
 ऋ॒तून॑न्यो वि॒दध॑ज्जायते पु॒नः ।
 हि॒र॑ण्यव॒र्णाः शु॒चयः॑ पाव॒का यासा॑ꣳ राजा॑ ।
 यासा॑ दे॒वाः शि॒वेन॑ मा चक्षु॒षा प॑श्यत ।
 आपो॑ भ॒द्रा आ॑दि॒त्प॑श्यामि ।
 नास॑दासी॒न्नो सदा॑सी॒त्तदानी॑म् ।
 नासी॑द्रजो॒ नो व्यो॑मा॒परो॑ यत् ।
 कि॒माव॑री॒वः कु॒ह क॑स्य॒ शर्म॑न् ॥ ३ ॥

[[2-8-9-4]]

अ॒म्भः कि॒मासी॑द्र॒हनं॑ गभी॒रम् ।
 न मृ॒त्युर॑मृतं तर्हि॒ न ।
 रात्रि॑या॒ अहं॑ आसी॒त्प्रके॑तः ।
 आनी॑दवा॒तꣳ स्व॑धया॒ तदेक॑म् ।
 तस्मा॑द्धान्यं न प॒रः कि॑च॒ नास॑ ।
 तम॑ आसी॒त्तम॑सा गू॒ढम॑ग्रै॒ प्रके॑तम् ।
 स॒लिल॑ꣳ सर्वा॑मा इ॒दम् ।
 तु॒च्छेना॑भ्वपि॒हितं॑ यदासी॒त् ।
 तम॑स॒स्तन्म॑हि॒ना जा॑यतै॒कम् ।
 का॒मस्त॑द॒ग्रे स॑मव॒र्तता॑धि ॥ ४ ॥

[[2-8-9-5]]

म॒नसो॑ रे॒तः प्रथ॑मं यदासी॒त् ।
 स॒तो ब॑न्धु॒मस॑ति॒ निर॑विन्दन् ।
 हृ॒दि प्र॑ती॒ष्या क॒वयो॑ मनी॒षा ।
 ति॒रश्ची॑नो॒ वित॑तो र॒श्मिरे॑षाम् ।

अधस्स्विदासीशुपरिं स्विदासीशु।
 रेतोधा आसन्महिमानं आसन्।
 स्वधा अवस्तात्प्रयतिः परस्तात्।
 को अद्धा वेदं क इह प्रवोचत्।
 कुत आजाता कुत इयं विसृष्टिः।
 अर्वाग्देवा अस्य विसर्जनाय ॥ ५ ॥

[[2-8-9-6]]

अथा को वेदं यतं आ बभूव।
 इयं विसृष्टिर्यतं आबभूव।
 यदि वा दधे यदि वा न।
 यो अस्याध्यक्षः परमे व्योमन्।
 सो अङ्ग वेदं यदि वा न वेद।
 किंस्विद्वनं क उ स वृक्ष आसीत्।
 यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः।
 मनीषिणो मनसा पृच्छतेदु तत्।
 यद्ध्यतिष्ठद्भुवनानि धारयन्।
 ब्रह्म वनं ब्रह्म स वृक्ष आसीत् ॥ ६ ॥

[[2-8-9-7]]

यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः।
 मनीषिणो मनसा विब्रवीमि वः।
 ब्रह्माध्यतिष्ठद्भुवनानि धारयन्।
 प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं हवामहे।
 प्रातर्मित्रावरुणा प्रातरश्विना।
 प्रातर्भगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिम्।
 प्रातः सोममुत रुद्रं हुवेम।
 प्रातर्जितं भगमुग्रं हुवेम।
 वयं पुत्रमदितेर्यो विधर्ता।
 आध्रश्चिद्यं मन्यमानस्तुरश्वित् ॥ ७ ॥

[[2-8-9-8]]

राजाचिद्यं भगं भक्षीत्याह।

भग प्रणेतर्भग सत्यराधः।
 भगेमां धियमुद्व ददन्नः।
 भग प्र णो जनय गोभिरश्वैः।
 भग प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम।
 उतेदानीं भगवन्तः स्याम।
 उत प्रपित्व उत मध्ये अहाम्।
 उतोदिता मघवन्त्सूर्यस्य।
 वयं देवानां सुमतौ स्याम।
 भग एव भगवां अस्तु देवाः ॥ ८ ॥

[[2-8-9-9]]

तेन वयं भगवन्तः स्याम।
 तं त्वा भग सर्व इज्जोहवीमि।
 स नो भग पुर एता भवेह।
 समध्वरायोषसो नमन्त।
 दधिक्रावेव शुचये पदाय।
 अर्वाचीनं वसुविदं भगं नः।
 रथमिवाश्वा वाजिन आवहन्तु।
 अश्वावतीर्गोमतीर्न उषासः।
 वीरवतीः सदमुच्छन्तु भद्राः।
 घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीनाः।
 यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ९ ॥
 विचक्षणा विचर्तुरं शर्मन्नधि विसर्जनाय ब्रह्म वनं ब्रह्म स
 वृक्ष आसीत्तुरश्विदेवाः प्रपीना एकं च ॥ ९ ॥
 पीवोऽन्नान्ते शुक्रासः सोमो धेनुमिन्द्रस्तरस्वाञ्छुचिमा
 देवो यातु सूर्यो देवीमहमस्मि ता सूर्याचन्द्रमसा नव ॥
 ९ ॥
 पीवोऽन्नान्मग्ने त्वं पारयानाधृष्यः शुचिं नु स्तोमं
 विश्रयमाणो दिवो रुक्मोऽन्नं प्राणं ता सूर्याचन्द्रमसा
 नवसप्ततिः ॥ ७९ ॥

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 3, Chapter 1

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[3-1-1-1]]

अग्निर्नः पातु कृत्तिकाः।
नक्षत्रं देवमिन्द्रियम्।
इदमासां विचक्षणम्।
हविरासं जुहोतन।
यस्य भान्ति रश्मयो यस्य केतवः।
यस्येमा विश्वा भुवनानि सर्वा।
स कृत्तिकाभिरभि संवसानः।
अग्निर्नो देवः सुविते दधातु।
प्रजापते रोहिणी वैतु पत्नी।
विश्वरूपा बृहती चित्रभानुः ॥ १ ॥

[[3-1-1-2]]

सा नो यज्ञस्य सुविते दधातु।
यथा जीवेम शरदः सर्वाः।
रोहिणी देव्युदगात्पुरस्तात्।
विश्वा रूपाणि प्रतिमोदमाना।
प्रजापतिः हविषा वर्धयन्ती।
प्रिया देवानामुपयातु यज्ञम्।
सोमो राजा मृगशीर्षेण आगन्।
शिवं नक्षत्रं प्रियमस्य धाम।
आप्यायमानो बहुधा जनैषु।
रेतः प्रजां यजमाने दधातु ॥ २ ॥

[[3-1-1-3]]

यत्ते नक्षत्रं मृगशीर्षमस्ति।
प्रियं राजन्प्रियतमं प्रियाणाम्।
तस्मै ते सोम हविषा विधेम।
शं न एधि द्विपदे शं चतुष्पदे।

आर्द्रया रुद्रः प्रथमान एति।
श्रेष्ठो देवानां पतिरघ्नियानाम्।
नक्षत्रमस्य हविषा विधेम।
मा नः प्रजाः रीरिषन्मोत वीरान्।
हेती रुद्रस्य परि णो वृणक्तु।
आर्द्रा नक्षत्रं जुषताः हविर्नः ॥ ३ ॥

[[3-1-1-4]]

प्रमुञ्चमानौ दुरितानि विश्वा।
अपाघशः सं नुदतामरातिम्।
पुनर्नो देव्यदितिः स्पृणोतु।
पुनर्वसू नः पुनरेतां यज्ञम्।
पुनर्नो देवा अभियन्तु सर्वे।
पुनः पुनर्वो हविषा यजामः।
एवा न देव्यदितिरनर्वा।
विश्वस्य भर्त्री जगतः प्रतिष्ठा।
पुनर्वसू हविषा वर्धयन्ती।
प्रियं देवानामप्येतु पाथः ॥ ४ ॥

[[3-1-1-5]]

बृहस्पतिः प्रथमं जायमानः।
तिष्यं नक्षत्रमभि संबभूव।
श्रेष्ठो देवानां पृतनासु जिष्णुः।
दिशो नु सर्वा अभयं नो अस्तु।
तिष्यः पुरस्तादुत मध्यतो नः।
बृहस्पतिर्नः परिपातु पश्चात्।
बाधेतां द्वेषो अभयं कृणुताम्।
सुवीर्यस्य पतयः स्याम।
इदं सर्पेभ्यो हविरस्तु जुष्टम्।
आश्रेषा येषामनुयन्ति चेतः ॥

[[3-1-1-6]]

ये अन्तरिक्षं पृथिवीं क्षियन्ति।

ते नः सर्पासो हवमार्गमिष्टाः।
 ये रौचने सूर्यस्यापि सर्पाः।
 ये दिवं देवीमनु संचरन्ति।
 येषामाश्रेषा अनुयन्ति कामम्।
 तेभ्यः सर्पेभ्यो मधुमज्जुहोमि।
 उपहूताः पितरो ये मघासु।
 मनोजवसः सुकृतः सुकृत्याः।
 ते नो नक्षत्रे हवमार्गमिष्टाः।
 स्वधाभिर्यज्ञं प्रयतं जुषन्ताम् ॥ ६ ॥

[[3-1-1-7]]

ये अग्निदग्धा येऽनग्निदग्धाः।
 येऽमुं लोकं पितरः क्षियन्ति।
 याश्च विद्व याश्च उ च न प्रविद्व।
 मघासु यज्ञश्च सुकृतं जुषन्ताम्।
 गवां पतिः फल्गुनीनामसि त्वम्।
 तदर्यमन्वरुण मित्र चारु।
 तं त्वा वयश्च सनितारश्च सनीनाम्।
 जीवा जीवन्तमुप संविशेम।
 येनेमा विश्वा भुवनानि संजिता।
 यस्य देवा अनु संयन्ति चेतः ॥

[[3-1-1-8]]

अर्यमा राजाऽजरस्तुविष्मान्।
 फल्गुनीनामृषभो रौरवीति।
 श्रेष्ठो देवानां भगवो भगासि।
 तत्त्वा विदुः फल्गुनीस्तस्य वित्तात्।
 अस्मभ्यं क्षत्रमजरश्च सुवीर्यम्।
 गोमदश्ववदुप संनुदेह।
 भगो ह दाता भग इत्प्रदाता।
 भगो देवीः फल्गुनीराविवेश।
 भगस्येत्तं प्रसवं गमेम।
 यत्र देवैः संघमादं मदेम ॥ ८ ॥

[[3-1-1-9]]

आयातु देवः संवितोपयातु।
 हिरण्ययेन सुवृता रथेन।
 वहन्हस्तश्च सुभगं विद्वानापसम्।
 प्रयच्छन्तं पपुरि पुण्यमच्छ।
 हस्तः प्रयच्छत्वमृतं वसीयः।
 दक्षिणेन प्रतिगृष्णीम एनत्।
 दातारमद्य संविता विदेय।
 यो नो हस्ताय प्रसुवार्ति यज्ञम्।
 त्वष्टा नक्षत्रमभ्येति चित्राम्।
 सुभश्चसं युवतिश्च रोचमानाम् ॥ ९ ॥

[[3-1-1-10]]

निवेशयन्नमृतान्मर्त्याश्च।
 रूपाणि पिश्चन्भुवनानि विश्वा।
 तन्नस्त्वष्टा तदु चित्रा विचष्टाम्।
 तन्नक्षत्रं भूरिदा अस्तु मह्यम्।
 तन्नः प्रजां वीरवतीश्च सनोतु।
 गोभिर्नो अश्वैः समनक्तु यज्ञम्।
 वायुर्नक्षत्रमभ्येति निष्ट्याम्।
 तिग्मशृङ्गो वृषभो रोरुवाणः।
 समीरयन्भुवना मातरिश्वा।
 अप द्वेषाश्चि नुदतामरांतीः ॥ १० ॥

[[3-1-1-11]]

तन्नो वायुस्तदु निष्ट्या शृणोतु।
 तन्नक्षत्रं भूरिदा अस्तु मह्यम्।
 तन्नो देवासो अनुजानन्तु कामम्।
 यथा तरेम दुरितानि विश्वा।
 दूरमस्मच्छत्रवो यन्तु भीताः।
 तदिन्द्राग्नी कृणुतां तद्विशारवे।
 तन्नो देवा अनुमदन्तु यज्ञम्।
 पश्चात्पुरस्तादभयं नो अस्तु।

नक्षत्राणामधिपत्नी विशाखे।
श्रेष्ठाविन्द्राग्नी भुवनस्य गोपौ ॥ ११ ॥

[[3-1-1-12]]

विषूचः शत्रूनपबाधमानौ।
अप क्षुधं नुदतामरातिम्।
पूर्णा पश्चादुत पूर्णा पुरस्तात्।
उन्मध्यतः पौर्णमासी जिगाय।
तस्यां देवा अधि संवसन्तः।
उत्तमे नाक इह मादयन्ताम्।
पृथ्वी सुवर्चा युवतिः सजोषाः।
पौर्णमास्युदगाच्छोभमाना।
आप्याययन्ती दुरितानि विश्वा।
उरुं दुहां यजमानाय यज्ञम् ॥ १२ ॥
छिन्नभानुर्यजमाने दधातु हविर्नः पाथश्चेतौ जुषन्तां चेतौ
मदेम रोचमानामरातीर्गोपौ यज्ञम् ॥ १ ॥

[[3-1-2-1]]

ऋध्यास्म हव्यैर्नमसोपसद्य।
मित्रं देवं मित्रधेयं नो अस्तु।
अनूराधान्हविषा वर्धयन्तः।
शतं जीवेम शरदः सर्वीराः।
चित्रं नक्षत्रमुदगात्पुरस्तात्।
अनूराधास इति यद्वदन्ति।
तन्मित्र एति पथिभिर्देवयानैः।
हिरण्ययैर्विततैरन्तरिक्षे।
इन्द्रो ज्येष्ठामनु नक्षत्रमेति।
यस्मिन्वृत्रं वृत्रतूर्ये ततार ॥ १ ॥

[[3-1-2-2]]

तस्मिन्वयममृतं दुहानाः।
क्षुधं तरेम दुरितिं दुरिष्टिम्।
पुरन्दराय वृषभाय धृषण्वै।

अषाढाय सहमानाय मीढुषे।
इन्द्राय ज्येष्ठा मधुमद्दुहाना।
उरुं कृणोतु यजमानाय लोकम्।
मूलं प्रजां वीरवतीं विदेय।
पराच्येतु निर्र्दतिः पराचा।
गोभिर्नक्षत्रं पशुभिः समक्तम्।
अहर्भूयाद्यजमानाय मह्यम् ॥ २ ॥

[[3-1-2-3]]

अहर्नो अद्य सुविते दधातु।
मूलं नक्षत्रमिति यद्वदन्ति।
पराचीं वाचा निर्र्दतिं नुदामि।
शिवं प्रजायै शिवमस्तु मह्यम्।
या दिव्या आपः पर्यसा संबभूवुः।
या अन्तरिक्ष उत पार्थिवीर्याः।
यासामषाढा अनुयन्ति कामम्।
ता न आपः शः स्योना भवन्तु।
याश्च कूप्या याश्च नाद्याः समुद्रियाः।
याश्च वैशन्तीरुत प्रासचीर्याः ॥ ३ ॥

[[3-1-2-4]]

यासामषाढा मधु भक्षयन्ति।
ता न आपः शः स्योना भवन्तु।
तन्नो विश्वे उप शृण्वन्तु देवाः।
तदषाढा अभि संयन्तु यज्ञम्।
तन्नक्षत्रं प्रथतां पशुभ्यः।
कृषिर्वृष्टिर्यजमानाय कल्पताम्।
शुभ्राः कन्या युवतयः सुपेशसः।
कर्मकृतः सुकृतो वीर्यावतीः।
विश्वान्देवान्हविषा वर्धयन्तीः।
अषाढाः काममुपयान्तु यज्ञम् ॥ ४ ॥

[[3-1-2-5]]

यस्मिन्ब्रह्माभ्यजयत्सर्वमेतत्।
 अमुं च लोकमिदम् च सर्वम्।
 तन्नो नक्षत्रमभिजिद्विजित्य।
 श्रियं दधात्वहणीयमानम्।
 उभौ लोकौ ब्रह्मणा संजितेभौ।
 तन्नो नक्षत्रमभिजिद्विचष्टाम्।
 तस्मिन्वयं पृतनाः संजयेम।
 तं नो देवासो अनुजानन्तु कामम्।
 शृण्वन्ति श्रोणाममृतस्य गोपाम्।
 पुण्यामस्या उपशृणोमि वाचम् ॥ ५ ॥

[[3-1-2-6]]

महीं देवीं विष्णुपत्नीमजूर्याम्।
 प्रतीचीमेनाः हविषा यजामः।
 त्रेधा विष्णुरुगुगयो विचक्रमे।
 महीं दिवं पृथिवीमन्तरिक्षम्।
 तच्छ्रोणैति श्रवं इच्छमाना।
 पुण्यं श्लोकं यजमानाय कृण्वती।
 अष्टौ देवा वसवः सोम्यासः।
 चतस्रो देवीरजराः श्रविष्ठाः।
 ते यज्ञं पान्तु रजसः परस्तात्।
 संवत्सरीणाममृतं स्वस्ति ॥ ६ ॥

[[3-1-2-7]]

यज्ञं नः पान्तु वसवः पुरस्तात्।
 दक्षिणतौऽभियन्तु श्रविष्ठाः।
 पुण्यं नक्षत्रमभि संविशाम।
 मा नो अरातिरघशसा गन्।
 क्षत्रस्य राजा वरुणोऽधिराजः।
 नक्षत्राणां शतभिषग्वसिष्ठः।
 तौ देवेभ्यः कृणुतो दीर्घमायुः।
 शतं सहस्रां भेषजानि धत्तः।
 यज्ञं नो राजा वरुण उपयातु।
 तं नो विश्वे अभि संयन्तु देवाः ॥ ७ ॥

[[3-1-2-8]]

तन्नो नक्षत्रं शतभिषग्जुषाणम्।
 दीर्घमायुः प्रतिरद्रेषजानि।
 अज एकपादुदगात्पुरस्तात्।
 विश्वा भूतानि प्रतिमोदमानः।
 तस्य देवाः प्रसवं यन्ति सर्वे।
 प्रोष्ठपदासो अमृतस्य गोपाः।
 विभ्राजमानः समिधान उग्रः।
 आऽन्तरिक्षमरुहदगन्धाम्।
 तं सूर्यं देवमजमेकपादम्।
 प्रोष्ठपदासो अनुयन्ति सर्वे ॥ ८ ॥

[[3-1-2-9]]

अहिर्बुध्नियः प्रथमान एति।
 श्रेष्ठो देवानामुत मानुषाणाम्।
 तं ब्राह्मणाः सोमपाः सोम्यासः।
 प्रोष्ठपदासो अभिरक्षन्ति सर्वे।
 चत्वार एकमभिकर्म देवाः।
 प्रोष्ठपदास इति यान्वदन्ति।
 ते बुध्नियं परिषद्यं स्तुवन्तः।
 अहिं रक्षन्ति नमसोपसद्यं।
 पूषा रेवत्यन्वेति पन्थाम्।
 पुष्टिपतीं पशुपा वाजबस्त्यौ ॥ ९ ॥

[[3-1-2-10]]

इमानि हव्या प्रयता जुषाणा।
 सुगैर्नो यानैरुपयातां यज्ञम्।
 क्षुद्रान्पशून्क्षतु रेवती नः।
 गावो नो अश्वाः अन्वेतु पूषा।
 अन्नं रक्षन्तौ बहुधा विरूपम्।
 वाजं सनुतां यजमानाय यज्ञम्।
 तदश्विनावश्वयुजोपयाताम्।

शुभं गमिष्ठौ सुयमैभिरश्वैः ।
स्वं नक्षत्रं हविषा यजन्तौ ।
मध्वा संपृक्तौ यजुषा समन्तौ ॥ १० ॥

[[3-1-2-11]]

यौ देवानां भिषजौ हव्यवाहौ ।
विश्वस्य दूतावमृतस्य गोपौ ।
तौ नक्षत्रं जुजुषाणोपयाताम् ।
नमोऽश्विभ्यां कृणुमोऽश्वयुग्भ्याम् ।
अपं पाप्मानं भरणीभरन्तु ।
तद्यमो राजा भगवान्विचष्टाम् ।
लोकस्य राजा महतो महान्धि ।
सुगं नः पन्थामभयं कृणोतु ।
यस्मिन्नक्षत्रे यम एति राजा ।
यस्मिन्नेनमभ्यषिञ्चन्त देवाः ।
तदस्य चित्रं हविषा यजाम ।
अपं पाप्मानं भरणीभरन्तु ।
निवेशनी यत्ते देवा अदधुः ॥ ११ ॥
ततार मह्यं प्रासचीर्या यान्तु यज्ञं वाचं स्वस्ति देवा अनु
यन्ति सर्वे वाजबस्त्यौ समन्तौ देवास्त्रीणि च ॥ २ ॥

[[3-1-3-1]]

नवो नवो भवति जायमानो यमादित्या
अशुमाप्याययन्ति ।
ये विरूपे समनसा संव्ययन्ती ।
समानं तन्तुं परि तातनातै ।
विभू प्रभू अनुभू विश्वतो हुवे ।
ते नो नक्षत्रे हवमागमेतम् ।
वयं देवी ब्रह्मणा संविदानाः ।
सुरत्नासो देववीतिं दधानाः ।
अहोरात्रे हविषा वर्धयन्तः ।
अतिं पाप्मानमतिमुक्त्या गमेम ।
प्रत्युवदृश्यायती ॥ १ ॥

[[3-1-3-2]]

व्युच्छन्तीं दुहिता दिवः ।
अपो मही वृणुते चक्षुषा ।
तमो ज्योतिष्कृणोति सूनरी ।
उदुस्त्रियाः सचते सूर्यः ।
सचा उद्यन्नक्षत्रमर्चिमत् ।
तवेदुषो व्युषि सूर्यस्य च ।
सं भक्तेन गमेमहि ।
तन्नो नक्षत्रमर्चिमत् ।
भानुमत्तेज उच्चरत् ।
उपं यज्ञमिहागमत् ॥ २ ॥

[[3-1-3-3]]

प्र नक्षत्राय देवायं ।
इन्द्रायेन्दुं हवामहे ।
स नः सविता सुवत्सनिम् ।
पुष्टिदां वीरवत्तमम् ।
उदु त्वं चित्रम् ।
अदितिर्न उरुष्यतु महीमू षुमातरम् ।
इदं विष्णुः प्र तद्विष्णुः ।
अग्निर्मूर्धा भुवः ।
अनु नोऽद्यानुमतिरन्विदनुमते त्वम् ।
हव्यवाहं स्विष्टम् ॥ ३ ॥
आयत्यगमत्स्विष्टम् ॥ ३ ॥

[[3-1-4-1]]

अग्निर्वा अकामयत ।
अन्नादो देवानां स्यामिति ।
स एतमग्रये कृत्तिकाभ्यः पुरोडाशमष्टाकपालं निरवपत् ।
ततो वै सौऽन्नादो देवानामभवत् ।
अग्निर्वै देवानामन्नादः ।
यथा ह वा अग्निर्देवानामन्नादः ।
एव ह वा एष मनुष्याणां भवति ।

य एतेन हविषा यजते।
 य उ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 अग्नये स्वाहा कृत्तिकाभ्यः स्वाहा।
 अम्बायै स्वाहा दुलायै स्वाहा।
 नितल्यै स्वाहा भ्रयन्त्यै स्वाहा।
 मेघयन्त्यै स्वाहा वर्षयन्त्यै स्वाहा।
 चुपुणीकायै स्वाहेति ॥ १ ॥

[[3-1-4-2]]

प्रजापतिः प्रजा असृजत।
 ता अस्मात्सृष्टाः पराचीरायन्न।
 तासां रोहिणीमभ्यध्यायत्।
 सोऽकामयत।
 उप मा वर्तेत।
 समेनया गच्छेयेति।
 स एतं प्रजापतये रोहिण्यै चरुं निरवपत्।
 ततो वै सा तमुपावर्तत।
 समेनयाऽगच्छत।
 उप ह वा एनं प्रियमावर्तते।
 सं प्रियेण गच्छते।
 य एतेन हविषा यजते।
 य उ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 प्रजापतये स्वाहा रोहिण्यै स्वाहा।
 रोचमानायै स्वाहा प्रजाभ्यः स्वाहेति ॥ २ ॥

[[3-1-4-3]]

सोमो वा अकामयत।
 ओषधीनां राज्यमभिजयेयमिति।
 स एतं सोमाय मृगशीर्षाय श्यामाकं चरुं पर्यसि
 निरवपत्।
 ततो वै स ओषधीनां राज्यमभ्यजयत्।
 समानानां ह वै राज्यमभिजयति।

य एतेन हविषा यजते।
 य उ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 सोमाय स्वाहा मृगशीर्षाय स्वाहा।
 इन्वकाभ्यः स्वाहौषधीभ्यः स्वाहा।
 राज्याय स्वाहाऽभिजित्यै स्वाहेति ॥ १ ॥

[[3-1-4-4]]

रुद्रो वा अकामयत।
 पशुमान्तस्यामिति।
 स एतं रुद्रायार्द्रायै प्रैय्यङ्गवं चरुं पर्यसि निरवपत्।
 ततो वै स पशुमानभवत्।
 पशुमान् ह वै भवति।
 य एतेन हविषा यजते।
 य उ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 रुद्राय स्वाहाऽऽर्द्रायै स्वाहा।
 पिन्वमानायै स्वाहा पशुभ्यः स्वाहेति ॥ ४ ॥

[[3-1-4-5]]

ऋक्षा वा इयमलोमकाऽऽसीत्।
 साऽकामयत।
 ओषधीभिर्वनस्पतिभिः प्रजायेयेति।
 सैतमदित्यै पुनर्वसुभ्यां चरुं निरवपत्।
 ततो वा इयमोषधीभिर्वनस्पतिभिः प्राजायत।
 प्रजायते ह वै प्रजयां पशुभिः।
 य एतेन हविषा यजते।
 य उ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 अदित्यै स्वाहा पुनर्वसुभ्याम्।
 स्वाहाऽऽभूत्यै स्वाहा प्रजात्यै स्वाहेति ॥ ५ ॥

[[3-1-4-6]]

बृहस्पतिर्वा अकामयत।
 ब्रह्मवर्चसी स्यामिति।
 स एतं बृहस्पतये तिष्याय नैवारं चरुं पर्यसि निरवपत्।
 ततो वै स ब्रह्मवर्चस्यभवत्।
 ब्रह्मवर्चसी ह वै भवति।
 य एतेन हविषा यजते।
 य उ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 बृहस्पतये स्वाहा तिष्याय स्वहा।
 ब्रह्मवर्चसाय स्वाहेति ॥ ६ ॥

[[3-1-4-7]]

देवासुराः संयन्ता आसन्न।
 ते देवाः सर्पेभ्य आश्रेषाभ्य आज्यै करम्भं निरवपन्न।
 तनेताभिरैव देवताभिरुपानयन्।
 एताभिर्ह वै देवताभिर्द्विषन्तं भ्रातृव्यमुपनयति।
 य एतेन हविषा यजते।
 य उ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 सर्पेभ्यः स्वाहाऽऽश्रेषाभ्यः स्वाहा।
 दन्दशूकेभ्यः स्वाहेति ॥ ७ ॥

[[3-1-4-8]]

पितरो वा अकामयन्त।
 पितृलोक ऋध्रुयामेति।
 त एतं पितृभ्यो मघाभ्यः पुरोडाशं षट्कपालं निरवपन्न।
 ततो वै ते पितृलोक आर्ध्रुवन्।
 पितृलोके ह वा ऋध्नोति।
 य एतेन हविषा यजते।
 य उ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 पितृभ्यः स्वाहा मघाभ्यः।
 स्वाहाऽनघाभ्यः स्वाहाऽगदाभ्यः।
 स्वाहाऽरुन्धतीभ्यः स्वाहेति ॥ ८ ॥

[[3-1-4-9]]

अर्यमा वा अकामयत।
 पशुमान्तस्यामिति।
 स एतमर्यम्णे फल्गुनीभ्यां चरुं निरवपत्।
 ततो वै स पशुमानभवत्।
 पशुमान् ह वै भवति।
 य एतेन हविषा यजते।
 य उ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 अर्यम्णे स्वाहा फल्गुनीभ्यां स्वाहा।
 पशुभ्यः स्वाहेति ॥ ९ ॥

[[3-1-4-10]]

भगो वा अकामयत।
 भगी श्रेष्ठी देवानां स्यामिति।
 स एतं भगाय फल्गुनीभ्यां चरुं निरवपत्।
 ततो वै स भगी श्रेष्ठी देवानामभवत्।
 भगी ह वै श्रेष्ठी समानानां भवति।
 य एतेन हविषा यजते।
 य उ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 भगाय स्वाहा फल्गुनीभ्यां स्वाहा।
 श्रेष्ठाय स्वाहेति ॥ १० ॥

[[3-1-4-11]]

सविता वा अकामयत।
 श्रन्मे देवा दधीरन्न।
 सविता स्यामिति।
 स एतं सवित्रे हस्ताय पुरोडाशं द्वादशकपालं
 निरवपदाशूनां व्रीहीणाम्।
 ततो वै तस्मै श्रद्देवा अदधत।
 सविताऽभवत्।

श्रद्ध वा अस्मै मनुष्या दधते।
 सविता समानानां भवति।
 य एतेन हविषा यजते।
 य उ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 सवित्रे स्वाहा हस्ताय।
 स्वाहा ददते स्वाहा पृणते।
 स्वाहा प्रयच्छते स्वाहा प्रतिगृण्णते स्वाहेति ॥ ११ ॥

[[3-1-4-12]]

त्वष्टा वा अकामयत।
 चित्रं प्रजां विन्देयेति।
 स एतं त्वष्ट्रे चित्रायै पुरोडाशमष्टकपालं निरवपत्।
 ततो वै स चित्रं प्रजामविन्दत।
 चित्रं ह वै प्रजां विन्दते।
 य एतेन हविषा यजते।
 य उ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 त्वष्ट्रे स्वाहा चित्रायै स्वाहा।
 चैत्राय स्वाहा प्रजायै स्वाहेति ॥ १२ ॥

[[3-1-4-13]]

वायुर्वा अकामयत।
 कामचारमेषु लोकेष्वभिजयेयमिति।
 स एतद्वायवे निष्ठायै गृष्ट्यै दुग्धं पयो निरवपत्।
 ततो वै स कामचारमेषु लोकेष्वभ्यजयत्।
 कामचारं ह वा एषु लोकेष्वभिजयति।
 य एतेन हविषा यजते।
 य उ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 वायवे स्वाहा निष्ठायै स्वाहा।
 कामचाराय स्वाहाऽभिजित्यै स्वाहेति ॥ १३ ॥

[[3-1-4-14]]

इन्द्राग्नी वा अकामयेताम्।
 श्रेष्ठ्यं देवानामभिजयेवेति।
 तावेतमिन्द्राग्निभ्यां विशाखाभ्यां पुरोडाशमेकादशकपालं
 निरवपताम्।
 ततो वै तौ श्रेष्ठ्यं देवानामभ्यजयताम्।
 श्रेष्ठ्यं ह वै समानानामभिजयति।
 य एतेन हविषा यजते।
 य उ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 इन्द्राग्निभ्यां स्वाहा विशाखाभ्यां स्वाहा।
 श्रेष्ठ्याय स्वाहाऽभिजित्यै स्वाहेति ॥ १४ ॥

[[3-1-4-15]]

अथैतत्पौर्णमास्या आज्यं निर्वपति।
 कामो वै पौर्णमासी।
 काम आज्यम्।
 कामेनैव कामं समर्धयति।
 क्षिप्रमेनं स काम उपनमति।
 येन कामेन यजते।
 सोऽत्र जुहोति।
 पौर्णमास्यै स्वाहा कामाय स्वाहाऽगत्यै स्वाहेति ॥ १५ ॥

[[3-1-5-1]]

मित्रो वा अकामयत।
 मित्रधेयमेषु लोकेष्वभिजयेयमिति।
 स एतं मित्रायानूराधेभ्यश्चरुं निरवपत्।
 ततो वै स मित्रधेयमेषु लोकेष्वभ्यजयत्।
 मित्रधेयं ह वा एषु लोकेष्वभिजयति।
 य एतेन हविषा यजते।
 य उ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 मित्राय स्वाहाऽनूराधेभ्यः स्वाहा।

मि॒त्र॒धे॒या॒य॒ स्वा॒हा॒ऽभि॒जि॒त्यै॒ स्वा॒हे॒ति॑ ॥ १ ॥

[[3-1-5-2]]

इन्द्रो॒ वा अ॒काम॑यत।
ज्यैष्ठ्यं॑ दे॒वाना॑म॒भिज॑ये॒यमि॑ति।
स ए॒तमिन्द्रा॑य॒ ज्येष्ठायै॑ पुरो॒डाश॑मेका॒दश॑कपालं
नि॒र॒व॒प॒न्म॒हाव्री॑हीणाम्।
ततो॒ वै स॒ ज्यैष्ठ्यं॑ दे॒वाना॑म॒भ्यज॑यत।
ज्यैष्ठ्यं॑ ह॒ वै स॒मा॒ना॒नाम॑भिज॒यति॑।
य ए॒तेन॑ ह॒विषा॑ यज॒ते।
य उ॑ चैनदे॒वं वेद॑।
सोऽत्र॑ जुहोति।
इन्द्रा॑य॒ स्वाहा॑ ज्येष्ठायै॒ स्वाहा॑।
ज्यैष्ठ्या॑य॒ स्वाहा॑ऽभिजि॒त्यै॒ स्वा॒हे॒ति॑ ॥ २ ॥

[[3-1-5-3]]

प्र॒जाप॑ति॒र्वा अ॒काम॑यत।
मूलं॑ प्र॒जां वि॒न्दे॒येति॑।
स ए॒तं प्र॒जाप॑तये॒ मूला॑य॒ चरुं॑ नि॒र॒व॒पत्।
ततो॒ वै स॒ मूलं॑ प्र॒जाम॑विन्दत।
मूलं॑ ह॒ वै प्र॒जां वि॒न्दते॑।
य ए॒तेन॑ ह॒विषा॑ यज॒ते।
य उ॑ चैनदे॒वं वेद॑।
सोऽत्र॑ जुहोति।
प्र॒जाप॑तये॒ स्वाहा॑ मूला॑य॒ स्वाहा॑।
प्र॒जायै॑ स्वा॒हेति॑ ॥ ३ ॥

[[3-1-5-4]]

आपो॒ वा अ॒काम॑यन्त।
स॒मु॒द्रं का॒मम॑भिज॒येमे॑ति।
ता ए॒तम॒ञ्चो॑ऽषा॒ढाभ्य॑श्चरुं॒ नि॒र॒व॒पन्।
ततो॒ वै ताः स॑मु॒द्रं का॒मम॑भ्यज॒यन्।
स॒मु॒द्रं ह॒ वै का॒मम॑भिज॒यति॑।

य ए॒तेन॑ ह॒विषा॑ यज॒ते।

य उ॑ चैनदे॒वं वेद॑।

सोऽत्र॑ जुहोति।

अ॒ञ्चः स्वा॒हा॑ऽषा॒ढाभ्यः॑ स्वाहा॑।

स॒मु॒द्राय॑ स्वा॒हा॒ का॒माय॑ स्वाहा॑।

अ॒भिजि॒त्यै॒ स्वा॒हे॒ति॑ ॥ ४ ॥

[[3-1-5-5]]

विश्वे॒ वै दे॒वा अ॒काम॑यन्त।

अ॒न॒प॒ज॒य्यं ज॑येमेति।

त ए॒तं विश्वै॑भ्यो॒ दे॒वेभ्यो॑ऽषा॒ढाभ्य॑श्चरुं॒ नि॒र॒व॒पन्।

ततो॒ वै ते॑ऽन॒प॒ज॒य्यम॑जयन्।

अ॒न॒प॒ज॒य्यं ह॒ वै ज॑यति।

य ए॒तेन॑ ह॒विषा॑ यज॒ते।

य उ॑ चैनदे॒वं वेद॑।

सोऽत्र॑ जुहोति।

विश्वै॑भ्यो॒ दे॒वेभ्यः॑ स्वा॒हा॑ऽषा॒ढाभ्यः॑ स्वाहा॑।

अ॒न॒प॒ज॒य्याय॑ स्वा॒हा॒ जि॒त्यै॒ स्वा॒हे॒ति॑ ॥ ५ ॥

[[3-1-5-6]]

ब्रह्म॒ वा अ॒काम॑यत।

ब्रह्म॒लो॒कम॑भिज॒येय॑मि॒ति।

तदे॒तं ब्रह्म॑णेऽभिजि॒ते च॒रुं॑ नि॒र॒व॒पत्।

ततो॒ वै तद्ब्रह्म॑लो॒कम॑भ्यज॒यत्।

ब्रह्म॒लो॒कं ह॒ वा अ॑भिज॒यति॑।

य ए॒तेन॑ ह॒विषा॑ यज॒ते।

य उ॑ चैनदे॒वं वेद॑।

सोऽत्र॑ जुहोति।

ब्रह्म॑णे॒ स्वाहा॑ऽभिजि॒ते स्वाहा॑।

ब्रह्म॒लो॒काय॑ स्वा॒हा॑ऽभिजि॒त्यै॒ स्वा॒हे॒ति॑ ॥ ६ ॥

[[3-1-5-7]]

विष्णु॒र्वा अ॒काम॑यत।

पुण्यं श्लोकं शृण्वीय।
न मां पापी कीर्तिरागच्छेदिति।
स एतं विष्णवे श्रोणायै पुरोडाशं त्रिकपालं निरवपत्।
ततो वै स पुण्यं श्लोकं मशृणुत्।
नैनं पापी कीर्तिरागच्छत्।
पुण्यं ह वै श्लोकं शृणुते।
नैनं पापी कीर्तिरागच्छति।
य एतेन हविषा यजते।
य उं चैनदेवं वेद।
सोऽत्र जुहोति।
विष्णवे स्वाहा श्रोणायै स्वाहा।
श्लोकाय स्वाहा श्रुताय स्वाहेति ॥ ७ ॥

[[3-1-5-8]]

वसवो वा अकामयन्त।
अग्रं देवतानां परीयामेति।
त एतं वसुभ्यः श्रविष्ठाभ्यः पुरोडाशमष्टाकपालं
निरवपन्न।
ततो वै तेऽग्रं देवतानां परीयन्।
अग्रं ह वै समानानां परीति।
य एतेन हविषा यजते।
य उं चैनदेवं वेद।
सोऽत्र जुहोति।
वसुभ्यः स्वाहा श्रविष्ठाभ्यः स्वाहा।
अग्राय स्वाहा परीत्यै स्वाहेति ॥ ८ ॥

[[3-1-5-9]]

इन्द्रो वा अकामयत्।
दृढोऽशिथिलः स्यामिति।
स एतं वरुणाय शतभिषजे भेषजेभ्यः पुरोडाशं
दशकपालं निरवपत्कृष्णानां व्रीहीणाम्।
ततो वै स दृढोऽशिथिलोऽभवत्।
दृढो ह वा अशिथिलो भवति।
य एतेन हविषा यजते।

य उं चैनदेवं वेद।
सोऽत्र जुहोति।
वरुणाय स्वाहा शतभिषजे स्वाहा।
भेषजेभ्यः स्वाहेति ॥ ९ ॥

[[3-1-5-10]]

अजो वा एकपादकामयत्।
तेजस्वी ब्रह्मवर्चसी स्यामिति।
स एतमजायैकपदे प्रोष्ठपदेभ्यश्चरुं निरवपत्।
ततो वै स तेजस्वी ब्रह्मवर्चस्यभवत्।
तेजस्वी ह वै ब्रह्मवर्चसी भवति।
य एतेन हविषा यजते।
य उं चैनदेवं वेद।
सोऽत्र जुहोति।
अजायैकपदे स्वाहा प्रोष्ठपदेभ्यः स्वाहा।
तेजसे स्वाहा ब्रह्मवर्चसाय स्वाहेति ॥ १० ॥

[[3-1-5-11]]

अहिर्वै बुध्नियोऽकामयत्।
इमां प्रतिष्ठां विन्देयेति।
स एतमहये बुध्नियाय प्रोष्ठपदेभ्यः पुरोडाशं भूमिकपालं
निरवपत्।
ततो वै स इमां प्रतिष्ठामविन्दत्।
इमां ह वै प्रतिष्ठां विन्दते।
य एतेन हविषा यजते।
य उं चैनदेवं वेद।
सोऽत्र जुहोति।
अहये बुध्नियाय स्वाहा प्रोष्ठपदेभ्यः स्वाहा।
प्रतिष्ठायै स्वाहेति ॥ ११ ॥

[[3-1-5-12]]

पूषा वा अकामयत्।
पशुमान्तस्यामिति।

स एतं पूष्णे रेवत्यै चरुं निरवपत्।
ततो वै स पशुमानभवत्।
पशुमान् वै भवति।
य एतेन हविषा यजते।
य उ चैनदेवं वेद।
सोऽत्र जुहोति।
पूष्णे स्वाहा रेवत्यै स्वाहा।
पशुभ्यः स्वाहेति ॥ १२ ॥

[[3-1-5-13]]

अश्विनौ वा अकामयेताम्।
श्रोत्रस्विनावर्धिरौ स्यावेति।
तावेतमश्विन्यामश्वयुग्भ्यां पुरोडाशं द्विकपालं
निरवपताम्।
ततो वै तौ श्रोत्रस्विनावर्धिरावभवताम्।
श्रोत्रस्वी ह वा अर्धिरौ भवति।
य एतेन हविषा यजते।
य उ चैनदेवं वेद।
सोऽत्र जुहोति।
अश्विन्यां स्वाहाऽश्वयुग्भ्यां स्वाहा।
श्रोत्राय स्वाहा श्रुत्यै स्वाहेति ॥ १३ ॥

[[3-1-5-14]]

यमो वा अकामयत्।
पितृणां राज्यमभिजयेयमिति।
स एतं यमायापभरणीभ्यश्चरुं निरवपत्।
ततो वै स पितृणां राज्यमभ्यजयत्।
समानानां ह वै राज्यमभिजयति।
य एतेन हविषा यजते।
य उ चैनदेवं वेद।
सोऽत्र जुहोति।
यमाय स्वाहाऽपभरणीभ्यः स्वाहा।
राज्याय स्वाहाऽभिजित्यै स्वाहेति ॥ १४ ॥

[[3-1-5-15]]

अथैतदमावास्याया आज्यं निर्वपति।
कामो वा अमावास्या।
काम आज्यम्।
कामेनैव कामं समर्धयति।
क्षिप्रमेनं स काम उपनमति।
येन कामेन यजते।
सोऽत्र जुहोति।
अमावास्यायै स्वाहा कामाय स्वाहाऽगत्यै स्वाहेति ॥
१५ ॥

[[3-1-6-1]]

चन्द्रमा वा अकामयत्।
अहोरात्रानर्धमासान्मानानृतून्त्संवत्सरमाप्त्वा।
चन्द्रमसः सायुज्यं सलोकतामाप्नुयामिति।
स एतं चन्द्रमसे प्रतीदृश्यायै पुरोडाशं पञ्चदशकपालं
निरवपत्।
ततो वै सौऽहोरात्रानर्धमासान्मानानृतून्त्संवत्सरमाप्त्वा।
चन्द्रमसः सायुज्यं सलोकतामाप्नोत्।
अहोरात्रान् वा अर्धमासान्मानानृतून्त्संवत्सरमाप्त्वा।
चन्द्रमसः सायुज्यं सलोकतामाप्नोति।
य एतेन हविषा यजते।
य उ चैनदेवं वेद।
सोऽत्र जुहोति।
चन्द्रमसे स्वाहा प्रतीदृश्यायै स्वाहा।
अहोरात्रेभ्यः स्वाहाऽर्धमासेभ्यः स्वाहा।
मासेभ्यः स्वाहार्तुभ्यः स्वाहा।
संवत्सराय स्वाहेति ॥ १ ॥

[[3-1-6-2]]

अहोरात्रे वा अकामयेताम्।
अत्यहोरात्रे मुच्येवहि।
न नावहोरात्रे आप्नुयातामिति।

ते एतमहोरात्राभ्यां चरुं निरवपताम्।
 द्वयानां व्रीहीणाम्।
 शुक्लानां च कृष्णानां च।
 सवात्योर्दुग्धे।
 श्वेतायै च कृष्णायै च।
 ततो वै ते अत्यहोरात्रे अमुच्येते।
 नैनै अहोरात्रे आप्नुताम्।
 अतिं ह वा अहोरात्रे मुच्येते।
 नैनमहोरात्रे आप्नुतः।
 य एतेन हविषा यजते।
 य उ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 अह्ने स्वाहा रात्रियै स्वाहा।
 अतिमुक्त्यै स्वाहेति ॥ २ ॥

[[3-1-6-3]]

उषा वा अकामयत।
 प्रियाऽऽदित्यस्य सुभगां स्यामिति।
 सैतमुषसे चरुं निरवपत्।
 ततो वै सा प्रियाऽऽदित्यस्य सुभगाऽभवत्।
 प्रियो ह वै समानानां सुभगो भवति।
 य एतेन हविषा यजते।
 य उ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 उषसे स्वाहा व्युष्ट्यै स्वाहा।
 व्युषुष्यै स्वाहा व्युच्छन्त्यै स्वाहा।
 व्युष्टायै स्वाहेति ॥ ३ ॥

[[3-1-6-4]]

अथैतस्मै नक्षत्राय चरुं निर्वपति।
 यथा त्वं देवानामसि।
 एवमहं मनुष्याणां भूयासमिति।
 यथा ह वा एतद्देवानाम्।
 एव ह वा एष मनुष्याणां भवति।

य एतेन हविषा यजते।
 य उ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 नक्षत्राय स्वाहोदेष्ट्यते स्वाहा।
 उद्यते स्वाहोदिताय स्वाहा।
 हरसे स्वाहा भरसे स्वाहा।
 भ्राजसे स्वाहा तेजसे स्वाहा।
 तपसे स्वाहा ब्रह्मवर्चसाय स्वाहेति ॥ ४ ॥

[[3-1-6-5]]

सूर्यो वा अकामयत।
 नक्षत्राणां प्रतिष्ठा स्यामिति।
 स एतस्सूर्याय नक्षत्रेभ्यश्चरुं निरवपत्।
 ततो वै स नक्षत्राणां प्रतिष्ठाऽभवत्।
 प्रतिष्ठा ह वै समानानां भवति।
 य एतेन हविषा यजते।
 य उ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 सूर्याय स्वाहा नक्षत्रेभ्यः स्वाहा।
 प्रतिष्ठायै स्वाहेति ॥ ५ ॥

[[3-1-6-6]]

अथैतमदित्यै चरुं निर्वपति।
 इयं वा अदितिः।
 अस्यामेव प्रतितिष्ठति।
 सोऽत्र जुहोति।
 अदित्यै स्वाहा प्रतितिष्ठायै स्वाहेति ॥ ६ ॥

[[3-1-6-7]]

अथैतं विष्णवे चरुं निर्वपति।
 यज्ञो वै विष्णुः।
 यज्ञ एवान्ततः प्रतितिष्ठति।
 सोऽत्र जुहोति।

विष्णवे स्वाहा यज्ञाय स्वाहा।

प्रतिष्ठायै स्वाहेति ॥ ७ ॥

अग्निर्न ऋध्यास्म नवोनवोऽग्निर्मित्रश्चन्द्रमाः षट् ॥ ६ ॥

अग्निर्नस्तन्नो वायुरहिर्बुध्निय ऋक्षा वा इयमथैतत्पौमास्या

अजो वा एकपात्सूर्यस्त्रिषष्टि ॥ ६३ ॥

अग्निः पञ्चदश प्रजापतिषोडश सोम एकादश रुद्रो

दशक्षैकादश बृहस्पतिर्दश देवासुरा नव पितर

एकादशार्यमा भगो दशदश सविता चतुर्दश त्वष्टा

वायुरिन्द्राग्नी दशदशाथैतत्पौर्णमास्या अष्टौ पञ्चदश।

मित्र इन्द्रः प्रजापतिर्दशदशाप एकादश विश्वे ब्रह्म

दशदश विष्णुस्त्रयोदश वसव इन्द्रोऽजोऽहिर्वै बुध्नियः

पूषाऽश्विनौ यमो दशदशाथैतदमावास्याया अष्टौ

पञ्चदश ॥ चन्द्रमाः पञ्चदशाहोरात्रे सप्तदशोषा

एकादशाथैतस्मै नक्षत्राय त्रयोदश सूर्यो दशाथैतमदित्यै

पञ्चाथैतं विष्णवे षट्सप्त ॥

सविताऽऽशूनां व्रीहिणामिन्द्रो महाव्रीहीणामिन्द्रः

कृष्णानां व्रीहीणामहोरात्रे द्वयानां व्रीहियाणाम् ॥

पि। तरुष्वङ्कपालं सविता

द्वादशकपालमिन्द्राग्नीएकादशकपालमिन्द्र

एकादशकपालमिन्द्रो दशकपालं

विष्णुस्त्रिक्पालमहिर्भूमिकपालमश्विनौ द्विकपालं

चन्द्रमाः पञ्चदशकपालमग्निस्त्वष्टा

वसवोऽष्टकपालमन्यत्र चरुम् ॥

रुद्रोऽर्यमा पूषापशुमान्तस्याआआं सोमो रुद्रो बृहस्पतिः

पर्यसि वायुः पयः सोमो वायुरिन्द्राग्नी मित्र इन्द्र आपो

ब्रह्म यमोऽभिजित्यै त्वष्टा प्रजापतिः प्रजायै

पौर्णमास्यामावास्याष/या आगत्यै विश्वे जित्या अश्विनौ

श्रुत्यै ॥ ब्रह्मतदेतं वीष्णुः स एतं वायुः सतदापस्ताः ॥

पितरो विश्वे वसवोऽकामयन्त एतं निरवपताम् ॥

अहोरात्रे वा अकामयेतामिति ते एतं निरवपताआम् ॥

अन्यत्राकामयतमिति स एतं निरवपत् ॥ इन्द्ररूआग्नी

श्रैष्ठिमन्द्रो ज्यैष्ठिमन्द्रो दृढः ॥ अहिः सूर्योऽदित्यै

विष्णाप्रतिष्ठायै। सोमो यमः समानानाम्।

अग्निर्नोरीरिषदन्यत्र रीरिषः ॥

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 3, Chapter 2

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[3-2-1-1]]

तृतीयस्यामितो दिवि सोम आसीत्।
तं गायत्र्याऽहरत्।
तस्य पर्णमच्छिद्यत्।
तत्पर्णोऽभवत्।
तत्पर्णस्य पर्णत्वम्।
ब्रह्म वै पर्णः।
यत्पर्णशाखया वत्सानपाकरोति।
ब्रह्मणैवैनानपाकरोति।
गायत्रो वै पर्णः।
गायत्राः पशवः ॥ १ ॥

[[3-2-1-2]]

तस्मात्त्रीणि त्रीणि पर्णस्य पलाशानि।
त्रिपदा गायत्री।
यत्पर्णशाखया गाः प्रार्पयति।
स्वयैवैना देवतया प्रार्पयति।
यं कामयेतापशुः स्यादिति।
अपर्णा तस्मै शुष्काग्रामाहरेत्।
अपशुरेव भवति।
यं कामयेत पशुमान्तस्यादिति।
बहुपर्णा तस्मै बहुशाखामाहरेत्।
पशुमन्तमेवैनं करोति ॥ २ ॥

[[3-2-1-3]]

यत्प्राचीमाहरेत्।
देवलोकमभिजयेत्।
यदुदीचीं मनुष्यलोकम्।
प्राचीमुदीचीमाहरति।

उभयोर्लोकयोरभिजित्यै।
इषे त्वोर्जे त्वेत्याह।
इषमेवोर्जे यजमाने दधाति।
वायवः स्थेत्याह।
वायुर्वा अन्तरिक्षस्याध्यक्षाः।
अन्तरिक्षदेवत्याः खलु वै पशवः ॥ ३ ॥

[[3-2-1-4]]

वायव एवैनान्परिददाति।
प्र वा एनानेतदाकरोति।
यदाह।
वायवः स्थेत्युपायवः स्थेत्याह।
यजमानायैव पशूनुपहयते।
देवो वः सविता प्रार्पयत्वित्याह प्रसूत्यै।
श्रेष्ठतमाय कर्मण इत्याह।
यज्ञो हि श्रेष्ठतमं कर्म।
तस्मादेवमाह।
आप्यायध्वमग्निना देवभागमित्याह ॥ ४ ॥

[[3-2-1-5]]

वत्सेभ्यश्च वा एताः पुरा मनुष्यैभ्यश्चाप्यायन्त।
देवेभ्य एवैना इन्द्रायाप्यायति।
ऊर्जस्वतीः पयस्वतीरित्याह।
ऊर्जस्व हि पयः संभरन्ति।
प्रजावतीरनमीवा अयक्ष्मा इत्याह प्रजात्यै।
मा वस्स्तेन ईशत माऽघशस्स इत्याह गुप्त्यै।
रुद्रस्य हेतिः परि वो वृणक्तित्याह।
रुद्रादेवैनास्त्रायते।
ध्रुवा अस्मिन्गोपतौ स्यात् बह्वीरित्याह।
ध्रुवा एवास्मिन्बह्वीः करोति ॥ ५ ॥

[[3-2-1-6]]

यजमानस्य पशून्पाहीत्याह।

पशुनां गौपीथाय ।
 तस्मात्सायं पशव उपसमावर्तन्ते ।
 अनधः सादयति ।
 गर्भाणां धृत्या अप्रपादाय ।
 तस्माद्गर्भाः प्रजानामप्रपादुकाः ।
 उपरीव निदधाति ।
 उपरीव हि सुवर्गो लोकः ।
 सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ॥ ६ ॥
 पशव करोति पशवो देवभागमित्याह करोति नव च ॥
 १ ॥

[[3-2-2-1]]

देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इत्यश्वपशुमादत्ते प्रसूत्यै ।
 अश्विनोर्बाहुभ्यामित्याह ।
 अश्विनौ हि देवानामध्वर्यू आस्ताम् ।
 पूष्णो हस्ताभ्यामित्याह यत्यै ।
 यो वा ओषधीः पर्वशो वेद ।
 नैनाः स हि नस्ति ।
 प्रजापतिर्वा ओषधीः पर्वशो वेद ।
 स एना न हि नस्ति ।
 अश्वपर्श्वो बर्हिरच्छैति ।
 प्राजापत्यो वा अश्वः सयोनित्वाय ॥ १ ॥

[[3-2-2-2]]

ओषधीनामहिंसायै ।
 यज्ञस्य घोषदसीत्याह ।
 यजमान एव रयिं दधाति ।
 प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरातय इत्याह ।
 रक्षसामपहत्यै ।
 प्रेयमगाद्धिषणा बर्हिरच्छेत्याह ।
 विद्या वै धिषणा ।
 विद्ययैवैनदच्छैति ।
 मनुना कृता स्वधया वितष्टेत्याह ।
 मानवी हि पर्शुः स्वधा कृता ॥ २ ॥

[[3-2-2-3]]

त आवहन्ति कवयः पुरस्तादित्याह ।
 शुश्रुवांसो वै कवयः ।
 यज्ञः पुरस्तात् ।
 मुखत एव यज्ञमारभते ।
 अथो यदेतदुक्त्वा यतः कुतश्चाहरति ।
 तत्राच्या एव दिशो भवति ।
 देवेभ्यो जुष्टमिह बर्हिरासद् इत्याह ।
 बर्हिषः समृष्ट्यै ।
 कर्मणोऽनपराधाय ।
 देवानां परिषूतमसीत्याह ॥ ३ ॥

[[3-2-2-4]]

यद्वा इदं किंच ।
 तद्देवानां परिषूतम् ।
 अथो यथा वस्यसे प्रतिप्रोच्याहेदं करिष्यामीति ।
 एवमेव तदध्वर्युर्देवेभ्यः प्रतिप्रोच्य बर्हिर्दाति ।
 आत्मनोऽहिंसायै ।
 यावतः स्तम्बान्परिदिशेत् ।
 यत्तेषामुच्छिष्टं घ्यात् ।
 अति तद्यज्ञस्य रेचयेत् ।
 एकं स्तम्बं परिदिशेत् ।
 तं सर्वं दायात् ॥ ४ ॥

[[3-2-2-5]]

यज्ञस्यानतिरेकाय ।
 वर्षवृद्धमसीत्याह ।
 वर्षवृद्धा वा ओषधयः ।
 देव बर्हिरित्याह ।
 देवेभ्य एवैनत्करोति ।
 मा त्वाऽन्वङ्मा तिर्यगित्याहाहिंसायै ।
 पर्वतेराध्यासमित्याहर्ष्ट्यै ।

अच्छेत्ता ते मारिषमित्याह ।
नास्यात्मनो मीयते ।
य एवं वेद ॥ ५ ॥

[[3-2-2-6]]

देव बर्हिः शतवल्शं विरोहेत्याह ।
प्रजा वै बर्हिः ।
प्रजानां प्रजननाय ।
सहस्रवल्शा वि वयं रुहेमेत्याह ।
आशिषमेवैतामाशास्ते ।
पृथिव्याः संपृचः पाहीत्याह प्रतिष्ठित्यै ।
अयुङ्गाऽयुङ्गान्मुष्टीन्दुनोति ।
मिथुनत्वाय प्रजात्यै ।
सुसंभृतां त्वा संभरामीत्याह ।
ब्रह्मणैवैनत्संभरति ॥ ६ ॥

[[3-2-2-7]]

अदित्यै रास्नाऽसीत्याह ।
इयं वा अदितिः ।
अस्या एवैनद्रास्नां करोति ।
इन्द्राण्यै संनहनमित्याह ।
इन्द्राणी वा अग्रे देवतानां समनह्यत ।
साऽऽध्नौत् ।
ऋक्ष्यै सन्नह्यति ।
प्रजा वै बर्हिः ।
प्रजानामपरावापाय ।
तस्मात्स्नावसंतताः प्रजा जायन्ते ॥ ७ ॥

[[3-2-2-8]]

पूषा तै ग्रन्थिं ग्रन्थात्त्वित्याह ।
पुष्टिमेव यजमाने दधाति ।
स ते माऽऽस्थादित्याहाहिंसायै ।
पश्चात्प्राञ्चमुप गूहति ।

पश्चाद्वै प्राचीनं रेतो धीयते ।
पश्चादेवास्मै प्राचीनं रेतो दधाति ।
इन्द्रस्य त्वा बाहुभ्यामुद्यच्छ इत्याह ।
इन्द्रियमेव यजमाने दधाति ।
बृहस्पतेर्मूर्धा हरामीत्याह ।
ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिः ॥ ८ ॥

[[3-2-2-9]]

ब्रह्मणैवैनद्धरति ।
उर्वन्तरिक्षमन्विहीत्याह गत्यै ।
देवंगममसीत्याह ।
देवानेवैनद्धमयति ।
अनघः सादयति ।
गर्भाणां धृत्या अप्रपादाय ।
तस्माद्गर्भाः प्रजानामप्रपादुकाः ।
उपरीव निदधाति ।
उपरीव हि सुवर्गो लोकः ।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ॥ ९ ॥
सयोनित्वाय स्वधाकृताऽसीत्याह दायोद्वेद भरति जायन्ते
बृहस्पतिः समष्ट्यै ॥ १० ॥

[[3-2-3-1]]

पूर्वेद्युरिध्माबर्हिः करोति ।
यज्ञमेवारभ्य गृहीत्वोपवसति ।
प्रजापतिर्यज्ञमसृजत ।
तस्योखे अस्त्रंसेताम् ।
यज्ञो वै प्रजापतिः ।
यत्सान्नाय्योखे भवतः ।
यज्ञस्यैव तदुखे उपदधात्यप्रस्त्रंसाय ।
शुन्धध्वं दैव्याय कर्मणे देवयज्याया इत्याह ।
देवयज्याया एवैनानि शुन्धति ।
मातरिश्वनो घर्मोऽसीत्याह ॥ ११ ॥

[[3-2-3-2]]

अन्तरिक्षं वै मातरिश्वनो घर्मः।
एषां लोकानां विधृत्यै।
चौरसि पृथिव्यसीत्याह।
दिवश्च ह्येषा पृथिव्याश्च संभृता।
यदुखा।
तस्मादेवमाह।
विश्वधाया असि परमेण धाम्नेत्याह।
वृष्टिर्वै विश्वधायाः।
वृष्टिमेवावरुन्धे।
दृहस्व मा ह्यारित्याह धृत्यै ॥ २ ॥

[[3-2-3-3]]

वसूनां पवित्रमसीत्याह।
प्राणा वै वसवः।
तेषां वा एतद्भागधेयम्।
यत्पवित्रम्।
तेभ्य एवैनत्करोति।
शतधारं सहस्रधारमित्याह।
प्राणेष्वेवायुर्दधाति सर्वत्वायं।
त्रिवृत्पलाशशाखायां दर्भमयं भवति।
त्रिवृद्वै प्राणः।
त्रिवृत्मेव प्राणं मध्यतो यजमाने दधाति ॥ ३ ॥

[[3-2-3-4]]

सौम्यः पर्णः संयोनित्वायं।
साक्षात्पवित्रं दर्भाः।
प्राक्सायमधिनिदधाति।
तत्प्राणापानयो रूपम्।
तिर्यक्प्रातः।
तद्दर्शस्य रूपम्।
दृश्यं ह्येतदहः।
अन्नं वै चन्द्रमाः।

अन्नं प्राणाः।

उभयमेवोपैत्यजामित्वाय ॥ ४ ॥

[[3-2-3-5]]

तस्माद्यस् सर्वतः पवते।
हुतः स्तोको हुतो द्रप्स इत्याह प्रतिष्ठित्यै।
हविषोऽस्कन्दाय।
न हि हुतः स्वाहाकृतः स्कन्दति।
दिवि नाको नामाग्निः।
तस्य विप्रुषो भागधेयम्।
अग्नये बृहते नाकायेत्याह।
नाकमेवाग्निं भागधेयेन समर्धयति।
स्वाहा द्यावापृथिवीभ्यामित्याह।
द्यावापृथिव्योरेवैनत्प्रतिष्ठापयति ॥ ५ ॥

[[3-2-3-6]]

पवित्रवत्यानयति।
अपां चैवौषधीनां च रसः ससृजति।
अथो ओषधीष्वेव पशून्प्रतिष्ठापयति।
अन्वारभ्य वाचं यच्छति।
यज्ञस्य धृत्यै।
धारयन्नास्ते।
धारयन्त इव हि दुहन्ति।
कामधुक्ष इत्याहा तृतीयस्यै।
त्रयं इमे लोकाः।
इमानेव लोकान्यजमानो दुहे ॥ ६ ॥

[[3-2-3-7]]

अमूमिति नामं गृह्णाति।
भद्रमेवासां कर्माविष्करोति।
सा विश्वायुः सा विश्वव्यचाः सा विश्वकर्मेत्याह।
इयं वै विश्वायुः।
अन्तरिक्षं विश्वव्यचाः।

असौ विश्वकर्मा ।
इमानेवैताभिलोकान्यथापूर्वं दुहे ।
अथो यथा प्रदात्रे पुण्यमाशास्तै ।
एवमेवैना एतदुपस्तौति ।
तस्मात्प्रादादित्युन्नीय वन्दमाना उपस्तुवन्तः
पशून्दुहन्ति ॥ ७ ॥

[[3-2-3-8]]

बहु दुग्धीन्द्राय देवेभ्यो हविरिति वाचं विसृजते ।
यथादेवतमेव प्रसौति ।
दैव्यस्य च मानुषस्य च व्यावृत्त्यै ।
त्रिराह ।
त्रिषत्या हि देवाः ।
अवाचंयमोऽनन्वारभ्योत्तराः ।
अपरिमितमेवावरुन्धे ।
न दारुपात्रेण दुह्यात् ।
अग्निवद्वै दारुपात्रम् ।
यद्दारुपात्रेण दुह्यात् ॥ ८ ॥

[[3-2-3-9]]

यातयांश्चा हविषा यजेत ।
अथो खल्वाहुः ।
पुरोडाशमुखानि वै हवींषि ।
नेत ईतः पुरोडाशं हविषो यामोऽस्तीति ।
काममेव दारुपात्रेण दुह्यात् ।
शूद्र एव न दुह्यात् ।
असतो वा एष संभूतः ।
यच्छूद्रः ।
अहविरिव तदित्याहुः ।
यच्छूद्रो दोग्धीति ॥ ९ ॥

[[3-2-3-10]]

अग्निहोत्रमेव न दुह्याच्छूद्रः ।

तद्धि नोत्पुनन्ति ।
यदा खलु वै पवित्रमत्येति ।
अथ तद्धविरिति ।
संपृच्यध्वमृतावरीरित्याह ।
अपां चैवौषधीनां च रसं ससृजति ।
तस्मादपां चौषधीनां च रसमुपजीवामः ।
मन्द्रा धनस्य सातय इत्याह ।
पुष्टिमेव यजमाने दधाति ।
सोमेन त्वाऽऽतनन्त्वाग्नीन्द्राय दधीत्याह ॥ १० ॥

[[3-2-3-11]]

सोममेवैनत्करोति ।
यो वै सोमं भक्षयित्वा ।
संवत्सरं सोमं न पिबति ।
पुनर्भक्ष्योऽस्य सोमपीथो भवति ।
सोमः खलु वै सान्नाय्यम् ।
य एवं विद्वान्त्सानाय्यं पिबति ।
अपुनर्भक्ष्योऽस्य सोमपीथो भवति ।
न मृन्मयेनापिदध्यात् ।
यन्मृन्मयेनापिदध्यात् ।
पितृदेवत्यं स्यात् ॥ ११ ॥

[[3-2-3-12]]

अयस्पात्रेण वा दारुपात्रेण वाऽपिदधाति ।
तद्धि सदैवम् ।
उदन्वद्भवति ।
आपो वै रक्षोघ्नीः ।
रक्षसामपहत्यै ।
अदस्तमसि विष्णवे त्वेत्याह ।
यज्ञो वै विष्णुः ।
यज्ञायैवैनददस्तं करोति ।
विष्णो हव्यं रक्षस्वेत्याह गुप्त्यै ।
अनघः सादयति ।
गर्भाणां धृत्या अप्रपादाय ।

तस्माद्गर्भाः प्रजानामप्रपादुकाः ।

उपरीव निदधाति ।

उपरीव हि सुवर्गो लोकः ।

सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ॥ १२ ॥

असीत्याह धृत्यै यजमाने दधात्यर्जामित्वाय स्थापयति
दुहे दुहन्ति दुह्यादोग्घति दधीत्याह स्यात्सादयति पङ्क
च ॥ ३ ॥

[[3-2-4-1]]

कर्मणे वां देवेभ्यः शकेयमित्याह शक्त्यै ।

यज्ञस्य वै संततिमनु प्रजाः पशवो यजमानस्य
संतायन्ते ।

यज्ञस्य विच्छित्तिमनु प्रजाः पशवो यजमानस्य
विच्छिद्यन्ते ।

यज्ञस्य संततिरसि यज्ञस्य त्वा संतत्यै स्तृणामि संतत्यै

त्वा यज्ञस्येत्याहवनीयात्संतनोति ।

यजमानस्य प्रजायै पशूनां संतत्यै ।

अपः प्रणयति ।

श्रद्धा वा आपः ।

श्रद्धामेवारभ्यं प्रणीय प्रचरति ।

अपः प्रणयति ।

यज्ञो वा आपः ॥ १ ॥

[[3-2-4-2]]

यज्ञमेवारभ्यं प्रणीय प्रचरति ।

अपः प्रणयति ।

वज्रो वा आपः ।

वज्रमेव भ्रातृव्येभ्यः प्रहत्यं प्रणीय प्रचरति ।

अपः प्रणयति ।

आपो वै रक्षोघ्नीः ।

रक्षसामर्पहत्यै ।

अपः प्रणयति ।

आपो वै देवानां प्रियं धाम ।

देवानामेव प्रियं धाम प्रणीय प्रचरति ॥ २ ॥

[[3-2-4-3]]

अपः प्रणयति ।

आपो वै सर्वा देवताः ।

देवता एवारभ्यं प्रणीय प्रचरति ।

वेषाय त्वेत्याह ।

वेषाय ह्येनदादत्ते ।

प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरातय इत्याह ।

रक्षसामर्पहत्यै ।

धूरसीत्याह ।

एष वै धुर्योऽग्निः ।

तं यदनुपस्पृश्यातीयात् ॥ ३ ॥

[[3-2-4-4]]

अध्वर्युं च यजमानं च प्रदहेत् ।

उपस्पृश्यात्येति ।

अध्वर्योश्च यजमानस्य चाप्रदाहाय ।

धूर्वन्तं योऽस्मान्धूर्वति तं धूर्वयं वयं धूर्वाम इत्याह ।

द्वौ वाव पुरुषौ ।

यं चैव धूर्वति ।

यस्चैनं धूर्वति ।

तावुभौ शुचाऽर्पयति ।

त्वं देवानामसि सस्त्रितमं पप्रितमं जुष्टतमं वह्नितमं

देवहृतममित्याह ।

यथा यजुरेवैतत् ॥ ४ ॥

[[3-2-4-5]]

अहुतमसि हविर्धानमित्याहानात्यै ।

दृहंस्व मा हारित्याह धृत्यै ।

मित्रस्य त्वा चक्षुषा प्रेक्ष इत्याह मित्रत्वाय ।

मा भेर्मा संविक्था मा त्वा हिंसिषमित्याहाहिंसायै ।

यद्वै किंच वातो नाभिवाति ।

तत्सर्वं वरुणदेवत्यम् ।

उरुवातायेत्याह ।
अवारुणमेवैनत्करोति ।
देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इत्याह प्रसूत्यै ।
अश्विनोर्बाहुभ्यामित्याह ॥ ५ ॥

[[3-2-4-6]]

अश्विनौ हि देवानामध्वर्यू आस्ताम् ।
पूष्णो हस्ताभ्यामित्याह यत्यै ।
अग्नये जुष्टं निर्वपामीत्याह ।
अग्नय एवैनां जुष्टं निर्वपति ।
त्रिर्यजुषा ।
त्रय इमे लोकाः ।
एषां लोकानामाप्त्यै ।
तूष्णीं चतुर्थम् ।
अपरिमितमेवावरुन्धे ।
स एवमेवानुपूर्वः हवींषि निर्वपति ॥ ६ ॥

[[3-2-4-7]]

इदं देवानामिदमुनः सहेत्याह व्यावृत्त्यै ।
स्फात्यै त्वा नारात्या इत्याह गुप्त्यै ।
तमसीव वा एषोऽन्तश्चरति ।
यः परीणहि ।
सुवरभिविष्येषं वैश्वानरं ज्योतिरित्याह ।
सुवरेवाभि विपश्यति वैश्वानरं ज्योतिः ।
द्यावापृथिवी हविषि गृहीत उदवेपेताम् ।
दृहन्तां दुर्या द्यावापृथिव्योरित्याह ।
गृहाणां द्यावापृथिव्योर्धृत्यै ।
उर्वन्तरिक्षमन्विहीत्याह गत्यै ।
अदित्यास्त्वोपस्थे सादयामीत्याह ।
इयं वा अदितिः ।
अस्या एवैनदुपस्थे सादयति ।
अग्ने हव्यः रक्षस्वेत्याह गुप्त्यै ॥ ७ ॥
यज्ञो वा आपो धाम प्रणीय
प्रचरत्यतीयादेतद्बाहुभ्यामित्याह हवींषि निर्वपति गत्यै

चत्वारि च ॥ ४ ॥

[[3-2-5-1]]

इन्द्रो वृत्रमहन्न ।
सोऽपः ।
अभ्यग््नियत ।
तासां यन्मेध्यं यज्ञियः सदेवमासीत् ।
तदपोदक्रामत् ।
ते दुर्भा अभवन्न ।
यद्भैरप उत्पुनाति ।
या एव मेध्या यज्ञियाः सदेवा आपः ।
ताभिरैवैना उत्पुनाति ।
द्वाभ्यामुत्पुनाति ॥ १ ॥

[[3-2-5-2]]

द्विपाद्यजमानः प्रतिष्ठित्यै ।
देवो वः सवितोत्पुनात्वित्याह ।
सवितृप्रसूत एवैना उत्पुनाति ।
अच्छिद्रेण पवित्रेणेत्याह ।
असौ वा अदित्योऽच्छिद्रं पवित्रम् ।
तेनैवैना उत्पुनाति ।
वसोः सूर्यस्य रश्मिभिरित्याह ।
प्राणा वा आपः ।
प्राणा वसवः ।
प्राणा रश्मयः ॥ २ ॥

[[3-2-5-3]]

प्राणैरेव प्राणान्त्संपृणक्ति ।
सावित्रियर्चा ।
सवितृप्रसूतं मे कर्मासदिति ।
सवितृप्रसूतमेवास्य कर्म भवति ।
पच्छो गायत्रिया त्रिष्वमृद्धत्वाय ।
आपो देवीरग्रेपुवो अग्रे गुव इत्याह ।

रूपमेवासामेतन्महिमानं व्याचष्टे।
अग्रं इमं यज्ञं नयताग्रे यज्ञपतिमित्याह।
अग्रे एव यज्ञं नयन्ति।
अग्रे यज्ञपतिम् ॥ ३ ॥

[[3-2-5-4]]

युष्मानिन्द्रोऽवृणीत वृत्रतूर्यं यूयमिन्द्रमवृणीध्वं वृत्रतूर्य
इत्याह।

वृत्रं हं हनिष्यन्निन्द्र आपो वव्रे।

आपो हेन्द्रं वव्रिरे।

संज्ञामेवासामेतत्सामानं व्याचष्टे।

प्रोक्षिताः स्थेत्याह।

तेनापः प्रोक्षिताः।

अग्नये वो जुष्टं प्रोक्षाभ्यग्नीषोमाभ्यामित्याह।

यथादेवतमेवैनान्प्रोक्षति।

त्रिः प्रोक्षति।

त्र्यावृद्धि यज्ञः ॥ ४ ॥

[[3-2-5-5]]

अथो रक्षसामपहत्यै।

शुन्धध्वं दैव्याय कर्मणे देवयज्याया इत्याह।

देवयज्याया एवैनानि शुन्धति।

त्रिः प्रोक्षति।

त्र्यावृद्धि यज्ञः।

अथो मेध्यत्वाय।

अवधूतं रक्षोऽवधूता अरातय इत्याह।

रक्षसामपहत्यै।

अदित्यास्त्वगसीत्याह।

इयं वा अदितिः ॥ ५ ॥

[[3-2-5-6]]

अस्या एवैनत्त्वचं करोति।

प्रति त्वा पृथिवी वेत्त्वित्याह प्रतिष्ठित्यै।

पुरस्तात्प्रतीचीनग्रीवमुत्तरलोमोपस्तृणाति मेध्यत्वाय।

तस्मात्पुरस्तात्प्रत्यञ्चः पशावो मेधमुपतिष्ठन्ते।

तस्मात्प्रजा मृगं ग्राहुकाः।

यज्ञो देवेभ्यो निलायत।

कृष्णो रूपं कृत्वा।

यत्कृष्णाजिने हविरध्यवहन्ति।

यज्ञादेव तद्यज्ञं प्रयुङ्क्ते।

हविषोऽस्कन्दाय ॥ ६ ॥

[[3-2-5-7]]

अधिषवणमसि वानस्पत्यमित्याह।

अधिषवणमेवैनत्करोति।

प्रति त्वाऽदित्यास्त्वग्वेत्त्वित्याह सयत्वाय।

अग्नेस्तनूरसीत्याह।

अग्नेर्वा एषा तनूः।

यदोषधयः।

वाचो विसर्जनमित्याह।

यदा हि प्रजा ओषधीनामश्नन्ति।

अथ वाचं विसृजन्ते।

देववीतये त्वा गृह्णामीत्याह ॥ ७ ॥

[[3-2-5-8]]

देवताभिरेवैनत्समर्धयति।

अद्रिरसि वानस्पत्य इत्याह।

ग्रावाणमेवैनत्करोति।

स इदं देवेभ्यो हव्यं सुशमिं शमिष्वेत्याह शान्त्यै।

हविष्कृदेहीत्याह।

य एव देवानां हविष्कृतः।

तान्हयति।

त्रिह्वयति।

त्रिषत्या हि देवाः।

इषमा वदोर्जमा वदेत्याह ॥ ८ ॥

[[3-2-5-9]]

इषमेवोर्जं यजमाने दधाति।
द्युमद्वदत वयं संधातं जेषेत्याह भ्रातृव्याभिभूत्यै।
मनोः श्रद्धा देवस्य यजमानस्यासुरघ्नी वाक्।
यज्ञायुधेषु प्रविष्टाऽऽसीत्।
तेऽसुरा यावन्तो यज्ञायुधानामुद्वदतामुपशृण्वन्न।
ते पराभवन्न।
तस्मात्त्वानां मध्येऽवसायं यजेत।
यावन्तोऽस्य भ्रातृव्या यज्ञायुधानामुद्वदतामुपशृण्वन्ति।
ते पराभवन्ति।
उच्चैः समाहन्तवा आह विजित्यै ॥ ९ ॥

[[3-2-5-10]]

वृङ्क एषामिन्द्रियं वीर्यम्।
श्रेष्ठ एषां भवति।
वर्षवृद्धमसि प्रति वा वर्षवृद्धं वेत्त्वित्याह।
वर्षवृद्धा वा ओषधयः।
वर्षवृद्धा इषीकाः समृद्धौ।
यज्ञं रक्षां स्यनुप्राविशन्न।
तान्यस्त्रा पशुभ्यो निरवादयन्त।
तुषैरोषधीभ्यः।
परापूतं रक्षः परापूता अरातय इत्याह।
रक्षसामपहत्यै ॥ १० ॥

[[3-2-5-11]]

रक्षसां भागोऽसीत्याह।
तुषैरेव रक्षांसि निरवादयते।
अप उपस्पृशति मेध्यत्वाय।
वायुर्वो विविनत्त्वित्याह।
पवित्रं वै वायुः।
पुनात्येवैनान्।
अन्तरिक्षादिव वा एते प्रस्कन्दन्ति।
ये शूर्पात्।

देवो वः सविता हिरण्यपाणिः प्रतिगृह्णात्वित्याह
प्रतिष्ठित्यै।

हविषोऽस्कन्दाय।
त्रिष्फली कर्तवा आह।
त्र्यावृद्धि यज्ञः।
अथो मेध्यत्वाय ॥ ११ ॥
द्वाभ्यामुत्पुनाति रश्मयो नयन्त्यग्रे यज्ञपतिं
यज्ञोऽदितिरस्कन्दाय गृह्णामीत्याह वेदेत्याह विजित्या
अपहत्या अस्कन्दाय त्रीणि च ॥ ५ ॥

[[3-2-6-1]]

अवधूतं रक्षोऽवधूता अरातय इत्याह।
रक्षसामपहत्यै।
अदित्यास्त्वगसीत्याह।
इयं वा अदितिः।
अस्या एवैनत्त्वचं करोति।
प्रति त्वा पृथिवी वेत्त्वित्याह प्रतिष्ठित्यै।
पुरस्तात्प्रतीचीनग्रीवमुत्तरलोमोपस्तृणाति मेध्यत्वाय।
तस्मात्पुरस्तात्प्रत्यञ्चः पशवो मेधमुपतिष्ठन्ते।
तस्मात्प्रजा मृगं ग्राहकाः।
यज्ञो देवेभ्यो निलायत ॥ १ ॥

[[3-2-6-2]]

कृष्णो रूपं कृत्वा।
यत्कृष्णाजिने हविरधिपिनष्टि।
यज्ञादेव तद्यज्ञं प्रयुङ्क्ते।
हविषोऽस्कन्दाय।
द्यावापृथिवी सहास्ताम्।
ते शम्यामात्रमेकमहर्व्यैतां शम्यामात्रमेकमहः।
दिवः स्कम्भनिरसि प्रति त्वाऽदित्यास्त्वग्वेत्त्वित्याह।
द्यावापृथिव्योर्वीत्यै।
धिषणाऽसि पर्वत्या प्रति त्वा दिवः स्कम्भ निर्वेत्त्वित्याह।
द्यावापृथिव्योर्विधृत्यै ॥ २ ॥

[[3-2-6-3]]

धिषणाऽसि पार्वतेयी प्रति त्वा पर्वतिर्वेत्त्वित्याह ।
द्यावापृथिव्योर्धृत्यै ।
देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इत्याह प्रसूत्यै ।
अश्विनोर्बाहुभ्यामित्याह ।
अश्विनौ हि देवानामध्वर्यू आस्ताम् ।
पूष्णो हस्ताभ्यामित्याह यत्यै ।
अधिवपामीत्याह ।
यथादेवतमेवैनानधिवपति ।
धान्यमसि धिनुहि देवानित्याह ।
एतस्य यजुषो वीर्येण ॥ ३ ॥

[[3-2-6-4]]

यावदेका देवता कामयते यावदेका ।
तावदाहुतिः प्रथते ।
न हि तदस्ति ।
यत्तावदेव स्यात् ।
यावज्जुहोति ।
प्राणाय त्वाऽपानायत्वेत्याह ।
प्राणानेव यजमाने दधाति ।
दीर्घामनु प्रसितिमायुषे धामित्याह ।
आयुरेवास्मिन्दधाति ।
अन्तरिक्षादिव वा एतानि प्रस्कन्दन्ति ।
यानि दृषदः ।
देवो वः सविता हिरण्यपानिः प्रतिगृह्णात्वित्याह
प्रतिष्ठित्यै ।
हविषोऽस्कन्दाय ।
असंवपन्ती पिषाणूनि कुरुतादित्याह मेध्यत्वाय ॥ ४ ॥
निलायत विधृत्यै वीर्येण स्कन्दन्ति चत्वारि च ॥ ६ ॥

[[3-2-7-1]]

धृष्टिरसि ब्रह्म यच्छेत्याह धृत्यै ।
अपाग्नेऽग्नि मा मादं जहि निष्क्रव्यादं सेधा देवयजं

वहेत्याह ।

य एवामात्क्रव्यात् ।

तमपहत्य ।

मध्येऽग्नौ कपालमुपदधाति ।

निर्दग्धं रक्षो निर्दग्धा अरातय इत्याह ।

रक्षास्येव निर्दहति ।

अग्निवत्युपदधाति ।

अस्मिन्नेव लोके ज्योतिर्धत्ते ।

अङ्गारमधि वर्तयति ॥ १ ॥

[[3-2-7-2]]

अन्तरिक्ष एव ज्योतिर्धत्ते ।

आदित्यमेवामुष्मिल्लोके ज्योतिर्धत्ते ।

ज्योतिष्मन्तोऽस्मा इमे लोका भवन्ति ।

य एवं वेद ।

ध्रुवमसि पृथिवीं दृष्टेत्याह ।

पृथिवीमेवैतेन दृष्टहति ।

धर्मस्यन्तरिक्षं दृष्टेत्याह ।

अन्तरिक्षमेवैतेन दृष्टहति ।

धरुणमसि दिवं दृष्टेत्याह ।

दिवमेवैतेन दृष्टहति ॥ २ ॥

[[3-2-7-3]]

धर्माऽसि दिशो दृष्टेत्याह ।

दिश एवैतेन दृष्टहति ।

इमानेवैतैर्लोकान्दृष्टहति ।

दृष्टहन्तेऽस्मा इमे लोकाः प्रजयां पशुभिः ।

य एवं वेद ।

त्रीण्यग्ने कपालान्युपदधाति ।

त्रय इमे लोकाः ।

एषां लोकानामाप्त्यै ।

एकमग्ने कपालमुपदधाति ।

एकं वा अग्ने कपालं पुरुषस्य संभवति ॥ ३ ॥

[[3-2-7-4]]

अथ द्वे।

अथ त्रीणि।

अथ चत्वारि।

अथाष्टौ।

तस्माद्दृष्टार्कपालं पुरुषस्य शिरः।

यदेवं कपालान्युपदधाति।

यज्ञो वै प्रजापतिः।

यज्ञमेव प्रजापतिं सङ्स्करोति।

आत्मानमेव तत्सङ्स्करोति।

तं सङ्स्कृतमात्मानम् ॥ ४ ॥

[[3-2-7-5]]

अमुष्मिँल्लोकेऽनु परैति।

यदृष्टावुपदधाति।

गायत्रिया तत्संमितम्।

यन्नवं।

त्रिवृता तत्।

यद्दश।

विराजा तत्।

यदेकादश।

त्रिष्टुभा तत्।

यद्द्वादश ॥ ५ ॥

[[3-2-7-6]]

जगत्या तत्।

छन्दःसंमितानि स उपदधत्कपालानि।

इमाँल्लोकाननुपूर्वं दिशो विधृत्यै दृहति।

अथायुः प्राणान्प्रजां पशून्यजमाने दधाति।

सजातानस्मा अभितौ बहुलान्करोति।

चितः स्थेत्याह।

यथा यजुरेवैतत्।

भृगूणामङ्गिरसां तपसा तप्यध्वमित्याह।

देवतानामेवैनानि तपसा तपति।

तानि ततः सङ्स्थिते।

यानि घर्मै कपालान्युपचिन्वन्ति वेधस इति चतुष्पदयर्चा
विमुञ्चति।

चतुष्पादः पशवः।

पशुष्वेवोपरिष्टात्प्रतितिष्ठति ॥ ६ ॥

वर्तयति दिवमेवैतेन दृहति सम्भवति तं

सङ्स्कृतमात्मानं द्वादश सङ्स्थिते त्रीणि च ॥ ७ ॥

[[3-2-8-1]]

देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इत्याह प्रसूत्यै।

अश्विनोर्बाहुभ्यामित्याह।

अश्विनौ हि देवानामध्वर्यू आस्ताम्।

पूष्णो हस्ताभ्यामित्याह यत्यै।

संवपामीत्याह।

यथादेवतमेवैनानि संवपति।

समापो अद्भिरगमत समोषधयो रसेनेत्याह।

आपो वा ओषधीर्जिन्वन्ति।

ओषधयोऽपो जिन्वन्ति।

अन्या वा एतासामन्या जिन्वन्ति ॥ १ ॥

[[3-2-8-2]]

तस्माद्देवमाह।

सं रेवतीर्जगतीभिर्मधुमतीर्मधुमतीभिः

सृज्यध्वमित्याह।

आपो वै रेवतीः।

पशवो जगतीः।

ओषधयो मधुमतीः।

आप ओषधीः पशून्।

तानेवास्मा एकधा संसृज्य।

मधुमतः करोति।

अद्भ्यः परि प्रजाताः स्थ समद्भिः पृच्यध्वमिति

पर्याप्लावयति।

यथा सुवृष्ट इमामनु विसृत्य ॥ २ ॥

[[3-2-8-3]]

आप ओषधीर्महयन्ति।

तादृगेव तत्।

जनयत्यै त्वा संयौमीत्याह।

प्रजा एवैतेन दाधार।

अग्नयै त्वाऽग्नीषोमाभ्यामित्याह व्यावृत्त्यै।

मखस्य शिरोऽसीत्याह।

यज्ञो वै मखः।

तस्यैतच्छिरः।

यत्पुरोडाशः।

तस्मादेवमाह ॥ ३ ॥

[[3-2-8-4]]

घर्मोसि विश्वायुरित्याह।

विश्वमेवायुर्यजमाने दधाति।

उरु प्रथस्वोरु ते यज्ञपतिः प्रथतामित्याह।

यजमानमेव प्रजयां पशुभिः प्रथयति।

त्वचं गृह्णीष्वेत्याह।

सर्वमेवैनं सतनुं करोति।

अथाप आनीय परिमार्ष्टि।

मांस एव तत्त्वचं दधाति।

तस्मात्त्वचा मांसं छन्नम्।

घर्मो वा एषोऽशान्तः ॥ ४ ॥

[[3-2-8-5]]

अर्धमासैर्धर्मासे प्रवृज्यते।

यत्पुरोडाशः।

स ईश्वरो यजमानं शुचाऽप्रदहः।

पर्याग्निं करोति।

पशुमेवैनमकः।

शान्त्या अप्रदाहाय।

त्रिः पर्याग्निं करोति।

व्यावृद्धि यज्ञः।

अथो रक्षसामपहत्यै।

अन्तरितं रक्षोऽन्तरिता अरातय इत्याह ॥ ५ ॥

[[3-2-8-6]]

रक्षसामन्तर्हित्य।

पुरोडाशं वा अधिश्रितं रक्षास्यजिघासन्न।

दिवि नाको नामाग्नी रक्षोहा।

स एवास्माद्रक्षास्यपाहन्न।

देवस्त्वां सविता श्रपयत्वित्याह।

सवितृप्रसूत एवैनं श्रपयति।

वर्षिष्ठे अधिनाक इत्याह।

रक्षसामपहत्यै।

अग्निस्ते तनुवं माऽति धागित्याहानतिदाहाय।

अग्ने हव्यं रक्षस्वेत्याह गुप्त्यै ॥ ६ ॥

[[3-2-8-7]]

अविदहन्त श्रपयतेति वाचं विसृजते।

यज्ञमेव हवीं यभिव्याहृत्य प्रतनुते।

पुरोरुचमविदाहाय शृत्यै करोति।

मस्तिष्को वै पुरोडाशः।

तं यन्नाभिवासयैत्।

आविर्मस्तिष्कः स्यात्।

अभिवासयति।

तस्माद्गुहा मस्तिष्कः।

भस्मनाऽभिवासयति।

तस्मान्मासेनारिथं छन्नम् ॥ ७ ॥

[[3-2-8-8]]

वेदेनाभि वासयति।

तस्मात्केशैः शिरश्छन्नम्।

अखलतिभावुको भवति।

य एवं वेद।

प॒शोर्वै॑ प्र॒तिमा॒ पुरो॒डाशः॑ ।
 स ना॒य॒जुष्क॑मभि॒वास्यः॑ ।
 वृ॒थैव॑ स्यात् ।
 ई॒श्वरा॑ यज॒मानस्य॑ प॒शवः॑ प्रमे॒तोः ।
 सं ब्रह्म॑णा पृ॒च्य॒स्वेत्या॑ह ।
 प्रा॒णा वै ब्रह्म॑ ॥ ८ ॥

[[3-2-8-9]]

प्रा॒णाः प॒शवः॑ ।
 प्रा॒णैरे॒व प॒शून्त्सं॑ पृ॒णक्ति॑ ।
 न प्र॒मायु॑का भवन्ति ।
 यज॒मानो॒ वै पुरो॒डाशः॑ ।
 प्र॒जा प॒शवः॑ पुरी॒षम् ।
 यदे॒वम॑भि वा॒सय॑ति ।
 यज॒मानमे॒व प्र॒जया॑ प॒शुभिः॑ सम॒र्धय॑ति ।
 दे॒वा वै ह॒विर्भू॒त्वाऽब्रु॑वन् ।
 कस्मि॑न्निदं ब्र॒क्ष्याम॑ह इति ।
 सोऽग्नि॑रब्रवीत् ॥ ९ ॥

[[3-2-8-10]]

मयि॑ त॒नूः संनि॑ध॒ध्वम् ।
 अ॒हं व॒स्तं ज॑नयिष्यामि ।
 यस्मि॑न्ब्र॒क्ष्यध्व॑ इति ।
 ते दे॒वा अ॒ग्नौ त॒नूः संन्य॑दधत ।
 तस्मा॑दाहुः ।
 अ॒ग्निः सर्वा॑ दे॒वता॑ इति ।
 सोऽङ्ग॑रिणापः ।
 अ॒भ्य॒पात॑यत् ।
 तत॑ एक॒तोऽजा॑यत ।
 स द्वि॒तीय॑म॒भ्य॒पात॑यत् ॥ १० ॥

[[3-2-8-11]]

ततो॑ द्वि॒तोऽजा॑यत ।

स तृ॒तीय॑म॒भ्य॒पात॑यत् ।
 तत॑स्त्रि॒तोऽजा॑यत ।
 यद्द॒द्योऽजा॑यन्त ।
 तदा॒प्याना॑माप्य॒त्वम् ।
 यदा॒त्मभ्योऽजा॑यन्त ।
 तदा॒त्म्याना॑मात्म्य॒त्वम् ।
 ते दे॒वा आ॒प्येष्व॑मृजत ।
 आ॒प्या अ॑मृजत॒ सूर्या॑भ्युदिते ।
 सूर्या॑भ्युदितः सूर्या॑भिनिमृक्ते ॥ ११ ॥

[[3-2-8-12]]

सूर्या॑भिनिमृक्तः कु॒नखि॑नि ।
 कु॒नखी॑ श्याव॒दति॑ ।
 श्याव॑दन्न॒ग्रदि॑धिषौ ।
 अ॒ग्रदि॑धिषुः परि॒वित्ते॑ ।
 परि॒वित्तो॑ वी॒रह॑णि ।
 वी॒रहा॑ ब्रह्म॒हणि॑ ।
 तद्ब्रह्म॑हणं नात्य॒च्यव॑त ।
 अ॒न्तर्वे॑दि नि॒नय॑त्यवरु॒ध्वै ।
 उ॒ल्मुके॑नाभि गृ॒ह्णाति॑ शृ॒तत्वा॑य ।
 शृ॒तका॑मा इव हि दे॒वाः ॥ १२ ॥
 अ॒न्या जि॑न्वन्त्यनु॒विसृ॑त्यैवमाहाशान्त आह॒ गुप्त्यै॑ छ॒न्नं
 ब्रह्मा॑ब्रवीद्वि॒तीय॑म॒भ्य॒पात॑यत्सूर्या॑भिनिमृक्ते दे॒वाः ॥ ८ ॥

[[3-2-9-1]]

दे॒वस्य॑ त्वा स॒वितुः॑ प्र॒सव॑ इति स्फ॒गमा॑द॒त्ते प्र॑सू॒त्यै ।
 अ॒श्विनो॑र्बा॒हुभ्या॑मित्याह ।
 अ॒श्विनो॑ हि दे॒वाना॑मध्व॒र्यू आ॑स्ताम् ।
 पू॒ष्णो ह॑स्ता॒भ्यामि॑त्याह॒ यत्यै॑ ।
 आ॑द॒द् इन्द्र॑स्य बा॒हुर॑सि॒ दक्षि॑ण॒ इत्या॑ह ।
 इन्द्रि॑यमे॒व यज॑माने दधाति ।
 स॒हस्र॑भृष्टिः श॒तते॑जा इत्याह ।
 रू॒पमे॒वास्यै॑तन्महि॒मानं॑ व्याचष्टे ।
 वा॒युर॑सि ति॒ग्मते॑जा इत्याह ।

तेजो वै वायुः ॥ १ ॥

[[3-2-9-2]]

तेज एवास्मिन्दधाति।
विषाद्वै नामासुर आसीत्।
सौऽबिभेत्।
यज्ञेन मा देवा अभिभविष्यन्तीति।
स पृथिवीमभ्यवमीत्।
साऽमेध्याऽभवत्।
अथो यदिन्द्रो वृत्रमहन्न।
तस्य लोहितं पृथिवीमनु व्यधावत्।
साऽमेध्याऽभवत्।
पृथिवि देवयजनीत्याह ॥ २ ॥

[[3-2-9-3]]

मेध्यामेवैना देवयजनीं करोति।
ओषध्यास्ते मूलं मा हिंसिषमित्याह।
ओषधीनामहिंसायै।
व्रजं गच्छ गोस्थानमित्याह।
छन्दांसि वै व्रजो गोस्थानः।
छन्दांस्येवास्मै व्रजं गोस्थानं करोति।
वर्षतु ते द्यौरित्याह।
वृष्टिर्वै द्यौः।
वृष्टिमेवावरुन्धे।
बधान देव सवितः परमस्यां परावतीत्याह ॥ ३ ॥

[[3-2-9-4]]

द्वौ वाव पुरुषौ।
यं चैव द्वेष्टि।
यश्चैनं द्वेष्टि।
तावुभौ बध्नाति परमस्यां परावति शतेन पाशैः।
योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा
मौगित्याहानिष्कृत्यै।

अरुर्वै नामासुर आसीत्।
स पृथिव्यामुपसृप्तोऽशयत्।
तं देवा अपहतोऽरुरुः पृथिव्या इति पृथिव्या अपाघ्नन्।
भ्रातृव्यो वा अरुरुः।
अपहतोऽरुरुः पृथिव्या इति यदाह ॥ ४ ॥

[[3-2-9-5]]

भ्रातृव्यमेव पृथिव्या अपहन्ति।
तैऽमन्यन्त।
दिवं वा अयमितः पतिष्यतीति।
तमरुरुस्ते दिवं मा स्कानिति दिवः पर्यबाधन्त।
भ्रातृव्यो वा अरुरुः।
अरुरुस्ते दिवं मा स्कानिति यदाह।
भ्रातृव्यमेव दिवः परिबाधते।
स्तम्बयजुर्हरति।
पृथिव्या एव भ्रातृव्यमपहन्ति।
द्वितीयं हरति ॥ ५ ॥

[[3-2-9-6]]

अन्तरिक्षादेवैनमपहन्ति।
तृतीयं हरति।
दिव एवैनमपहन्ति।
तूष्णीं चतुर्थं हरति।
अपरिमितादेवैनमपहन्ति।
असुराणां वा इयमग्र आसीत्।
यावदासीनः परापश्यति।
तावद्देवानाम्।
ते देवा अब्रुवन्।
अस्त्वेव नो स्यामपीति ॥ ६ ॥

[[3-2-9-7]]

क्यं नो दास्यथेति।
यावत्स्वयं परिगृहीथेति।

ते वसवस्त्वेति दक्षिणतः पर्यगृह्णन्।
 रुद्रास्त्वेति पश्चात्।
 आदित्यास्त्वेत्युत्तरतः।
 तैऽग्निना प्राञ्चौऽजयन्।
 वसुभिर्दक्षिणा।
 रुद्रैः प्रत्यञ्चः।
 आदित्यैरुदञ्चः।
 यस्यैवं विदुषो वेदिं परिगृह्णन्ति ॥ ७ ॥

[[3-2-9-8]]

भवत्यात्मना।
 पराऽस्य भ्रातृव्यो भवति।
 देवस्य सवितुः सव इत्याह प्रसूत्यै।
 कर्म कृण्वन्ति वेधस इत्याह।
 इषितं हि कर्म क्रियते।
 पृथिव्यै मेध्यं चामेध्यं च व्युदक्रामताम्।
 प्राचीनमुदीचीनं मेध्यम्।
 प्रतीचीनं दक्षिणा मेध्यम्।
 प्राचीमुदीचीं प्रवृणां करोति।
 मेध्यामेवैनां देवयजनीं करोति ॥ ८ ॥

[[3-2-9-9]]

प्राञ्चौ वेद्यं सावुन्नयति।
 आहवनियस्य परिगृहीत्यै।
 प्रतिचीं श्रोणीं।
 गार्हपत्यस्य परिगृहीत्यै।
 अथौ मिथुनत्वाय।
 उद्धन्ति।
 यदेवास्या अमेध्यम्।
 तदपहन्ति।
 उद्धन्ति।
 तस्मादोषधयः पराभवन्ति ॥ ९ ॥

[[3-2-9-10]]

मूलं छिनत्ति।
 भ्रातृव्यस्यैव मूलं छिनत्ति।
 मूलं वा अतितिष्ठद्रक्षाऽस्यनूत्पपते।
 यद्धस्तेन छिन्द्यात्।
 कुनखिनीः प्रजाः स्युः।
 स्फ्येन छिनत्ति।
 वज्रो वै स्फ्यः।
 वज्रैणैव यज्ञाद्रक्षाऽस्यपहन्ति।
 पितृदेवत्याऽतिखाता।
 इयतीं खनति ॥ १० ॥

[[3-2-9-11]]

प्रजापतिना यज्ञमुखेन संमिताम्।
 वेदिर्देवेभ्यो निलायत।
 तां चतुरङ्गुलेऽन्वविन्दन्न।
 तस्माच्चतुरङ्गुलं खेयां।
 चतुरङ्गुलं खनति।
 चतुरङ्गुले ह्योषधयः प्रतितिष्ठन्ति।
 आप्रतिष्ठायै खनति।
 यजमानमेव प्रतिष्ठां गमयति।
 दक्षिणतो वर्षीं यसीं करोति।
 देवयजनस्यैव रूपमकः ॥ ११ ॥

[[3-2-9-12]]

पुरीषवतीं करोति।
 प्रजा वै पशवः पुरीषम्।
 प्रजयैवैनं पशुभिः पुरीषवन्तं करोति।
 उत्तरं परिग्राहं परिगृह्णाति।
 एतावती वै पृथिवी।
 यावती वेदिः।
 तस्या एतावत एव भ्रातृव्यं निर्भज्यं।
 आत्मन उत्तरं परिग्राहं परिगृह्णाति।

ऋतमस्यृतसदनमस्यृतश्रीरसीत्याह ।
यथायजुरेवैतत् ॥ १२ ॥

[[3-2-9-13]]

क्रूरमिव वा एतत्करोति ।
यद्वेदिं करोति ।
धा असि स्वधा असीति योयुष्यते शान्त्यै ।
उर्वी चासि वस्वी चासीत्याह ।
उर्वीमेवैनां वस्वीं करोति ।
पुरा क्रूरस्य विसृपो विरफिशन्नित्याह मेध्यत्वाय ।
उदादाय पृथिवीं जीरदानुर्यामैर्यञ्चन्द्रमसि
स्वधाभिरित्याह ।
यदेवास्या अमेध्यम् ।
तदपहत्य ।
मेध्यां देवयजनीं कृत्वा ॥ १३ ॥

[[3-2-9-14]]

यददश्चन्द्रमसि मेध्यम् ।
तदस्यामेरयति ।
तां धीरांसो अनुदृश्य यजन्त इत्याहानुब्व्यात्यै ।
प्रोक्षणीरासादय ।
इध्माबर्हिरुपसादय ।
स्रुवं च स्रुचंश्च संमृद्धि ।
पत्नीं संनह्य ।
आज्येनोदेहीत्याहानुपूर्वतायै ।
प्रोक्षणीरासादयति ।
आपो वै रक्षोघ्नीः ॥ १४ ॥

[[3-2-9-15]]

रक्षसामपहत्यै ।
स्फ्यस्य वर्त्मन्त्सादयति ।
यज्ञस्य संतत्यै ।
उवाच हासितो दैवलः ।

एतावतीर्वा अमुष्मिल्लोक आप आसन्न ।
यावतीः प्रोक्षणीरिति ।
तस्माद्द्वहीरासाद्याः ।

स्फ्यमुदस्यन्न ।

यं द्विष्यात्तं ध्यायेत् ।

शुचैवैनमर्पयति ॥ १५ ॥

वै वायुराह परावतीत्याहाह द्वितीयं हरतीति परिगृह्णन्ति
देवयजनीं करोति भवन्ति खनत्यकरेतत्कृत्वा
रक्षोघ्नीरर्पयति ॥ १ ॥

[[3-2-10-1]]

वज्रो वै स्फ्यः ।

यदन्वञ्च धारयेत् ।

वज्रैऽध्वर्युः क्षणवीत ।

पुरस्तात्तिर्यञ्च धारयति ।

वज्रो वै स्फ्यः ।

वज्रैणैव यज्ञस्य दक्षिणतो रक्षास्यपहन्ति ।

अग्निभ्यां प्राचश्च प्रतीचश्च ।

स्फ्येनोदीचश्चाधराचश्च ।

स्फ्येन वा एष वज्रैणास्यै पाप्मानं भ्रातृव्यमपहत्यै ।

उत्करेऽधि प्रवृश्चति ॥ १ ॥

[[3-2-10-2]]

यथोपधाय वृश्चन्त्येवम् ।

हस्ताववनेनित्ते ।

आत्मानमेव पवयते ।

स्फ्यं प्रक्षालयति मेध्यत्वाय ।

अथो पाप्मानं एव भ्रातृव्यस्य न्यङ्गं छिनत्ति ।

इध्माबर्हिरुपसादयति युक्त्यै ।

यज्ञस्य मिथुनत्वाय ।

अथो पुरोरुचमेवैतां दधाति ।

उत्तरस्य कर्मणोऽनुब्व्यात्यै ।

न पुरस्तात्प्रत्यगुपसादयेत् ॥ २ ॥

[[3-2-10-3]]

यत्पुरस्तात्प्रत्यगुपसादयेत्।
अन्यत्राऽऽहुतिपथादिध्मं प्रतिपादयेत्।
प्रजा वै बर्हिः।
अपराधुयाद्बर्हिषां प्रजानां प्रजननम्।
पश्चात्प्रागुपसादयति।
आहुतिपथेनेध्मं प्रतिपादयति।
संप्रत्येव बर्हिषां प्रजानां प्रजननमुपैति।
दक्षिणमिध्मम्।
उत्तरं बर्हिः।
आत्मा वा इध्मः।
प्रजा बर्हिः।
प्रजा ह्यात्मन उत्तरतरा तीर्थे।
ततो मेधमुपनीयं।
यथादेवतमेवैनत्प्रतिष्ठापयति।
प्रतिष्ठति प्रजयां पशुभिर्यजमानः ॥ ३ ॥
वृश्चति सादयेदिध्मः पञ्च च ॥ १० ॥
तृतीयस्यां देवस्यांश्वपर्शु यो वै पूर्वद्युः कर्मणे वामिन्द्रो
वृत्रमहन्त्सोऽपोवधूतं धृष्टिर्देवस्येत्याह संवपामि देवस्य
स्फयमाददे वज्रो वै स्फयो दश ॥ १० ॥
तृतीयस्यां यज्ञस्यानतिरेकाय पवित्रवत्यध्वर्यु
चाधिषवणमस्यन्तरिक्ष एव रक्षसामन्तर्हित्यै द्वौ वाव
पुरुषौ यददश्चन्द्रमसि मेध्यं पङ्काशीतिः ॥ ८५ ॥

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 3, Chapter 3

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[3-3-1-1]]

प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरातय इत्याह।

रक्षसामपहत्यै।

अग्नेर्वस्तेजिष्ठेन तेजसा निष्टपामीत्याह मेध्यत्वाय।

स्रुचः संमार्ष्टि।

स्रुवमग्रै।

पुमांसमेवाभ्यः सङ्शयति मिथुनत्वाय।

अथ जुह्वम्।

अथोपभृतम्।

अथ ध्रुवाम्।

असौ वै जुह्वः ॥ १ ॥

[[3-3-1-2]]

अन्तरिक्षमुपभृत।

पृथिवी ध्रुवा।

इमे वै लोकाः स्रुचः।

वृष्टिः संमार्जनानि।

वृष्टिर्वा इमाल्लोकाननुपूर्वं कल्पयति।

ते ततः कृताः समैधन्ते।

समैधन्तेऽस्मा इमे लोकाः प्रजया पशुभिः।

य एवं वेद।

यदि कामयेत वर्षुकः पर्जन्यः स्यादिति।

अग्रतः संमृज्यात् ॥ २ ॥

[[3-3-1-3]]

वृष्टिमेव नियच्छति।

अर्वाचीनाग्रा हि वृष्टिः।

यदि कामयेतावर्षुकः स्यादिति।

मूलतः संमृज्यात्।

वृष्टिमेवोद्यच्छति।

तद् वा आहुः।

अग्रत एवोपरिष्ठात्संमृज्यात्।

मूलतोऽधस्तात्।

तदनुपूर्वं कल्पते।

वर्षुको भवतीति ॥ ३ ॥

[[3-3-1-4]]

प्राचीमभ्याकारम्।

अग्रैरन्तरतः।

एवमिव ह्यन्नमद्यतै।

अथो अग्राद्वा ओषधीनामूर्जं प्रजा उपजीवन्ति।

ऊर्ज एवान्नाद्यस्यावरुध्यै।

अधस्तात्प्राचीम्।

दण्डमुत्तमतः।

मूलेन मूलं प्रतिष्ठित्यै।

तस्माद्गतौ प्राञ्च्युपरिष्ठात्लोमानि।

प्रत्यञ्च्यधस्तात् ॥ ४ ॥

[[3-3-1-5]]

स्रुग्घ्येषा।

प्राणो वै स्रुवः।

जुह्वर्दक्षिणो हस्तः।

उपभृत्सव्यः।

आत्मा ध्रुवा।

अन्नं संमार्जनानि।

मुखतो वै प्राणोऽपानो भूत्वा।

आत्मानमन्नं प्रविश्य।

बाह्यतस्तनुवङ् शुभयति।

तस्मात्स्रुवमेवाग्रे संमार्ष्टि।

मुखतो हि प्राणोऽपानो भूत्वा।

आत्मानमन्नमाविशति।

तौ प्राणापानौ।

अव्यर्धुकः प्राणापानाभ्यां भवति।

य एवं वेद ॥ ५ ॥

जुहूमृज्याद्भवतीति प्रत्यङ्गयधस्तन्मार्ष्टि पञ्च च ॥ १ ॥

[[3-3-2-1]]

दिवः शिल्पमवततम्।

पृथिव्याः ककुभि श्रितम्।

तेन वयं सहस्रवल्शेन।

सपत्नं नाशयामसि स्वाहेति।

स्रुक्संमार्जनान्यग्नौ प्रहरति।

आपो वै दुर्भाः।

रूपमेवैषामेतन्महिमानं व्याचष्टे।

अनुष्टुभर्चा।

आनुष्टुभः प्रजापतिः।

प्राजापत्यो वेदः।

वेदस्याग्रं स्रुक्संमार्जनानि ॥ १ ॥

[[3-3-2-2]]

स्वेनैवैनानि छन्दसा।

स्वया देवतया समर्धयति।

अथो ऋग्वाव योषां।

दुर्भो वृषां।

तन्मिथुनम्।

मिथुनमेवास्य तद्यज्ञे करोति प्रजननाय।

प्रजायते प्रजया पशुभिर्यजमानः।

तान्येके वृथैवापास्यन्ति।

तत्तथा न कार्यम्।

आरब्धस्य यज्ञियस्य कर्मणः सः विदोहः ॥ २ ॥

[[3-3-2-3]]

यद्येनानि पशवोऽभितिष्ठेयुः।

न तत्पशुभ्यः कम्।

अद्भिर्मार्जयित्वात्करे न्यस्येत्।

यद्वै यज्ञियस्य कर्मणोऽन्यत्राहुतीभ्यः संतिष्ठते।

उत्करो वाव तस्य प्रतिष्ठा।

एतां हि तस्मै प्रतिष्ठां देवाः समभरन्।

यदद्भिर्मार्जयति।

तेन शान्तम्।

यदुत्करे न्यस्यति।

प्रतिष्ठामेवैनानि तद्गमयति ॥ ३ ॥

[[3-3-2-4]]

प्रतितिष्ठति प्रजया पशुभिर्यजमानः।

अथो स्तम्बस्य वा एतद्रूपम्।

यत्स्रुक्संमार्जनानि।

स्तम्बशो वा ओषधयः।

तासां जरत्क्षे पशवो न रमन्ते।

अप्रियो ह्येषां जरत्क्षः।

यावदप्रियो ह वै जरत्क्षः पशूनाम्।

तावदप्रियः पशूनां भवति।

यस्यैतान्यन्यत्राग्नेर्दधति।

नवदाव्यासु वा ओषधीषु पशवो रमन्ते ॥ ४ ॥

[[3-3-2-5]]

नवदावो ह्येषां प्रियः।

यावत्प्रियो ह वै नवदावः पशूनाम्।

तावत्प्रियः पशूनां भवति।

यस्यैतान्यग्नौ प्रहरन्ति।

तस्मादेतान्यग्नावेव प्रहरेत।

यतरस्मिन्त्संमृज्यात्।

पशूनां धृत्यै।

यो भूतानामधिपतिः।

रुद्रस्तन्तिचरो वृषां।

पशूनस्माकं मा हिंसीः।

एतदस्तु हुतं तव स्वाहेत्यग्निसंमार्जनान्यग्नौ प्रहरति।

एषा वा एतेषां योनिः।

एषा प्रतिष्ठा।

स्वामेवैनानि योनिम्।

स्वां प्रतिष्ठां गमयति।
प्रतिष्ठति प्रजयां पशुभिर्यजमानः ॥ ५ ॥
वेदस्याग्रं सुखसंमार्जनानि विदोहो गमयति पशवो
रमन्ते हिंसीष्यटच ॥ २ ॥

[[3-3-3-1]]

अयज्ञो वा एषः।
योऽपत्नीकः।
न प्रजाः प्रजायेरन्।
पत्न्यन्वास्ते।
यज्ञमेवाकः।
प्रजानां प्रजननाय।
यत्तिष्ठन्ती संनह्यते।
प्रियं ज्ञातिं रुन्ध्यात्।
आसीना संनह्यते।
आसीना ह्येषा वीर्यं करोति ॥ १ ॥

[[3-3-3-2]]

यत्पश्चात्प्राच्यन्वासीत्।
अनया समदं दधीत्।
देवानां पत्न्या समदं दधीत्।
देशादक्षिणत उदीच्यन्वास्ते।
आत्मनो गोपीथाय।
आशासाना सौमनसमित्याह।
मेध्यामेवेनां केवलीं कृत्वा।
आशिषा समर्धयति।
अग्नेरनुव्रता भूत्वा संनह्ये सुकृताय कमित्याह।
एतद्वै पत्न्यै व्रतोपनयनम् ॥ २ ॥

[[3-3-3-3]]

तेनैवेनां व्रतमुपनयति।
तस्मादाहुः।
यश्चैवं वेद यश्च न।

योऽक्रमेव युते।
यमन्वास्तौ।
तस्यामुष्मिल्लोके भवतीति योऽक्रेण।
यद्योऽक्रमम्।
स योगः।
यदास्तौ।
स क्षेमः ॥ ३ ॥

[[3-3-3-4]]

योगक्षेमस्य कृत्यै।
युक्तं क्रियाता आशीः कामे युज्याता इति।
आशिषः समृद्धौ।
ग्रन्थिं ग्रन्थाति।
आशिष एवास्यां परिगृह्णाति।
पुमान्वै ग्रन्थिः।
स्त्री पत्नी।
तन्मिथुनम्।
मिथुनमेवास्य तद्यज्ञे करोति प्रजननाय।
प्रजायते प्रजयां पशुभिर्यजमानः ॥ ४ ॥

[[3-3-3-5]]

अथो अर्धो वा एष आत्मनः।
यत्पत्नी।
यज्ञस्य धृत्या अशिथिलं भावाय।
सुप्रजसंस्त्वा वयं सुपत्नीरुपसेदिमेत्याह।
यज्ञमेव तन्मिथुनी करोति।
ऊनेऽतिरिक्तं धीयाता इति प्रजात्यै।
महीनां पयोऽस्योषधीनां रस इत्याह।
रूपमेवास्यैतन्महिमानं व्याचष्टे।
तस्य तेऽक्षीयमाणस्य निर्वपामि देवयज्याया इत्याह।
आशिषमेवेतामाशास्ते ॥ ५ ॥
करोति व्रतोपनयनं क्षेमो यजमानः शास्ते ॥ ३ ॥

[[3-3-4-1]]

घृतं च वै मधु च प्रजापतिरासीत्।
यतो मध्वासीत्।
ततः प्रजा असृजत।
तस्मान्मधुषि प्रजननमिवास्ति।
तस्मान्मधुषा न प्रचरन्ति।
यातयाम हि।
आज्येन प्रचरन्ति।
यज्ञो वा आज्यम्।
यज्ञेनैव यज्ञं प्रचरन्त्ययातयामत्वाय।
पत्न्यवैक्षते ॥ १ ॥

[[3-3-4-2]]

मिथुनत्वाय प्रजात्यै।
यद्वै पत्नी यज्ञस्य करोति।
मिथुनं तत्।
अथो पत्न्या एवैष यज्ञस्यान्वारम्भोऽनवच्छित्यै।
अमेध्यं वा एतत्करोति।
यत्पत्न्यवैक्षते।
गार्हपत्येऽधिश्चरति मेध्यत्वाय।
आहवनीयमभ्युद्धवति।
यज्ञस्य सन्तत्यै।
तेजोऽसि तेजोऽनु प्रेहीत्याह ॥ २ ॥

[[3-3-4-3]]

तेजो वा अग्निः।
तेज आज्यम्।
तेजसैव तेजः समर्धयति।
अग्निस्ते तेजो मा विनैदित्याहाहिःसायै।
स्फ्यस्य वर्त्मन्त्सादयति।
यज्ञस्य सन्तत्यै।
अग्नेर्जिह्वाऽसि सुभूर्देवानामित्याह।
यथायजुरेवैतत्।

धाम्ने धाम्ने देवेभ्यो यजुषे यजुषे भवेत्याह।
आशिषमेवैतामाशास्ते ॥ ३ ॥

[[3-3-4-4]]

तद्वा अतः पवित्राभ्यामेवोत्पुनाति।
यजमानो वा आज्यम्।
प्राणापानौ पवित्रौ।
यजमान एव प्राणापानौ दधाति।
पुनराहारम्।
एवमिव हि प्राणापानौ संचरतः।
शुक्रमसि ज्योतिरसि तेजोऽसीत्याह।
रूपमेवास्यैतन्महिमानं व्याचष्टे।
त्रिर्यजुषा।
त्रय इमे लोकाः ॥ ४ ॥

[[3-3-4-5]]

एषां लोकानामाप्त्यै।
त्रिः।
त्र्यावृद्धि यज्ञः।
अथो मेध्यत्वाय।
अथाज्यवतीभ्यामपः।
रूपमेवासांमेतद्वर्णं दधाति।
अपि वा उताहुः।
यथा ह वै योषां सुवर्णं हिरण्यं पेशलं विभ्रती
रूपाण्यास्तै।
एवमेता एतर्हीति।
आपो वै सर्वा देवताः ॥ ५ ॥

[[3-3-4-6]]

एषा हि विश्वेषां देवानां तनूः।
यदाज्यम्।
तत्रोभयोर्मीमांसा।
जामिः स्यात्।

यद्यजुषाऽऽज्यं यजुषाऽप उत्पुनीयात्।
 छन्दसाऽप उत्पुनात्यजामित्वाय।
 अथो मिथुनत्वाय।
 सावित्रियर्चा।
 सवितृप्रसूतं मे कर्मासदिति।
 सवितृप्रसूतमेवास्य कर्म भवति।
 पच्छो गायत्रिया त्रिःषमृद्धत्वाय।
 अद्भिरेवौषधीः संनयति।
 ओषधीभिः पशून्।
 पशुभिर्यजमानम्।
 शुक्रं त्वा शुक्रायां ज्योतिस्त्वा
 ज्योतिष्यर्चिस्त्वाऽर्चिषीत्याह सर्वत्वाय।
 पर्याप्त्या अनन्तरायाय ॥ ६ ॥
 ईक्षत आह शास्ते लोका देवता भवति षड् ॥ ४ ॥

[[3-3-5-1]]

देवासुराः संयत्ता आसन्।
 स एतमिन्द्र आज्यस्यावकाशमपश्यत्।
 तेनावैक्षत।
 ततो देवा अभवन्।
 पराऽसुराः।
 य एवं विद्वानाज्यमवेक्षते।
 भवत्यात्मना।
 पराऽस्य भ्रातृव्यो भवति।
 ब्रह्मवादिनो वदन्ति।
 यदाज्येनान्यानि हवीःष्यभिघारयति ॥ १ ॥

[[3-3-5-2]]

अथ केनाज्यमिति।
 सत्येनेति ब्रूयात्।
 चक्षुर्वै सत्यम्।
 सत्येनैवैनदभिघारयति।
 ईश्वरो वा एषोऽन्धो भवितोः।
 यश्चक्षुषाऽऽज्यमवेक्षते।

निमील्यावैक्षेत।
 दाधारात्मन्चक्षुः।
 अभ्याज्यं घारयति।
 आज्यं गृह्णाति ॥ २ ॥

[[3-3-5-3]]

छन्दांसि वा आज्यम्।
 छन्दांस्येव प्रीणाति।
 चतुर्जुहां गृह्णाति।
 चतुष्पादः पशवः।
 पशूनेवावरुन्धे।
 अष्टावुपभृति।
 अष्टाक्षरा गायत्री।
 गायत्रः प्राणः।
 प्राणमेव पशुषु दधाति।
 चतुर्ध्रुवायाम् ॥ ३ ॥

[[3-3-5-4]]

चतुष्पादः पशवः।
 पशुष्वेवोपरिष्टात्प्रतितिष्ठति।
 यजमानदेवत्या वै जुहूः।
 भ्रातृव्यदेवत्योपभृत्।
 चतुर्जुहां गृह्णन्भूयो गृह्णीयात्।
 अष्टावुपभृति गृह्णन्कनीयः।
 यजमानायैव भ्रातृव्यमुपस्तिं करोति।
 गौर्वै सूचः।
 चतुर्जुहां गृह्णाति।
 तस्माच्चतुष्पदी ॥ ४ ॥

[[3-3-5-5]]

अष्टावुपभृति।
 तस्मादष्टाशफा।
 चतुर्ध्रुवायाम्।

तस्माच्चतुस्तना।
 गामेव तत्सङ्स्करोति।
 साऽस्मै सङ्स्कृतेषमूर्जं दुहे।
 यज्जुहां गृह्णाति।
 प्रयाजेभ्यस्तत्।
 यदुपभृति।
 प्रयाजानूयाजेभ्यस्तत्।
 सर्वस्मै वा एतद्यज्ञाय गृह्यते।
 यद्भुवायामाज्यम् ॥ ५ ॥
 अभिघारयति गृह्णाति ध्रुवायां चतुष्पदि
 प्रयाजानूयाजेभ्यस्तद्वे च ॥ ५ ॥

[[3-3-6-1]]

आपो देवीरग्रेपुवो अग्रे गुव इत्याह।
 रूपमेवासामेतन्महिमानं व्याचष्टे।
 अग्रं इमं यज्ञं नयताग्रे यज्ञपतिमित्याह।
 अग्रं एव यज्ञं नयन्ति।
 अग्रं यज्ञपतिम्।
 युष्मानिन्द्रोऽवृणीत वृत्रतूर्यं यूयमिन्द्रमवृणीध्वं वृत्रतूर्य
 इत्याह।
 वृत्रं हं हनिष्यन्निन्द्र आपो वव्रे।
 आपो हेन्द्रं वव्रिरे।
 संज्ञामेवासामेतत्सामानं व्याचष्टे।
 प्रोक्षिताः स्थेत्याह ॥ १ ॥

[[3-3-6-2]]

तेनापः प्रोक्षिताः।
 अग्निर्देवेभ्यो निलायत।
 कृष्णो रूपं कृत्वा।
 स वनस्पतीन्प्राविशत्।
 कृष्णोऽस्याखरेष्ठोऽग्नयै त्वा स्वाहेत्याह।
 अग्नय एवैनं जुष्टं करोति।
 अथो अग्नेरेव मेधमवरुन्धे।
 वेदिरसि बर्हिषै त्वा स्वाहेत्याह।

प्रजा वै बर्हिः।
 पृथिवी वेदिः ॥ २ ॥

[[3-3-6-3]]

प्रजा एव पृथिव्यां प्रतिष्ठापयति।
 बर्हिरसि सुग्भ्यस्त्वा स्वाहेत्याह।
 प्रजा वै बर्हिः।
 यजमानः सुचः।
 यजमानमेव प्रजासु प्रतिष्ठापयति।
 दिवे त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वेति बर्हिरासाद्य
 प्रोक्षति।
 एभ्य एवैनँल्लोकेभ्यः प्रोक्षति।
 अथ ततः सह सुचा पुरस्तात्प्रत्यञ्चं ग्रन्थिं प्रत्युक्षति।
 प्रजा वै बर्हिः।
 यथा सूत्यै काल आपः पुरस्ताद्यन्ति ॥ ३ ॥

[[3-3-6-4]]

तादृगेव तत्।
 स्वधा पितृभ्य इत्याह।
 स्वधाकारो हि पितृणाम्।
 ऊर्गभव बर्हिषच्च इति दक्षिणायै श्रोणोरोत्तरस्यै निनयति
 संतत्यै।
 मासा वै पितरो बर्हिषदः।
 मासानेव प्रीणाति।
 मासा वा ओषधीर्वर्धयन्ति।
 मासाः पचन्ति समृच्चै।
 अनतिस्कन्दन्ह पर्जन्यो वर्षति।
 यत्रैतदेवं क्रियते ॥ ४ ॥

[[3-3-6-5]]

ऊर्जा पृथिवीं गच्छतेत्याह।
 पृथिव्यामेवोर्जं दधाति।
 तस्मात्पृथिव्या ऊर्जा भुञ्जते।

ग्रन्थिं विस्त्रंसयति।
 प्रजनयत्येव तत्।
 ऊर्ध्वं प्राञ्चमुद्गुहं प्रत्यञ्चमायच्छति।
 तस्मात्प्राचीनस् रेतौ धीयते।
 प्रतीचीः प्रजा जायन्ते।
 विष्णोः स्तूपोऽसीत्याह।
 यज्ञो वै विष्णुः ॥ ५ ॥

[[3-3-6-6]]

यज्ञस्य धृत्यै।
 पुरस्तात्प्रस्तरं गृह्णाति।
 मुख्यमेवैनं करोति।
 इयन्तं गृह्णाति।
 प्रजापतिना यज्ञमुखेन संमितम्।
 इयन्तं गृह्णाति।
 यज्ञपरुषा संमितम्।
 इयन्तं गृह्णाति।
 एतावद्वै पुरुषे वीर्यम्।
 वीर्यसंमितम् ॥ ६ ॥

[[3-3-6-7]]

अपरिमितं गृह्णाति।
 अपरिमितस्यावरुच्चै।
 तस्मिन्पवित्रे अपिसृजति।
 यजमानो वै प्रस्तरः।
 प्राणापानौ पवित्रौ।
 यजमान एव प्राणापानौ दधाति।
 ऊर्णाम्रदसं त्वा स्तृणामीत्याह।
 यथायजुरेवैतत्।
 स्वासस्थं देवेभ्य इत्याह।
 देवेभ्य एवैनत्स्वासस्थं करोति ॥ ७ ॥

[[3-3-6-8]]

बर्हिः स्तृणाति।
 प्रजा वै बर्हिः।
 पृथिवी वेदिः।
 प्रजा एव पृथिव्यां प्रतिष्ठापयति।
 अनतिदृश्रुः स्तृणाति।
 प्रजयैवेनं पशुभिरनतिदृश्रं करोति।
 धारयन्प्रस्तरं परिधीन्परिदधाति।
 यजमानो वै प्रस्तरः।
 यजमान एव तत्स्वयं परिधीन्परिदधाति।
 गन्धर्वोऽसि विश्वावसुरित्याह ॥ ८ ॥

[[3-3-6-9]]

विश्वमेवायुर्यजमाने दधाति।
 इन्द्रस्य बाहुरसि दक्षिण इत्याह।
 इन्द्रियमेव यजमाने दधाति।
 मित्रावरुणौ त्वोत्तरतः परिधत्तामित्याह।
 प्राणापानौ मित्रावरुणौ।
 प्राणापानावेवास्मिन्दधाति।
 सूर्यस्त्वा पुरस्तात्पात्वित्याह।
 रक्षसामपहत्यै।
 कस्याश्चिदभिज्ञस्त्या इत्याह।
 अपरिमितादेवैनं पाति ॥ ९ ॥

[[3-3-6-10]]

वीतिहोत्रं त्वा क्व इत्याह।
 अग्निमेव होत्रेण समर्धयति।
 द्युमन्तस् समिधीमहीत्याह समिच्चै।
 अग्ने बृहन्तमध्वर इत्याह वृच्चै।
 विशो यन्त्रे स्थ इत्याह।
 विशां यत्यै।
 उदीचीनाग्ने निदधाति प्रतिष्ठित्यै।
 वसूनास् रुद्राणामादित्यानास् सदसि सीदेत्याह।
 देवतानामेव सदने प्रस्तरस् सादयति।
 जुहुरसि घृताची नाम्नेत्याह ॥ १० ॥

[[3-3-6-11]]

असौ वै जुहूः।
अन्तरिक्षमुपभृत्।
पृथिवी ध्रुवा।
तासामेतदेव प्रियं नाम।
यद्धृताचीति।
यद्धृताचीत्याह।
प्रियेणैवैना नाम्ना सादयति।
एता असदन्तसुकृतस्य लोक इत्याह।
सत्यं वै सुकृतस्य लोकः।
सत्य एवैनाः सुकृतस्य लोके सादयति।
ता विष्णो पाहीत्याह।
यज्ञो वै विष्णुः।
यज्ञस्य धृत्यै।
पाहि यज्ञं पाहि यज्ञपतिं पाहि मां यज्ञनियमित्याह।
यज्ञाय यजमानायात्मनै।
तेभ्य एवाशिषमाशास्तेऽनात्यै ॥ ११ ॥
स्थेत्याह पृथिवी वेदिर्यन्ति क्रियते विष्णिवीर्यसंमितं
करोत्याह पाति नाम्नेत्याह लोके सादयति षड् ॥ ६ ॥

[[3-3-7-1]]

अग्निना वै होत्रा।
देवा असुरानभ्यभवन्।
अग्नये समिध्यमानायानुब्रूहीत्याह भ्रातृव्याभिभूत्यै।
एकविंशतिमिध्मदारूणि भवन्ति।
एकविंशो वै पुरुषः।
पुरुषस्यास्यै।
पञ्चदशेध्मदारूण्यभ्यादधाति।
पञ्चदश वा अर्धमासस्य रात्रयः।
अर्धमासशः संवत्सर आप्यते।
त्रीन्परिधीन्परिदधाति ॥ १ ॥

[[3-3-7-2]]

ऊर्ध्वे समिधावादधाति।
अनूयाजेभ्यः समिधमतिशिनष्टि।
षड्द्वंपद्यन्ते।
षड्वा ऋतवः।
ऋतूनेव प्रीणाति।
वेदेनोपवाजयति।
प्राजापत्यो वै वेदः।
प्राजापत्यः प्राणः।
यजमान आहवनीयः।
यजमान एव प्राणं दधाति ॥ २ ॥

[[3-3-7-3]]

त्रिरुपवाजयति।
त्रयो वै प्राणाः।
प्राणानेवास्मिन्दधाति।
वेदेनोपयत्य स्रुवेण प्राजापत्यमाघारमाघारयति।
यज्ञो वै प्रजापतिः।
यज्ञमेव प्रजापतिं मुखत आरभते।
अथो प्रजापतिः सर्वा देवताः।
सर्वा एव देवताः प्रीणाति।
अग्निमग्नीत्त्रिस्त्रिः संमृद्धीत्याह।
त्र्यावृद्धि यज्ञः ॥ ३ ॥

[[3-3-7-4]]

अथो रक्षसामपहत्यै।
परिधीन्तसंमार्ष्टि।
पुनात्येवैनान्।
त्रिस्त्रिः संमार्ष्टि।
त्र्यावृद्धि यज्ञः।
अथो मेध्यत्वाय।
अथो एते वै देवाश्वाः।
देवाश्वानेव तत्संमार्ष्टि।

सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै।
आसीनोऽन्यमाधारमाधारयति ॥ ४ ॥

[[3-3-7-5]]

तिष्ठन्नन्यम्।
यथाऽनौ वा रथं वा युञ्ज्यात्।
एवमेव तदध्वर्युर्यज्ञं युनक्ति।
सुवर्गस्य लोकस्याभ्यूढ्यै।
वहन्त्येनं ग्राम्याः पशवः।
य एवं वेद।
भुवनमसि विप्रथस्वेत्याह।
यज्ञो वै भुवनम्।
यज्ञ एव यजमानं प्रजयां पशुभिः प्रथयति।
अग्ने यष्टरिदं नम इत्याह ॥ ५ ॥

[[3-3-7-6]]

अग्निर्वै देवानां यष्टा।
य एव देवानां यष्टा।
तस्मा एव नमस्करोति।
जुहेह्यग्निस्त्वा ह्यति देवयज्याया उपभृदेहि देवस्त्वा
सविता ह्यति देवयज्याया इत्याह।
आग्नेयी वै जुहूः।
सावित्र्युपभृत्।
ताभ्यामेवैने प्रसूत आदत्ते।
अग्नाविष्णू मा वामवक्रमिषमित्याह।
अग्निः पुरस्तात्।
विष्णुर्यज्ञः पश्चात् ॥ ६ ॥

[[3-3-7-7]]

ताभ्यामेव प्रतिप्रोच्यात्याक्रामति।
विजिहाथां मा मा संताप्तमित्याहाहिःसायै।
लोकं मे लोककृतौ कृणुतमित्याह।
आशिषमेवैतामाशास्ते।

विष्णोः स्थानमसीत्याह।
यज्ञो वै विष्णुः।
एतत्खलु वै देवानामपराजितमायतनम्।
यद्यज्ञः।
देवानामेवापराजित आयतने तिष्ठति।
इत इन्द्रो अकृणोद्वीर्याणीत्याह ॥ ७ ॥

[[3-3-7-8]]

इन्द्रियमेव यजमाने दधाति।
समारभ्योर्ध्वो अध्वरो दिविस्पृशमित्याह वृद्धै।
आधारमाधार्यमाणमनु समारभ्य।
एतस्मिन्काले देवाः सुवर्गं लोकमायन्।
साक्षादेव यजमानः सुवर्गं लोकमेति।
अथो समृद्धेनैव यज्ञेन यजमानः सुवर्गं लोकमेति।
अहुतो यज्ञो यज्ञपतेरित्याहानात्त्यै।
इन्द्रावान्तस्वाहेत्याह।
इन्द्रियमेव यजमाने दधाति।
बृहद्भा इत्याह ॥ ८ ॥

[[3-3-7-9]]

सुवर्गो वै लोको बृहद्भाः।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै।
यजमानदेवत्या वै जुहूः।
भ्रातृव्यदेवत्योपभृत्।
प्राण आधारः।
यत्संस्पर्शयैत्।
भ्रातृव्येऽस्य प्राणं दध्यात्।
असंस्पर्शयन्नत्याक्रामति।
यजमान एव प्राणं दधाति।
पाहि माऽग्ने दुश्चरितादामा सुचरिते भजेत्याह ॥ ९ ॥

[[3-3-7-10]]

अग्निर्वाव पवित्रम्।

वृजिनमनृतं दुश्चरितम्।
 ऋजुकर्मं सत्यं सुचरितम्।
 अग्निरेवैनं वृजिनामनृताद्दुश्चरितात्पाति।
 ऋजुकर्मं सत्ये सुचरिते भजति।
 तस्मादेवमाशास्ते।
 आत्मनो गोपीथाय।
 शिरो वा एतद्यज्ञस्य।
 यदाधारः।
 आत्मा ध्रुवा ॥ १० ॥

[[3-3-7-11]]

आधारमाधार्यं ध्रुवां समनक्ति।
 आत्मन्नेव यज्ञस्य शिरः प्रतिदधाति।
 द्विः समनक्ति।
 द्वौ हि प्राणापानौ।
 तदाहुः।
 त्रिरेव समञ्ज्यात्।
 त्रिधातु हि शिर इति।
 शिर इवैतद्यज्ञस्य।
 अथो त्रयो वै प्राणाः।
 प्राणानेवास्मिन्दधाति।
 मखस्य शिरौऽसि सं ज्योतिषा ज्योतिरङ्गामित्याह।
 ज्योतिरेवास्मा उपरिष्टाद्दधाति।
 सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै ॥ ११ ॥
 परिदधाति प्राणं दधाति हि यज्ञो धारयति नम इत्याह
 पश्चाद्दीर्याणीत्याह भा इत्याह भजेत्याह
 ध्रुवैवास्मिन्दधाति त्रीणि च ॥ ७ ॥

[[3-3-8-1]]

धिष्ण्या वा एते न्युप्यन्ते।
 यद्ब्रह्मा।
 यद्धोता।
 यदध्वर्युः।
 यदग्नीत्।

यद्यजमानः।
 तान्यदन्तरेयात्।
 यजमानस्य प्राणान्त्संकर्षेत्।
 प्रमायुकः स्यात्।
 पुरोडाशमपगृह्य संचरत्यध्वर्युः ॥ १ ॥

[[3-3-8-2]]

यजमानायैव तल्लोकं शिषति।
 नास्य प्राणान्त्संकर्षति।
 न प्रमायुको भवति।
 पुरस्तात्प्रत्यङ्गुसीनः।
 इडाया इडामादधाति।
 हस्त्यां होत्रै।
 पशवो वा इडा।
 पशवः पुरुषः।
 पशुष्वेव पशून्प्रतिष्ठापयति।
 इडायाँ वा एषा प्रजातिः ॥ २ ॥

[[3-3-8-3]]

तां प्रजातिं यजमानोऽनु प्रजायते।
 द्विरङ्गुलावनक्ति पर्वणोः।
 द्विपाद्यजमानः प्रतिष्ठित्यै।
 सकृदुपस्तृणाति।
 द्विरादधाति।
 सकृदभिधारयति।
 चतुः संपद्यते।
 चत्वारि वै पशोः प्रतिष्ठानानि।
 यावानेव पशुः।
 तमुपहयते ॥ ३ ॥

[[3-3-8-4]]

मुखमिव प्रत्युपहयेत्।
 संमुखानेव पशूनुपहयते।

पशवो वा इडा।
तस्मात्साऽन्वारभ्या।
अध्वर्युणा च यजमानेन च।
उपहृतः पशुमानसानीत्याह।
उप ह्येनौ ह्यते होता।
इडाये देवतानामुपहवे।
उपहृतः पशुमान्भवति।
य एवं वेद ॥ ४ ॥

[[3-3-8-5]]

यां वै हस्त्यामिडांमादधाति।
वाचः सा भागधेयम्।
यामुपह्वयते।
प्राणानां सा।
वाचं चैव प्राणांश्चावरुन्धे।
अथ वा एतर्ह्युपहृतायामिडायाम्।
पुरोडाशस्यैव बर्हिषदो मीमांसा।
यजमानं देवा अब्रुवन्।
हविर्नो निर्वपेति।
नाहमभागो निर्वपस्यामीत्यब्रवीत् ॥ ५ ॥

[[3-3-8-6]]

न मयाऽभागयाऽनु वक्ष्यथेति वागब्रवीत्।
नाहमभागा पुरोऽनुवाक्या भविष्यामीति पुरोऽनुवाक्या।
नाहमभागा याज्या भविष्यामीति याज्या।
न मया भागेन वषट्कारिष्यथेति वषट्कारः।
यद्यजमानभागं निधाय पुरोडाशं बर्हिषदं करोति।
तानेव तद्भागिनः करोति।
चतुर्धा करोति।
चतस्रो दिशः।
दिक्ष्वेव प्रतितिष्ठति।
बर्हिषदं करोति ॥ ६ ॥

[[3-3-8-7]]

यजमानो वै पुरोडाशः।
प्रजा बर्हिः।
यजमानमेव प्रजासु प्रतिष्ठापयति।
तस्माद्स्त्राऽन्याः प्रजाः प्रतितिष्ठन्ति।
मांसेनान्याः।
अथो खल्वाहुः।
दक्षिणा वा एता हविर्यज्ञस्यान्तर्वेद्यवरुध्यन्ते।
यत्पुरोडाशं बर्हिषदं करोतीति।
चतुर्धा करोति।
चत्वारो ह्येते हविर्यज्ञस्यत्विजः ॥ ७ ॥

[[3-3-8-8]]

ब्रह्मा होताऽध्वर्युरग्नीत्।
तमभिमृशेत्।
इदं ब्रह्मणः।
इदं होतुः।
इदमध्वर्योः।
इदमग्नीध इति।
यथैवादः सौम्यैऽध्वरे।
आदेशमृत्विग्भ्यो दक्षिणा नीयन्ते।
तादृगेव तत्।
अग्नीधे प्रथमाया दधाति ॥ ८ ॥

[[3-3-8-9]]

अग्निमुखा हृद्धिः।
अग्निमुखामेवेद्धिं यजमान ऋध्नोति।
सकृदुपस्तीर्य द्विरादधत्।
उपस्तीर्य द्विरभिघारयति।
षट् संपद्यन्ते।
षड्वा ऋतवः।
ऋतून्नेव प्रीणाति।
वेदेन ब्रह्मणं ब्रह्मभागं परिहरति।

प्राजापत्यो वै वेदः।
प्राजापत्यो ब्रह्मा ॥ ९ ॥

[[3-3-8-10]]

सविता यज्ञस्य प्रसूत्यै।
अथ काममन्येन।
ततो होत्रे।
मध्यं वा एतद्यज्ञस्य।
यद्धोता।
मध्यत एव यज्ञं प्रीणाति।
अथाध्वर्युः।
प्रतिष्ठा वा एषा यज्ञस्य।
यदध्वर्युः।
तस्माद्धविर्यज्ञस्यैतामेवावृतमनु ॥ १० ॥

[[3-3-8-11]]

अन्या दक्षिणा नीयन्ते।
यज्ञस्य प्रतिष्ठित्यै।
अग्निमग्नीत्सकृत्संकृत्संमृष्टीत्याह।
पराडिव ह्येतर्हि यज्ञः।
इषिता दैव्याहोतार इत्याह।
इषितः हि कर्म क्रियते।
भद्रवाच्याय प्रेषितो मानुषः सूक्तवाकाय सूक्ता
ब्रूहीत्याह।
आशिषमेवैतामाशास्ते।
स्वगा दैव्याहोतृभ्य इत्याह।
यज्ञमेव तत्स्वगा करोति।
स्वस्तिर्मानुषेभ्य इत्याह।
आशिषमेवैतामाशास्ते।
शंयोर्ब्रूहीत्याह।
शंयुमेव बार्हस्पत्यं भागधेयेन समर्धयति ॥ ११ ॥
चरत्यध्वर्युः प्रजातिर्हयते वेदाब्रवीद्धर्षिषदं करोत्यृत्विजो
दधाति ब्रह्माऽनुकरोति चत्वारि च ॥ ८ ॥

[[3-3-9-1]]

अथ सुचावनुष्टुभ्यां वाजवतीभ्यां व्यूहति।
प्रतिष्ठा वा अनुष्टुक्।
अन्नं वाजः प्रतिष्ठित्यै।
अन्नाद्यस्यावरुध्यै।
प्राचीं जुहूमूहति।
जातानेव भ्रातृव्यान्प्रणुदते।
प्रतीचीमुपभृतम्।
जनिष्यमाणानेव प्रतिनुदते।
स विषूच एवापोह्य सपत्नान्यजमानः।
अस्मिँल्लोके प्रतिष्ठिति ॥ १ ॥

[[3-3-9-2]]

द्वाभ्याम्।
द्विप्रतिष्ठो हि।
वसुभ्यस्त्वा रुद्रेभ्यस्त्वाऽऽदित्येभ्यस्त्वेत्याह।
यथायजुरेवैतत्।
सुक्षु प्रस्तरमनक्ति।
इमे वै लोकाः सुचः।
यजमानः प्रस्तरः।
यजमानमेव तेजसाऽनक्ति।
त्रेधाऽनक्ति।
त्रय इमे लोकाः ॥ २ ॥

[[3-3-9-3]]

एभ्य एवैनं लोकेभ्योऽनक्ति।
अभिपूर्वमनक्ति।
अभिपूर्वमेव यजमानं तेजसाऽनक्ति।
अक्तः रिहाणा इत्याह।
तेजो वा आज्यम्।
यजमानः प्रस्तरः।
यजमानमेव तेजसाऽनक्ति।
वियन्तु वय इत्याह।

वयं एवैनं कृत्वा।
सुवर्गं लोकं गमयति ॥

[[3-3-9-4]]

प्रजां योनिं मा निर्मृक्षमित्याह।
प्रजायै गोपीथाय।
आप्यायन्तामाप ओषधय इत्याह।
आप एवौषधीराप्याययति मरुतां पृषतयः स्थेत्याह।
मरुतो वै वृष्ट्या ईशते।
वृष्टिमेवावरुन्धे।
दिवं गच्छ ततो नो वृष्टिमेरयेत्याह।
वृष्टिवै द्यौः।
वृष्टिमेवावरुन्धे ॥ ४ ॥

[[3-3-9-5]]

यावद्वा अध्वर्युः प्रस्तरं प्रहरति।
तावदस्यायुर्मियते।
आयुष्वा अग्नेऽस्यायुर्मि पाहीत्याह।
आयुरेवाऽऽत्मन्धत्ते।
यावद्वा अध्वर्युः प्रस्तरं प्रहरति।
तावदस्य चक्षुर्मियते।
चक्षुष्वा अग्नेऽसि चक्षुर्मि पाहीत्याह।
चक्षुरेवात्मन्धत्ते।
ध्रुवाऽसीत्याह प्रतिष्ठित्यै।
यं परिधिं पर्यधत्था इत्याह ॥ ५ ॥

[[3-3-9-6]]

यथायजुरेवैतत।
अग्ने देवपणिभिर्वीर्यमाण इत्याह।
अग्नय एवैनं जुष्टं करोति।
तं त एतमनुजोषं भरामीत्याह।
सजातानेवास्मा अनुकान्करोति।
नेदेष त्वदपचेतया ता इत्याहानुग्व्यात्यै।

यज्ञस्य पाथ उपसमितमित्याह।
भूमानमेवोपैति।
परिधीन्प्रहरति।
यज्ञस्य समिष्ट्यै ॥ ६ ॥

[[3-3-9-7]]

सुचौ संप्रस्त्रावयति।
यदेव तत्र क्रूरम्।
तत्तेन शमयति।
जुह्वामुपभृतम्।
यजमानदेवत्या वै जुहूः।
भ्रातृव्यदेवत्योपभृतम्।
यजमानायैव भ्रातृव्यमुपस्तिं करोति।
संस्त्रावभागाः स्थेत्याह।
वसवो वै रुद्रा आदित्याः संस्त्रावभागाः।
तेषां तद्भागधेयम् ॥ ७ ॥

[[3-3-9-8]]

तानेव तेन प्रीणाति।
वैश्वदेव्यर्चा।
एते हि विश्वे देवाः।
त्रिष्टुग्भवति।
इन्द्रियं वै त्रिष्टुक्।
इन्द्रियमेव यजमाने दधाति।
अग्नेर्वा मपन्नगृहस्य सदासि सादयामीत्याह।
इयं वा अग्निरपन्नगृहः।
अस्या एवैने सदने सादयति।
सुम्नाय सुम्निनी सुम्ने मां धत्तमित्याह ॥ ८ ॥

[[3-3-9-9]]

प्रजा वै पशवः सुम्नम्।
प्रजामेव पशूनात्मन्धत्ते।
धुरि धुर्यौ पातमित्याह।

जायापत्योर्गोपीथाय।
 अग्नेऽदब्धायोऽशीततनो इत्याह।
 यथायजुरेवैतत्।
 पाहि माऽद्य दिवः पाहि प्रसित्यै पाहि दुरिष्ठ्यै पाहि
 दुरद्वान्यै पाहि दुश्चरितादित्याह।
 आशिषमेवैतामाशास्ते।
 अविषं नः पितुं कृणु सुषदा योनिः॥
 स्वाहेतीध्मसंवृश्चनान्यन्वाहार्यपचनेऽभ्याधाय
 फलीकरणहोमं जुहोति।
 अतिरिक्तानि वा इध्मसंवृश्चनानि ॥ ९ ॥

[[3-3-9-10]]

अतिरिक्ताः फलीकरणाः।
 अतिरिक्तमाज्योच्छेषणम्।
 अतिरिक्त एवातिरिक्तं दधाति।
 अथो अतिरिक्तेनैवातिरिक्तमात्वाऽवरुन्धे।
 वेदिर्देवैभ्यो निलायत।
 तां वेदेनान्वविन्दन्।
 वेदेन वेदिं विविदुः पृथिवीम्।
 सा पंप्रथे पृथिवी पार्थिवानि।
 गर्भं विभर्ति भुवनेष्वन्तः।
 ततो यज्ञो जायते विश्वदानिरिति पुरस्तात्स्तम्बयजुषो
 वेदेन वेदिः संमार्ष्टनुवित्त्यै ॥ १० ॥

[[3-3-9-11]]

अथो यद्वेदश्च वेदिश्च भवतः।
 मिथुनत्वाय प्रजात्यै।
 प्रजापतेर्वा एतानि शमश्रूणि।
 यद्वेदः।
 पत्न्या उपस्थ आस्यति।
 मिथुनमेव करोति।
 विन्दतै प्रजाम्।
 वेदः होताऽऽहवनीयात्स्तृणन्नैति।
 यज्ञमेव तत्संतनोत्योत्तरस्मादर्धमासात्।

तः संततमुत्तरेऽर्धमास आलभते ॥ ११ ॥

[[3-3-9-12]]

तं काले काल आगते यजते।
 ब्रह्मवादिनो वदन्ति।
 स त्वा अध्वर्युः स्यात्।
 यो यतो यज्ञं प्रयुङ्के।
 तदेनं प्रतिष्ठापयतीति।
 वाताद्वा अध्वर्युर्यज्ञं प्रयुङ्के।
 देवा गातुविदो गातुं वित्त्वा गातुमितेत्याह।
 यत एव यज्ञं प्रयुङ्के।
 तदेनं प्रतिष्ठापयति।
 प्रतितिष्ठति प्रजयां पशुभिर्यजमानः ॥ १२ ॥
 तिष्ठितीमे लोका गमयति द्यौर्वृष्टिमेवावरुन्धे पर्यधत्था
 इत्याह समिष्ट्यै भागधेयं धत्तमित्याह वा
 इध्मसंवृश्चनान्यनुवित्त्यै लभते यजमानः ॥ ९ ॥

[[3-3-10-1]]

यो वा अयथादेवतं यज्ञमुपचरति।
 आ देवताभ्यो वृश्च्यते।
 पापीयान्भवति।
 योऽयथादेवतम्।
 न देवताभ्य आवृश्च्यते।
 वसीयान्भवति।
 वारुणो वै पाशः।
 इमं विष्यामि वरुणस्य पाशमित्याह।
 वरुणपाशादेवैनां मुञ्चति।
 सवितृप्रसूतो यथादेवतम् ॥ १ ॥

[[3-3-10-2]]

न देवताभ्य आवृश्च्यते।
 वसीयान्भवति।
 धातुश्च योनौ सुकृतस्य लोक इत्याह।

अग्निर्वै धाता।
 पुण्यं कर्म सुकृतस्य लोकः।
 अग्निरेवैनां धाता।
 पुण्ये कर्मणि सुकृतस्य लोके दधाति।
 स्योनं मे सह पत्या करोमीत्याह।
 आत्मनश्च यजमानस्य चानात्यै संत्वायं।
 समायुषा सं प्रजयेत्याह ॥ २ ॥

[[3-3-10-3]]

आशिषमेवैतामाशास्ते पूर्णपात्रे।
 अन्ततोऽनुष्टुभा।
 चतुष्पदा एतच्छन्दः प्रतिष्ठितं पत्नियै पूर्णपात्रे भवति।
 अस्मिँल्लोके प्रतिष्ठितानीति।
 अस्मिन्नेव लोके प्रतिष्ठितति।
 अथो वाग्वा अनुष्टुक्।
 वाञ्छिथुनम्।
 आपो रेतः प्रजननम्।
 एतस्माद्वै मिथुनाद्विद्योतमानस्स्तनयन्वर्षति।
 रेतः सिञ्चन् ॥ ३ ॥

[[3-3-10-4]]

प्रजाः प्रजनयन्।
 यद्वै यज्ञस्य ब्रह्मणा युज्यते।
 ब्रह्मणा वै तस्य विमोकः।
 अद्भिः शान्तिः।
 विमुक्तं वा एतर्हि योक्त्रं ब्रह्मणा।
 आदायैनत्पत्नी सहाप उपगृहीते शान्त्यै।
 अञ्जलौ पूर्णपात्रमानयति।
 रेत एवास्यां प्रजां दधाति।
 प्रजया हि मनुष्यः पूर्णः।
 मुखं विमृष्टे।
 अवभृथस्यैव रूपं कृत्वोत्तिष्ठति ॥ ४ ॥
 सवितृप्रसूतो यथादेवतं प्रजयेत्याह सिञ्चन्मृष्ट एकं च ॥
 १० ॥

[[3-3-11-1]]

परिवेषो वा एष वनस्पतीनाम्।
 यदुपवेषः।
 य एवं वेद।
 विन्दते परिवेष्टारम्।
 तमुत्करे।
 यं देवा मनुष्येषु।
 उपवेषमधारयन्।
 ये अस्मदपचेतसः।
 तानस्मभ्यमिहाकुरु।
 उपवेषोपविष्टि नः ॥ १ ॥

[[3-3-11-2]]

प्रजां पुष्टिमथो धनम्।
 द्विपदो नश्चतुष्पदः।
 ध्रुवाननपगान्कुर्विति पुरस्तात्प्रत्यञ्चमुपगूहति।
 तस्मात्पुरस्तात्प्रत्यञ्चः शूद्रा अवस्यन्ति।
 स्थविमत उपगूहति।
 अप्रतिवादिन एवैनान्कुरुते।
 धृष्टिर्वा उपवेषः।
 शुचर्तो वज्रो ब्रह्मणा सशितः।
 योपवेषे शुक्।
 साऽमुमृच्छतु यं द्विष्म इति ॥ २ ॥

[[3-3-11-3]]

अथास्मै नामगृह्य प्रहरति।
 निरमुं नुद् ओकसः।
 सपत्नो यः पृतन्यति।
 निर्वाध्येन हविषा।
 इन्द्र एणं पराशरीत्।
 इहि तिस्रः परावतः।
 इहि पञ्चजनाः अति।

इ॒हि ति॒स्रोऽति॑ रो॒चना॒यावत् ।
सूर्यो॑ अ॒सद्दिवि॑ ।
प॒रमां॑ त्वा॒ प॒राव॑त॒म् ॥ ३ ॥

[[3-3-11-4]]

इन्द्रो॑ न॒यतु॑ वृ॒त्रहा॑ ।
यतो॑ न पु॒नरा॑य॒सि ।
श॒श्वती॑भ्यः॒ समा॑भ्य॒ इति॑ ।
त्रि॒वृद्वा ए॒ष वज्रो॑ ब्रह्म॒णा स॑ःशितः ।
शु॒चैवैनं॑ वि॒द्धा ।
ए॒भ्यो लो॒केभ्यो॑ नि॒र्णु॑द्य ।
वज्रेण॑ ब्रह्म॒णा स्तृ॑णुते ।
ह॒तोऽसा॑वव॒धिष्मा॑मु॒मित्या॑ह॒ स्तृत्यै॑ ।
यं द्वि॒ष्यात्तं॑ ध्या॒येत् ।
शु॒चैवैनं॑म॒र्पय॑ति ॥ ४ ॥
नो॒द्विष्म॑ इति॑ प॒राव॑त॒मर्प॑यति ॥ ११ ॥
प्र॒त्युष्टं॑ दि॒वः शिल्प॑म॒यज्ञो॑ घृ॒तं च॑ दे॒वासुरा॑स्स ए॒तमिन्द्र॑
आपो॑ दे॒विरग्नि॑ना॒ धीष्णि॑या॒ अथ॑ स्तु॒चौ यो॒ वा अ॒यथा॑दे॒वतं॑
परि॒वेषो॑ वा ए॒काद॑श ॥ ११ ॥
प्र॒त्युष्टम॑य॒ज्ञ ए॒षा हि॑ वि॒श्वेषां॑ दे॒वानमूर्जा॑ पृथि॒वीमथो॑
रक्ष॑सां॒ तां प्रजा॑तिं॒ द्वाभ्यां॑ तं क॒लेकाले॑ न॒वस॑सतिः ॥
७९ ॥
प्र॒त्युष्टं॑ शु॒चैवैनं॑म॒र्पय॑ति ॥

Taittiriya-Brāhmaṇa

Book 3, Chapter 4

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[3-4-1-1]]

ब्रह्मणे ब्राह्मणमालभते।

क्षत्राय राजन्यम्।

मरुद्भ्यो वैश्यम्।

तपसे शूद्रम्।

तमसे तस्करम्।

नारकाय वीरहणम्।

पाप्मनै ह्रीबम्।

आक्रयायायोगम्।

कामाय पुञ्चलम्।

अतिक्रुष्टाय मागधम् ॥ १ ॥ ॥ १ ॥

[[3-4-2-1]]

गीताय सूतम्।

नृत्ताय शैलूषम्।

धर्माय सभाचरम्।

नर्माय रेभम्।

नरिष्ठाय भीमलम्।

हसाय कारिम्।

आनन्दाय स्त्रीषखम्।

प्रमुदे कुमारीपुत्रम्।

मेधायै रथकारम्।

धैर्याय तक्षाणम् ॥ १ ॥ ॥ २ ॥

[[3-4-3-1]]

श्रमाय कौलालम्।

मायायै कार्मारम्।

रूपाय मणिकारम्।

शुभे वपम्।

शरव्याया इषुकारम्।

हेत्यै धन्वकारम्।

कर्मणे ज्याकारम्।

दिष्टाय रज्जुसर्गम्।

मृत्यवे मृगयुम्।

अन्तकाय श्वनितम् ॥ १ ॥ ॥ ३ ॥

[[3-4-4-1]]

सन्धये जारम्।

गेहायोपपतिम्।

निर्ऋत्यै परिवित्तम्।

आर्त्यै परिविविदानम्।

अराध्यै दिधिषूपतिम्।

पवित्राय भिषजम्।

प्रज्ञानाय नक्षत्रदर्शम्।

निष्कृत्यै पेशस्कारीम्।

बलायोपदाम्।

वर्णायानूरुधम् ॥ १ ॥ ॥ ४ ॥

[[3-4-5-1]]

नदीभ्यः पौञ्जिष्ठम्।

ऋक्षीकाभ्यो नैषादम्।

पुरुषव्याघ्राय दुर्मदम्।

प्रयुञ्च उन्मत्तम्।

गन्धर्वाप्सराभ्यो व्रात्यम्।

सर्पदेवजनेभ्योऽप्रतिपदम्।

अवेभ्यः कितवम्।

इर्यताया अकितवम्।

पिशाचेभ्यो बिदलकारम्।

यातुधानेभ्यः कण्टककारम् ॥ ५ ॥ ॥ ५ ॥

[[3-4-6-1]]

उध्सादेभ्यः कुञ्जम्।

प्रमुदे वामनम्।
 द्वाभ्यः स्नामम्।
 स्वप्नायान्धम्।
 अधर्माय बधिरम्।
 संज्ञानाय स्मरकारीम्।
 प्रकामोद्यायोपसदम्।
 आशिक्षायै प्रश्ननम्।
 उपशिक्षाया अभिप्रश्ननम्।
 मर्यादायै प्रश्नविवाकम् ॥ ६ ॥ ६ ॥

[[3-4-7-1]]

ऋत्यै स्तेनहृदयम्।
 वैरहत्याय पिशुनम्।
 विविक्त्यै क्षत्तारम्।
 औपद्रष्टाय संग्रहीतारम्।
 बलायानुचरम्।
 भूम्ने परिष्कन्दम्।
 प्रियाय प्रियवादिनम्।
 अरिष्ट्या अश्वसादम्।
 मेधाय वासःपल्पूलीम्।
 प्रकामाय रजयित्रीम् ॥ १ ॥ ७ ॥

[[3-4-8-1]]

भायै दार्वारम्।
 प्रभाया आग्नेन्धम्।
 नाकस्य पृष्ठायाभिषेक्तारम्।
 ब्रध्नस्य विष्टपाय पात्रनिर्णेगम्।
 देवलोकाय पेशितारम्।
 मनुष्यलोकाय प्रकरितारम्।
 सर्वभ्यो लोकेभ्य उपसेक्तारम्।
 अवर्त्यै वधायोपमन्थितारम्।
 सुवर्गाय लोकाय भागदुधम्।
 वर्षिष्ठाय नाकाय परिवेष्टारम् ॥ १ ॥ ८ ॥

[[3-4-9-1]]

अर्मैभ्यो हस्तिपम्।
 जवायांश्वपम्।
 पुष्ट्यै गोपालम्।
 तेजसेऽजपालम्।
 वीर्यायाविपालम्।
 इरायै कीनाशम्।
 कीलालाय सुराकारम्।
 भद्राय गृहपम्।
 श्रेयसे वित्तधम्।
 अध्यक्षायानुक्षत्तारम् ॥ १ ॥ ९ ॥

[[3-4-10-1]]

मन्यवेऽयस्तापम्।
 क्रोधाय निसरम्।
 शोकायाभिसरम्।
 उत्कूलविकूलाभ्यां त्रिस्थिनम्।
 योगाय योक्तारम्।
 क्षेमाय विमोक्तारम्।
 वपुषे मानस्कृतम्।
 शीलायाञ्जनीकारम्।
 निर्ऋत्यै कोशकारीम्।
 यमायासूम् ॥ १ ॥ १० ॥

[[3-4-11-1]]

यम्यै यमसूम्।
 अथर्वभ्योऽवतोकाम्।
 संवत्सराय पर्यारिणीम्।
 परिवत्सरायाविजाताम्।
 इदावत्सरायापस्कद्वरीम्।
 इद्वत्सरायातीत्वरीम्।
 वत्सराय विजर्जराम्।
 संवत्सराय पलिक्रीम्।

वनाय वनपम्।
अन्यतोऽरण्याय दावपम् ॥ १ ॥ ॥ ११ ॥

[[3-4-12-1]]

सरोभ्यो धैवरम्।
वेशन्ताभ्यो दाशम्।
उपस्थावरीभ्यो वैन्दम्।
नङ्गलाभ्यः शौष्कलम्।
पार्याय कैवर्तम्।
अवार्याय मार्गारम्।
तीर्थेभ्य आन्दम्।
विषमेभ्यो मैनालम्।
स्वनेभ्यः पर्णकम्।
गुहाभ्यः किरातम्।
सानुभ्यो जम्भकम्।
पर्वतेभ्यः किंपूरुषम् ॥ १ ॥ ॥ १२ ॥

[[3-4-13-1]]

प्रतिश्रुत्काया ऋतुलम्।
घोषाय भषम्।
अन्ताय बहुवादिनम्।
अनन्ताय मूकम्।
महसे वीणावादम्।
क्रोशाय तूणवध्मम्।
आक्रन्दाय दुन्दुभ्याघातम्।
अवरस्पराय शङ्खध्मम्।
ऋभुभ्योऽजिनसन्धायम्।
साध्येभ्यश्चर्मणम् ॥ १ ॥ ॥ १३ ॥

[[3-4-14-1]]

बीभथसायै पौल्कसम्।
भूत्यै जागरणम्।
अभूत्यै स्वपनम्।

तुलायै वाणिजम्।
वर्णाय हिरण्यकारम्।
विश्वेभ्यो देवेभ्यः सिध्मलम्।
पश्चाद्दोषाय ग्लावम्।
ऋत्यै जनवादिनम्।
व्यूद्धा अपगल्भम्।
संशाराय प्रच्छिदम् ॥ १ ॥ ॥ १४ ॥

[[3-4-15-1]]

हसाय पुञ्चलूमालभते।
वीणावादं गणकं गीताय।
यादसे शाबुल्याम्।
नर्माय भद्रवतीम्।
तूष्णवध्मं ग्रामण्यं पाणिसंघातं नृत्ताय।
मोदायानुक्रोशकम्।
आनन्दाय तलवम् ॥ १ ॥ ॥ १५ ॥

[[3-4-16-1]]

अक्षराजाय कितवम्।
कृताय सभाविनम्।
त्रेताया आदिनवदर्शम्।
द्वापराय बहिःसदम्।
कलये सभास्थाणुम्।
दुष्कृताय चरकाचार्यम्।
अध्वने ब्रह्मचारिणम्।
पिशाचेभ्यः सैलगम्।
पिपासायै गोव्यच्छम्।
निर्ऋत्यै गोघातम्।
क्षुधे गौविकर्तम्।
क्षुत्तृष्णाभ्यां तम्।
यो गां विकृन्तन्तं मांसं भिक्षमाण उपतिष्ठते ॥ १ ॥ ॥
१६ ॥

[[3-4-17-1]]

भूम्यै पीठसर्पिणमालभते।
अग्नयेऽसलम्।
वायवे चाण्डालम्।
अन्तरिक्षाय वंशनर्तिनम्।
दिवे खलतिम्।
सूर्याय हर्यक्षम्।
चन्द्रमसे मिर्मिरम्।
नक्षत्रेभ्यः किलासम्।
अहे शुक्लं पिङ्गलम्।
रात्रियै कृष्णं पिङ्गाक्षम् ॥ १ ॥ ॥ १७ ॥

[[3-4-18-1]]

वाचे पुरुषमालभते।
प्राणमपानं व्यानमुदानं समानं तान्वायवै।
सूर्याय चक्षुरालभते।
मनश्चन्द्रमसे।
दिग्भ्यः श्रोत्रम्।
प्रजापतये पुरुषम् ॥ १ ॥ ॥ १८ ॥

[[3-4-19-1]]

अथैतानरूपेभ्य आलभते।
अतिह्रस्वमतिदीर्घम्।
अतिकृशमत्यसलम्।
अतिशुक्लमतिकृष्णम्।
अतिश्लक्ष्णमतिलोमशम्।
अतिकिरिटमतिदन्तुरम्।
अतिमिर्मिरमतिमेमिषम्।
आशायै जामिम्।
प्रतीक्षायै कुमारीम् ॥ १ ॥ ॥ १९ ॥

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 3, Chapter 5

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[3-5-1-1]]

सत्यं प्रपद्ये।

ऋतं प्रपद्ये।

अमृतं प्रपद्ये।

प्रजापतेः प्रियां तनुवमनार्तां प्रपद्ये।

इदमहं पञ्चदशेन वज्रेण।

द्विषन्तं भ्रातृव्यमवक्रामामि।

यौऽस्मान्द्वेष्टि।

यं च वयं द्विष्मः।

भूर्भुवः सुवः।

हिम् ॥ १ ॥

सत्यं दश ॥ १ ॥

[[3-5-2-1]]

प्र वो वाजा अभिद्यवः।

हविष्मन्तो घृताच्या।

देवाञ्जिगाति सुम्रयुः।

अग्न आयाहि वीतयै।

गृणानो हव्यदातये।

निहोता सत्सि बर्हिषि।

तं त्वा समिद्धिरङ्गिरः।

घृतेन वर्धयामसि।

बृहच्छौचा यविष्ठ्य।

स नः पृथु श्रवाय्यम् ॥ १ ॥

[[3-5-2-2]]

अच्छा देव विवाससि।

बृहदग्ने सुवीर्यम्।

ईडेन्यो नमस्यस्तिरः।

तमांसि दर्शतः।

समग्निरिच्छते वृषा।

वृषो अग्निः समिच्छते।

अश्वो न देववाहनः।

तं हविश्मन्त ईडते।

वृषणं त्वा वयं वृषन्।

वृषाणः समिधीमहि ॥ २ ॥

[[3-5-2-3]]

अग्ने दीद्यतं बृहत्।

अग्निं दूतं वृणीमहे।

होतारं विश्ववेदसम्।

अस्य यज्ञस्य सुक्रतुम्।

समिध्यमानो अध्वरे।

अग्निः पावक ईड्यः।

शोचिष्केशस्तमीमहे।

समिद्धो अग्न आहुत।

देवान्यक्षि स्वध्वर।

त्वं हि हव्यवाडसि।

आजुहोत दुवस्यते।

अग्निं प्रयत्यध्वरे।

वृणीध्वं हव्यवाहनम्।

त्वं वरुण उत मित्रो अग्ने।

त्वां वर्धन्ति मतिभिर्वसिष्ठाः।

त्वे वसु सुषणनानि सन्तु।

यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ३ ॥

श्रवय्यमिधीमह्यसि सप्त च ॥ २ ॥

[[3-5-3-1]]

अग्ने महांसि ब्राह्मण भारत।

असावसौ।

देवेद्धो मन्विद्धः।

ऋषिष्टुतो विप्रानुमदितः।

कविशस्तो ब्रह्मसंशितो घृताहवनः।

प्रणीर्यज्ञानाम्।
रथीरध्वराणाम्।
अतूर्तो होता।
तूर्णिह्व्यवाट्।
आस्पात्रं जुहूर्देवानाम् ॥ १ ॥

[[3-5-3-2]]

चमसो देवपानः।
अरा९ इवाग्ने नेमिर्देवा९स्त्वं परिभूरसि।
आवह देवान्यजमानाय।
अग्निमग्ने आवह।
सोममावह।
अग्निमावह।
प्रजापतिमावह।
अग्नीषोमावावह।
इन्द्राग्नी आवह।
इन्द्रमावह।
महेन्द्रमावह।
देवा९ आज्यपा९ आवह।
अग्नि९ होत्रायावह।
स्वं महिमानमावह।
आ चाग्ने देवान्वह।
सुयजां च यज जातवेदः ॥ २ ॥
देवानामिन्द्रमावह षड् ॥ ३ ॥

[[3-5-4-1]]

अग्निर्होता वेत्वग्निः।
होत्रं वैत्तु प्रावित्रम्।
स्मो वयम्।
साधु ते यजमान देवता।
घृतवतीमध्वर्यो स्त्रुचमास्यस्व।
देवायुर्व विश्वाराम्।
ईडामहै देवा९ ईडेऽन्यान्।
नमस्याम नमस्यान्।

यजाम यज्ञियान् ॥ १ ॥
अग्निर्होता नव ॥ ४ ॥

[[3-5-5-1]]

समिधो अग्ने आज्यस्य वियन्तु।
तनूनपादग्ने आज्यस्य वेतु।
इडो अग्ने आज्यस्य वियन्तु।
बर्हिरग्ने आज्यस्य वेतु।
स्वाहाऽग्निम्।
स्वाहा सोमम्।
स्वाहाऽग्निम्।
स्वाहा प्रजापतिम्।
स्वाहाग्नीषोमौ।
स्वाहेन्द्राग्नी।
स्वाहेन्द्रम्।
स्वाहा महेन्द्रम्।
स्वाहा देवा९ आज्यपान्।
स्वाहाऽग्नि९ होत्राज्जुषाणाः।
अग्ने आज्यस्य वियन्तु ॥ १ ॥
इन्द्राग्नी पञ्च च ॥ ५ ॥

[[3-5-6-1]]

अग्निर्वृत्राणि जङ्घनत।
द्रविणस्युर्विपन्यया।
समिद्धः शुक्र आहुतः।
जुषाणो अग्निराज्यस्य वेतु।
त्व९ सोमासि सत्पतिः।
त्व९ राजोत वृत्रहा।
त्वं भद्रो असिः क्रतुः।
जुषाणः सोम आज्यस्य हविषो वेतु।
अग्निः प्रत्नेन जन्मना।
शुम्भानस्तनुवङ् स्वाम्।
कविर्विप्रेण वावृधे।
जुषाणो अग्निराज्यस्य वेतु।

सोमं गीर्भिष्ट्वा वयम्।
वर्धयामो वचोविदः।
सुमृडीको न आविश।
जुषाणः सोम आज्यस्य हविषो वेतु ॥ १ ॥
स्वा९ षड् ॥ ६ ॥

[[3-5-7-1]]

अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत्।
पतिः पृथिव्या अयम्।
अपा९ रेता९सि जिन्वति।
भुवो यज्ञस्य रजसश्च नेता।
यत्रा नियुद्धिः सचसे शिवाभिः।
दिवि मूर्धानं दधिषे सुवर्षाम्।
जिह्वामग्ने चकृषे हव्यवाहम्।
प्रजापते न त्वदेतान्यन्यः।
विश्वा जातानि परि ता बभूव।
यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु ॥ १ ॥

[[3-5-7-2]]

वयं स्याम पतयो रयीणाम्।
स वैद पुत्रः पितर९ स मातरम्।
स सूनुर्भुवत्स भुवत्पुनर्मघः।
स द्यामौर्णोदन्तरिक्ष९ स सुवः।
स विश्वा भुवो अभवत्स आभवत्।
अग्नीषोमा सवेदसा।
सहृती वनतं गिरः।
सं देवत्रा बभूवथुः।
युवमेतानि दिवि रोचनानि।
अग्निश्च सोम सक्रतू अधत्तम् ॥ २ ॥

[[3-5-7-3]]

युव९ सिन्धू९रभिशास्तेरवद्यात्।
अग्नीषोमावमुञ्चतं गृभीतान्।

इन्द्राग्नी रोचना दिवः।
परि वाजेषु भूषथः।
तद्वाञ्चेति प्रवीर्यम्।
श्रथद्वृत्रमुत् संनोति वाजम्।
इन्द्रायो अग्नी सहुरी सपर्यात्।
इरज्यन्ता वसव्यस्य भूरैः।
सहस्तमा सहसा वाजयन्ता।
एन्द्र सानसि९ रयिम् ॥ ३ ॥

[[3-5-7-4]]

सजित्वान९ सदासहम्।
वर्षिष्ठमूतये भर।
प्रससाहिषे पुरुहूत् शत्रून्।
ज्येष्ठस्ते शुष्म इह रातिरस्तु।
इन्द्राभर दक्षिणेना वसूनि।
पतिः सिन्धूनामसि रेवतीनाम्।
महा९ इन्द्रो य ओजसा।
पर्जन्यो वृष्टिमा९ इव।
स्तोमैर्वत्सस्य वावृधे।
महा९ इन्द्रो नृवदाचर्षणिप्राः ॥ ४ ॥

[[3-5-7-5]]

उत् द्विबर्हा अमिनः सहोभिः।
अस्मद्रियंवावृधे वीर्याय।
उरुः पृथुः सुकृतः कर्तृभिर्भूत्।
पिप्रीहि देवा९ उशतो यविष्ठ।
विद्वा९ ऋतू९ऋतुपते यजेह।
ये दैव्या ऋत्विजस्तेभिरग्ने।
त्व९ होतृणामस्या यजिष्ठः।
अग्निं९ स्विष्टकृतम्।
अयाडग्निग्नेः प्रिया धामानि।
अयाट्सोमस्य प्रिया धामानि ॥ ५ ॥

[[3-5-7-6]]

अयाडुग्नेः प्रिया धामानि।
अयाद्रजापतेः प्रिया धामानि।
अयाडुग्नीषोमयोः प्रिया धामानि।
अयाडिन्द्राग्नियोः प्रिया धामानि।
अयाडिन्द्रस्य प्रिया धामानि।
अयाण्महेन्द्रस्य प्रिया धामानि।
अयाङ्गिवानामाज्यपानां प्रिया धामानि।
यक्षदुग्नेर्होतुः प्रिया धामानि।
यक्षत्स्वं महिमानम्।
आयजतामेज्या इषः।
कृणोतु सो अध्वरा जातवेदाः।
जुषतां हविः।
अग्ने यद्य विशो अध्वरस्य होतः।
पावक शोचे वेष्ट्वं हि यज्वां।
ऋता यजासि महिना वियद्भूः।
हव्या वह यविष्ठया ते अद्य ॥ ६ ॥
अस्त्वधत्तं रयिं चर्षणिप्रास्सोमास्य प्रिया
धामानीषष्पद् ॥ ७ ॥

[[3-5-8-1]]

उपहृतं रथन्तरं सह पृथिव्या।
उप मा रथन्तरं सह पृथिव्या ह्यताम्।
उपहृतं वामदेव्यं सहान्तरिक्षेण।
उप मा वामदेव्यं सहान्तरिक्षेण ह्यताम्।
उपहृतं बृहत्सह दिवा।
उप मा बृहत्सह दिवा ह्यताम्।
उपहृताः सप्त होत्राः।
उप मा सप्तहोत्रां ह्यन्ताम्।
उपहृता धेनुः सहर्षभा।
उप मा धेनुः सहर्षभा ह्यताम् ॥ १ ॥

[[3-5-8-2]]

उपहृतो भक्षः सर्वा।
उप मा भक्षः सर्वा ह्यताम्।
उपहृतां हो।
इडोपहृता।
उपहृतेडा।
उपो अस्मां इडां ह्यताम्।
इडोपहृता।
उपहृतेडा।
मानवी घृतपदी मैत्रावरुणी।
ब्रह्मदेवकृतमुपहृतम् ॥ २ ॥

[[3-5-8-3]]

दैव्या अध्वर्यव उपहृताः।
उपहृता मनुष्याः।
य इमं यज्ञमवान्।
ये यज्ञपतिं वर्धान्।
उपहृते द्यावापृथिवी।
पूर्वजे ऋतावरी।
देवी देवपुत्रे।
उपहृतोऽयं यजमानः।
उत्तरस्यां देवयज्यायामुपहृतः।
भूयसि हविष्करण उपहृतः।
दिव्ये धामन्नुपहृतः।
इदं मे देवा हविर्जुषन्तामिति तस्मिन्नुपहृतः।
विश्वमस्य प्रियमुपहृतम्।
विश्वस्य प्रियस्योपहृतस्योपहृतः ॥ ३ ॥
सहर्षभा ह्यतामुपहृतं हविष्करण उपहृतश्चत्वारि च ॥
८ ॥

[[3-5-9-1]]

देवं बर्हिः।
वसुवनै वसुधेयस्य वेतु।
देवो नराशंसः।
वसुवनै वसुधेयस्य वेतु।

देवो अग्निः स्वष्टकृत।
 सुद्रविणा मन्द्रः कविः।
 सत्यमन्माऽऽयजी होता।
 होतुर्होतुरायजीयान्।
 अग्ने यान्देवानयाट्।
 याः अपिप्रेः।
 ये ते होत्रे अमत्सत।
 ताः संसनुषीः होत्रा देवंगमाम्।
 दिवि देवेषु यज्ञमेरयेमम्।
 स्वष्टकृच्चाग्ने होताऽभुः।
 वसुवने वसुधेरस्य नमोवाके वीहि ॥ १ ॥
 अपिप्रे पञ्च च ॥ ९ ॥

[[3-5-10-1]]

इदं द्यावापृथिवी भद्रमभूत्।
 आर्ध्म सूक्तवाकम्।
 उत नमोवाकम्।
 ऋध्यास्म सूक्तोच्यमग्ने।
 त्वः सूक्तवागसि।
 उपश्रितो दिवः पृथिव्योः।
 ओमन्वती तेऽस्मिन्यज्ञे यजमान द्यावापृथिवी स्ताम्।
 शङ्गये जीरदान्।
 अत्रसू अप्रवेदे।
 उरुगव्यूती अभयं कृतौ ॥ १ ॥

[[3-5-10-2]]

वृष्टिद्यावारीत्यापा।
 शम्भुवौ मयोभुवौ।
 ऊर्जस्पती च पर्यस्वती च।
 सूपचरणा च स्वधिचरणा च।
 तयौराविदि।
 अग्निरिदं हविरजुषत।
 अवीवृधत् महोज्यायोऽकृत।
 सोम इदं हविरजुषत।

अवीवृधत् महोज्यायोऽकृत।
 अग्निरिदं हविरजुषत ॥ २ ॥

[[3-5-10-3]]

अवीवृधत् महोज्यायोऽकृत।
 प्रजापतिरिदं हविरजुषत।
 अवीवृधत् महोज्यायोऽकृत।
 अग्नीषोमाविदं हविरजुषेताम्।
 अवीवृधेतां महोज्यायोऽक्राताम्।
 इन्द्राग्नी इदं हविरजुषेताम्।
 अवीवृधेतां महोज्यायोऽक्राताम्।
 इन्द्र इदं हविरजुषत।
 अवीवृधत् महोज्यायोऽकृत।
 महेन्द्र इदं हविरजुषत ॥ ३ ॥

[[3-5-10-4]]

अवीवृधत् महोज्यायोऽकृत।
 देवा आज्यपा आज्यमजुषन्त।
 अवीवृधन्त महोज्यायोऽकृत।
 अग्निर्होत्रेणेदं हविरजुषत।
 अवीवृधत् महोज्यायोऽकृत।
 अस्यामृधद्धोत्रायां देवंगमायाम्।
 आशास्तेऽयं यजमानोऽसौ।
 आयुराशास्ते।
 सुप्रजास्त्वमाशास्ते।
 सजातवनस्यामाशास्ते ॥ ४ ॥

[[3-5-10-5]]

उत्तरां देवयज्यामाशास्ते।
 भूयो हविष्करणमाशास्ते।
 दिव्यं धामाशास्ते।
 विश्वं प्रियमाशास्ते।
 यदनेन हविषाऽऽशास्ते।

तदश्यात्तदृच्छात्।
 तदस्मै देवा रासन्ताम्।
 तदग्निर्देवो देवेभ्यो वनन्ते।
 वयमग्नेर्मानुषाः।
 इष्टं च वीतं च।
 उभे च नो द्यावापृथिवी अशंसः स्याताम्।
 इह गतिर्वा मस्येदं च।
 नमो देवेभ्यः ॥ ५ ॥
 अभयंकृतावकृताग्निरिदं हविरजुषत महेन्द्र इदं
 हविरजुषत सजातवनस्यामाशास्ते वीतं च त्रीणि च ॥
 १० ॥

[[3-5-11-1]]

तच्छं योरावृणीमहे।
 गातुं यज्ञाय।
 गातुं यज्ञपतये।
 दैवीं स्वस्तिरस्तु नः।
 स्वस्तिर्मानुषेभ्यः।
 ऊर्ध्वं जिगातु भेषजम्।
 शं नो अस्तु द्विपदै।
 शं चतुष्पदे ॥ १ ॥
 तच्छंयोरष्टौ ॥ ११ ॥

[[3-5-12-1]]

आप्यायस्व सं तै।
 इह त्वष्टारमग्रियं तन्नस्तुरीपम्।
 देवानां पत्नीरुशतीरवन्तु नः।
 प्रावन्तु नस्तुजये वाजसातये।
 याः पार्थिवासो या अपामपि व्रते।
 ता नो देवीः सुहवाः शर्म यच्छत।
 उतश्ना वियन्तु देवपत्नीः।
 इन्द्राण्यग्नाय्यश्विनी राट्।
 आ रोदसी वरुणानी शृणोतु।
 वियन्तु देवीर्य ऋतुर्जनीनाम्।।

अग्निर्होता गृहपतिः स राजा।
 विश्वा वेदं जनिमा जातवेदाः।
 देवानामुत यो मर्त्यानाम्।
 यजिष्ठः स प्रयजतामृतावा।
 वयमु त्वा गृहपते जनानाम्।
 अग्ने अकर्म समिधा बृहन्तम्।
 अस्थूरिणो गार्हपत्यानि सन्तु।
 तिग्मेन नस्तेजसा सशिशधि ॥ १ ॥
 जनीनामष्टौ च ॥ १२ ॥

[[3-5-13-1]]

उपहृतं रथन्तरं सह पृथिव्या।
 उप मा रथन्तरं सह पृथिव्या ह्यताम्।
 उपहृतं वामदेव्यं सहान्तरिक्षेण।
 उप मा वामदेव्यं सहान्तरिक्षेण ह्यताम्।
 उपहृतं बृहत्सह दिवा।
 उप मा बृहत्सह दिवा ह्यताम्।
 उपहृताः सप्तहोत्राः।
 उप मा सप्तहोत्रा ह्यन्ताम्।
 उपहृता धेनुः सहर्षभा।
 उप मा धेनुः सहर्षभा ह्यताम् ॥ १ ॥

[[3-5-13-2]]

उपहृतो भक्षः सखा।
 उप मा भक्षः सखा ह्यताम्।
 उपहृताँ हो।
 इडोपहृता।
 उपहृतेडा।
 उपो अस्माँ इडाँ ह्यताम्।
 इडोपहृता।
 उपहृतेडा।
 मानवी घृतपदी मैत्रावरुणी।
 ब्रह्म देवकृतमुपहृतम् ॥ २ ॥

[[3-5-13-3]]

दैव्या अर्ध्वर्यव उपहृताः।

उपहृता मनुष्याः।

य इमं यज्ञमवान्।

ये यज्ञपत्नीं वर्धन्।

उपहृते द्यावापृथिवी।

पूर्वजे ऋतावरी।

देवी देवपुत्रे।

उपहृतेयं यजमाना।

इन्द्राणीवाविधवा।

अदितिरिव सुपुत्रा।

उत्तरस्यां देवयज्यायामुपहृता।

भूयसि हविष्करणे उपहृता।

दिव्ये धामन्नुपहृता।

इदं मे देवा हविर्जुषन्तामिति तस्मिन्नुपहृता।

विश्वमस्याः प्रियमुपहृतम्।

विश्वस्य प्रियस्योपहृतस्योपहृता ॥ ३ ॥

सहर्षभा ह्यतामुपहृतं सुपुत्रा षड् ॥ १३ ॥

सत्यं प्रवोऽग्ने महानग्निर्होता

समिधोऽग्निर्वृत्राण्यग्निर्मूर्धोपहृतं देवं बर्हिरिदं द्यावापृथिवी

तच्छंयोरा प्यायस्वोपहृतं त्रयोदश ॥ १३ ॥

सत्यं वयं स्याम वृष्टिद्यावा त्रिंशत् ॥ ३० ॥

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 3, Chapter 6

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[3-6-1-1]]

अ॒ञ्जन्ति॒ त्वाम॑ध्व॒रे दे॒व्यन्तः॑ ।
वन॑स्पते॒ मधु॑ना॒ दैव्ये॑न ।
यदूर्ध्व॑स्ति॒ष्ठाद्भवि॑णे॒ह ध॑त्तात् ।
यद्वा॒ क्षयो॑ मा॒तुर॑स्या॒ उप॑स्थै ।
उच्छ्र॑यस्व वनस्पते ।
वर्ष॑मन्पृथिव्या॒ अधि॑ ।
सुमि॑ती मी॒यमा॑नः ।
वर्चो॑धा॒ यज्ञ॑वा॒हसे॑ ।
समि॑द्धस्य॒ श्रय॑माणः॒ पुर॑स्तात् ।
ब्रह्म॑ वन्वानो॒ अजर॑ सु॒वीर॑म् ॥ १ ॥

[[3-6-1-2]]

आ॒रे अ॒स्मद॑मतिं॒ बाध॑मानः ।
उच्छ्र॑यस्व मह॒ते सौ॑भगाय ।
ऊ॒र्ध्व ऊ॒षुण॑ ऊ॒तयै॑ ।
ति॒ष्ठा दे॒वो न॑ संवि॒ता ।
ऊ॒र्ध्वो वा॑जस्य॒ सनि॑ता॒ यद॑ञ्जिभिः ।
वा॒घद्भिर्वि॑ह्या॒महे॑ ।
ऊ॒र्ध्वो नः॑ पा॒ह्यः ह॑सो॒ नि के॑तुना ।
विश्व॑स॒ सम॑त्त्रिणं॒ दह॑ ।
कृ॒धी न॑ ऊ॒र्ध्वाञ्च॒ रथा॑य जी॒वसे॑ ।
वि॒दा दे॒वेषु॑ नो॒ दुवः॑ ॥ २ ॥

[[3-6-1-3]]

जा॒तो जा॑यते सुदि॒नत्वे॑ अ॒ह्नाम् ।
स म॑र्य आ वि॒दथे॑ वर्ध॒मानः॑ ।
पुन॑न्ति॒ धीरा॑ अ॒पसो॑ मनी॒षा ।
दे॒वया॑ विप्र॒ उदि॑यति॒ वाच॑म् ।

युवा॑ सु॒वासाः॒ परि॑वीत॒ आगा॑त् ।
स उ॒ श्रेया॑न्भवति॒ जाय॑मानः ।
तं धी॑रासः क॒वय॑ उन्नयन्ति ।
स्वा॒धियो॒ मनसा॑ दे॒व्यन्तः॑ ।
पृथु॑पाजा॒ अम॑र्त्यः ।
घृ॒तनि॑र्णि॒क्स्वाहु॑तः ॥ ३ ॥

[[3-6-1-4]]

अ॒ग्नि॒र्यज्ञ॑स्य॒ हव्य॑वाट् ।
तस्य॑ स॒बाधो॑ यत॒स्रुचः॑ ।
इ॒त्था धि॒या य॒ज्ञव॑न्तः ।
आच॑क्रुर॒ग्नि॒मूत॑यै ।
त्वं वरु॑ण उ॒त मि॒त्रो अ॒ग्ने ।
त्वां वर्ध॑न्ति म॒तिभि॑र्वसि॒ष्ठाः ।
त्वे वसु॑ सुषु॒णनानि॑ सन्तु ।
यूयं॑ पा॒त स्व॒स्तिभिः॑ सदा॒ नः ॥ ४ ॥
सु॒वीरं॑ दुवः॒ स्वाहु॑तो॒ आष्टौ॑ च ॥ १ ॥

[[3-6-2-1]]

होता॑ यक्षद॒ग्निः स॒मिधा॑ सुषु॒मिधा॒ समि॑द्धं॒ नामा॑ पृथि॒व्याः
संग॑थे वा॒मस्य॑ ।
वर्ष्म॑न्दि॒व इ॒डस्प॑दे वे॒त्वाज्य॑स्य॒ होत॑र्यज ।
होता॑ यक्षत्त॒नून॑पा॒तम॑दि॒तेर्गर्भं॑ भुव॒नस्य॑ गो॒पाम् ।
मध्वा॑ऽद्य दे॒वो दे॒वेभ्यो॑ दे॒व्याना॑न्प॒थो अन॑क्तु वे॒त्वाज्य॑स्य॒
होत॑र्यज ।
होता॑ यक्षन्नरा॒शसं॑ नृ॒शस्त्रं॑ नृ॒ः प्र॑णे॒त्रम् ।
गोभि॑र्वपा॒वान्त॑स्याद्वि॒रैः श॑क्तीवा॒न्नथैः॑ प्रथ॒मया॑वा
हि॒रण्यैश्च॑न्द्नी
वे॒त्वाज्य॑स्य॒ होत॑र्यज ।
होता॑ यक्षद॒ग्निमि॑ड ई॒डितो॑ दे॒वो दे॒वाः आ॑वक्ष॒दूतो॑
ह॒व्यवा॑डमूरः ।
उपे॑मं॒ यज्ञ॑मुपे॒मां दे॒वो दे॒वह॑तिमवतु वे॒त्वाज्य॑स्य॒ होत॑र्यज ।
होता॑ यक्षद्वि॒र्हिः सु॑ष्टरी॒मोर्ण॑म्रदा॒ अ॒स्मिन्य॑ज्ञे वि॒ च प्र॑ च
प्रथ॑तास्य॒ स्वास॑स्थं दे॒वेभ्यः॑ ।

एमेनदद्य वसवो रुद्रा आदित्याः संदन्तु प्रियमिन्द्रस्यास्तु
वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥ १ ॥

[[3-6-2-2]]

होता यक्षदुरं ऋष्याः
कवप्योऽकौषधावनीरुदाताभिर्जिहतां वि पक्षोभिः
श्रयन्ताम्।
सुप्रायणा अस्मिन्यज्ञे विश्रयन्तामृतावृधौ वियन्त्वाज्यस्य
होतर्यज।
होता यक्षदुषासानक्ता बृहती सुपेशसा नृःःपतिभ्यो
योनिं कृण्वाने।
सङ्स्मर्यमाने इन्द्रेण देवैरेदं बर्हिः सीदतां वीतामाज्यस्य
होतर्यज।
होता यक्षद्वैव्या होतारा मन्द्रा पोतारा कवी प्रचेतसा।
स्विष्टमद्यान्यः करदिषा स्वभिगूर्तमन्य ऊर्जा सतवसेमं
यज्ञं दिवि देवेषु धत्तां वीतामाज्यस्य होतर्यज।
होता यक्षत्तिस्त्रो देवीरपसामपस्तमा
अच्छिद्रमद्येदमपस्तन्वताम्।
देवेभ्यो देवीर्देवमपो वियन्त्वाज्यस्य होतर्यज।
होता यक्षत्त्वष्टारमचिष्टुमपाकं रेतोधां विश्रवसं
यशोधाम्।
पुरुरूपमकामकर्शनं सुपोषः पोषैः स्यात्सुवीरो
वीरैर्वेत्वाज्यस्य होतर्यज।
होता यक्षद्वनस्पतिमुपावस्रक्षद्वियो जोष्टारं शशमन्नरः।
स्वदात्स्वधितिर्रुतुथाऽद्य देवो देवेभ्यो
हव्याऽवाङ्मेत्वाज्यस्य होतर्यज।
होता यक्षदग्निं स्वाहाऽऽज्यस्य स्वाहा मेदसः स्वाहा
स्तोकानां स्वाहा स्वाहाकृतीनां स्वाहा हव्यसूक्तीनाम्।
स्वाहा देवां आज्यपान्त्स्वाहाऽग्निं होत्राज्जुषाणा अग्ने
अज्यस्य वियन्तु होतर्यज ॥ २ ॥
प्रियमिन्द्रस्यास्तु वेत्वाज्यस्य होतर्यज सुवीरो
वीरैर्वेत्वाज्यस्य होतर्यज चत्वारि च ॥ २ ॥
अग्निं तनूनपातं नराशंसमग्निमिड ईडितो बर्हिर्दुरं
उषासानक्ता दैव्या तिस्रस्त्वष्टारं वनस्पतिमग्निम्। पञ्च

वेत्वेकौ वियन्तु द्विर्वीतामेकौ वियन्तु द्विर्वेत्वेकौ वियन्तु
होतर्यज ॥

[[3-6-3-1]]

समिद्धो अद्य मनुषो दुरोणे।
देवो देवान्यजसि जातवेदः।
आ च वह मित्रमहश्चिकित्वान्।
त्वं दूतः कविरसि प्रचेताः।
तनूनपात्पथ ऋतस्य यानान्।
मध्वा समञ्जन्त्स्वदया सुजिह्वा।
मन्मानि धीभिरुत यज्ञमृन्धन्।
देवत्रा च कृणुह्यध्वरं नः।
नराशंसस्य महिमानमेषाम्।
उपस्तोषाम यजतस्य यज्ञैः ॥ १ ॥

[[3-6-3-2]]

ते सुक्रतवः शुचयो धियंधाः।
स्वदन्तु देवा उभयानि हव्या।
आजुह्वान ईड्यो वन्द्यश्च।
आयाह्यग्ने वसुभिः सजोषाः।
त्वं देवानामसि यह होता।
स एनान्यक्षीषितो यजीयान्।
प्राचीनं बर्हिः प्रदिशा पृथिव्याः।
वस्तोरस्या वृज्यते अग्रे अहाम्।
व्युप्रथते वितरं वरीयः।
देवेभ्यो अदितये स्योनम् ॥ २ ॥

[[3-6-3-3]]

व्यचस्वतीरुर्विया विश्रयन्ताम्।
पतिभ्यो न जनयः शुम्भमानाः।
देवीर्द्वारो बृहतीर्विश्वमिन्वाः।
देवेभ्यो भवथ सुप्रायणाः।
आ सुष्वयन्ती यजते उपाके।

उषासानक्ता सदतां नि योनौ।
दिव्ये योषणे बृहती सुरुक्मे।
अधि श्रियं शुक्रपिशं दधाने।
दैव्या होतारा प्रथमा सुवाचा।
मिमाना यज्ञं मनुषो यजध्वै ॥ ३ ॥

[[3-6-3-4]]

प्रचोदयन्ता विदथेषु कारू।
प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशा दिशन्ता।
आ नो यज्ञं भारती तूयमेतु।
इडा मनुष्वदिह चेतयन्ती।
तिस्रो देवीर्बर्हिरेदः स्योनम्।
सरस्वतीः स्वपंसः सदन्तु।
य इमे द्यावापृथिवी जनित्री।
रूपैरपिंशद्भुवनानि विश्वा।
तमद्य हौतरिषितो यजीयान्।
देवं त्वष्टारमिह यक्षि विद्वान् ॥ ४ ॥

[[3-6-3-5]]

उपावसृजत्मन्यां समञ्जन्।
देवानां पाथ ऋतुथा हवींषि।
वनस्पतिः शमिता देवो अग्निः।
स्वदन्तु हव्यं मधुना घृतेन।
सद्योजातो व्यमिमीत यज्ञम्।
अग्निर्देवानामभवत्पुरोगाः।
अस्य होतुः प्रदिश्यृतस्य वाचि।
स्वाहाकृतं हविरदन्तु देवाः ॥ ५ ॥
यज्ञैः स्योनं यजध्वै विद्वानष्टौ च ॥ ३ ॥

[[3-6-4-1]]

अग्निर्होता नो अध्वरे।
वाजी सन्परिणीयते।
देवो देवेषु यज्ञियः।

परि त्रिविष्ट्रध्वरम्।
यात्यग्नी रथीरिव।
आ देवेषु प्रयो दधत्।
परि वाजपतिः कविः।
अग्निर्हव्यान्यक्रमीत्।
दधद्रत्नानि दाशुषै ॥ १ ॥
अग्निर्होता नो नव ॥ ४ ॥

[[3-6-5-1]]

अजैदग्निः।
असनद्वाजं नि।
देवो देवेभ्यो हव्याऽवाट्।
प्राञ्जोभिर्हिन्वानः।
धेनाभिः कल्पमानः।
यज्ञस्यायुः प्रतिरन्।
उपप्रेष्य होतः।
हव्या देवेभ्यः ॥ १ ॥
अजैदष्टौ ॥ ५ ॥

[[3-6-6-1]]

दैव्याः शमितार उत मनुष्या आरभध्वम्।
उपनयत मेध्या दुरः।
आशासाना मेधपतिभ्यां मेधम्।
प्रास्मा अग्निं भरत।
स्तृणीत बर्हिः।
अन्वेनं माता मन्यताम्।
अनु पिता।
अनु भ्राता सगर्भ्यः।
अनु सखा सयूध्यः।
उदीचीनां अस्य पदो निर्धत्तात् ॥ १ ॥

[[3-6-6-2]]

सूर्यं चक्षुर्गमयतात्।

वार्तं प्राणमन्ववसृजतात्।
 दिशः श्रोत्रम्।
 अन्तरिक्षमसुम्।
 पृथिवीश् शरीरम्।
 एकधाऽस्य त्वचमाच्छ्रयतात्।
 पुरा नाभ्यां अपिशसौ वपामुत्खिन्दतात्।
 अन्तरेवोष्माणं वारयतात्।
 श्येनमस्य वक्षः कृणुतात्।
 प्रशसां बाहू ॥ २ ॥

[[3-6-6-3]]

शला दोषणी।
 कश्यपेवाऽसां।
 अच्छिद्रे श्रोणी।
 कवषोरू स्त्रेकपर्णाऽष्ठीवन्तां।
 षड्विंशतिरस्य वङ्कयः।
 ता अनुष्ठयोच्यावयतात्।
 गात्रं गात्रमस्यानूनं कृणुतात्।
 ऊवध्यगोहं पार्थिवं खनतात्।
 अस्त्रा रक्षः सऽसृजतात्।
 वनिष्ठमस्य मा राविष्ट ॥ ३ ॥

[[3-6-6-4]]

उरूकं मन्यमानाः।
 नेद्वस्तोके तनये।
 रविता रवच्छमितारः।
 अध्रिगो शमीध्वम्।
 सुशमिं शमीध्वम्।
 शमीध्वमध्रिगो।
 अध्रिगुश्वापापश्च।
 उभौ देवानां शमितारौ।
 ताविमं पशुं श्रपयतां प्रविद्धाऽसौ।
 यथा यथाऽस्य श्रपणं तथा तथा ॥ ४ ॥
 धत्ताद्वाहू मा राविष्ट तथातथा ॥ ६ ॥

[[3-6-7-1]]

जुषस्व सप्रथस्तमम्।
 वचो देवप्सरस्तमम्।
 हव्या जुह्वान आसनि।
 इमं नो यज्ञममृतैषु धेहि।
 इमा हव्या जातवेदो जुषस्व।
 स्तोकानामग्ने मेदसो घृतस्य।
 होतः प्राशान प्रथमो निषद्य।
 घृतवन्तः पावक ते।
 स्तोकाः श्रौतन्ति मेदसः।
 स्वधर्मं देववीतये ॥ १ ॥

[[3-6-7-2]]

श्रेष्ठं नो धेहि वार्यम्।
 तुभ्यं स्तोका घृतश्चुतः।
 अग्ने विप्राय सन्त्य।
 ऋषिः श्रेष्ठः समिध्यसे।
 यज्ञस्य प्राविता भव।
 तुभ्यं श्रौतन्त्यध्रिगो शचीवः।
 स्तोकासौ अग्ने मेदसो घृतस्य।
 कविशस्तो बृहता भानुनाऽऽगाः।
 हव्या जुषस्व मेधिर।
 ओजिष्ठं ते मध्यतो मेद उद्धृतम्।
 प्र ते वयं ददामहे।
 श्रौतन्ति ते वसो स्तोका अधित्वचि।
 प्रति तान्देवशो विहि ॥ २ ॥
 देववीतय उद्धृतं त्रीणि च ॥ ७ ॥

[[3-6-8-1]]

आ वृत्रहणा वृत्रहभिः शुष्मैः।
 इन्द्रं यातं नमोभिरग्ने अर्वाक्।
 युवश् राधोभिरकवेभिरिन्द्र।

अग्ने॑ अ॒स्मे भ॑वतमु॒त्तमे॑भिः ।
 होता॑ यक्षदिन्द्रा॒ग्नी ।
 छाग॑स्य व॒पाया॒ मेद॑सः ।
 जुषेता॑ ह॒विः ।
 होत॑र्यज ।
 वि॑ ह्यख्यन्मनसा॒ वस्य॑ इच्छन् ।
 इन्द्रा॑ग्नी ज्ञास॒ उत॒ वा सजा॑तान् ॥ १ ॥

[[3-6-8-2]]

नान्या॑ युवत्प्रमतिरस्ति॒ मह्य॑म् ।
 स वा॑ धियं॒ वाज॑यन्ती॒मतक्ष॑म् ।
 होता॑ यक्षदिन्द्रा॒ग्नी ।
 पुरो॑डाशस्य जुषेता॑ ह॒विः ।
 होत॑र्यज ।
 त्वामी॑डते अजिरं॒ दूत्या॑य ।
 ह॒विष्म॑न्तः स॒दमि॑न्मानु॒षासः॑ ।
 यस्य॑ दे॒वैरा॑सदो॒ बर्हि॑रग्ने ।
 अहा॑न्यस्मै सु॒दिना॑ भवन्तु ।
 होता॑ यक्षद॒ग्निम् ।
 पुरो॑डाशस्य जुषेता॑ ह॒विः ।
 होत॑र्यज ॥ २ ॥
 सजा॑तान॒ग्निं द्वे च॑ ॥ ८ ॥

[[3-6-9-1]]

गी॑र्भिर्वि॒प्रः प्र॑मतिमिच्छ॒मानः॑ ।
 ईदृ॑ र॒यिं य॒शसं॑ पूर्॒वभाज॑म् ।
 इन्द्रा॑ग्नी वृत्रहणा सुवज्रा ।
 प्र णो॑ नव्ये॒भिस्तिर॑तं दे॒ष्णैः ।
 मा च्छे॑न्न र॒श्मीर॑रिति॒ नाध॑मानाः ।
 पित॑रुणां॒ शक्ती॑रनुयच्छ॒मानाः॑ ।
 इन्द्रा॑ग्निभ्यां॒ कं वृष॑णो म॒दन्ति॑ ।
 ता ह्य॑द्री॒ धिष॑णाया॒ उप॑स्थे ।
 अ॒ग्निं सु॑दी॒तिं सु॑दृशं॒ गृण॑न्तः ।
 नम॑स्याम॒स्त्वेड्यं॑ जा॒तवे॑दः ।

त्वां दू॒तम॑र॒तिं ह॑व्यवाह॑म् ।
 दे॒वा अ॑कृण्वन्नमृतस्य॒ नाभि॑म् ॥ १ ॥
 जा॒तवे॑दो द्वे च॑ ॥ ९ ॥

[[3-6-10-1]]

त्वञ्छ॑ ह्यग्ने॒ प्रथ॑मो म॒नोता॑ ।
 अ॒स्या धि॑यो अ॒भवो॑ द॒स्म होता॑ ।
 त्वञ्छ॑ सीं वृषन्नकृ॒णोर्दु॑ष्टरी॒तु ।
 सहो॑ विश्वस्मै॒ सह॑से॒ सह॑ध्यै ।
 अधा॑ होता॒ न्यसी॑दो॒ यजी॑यान् ।
 इ॒डस्प॑द इ॒षय॑न्नीड्यः॒ सन् ।
 तं त्वा॒ नरः॑ प्रथ॒मं दे॑व॒यन्तः॑ ।
 महो॑ रा॒ये चि॑तयन्तो॒ अनु॑गमन् ।
 वृ॒तेव॑ यन्तं॒ बहु॑भिर्वस॒व्यैः ।
 त्वे र॒यिं जा॑गृवा॒सो अनु॑गमन् ॥ १ ॥

[[3-6-10-2]]

रु॒शन्त॑म॒ग्निं दर्श॑तं बृहन्त॑म् ।
 व॒पाव॑न्तं वि॒श्वहा॑ दी॒दिवा॑स॒म् ।
 प॒दं दे॒वस्य॑ नमसा॒ विय॑न्तः ।
 श्र॒वस्य॑वः श्र॒व आ॑पन्नमृ॒क्तम् ।
 नामा॑नि चिद्दधिरे॒ यज्ञि॑यानि ।
 भ॒द्राया॑ ते रणयन्त॒ संदृ॑ष्टौ ।
 त्वां वर्ध॑न्ति क्षि॒तयः॑ पृथि॒व्याम् ।
 त्वञ्छ॑ रा॒य उ॒भया॑सो॒ जना॑नाम् ।
 त्वं त्रा॑ता त॒रणे॑ चेत्यो॒ भूः ।
 पि॒ता मा॒ता स॒दमि॑न्मानु॒षाणाम्॑ ॥ २ ॥

[[3-6-10-3]]

स पर्ये॑ण्यः स प्रि॒यो वि॒श्वग्निः॑ ।
 होता॑ म॒न्द्रो नि॑षसादा॒ यजी॑यान् ।
 तं त्वा॒ वयं॑ द॒म आ॑ दी॒दिवा॑स॒म् ।
 उप॑ञ्जु॒ बाधो॑ नमसा॒ सदे॑म ।

तं त्वा वयं सुधियो नव्यमग्ने।
सुम्नायव ईमहे देवयन्तः।
त्वं विशो अनयो दीद्यानः।
दिवो अग्ने बृहता रोचनेन।
विशां कविं विशपतिं शश्वतीनाम्।
नितोशनं वृषभं चर्षणीनाम् ॥ ३ ॥

[[3-6-10-4]]

प्रेतीषणिमिषयन्तं पावकम्।
राजन्तमग्निं यजतं रयीणाम्।
सो अग्ने ईजे शशमे च मर्तः।
यस्त आनट् समिधा हव्यदातिम्।
य आहुतिं परिवेदा नमोभिः।
विश्वेत्स वामा दधते त्वोतः।
अस्मा उं ते महि महे विधेम।
नमोभिरग्ने समिधोत हव्यैः।
वेदीं सूनो सहसो गीर्भिरुव्यैः।
आ ते भद्रायां सुमतौ यतेम ॥ ४ ॥

[[3-6-10-5]]

आ यस्ततन्थ रोदसी वि भासा।
श्रवोभिश्च श्रवस्यस्तरुत्रः।
बृहद्भिर्वाजैः स्थविरैभिरस्मे।
रेवद्भिरग्ने वितरं विभाहि।
नृवद्वसो सदमिद्धै ह्यस्मे।
भूरि तोकाय तनयाय पश्वः।
पूर्वीरिषो बृहतीरारे अघाः।
अस्मे भद्रा सौश्रवसानि सन्तु।
पुरूण्यग्ने पुरुधा त्वाया।
वसूनि राजन्वसुताते अश्याम्।
पुरूणि हि त्वे पुरुवार सन्ति।
अग्ने वसु विधते राजनि त्वे ॥ ५ ॥
जागृवांसो अनुगमन्मानुषाणां चर्षणीनां यतेमाश्यां द्वे
च ॥ १० ॥

[[3-6-11-1]]

आभरतं शिक्षतं वज्रबाहू।
अस्मां इन्द्राग्नी अवतं शचीभिः।
इमे नु ते रश्मयः सूर्यस्य।
येभिः सपित्वं पितरो न आयन्।
होता यक्षदिन्द्राग्नी।
छागस्य हविष आत्तामद्य।
मध्यतो मेद् उद्धृतम्।
पुरा द्वेषोभ्यः।
पुरा पौरुषेय्या गृभः।
घस्तान्नून् ॥ १ ॥

[[3-6-11-2]]

घासे अज्राणां यवसप्रथमानाम्।
सुमत्क्षराणां शतरुद्रियाणाम्।
अग्निष्वात्तानां पीवोपवसवानाम्।
पार्श्वतः श्रोणितः शितामत उत्सादतः।
अङ्गादङ्गादवत्तानाम्।
करत एवेन्द्राग्नी।
जुषेतां हविः।
होतर्यजं।
देवेभ्यो वनस्पते हवींषि।
हिरण्यपर्णं प्रदिवस्ते अर्थम् ॥ २ ॥

[[3-6-11-3]]

प्रदक्षिणिद्रशनया नियूय।
ऋतस्य वक्षि पथिभी रजिष्ठैः।
होता यक्षद्वनस्पतिमभि हि।
पिष्टतमया रभिष्ठया रशनयाऽऽर्धित।
यत्रैन्द्राग्नियोश्छागस्य हविषः प्रिया धामानि।
यत्र वनस्पतैः प्रिया पाथांसि।
यत्र देवानामाज्यपानां प्रिया धामानि।

यत्राग्नेर्होतुः प्रिया धामानि।
तत्रैतं प्रस्तुत्यैवोपस्तुत्यैवोपावस्रक्षत्।
रभीयाः समिव कृत्वी ॥ ३ ॥

[[3-6-11-4]]

करदेवं देवो वनस्पतिः।
जुषताः हविः।
होतर्यज।
पिप्रीहि देवाः उशतो यविष्ठ।
विद्वाः ऋतूँर् ऋतुपते यजेह।
ये दैव्याः ऋत्विजस्तेभिरग्ने।
त्वः होतृणामस्यायजिष्ठः।
होता यक्षदग्निं स्विष्टकृतम्।
अयाङ्गिरिन्द्राग्नियोश्छागस्य हविषः प्रिया धामानि।
अयाङ्गनस्पतैः प्रिया पाथाःसि।
अयाङ्गवानामाज्यपानां प्रिया धामानि।
यक्षदग्नेर्होतुः प्रिया धामानि।
यक्षत्स्वं महिमानम्।
आयजतामेज्या इषः।
कृणोतु सो अध्वरा जातवेदाः।
जुषताः हविः।
होतर्यज ॥ ४ ॥
नूनमर्थं कृत्वी पाथाःसि सप्त च ॥ ११ ॥

[[3-6-12-1]]

उपोह यद्विदथं वाजिनो गूः।
गीर्भिर्विप्राः प्रमतिमिच्छमानाः।
अर्वन्तो न काष्ठां नक्षमाणाः।
इन्द्राग्नी जोहुवतो नरस्ते।
वनस्पते रशनयाऽभिधाय।
पिष्टतमया वयुनानि विद्वान्।
वह देवत्रा दिधिषो हवीःषि।
प्र च दातारममृतेषु वोचः।
अग्निं स्विष्टकृतम्।

अयाङ्गिरिन्द्राग्नियोश्छागस्य हविषः प्रिया धामानि ॥
१ ॥

[[3-6-12-2]]

अयाङ्गनस्पतैः प्रिया पाथाःसि।
अयाङ्गवानामाज्यपानां प्रिया धामानि।
यक्षदग्नेर्होतुः प्रिया धामानि।
यक्षत्स्वं महिमानम्।
आयजतामेज्या इषः।
कृणोतु सो अध्वरा जातवेदाः।
जुषताः हविः।
अग्ने यद्य विशो अध्वरस्य होतः।
पावक शोचे वेष्ट्वं हि यज्वा।
ऋता यजासि महिना वि यद्भूः।
हव्या वह यविष्ठ या ते अद्य ॥ २ ॥
धामानि भूरेकं च ॥ १२ ॥

[[3-6-13-1]]

देवं बर्हिः सुदेवं देवैः स्यात्सुवीरं वीरैर्वस्तोर्वृज्येताक्तोः
प्रभ्रियेतात्यन्यात्राया बर्हिष्मतो मदेम वसुवने वसुधेयस्य
वेतु यज।
देवीद्वारैः संघाते विद्वीर्यामञ्छिथिरा ध्रुवा देवहृतौ वत्स
ईमेनास्तरुण आमिमीयात्कुमारो वा नवजातो मैना अर्वा
रेणुककाटः पृणग्वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज।
देवी उषासानक्ताऽद्यास्मिन्यज्ञे प्रयत्यहेतामपि नूनं
दैवीर्विशः प्रायासिष्टाः सुप्रीते सुधिते वसुवने वसुधेयस्य
वीतां यज।
देवी जोष्टी वसुधिते ययोरन्याऽद्या द्वेषाःसि युयवदाऽन्या
वक्षद्वसु वार्याणि यजमानाय वसुवने वसुधेयस्य वीतां
यज।
देवी ऊर्जाहुती इषमूर्जमन्या वक्षत्सग्धिः सपीतिमन्या
नवेन पूर्वं दयमानाः स्याम पुराणेन नवं तामूर्जमूर्जाहुती
ऊर्जयमाने अघातां वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज।
देवा दैव्याहोतारा नेष्टारा पोतारा हताघशःसावाभरद्वसू

वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज।

देवीस्तिस्त्रस्त्रिस्त्रो देवीरिडा सरस्वती भारती घां
भारत्यादित्यैरस्पृक्षत्सरस्वतीमं रुद्रैर्यज्ञमावीद्वैवेडया
वसुमत्या सधमादं मदेम वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु
यज।

देवो नराशंसस्त्रिशीर्षा षडक्षः शतमिदेनं शितिपृष्ठा
आदधति सहस्रमीं प्रवहन्ति मित्रावरुणेदस्य होत्रमहंतो
बृहस्पतिः स्तोत्रमश्विनाऽऽध्वर्यवं वसुवने वसुधेयस्य वेतु
यज।

देवो वनस्पतिर्वर्षप्रावा

घृतनिर्णिग्धामग्नेणास्पृक्षदाऽन्तरिक्षं मध्येनाप्राः
पृथिवीमुपरेणाद्दहीद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज।

देवं बर्हिर्वारितीनां निधे घासि प्रच्युतीनामप्रच्युतं
निकामधरणं पुरुस्पार्हं यशस्वदेना बर्हिषाऽन्या
बर्हिष्यभिष्याम वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज।

देवो अग्निः स्विष्टकृत्सुद्रविणा मन्द्रः कविः

सत्यमन्माऽऽयजी होता होतुर्होतुरायजीयानग्ने
यान्देवानयाड्यां अपिप्रेर्ये तै होत्रे अमत्सत तां
संसनुषीं होत्रां देवंगमां दिवि देवेषु यज्ञमेरयेमं
स्विष्टकृच्चाग्ने होताऽभूर्वसुवने वसुधेयस्य नमोवाके वीहि
यज ॥ १ ॥

यजैकं च ॥ १३ ॥

[[3-6-14-1]]

देवं बर्हिः।

वसुवने वसुधेयस्य वेतु।

देवीद्वारः।

वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु।

देवी उषासानक्ता।

वसुवने वसुधेयस्य वीताम्।

देवी जोष्टी।

वसुवने वसुधेयस्य वीताम्।

देवी ऊर्जाहुती।

वसुवने वसुधेयस्य वीताम् ॥ १ ॥

[[3-6-14-2]]

देवा दैव्या होतारा।

वसुवने वसुधेयस्य वीताम्।

देवीस्तिस्त्रस्त्रिस्त्रो देवीः।

वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु।

देवो नराशंसः।

वसुवने वसुधेयस्य वेतु।

देवो वनस्पतिः।

वसुवने वसुधेयस्य वेतु।

देवं बर्हिर्वारितीनाम्।

वसुवने वसुधेयस्य वेतु ॥ २ ॥

[[3-6-14-3]]

देवो अग्निः स्विष्टकृत्।

सुद्रविणा मन्द्रः कविः।

सत्यमन्माऽऽयजी होता।

होतुर्होतुरायजीयान्।

अग्नेयान्देवानयाट्।

यां अपिप्रेः।

ये तै होत्रे अमत्सत।

तां संसनुषीं होत्रां देवंगमाम्।

दिवि देवेषु यज्ञमेरयेमम्।

स्विष्टकृच्चाग्ने होताऽभुः।

वसुवने वसुधेयस्य नमोवाके वीहि ॥ ३ ॥

वीतां वेत्वभूरेकं च ॥ १४ ॥

[[3-6-15-1]]

अग्निमद्य होतारमवृणीतायं यजमानः पचन्पक्तीः

पचन्पुरोडाशं बध्नन्निन्द्राग्निभ्यां छागं सूपस्था अद्य देवो

वनस्पतिरभवदिन्द्राग्निभ्यां छागेनाघस्तां तं मेदस्तः प्रति

पचताऽग्रभीष्टामवीवृधेतां पुरोडाशेन त्वामद्यर्ष

आर्षेयर्षीणां नपादवृणीतायं यजमानो बहुभ्य आ

संगतेभ्य एष मे देवेषु वसु वार्यायक्ष्यत इति ता या देवा
देवदानान्यदुस्तान्यस्मा आ च शास्वा च गुरस्वेषितश्च
होतरसि भद्रवाच्याय प्रेषितो मानुषः सूक्तवाकाय सूक्ता
ब्रूहि ॥ १ ॥

अग्निमचैकम् ॥ १५ ॥

अञ्जन्ति होता यक्षत्समिद्धो अद्याग्निरजैद्व्या
जुषस्वावृत्रहणा गीर्भिस्त्वङ् ह्याभरतमुपोह यद्देवं बर्हिः
सुदेवं देवं बर्हिरअग्निमद्य पञ्चदश ॥ १५ ॥

अञ्जन्त्युपावसृजन्नान्या युवत्करदेवमष्टात्रिंशत् ॥ ३८ ॥

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 3, Chapter 7

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[3-7-1-1]]

सर्वान्वा एषोऽग्नौ कामान्प्रवेशयति ।
योऽग्नीनन्वाधाय व्रतमुपैति ।
स यदनिष्ठा प्रयायात् ।
अकामप्रीता एनं कामा नानुप्रयायुः ।
अतेजा अवीर्यः स्यात् ।
स जुहुयात् ।
तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम् ।
विश्वाः सुक्षितयः पृथक् ।
अग्ने कामाय येमिर इति ।
कामानेवास्मिन्दधाति ॥ १ ॥

[[3-7-1-2]]

कामप्रीता एनं कामा अनुप्रयान्ति ।
तेजस्वी वीर्यावान्भवति ।
संततिर्वा एषा यज्ञस्य ।
योऽग्नीनन्वाधाय व्रतमुपैति ।
स यदुद्धारयति ।
विच्छित्तिरेवास्य सा ।
तं प्राञ्चमुद्धृत्य ।
मनसोपतिष्ठेत ।
मनो वै प्रजापतिः ।
प्राजापत्यो यज्ञः ॥ २ ॥

[[3-7-1-3]]

मनसैव यज्ञः संतनोति ।
भूरित्याह ।
भूतो वै प्रजापतिः ।
भूतिमेवोपैति ।

वि वा एष इन्द्रियेण वीर्येणर्द्धते ।
यस्याहिताग्नेरग्निरपक्षायति ।
यावच्छम्यया प्रविध्यैत् ।
यदि तावदपक्षायैत् ।
तः संभरेत् ।
इदं त एकं पर उत एकम् ॥ ३ ॥

[[3-7-1-4]]

तृतीयेन ज्योतिषा संविशस्व ।
संवेशनस्तनुवै चारुरेधि ।
प्रिये देवानां परमे जनित्र इति ।
ब्रह्मणैवैनः संभरति ।
सैव ततः प्रायश्चित्तिः ।
यदि परस्तरामपक्षायैत् ।
अनु प्रयायावस्येत् ।
सो एव ततः प्रायश्चित्तिः ।
ओषधीर्वा एतस्य पशून्पयः प्रविशति ।
यस्य हविषे वत्सा अपाकृता धरन्ति ॥ ४ ॥

[[3-7-1-5]]

तान्यदुद्धात् ।
यातयाम्ना हविषा यजेत ।
यन्न दुद्धात् ।
यज्ञपरुरन्तरियात् ।
वायव्यां यवागूं निर्वपेत् ।
वायुर्वै पर्यसः प्रदापयिता ।
स एवास्मै पयः प्रदापयति ।
पयो वा ओषधयः ।
पयः पर्यः ।
पर्यसैवास्मै पयोऽवरुन्धे ॥ ५ ॥

[[3-7-1-6]]

अथोत्तरस्मै हविषे वत्सानपाकुर्यात् ।

सैव ततः प्रायश्चित्तिः।

अन्यतरान्वा एष देवान्भागधेयेन व्यर्धयति।

ये यजमानस्य सायं गृहमागच्छन्ति।

यस्य सायं दुग्धं हविरार्तिमाच्छति।

इन्द्राय व्रीहीन्निरुव्योपवसेत्।

पयो वा ओषधयः।

पय एवारभ्य गृहीत्वोपवसति।

यत्प्रातः स्यात्।

तच्छृतं कुर्यात् ॥ ६ ॥

[[3-7-1-7]]

अथेतर ऐन्द्रः पुरोडाशः स्यात्।

इन्द्रिये एवास्मै समीचीं दधाति।

पयो वा ओषधयः।

पयः पयः।

पयसैवास्मै पयोऽवरुन्धे।

अथोत्तरस्मै हविषे वत्सानपाकुर्यात्।

सैव ततः प्रायश्चित्तिः।

उभयान्वा एष देवान्भागधेयेन व्यर्धयति।

ये यजमानस्य सायं च प्रातश्च गृहमागच्छन्ति।

यस्योभयं हविरार्तिमाच्छति ॥ ७ ॥

[[3-7-1-8]]

ऐन्द्रं पञ्चशरावमोदनं निर्वपेत्।

अग्निं देवतानां प्रथमं यजेत्।

अग्निमुखा एव देवताः प्रीणाति।

अग्निं वा अन्वन्या देवताः।

इन्द्रमन्वन्याः।

ता एवोभर्याः प्रीणाति।

पयो वा ओषधयः।

पयः पयः।

पयसैवास्मै पयोऽवरुन्धे।

अथोत्तरस्मै हविषे वत्सानपाकुर्यात् ॥ ८ ॥

[[3-7-1-9]]

सैव ततः प्रायश्चित्तिः।

अर्धो वा एतस्य यज्ञस्य मीयते।

यस्य व्रत्येऽहन्यत्पत्न्यालम्भुका भवति।

तामपरुध्यं यजेत।

सर्वेणैव यज्ञेन यजेत।

तामिध्वोपह्वयेत।

अमूहमस्मि।

सा त्वम्।

द्यौरहम्।

पृथिवी त्वम्।

सामाहम्।

ऋत्त्वम्।

तावेहि संभवाव।

सह रेतो दधावहै।

पुंसे पुत्राय वेत्तवै।

रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्यायेति।

अर्ध एवैनमुपह्वयते।

सैव ततः प्रायश्चित्तिः ॥ ९ ॥

दधाति यज्ञ उत एकं धरन्ति रुन्धे

कुर्यादाच्छत्यपाकुर्यात्पृथिवी त्वमष्टौ च ॥ १ ॥

सर्वान्वि वै यदि परस्तरामोषधीरन्यतरानुभयनिर्धो वै ॥

[[3-7-2-1]]

यद्विष्णवेण जुहुयात्।

अप्रजा अपशुर्यजमानः स्यात्।

यदनायतने निनयेत्।

अनायतनः स्यात्।

प्राजापत्ययर्चा वल्मीकवपायामवनयेत्।

प्राजापत्यो वै वल्मीकः।

यज्ञः प्रजापतिः।

प्रजापतावेव यज्ञं प्रतिष्ठापयति।

भूरित्याह।

भूतो वै प्रजापतिः ॥ १ ॥

[[3-7-2-2]]

भूतिमेवपैति।

तत्कृत्वा।

अन्यां दुग्ध्वा पुनर्होतव्यम्।

सैव ततः प्रायश्चित्तिः।

यत्कीटावपन्नेन जुहुयात्।

अप्रजा अपशुर्यजमानः स्यात्।

यदनायतने निनयेत्।

अनायतनः स्यात्।

मध्यमेन पर्णेन द्यावापृथिव्ययर्चाऽन्तःपरिधि निनयेत्।

द्यावापृथिव्योरेवैनत्प्रतिष्ठापयति ॥ २ ॥

[[3-7-2-3]]

तत्कृत्वा।

अन्यां दुग्ध्वा पुनर्होतव्यम्।

सैव ततः प्रायश्चित्तिः।

यदववृष्टेन जुहुयात्।

अपरूपमस्यात्मञ्जायेत।

किलासौ वा स्यादर्शसो वा।

यत्प्रत्येयात्।

यज्ञं विच्छिन्द्यात्।

स जुहुयात्।

मित्रो जनान्कल्पयति प्रजानन् ॥ ३ ॥

[[3-7-2-4]]

मित्रो दाधार पृथिवीमुत द्याम्।

मित्रः कृष्टीरनिमिषाऽभिचष्टे।

सत्याय हव्यं घृतवज्जुहोतेति।

मित्रेणैवैनत्कल्पयति।

तत्कृत्वा।

अन्यां दुग्ध्वा पुनर्होतव्यम्।

सैव ततः प्रायश्चित्तिः।

यत्पूर्वस्यामाहुत्यां हुतायामुत्तराऽऽहुतिः स्कन्दैत।

द्विपाद्भिः पशुभिर्यजमानो व्यृच्छेत।

यदुत्तरयाऽभिजुहुयात् ॥ ४ ॥

[[3-7-2-5]]

चतुष्पाद्भिः पशुभिर्यजमानो व्यृच्छेत।

यत्र वेत्थ वनस्पते देवानां गुह्या नामानि।

तत्र हव्यानि गामयेति वानस्पत्ययर्चा समिधमाधाय।

तूष्णीमेव पुनर्जुहुयात्।

वनस्पतिनैव यज्ञस्यार्ता चानार्ता चाहुती विदाधार।

तत्कृत्वा।

अन्यां दुग्ध्वा पुनर्होतव्यम्।

सैव ततः प्रायश्चित्तिः।

यत्पुरा प्रयाजेभ्यः प्राडङ्गारः स्कन्दैत।

अध्वर्यवे च यजमानाय चाकङ् स्यात् ॥ ५ ॥

[[3-7-2-6]]

यदक्षिणा।

ब्रह्मणे च यजमानाय चाकङ् स्यात्।

यत्प्रत्यक्।

होत्रे च पत्नियै च यजमानाय चाकङ् स्यात्।

यदुदङ्।

अग्नीधे च पशुभ्यश्च यजमानाय चाकङ् स्यात्।

यदभिजुहुयात्।

रुद्राऽस्य पशून्घातुकः स्यात्।

यन्नाभिजुहुयात्।

अशान्तः प्रहियेत ॥ ६ ॥

[[3-7-2-7]]

स्रुवस्य बुध्नैनाभिनिदध्यात्।

मा तमो मा यज्ञस्तमन्मा यजमानस्तमत।

नमस्ते अस्त्वायते।

नमो रुद्र परायते।

नमो यत्र निषीदसि।
 अमुं मा हिंसीरमुं मा हिंसीरिति येन स्कन्देत्।
 तं प्रहरेत्।
 सहस्रशृङ्गो वृषभो जातवेदाः।
 स्तोमपृष्ठो घृतवान्त्सुप्रतीकः।
 मा नो हासीन्मेत्थितो नेत्वा जहाम।
 गोपोषं नो वीरपोषं च यच्छेति।
 ब्रह्मणैवैनं प्रहरति।
 सैव ततः प्रायश्चित्तिः ॥ ७ ॥
 वै प्रजापतिः स्थापयति प्रजानन्नभि जुहुयात्स्याद्वियेत
 जहाम त्रीणि च ॥ २ ॥
 यद्विष्णवेण प्राजापत्यया यत्कीटा मध्यमेन यदववृष्टेन
 यत्पूर्वस्यां यत्पुरा प्रयाजेभ्यः प्राङ्ङारो यदक्षिणा
 यत्प्रत्यग्यदुदङ्ङु ॥

[[3-7-3-1]]

वि वा एष इन्द्रियेण वीर्येणर्द्धते।
 यस्याहिताग्नेरग्निर्मथ्यमानो न जायते।
 यत्रान्यं पश्येत्।
 तत आहत्य होतव्यम्।
 अग्नावेवास्याग्निहोत्रं हुतं भवति।
 यद्यन्यं न विन्देत्।
 अजायां होतव्यम्।
 आग्नेयी वा एषा।
 यदजा।
 अग्नावेवास्याग्निहोत्रं हुतं भवति ॥ १ ॥

[[3-7-3-2]]

अजस्य तु नाश्रीयात्।
 यदजस्याश्रीयात्।
 यामेवाग्नावाहुतिं जुहुयात्।
 तामद्यात्।
 तस्मादजस्य नाशयम्।
 यद्यजां न विन्देत्।

ब्राह्मणस्य दक्षिणे हस्ते होतव्यम्।
 एष वा अग्निर्वैश्वानरः।
 यद्ब्राह्मणः।
 अग्नावेवास्याग्निहोत्रं हुतं भवति ॥ २ ॥

[[3-7-3-3]]

ब्राह्मणं तु वसत्यै नापरुन्ध्यात्।
 यद्ब्राह्मणं वसत्या अपरुन्ध्यात्।
 यस्मिन्नेवाग्नावाहुतिं जुहुयात्।
 तं भागधेयेन व्यर्धयेत्।
 तस्माद्ब्राह्मणो वसत्यै नापरुध्यः।
 यदि ब्राह्मणं न विन्देत्।
 दर्भस्तम्बे होतव्यम्।
 अग्निवान्वै दर्भस्तम्बः।
 अग्नावेवास्याग्निहोत्रं हुतं भवति।
 दर्भास्तु नाध्यासीत् ॥

[[3-7-3-4]]

यद्दर्भानध्यासीत्।
 यामेवाग्नावाहुतिं जुहुयात्।
 तामध्यासीत्।
 तस्माद्दर्भा नाध्यासितव्याः।
 यदि दर्भान्न विन्देत्।
 अप्सु होतव्यम्।
 आपो वै सर्वा देवताः।
 देवतास्वेवास्याग्निहोत्रं हुतं भवति।
 आपस्तु न परिचक्षीत्।
 यदापः परिचक्षीत् ॥ ४ ॥

[[3-7-3-5]]

यामेवाप्स्वाहुतिं जुहुयात्।
 तां परिचक्षीत्।
 तस्मादापो न परिचक्ष्याः।

मेध्यां च वा एतस्यामेध्या च तनुवौ सःसृज्येते।
यस्याहिताग्नेरन्यैरग्निभिर्ग्नयः सःसृज्यन्तैः।
अग्नये विविचये पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्।
मेध्यां चैवास्यामेध्यां च तनुवौ व्यावर्तयति।
अग्नये व्रतपतये पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्।
अग्निमेव व्रतपतिः स्वेन भागधेयेनोपधावति।
स एवैनं व्रतमालम्भयति ॥ ५ ॥

[[3-7-3-6]]

गर्भं स्रवन्तमगदमकः।
अग्निरिन्द्रस्त्वष्टा बृहस्पतिः।
पृथिव्यामवचुश्चोतैतत्।
नाभिप्राप्नोति निर्ऋतिं पराचैः।
रेतो वा एतद्वाजिनमाहिताग्नेः।
यदग्निहोत्रम्।
तद्यत्स्रवैत्।
रेतोऽस्य वाजिनं स्रवेत्।
गर्भं स्रवन्तमगदमकरित्याह।
रेत एवास्मिन्वाजिनं दधाति ॥ ६ ॥

[[3-7-3-7]]

अग्निरित्याह।
अग्निर्वै रेतोधाः।
रेत एव तद्दधाति।
इन्द्र इत्याह।
इन्द्रियमेवास्मिन्दधाति।
त्वष्टेत्याह।
त्वष्टा वै पशूनां मिथुनानां रूपकृत्।
रूपमेव पशुषु दधाति।
बृहस्पतिरित्याह।
ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिः।
ब्रह्मणैवास्मै प्रजाः प्रजनयति।
पृथिव्यामवचुश्चोतैतदित्याह।
अस्यामेवैनत्प्रतिष्ठापयति।

नाभि प्राप्नोति निर्ऋतिं पराचैरित्याह।

रक्षसामपहत्यै ॥ ७ ॥

अजाऽग्नावेवास्याग्निहोत्रं हुतं भवति भवत्यासीत्
परिचक्षीत् लम्भयति दधाति देवानां बृहस्पतिः पञ्च च ॥
३ ॥

वि वै यद्यन्यमजायां ब्राह्मणस्य दर्भस्तम्बेऽप्सु
होतव्यम् ॥

[[3-7-4-1]]

याः पुरस्तात्प्रस्रवन्ति।
उपरिष्ठात्सर्वतश्च याः।
ताभी रश्मिपवित्राभिः।
श्रद्धां यज्ञमारभे।
देवां गातुविदः।
गातुं यज्ञाय विन्दत।
मनसस्पतिना देवेन।
वाताद्यज्ञः प्रयुज्यताम्।
तृतीयस्यै दिवः।
गायत्रिया सोम आभृतः ॥

[[3-7-4-2]]

सोमपीथाय संनयितुम्।
वक्त्रमन्तरमाददे।
आपो देवीः शुद्धाः स्थ।
इमा पात्राणि शुन्धत।
उपातङ्गाय देवानाम्।
पर्णवल्कमुत् शुन्धत।
पयो गृहेषु पयो अघ्नियासु।
पयो वत्सेषु पय इन्द्राय हविषे धियस्व।
गायत्री पर्णवल्केन।
पयः सोमं करोत्विमम् ॥ २ ॥

[[3-7-4-3]]

अग्निं गृह्णामि सुरथं यो मयोभूः।
य उद्यन्तमारोहति सूर्यमहै।
आदित्यं ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमम्।
श्वो यज्ञाय रमतां देवताभ्यः।
वसूद्रानादित्यान्।
इन्द्रेण सह देवताः।
ताः पूर्वः परिगृह्णामि।
स्व आयतने मनीषया।
इमामूर्जं पञ्चदशीं ये प्रविष्टाः।
तान्देवान्परिगृह्णामि पूर्वः ॥ ३ ॥

[[3-7-4-4]]

अग्निर्हव्यवाडिह तानावहतु।
पौर्णमासं हविरिदमेषां मयि।
आमावास्यं हविरिदमेषां मयि।
अन्तराऽग्नी पशवः।
देवसंसदमार्गमन्।
तान्पूर्वः परिगृह्णामि।
स्व आयतने मनीषया।
इह प्रजा विश्वरूपा रमन्ताम्।
अग्निं गृहपतिमभिसंवसानाः।
ताः पूर्वः परिगृह्णामि ॥ ४ ॥

[[3-7-4-5]]

स्व आयतने मनीषया।
इह पशवो विश्वरूपा रमन्ताम्।
अग्निं गृहपतिमभिसंवसानाः।
तान्पूर्वः परिगृह्णामि।
स्व आयतने मनीषया।
अयं पितृणामग्निः।
अवाङ्मव्या पितृभ्य आ।
तं पूर्वः परिगृह्णामि।
अविषं नः पितुं करतु।
अजस्रं त्वांसंभापालाः ॥ ५ ॥

[[3-7-4-6]]

विजयभागं समिन्धताम्।
अग्ने दीदाय मे सभ्य।
विजित्यै शरदः शतम्।
अन्नमावसथीयम्।
अभिहराणि शरदः शतम्।
आवसथे श्रियं मन्त्रम्।
अहिर्बुध्नियो नियच्छतु।
इदमहमग्निज्यैष्ठेभ्यः।
वसुभ्यो यज्ञं प्रब्रवीमि।
इदमहमिन्द्रज्यैष्ठेभ्यः ॥ ६ ॥

[[3-7-4-7]]

रुद्रेभ्यो यज्ञं प्रब्रवीमि।
इदमहं वरुणज्यैष्ठेभ्यः।
आदित्येभ्यो यज्ञं प्रब्रवीमि।
पयस्वतीरोषधयः।
पयस्वद्वीरुधां पयः।
अपां पयसो यत्पयः।
तेन मामिन्द्र ससृज।
अग्ने व्रतपते व्रतं चरिष्यामि।
तच्छकेयं तन्मे राध्यताम्।
वायो व्रतपत आदित्य व्रतपते ॥ ७ ॥

[[3-7-4-8]]

व्रतानां व्रतपते व्रतं चरिष्यामि।
तच्छकेयं तन्मे राध्यताम्।
इमां प्राचीमुदीचीम्।
इषमूर्जमभि सङ्स्कृताम्।
बहुपर्णामशुष्काग्राम्।
हरामि पशुपामहम्।
यत्कृष्णो रूपं कृत्वा।

प्राविंशस्त्वं वनस्पतीन्।
ततस्त्वामैकविंशतिधा।
संभरामि सुसंभृतां ॥ ८ ॥

[[3-7-4-9]]

त्रीन्परिधींस्तिस्त्रः समिधः।
यज्ञायुरनुसंचरान्।
उपवेषं मेक्षणं धृष्टिम्।
संभरामि सुसंभृतां।
या जाता ओषधयः।
देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा।
तासां पर्वं राध्यासम्।
परिस्तरमाहरन्।
अपां मेध्यं यज्ञियम्।
सदेवश्च शिवमस्तु मे ॥ ९ ॥

[[3-7-4-10]]

आच्छेत्ता वो मा रिषम्।
जीवानि शरदः शतम्।
अपरिमितानां परिमिताः।
संनह्ये सुकृताय कम्।
एनो मा निर्गां कतमच्चनाहम्।
पुनरुत्थाय बहुला भवन्तु।
सकृदाच्छिन्नं बर्हिरूणांमृदु।
स्योनं पितृभ्यस्त्वा भराम्यहम्।
अस्मिन्त्सीदन्तु मे पितरः सोम्याः।
पितामहाः प्रपितामहाश्चानुगैः सह ॥ १० ॥

[[3-7-4-11]]

त्रिवृत्पलाशे दर्भः।
इयान्प्रादेशसमितः।
यज्ञे पवित्रं पोतृतमम्।
पयो हव्यं करोतु मे।

इमौ प्राणापानौ।
यज्ञस्याङ्गानि सर्वशः।
आप्याययन्तौ संचरताम्।
पवित्रे हव्यशोधने।
पवित्रे स्थो वैष्णवी।
वायुर्वा मनसा पुनातु ॥ ११ ॥

[[3-7-4-12]]

अयं प्राणश्चापानश्च।
यजमानमपिगच्छताम्।
यज्ञे ह्यभूतां पोतारौ।
पवित्रे हव्यशोधने।
त्वया वेदिं विविदुः पृथिवीम्।
त्वया यज्ञो जायते विश्वदानिः।
अच्छिद्रं यज्ञमन्वेषि विद्वान्।
त्वया होता संतनोत्यर्धमासान्।
त्रयस्त्रिंशोऽसि तन्तूनाम्।
पवित्रेण सहागहि ॥ १२ ॥

[[3-7-4-13]]

शिवेयश्च रज्जुरभिधानीं।
अघ्नियामुपसेवताम्।
अप्रस्त्रश्चाय यज्ञस्य।
उखे उपदधाम्यहम्।
पशुभिः संनीतं बिभृताम्।
इन्द्राय शृतं दधि।
उपवेषोऽसि यज्ञाय।
त्वां परिवेषमधारयन्।
इन्द्राय हविः कृण्वन्तः।
शिवः शग्मो भवासि नः ॥ १३ ॥

[[3-7-4-14]]

अमृन्मयं देवपात्रम्।

यज्ञस्यायुषि प्रयुज्यताम्।
 तिरःपवित्रमति नीताः।
 आपो धारय माऽतिगुः।
 देवेन सवित्रोत्पूताः।
 वसोः सूर्यस्य रश्मिभिः।
 गां दौहपवित्रे रज्जुम्।
 सर्वा पात्राणि शुन्धत।
 एता आचरन्ति मधुमद्गुहानाः।
 प्रजावतीर्यशसौ विश्वरूपाः ॥ १४ ॥

[[3-7-4-15]]

बहीर्भवन्तीरुपजायमानाः।
 इह व इन्द्रो रमयतु गावः।
 पूषा स्थ।
 अयक्ष्मा वः प्रजया सःसृजामि।
 रायस्पोषेण बहुला भवन्तीः।
 ऊर्जं पयः पिन्वमाना घृतं च।
 जीवो जीवन्तीरुप वः सदेयम्।
 द्यौश्चेमं यज्ञं पृथिवी च संदुहाताम्।
 धाता सोमेन सह वातेन वायुः।
 यजमानाय द्रविणं दधातु ॥ १५ ॥

[[3-7-4-16]]

उत्सं दुहन्ति कलशं चतुर्बिलम्।
 इडां देवीं मधुमतीं सुवर्दिदम्।
 तदिन्द्राग्नी जिन्वतः सूनृतावत्।
 तद्यजमानममृतत्वे दधातु।
 कामधुक्षः प्रणो ब्रूहि।
 इन्द्राय हविरिन्द्रियम्।
 अमूं यस्यां देवानाम्।
 मनुष्याणां पर्यो हितम्।
 बहु दुग्धीन्द्राय देवेभ्यः।
 हव्यमाप्यायतां पुनः ॥ १६ ॥

[[3-7-4-17]]

वत्सेभ्यो मनुष्यैभ्यः।
 पुनर्दोहाय कल्पताम्।
 यज्ञस्य संततिरसि।
 यज्ञस्य त्वा संततिमनु संतनोमि।
 अदस्तमसि विष्णवे त्वा।
 यज्ञायापिदधाम्यहम्।
 अद्भिररिक्तेन पात्रेण।
 याः पूताः परिशरते।
 अयं पयः सोमं कृत्वा।
 स्वां योनिमपिगच्छतु ॥ १७ ॥

[[3-7-4-18]]

पर्णवल्कः पवित्रम्।
 सौम्यः सोमाद्धि निर्मितः।
 इमौ पर्णं च दुर्भं च।
 देवानां हव्यशोधनौ।
 प्रातर्वेषाय गोपाय।
 विष्णो हव्यं हि रक्षसि।
 उभावग्नी उपस्तृणते।
 देवता उपवसन्तु मे।
 अहं ग्राम्यानुपवसामि।
 मह्यं गोपतये पशून् ॥ १८ ॥

आभृत इमं गृह्णामि पूर्वस्ताः पूर्वः परिगृह्णामि सभापाला
 इन्द्रज्येष्ठेभ्य आदित्य व्रतपते सुसंभृता मे सह पुनातु गहि
 नो विश्वरूपा दधातु पुनर्गच्छतु पशून् ॥ ४ ॥
 याः पुरस्तादिमामूर्जमिह प्रजा इह पशवोऽयं
 पितृणामग्निः ॥

[[3-7-5-1]]

देवा देवेषु पराक्रमध्वम्।
 प्रथमा द्वितीयेषु।
 द्वितीयास्तृतीयेषु।

त्रिरेकादशा इह माऽवत।
 इदं शक्यं यदिदं करोमि।
 आत्मा करोत्वात्मनै।
 इदं करिष्ये भेषजम्।
 इदं मे विश्वभेषजा।
 अश्विना प्रावतं युवम्।
 इदमहं सेनाया अभीत्वयै ॥ १ ॥

[[3-7-5-2]]

मुखमपोहामि।
 सूर्यं ज्योतिर्विभाहि।
 महत् इन्द्रियाय।
 आप्यायतां घृतयौनिः।
 अग्निर्हव्याऽनुमन्यताम्।
 खमङ्ग त्वचमङ्ग।
 सुरूपं त्वा वसुविदम्।
 पशूनां तेजसा।
 अग्नये जुष्टमभिघोरयामि।
 स्योनं ते सदनं करोमि ॥ २ ॥

[[3-7-5-3]]

घृतस्य धारया सुशेवं कल्पयामि।
 तस्मिन्त्सीदामृते प्रतितिष्ठ।
 व्रीहीणां मेघ सुमनस्यमानः।
 आर्द्रः प्रथस्त्रुर्भुवनस्य गोपाः।
 शृत उत्क्राति जनिता मतीनाम्।
 यस्तं आत्मा पशुषु प्रविष्टः।
 देवानां विष्ठामनु यो वितस्थे।
 आत्मन्वान्तसोम घृतवान्हि भूत्वा।
 देवान्गच्छ सुर्विन्द यजमानाय मह्यम्।
 इरा भूतिः पृथिव्यै रसो मोत्क्रीत् ॥ ३ ॥

[[3-7-5-4]]

देवाः पितरः पितरो देवाः।
 योऽहमस्मि स सन्यजे।
 यस्यास्मि न तमन्तरेमि।
 स्वं मं इष्टं स्वं दत्तम्।
 स्वं पूर्तं स्वं श्रान्तम्।
 स्वं हुतम्।
 तस्य मेऽग्निरुपद्रष्टा।
 वायुरुपश्रोता।
 आदित्योऽनुख्याता।
 द्यौः पिता ॥ ४ ॥

[[3-7-5-5]]

पृथिवी माता।
 प्रजापतिर्बन्धुः।
 य एवास्मि स सन्यजे।
 मा भेर्मा संविक्था मा त्वा हिंसिषम्।
 मा ते तेजोऽपक्रमीत्।
 भरतमुद्धरेमनुषिञ्च।
 अवदानानि ते प्रत्यवदास्यामि।
 नमस्ते अस्तु मा मां हिंसीः।
 यदवदानानि तेऽवघ्नन्।
 विलोमाकार्षमात्मनः ॥ ५ ॥

[[3-7-5-6]]

आज्येन प्रत्यनज्येनत्।
 तत् आप्यायतां पुनः।
 अज्यायो यवमात्रात्।
 आव्याधात्कृत्यतामिदम्।
 मा रूरुपाम यज्ञस्य।
 शुद्धं स्विष्टमिदं हविः।
 मनुना दृष्टं घृतपदीम्।
 मित्रावरुणसमीरिताम्।
 दक्षिणार्धादसंभिन्दन्।
 अवद्याम्येकतोमुखाम् ॥ ६ ॥

[[3-7-5-7]]

इडे॑ भा॒गं जुष॑स्व नः।
जिन्व॑ गा जिन्वा॒र्वतः॑।
तस्या॑स्ते भक्षि॒वाणः॑ स्याम।
स॒र्वात्मा॑नः स॒र्वग॑णाः।
ब्र॒ध्न पिन्व॑स्व।
दद॑तो मे मा क्षायि।
कु॒र्वतो॑ मे मोष॑दसत्।
दिशां॑ क्लृप्ति॒रसि॑।
दिशो॑ मे कल्पन्ताम्।
कल्प॑न्तां मे दिशः॑ ॥ ७ ॥

[[3-7-5-8]]

दैवी॑श्च॒ मानु॑षीश्च।
अ॒होरा॑त्रे मे॑ कल्पेताम्।
अ॒र्धमा॑सा मे॑ कल्पन्ताम्।
मासा॑ मे कल्पन्ताम्।
ऋ॒तवो॑ मे कल्पन्ताम्।
सं॒वत्स॑रो मे॑ कल्पताम्।
क्लृप्ति॑रसि॒ कल्प॑तां मे।
आशा॑नां त्वाऽऽशा॒पाले॑भ्यः।
च॒तुर्भ्यो॑ अ॒मृतै॑भ्यः।
इदं॑ भूतस्याध्यक्षेभ्यः॑ ॥ ८ ॥

[[3-7-5-9]]

वि॒धेम॑ ह॒विषा॑ व॒यम्।
भज॑तां भा॒गी भा॒गम्।
माऽभा॑गोऽभ॒क्त।
नि॒रभा॑गं भ॒जामः॑।
अ॒पस्वि॑न्व।
ओष॑धीर्जिन्व।
द्वि॒पात्पा॑हि।

चतु॑ष्पादव।

दिवो॑ वृष्टि॒मेर॑य।

ब्रा॒ह्मणा॑नामि॒दं ह॒विः ॥ ९ ॥

[[3-7-5-10]]

सो॒म्याना॑ः सोमपी॒थिना॑म्।
नि॒र्भक्तो॑ ब्रा॒ह्मणः॑।
नेहा॑ब्रा॒ह्मण॑स्यास्ति।
सम॑ङ्कां ब॒र्हिर्ह॒विषा॑ घृतेन।
समा॑दित्यैर्वसु॒भिः सं म॑रुद्भिः।
समि॑न्द्रेण॒ विश्वे॑भिर्दे॒वेभिर॑ङ्काम्।
दिव्यं॑ नभो॑ गच्छतु॒ यत्स्वाहा॑।
इन्द्रा॑णीवा॒विध॑वा भूयासम्।
अदि॑तिरिव सुपुत्रा।
अ॒स्थूरि॑ त्वा॒ गार्ह॑पत्य ॥ १० ॥

[[3-7-5-11]]

उप॑निषदे सुप्रजा॒स्त्वाय॑।
सं पत्नी॑ पत्या॒ सुकृ॑तेन गच्छताम्।
य॒ज्ञस्य॑ यु॒क्तौ धु॑र्यावभूताम्।
संजा॑नानो॒ विज॑हतामरा॒तीः।
दिवि॑ ज्योति॒रजर॑मार॒भेता॑म्।
दश॑ ते त॒नुवो॑ य॒ज्ञ य॒ज्ञियाः॑।
ताः प्री॑णातु॒ यज॑मानो घृतेन।
ना॒रिष्ठ॑योः प्रशिष॒मीड॑मानः।
दे॒वानां॑ दैव्येऽपि॒ यज॑मानोऽमृतोऽभूत्।
यं वा॑ दे॒वा अ॑कल्पयन् ॥ ११ ॥

[[3-7-5-12]]

ऊ॒र्जो भा॑गं शतक्रतू।
ए॒तद्वां॑ तेन प्रीणानि।
तेन॑ तृप्यतमं ह॒वौ।
अ॒हं दे॒वाना॑ः सुकृ॒ताम॑स्मि लो॒के।

ममेदमिष्टं न मिथुर्भवाति।
 अहं नारिष्ठावनुयजामि विद्वान्।
 यदाभ्यामिन्द्रो अदधाद्भागधेयम्।
 अदारसृद्भवत देव सोम।
 अस्मिन्यज्ञे मरुतो मृडता नः।
 मा नो विदद्भि भामो अशस्तिः ॥ १२ ॥

[[3-7-5-13]]

मा नो विदद्बृजना द्वेष्या या।
 ऋषभं वाजिनं वयम्।
 पूर्णमासं यजामहे।
 स नो दोहताः सुवीर्यम्।
 रायस्पोषः सहस्त्रिणम्।
 प्राणाय सुरार्धसे।
 पूर्णमासाय स्वाहा।
 अमावास्या सुभगा सुशेवा।
 धेनुरिव भूय आप्यायमाना।
 सा नो दोहताः सुवीर्यम्।
 रायस्पोषः सहस्त्रिणम्।
 अपानाय सुरार्धसे।
 अमावास्यायै स्वाहा।
 अभिस्तृणीहि परिधेहि वेदिम्।
 जामिं मा हिंसीरमुया शयाना।
 होतृषदना हरिताः सुवर्णाः।
 निष्का इमे यजमानस्य ब्रध्ने ॥ १३ ॥
 अभीत्वैर्ये करोमि क्रमीत्पिताऽऽत्मन एकतोमुखां मे
 दिशोऽध्यक्षेभ्यो हविर्गार्हपत्याकल्पयन्नशस्तिः सा नो
 दोहताः सुवीर्यः सप्त च ॥ ५ ॥

[[3-7-6-1]]

परिस्तृणीत परिधत्ताग्निम्।
 परिहितोऽग्निर्यजमानं भुनक्तु।
 अपाः रस ओषधीनाः सुवर्णाः।
 निष्का इमे यजमानस्य सन्तु कामदुघाः।

अमुत्रामुष्मिल्लोके।
 भूपते भुवनपते।
 महतो भूतस्य पते।
 ब्रह्माणं त्वा वृणीमहे।
 अहं भूपतिरहं भुवनपतिः।
 अहं महतो भूतस्य पतिः ॥ १ ॥

[[3-7-6-2]]

देवेन सवित्रा प्रसूत आत्विज्यं करिष्यामि।
 देवसवितरेतं त्वा वृणते।
 बृहस्पतिं दैव्यं ब्रह्माणम्।
 तदहं मनसे प्रब्रवीमि।
 मनो गायत्रियै।
 गायत्री त्रिष्टुभै।
 त्रिष्टुब्जगत्यै।
 जगत्यनुष्टुभै।
 अनुष्टुक् पङ्क्तौ।
 पङ्क्तिः प्रजापतये ॥ २ ॥

[[3-7-6-3]]

प्रजापतिर्विश्वेभ्यो देवेभ्यः।
 विश्वे देवा बृहस्पतये।
 बृहस्पतिर्ब्रह्मणे।
 ब्रह्म भूर्भुवः सुवः।
 बृहस्पतिर्देवानां ब्रह्मा।
 अहं मनुष्याणाम्।
 बृहस्पते यज्ञं गोपाय।
 इदं तस्मै हर्म्यं करोमि।
 यो वो देवाश्चरति ब्रह्मचर्यम्।
 मेधावी दिक्षु मनसा तपस्वी ॥ ३ ॥

[[3-7-6-4]]

अन्तर्दूतश्चरति मानुषीषु।

चतुःशिखण्डा युवतिः सुपेशाः।
 घृतप्रतीका भुवनस्य मध्यै।
 मर्मज्यमाना महते सौभगाय।
 मह्यं धुक्ष्व यजमानाय कामान्।
 भूमिर्भूत्वा महिमानं पुपोष।
 ततो देवी वर्धयते पयांसि।
 यज्ञियां यज्ञं वि च यन्ति शं च।
 ओषधीराप इह शकरीश्व।
 यो मा हृदा मनसा यश्च वाचा ॥ ४ ॥

[[3-7-6-5]]

यो ब्रह्मणा कर्मणा द्वेष्टि देवाः।
 यः श्रुतेन हृदयेनेष्णता च।
 तस्यैन्द्र वज्रेण शिरश्छिनद्भि।
 ऊर्णामृदु प्रथमानं स्योनम्।
 देवेभ्यो जुष्टं सदर्नाय बर्हिः।
 सुवर्गे लोके यजमानं हि धेहि।
 मां नाकस्य पृष्ठे परमे व्योमन्।
 चतुःशिखण्डा युवतिः सुपेशाः।
 घृतप्रतीका वयुनानि वस्ते।
 सा स्तीर्यमाणा महते सौभगाय ॥ ५ ॥

[[3-7-6-6]]

सा मे धुक्ष्व यजमानाय कामान्।
 शिवा च मे शग्मा चैधि।
 स्योना च मे सुषदा चैधि।
 ऊर्जस्वती च मे पर्यस्वती चैधि।
 इषमूर्जं मे पिन्वस्व।
 ब्रह्मतेजो मे पिन्वस्व।
 क्षत्रमोजो मे पिन्वस्व।
 विशं पुष्टिं मे पिन्वस्व।
 आयुरन्नाद्यं मे पिन्वस्व।
 प्रजां पशून्मे पिन्वस्व ॥ ६ ॥

[[3-7-6-7]]

अस्मिन्यज्ञ उप भूय इन्द्र मे।
 अविक्षोभाय परिधीन्दधामि।
 धर्ता धरुणो धरीयान्।
 अग्निर्द्वेषांसि निरितो नुदातै।
 विच्छिनद्भि विधृतीभ्यां सपत्नान्।
 जातान्प्रातृव्यान्ये च जनिष्यमाणाः।
 विशो यन्त्राभ्यां विधमाम्येनान्।
 अहं स्वानामुत्तमोऽसानि देवाः।
 विशो यन्त्रे नुदमाने अरातिम्।
 विश्वं पाप्मानममतिं दुर्मरायुम् ॥ ७ ॥

[[3-7-6-8]]

सीदन्ती देवी सुकृतस्य लोके।
 धृतीं स्थो विधृती स्वधृती।
 प्राणान्मयि धारयतम्।
 प्रजां मयि धारयतम्।
 पशून्मयि धारयतम्।
 अयं प्रस्तर उभयस्य धर्ता।
 धर्ता प्रयाजानामुतानूयाजानाम्।
 स दाधार समिधौ विश्वरूपाः।
 तस्मिन्त्सुचो अध्यासादयामि।
 आरोह पथो जुहु देवयानान् ॥ ८ ॥

[[3-7-6-9]]

यत्रर्षयः प्रथमजा ये पुराणाः।
 हिरण्यपक्षाऽजिरा सम्भृताङ्गा।
 वहासि मा सुकृतां यत्र लोकाः।
 अवाहं बाध उपभृता सपत्नान्।
 जातान्प्रातृव्यान्ये च जनिष्यमाणाः।
 दोहै यज्ञं सुदुघामिव धेनुम्।
 अहमुत्तरो भूयासम्।
 अधरे मत्सपत्नाः।

यो मां वाचा मनसा दुर्मरायुः ।
हृदाऽरातीयादभिदासदग्ने ॥ ९ ॥

[[3-7-6-10]]

इदमस्य चित्तमधरं ध्रुवायाः ।
अहमुत्तरो भूयासम् ।
अधरे मत्सपत्नाः ।
ऋषभोऽसि शाक्ररः ।
घृताचीनाः सूनुः ।
प्रियेण नाम्ना प्रिये सदसि सीद ।
स्योनो मे सीद सुषदः पृथिव्याम् ।
प्रथयि प्रजयां पशुभिः सुवर्गे लोके ।
दिवि सीद पृथिव्यामन्तरिक्षे ।
अहमुत्तरो भूयासम् ॥ १० ॥

[[3-7-6-11]]

अधरे मत्सपत्नाः ।
इयं स्थाली घृतस्य पूर्णा ।
अच्छिन्नपयाः शतधार उत्सः ।
मारुतेन शर्मणा दैव्येन ।
यज्ञोऽसि सर्वतः श्रितः ।
सर्वतो मां भूतं भविष्यच्छ्रयताम् ।
शतं मे सन्त्वाशिषः ।
सहस्रं मे सन्तु सूनृताः ।
इरावतीः पशुमतीः ।
प्रजापतिरसि सर्वतः श्रितः ॥ ११ ॥

[[3-7-6-12]]

सर्वतो मां भूतं भविष्यच्छ्रयताम् ।
शतं मे सन्त्वाशिषः ।
सहस्रं मे सन्तु सूनृताः ।
इरावतीः पशुमतीः ।
इदमिन्द्रियममृतं वीर्यम् ।

अनेनेन्द्राय पशवोऽचिकित्सन् ।
तेन देवा अवतोप माम् ।
इहेषमूर्जं यशः सह ओजः सनेयम् ।
शृतं मयि श्रयताम् ।
यत्पृथिवीमचरत्तत्प्रविष्टम् ॥ १२ ॥

[[3-7-6-13]]

येनासिञ्चद्वलमिन्द्रे प्रजापतिः ।
इदं तच्छुक्रं मधु वाजिनीवत् ।
येनोपरिष्ठादधिनोन्महेन्द्रम् ।
दधि मां धिनोतु ।
अयं वेदः पृथिवीमन्विन्दत् ।
गुहां सतीं गहने गहरेषु ।
स विन्दतु यजमानाय लोकम् ।
अच्छिद्रं यज्ञं भूरिकर्मा करोतु ।
अयं यज्ञः समसदद्धविष्मान् ।
ऋचा साम्ना यजुषा देवताभिः ॥ १३ ॥

[[3-7-6-14]]

तेन लोकान्तसूर्यवतो जयेम ।
इन्द्रस्य सख्यममृतत्वमश्याम् ।
यो नः कनीय इह कामयातै ।
अस्मिन्यज्ञे यजमानाय मह्यम् ।
अप तमिन्द्राग्नी भुवनाच्छ्रुदेताम् ।
अहं प्रजां वीरवतीं विदेय ।
अग्ने वाजजित् ।
वाजं त्वा सरिष्यन्तम् ।
वाजं जेष्यन्तम् ।
वाजिनं वाजजितम् ॥ १४ ॥

[[3-7-6-15]]

वाजजित्यायै संमार्जिम् ।
अग्निमन्नादमन्नाद्याय ।

उपहृतो द्यौः पिता।
 उप मां द्यौः पिता ह्यताम्।
 अग्निराग्नीद्वात्।
 आयुषे वर्चसे।
 जीवात्वै पुण्याय।
 उपहृता पृथिवी माता।
 उप मां माता पृथिवी ह्यताम्।
 अग्निराग्नीद्वात् ॥ १५ ॥

[[3-7-6-16]]

आयुषे वर्चसे।
 जीवात्वै पुण्याय।
 मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यम्।
 विच्छिन्नं यज्ञं समिमं दधातु।
 बृहस्पतिस्तनुतामिमं नः।
 विश्वे देवा इह मादयन्ताम्।
 यं ते अन्न आवृश्चामि।
 अहं वा क्षिपितश्चरन्।
 प्रजां च तस्य मूलं च।
 नीचैर्देवा निवृश्चत ॥ १६ ॥

[[3-7-6-17]]

अग्ने यो नोऽभिदासति।
 समानो यश्च निष्ठाः।
 इध्मस्येव प्रक्षायतः।
 मा तस्योच्छेषि किंचन।
 यो मां द्वेष्टि जातवेदः।
 यं चाहं द्वेष्मि यश्च माम्।
 सर्वास्तानग्ने संदह।
 याश्चाहं द्वेष्मि ये च माम्।
 अग्ने वाजजित्।
 वाजं त्वा ससृवाऽसम् ॥ १७ ॥

[[3-7-6-18]]

वाजं जिगिवाऽसम्।
 वाजिनं वाजजितम्।
 वाजजित्यायै संमाज्मि।
 अग्निमन्नादमन्नाद्याय।
 वेदिर्वर्हिः श्रुतं हविः।
 इध्मः परिधयः स्रुचः।
 आज्यं यज्ञ ऋचो यजुः।
 याज्याश्च वषट्काराः।
 सं मे संनतयो नमन्ताम्।
 इध्मसंनहने हुते ॥ १८ ॥

[[3-7-6-19]]

दिवः खिलोऽवततः।
 पृथिव्या अध्येत्थितः।
 तेना सहस्रकाण्डेन।
 द्विषन्तं शोचयामसि।
 द्विषन्मे बहु शोचतु।
 ओषधे मो अहं शुचम्।
 यज्ञ नमस्ते यज्ञ।
 नमो नमश्च ते यज्ञ।
 शिवेन मे संतिष्ठस्व।
 स्योनेन मे संतिष्ठस्व ॥ १९ ॥

[[3-7-6-20]]

सुभूतेन मे संतिष्ठस्व।
 ब्रह्मवर्चसेन मे संतिष्ठस्व।
 यज्ञस्यर्द्धिमनु संतिष्ठस्व।
 उप ते यज्ञ नमः।
 उप ते नमः।
 उप ते नमः।
 त्रिष्फली क्रियमाणानाम्।
 यो न्यङ्गो अवशिष्यते।

रक्षसां भागधेयम्।
आपस्तत्प्रवहतादितः ॥ २० ॥

[[3-7-6-21]]

उलूखले मुसले यच्च शूर्पे।
आशिश्लेष दृषदि यत्कपाले।
अवप्रुषो विप्रुषः संयजामि।
विश्वे देवा हविरिदं जुषन्ताम्।
यज्ञे या विप्रुषः सन्ति बहीः।
अग्नौ ताः सर्वाः स्विष्टाः सुहुता जुहोमि।
उद्यन्नद्य मित्रमहः।
सपत्नान्मे अनीनशः।
दिवैनान्विद्युता जहि।
निम्रोचन्नधरान्कृधि ॥ २१ ॥

[[3-7-6-22]]

उद्यन्नद्य वि नो भज।
पिता पुत्रेभ्यो यथा।
दीर्घायुत्वस्य हेशिषे।
तस्य नो देहि सूर्य।
उद्यन्नद्य मित्रमहः।
आरोहन्नुत्तरां दिवम्।
हृद्रोगं मम सूर्य।
हरिमाणं च नाशय।
शुकेषु मे हरिमाणम्।
रोपणाकासु दध्मसि ॥ २२ ॥

[[3-7-6-23]]

अथो हारिद्रवेषु मे।
हरिमाणं निदध्मसि।
उदगादयमादित्यः।
विश्वेन सहसा सह।
द्विषन्तं मम रन्धयन्।

मो अहं द्विषतो रधम्।
यो नः शपादशपतः।
यश्च नः शपतः शपात्।
उषाश्च तस्मै निमृक्क।
सर्वं पापं समूहताम् ॥ २३ ॥

[[3-7-6-24]]

यो नः सपत्नो यो रणः।
मर्तोऽभिदासति देवाः।
इध्मस्येव प्रक्षायतः।
मा तस्योच्छेषि किञ्चन।
अवसृष्टः परापत।
शरो ब्रह्मसंशितः।
गच्छामित्रान्प्रविश।
मैषां कंचनोच्छेषः ॥ २४ ॥
पतिः प्रजापतये तपस्वी वाचा सौभगाय पशून्मे पिन्वस्व
दुरम्रायुं देवयानानग्नेऽन्तरिक्षेऽहमुत्तरो भूयासं
प्रजापतिरसि सर्वतः श्रतः प्रविष्टं देवताभिर्वाजजितं
पृथिवी ह्यतामग्निराग्नीद्वाद्भृश्चत ससृवांसं हुते
स्योनेन मे संतिष्ठस्वेतः कृधि दध्मस्यूहतामष्टौ च ॥ ६ ॥

[[3-7-7-1]]

सक्षेदं पश्य।
विधर्तरिदं पश्य।
नाकेदं पश्य।
रमतिः पनिष्ठा।
ऋतं वर्षिष्ठम्।
अमृता यान्याहुः।
सूर्यो वरिष्ठो अक्षभिर्विभाति।
अनु द्यावापृथिवी देवपुत्रे।
दीक्षाऽसि तपसो योनिः।
तपोऽसि ब्रह्मणो योनिः ॥ १ ॥

[[3-7-7-2]]

ब्रह्मासि क्षत्रस्य योनिः ।
क्षत्रमस्यृतस्य योनिः ।
ऋतमसि भूरारभे श्रद्धां मनसा ।
दीक्षां तपसा ।
विश्वस्य भुवनस्याधिपत्नीम् ।
सर्वे कामा यजमानस्य सन्तु ।
वार्तं प्राणं मनसाऽन्वारभामहे ।
प्रजापतिं यो भुवनस्य गोपाः ।
स नो मृत्योस्त्रायतां पात्वहंसः ॥ २ ॥

[[3-7-7-3]]

ज्योग्जीवा ज्रामशीमहि ।
इन्द्रं शाक्कर गायत्रीं प्रपद्ये ।
तां ते युनज्मि ।
इन्द्रं शाक्कर त्रिष्टुभं प्रपद्ये ।
तां ते युनज्मि ।
इन्द्रं शाक्कर जगतीं प्रपद्ये ।
तां ते युनज्मि ।
इन्द्रं शाकरानुष्टुभं प्रपद्ये ।
तां ते युनज्मि ।
इन्द्रं शाक्कर पङ्क्तिं प्रपद्ये ॥ ३ ॥

[[3-7-7-4]]

तां ते युनज्मि ।
आऽहं दीक्षामरुहमृतस्य पत्नीम् ।
गायत्रेण छन्दसा ब्रह्मणा च ।
ऋतं सत्यैऽधायि ।
सत्यमृतैऽधायि ।
ऋतं च मे सत्यं चाभूताम् ।
ज्योतिरभूव सुवरगमम् ।
सुवर्गं लोकं नाकस्य पृष्ठम् ।
ब्रध्नस्य विष्टपमगमम् ।

पृथिवी दीक्षा ॥ ४ ॥

[[3-7-7-5]]

तयाऽग्निर्दीक्षया दीक्षितः ।
ययाऽग्निर्दीक्षया दीक्षितः ।
तया त्वा दीक्षया दीक्षयामि ।
अन्तरिक्षं दीक्षा ।
तया वायुर्दीक्षया दीक्षितः ।
यया वायुर्दीक्षया दीक्षितः ।
तया त्वा दीक्षया दीक्षयामि ।
द्यौर्दीक्षा ।
तयाऽऽदित्यो दीक्षया दीक्षितः ।
ययाऽऽदित्यो दीक्षया दीक्षितः ॥ ५ ॥

[[3-7-7-6]]

तया त्वा दीक्षया दीक्षयामि ।
दिशो दीक्षा ।
तया चन्द्रमा दीक्षया दीक्षितः ।
यया चन्द्रमा दीक्षया दीक्षितः ।
तया त्वा दीक्षया दीक्षयामि ।
आपो दीक्षा ।
तया वरुणो राजा दीक्षया दीक्षितः ।
यया वरुणो राजा दीक्षया दीक्षितः ।
तया त्वा दीक्षया दीक्षयामि ।
ओषधयो दीक्षा ॥ ६ ॥

[[3-7-7-7]]

तया सोमो राजा दीक्षया दीक्षितः ।
यया सोमो राजा दीक्षया दीक्षितः ।
तया त्वा दीक्षया दीक्षयामि ।
वाग्दीक्षा ।
तया प्राणो दीक्षया दीक्षितः ।
यया प्राणो दीक्षया दीक्षितः ।

तया॑ त्वा दीक्षया॑ दीक्षयामि।
पृथिवी॑ त्वा दीक्षमाण॑मनु दीक्षताम्।
अन्तरिक्षं॑ त्वा दीक्षमाण॑मनु दीक्षताम्।
द्यौस्त्वा॑ दीक्षमाण॑मनु दीक्षताम् ॥ ७ ॥

[[3-7-7-8]]

दिशस्त्वा॑ दीक्षमाण॑मनु दीक्षन्ताम्।
आपस्त्वा॑ दीक्षमाण॑मनु दीक्षन्ताम्।
ओषधयस्त्वा॑ दीक्षमाण॑मनु दीक्षन्ताम्।
वाक्त्वा॑ दीक्षमाण॑मनु दीक्षताम्।
ऋचस्त्वा॑ दीक्षमाण॑मनु दीक्षन्ताम्।
सामानि॑ त्वा दीक्षमाण॑मनु दीक्षन्ताम्।
यजूषि॑ त्वा दीक्षमाण॑मनु दीक्षन्ताम्।
अहश्च॑ रात्रिश्च।
कृषिश्च॑ वृष्टिश्च।
त्विषिश्चाप॑चितिश्च ॥ ८ ॥

[[3-7-7-9]]

आपश्चौषध॑यश्च।
ऊर्कं॑ सूनृता॑ च।
तास्त्वा॑ दीक्षमाण॑मनु दीक्षन्ताम्।
स्वे दक्षे॑ दक्षपिते॒ह सीद॑।
देवानां॑ सुम्नो म॒हते॑ रणाय।
स्वास॑स्थस्तनुवा॒ संविश॑स्व।
पिते॑वैधि॒ सूनव॑ आसुशेवः।
शिवो॑ मां शिव॑माविश।
सत्यं॑ मं आ॒त्मा।
श्रद्धा॑ मे क्षि॒तिः ॥ ९ ॥

[[3-7-7-10]]

तपो॑ मे प्रतिष्ठा।
सवितृ॑प्रसूता मा॒ दिशो॑ दीक्षयन्तु।
सत्यम॑स्मि।

अहं॑ त्वद॒स्मि मद॑सि॒ त्वमे॒तत्।
ममा॑सि॒ योनि॑स्त्व॒ योनि॑रस्मि।
ममै॑व सन्वहं॒ हव्या॑न्यग्ने।
पुत्रः॑ पित्रे॒ लोक॑कृज्जा॒तवेदः॑।
आजु॑हानः सुप्रती॑कः पुरस्ता॑त्।
अग्ने॑ स्वां योनि॑मासीद सा॒ध्या।
अस्मिन्त्स॑धस्थे॒ अद्यु॑त्तरस्मिन् ॥ १० ॥

[[3-7-7-11]]

विश्वे॑ देवा॒ यज॑मानश्च सीदत।
एक॑मिषे विष्णु॒स्त्वाऽन्वे॑तु।
द्वे ऊ॒र्जे विष्णु॒स्त्वाऽन्वे॑तु।
त्रीणि॑ व्रताय॒ विष्णु॒स्त्वाऽन्वे॑तु।
चत्वारि॑ मायो॒ भवाय॑ विष्णु॒स्त्वाऽन्वे॑तु।
पञ्च॑ पशु॒भ्यो विष्णु॒स्त्वाऽन्वे॑तु।
षड्रा॑यस्पोषाय॒ विष्णु॒स्त्वाऽन्वे॑तु।
सप्त॑ सप्त॒भ्यो होत्रा॑भ्यो विष्णु॒स्त्वाऽन्वे॑तु।
सखा॑यः सप्त॒पदा॑ अभूम।
सख्यं॑ ते॒ गमे॑यम् ॥ ११ ॥

[[3-7-7-12]]

सख्या॑त्ते मा यौष॑म्।
सख्या॑न्मे मा यौष्ठाः॑।
साऽसि॑ सुब्रह्मण्ये।
तस्या॑स्ते पृथि॒वी पादः॑।
साऽसि॑ सुब्रह्मण्ये।
तस्या॑स्तेऽन्तरि॑क्षं पादः॑।
साऽसि॑ सुब्रह्मण्ये।
तस्या॑स्ते द्यौः पादः॑।
साऽसि॑ सुब्रह्मण्ये।
तस्या॑स्ते दिशः॑ पादः॑ ॥ १२ ॥

[[3-7-7-13]]

प॒रोर॑जास्ते पञ्चमः पादः।
 सा न॒ इष॑मूर्जं धुक्ष्व।
 तेजं॑ इन्द्रि॒यम्।
 ब्र॒ह्मव॑र्चसमन्नाद्यम्।
 वि॒र्मिमे॑ त्वा पय॒स्वती॑म्।
 दे॒वानां॑ धे॒नुः सु॒दुघा॑मन॒पस्फुर॑न्तीम्।
 इन्द्रः॑ सोमं पिबतु।
 क्षेमो॑ अस्तु नः।
 इ॒मां न॑राः कृणु॒त वेदि॑मेत्यं।
 वसु॑मती॒ रुद्र॑वतीमादित्यवतीम् ॥ १३ ॥

[[3-7-7-14]]

वर्ष्म॑न्दि॒वः।
 नाभां॑ पृथि॒व्याः।
 यथा॑ऽयं यज॑मानो न रिष्येत्।
 दे॒वस्य॑ सवितुः सवे।
 चतुः॑शिखण्डा युवतिः सुपेशाः।
 घृ॒तप्र॑तीका भुवनस्य मध्यै।
 तस्या॑ सुपर्णावधि यौ निर्विष्टौ।
 तयोर्दे॒वाना॑मधि॒ भाग॑धेयम्।
 अप॒ जन्यं॑ भयं नुद।
 अप॒ चक्रा॑णि वर्तय।
 गृह॑ सु॒सोम॑स्य गच्छतम्।
 न वा उ॑वेतन्त्रियसे न रिष्यसि।
 दे॒वा इ॒देषि॑ पृथिभिः सुगोभिः।
 यत्र॑ यन्ति सुकृतो नापि दुष्कृतः।
 तत्र॑ त्वा दे॒वः स॑विता दधातु ॥ १४ ॥
 ब्र॒ह्मणो॑ यो॒निर॑हसः पङ्क्तिं प्रपद्ये दीक्षा ययाऽऽदित्यो
 दी॒क्षया॑ दीक्षितस्तया त्वा दीक्षया दीक्षयाम्योषधयो दीक्ष
 द्यस्त्वा दीक्षमाणमनु
 दीक्षतामपचितिश्वाक्षितिरुत्तरस्मिन्गामेयं दिशः पाद
 आदित्यवतीं वर्तय पञ्च च ॥ ७ ॥

[[3-7-8-1]]

यद॒स्य पा॑रे रजसः।
 शु॒क्रं ज्योति॑रजायत।
 तन्नः॑ पर्षदति द्विषः।
 अग्नै॑ वैश्वानर॒ स्वाहा॑।
 यस्मा॑द्भीषाऽवाशिष्टाः।
 ततो॑ नो अभयं कृधि।
 प्र॒जाभ्यः॑ सर्वाभ्यो मृड।
 नमो॑ रु॒द्राय॑ मी॒ढुषै॑।
 यस्मा॑द्भीषा न्यषदः।
 ततो॑ नो अभयं कृधि ॥ १ ॥

[[3-7-8-2]]

प्र॒जाभ्यः॑ सर्वाभ्यो मृड।
 नमो॑ रु॒द्राय॑ मी॒ढुषै॑।
 उ॒दुस्र॑ तिष्ठ प्रतितिष्ठ मा रिषः।
 मेमं॑ यज्ञं यजमानं च रीरिषः।
 सु॒वर्गे॑ लोके यजमानं हि धेहि।
 शं न॑ एधि द्विपदे शं चतुष्पदे।
 यस्मा॑द्भीषाऽवेषिष्टाः पलायिष्टाः समज्ञास्थाः।
 ततो॑ नो अभयं कृधि।
 प्र॒जाभ्यः॑ सर्वाभ्यो मृड।
 नमो॑ रु॒द्राय॑ मी॒ढुषै॑ ॥ २ ॥

[[3-7-8-3]]

य इ॒दम॑कः।
 तस्मै॑ नमः।
 तस्मै॑ स्वाहा।
 न वा उ॑ वेतन्त्रियसे।
 आशा॑नां त्वा विश्वा आशाः।
 य॒ज्ञस्य॑ हि स्थ ऋ॒त्वियौ॑।
 इन्द्रा॑ग्नी चेतनस्य च।
 हु॒ताहु॑तस्य तृप्यतम्।
 अहु॑तस्य हु॒तस्य॑ च।
 हु॒तस्य॑ चाहु॑तस्य च।

अहुतस्य हुतस्य च।
 इन्द्राग्नी अस्य सोमस्य।
 वीतं पिबतं जुषेथाम्।
 मा यजमानं तमो विदत्।
 मर्त्विजो मो इमाः प्रजाः।
 मा यः सोममिमं पिबात्।
 सःसृष्टमुभयं कृतम् ॥ ३ ॥
 कृधि मीढुषेऽहुतस्य च सप्त च ॥ ८ ॥

[[3-7-9-1]]

अनागसस्त्वा वयम्।
 इन्द्रेण प्रेषिता उप।
 वायुष्टे अस्त्वःशभूः।
 मित्रस्ते अस्त्वःशभूः।
 वरुणस्ते अस्त्वःशभूः।
 अपा क्षया ऋतस्य गर्भाः।
 भुवनस्य गोपाः श्येना अतिथयः।
 पर्वतानां ककुभः प्रयुतो नपातारः।
 वयुनेन्द्रं ह्वयत।
 घोषेणामीवाश्चातयत ॥ १ ॥

[[3-7-9-2]]

युक्ताः स्थ वहत।
 देवा ग्रावाण इन्दुरिन्द्र इत्यवादिषुः।
 ऐन्द्रमचुच्यवुः परमस्याः परावतः।
 आऽस्मात्सधस्थात्।
 ओरोरन्तरिक्षात्।
 आ सुभूतमसुषवुः।
 ब्रह्मवर्चसं म आसुषवुः।
 समरे रक्षास्यवधिषुः।
 अपहतं ब्रह्मज्यस्य।
 वाक् त्वा मनश्च श्रीणीताम् ॥ २ ॥

[[3-7-9-3]]

प्राणश्च त्वाऽपानश्च श्रीणीताम्।
 चक्षुश्च त्वा श्रोत्रं च श्रीणीताम्।
 दक्षश्च त्वा बलं च श्रीणीताम्।
 ओजश्च त्वा सहश्च श्रीणीताम्।
 आयुश्च त्वा जरा च श्रीणीताम्।
 आत्मा च त्वा तनूश्च श्रीणीताम्।
 श्रुतौऽसि श्रुतं कृतः।
 श्रुताय त्वा श्रुतेभ्यस्त्वा।
 यमिन्द्रमाहुर्वरुणं यमाहुः।
 यं मित्रमाहुर्यमु सत्यमाहुः ॥ ३ ॥

[[3-7-9-4]]

यो देवानां देवतमस्तपोजाः।
 तस्मै त्वा तेभ्यस्त्वा।
 मयि त्यदिन्द्रियं महत्।
 मयि दक्षो मयि क्रतुः।
 मयि धायि सुवीर्यम्।
 त्रिशुग्धर्मो विभातु मे।
 आकूत्या मनसा सह।
 विराजा ज्योतिषा सह।
 यज्ञेन पर्यसा सह।
 तस्य दोहमशीमहि ॥ ४ ॥

[[3-7-9-5]]

तस्य सुम्नमशीमहि।
 तस्य भक्षमशीमहि।
 वाग्जुषाणा सोमस्य तृप्यतु।
 मित्रो जनान्प्रसमित्र।
 यस्मान्न जातः परो अन्यो अस्ति।
 य आविवेश भुवनानि विश्वा।
 प्रजापतिः प्रजया संविदानः।
 त्रीणि ज्योतींषि सचते स षौडशी।

एष ब्रह्मा य ऋत्वियः।
इन्द्रो नाम श्रुतो गणे ॥ ५ ॥

[[3-7-9-6]]

प्र ते महे विदथे शशिसिषु हरीं।
य ऋत्वियः प्र ते वन्वे।
वनुषो हर्यतं मदम्।
इन्द्रो नाम घृतं न यः।
हरिभिश्चारु सेचते।
श्रुतो गण आ त्वा विशन्तु।
हरिवर्षसं गिरः।
इन्द्राधिपतेऽधिपतिस्त्वं देवानामसि।
अधिपतिं माम्।
आयुष्मन्तं वर्चस्वन्तं मनुष्येषु कुरु ॥ ६ ॥

[[3-7-9-7]]

इन्द्रश्च सम्राड्वरुणश्च राजा।
तौ ते भक्षं चक्रतुरग्र एतम्।
तयोरनु भक्षं भक्षयामि।
वाग्जुषाणा सोमस्य तृप्यतु।
प्रजापतिर्विश्वकर्मा।
तस्य मनो देवं यज्ञेन राध्यासम्।
अर्थे गा अस्य जहितः।
अवसानपतेऽवसानं मे विन्द।
नमो रुद्राय वास्तोष्पतये।
आयने विद्रवणे ॥ ७ ॥

[[3-7-9-8]]

उद्याने यत्परायणे।
आवर्तने विवर्तने।
यो गौपायति तं हुवे।
यान्यपामित्यान्यप्रतीत्तान्यस्मिं।
यमस्य बलिना चरामि।

इहैव सन्तः प्रति तद्यातयामः।
जीवा जीवेभ्यो निहराम एतत्।
अनृणा अस्मिन्ननृणाः परस्मिन्।
तृतीये लोके अनृणाः स्याम।
ये देवयाना उत पितृयाणाः ॥ ८ ॥

[[3-7-9-9]]

सर्वान्पथो अनृणा आक्षीयेम।
इदमनुः श्रेयोऽवसानमार्गन्म।
शिवे नो द्यावापृथिवी उभे इमे।
गोमद्धनवदश्वदूर्जस्वत्।
सुवीरा वीरैरनु संचरेम।
अर्कः पवित्रं रजसो विमानः।
पुनाति देवानां भुवनानि विश्वा।
द्यावापृथिवी पयसा संविदाने।
घृतं दुहाते अमृतं प्रपीने।
पवित्रमर्को रजसो विमानः।
पुनाति देवानां भुवनानि विश्वा।
सुवर्ज्योतिर्यशो महत्।
अशीमहि गाधमुत प्रतिष्ठाम् ॥ ९ ॥
चातयत श्रीणीतासत्यमाहुरशीमहि गणे कुरु विद्रवणे
पितृयाणा अर्को रजसो विमानास्त्रीणि च ॥ ९ ॥

[[3-7-10-1]]

उदस्तांप्सीत्सविता मित्रो अर्यमा।
सर्वान्मित्रानवधीद्युगेन।
बृहन्तं मामकरद्वीरवन्तम्।
रथन्तरे श्रयस्व स्वाहा पृथिव्याम्।
वामदेव्ये श्रयस्व स्वाहाऽन्तरिक्षे।
बृहति श्रयस्व स्वाहा दिवि।
बृहता त्वोपस्तभ्मोमि।
आ त्वा ददे यशसे वीर्याय च।
अस्मास्वघ्निया यूयं दधाथेन्द्रियं पयः।
यस्तै द्रप्सो यस्त उदुर्षः ॥ १ ॥

[[3-7-10-2]]

दैव्यः केतुर्विश्वं भुवनमाविवेश।
स नः पाह्यरिष्ट्यै स्वाहा।
अनु मा सर्वो यज्ञोऽयमेतु।
विश्वे देवा मरुतः सामार्कः।
आप्रियश्छन्दांसि निविदो यजूषि।
अस्यै पृथिव्यै यद्यज्ञियम्।
प्रजापतेर्वर्तनिमनुवर्तस्व।
अनु वीरैरनुराध्याम् गोभिः।
अन्वश्वैरनु सर्वैरु पुष्टैः।
अनु प्रजयाऽन्विन्द्रियेण ॥ २ ॥

[[3-7-10-3]]

देवा नो यज्ञमृजुधा नयन्तु।
प्रति क्षत्ते प्रति तिष्ठामि राष्ट्रे।
प्रत्यश्वेषु प्रति तिष्ठामि गोषु।
प्रति प्रजायां प्रति तिष्ठामि भव्यै।
विश्वमन्याऽभिवावृधे।
तदन्यस्यामधिश्चितम्।
दिवे च विश्वकर्मणे।
पृथिव्यै चाकरं नमः।
अस्कान्द्यौः पृथिवीम्।
अस्कानृषभो युवा गाः ॥ ३ ॥

[[3-7-10-4]]

स्कन्नेमा विश्वा भुवना।
स्कन्नो यज्ञः प्रजनयतु।
अस्कानजनि प्राजनि।
आस्कन्नाजायते वृषा।
स्कन्नात्प्रजनिषीमहि।
ये देवा येषामिदं भागधेयं बभूव।
येषां प्रयाजा उतानूयाजाः।

इन्द्रज्येष्ठेभ्यो वरुणराजभ्यः।
अग्निहोतृभ्यो देवेभ्यः स्वाहा।
उत त्या नो दिवा मतिः ॥ ४ ॥

[[3-7-10-5]]

अदितिरूत्याऽऽगमत्।
सा शन्ताची मयस्करत्।
अप स्त्रिधः।
उत त्या दैव्या भिषजा।
शं नस्करतो अश्विना।
यूयातामस्मद्रपः।
अप स्त्रिधः।
शमग्निभिस्करत्।
शं नस्तपतु सूर्यः।
शं वातो वात्वरपाः ॥ ५ ॥

[[3-7-10-6]]

अप स्त्रिधः।
तदित्पदं न विचिकेत विद्वान्।
यन्मृतः पुनरप्येति जीवान्।
त्रिवृद्यद्भुवनस्य रथवृत्।
जीवो गर्भो न मृतः स जीवात्।
प्रत्यस्मै पिपीषते।
विश्वानि विदुषे भर।
अरंगमाय जग्मवे।
अपश्वाहध्वने नरे।
इन्दुरिन्दुमवागात्।
इन्दोरिन्द्रोऽपात्।
तस्य त इन्द्रविन्द्रपीतस्य मधुमतः।
उपहृतस्योपहृतो भक्षयामि ॥ ६ ॥
उदर्ष इन्द्रियेण गा मतिररुपा अंगात्तीणि च ॥ १० ॥

[[3-7-11-1]]

ब्रह्मं प्रतिष्ठा मनसो ब्रह्मं वाचः ।
 ब्रह्मं यज्ञानां हविषामाज्यस्य ।
 अतिरिक्तं कर्मणो यच्च हीनम् ।
 यज्ञः पर्वाणि प्रतिरन्नैति कल्पयन् ।
 स्वाहाकृताऽऽहुतिरेतु देवान् ।
 आश्रावितमत्याश्रावितम् ।
 वर्षद्वृतमत्यनूक्तं च यज्ञे ।
 अतिरिक्तं कर्मणो यच्च हीनम् ।
 यज्ञः पर्वाणि प्रतिरन्नैति कल्पयन् ।
 स्वाहाकृताऽऽहुतिरेतु देवान् ॥ १ ॥

[[3-7-11-2]]

यद्वो देवा अतिपादयानि ।
 वाचाचित्प्रयतं देव हेडनम् ।
 अरायो अस्मां अभिदुच्छुनायतौ ।
 अन्यत्रास्मन्मरुतस्तन्निधैतन ।
 ततं म आपस्तदु तायते पुनः ।
 स्वादिष्ठा धीतिरुचथाय शस्यते ।
 अयं समुद्र उत विश्वभेषजः ।
 स्वाहाकृतस्य समुत्पणुतर्भुवः ।
 उद्वयं तमसस्परि ।
 उदु त्यं चित्रम् ॥ २ ॥

[[3-7-11-3]]

इमं मै वरुण तत्त्वा यामि ।
 त्वं नो अग्ने स त्वं नो अग्ने ।
 त्वमग्ने अयासि प्रजापते ।
 इमं जीवेभ्यः परिधिं दधामि ।
 मैषां नु गादपरो अर्धमेतम् ।
 शतं जीवन्तु शरदः पुरूचीः ।
 तिरो मृत्युं दधतां पर्वतेन ।
 इष्टेभ्यः स्वाहा वर्षदनिष्टेभ्यः स्वाहा ।
 भेषजं दुरिष्ट्यै स्वाहा निष्कृत्यै स्वाहा ।
 दौराष्ट्यै स्वाहा दैवीभ्यस्तनूभ्यः स्वाहा ॥ ३ ॥

[[3-7-11-4]]

ऋद्ध्यै स्वाहा समृद्ध्यै स्वाहा ।
 यत इन्द्र भयामहे ।
 ततो नो अभयं कृधि ।
 मघवञ्छुग्धि तव तन्न ऊतयै ।
 वि द्विषो वि मृधो जहि ।
 स्वस्तिदा विशस्पतिः ।
 वृत्रहा विमृधो वशी ।
 वृषेन्द्रः पुर एतु नः ।
 स्वस्तिदा अभयंकरः ।
 आभिर्गीर्भिर्यदतो न ऊनम् ॥ ४ ॥

[[3-7-11-5]]

आप्यायय हरिवो वर्धमानः ।
 यदा स्तोतृभ्यो महि गोत्रा रुजासि ।
 भूयिष्ठभाजो अघं ते स्याम ।
 अनाज्ञातं यदाज्ञातम् ।
 यज्ञस्य क्रियते मिथु ।
 अग्ने तदस्य कल्पय ।
 त्वं हि वेत्थ यथातथम् ।
 पुरुषसंमितो यज्ञः ।
 यज्ञः पुरुषसंमितः ।
 अग्ने तदस्य कल्पय ।
 त्वं हि वेत्थ यथातथम् ।
 यत्पाकत्रा मनसा दीनदक्षा न ।
 यज्ञस्य मन्वते मर्तासः ।
 अग्निष्टद्धोता क्रतुविद्विजानन् ।
 यजिष्ठो देवां ऋतुशो यजाति ॥ ५ ॥
 देवांश्चित्रं तनूभ्यः स्वाहो न पुरुषसंमितोऽग्ने तदस्य
 कल्पय पञ्च च ॥ ११ ॥

[[3-7-12-1]]

यद्देवा देवहेडनम्।
 देवासश्चकृमा वयम्।
 आदित्यास्तस्मान्मा मुञ्चत।
 ऋतस्यर्तेन मामुत।
 देवा जीवनकाम्या यत्।
 वाचाऽनृतमृदिम।
 अग्निर्मा तस्मादेनसः।
 गार्हपत्यः प्रमुञ्चतु।
 दुरिता यानि चकृम।
 करोतु मामनेनसम् ॥ १ ॥

[[3-7-12-2]]

ऋतेन द्यावापृथिवी।
 ऋतेन त्वं सरस्वति।
 ऋतान्मा मुञ्चतां हंसः।
 यदन्यकृतमारिम।
 सजातशंसादुत वा जामिशंसात्।
 ज्यायसः शंसादुत वा कनीयसः।
 अनाज्ञातं देवकृतं यदेनः।
 तस्मात्त्वमस्मान्जातवेदो मुमुग्धि।
 यद्वाचा यन्मनसा।
 बाहुभ्यामूरुभ्यामष्टीवद्भ्याम् ॥ २ ॥

[[3-7-12-3]]

शिशैर्यदनृतं चकृमा वयम्।
 अग्निर्मा तस्मादेनसः।
 यद्धस्ताभ्यां चकर किल्बिषाणि।
 अक्षाणां वश्रुमुपजिघ्रमानः।
 दूरेपश्या च राष्ट्रभृच्च।
 तान्यप्सरसावनुदत्तामृणानि।
 अदीव्यन्नृणं यदहं चकार।
 यद्वाऽदास्यन्त्संजगारा जनैभ्यः।
 अग्निर्मा तस्मादेनसः।
 यन्मयि माता गर्भे सति ॥ ३ ॥

[[3-7-12-4]]

एनश्चकार यत्पिता।
 अग्निर्मा तस्मादेनसः।
 यदा पिपेष मातरं पितरम्।
 पुत्रः प्रमुदितो धयन्।
 अहिंसितौ पितरौ मया तत्।
 तदग्ने अनृणो भवामि।
 यदन्तरिक्षं पृथिवीमुत द्याम्।
 यन्मातरं पितरं वा जिहिंसिम।
 अग्निर्मा तस्मादेनसः।
 यदाशसां निशसा यत्पराशसां ॥ ४ ॥

[[3-7-12-5]]

यदेनश्चकृमा नूतनं यत्पुराणम्।
 अग्निर्मा तस्मादेनसः।
 अतिक्रामामि दुरितं यदेनः।
 जहामि रिप्रं परमे सधस्थै।
 यत्र यन्ति सुकृतो नापि दुष्कृतः।
 तमारोहामि सुकृतां नु लोकम्।
 त्रिते देवा अमृजतैतदेनः।
 त्रित एतन्मनुष्येषु मामृजे।
 ततो मा यदि किञ्चिदानशे।
 अग्निर्मा तस्मादेनसः ॥ ५ ॥

[[3-7-12-6]]

गार्हपत्यः प्रमुञ्चतु।
 दुरिता यानि चकृम।
 करोतु मामनेनसम्।
 दिवि जाता अप्सु जाताः।
 या जाता ओषधीभ्यः।
 अथो या अग्निजा आपः।
 ता नः शुन्धतु शुन्धनीः।

यदापो नक्तं दुरितं चराम।
यद्वा दिवा नूतनं यत्पुराणम्।
हिरण्यवर्णास्तत उत्पुनीत नः।

इमं मै वरुण तत्त्वा यामि।
त्वं नो अग्ने स त्वं नो अग्ने।
त्वमग्ने अयाऽसि ॥ ६ ॥

अनेनसमष्टिवद्धाः सति पराशसाऽऽनशेऽग्निर्मा
तस्मादेनसः पुनीत नस्त्रीणि च ॥ १२ ॥
यद्देवा गार्हपत्यो यद्धस्ताभ्यां यन्मयि माता यदापिपेष
यदन्तरिक्षं यदाशसाऽतिक्रामामि त्रिते देवा दिवि जाता
अप्सु जाता यदाप इमं मै वरुण तत्त्वं यामि त्वं नो अग्ने
स त्वं नो अग्ने त्वमग्ने अयाऽसि ॥

[[3-7-13-1]]

यत्ते ग्रावणां चिच्छिदुः सोम राजन्।
प्रियाण्यङ्गानि स्वधिता परूषि।
तत्संधत्स्वाज्येनोत वर्धयस्व।
अनागसो अधमित्संक्षयेम।
यत्ते ग्रावां बाहुच्युतो अचुच्यवुः।
नरो यत्ते दुदुहुर्दक्षिणेन।
तत्त आप्यायतां तत्तै।
निष्प्रायतां देव सोम।
यत्ते त्वचं विभिदुर्यच्च योनिम्।
यदास्थानात्प्रच्युतो वेनसि त्मना ॥ १ ॥

[[3-7-13-2]]

त्वया तत्सोम गुप्तमस्तु नः।
सा नः संधाऽसत्परमे व्योमन्।
अहाच्छरीरं पर्यसा समेत्य।
अन्योऽन्यो भवति वर्णो अस्य।
तस्मिन्वयमुपहृतास्तव स्मः।
आ नो भज सदसि विश्वरूपे।
नृचक्षाः सोम उत शुश्रुगस्तु।
मा नो विहासीद्विर आवृणानः।

अनागास्तनुवो वावृधानः।
आ नो रूपं वहतु जायमानः ॥ २ ॥

[[3-7-13-3]]

उपक्षरन्ति जुह्वो घृतेन।
प्रियाण्यङ्गानि तव वर्धयन्तीः।
तस्मै ते सोम नम इद्वषट्।
उप मा राजन्त्सुकृते ह्वयस्व।
संप्राणापानाभ्यां समु चक्षुषा त्वम्।
सः श्रोत्रेण गच्छस्व सोम राजन्।
यत्त आस्थितः शमु तत्तै अस्तु।
जानीतान्नः संगमने पथीनाम्।
एतं जानीतात्परमे व्योमन्।
वृकाः सधस्था विद रूपमस्य ॥ ३ ॥

[[3-7-13-4]]

यदा गच्छात्पथिभिर्देवयानैः।
इष्टापूर्ते कृणुतादाविरस्मै।
अरिष्टो राजन्नगदः परेहि।
नमस्ते अस्तु चक्षसे रघूयते।
नाकमारोह सह यजमानेन।
सूर्यं गच्छतात्परमे व्योमन्।
अभूद्देवः संविता वन्द्यो नु नः।
इदानीमहं उपवाच्यो नृभिः।
वि यो रत्ना भजति मानवेभ्यः।
श्रेष्ठं नो अत्र द्रविणं यथा दधत्।
उप नो मित्रावरुणाविहावतम्।
अन्वादीध्याथामिह नः सखाया।
आदित्यानां प्रसितिर्हेतिः।
उग्रा शतापांश्चा घ विषा परि णो वृणक्तु।
आप्यायस्व सं तै ॥ ४ ॥
त्मना जायमानोऽस्य दधत्पञ्च च ॥ १३ ॥

[[3-7-14-1]]

यद्दिदीक्षे मनसा यच्च वाचा।
यद्वा प्राणैश्चक्षुषा यच्च श्रोत्रेण।
यद्रेतसा मिथुनेनाप्यात्मना।
अञ्चो लोका दधिरे तेज इन्द्रियम्।
शुक्रा दीक्षायै तपसो विमोचनीः।
आपो विमोक्त्रीर्मयि तेज इन्द्रियम्।
यदृचा साम्ना यजुषा।
पशूनां चर्महविषा दिदीक्षे।
यच्छन्दोभिरोषधीभिर्वनस्पतौ।
अञ्चो लोका दधिरे तेज इन्द्रियम् ॥ १ ॥

[[3-7-14-2]]

शुक्रा दीक्षायै तपसो विमोचनीः।
आपो विमोक्त्रीर्मयि तेज इन्द्रियम्।
येन ब्रह्म येन क्षत्रम्।
येनैन्द्राग्नी प्रजापतिः सोमो वरुणो येन राजा।
विश्वे देवा ऋषयो येन प्राणाः।
अञ्चो लोका दधिरे तेज इन्द्रियम्।
शुक्रा दीक्षायै तपसो विमोचनीः।
आपो विमोक्त्रीर्मयि तेज इन्द्रियम्।
अपां पुष्पमस्योषधीनां रसः।
सोमस्य प्रियं धाम ॥ २ ॥

[[3-7-14-3]]

अग्नेः प्रियतमं हविः स्वाहा।
अपां पुष्पमस्योषधीनां रसः।
सोमस्य प्रियं धाम।
इन्द्रस्य प्रियतमं हविः स्वाहा।
अपां पुष्पमस्योषधीनां रसः।
सोमस्य प्रियं धाम।
विश्वेषां देवानां प्रियतमं हविः स्वाहा।
वयं सोम व्रते तव।

मनस्तनूषु पिप्रतः।
प्रजावन्तो अशीमहि ॥ ३ ॥

[[3-7-14-4]]

देवेभ्यः पितृभ्यः स्वाहा।
सोम्येभ्यः पितृभ्यः स्वाहा।
कव्येभ्यः पितृभ्यः स्वाहा।
देवास इह मादयध्वम्।
सोम्यास इह मादयध्वम्।
कव्यास इह मादयध्वम्।
अनन्तरिताः पितरः सोम्याः सोमपीथात्।
अपैतु मृत्युरमृतं न आगन्।
वैवस्वतो नो अभयं कृणोतु।
पूर्णं वनस्पतैरिव ॥ ४ ॥

[[3-7-14-5]]

अभि नः शीयतां रयिः।
सचतां नः शचीपतिः।
परं मृत्यो अनुपरैहि पन्थाम्।
यस्ते स्व इतरो देवयानात्।
चक्षुष्मते शृण्वते तै ब्रवीमि।
मा नः प्रजां रीरिषो मोत वीरान्।
इदम् नु श्रेयोऽवसानमार्गन्म।
यद्गोजिद्धनजिदश्वजिद्यत्।
पूर्णं वनस्पतैरिव।
अभि नः शीयतां रयिः।
सचतां नः शचीपतिः ॥ ५ ॥
वनस्पताञ्चो लोका दधिरे तेज इन्द्रियं
धामाशीमहीवाभि नः शीयतां रयिरेकं च ॥ १४ ॥
सर्वान्यद्विष्णोणो वि वै याः पुरस्ताद्देवा देवेषु परि
स्तृणीत सक्षेदं यदस्य पारंऽनागस उदस्तांप्सीद्ब्रह्म प्रतिष्ठा
यद्देवा यत्ते ग्रावणा यद्दिदीक्षे चतुर्दश ॥ १४ ॥
सर्वान्भूतिमेव यामेवाप्स्वाहुतिं व्रतानां पूर्णवल्कः
सोम्यानामस्मिन् यज्ञेऽग्ने यो नो ज्योग्जीवाः परोरजाः

प्रतेमहे ब्रह्म प्रतिष्ठा गार्हपत्यस्त्रिशदुत्तरशतम् ॥ १३० ॥

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 3, Chapter 8

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[3-8-1-1]]

सांग्रहण्येष्यां यजते।
इमां जनतां संगृह्णीति।
द्वादशारली रशना भवति।
द्वादश मासाः संवत्सरः।
संवत्सरमेवावरुन्धे।
मौञ्जी भवति।
ऊर्ग्वे मुञ्जाः।
ऊर्जमेवावरुन्धे।
चित्रा नक्षत्रं भवति।
चित्रं वा एतत्कर्म ॥ १ ॥

[[3-8-1-2]]

यदश्वमेधः समृच्चै।
पुण्यनाम देवयजनमध्यवस्यति।
पुण्यामेव तेन कीर्तिमभिजयति।
अपदातीनृत्वजः समावहन्त्या सुब्रह्मण्यायाः।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै।
केशश्मश्रु वपते।
नखानि निकृन्तते।
दुतो धावते।
स्नाति।
अहतं वासः परिधत्ते।
पाप्मनोऽपहत्यै।
वाचं यत्वोपवसति।
सुवर्गस्य लोकस्य गुप्त्यै।
रात्रिं जागरयन्त आसते।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ॥ २ ॥
कर्म धत्ते पञ्च च ॥ १ ॥

[[3-8-2-1]]

चतुष्टय्य आपो भवन्ति।
चतुःशफो वा अश्वः प्राजापत्यः समृच्चै ॥
ता दिग्भ्यः समाभृता भवन्ति।
दिक्षु वा आपः।
अन्नं वा आपः।
अद्ध्यो वा अन्नं जायते।
यदेवाद्ध्योऽन्नं जायते।
तदवरुन्धे।
तासु ब्रह्मौदनं पचति।
रेत एव तद्दधाति ॥ १ ॥

[[3-8-2-2]]

चतुःशरावो भवति।
दिक्ष्वेव प्रतितिष्ठति।
उभयतो रूक्मौ भवतः।
उभयत एवास्मिन्नुचं दधाति।
उद्धरति श्रुतत्वाय।
सर्पिष्वान्भवति मेध्यत्वाय।
चत्वारं आर्षेयाः प्राश्रन्ति।
दिशामेव ज्योतिषि जुहोति।
चत्वारि हिरण्यानि ददाति।
दिशामेव ज्योतींष्यवरुन्धे ॥ २ ॥

[[3-8-2-3]]

यदाज्यमुच्छिष्यते।
तस्मिन्प्रशानां न्युनत्ति।
प्रजापतिर्वा ओं दनः।
रेत आज्यम्।
यदाज्ये रशानां न्युनत्ति।
प्रजापतिमेव रेतसा समर्धयति।
दर्भमयी रशना भवति।

बहु वा एष कुचरोऽमेध्यमुपगच्छति।

यदश्वः।

पवित्रं वै दुर्भाः ॥ ३ ॥

[[3-8-2-4]]

यद्दुर्भमयी रशणा भवति।

पुनात्येवैनम्।

पूतमेनं मेध्यमालभते।

अश्वस्य वा आलब्धस्य महिमोदकामत्।

स महत्विजः प्राविशत्।

तन्महत्विजां महत्विक्त्वम्।

यन्महत्विजः प्राश्नन्ति।

महिमानमेवास्मिन्तद्दधाति।

अश्वस्य वा आलब्धस्य रेत उदकामत्।

तत्सुवर्णं हिरण्यमभवत्।

यत्सुवर्णं हिरण्यं ददाति।

रेत एव तद्दधाति।

ओदने ददाति।

रेतो वा ओदनः।

रेतो हिरण्यम्।

रेतसैवास्मिन्नेतौ दधाति ॥ ४ ॥

दधाति रुन्धे दुर्भा अभवत्षड् ॥ २ ॥

[[3-8-3-1]]

यो वै ब्रह्मणे देवेभ्यः प्रजापतयेऽप्रतिप्रोच्याश्वं मेध्यं
बध्नाति।

आ देवताभ्यो वृश्च्यते।

पापीयान्भवति।

यः प्रतिप्रोच्यं।

न देवताभ्य आवृश्च्यते।

वसीयान्भवति ॥

यदाहं।

ब्रह्मन्नश्वं मेध्यं भन्त्स्यामि देवेभ्यः प्रजापतये तेन
राध्यासमिति।

ब्रह्म वै ब्रह्मा।

ब्रह्मण एव देवेभ्यः प्रजापतये प्रतिप्रोच्याश्वं मेध्यं
बध्नाति ॥ १ ॥

[[3-8-3-2]]

न देवताभ्य आवृश्च्यते।

वसीयान्भवति।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति रशनामादत्ते प्रसूत्यै।

अश्विनोर्बाहुभ्यामित्याह।

अश्विनौ हि देवानामध्वर्यू आस्ताम्।

पूष्णो हस्ताभ्यामित्याह यत्यै।

व्यृद्धं वा एतद्यज्ञस्य।

यद्यजुष्केण क्रियतै।

इमामगृभ्णन्नशनामृतस्येत्यधिवदति यजुष्कृत्यै।

यज्ञस्य समृच्चै ॥ २ ॥

[[3-8-3-3]]

तदाहुः।

द्वादशारत्नी रशना कर्तव्याश्च त्रयोदशारत्नीश्चरिति।

ऋषभो वा एष ऋतूनाम्।

यत्संवत्सरः।

तस्य त्रयोदशो मासो विष्टपम्।

ऋषभ एष यज्ञानाम्।

यदश्वमेधः।

यथा वा ऋषभस्य विष्टपम्।

एवमेतस्य विष्टपम्।

त्रयोदशमरत्निं रशनायामुपादधाति ॥ ३ ॥

[[3-8-3-4]]

यथर्षभस्य विष्टपं सङ्स्करोति।

तादृगेव तत।

पूर्व आयुषि विदथेषु कव्येत्याह।

आयुरेवास्मिन्दधाति।

तया देवाः सुतमाबभूवुरित्याह ।
भूतिमेवोपावर्तते ।
ऋतस्य सामन्सरमारपन्तीत्याह ।
सत्यं वा ऋतम् ।
सत्येनैवैनमृतेनारभते ।
अभिधा असीत्याह ॥ ४ ॥

[[3-8-3-5]]

तस्मादश्वमेधयाजी सर्वाणि भूतान्यभिभवति ।
भुवनमसीत्याह ।
भूमानमेवोपैति ।
यन्ताऽसीत्याह ।
यन्तारमेवैनं करोति ।
धर्ताऽसीत्याह ।
धर्तारमेवैनं करोति ।
सौऽग्निं वैश्वानरमित्याह ।
अग्नावेवैनं वैश्वानरे जुहोति ।
सप्रथसमित्याह ॥ ५ ॥

[[3-8-3-6]]

प्रजयैवैनं पशुभिः प्रथयति ।
स्वाहाकृत इत्याह ।
होम एवास्येषः ।
पृथिव्यामित्याह ।
अस्यामेवैनं प्रतिष्ठापयति ।
यन्ता राड्यन्ताऽसि यमनो धर्ताऽसि धरुण इत्याह ।
रूपमेवास्यैतन्महिमानं व्याचष्टे ।
कृष्यै त्वा क्षेमाय त्वा रय्यै त्वा पोषाय त्वेत्याह ।
आशिषमेवैतामाशास्ते ।
स्वगा त्वा देवेभ्य इत्याह ।
देवेभ्य एवैनं स्वगा करोति ।
स्वाहा त्वा प्रजापतय इत्याह ।
प्राजापत्यो वा अश्वः ।
यस्या एव देवताया आलभ्यते ।

तयैवैनं समर्धयति ॥ ६ ॥

बध्नाति समृद्ध्या उपादधात्यसीत्याह सप्रथसमित्याह
देवेभ्य इत्याह पञ्च च ॥ ३ ॥

[[3-8-4-1]]

यः पितुरनुजायाः पुत्रः ।
स पुरस्तान्नयति ।
यो मातुरनुजायाः पुत्रः ।
स पश्चान्नयति ।
विष्वञ्चमेवास्मात्पाप्मानं विवृहतः ।
यो अर्वन्तं जिघांसति तमभ्यमीति वरुण इति श्वानं
चतुरक्षं प्रसौति ।
परो मर्तः परः श्वेति शुनश्चतुरक्षस्य प्रहन्ति ।
श्वेव वै पाप्मा भ्रातृव्यः ।
पाप्मानमेवास्य भ्रातृव्यं हन्ति ।
सैध्रकं मुसलं भवति ॥ १ ॥

[[3-8-4-2]]

कर्म कर्मैवास्मै साधयति ।
पौश्चलेयो हन्ति ।
पुञ्चल्वानं वै देवाः शुचं न्यदधुः ।
शुचैवास्य शुचं हन्ति ।
पाप्मा वा एतमीप्सतीत्याहुः ।
योऽश्वमेधेन यजत इति ।
अश्वस्याधस्पदमुपास्यति ।
वज्री वा अश्वः प्राजापत्यः ।
वज्रेणैव पाप्मानं भ्रातृव्यमवक्रामति ।
दक्षिणाऽप्लावयति ॥ २ ॥

[[3-8-4-3]]

पाप्मानमेवास्माच्छर्मलमप्लावयति ।
ऐषीक उदूहो भवति ।
आयुर्वा इषीकाः ।

आयुरेवास्मिन्दधति।
 अमृतं वा इषीकाः।
 अमृतमेवास्मिन्दधति।
 वेतसशाखोपसंबद्धा भवति।
 अप्सुयोनिर्वा अश्वः।
 अप्सुजो वेतसः।
 स्वादेवैनं योनेनिर्मिमीते।
 पुरस्तात्प्रत्यञ्चमभ्युदूहति।
 पुरस्तादेवास्मिन्प्रतीच्यमृतं दधाति।
 अहं च त्वं च वृत्रहन्निति ब्रह्मा यजमानस्य हस्तं गृह्णाति।
 ब्रह्मक्षत्त्रे एव संदधाति।
 अभि क्रत्वैन्द्र भूरधज्मन्नित्यध्वर्युर्यजमानं
 वाचयत्यभिर्जित्यै ॥ ३ ॥
 भवति प्लावयति मिमीते पञ्च च ॥ ४ ॥

[[3-8-5-1]]

चत्वारं ऋत्विजः समुक्षन्ति।
 आभ्य एवैनं चतसृभ्यो दिग्भ्योऽभिसमीरयन्ति।
 शतेन राजपुत्रैः सहाध्वर्युः।
 पुरस्तात्प्रत्यङ्घ्नोक्षति।
 अनेनाश्वेन मेध्येनेष्ट्वा।
 अयं राजा वृत्रं वेध्यादिति।
 राज्यं वा अध्वर्युः।
 क्षत्त्रं राजपुत्रः।
 राज्येनैवास्मिन्क्षत्त्रं दधाति।
 शतेनाराजभिरुग्रैः सह ब्रह्मा ॥ १ ॥

[[3-8-5-2]]

दक्षिणत उदङ्घ्नोक्षति।
 अनेनाश्वेन मेध्येनेष्ट्वा।
 अयं राजाऽप्रतिधृष्योऽस्त्विति।
 बलं वै ब्रह्मा।
 बलमराजोग्रः।
 बलेनैवास्मिन्बलं दधाति।

शतेन सूतग्रामणिभिः सह होता।
 पश्चात्प्राङ्घ्नोक्षति।
 अनेनाश्वेन मेध्येनेष्ट्वा।
 अयं राजाऽस्यै विशः ॥ २ ॥

[[3-8-5-3]]

बहुगवै बहुश्वार्यै बहुजाविकार्यै।
 बहुव्रीहियवार्यै बहुमाषतिलार्यै।
 बहुहिरण्यार्यै बहुहस्तिकार्यै।
 बहुदासपूरुषार्यै रयिमत्यै पुष्टिमत्यै।
 बहुरायस्पोषार्यै राजाऽस्त्विति।
 भूमा वै होता।
 भूमा सूतग्रामण्यः।
 भूमैवास्मिन्भूमानं दधाति।
 शतेन क्षत्तसंग्रहीतृभिः सहोद्राता।
 उत्तरतो दक्षिणा तिष्ठन्प्रोक्षति ॥ ३ ॥

[[3-8-5-4]]

अनेनाश्वेन मेध्येनेष्ट्वा।
 अयं राजा सर्वमायुरेत्विति।
 आयुर्वा उद्राता।
 आयुः क्षत्तसंग्रहीतारः।
 आयुषैवास्मिन्नायुर्दधाति।
 शतं शतं भवन्ति।
 शतायुः पुरुषः शतेन्द्रियः।
 आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठति।
 चतुःशता भवन्ति।
 चतस्रो दिशः।
 दिक्ष्वेव प्रतितिष्ठति ॥ ४ ॥
 ब्रह्मा विश उक्षिति दिश एकं च ॥ ५ ॥

[[3-8-6-1]]

यथा वै हविषो गृहीतस्य स्कन्दति।

एवं वा एतदश्वस्य स्कन्दति।
यन्निक्तमनालब्धमुत्सृजन्ति।
यत्स्तोक्या अन्वाह।
सर्वहुतमेवैनं करोत्यवस्कन्दाय।
अस्कन्नं हि तत्।
यद्भुतस्य स्कन्दति।
सहस्रमन्वाह।
सहस्रसंमितः सुवर्गो लोकः।
सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्यै ॥ १ ॥

[[3-8-6-2]]

यत्परिमिता अनुब्रूयात्।
परिमितमवरुन्धीत।
अपरिमिता अन्वाह।
अपरिमितः सुवर्गो लोकः।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै।
स्तोक्या जुहोति।
या एव वर्ष्या आपः।
ता अवरुन्धे।
अस्यां जुहोति।
इयं वा अग्निवैश्वानरः ॥ २ ॥

[[3-8-6-3]]

अस्यामेवैनाः प्रतिष्ठापयति।
उवाच ह प्रजापतिः।
स्तोक्यासु वा अहमश्वमेधं सञ्स्थापयामि।
तेन ततः सञ्स्थितेन चरामीति।
अग्नये स्वाहेत्याह।
अग्नय एवैनं जुहोति।
सोमाय स्वाहेत्याह।
सोमायैवैनं जुहोति।
सवित्रे स्वाहेत्याह।
सवित्र एवैनं जुहोति ॥ ३ ॥

[[3-8-6-4]]

सरस्वत्यै स्वाहेत्याह।
सरस्वत्या एवैनं जुहोति।
पूष्णे स्वाहेत्याह।
पूष्णे एवैनं जुहोति।
बृहस्पतये स्वाहेत्याह।
बृहस्पतय एवैनं जुहोति।
अपां मोदाय स्वाहेत्याह।
अद्भ्य एवैनं जुहोति।
वायवे स्वाहेत्याह।
वायव एवैनं जुहोति ॥ ४ ॥

[[3-8-6-5]]

मित्राय स्वाहेत्याह।
मित्रायैवैनं जुहोति।
वरुणाय स्वाहेत्याह।
वरुणायैवैनं जुहोति ॥
एताभ्य एवैनं देवताभ्यो जुहोति।
दश दश संपादं जुहोति।
दशाक्षरा विराट्।
अन्नं विराट्।
विराजैवान्नाद्यमवरुन्धे।
प्र वा एषोऽस्माल्लोकाच्च्यवते।
यः पराचीराहुतीर्जुहोति।
पुनः पुनरभ्यावर्तं जुहोति।
अस्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठति।
एतां ह वाव सोऽश्वमेधस्य सञ्स्थितिमुवाचास्कन्दाय।
अस्कन्नं हि तत्।
यद्यज्ञस्य सञ्स्थितस्य स्कन्दति ॥ ५ ॥
अभिजित्यै वैश्वानरः सवित्र एवैनं जुहोति वायव एवैनं
जुहोति च्यवते षड् ॥ ६ ॥

[[3-8-7-1]]

प्रजापतये त्वा जुष्टं प्रोक्षामीति पुरस्तात्प्रत्यङ्घ्रिन्प्रोक्षति ।
 प्रजापतिर्वै देवानामन्नादो वीर्यावान् ।
 अन्नाद्यमेवास्मिन्वीर्यं दधाति ।
 तस्मादश्वः पशूनामन्नादो वीर्यावत्तमः ॥
 इन्द्राग्निभ्यां त्वेति दक्षिणतः ।
 इन्द्राग्नी वै देवानामोजिष्ठौ बलिष्ठौ ।
 ओज एवास्मिन्बलं दधाति ।
 तस्मादश्वः पशूनामोजिष्ठो बलिष्ठः ।
 वायवे त्वेति पश्चात् ।
 वायुर्वै देवानामाशुः सारसारितमः ॥ १ ॥

[[3-8-7-2]]

जवमेवास्मिन्दधाति ।
 तस्मादश्वः पशूनामाशुः सारसारितमः ।
 विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य इत्युत्तरतः ।
 विश्वे वै देवा देवानां यशस्वितमाः ।
 यश एवास्मिन्दधाति ।
 तस्मादश्वः पशूनां यशस्वितमः ।
 देवेभ्यस्त्वेत्यधस्तात् ।
 देवा वै देवानामपचिततमाः ।
 अपचितिमेवास्मिन्दधाति ।
 तस्मादश्वः पशूनामपचिततमः ॥ २ ॥

[[3-8-7-3]]

सर्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य इत्युपरिष्ठात् ।
 सर्वे वै देवास्त्विषिमन्तो हरस्विनः ।
 त्विषिमेवास्मिन्हरो दधाति ।
 तस्मादश्वः पशूनां त्विषिमान्हरस्वितमः ।
 दिवे त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वेत्याह ।
 एभ्य एवैनं लोकेभ्यः प्रोक्षति ।
 सते त्वाऽसते त्वाऽश्चस्त्वौषधीभ्यस्त्वा विश्वेभ्यस्त्वा
 भूतेभ्य इत्याह ।
 तस्मादश्वमेधयाजिनः सर्वाणि भूतान्युपजीवन्ति ।
 ब्रह्मवादिनो वदन्ति ।

यत्प्राजापत्योऽश्वः ।

अथ कस्मादेनमन्याभ्यो देवताभ्योऽपि प्रोक्षतीति ।
 अश्वे वै सर्वा देवता अन्वायत्ताः ।
 तं यद्विश्वेभ्यस्त्वा भूतेभ्य इति प्रोक्षति ।
 देवता एवास्मिन्नन्वायातयति ।
 तस्मादश्वे सर्वा देवता अन्वायत्ताः ॥ ३ ॥
 सारसारितमोपचिततमः प्राजापत्योऽश्वः पञ्च च ॥ ७ ॥

[[3-8-8-1]]

यथा वै हविषो गृहीतस्य स्कन्दति ।
 एवं वा एतदश्वस्य स्कन्दति ।
 यत्प्रोक्षितमनालब्धमुत्सृजन्ति ।
 यदश्वचरितानि जुहोति ।
 सर्वहुतमेवैनं करोत्यस्कन्दाय ।
 अस्कन्नः हि तत् ।
 यद्भुतस्य स्कन्दति ।
 ईकाराय स्वाहेंकृताय स्वाहेत्याह ।
 एतानि वा अश्वचरितानि ।
 चरितैरेवैनः समर्धयति ॥ १ ॥

[[3-8-8-2]]

तदाहुः ।
 अनाहुतयो वा अश्वचरितानि ।
 नैता हौतव्या इति ।
 अथो खल्वाहुः ।
 हौतव्या एव ।
 अत्र वावैवं विद्वानश्वमेधः सःस्थापयति ।
 यदश्वचरितानि जुहोति ।
 तस्माद्धौतव्या इति ।
 बहिर्धा वा एनमेतदायतनाद्दधाति ।
 भ्रातृव्यमस्मै जनयति ॥ २ ॥

[[3-8-8-3]]

यस्यानायतनैऽन्यत्राग्नेराहुतीर्जुहोति ।
सावित्रिया इष्ट्याः पुरस्तात्स्विष्टकृतः ।
आहवनीयेऽश्वचरितानि जुहोति ।
आयतन एवास्याहुतीर्जुहोति ।
नास्मै भ्रातृव्यं जनयति ।
तदाहुः ।

यज्ञमुखे यज्ञमुखे होतव्याः ।
यज्ञस्य क्लृप्त्यै ।
सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्या इति ।
अथो खल्वाहुः ।

[[3-8-8-4]]

यद्यज्ञमुखे यज्ञमुखे जुहुयात् ।
पशुभिर्यजमानं व्यर्धयेत् ।
अव सुवर्गाल्लोकात्पद्येत ।
पापीयान्त्स्यादिति ।
सकृदेव होतव्याः ।
न यजमानं पशुभिव्यर्धयति ।
अभि सुवर्गं लोकं जयति ।
न पापीयान्भवति ।
अष्टाचत्वारिंशत्तमश्वरूपाणि जुहोति ।
अष्टाचत्वारिंशदक्षरा जगती ।
जागतोऽश्वः प्राजापत्यः समृद्धौ ।
एकमतिरिक्तं जुहोति ।
तस्मादेकः प्रजास्वर्धुकः ॥ ४ ॥
अर्धयति जनयति खल्वाहुर्जगती त्रीणि च ॥ ८ ॥

[[3-8-9-1]]

विभूर्मात्रा प्रभूः पित्रेत्याह ।
इयं वै माता ।
असौ पिता ।
आभ्यामेवैनं परिददाति ।
अश्वोऽसि हयोऽसीत्याह ।
शास्त्येवैनमेतत् ।

तस्माच्छिष्टाः प्रजा जायन्ते ।
अत्योऽसीत्याह ।
तस्मादश्वः सर्वान्पशूनत्येऽति ।
तस्मादश्वः सर्वेषां पशूनां श्रेष्ठ्यं गच्छति ॥ १ ॥

[[3-8-9-2]]

प्र यशः श्रेष्ठ्यमाप्नोति ।
य एवं वेद ।
नरोऽस्यर्वाऽसि सप्तिरसि वाज्यसीत्याह ।
रूपमेवास्यैतन्महिमानं व्याचष्टे ।
ययुर्नामाऽसीत्याह ।
एतद्वा अश्वस्य प्रियं नामधेयम् ।
प्रियेणैवैनं नामधेयेनाभिवदति ।
तस्मादप्यामित्रौ संगत्यं ।
नाम्ना चेद्धयेते ।
मित्रमेव भवतः ॥ २ ॥

[[3-8-9-3]]

आदित्यानां पत्वाऽन्विहीत्याह ।
आदित्यानेवैनं गमयति ।
अग्नये स्वाहा स्वाहेन्द्राग्निभ्यामिति पूर्वहोमाञ्जुहोति ।
पूर्वं एव द्विषन्तं भ्रातृव्यमतिक्रामति ।
भूरसि भुवे त्वा भव्याय त्वा भविष्यते त्वेत्युत्सृजति
सर्वत्वाय ।
देवा आशापाला एतं देवेभ्योऽश्वं मेधाय प्रोक्षितं
गोपायतेत्याह ।
शतं वै तल्प्या राजपुत्रा देवा आशापालाः ।
तेभ्य एवैनं परिददाति ।
ईश्वरो वा अश्वः प्रमुक्तः परां परावतं गन्तोः ।
इह धृतिः स्वाहेह विधृतिः स्वाहेह रन्तिः स्वाहेह रमतिः
स्वाहेति चतुषु पत्सु जुहोति ॥ ३ ॥

[[3-8-9-4]]

ए॒ता वा अ॒श्वस्य॒ बन्ध॑नम्।
 ताभिरे॒वैनं॑ ब॒ध्नाति॑।
 तस्मा॒दश्वः॑ प्रमु॒क्तो बन्ध॑नमागच्छति।
 तस्मा॒दश्वः॑ प्रमु॒क्तो बन्ध॑नं न जहाति।
 राष्ट्रं॑ वा अ॒श्वमे॒धः।
 राष्ट्रे॑ खलु॒ वा ए॒ते व्याय॑च्छन्ते।
 येऽश्वं॒ मेघ्य॑ रक्षन्ति।
 तेषां॑ य उ॒दृचं॑ गच्छन्ति।
 राष्ट्रा॑देव ते राष्ट्रं गच्छन्ति।
 अथ॑ य उ॒दृचं॑ न गच्छन्ति ॥
 राष्ट्रा॑देव ते व्य॒वच्छि॑द्यन्ते।
 परा॑ वा ए॒ष सि॑च्यते।
 योऽब॒लौऽश्व॑मे॒धेन॑ यजते।
 यद्मि॒त्रा अश्वं॑ विन्देरन्।
 ह॒न्येता॑स्य य॒ज्ञः।
 चतुः॑शता रक्षन्ति।
 य॒ज्ञस्या॑घा॒ताय॑।
 अथान्य॒मानी॑य प्रोक्षे॒युः।
 सैव॑ ततः प्रायश्चित्तिः ॥ ४ ॥
 गच्छ॑ति भवतः प॒त्सु जु॑होति न गच्छन्ति नव च ॥ ९ ॥

[[3-8-10-1]]

प्र॒जाप॑तिरकामयताश्वमे॒धेन॑ यजे॒येति॑।
 स तपोऽत॑प्यत।
 तस्य॑ तेपानस्य।
 स॒प्तात्म॑नो दे॒वता॑ उद॒क्राम॑न्।
 सा दी॒क्षाऽभ॑वत्।
 स ए॒तानि॑ वैश्वदे॒वान्य॑पश्यत्।
 तान्य॑जुहोत्।
 तैर्वै॑ स दी॒क्षाम॑वारुन्ध।
 यद्वै॑श्वदे॒वानि॑ जुहोति।
 दी॒क्षामे॒व तैर्य॑ज॒मानोऽव॑रुन्धे ॥ १ ॥

[[3-8-10-2]]

स॒प्त जु॑होति।
 स॒प्त हि॑ ता दे॒वता॑ उ॒दक्राम॑न्।
 अ॒न्वहं॑ जुहोति।
 अ॒न्वहमे॒व दी॒क्षाम॑वरुन्धे।
 त्रीणि॑ वैश्वदे॒वानि॑ जुहोति।
 च॒त्वार्यौ॑द्ब्रह्म॒णानि॑।
 स॒प्त संप॑द्यन्ते।
 स॒प्त वै शी॑र्ष॒ण्याः प्रा॒णाः।
 प्रा॒णा दी॒क्षा।
 प्रा॒णैरे॒व प्रा॒णान्दी॒क्षाम॑वरुन्धे ॥ २ ॥

[[3-8-10-3]]

एक॑विंशतिं वैश्वदे॒वानि॑ जुहोति।
 एक॑विंशतिर्वै दे॒वलो॒काः।
 द्वाद॑श मा॒साः पञ्च॑त॒र्वः।
 त्रय॑ इ॒मे लो॒काः।
 अ॒सावा॑दित्य एक॑विंशः।
 ए॒ष सु॑वर्गो लो॒कः।
 तद्वै॒व्यं क्ष॑त्तम्।
 सा श्रीः।
 तद्ब्र॒ह्मस्य॑ वि॒ष्टप॑म्।
 तत्स्वारा॑ज्यमुच्यते ॥ ३ ॥

[[3-8-10-4]]

त्रि॑ंशतमौद्ब्रह्म॒णानि॑ जुहोति।
 त्रि॑ंशदक्षरा वि॒राट्।
 अ॒न्नं वि॒राट्।
 वि॒राजै॒वान्नाद्य॑मवरुन्धे।
 त्रेधा॑ विभज्य दे॒वता॑ जुहोति।
 त्र्या॑वृ॒तो वै दे॒वाः।
 त्र्या॑वृ॒त इ॒मे लो॒काः।
 ए॒षां लो॒काना॑मा॒प्त्यै।
 ए॒षां लो॒कानां॑ क्लृ॒प्त्यै।
 अप॑ वा ए॒तस्मात्प्रा॒णाः क्रा॑मन्ति ॥ ४ ॥

[[3-8-10-5]]

यो दीक्षामतिरेचयति।
सप्ताहं प्रचरन्ति।
सप्त वै शीर्षिन्याः प्राणः।
प्राणा दीक्षा।
प्राणैरेव प्राणान्दीक्षामवरुन्धे।
पूर्णाहुतिमुत्तमां जुहोति।
सर्वं वै पूर्णाहुतिः।
सर्वमेवाप्नोति।
अथो इयं वै पूर्णाहुतिः।
अस्यामेव प्रतितिष्ठति ॥ ५ ॥
रुन्धे प्राणान्दीक्षामवरुन्ध उच्यते क्रामन्ति तिष्ठति ॥
१० ॥

[[3-8-11-1]]

प्रजापतिरश्वमेधमसृजत।
तं सृष्टं न किंचनोदयच्छत।
तं वैश्वदेवान्येवोदयच्छन्।
यद्वैश्वदेवानि जुहोति।
यज्ञस्योद्यत्यै।
स्वाहाऽऽधिमाधीताय स्वाहा।
स्वाहाऽऽधीतं मनसे स्वाहा।
स्वाहा मनः प्रजापतये स्वाहा।
काय स्वाहा कस्मै स्वाहा कतमस्मै स्वाहेति प्राजापत्ये
मुख्ये भवतः।
प्रजापतिमुखाभिरेवैनं देवताभिरुद्यच्छते ॥ १ ॥

[[3-8-11-2]]

अदित्यै स्वाहाऽदित्यै मह्यै स्वाहाऽदित्यै सुमृडीकायै
स्वाहेत्याह।
इयं वा अदितिः।
अस्या एवैनं प्रतिष्ठायोद्यच्छते।

सरस्वत्यै स्वाहा सरस्वत्यै बृहत्यै स्वाहा सरस्वत्यै
पावकायै स्वाहेत्याह।
वाग्वै सरस्वती।
वाचैवैनमुद्यच्छते ॥
पूष्णे स्वाहा पूष्णे प्रपथ्याय स्वाहा पूष्णे नरन्धिषाय
स्वाहेत्याह।
पशवो वै पूषा।
पशुभिरेवैनमुद्यच्छते।
त्वष्ट्रे स्वाहा त्वष्ट्रे तुरीपाय स्वाहा त्वष्ट्रे पुरुरूपाय
स्वाहेत्याह।
त्वष्ट्रा वै पशूनां मिथुनानां रूपकृत।
रूपमेव पशुषु दधाति।
अथो रूपैरेवैनमुद्यच्छते।
विष्णवे स्वाहा विष्णवे निखुर्यापाय स्वाहा विष्णवे
निभूयपाय स्वाहेत्याह।
यज्ञो वै विष्णुः।
यज्ञायैवैनमुद्यच्छते।
पूर्णाहुतिमुत्तमां जुहोति।
प्रत्युत्तब्ध्यै सयत्वाय ॥ २ ॥
यच्छते पुरुरूपाय स्वाहेत्याहाद्यौ च ॥ ११ ॥

[[3-8-12-1]]

सावित्रमष्टाकपालं प्रातर्निर्वपति।
अष्टाक्षरा गायत्री।
गायत्रं प्रातःसवनम्।
प्रातःसवनादेवैनं गायत्रियाश्छन्दसोऽधि निर्मिमीते।
अथो प्रातःसवनमेव तेनाप्नोति।
गायत्रीं छन्दः ॥
सवित्रे प्रसवित्र एकादशकपालं मध्यन्दिने।
एकादशाक्षरा त्रिष्टुप्।
त्रैष्टुभं माध्यन्दिनं सवनम्।
माध्यन्दिनादेवैनं सवनात्त्रिष्टुभश्छन्दसोऽधि
निर्मिमीते ॥ १ ॥

[[3-8-12-2]]

अथो माध्यन्दिनमेव सर्वनं तेनाप्नोति।

त्रिष्टुभं छन्दः।

सवित्र आसवित्रे द्वादशकपालमपराह्णे।

द्वादशाक्षरा जगती।

जागतं तृतीयसवनम्।

तृतीयसवनादेवैनं जगत्याश्छन्दसोऽधि निर्मिमीते।

अथो तृतीयसवनमेव तेनाप्नोति।

जगतीं छन्दः।

ईश्वरो वा अश्वः प्रमुक्तः परा परावतं गन्तोः।

इह धृतिः स्वाहेह विधृतिः स्वाहेह रन्तिः स्वाहेह रमतिः

स्वाहेति

चतस्र आहुतीर्जुहोति।

चतस्रो दिशः।

दिग्भिरेवैनं परिगृह्णाति।

आश्वत्थो व्रजो भवति।

प्रजापतिर्देवेभ्यो निलायत।

अश्वो रूपं कृत्वा।

सोऽश्वत्थे संवत्सरमतिष्ठत्।

तदश्वत्थस्याश्वत्थत्वम्।

यदाश्वत्थो व्रजो भवति।

स्व एवैनं योनौ प्रतिष्ठापयति ॥ २ ॥

त्रिष्टुभश्छन्दसोऽधि निर्मिमीते जुहोति नव च ॥ १२ ॥

[[3-8-13-1]]

आ ब्रह्मन्ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी जायतामित्याह।

ब्राह्मण एव ब्रह्मवर्चसं दधाति।

तस्मात्पुरा ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चस्यजायत।

आऽस्मिन्नाष्ट्रे राजन्य इषव्यः शूरो महारथो

जायतामित्याह।

राजन्य एव शौर्यं महिमानं दधाति।

तस्मात्पुरा राजन्य इषव्यः शूरो महारथोऽजायत।

दोग्ध्री धेनुरित्याह।

धेन्वामेव पयो दधाति।

तस्मात्पुरा दोग्ध्री धेनुरजायत।

वोढाऽनङ्घानित्याह ॥ १ ॥

[[3-8-13-2]]

अनङ्घुह्येव वीर्यं दधाति।

तस्मात्पुरा वोढाऽनङ्घानजायत ॥

आशुः सप्तिरित्याह।

अश्व एव जवं दधाति।

तस्मात्पुराऽऽशुरश्वोऽजायत ॥

पुराधिर्योषेत्याह।

योषित्येव रूपं दधाति।

तस्मात्स्त्री युवतिः प्रिया भावुका।

जिष्णू रथेष्ठा इत्याह।

आ ह वै तत्र जिष्णू रथेष्ठा जायते ॥ २ ॥

[[3-8-13-3]]

यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।

सभेयो युवेत्याह।

यो वै पूर्ववयसी।

स सभेयो युवा।

तस्माद्युवा पुमान्प्रियो भावुकः।

आऽस्य यजमानस्य वीरो जायतामित्याह।

आ ह वै तत्र यजमानस्य वीरो जायते।

यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।

निकामे निकामे नः पर्जन्यो वर्षत्वित्याह।

निकामे निकामे ह वै तत्र पर्जन्यो वर्षति।

यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।

फलिन्यो न ओषधयः पच्यन्तामित्याह।

फलिन्यो ह वै तत्रौषधयः पच्यन्ते।

यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।

योगक्षेमो नः कल्पतामित्याह।

कल्पते ह वै तत्र प्रजाभ्यो योगक्षेमः।

यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ॥ ३ ॥

अनङ्घानित्याह जायते वर्षति सप्त च ॥ १३ ॥

[[3-8-14-1]]

प्रजापतिर्देवेभ्यो यज्ञान्व्यादिशत्।
स आत्मन्नश्वमेधमधत्त।
तं देवा अब्रुवन्।
एष वाव यज्ञः।
यदश्वमेधः।
अप्येव नोऽत्रास्त्विति।
तेभ्य एतानन्नहोमान्प्रार्थच्छत्।
तानंजुहोत्।
तैर्वै स देवानंप्रीणात्।
यदन्नहोमाञ्जुहोति ॥ १ ॥

[[3-8-14-2]]

देवानेव तैर्यजमानः प्रीणाति।
आज्येन जुहोति।
अग्नेर्वा एतद्रूपम्।
यदाज्यम्।
यदाज्येन जुहोति।
अग्निमेव तत्प्रीणाति।
मधुना जुहोति।
महृत्यै वा एतद्देवतायै रूपम्।
यन्मधु।
यन्मधुना जुहोति ॥ २ ॥

[[3-8-14-3]]

महतीमेव तद्देवतां प्रीणाति।
तण्डुलैर्जुहोति।
वसूनां वा एतद्रूपम्।
यत्तण्डुलाः।
यत्तण्डुलैर्जुहोति।
वसूनेव तत्प्रीणाति।
पृथुकैर्जुहोति।

रुद्राणां वा एतद्रूपम्।

यत्पृथुकाः।

यत्पृथुकैर्जुहोति ॥ ३ ॥

[[3-8-14-4]]

रुद्रानेव तत्प्रीणाति।
लाजैर्जुहोति।
आदित्यानां वा एतद्रूपम्।
यल्लाजाः।
यल्लाजैर्जुहोति।
आदित्यानेव तत्प्रीणाति।
करम्बैर्जुहोति।
विश्वेषां वा एतद्देवानां रूपम्।
यत्करम्बाः।
यत्करम्बैर्जुहोति ॥ ४ ॥

[[3-8-14-5]]

विश्वानेव तद्देवान्प्रीणाति।
धानाभिर्जुहोति।
नक्षत्राणां वा एतद्रूपम्।
यद्धानाः।
यद्धानाभिर्जुहोति।
नक्षत्राण्येव तत्प्रीणाति।
सक्तुभिर्जुहोति।
प्रजापतेर्वा एतद्रूपम्।
यत्सक्तवः।
यत्सक्तुभिर्जुहोति ॥ ५ ॥

[[3-8-14-6]]

प्रजापतिमेव तत्प्रीणाति।
मसूस्यैर्जुहोति।
सर्वासां वा एतद्देवतां रूपम्।
यन्मसूस्यानि।

यन्मसूस्यैर्जुहोति।
 सर्वा एव तद्देवताः प्रीणाति।
 प्रियङ्गुतण्डुलैर्जुहोति।
 प्रियाङ्गा ह वै नामैते।
 एतैर्वै देवा अश्वस्याङ्गानि समदधुः।
 यत्प्रियङ्गुतण्डुलैर्जुहोति।
 अश्वस्यैवाङ्गानि संदधाति।
 दशान्नानि जुहोति।
 दशाक्षरा विराट्।
 विराट्कृत्स्नस्यान्नाद्यस्यावरुध्वै ॥ ६ ॥
 जुहोति मधुना जुहोति पृथुकैर्जुहोति करम्बैर्जुहोति
 सक्तुभिर्जुहोति प्रियङ्गुतण्डुलैर्जुहोति चत्वारि च ॥ १४ ॥
 अन्नहोमानाज्येनाग्नेर्मधुना तण्डुलैः पृथुकैर्लाजैः
 करम्बैर्धानाभिः सक्तुभिर्मसूस्यैः प्रियङ्गुतण्डुलैर्दशान्नानि
 द्वादश ॥

[[3-8-15-1]]

प्रजापतिरश्वमेधमसृजत।
 तं सृष्टं रक्षास्यजिघासन्।
 स एतान्प्रजापतिर्नक्तं होमानपश्यत्।
 तान्जुहोति।
 तैर्वै स यज्ञाद्रक्षास्यपाहन।
 यन्नक्तं होमाञ्जुहोति।
 यज्ञादेव तैर्यजमानो रक्षास्यपहन्ति।
 आज्येन जुहोति।
 वज्रो वा आज्यम्।
 वज्रेणैव यज्ञाद्रक्षास्यपहन्ति ॥ १ ॥

[[3-8-15-2]]

आज्यस्य प्रतिपदं करोति।
 प्राणो वा आज्यम्।
 मुखत एवास्य प्राणं दधाति।
 अन्नहोमाञ्जुहोति।
 शरीरवदेवावरुन्धे।

व्यत्यासं जुहोति।
 उभयस्यावरुध्वै।
 नक्तं जुहोति।
 रक्षसामपहत्यै।
 आज्येनान्ततो जुहोति ॥ २ ॥

[[3-8-15-3]]

प्राणो वा आज्यम्।
 उभयत एवास्य प्राणं दधाति।
 पुरस्ताच्चोपरिष्ठाच्च।
 एकस्मै स्वाहेत्याह।
 अस्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठति।
 द्वाभ्यां स्वाहेत्याह।
 अमुष्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठति।
 उभयोरैव लोकयोः प्रतितिष्ठति।
 अस्मिंश्चामुष्मिंश्च।
 शताय स्वाहेत्याह।
 शतायुर्वै पुरुषः शतवीर्यः।
 आयुरेव वीर्यमवरुन्धे।
 सहस्राय स्वाहेत्याह।
 आयुर्वै सहस्रम्।
 आयुरेवावरुन्धे।
 सर्वस्मै स्वाहेत्याह।
 अपरिमितमेवावरुन्धे ॥ ३ ॥
 एव यज्ञाद्रक्षास्यपहन्त्यन्ततो जुहोति शताय स्वाहेत्याह
 सप्त च ॥ १५ ॥

[[3-8-16-1]]

प्रजापतिं वा एष ईप्सतीत्याहुः।
 योऽश्वमेधेन यजत इति।
 अथो आहुः।
 सर्वाणि भूतानीति।
 एकस्मै स्वाहेत्याह।
 प्रजापतिर्वा एकः।

तमेवाप्नोति।
एकस्मै स्वाहा द्वाभ्यां स्वाहेत्यभिपूर्वमाहुतीर्जुहोति।
अभिपूर्वमेव सुवर्गं लोकमेति।
एकोत्तरं जुहोति ॥ १ ॥

[[3-8-16-2]]

एकवदेव सुवर्गं लोकमेति।
सन्ततं जुहोति।
सुवर्गस्य लोकस्य संतत्यै।
शताय स्वाहेत्याह।
शतायुर्वै पुरुषः शतवीर्यः।
आयुरेव वीर्यमवरुन्धे।
सहस्राय स्वाहेत्याह।
आयुर्वै सहस्रम्।
आयुरेवावरुन्धे।
अयुताय स्वाहा नियुताय स्वाहा प्रयुताय स्वाहेत्याह ॥
२ ॥

[[3-8-16-3]]

त्रयं इमे लोकाः।
इमानेव लोकानवरुन्धे।
अर्बुदाय स्वाहेत्याह।
वाग्वा अर्बुदम्।
वाचमेवावरुन्धे।
न्यर्बुदाय स्वाहेत्याह।
यो वै वाचो भूमा।
तन्न्यर्बुदम्।
वाच एव भूमानमवरुन्धे।
समुद्राय स्वाहेत्याह ॥ ३ ॥

[[3-8-16-4]]

समुद्रमेवाप्नोति।
मध्याय स्वाहेत्याह।

मध्यमेवाप्नोति।
अन्ताय स्वाहेत्याह।
अन्तमेवाप्नोति।
परार्धाय स्वाहेत्याह।
परार्धमेवाप्नोति।
उषसे स्वाहा व्युष्ट्यै स्वाहेत्याह।
रात्रिर्वा उषाः।
अहर्व्युष्टिः।
अहोरात्रे एवावरुन्धे।
अथो अहोरात्रयोरेव प्रतितिष्ठति।
ता यदुभयीर्दिवा वा नक्तं वा जुहुयात्।
अहोरात्रे मोहयेत्।
उषसे स्वाहा व्युष्ट्यै स्वाहोदेष्यते स्वाहोद्यते स्वाहेत्यनुदिते
जुहोति।
उदिताय स्वाहा सुवर्गाय स्वाहा लोकाय स्वाहेत्युदिते
जुहोति।
अहोरात्रयोरव्यतिमोहाय ॥ ४ ॥
एकोत्तरं जुहोति प्रयुताय स्वाहेत्याह समुद्राय
स्वाहेत्याहाहर्व्युष्टिः सप्त च ॥ १६ ॥

[[3-8-17-1]]

विभूर्मात्रा प्रभूः पित्रेत्यश्वनामानि जुहोति।
उभयोरेवैनं लोकयोर्नामधेयं गमयति।
आयनाय स्वाहा प्रायणाय स्वाहेत्युद्वावाञ्जुहोति।
सर्वमेवैनमस्कन्नं सुवर्गं लोकं गमयति।
अग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहेति पूर्वहोमाञ्जुहोति।
पूर्वं एव द्विषन्तं भ्रातृव्यमतिक्रामति।
पृथिव्यै स्वाहाऽन्तरिक्षाय स्वाहेत्याह।
यथा यजुरेवैतत्।
अग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहेति पूर्वदीक्षा जुहोति।
पूर्वं एव द्विषन्तं भ्रातृव्यमतिक्रामति ॥ १ ॥

[[3-8-17-2]]

पृथिव्यै स्वाहाऽन्तरिक्षाय स्वाहेत्येकविंशिनीं दीक्षां

जुहोति।
 एकविंशतिर्वै देवलोकाः।
 द्वादश मासाः पञ्चतर्वः।
 त्रय इमे लोकाः।
 असावादित्य एकविंशः।
 एष सुवर्गो लोकः।
 सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै।
 भुवो देवानां कर्मणेत्यृतुदीक्षा जुहोति।
 ऋतूनेवास्मै कल्पयति।
 अग्नये स्वाहा वायवे स्वाहेति जुहोत्यनन्तरित्यै ॥ २ ॥

[[3-8-17-3]]

अर्वाब्जः संक्रामत्वित्याप्तीर्जुहोति।
 सुवर्गस्य लोकस्याप्त्यै।
 भूतं भव्यं भविष्यदिति पर्याप्तीर्जुहोति।
 सुवर्गस्य लोकस्य पर्याप्त्यै।
 आ मे गृहा भवन्त्वित्याभूर्जुहोति।
 सुवर्गस्य लोकस्याभूत्यै।
 अग्निना तपोऽन्वभवदित्यनुभूर्जुहोति।
 सुवर्गस्य लोकस्यानुभूत्यै।
 स्वाहाऽऽधिमाधीताय स्वाहेति समस्तानि वैश्वदेवानि
 जुहोति।
 समस्तमेव द्विषन्तं भ्रातृव्यमतिक्रामति ॥ ३ ॥

[[3-8-17-4]]

द्व्यः स्वाहा हनूभ्यां स्वाहेत्यङ्गहोमाञ्जुहोति।
 अङ्गे अङ्गे वै पुरुषस्य पाप्मोपश्लिष्टः।
 अङ्गादङ्गादेवैनं पाप्मनस्तेन मुञ्चति।
 अङ्ग्येताय स्वाहा कृष्णाय स्वाहा श्वेताय
 स्वाहेत्यश्वरूपाणि जुहोति।
 रूपैरेवैनं समर्धयति।
 ओषधीभ्यः स्वाहा मूलैभ्यः स्वाहेत्योषधिहोमाञ्जुहोति।
 द्व्यो वा ओषधयः।
 पुष्पैभ्योऽन्याः फलं गृह्णन्ति।

मूलैभ्योऽन्याः।
 ता एवोभयीरवरुन्धे ॥ ४ ॥

[[3-8-17-5]]

वनसपतिभ्यः स्वाहेति वनस्पतिहोमाञ्जुहोति।
 आरण्यस्यान्नाद्यस्यावरुन्धे।
 मेषस्त्वा पचतैरवत्वित्यपाव्यानि जुहोति।
 प्राणा वै देवा अपाव्याः।
 प्राणानेवावरुन्धे।
 कूप्याभ्यः स्वाहाऽद्व्यः स्वाहेत्यपां होमाञ्जुहोति।
 अप्सु वा आपः।
 अन्नं वा आपः।
 अद्ध्यो वा अन्नं जायते।
 यदेवाद्ध्योऽन्नं जायते।
 तदवरुन्धे ॥ ५ ॥
 पूर्वदीक्षा जुहोति पूर्वं एव द्विषन्तं
 भ्रातृव्यमतिक्रामत्यनन्तरित्यै क्रामति रुन्धे जायत एकं
 च ॥ १७ ॥

[[3-8-18-1]]

अम्मांसि जुहोति।
 अयं वै लोकोऽम्मांसि।
 तस्य वसवोऽधिपतयः।
 अग्निर्ज्योतिः।
 यदम्मांसि जुहोति।
 इममेव लोकमवरुन्धे।
 वसूनां सायुज्यं गच्छति।
 अग्निं ज्योतिरवरुन्धे।
 नभांसि जुहोति।
 अन्तरिक्षं वै नभांसि ॥ १ ॥

[[3-8-18-2]]

तस्य रुद्रा अधिपतयः।

वायुज्योतिः।

यन्नभासि जुहोति।

अन्तरिक्षमेवावरुन्धे।

रुद्राणां सायुज्यं गच्छति।

वायुं ज्योतिरवरुन्धे।

महासि जुहोति।

असौ वै लोको महासि।

तस्यादित्या अधिपतयः।

सूर्यो ज्योतिः ॥ २ ॥

[[3-8-18-3]]

यन्महासि जुहोति।

अमुमेव लोकमवरुन्धे।

आदित्यानां सायुज्यं गच्छति।

सूर्यं ज्योतिरवरुन्धे।

नमो राज्ञे नमो वरुणायेति यव्यानि जुहोति।

अन्नाद्यस्यावरुन्धे।

मयोभूर्वातो अभि वातून्ना इति गव्यानि जुहोति।

पशूनामवरुन्धे।

प्राणाय स्वाहा व्यानाय स्वाहेति संततिहोमाञ्जुहोति।

सुवर्गस्य लोकस्य संतत्यै ॥ ३ ॥

[[3-8-18-4]]

सिताय स्वाहासिताय स्वाहेति प्रमुक्तीर्जुहोति।

सुवर्गस्य लोकस्य प्रमुक्त्यै।

पृथिव्यै स्वाहाऽन्तरिक्षाय स्वाहेत्याह।

यथा यजुरेवैतत्।

दत्त्वते स्वाहाऽदन्तकाय स्वाहेति शरीरहोमाञ्जुहोति।

पितृलोकमेव तैर्यजमानोऽवरुन्धे।

कस्त्वा युनक्ति स त्वा युनक्तिवति परिधीन्युनक्ति।

इमे वै लोकाः परिधयः।

इमानेवास्मै लोकान्युनक्ति।

सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ॥ ४ ॥

[[3-8-18-5]]

यः प्राणतो य आत्मदा इति महिमानौ जुहोति।

सुवर्गो वै लोको महः।

सुवर्गमेव ताभ्यां लोकं यजमानोऽवरुन्धे।

आ ब्रह्मन्ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी जायतामिति समस्तानि

ब्रह्मवर्चसानि जुहोति।

ब्रह्मवर्चसमेव तैर्यजमानोऽवरुन्धे।

जज्ञि बीजमिति जुहोत्यनन्तरित्यै।

अग्नये समनमत्पृथिव्यै समनमदिति सन्नतिहोमाञ्जुहोति।

सुवर्गस्य लोकस्य संतत्यै।

भूताय स्वाहा भविष्यते स्वाहेति भूताभव्यौ होमौ

जुहोति।

अयं वै लोको भूतम् ॥ ५ ॥

[[3-8-18-6]]

असौ भविष्यत्।

अनयोरेव लोकयोः प्रतितिष्ठति।

सर्वस्याप्त्यै।

सर्वस्यावरुन्धे।

यदक्रन्दः प्रथमं जायमान इत्यश्वस्तोमीयं जुहोति।

सर्वस्याप्त्यै।

सर्वस्य जित्यै।

सर्वमेव तेनाप्नोति।

सर्वं जयति।

योऽश्वमेधेन यजते ॥ ६ ॥

[[3-8-18-7]]

य उ चैनमेवं वेद।

यज्ञं रक्षास्यजिघासन्।

स एतान्प्रजापतिर्नक्तः होमानपश्यत्।

तान्जुहोत्।

तैर्वै स यज्ञाद्रक्षास्यपाहन्।

यन्नक्तः होमाञ्जुहोति।

यज्ञादेव तैर्यजमानो रक्षास्यपहन्ति।
उषसे स्वाहा व्युष्ट्यै स्वाहेत्यन्ततो जुहोति।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ॥ ७ ॥
वै नभासि सूर्यो ज्योतिः संतत्यै समष्ट्यै भूतं यजते नव
च ॥ १८ ॥

[[3-8-19-1]]

एकयूपो वैकादशिनी वा।
अन्येषां यज्ञानां यूपा भवन्ति।
एकविंशिन्यश्वमेधस्य।
सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्यै।
बैल्वो वा खादिरो वा पालाशो वा।
अन्येषां यज्ञक्रतूनां यूपा भवन्ति।
राज्जुदाल एकविंशत्यरत्निरश्वमेधस्य।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै।
नान्येषां पशूनां तेजन्या अवद्यन्ति।
अवद्यन्त्यश्वस्य ॥ १ ॥

[[3-8-19-2]]

पाप्मा वै तेजनी।
पाप्मनोऽपहत्यै।
प्लक्षशाखायामन्येषां पशूनामवद्यन्ति।
वेतसशाखायामश्वस्य।
अप्सुयोनिर्वा अश्वः।
अप्सुजो वेतसः।
स्व एवास्य योनाववद्यति।
यूपेषु ग्राम्यान्पशून्नियुञ्जन्ति।
आरोकेष्वारण्यान्धारयन्ति।
पशूनां व्यावृत्त्यै।
आ ग्राम्यान्पशूल्लभन्ते।
प्रारण्यान्सृजन्ति।
पाप्मनोऽपहत्यै ॥ २ ॥
अश्वस्य व्यावृत्त्यै त्रीणि च ॥ १९ ॥

[[3-8-20-1]]

राज्जुदालमग्निष्ठं मिनोति।
भ्रूणहत्याया अपहत्यै।
पौतुद्रवावभितो भवतः।
पुण्यस्य गन्धस्यावरुध्यै।
भ्रूणहत्यामेवास्मादपहत्यै।
पुण्येन गन्धेनोभयतः परिगृह्णाति।
षड्वैल्वा भवन्ति।
ब्रह्मवर्चसस्यावरुध्यै।
षट्पादिराः।
तेजसोऽवरुध्यै ॥ १ ॥

[[3-8-20-2]]

षट्पादलाशाः।
सोमपीथस्यावरुध्यै।
एकविंशतिः संपद्यन्ते।
एकविंशतिर्वै देवलोकाः।
द्वादश मासाः पञ्चर्तवः।
त्रय इमे लोकाः।
असावादित्य एकविंशः।
एष सुवर्गो लोकः।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै।
शतं पशवो भवन्ति ॥ २ ॥

[[3-8-20-3]]

शतायुः पुरुषः शतेन्द्रियः।
आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठति।
सर्वं वा अश्वमेध्याप्नोति।
अपरिमिता भवन्ति।
अपरिमितस्यावरुध्यै।
ब्रह्मवादिनो वदन्ति।
कस्मात्सत्यात्।
दक्षिणतोऽन्येषां पशूनामवद्यन्ति।

उत्तरतोऽश्वस्येति।

वारुणो वा अश्वः ॥ ३ ॥

[[3-8-20-4]]

एषा वै वरुणस्य दिक्।

स्वायामेवास्य दिश्यवद्यति।

यदितरेषां पशूनामवद्यति।

शतदेवत्यं तेनावरुन्धे।

चितेऽग्नावधिवैतसे कटेऽश्वं चिनोति।

अप्सुयोनिर्वा अश्वः।

अप्सुजो वैतसः।

स्व एवैनं योनौ प्रतिष्ठापयति।

पुरस्तात्प्रत्यञ्चं तूपरं चिनोति।

पश्चात्प्राचीनं गोमृगम् ॥ ४ ॥

[[3-8-20-5]]

प्राणापानावेवास्मिन्त्सम्यञ्चौ दधाति।

अश्वं तूपरं गोमृगमिति सर्वहुत एताञ्जुहोति।

एषां लोकानामभिजित्यै।

आत्मनाऽभिजुहोति।

सात्मानमेवैनं सतनुं करोति।

सात्माऽमुष्मिल्लोके भवति।

य एवं वेद।

अथो वसोरिव धारां तेनावरुन्धे।

इलुवर्दाय स्वाहा बलिवर्दाय स्वाहेत्याह।

संवत्सरो वा इलुवर्दः।

परिवत्सरो बलिवर्दः।

संवत्सरादेव परिवत्सरादायुरवरुन्धे।

आयुरेवास्मिन्दधाति।

तस्मादश्वमेधयाजी जरसा विस्त्रसाऽमुं लोकमेति ॥ ५ ॥

तेजसोऽवरुन्धे भवन्त्यश्वौ गोमृगमिलुवर्दश्चत्वारि च ॥

२० ॥

[[3-8-21-1]]

एकविंशोऽग्निर्भवति।

एकविंशः स्तोमः।

एकविंशतिर्यूपाः।

यथा वा अश्वो वर्षभा वा वृषाणः सङ्स्फुरेरन्।

एवमेतत्स्तोमाः सङ्स्फुरन्ते।

यदेकविंशाः।

ते यत्समृच्छेरन्।

हन्येतास्य यज्ञः।

द्वादश एवाग्निः स्यादित्याहुः।

द्वादशः स्तोमः।

[[3-8-21-2]]

एकादश यूपाः।

यद्द्वादशोऽग्निर्भवति।

द्वादश मासाः संवत्सरः।

संवत्सरेणैवास्मा अन्नमवरुन्धे।

यद्दश यूपा भवन्ति।

दशाक्षरा विराट्।

अन्नं विराट्।

विराजैवान्नाद्यमवरुन्धे।

य एकादशः।

स्तन एवास्यै सः।

[[3-8-21-3]]

दुह एवैनां तेन।

तदाहुः।

यद्द्वादशोऽग्निः स्याद्द्वादशः स्तोम एकादश यूपाः।

यथा स्थूरिणा यायात्।

तादृक्तत्।

एकविंश एवाग्निः स्यादित्याहुः।

एकविंशः स्तोमः।

एकविंशतिर्यूपाः।

यथा प्रष्टिभिर्याति।
तादृगेव तत् ॥ ३ ॥

[[3-8-21-4]]

यो वा अश्वमेधे तिस्रः ककुभो वेद।
ककुद्ध राज्ञां भवति।
एकविंशोऽग्निर्भवति।
एकविंशः स्तोमः।
एकविंशतिर्यूपाः।
एता वा अश्वमेधे तिस्रः ककुभः।
य एवं वेद।
ककुद्ध राज्ञां भवति।
यो वा अश्वमेधे त्रीणि शीर्षाणि वेद।
शिरौ ह राज्ञां भवति।
एकविंशोऽग्निर्भवति।
एकविंशः स्तोमः।
एकविंशतिर्यूपाः।
एतानि वा अश्वमेधे त्रीणि शीर्षाणि।
य एवं वेद।
शिरौ ह राज्ञां भवति ॥ ४ ॥
द्वादशः स्तोमः स एव तच्छिरौ ह राज्ञां भवति षड् ॥
२१ ॥

[[3-8-22-1]]

देवा वा अश्वमेधे पवमाने।
सुवर्गं लोकं न प्राजानन्।
तमश्वः प्राजानात्।
यदश्वमेधेऽश्वेन मेध्येनोदश्वो बहिष्पवमानः सर्पन्ति।
सुवर्गस्य लोकस्य प्रज्ञात्यै।
न वै मनुष्यः सुवर्गं लोकमञ्जसा वेद।
अश्वो वै सुवर्गं लोकमञ्जसा वेद।
यदुद्रातोद्गायैत्।
यथाऽक्षेत्रज्ञोऽन्येन पथा प्रतिपादयैत्।
तादृक्तत् ॥ १ ॥

[[3-8-22-2]]

उद्रातारमपरुद्ध।
अश्वमुद्गीथाय वृणीते।
यथा क्षेत्रज्ञोऽञ्जसा नयति।
एवमेवैनमश्वः सुवर्गं लोकमञ्जसा नयति।
पुच्छमन्वारभन्ते।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै।
हिं करोति।
सामैवाकः।
हिं करोति।
उद्गीथ एवास्य सः ॥ २ ॥

[[3-8-22-3]]

वडबा उपरुन्धन्ति।
मिथुनत्वाय प्रजात्यै।
अथो यथोपगातारं उपगायन्ति।
तादृगेव तत्।
उदगासीदश्वो मेध्य इत्याह।
प्राजापत्यो वा अश्वः।
प्रजापतिरुद्गीथः।
उद्गीथमेवावरुन्धे।
अथो ऋक्सामयोरैव प्रतितिष्ठति।
हिरण्येनोपाकरोति।
ज्योतिर्वै हिरण्यम्।
ज्योतिरेव मुखतो दधाति।
यजमाने च प्रजासु च।
अथो हिरण्यज्योतिरेव यजमानः सुवर्गं लोकमेति ॥ ३ ॥
तत्स उपाकरोति चत्वारि च ॥ २२ ॥

[[3-8-23-1]]

पुरुषो वै यज्ञः।
यज्ञः प्रजापतिः।

यदश्वे पशून्त्रियुञ्जन्ति ।
 यज्ञादेव तद्यज्ञं प्रयुङ्क्ते ।
 अश्वं तूपरं गौमृगम् ।
 तानग्निष्ठ आलभते ।
 सेनामुखमेव तत्सङ्शयति ।
 तस्माद्राजमुखं भीष्मं भावुकम् ।
 आग्नेयं कृष्णग्रीवं पुरस्ताल्ललाटे ।
 पूर्वाग्निमेव तं कुरुते ॥ १ ॥

[[3-8-23-2]]

तस्मात्पूर्वाग्निं पुरस्तात्स्थापयन्ति ।
 पौष्णमन्वञ्चम् ।
 अन्नं वै पूषा ।
 तस्मात्पूर्वाग्नावाहार्यमाहरन्ति ।
 ऐन्द्रापौष्णमुपरिष्ठात् ।
 ऐन्द्रो वै राजन्योऽन्नं पूषा ।
 अन्नाद्येनैवैनमुभयतः परिगृह्णाति ।
 तस्माद्राजन्योऽन्नादो भावुकः ।
 आग्नेयौ कृष्णग्रीवौ बाहुवोः ।
 बाहुवोरेव वीर्यं धत्ते ॥ २ ॥

[[3-8-23-3]]

तस्माद्राजन्यो बाहुबली भावुकः ।
 त्वाष्ट्रौ लोमशसक्थौ सक्थ्योः ।
 सक्थ्योरेव वीर्यं धत्ते ।
 तस्माद्राजन्यं ऊरुबली भावुकः ।
 शित्तिपृष्ठौ बार्हस्पत्यौ पृष्ठे ।
 ब्रह्मवर्चसमेवोपरिष्ठाद्धत्ते ।
 अथो क्वचै एवैते अभितः पर्यूहते ।
 तस्माद्राजन्यः संनद्धो वीर्यं करोति ।
 धात्रे पृषोदरमधस्तात् ।
 प्रतिष्ठामेवैतां कुरुते ।
 अथो इयं वै धाता ।
 अस्यामेव प्रतितिष्ठति ।

सौर्यं बलक्षं पुच्छै ।
 उत्सेधमेव तं कुरुते ।
 तस्मादुत्सेधं भये प्रजा अभिसङ्श्रयन्ति ॥ ३ ॥
 कुरुते धत्ते कुरुते पञ्च च ॥ २३ ॥
 साङ्ग्रहण्या चतुष्टय्यो यो वै यः पितुश्चत्वारो यथा नित्तं
 प्रजापतये त्वा यथा प्रोक्षितं विभूराह
 प्रजापतिरकामयताश्वमेधेन प्रजापतिर्न किञ्च न
 सावित्रमाब्रह्मन्प्रजापतिर्देवेभ्यः प्रजपती रक्षांसि
 प्रजापतिमीप्सति विभूरश्वनामान्यम्मांस्येकयूपो
 राज्जुदालमेकविंशो देवाः पुरुषस्त्रयोविंशतिः ॥ २३ ॥
 साङ्ग्रहण्या तस्मादश्वमेधयाजी यत्परिमिता यद्यज्ञमुखे यो
 दीक्षां देवानेव त्रयं इमे सिताय
 प्राणापानावेवास्मिन्तस्माद्राजन्यं एकनवतिः ॥ ११ ॥

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 3, Chapter 9

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[3-9-1-1]]

प्रजापतिरश्वमेधमसृजत।
सोऽस्मात्सृष्टोऽपाक्रामत्।
तमष्टादशिभिरनु प्रायुङ्क्त।
तमाप्नोत्।
तमाप्त्वाऽष्टादशिभिरवारुन्ध।
यदष्टादशिन आलभ्यन्ते।
यज्ञमेव तैराप्त्वा यजमानोऽवरुन्धे।
संवत्सरस्य वा एषा प्रतिमा।
यदष्टादशिनः।
द्वादश मासाः पञ्चतवः ॥ १ ॥

[[3-9-1-2]]

संवत्सरोऽष्टादशः।
यदष्टादशिन आलभ्यन्ते।
संवत्सरेमेव तैराप्त्वा यजमानोऽवरुन्धे।
अग्निष्टेऽन्यान्पशून्पाकरोति।
इतरेषु यूपैष्वष्टादशिनोऽजामित्वाय।
नव न्वालभ्यन्ते सवीर्यत्वाय।
यदारण्यैः सङ्स्थापयैत्।
व्यवस्येतां पितापुत्रौ।
व्यध्वानः क्रामेयुः।
विदूरं ग्रामयोर्ग्रामान्तौ स्याताम् ॥ २ ॥

[[3-9-1-3]]

ऋक्षीकाः पुरुषव्याघ्राः परिमोषिणं आव्याधिनीस्तस्करा
अरण्येष्वजायेरन्।
तदाहुः।
अपशवो वा एते।

यदारण्याः।

यदारण्यैः सङ्स्थापयैत्।

क्षिप्रे यजमानमरण्यं मृतं हरेयुः।

अरण्यायतना ह्यारण्याः पशव इति।

यत्पशून्नालभते।

अनवरुद्धा अस्य पशवः स्युः।

यत्पर्याग्निकृतानुत्सृजेत् ॥ ३ ॥

[[3-9-1-4]]

यज्ञवैशसं कुर्यात्।

यत्पशून्नालभते।

तेनैव पशूनवरुन्धे।

यत्पर्याग्निकृतानुत्सृजत्ययज्ञवैशसाय।

अवरुद्धा अस्य पशवो भवन्ति।

न यज्ञवेशसं भवति।

न यजमानमरण्यं मृतं हरन्ति।

ग्राम्यैः सङ्स्थापयति।

एते वै पशवः क्षेमो नाम्।

सं पितापुत्राववस्यतः।

समध्वानः क्रामन्ति।

समन्तिकं ग्रामयोर्ग्रामान्तौ भवतः।

नाक्षीकाः पुरुषव्याघ्राः परिमोषिणं आव्याधिनीस्तस्करा

अरण्येष्वजायन्ते ॥ ४ ॥

ऋतवः स्याटामुत्सृजेत्स्यतस्त्रीणि च ॥ १ ॥

[[3-9-2-1]]

प्रजापतिरकामयतोभौ लोकाववरुन्धीयेति।

स एतानुभयात्पशून्पश्यत्।

ग्राम्याश्चारण्याश्च।

तानालभत।

तैर्वै स उभौ लोकाववारुन्ध।

ग्राम्यैरेव पशुभिरिमं लोकमवारुन्ध।

आरण्यैरमुम्।

यद्ग्राम्यान्पशून्नालभते।

इममेव तैर्लोकमवरुन्धे।

यदारण्यान् ॥ १ ॥

[[3-9-2-2]]

अमुं तैः।

अनवरुद्धो वा एतस्य संवत्सर इत्याहुः।

य इत इतश्चातुर्मास्यानि संवत्सरं प्रयुङ्क्त इति।

एतावान्वै संवत्सरः।

यच्चातुर्मास्यानि।

यदेते चातुर्मास्याः पशवं आलभ्यन्तै।

प्रत्यक्षमेव तैः संवत्सरं यजमानोऽवरुन्धे।

वि वा एष प्रजया पशुभिर्ऋद्धते।

यः संवत्सरं प्रयुङ्क्ते।

संवत्सरः सुवर्गो लोकः ॥ २ ॥

[[3-9-2-3]]

सुवर्गं तु लोकं नापराधोति।

प्रजा वै पशवं एकादशिनी।

यदेत ऐकादशिनाः पशवं आलभ्यन्तै।

साक्षादेव प्रजां पशून्यजमानोऽवरुन्धे।

प्रजापतिर्विराजमसृजत।

सा सृष्टाऽश्वमेधं प्राविशत्।

तां दशिभिरनु प्रायुङ्क्त।

तामाप्नोत्।

तामाप्त्वा दशिभिरवारुन्धे।

यद्दशिनं आलभ्यन्तै ॥ ३ ॥

[[3-9-2-4]]

विराजमेव तैराप्त्वा यजमानोऽवरुन्धे।

एकादश दशत आलभ्यन्ते।

एकादशाक्षरा त्रिष्टुप्।

त्रैष्टुभाः पशवः।

पशूनेवारुन्धे।

वैश्वदेवो वा अश्वः।

नानादेवत्याः पशवो भवन्ति।

अश्वस्य सर्वत्वाय।

नानारूपा भवन्ति।

तस्मान्नानारूपाः पशवः।

बहुरूपा भवन्ति।

तस्माद्बहुरूपाः पशवः समृद्धौ ॥ ४ ॥

आरण्यान्लोको दशिनं आलभ्यन्ते नानारूपाः पशवो द्वे

च ॥ २ ॥

[[3-9-3-1]]

अस्मै वै लोकाय ग्राम्याः पशव आलभ्यन्ते।

अमुष्मा आरण्याः।

यद्ग्राम्यान्पशूनालभते।

इममेव तैर्लोकमवरुन्धे।

यदारण्यान्।

अमुं तैः।

उभयान्पशूनालभते।

ग्राम्याश्चारण्याश्च।

उभयौर्लोकयोरवरुद्धौ।

उभयान्पशूनालभते ॥ १ ॥

[[3-9-3-2]]

ग्राम्याश्चारण्याश्च।

उभयस्यान्नाद्यस्यावरुद्धौ।

उभयान्पशूनालभते।

ग्राम्याश्चारण्याश्च।

उभयेषां पशूनामवरुद्धौ।

त्रयस्त्रयो भवन्ति।

त्रय इमे लोकाः।

एषां लोकानामाप्त्यै।

ब्रह्मवादिनो वदन्ति।

तस्मात्सत्यात् ॥ २ ॥

[[3-9-3-3]]

अस्मिँल्लोके बहवः कामा इति।
यत्सामानीभ्यो देवताभ्योऽन्येऽन्ये पशव आलभ्यन्तै।
अस्मिन्नेव तँल्लोके कामान्दधाति।
तस्मादस्मिँल्लोके बहवः कामाः।
त्रयाणां त्रयाणां सह वपा जुहोति।
त्र्यावृतो वै देवाः।
त्र्यावृत इमे लोकाः।
एषां लोकानामाप्त्यै।
एषां लोकानां कृष्ट्यै।
पर्यग्निकृतानारण्यानुत्सृजन्त्यहिंसायै ॥ ३ ॥
अवरुद्धा उभयान्यशूनालभते सत्यादहिंसायै ॥ ३ ॥

[[3-9-4-1]]

युञ्जन्ति ब्रध्नमित्याह।
असौ वा आदित्यो ब्रध्नः।
आदित्यमेवास्मै युनक्ति।
अरुषमित्याह।
अग्निर्वा अरुषः।
अग्निमेवास्मै युनक्ति।
चरन्तमित्याह।
वायुर्वै चरन्।
वायुमेवास्मै युनक्ति।
परितस्थुष इत्याह ॥ १ ॥

[[3-9-4-2]]

इमे वै लोकाः परितस्थुषः।
इमनेवास्मै लोकान्युनक्ति।
रोचन्ते रोचना दिवित्याह।
नक्षत्राणि वै रोचना दिवि।
नक्षत्राण्येवास्मै रोचयति।
युञ्जन्त्यस्य काम्येत्याह।
कामानेवास्मै युनक्ति।

हरी विपक्षसेत्याह।
इमे वै हरी विपक्षसा।
इमे एवास्मै युनक्ति ॥ २ ॥

[[3-9-4-3]]

शोणा धृष्णू नृवाहसेत्याह।
अहोरात्रे वै नृवाहसा।
अहोरात्रे एवास्मै युनक्ति।
एता एवास्मै देवता युनक्ति।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै।
केतुं कृण्वन्नकेतव इति ध्वजं प्रतिमुञ्चति।
यश एवैनं राज्ञां गमयति।
जीमूतस्येव भवति प्रतीकमित्याह।
यथा यजुरेवैतत्।
ये ते पन्थानः सवितः पूर्व्यास इत्यध्वर्युर्यजमानं
वाचयत्यभिजित्यै ॥ ३ ॥

[[3-9-4-4]]

परा वा एतस्य यज्ञ एति।
यस्य पशुरुपाकृतोऽन्यत्र वेद्या एति।
एतं स्तोतरेतेन पथा पुनरश्वमार्वर्तयासि न इत्याह।
वायुर्वै स्तोता।
वायुमेवास्य परस्ताद्दधात्यावृत्त्यै।
यथा वै हविषो गृहीतस्य स्कन्दति।
एवं वा एतदश्वस्य स्कन्दति।
यदस्योपाकृतस्य लोमानि शीयन्ते।
यद्वाल्लेषु काचानावयन्ति।
लोमान्येवास्य तत्संभरन्ति ॥ ४ ॥

[[3-9-4-5]]

भूर्भुवः सुवरिति प्राजापत्याभिरावयन्ति।
प्राजापत्यो वा अश्वः।
स्वयैवैनं देवतया समर्धयन्ति।

भूरिति महिषी।
भुव इति वावाता।
सुवरिति परिवृत्ती।
एषां लोकानामभिजित्यै।
हिरण्ययाः काचा भवन्ति।
ज्योतिर्वै हिरण्यम्।
राष्ट्रमश्वमेधः ॥ ५ ॥

[[3-9-4-6]]

ज्योतिश्चैवास्मै राष्ट्रं च समीचीं दधाति।
सहस्रं भवन्ति।
सहस्रसंमितः सुवर्गो लोकः।
सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्यै।
अप वा एतस्मात्तेज इन्द्रियं पशवः श्रीः क्रामन्ति।
यौऽश्वमेधेन यजते।
वसवस्त्वाऽञ्जन्तु गायत्रेण छन्दसेति महिष्यभ्यनक्ति।
तेजो वा आज्यम्।
तेजो गायत्री।
तेजसैवास्मै तेजोऽवरुन्धे ॥ ६ ॥

[[3-9-4-7]]

रुद्रास्त्वाऽञ्जन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसेति वावाता।
तेजो वा आज्यम्।
इन्द्रियं त्रिष्टुप्।
तेजसैवास्मा इन्द्रियमवरुन्धे।
आदित्यास्त्वाऽञ्जन्तु जागतेन छन्दसेति परिवृत्ती।
तेजो वा आज्यम्।
पशवो जगती।
तेजसैवास्मै पशूनवरुन्धे।
पत्नयोऽभ्यञ्जन्ति।
श्रिया वा एतद्रूपम् ॥ ७ ॥

[[3-9-4-8]]

यत्पत्नयः।
श्रियमेवास्मिन्तद्धति।
नास्मात्तेज इन्द्रियं पशवः श्रीरपकामन्ति।
लाजीश्छाचीश्न्यशौममाँ४
इत्यतिरिक्तमन्नमश्वायोपाहरन्ति।
प्रजामेवान्नादीं कुर्वते।
एतदेवा अन्नमत्तैतदन्नमद्धि प्रजापत इत्याह।
प्रजायामेवान्नाद्यं दधते।
यदि नावजिघ्रैत्।
अग्निः पशुरासीदित्यवघ्रापयेत्।
अव हैव जिघ्रति।
आक्रान्वाजी क्रमैरत्यक्रमीद्वाजी द्यौस्तै पृष्ठं पृथिवी
सधस्थमित्यश्वमनुमन्त्रयते।
एषां लोकानामभिजित्यै।
समिद्धो अञ्जन्कृदरं मतीनामित्यश्वस्याप्रियो भवन्ति
सरूपत्वाय ॥ ८ ॥
परितस्थुष इत्याहेमे एवास्मै युनक्त्यभिजित्यै
भरन्त्यश्वमेधो रुन्धे रूपं जिघ्रति त्रीणि च ॥ ९ ॥

[[3-9-5-1]]

तेजसा वा एष ब्रह्मवर्चसेन व्युद्ध्यते।
यौऽश्वमेधेन यजते।
होता च ब्रह्मा च ब्रह्मोद्यं वदतः।
तेजसा चैवैनं ब्रह्मवर्चसेन च समर्धयतः।
दक्षिणतो ब्रह्मा भवति।
दक्षिणत आयतनो वै ब्रह्मा।
बार्हस्पत्यो वै ब्रह्मा।
ब्रह्मवर्चसमेवास्य दक्षिणतो दधाति।
तस्माद्दक्षिणोऽर्धो ब्रह्मवर्चसितरः ॥
उत्तरतो होता भवति ॥ १ ॥

[[3-9-5-2]]

उत्तरत आयतनो वै होता।
आग्नेयो वै होता।

तेजो वा अग्निः ।
तेज एवास्योत्तरतो दधाति ।
तस्मादुत्तरोऽर्धस्तेजस्वितरः ।
यूपमभितौ वदतः ।
यजमानदेवत्यो वै यूपः ।
यजमानमेव तेजसा च ब्रह्मवर्चसेन च समर्धयतः ।
किञ्चिद्विदासीत्पूर्वचित्तिरित्याह ।
द्यौर्वै वृष्टिः पूर्वचित्तिः ॥ २ ॥

[[3-9-5-3]]

दिवमेव वृष्टिमवरुन्धे ।
किञ्चिद्विदासीद्वृहद्वय इत्याह ।
अश्वो वै बृहद्वयः ।
अश्वमेवावरुन्धे ।
किञ्चिद्विदासीत्पिशङ्गिलेत्याह ।
रात्रिवै पिशङ्गिला ।
रात्रिमेवावरुन्धे ।
किञ्चिद्विदासीत्पिलिप्पिलेत्याह ।
श्रीर्वै पिलिप्पिला ।
अन्नाद्यमेवावरुन्धे ॥ ३ ॥

[[3-9-5-4]]

कः स्वदेकाकी चरतीत्याह ।
असौ वा आदित्य एकाकी चरति ।
तेज एवावरुन्धे ।
क उं स्विजायते पुनरित्याह ।
चन्द्रमा वै जायते पुनः ।
आयुरेवावरुन्धे ।
किञ्चिद्विद्विमस्य भेषजमित्याह ।
अग्निर्वै हिमस्य भेषजम् ।
ब्रह्मवर्चसमेवावरुन्धे ।
किञ्चिद्विदावपनं महदित्याह ॥ ४ ॥

[[3-9-5-5]]

अयं वै लोक आवपनं महत् ।
अस्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठति ।
पृच्छामि त्वा परमं तं पृथिव्या इत्याह ।
वेदिवै परोऽन्तः पृथिव्याः ।
वेदिमेवावरुन्धे ।
पृच्छामि त्वा भुवनस्य नाभिमित्याह ।
यज्ञो वै भुवनस्य नाभिः ।
यज्ञमेवावरुन्धे ।
पृच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य रेत इत्याह ।
सोमो वै वृष्णो अश्वस्य रेतः ।
सोमपीथमेवावरुन्धे ।
पृच्छामि वाचः परमं व्योमेत्याह ।
ब्रह्म वै वाचः परमं व्योम ।
ब्रह्मवर्चसमेवावरुन्धे ॥ ५ ॥
होता भवति वै वृष्टिः पूर्वचित्तिरन्नाद्यमेवावरुन्धे
महदित्याह सोमो वै वृष्णो अश्वस्य रेतश्चत्वारि च ॥ ५ ॥

[[3-9-6-1]]

अप वा एतस्मात्प्राणाः क्रामन्ति ।
योऽश्वमेधेन यजते ।
प्राणाय स्वाहा व्यानाय स्वाहेति संज्ञाप्यमान
आहुतीर्जुहोति ।
प्राणानेवास्मिन्दधाति ।
नास्मात्प्राणा अपक्रामन्ति ।
अवन्ती स्थावन्तीस्त्वाऽवन्तु ।
प्रियं त्वा प्रियाणाम् ।
वर्षिष्ठमाप्यानाम् ।
निधीनां त्वा निधिपतिः हवामहे वसो ममेत्याह ।
अपैवास्मै तद्घृवते ॥ १ ॥

[[3-9-6-2]]

अथो धुवन्त्येवैनम् ।

अथो न्येवास्मै हुवते।

त्रिः परियन्ति।

त्रयं इमे लोकाः।

एभ्य एवैनं लोकेभ्यो ध्रुवते।

त्रिः पुनः परियन्ति।

षड्दं पद्यन्ते।

षड्वा ऋतवः।

ऋतुभिरेवैनं ध्रुवते।

अप वा एतेभ्यः प्राणाः क्रामन्ति ॥ २ ॥

[[3-9-6-3]]

ये यज्ञे ध्रुवनं तन्वते।

नवकृत्वः परियन्ति।

नव वै पुरुषे प्राणाः।

प्राणानेवात्मन्दधते।

नैभ्यः प्राणा अपक्रामन्ति।

अम्बे अम्बाल्यम्बिक इति पत्नीमुदानयति।

अहृतैवैनाम्।

सुभगे काम्पीलवासिनीत्याह।

तप एवैनामुपनयति।

सुवर्गे लोके संप्रोर्ण्वाथामित्याह ॥ ३ ॥

[[3-9-6-4]]

सुवर्गमेवैनां लोकं गमयति।

आऽहमजानि गर्भधमा त्वमजसि गर्भधमित्याह।

प्रजा वै पशवो गर्भः।

प्रजामेव पशूनात्मन्धत्ते।

देवा वा अश्वमेधे पवमाने।

सुवर्गं लोकं न प्राजानन्।

तमश्वः प्राजानात्।

यत्सूचीभिरसिपथान्कल्पयन्ति।

सुवर्गस्य लोकस्य प्रज्ञात्यै।

गायत्री त्रिष्टुब्जगतीत्याह ॥ ४ ॥

[[3-9-6-5]]

यथा यजुरेवैतत्।

त्रय्यः सूच्यो भवन्ति।

अयस्मर्यो रजता हरिण्यः।

अस्य वै लोकस्य रूपमयस्मर्यः।

अन्तरिक्षस्य रजताः।

दिवो हरिण्यः।

दिशो वा अयस्मर्यः।

अवान्तरदिशा रजताः।

ऊर्ध्वा हरिण्यः।

दिश एवास्मै कल्पयति।

कस्त्वा छयति कस्त्वा विशास्तीत्याहाहिंसायै ॥ ५ ॥

हुवते क्रामन्त्यूर्ण्वाथामित्याह जगतीत्याह कल्पयत्येकं

च ॥ ६ ॥

[[3-9-7-1]]

अप वा एतस्माच्छ्री राष्ट्रं क्रामति।

योऽश्वमेधेन यजते।

ऊर्ध्वामेनामुच्छ्रयतादित्याह।

श्रीर्वै राष्ट्रमश्वमेधः।

श्रियमेवास्मै राष्ट्रमूर्ध्वमुच्छ्रयति।

वेणुभारं गिराविवेत्याह।

राष्ट्रं वै भारः।

राष्ट्रमेवास्मै पर्यूहति।

अथास्या मध्यमेघतामित्याह।

श्रीर्वै राष्ट्रस्य मध्यम् ॥ १ ॥

[[3-9-7-2]]

श्रियमेवावरुन्धे।

शीते वाते पुनन्निवेत्याह।

क्षेमो वै राष्ट्रस्य शीतो वातः।

क्षेममेवावरुन्धे।

यद्धरिणी यवमतीत्याह।

विद्वै हरिणी।

राष्ट्रं यवः।

विशं चैवास्मै राष्ट्रं च समीचीं दधाति।

न पुष्टं पशुमन्यत इत्याह।

तस्माद्राजा पशून् पुष्यति ॥ २ ॥

[[3-9-7-3]]

शूद्रा यदर्यंजारा न पोषाय धनायतीत्याह।

तस्माद्विशीपूत्रं नाभिषिञ्चन्ते।

इयं यका शकुन्तिकेत्याह।

विद्वै शकुन्तिका।

राष्ट्रमश्वमेधः।

विशं चैवास्मै राष्ट्रं च समीचीं दधाति।

आहलमिति सर्पतीत्याह।

तस्माद्राष्ट्राय विशः सर्पन्ति।

आहतं गभे पस इत्याह।

विद्वै गभः ॥ ३ ॥

[[3-9-7-4]]

राष्ट्रं पसः।

राष्ट्रमेव विश्याहन्ति।

तस्माद्राष्ट्रं विशं घातुकम्।

माता च ते पिता च त इत्याह।

इयं वै माता।

असौ पिता।

आभ्यामेवैनं परिददाति।

अग्रं वृक्षस्य रोहत इत्याह।

श्रीर्वै वृक्षस्याग्रम्।

श्रियमेवावरुन्धे ॥ ४ ॥

[[3-9-7-5]]

प्रसुलामीति ते पिता गभे मुष्टिमंतस्यदित्याह।

विद्वै गभः।

राष्ट्रं मुष्टिः।

राष्ट्रमेव विश्याहन्ति।

तस्माद्राष्ट्रं विशं घातुकम्।

अप वा एतेभ्यः प्राणाः क्रामन्ति।

ये यज्ञेऽपूतं वदन्ति।

दधिक्राव्यो अकारिषमिति सुरभिमतीमृचं वदन्ति।

प्राणा वै सुरभयः।

प्राणानेवात्मन्दधते।

नैभ्यः प्राणा अपक्रामन्ति।

आपो हि ष्टा मयोभुव इत्यद्विर्मार्जयन्ते।

आपो वै सर्वा देवताः।

देवताभिरेवात्मानं पवयन्ते ॥ ५ ॥

राष्ट्रस्य मध्यं पुष्यति गभो रुन्धे दधते चत्वारि च ॥ ७ ॥

[[3-9-8-1]]

प्रजापतिः प्रजाः सृष्ट्वा प्रेणाऽनुप्राविशत्।

ताभ्यः पुनः संभवितुं नाशक्रोत्।

सोऽब्रवीत्।

ऋध्वदित्सः।

यो मेतः पुनः संभरदिति।

तं देवा अश्वमेधेनैव समभरन्।

ततो वै त आर्ध्ववन्।

योऽश्वमेधेन यजते।

प्रजापतिमेव संभरत्युधोति।

पुरुषमालभते ॥ १ ॥

[[3-9-8-2]]

वैराजो वै पुरुषः।

विराजमेवालभते।

अथो अन्नं वै विराट्।

अन्नमेवावरुन्धे।

अश्वमालभते।

प्राजापत्यो वा अश्वः।

प्रजापतिमेवालभते।

अथो श्रीर्वा एकशफम्।
श्रियमेवावरुन्धे।
गामालभते ॥ २ ॥

[[3-9-8-3]]

यज्ञो वै गौः।
यज्ञमेवालभते।
अथो अन्नं वै गौः।
अन्नमेवावरुन्धे।
अजावी आलभते भूम्ने।
अथो पुष्टिर्वै भूमा।
पुष्टिमेवावरुन्धे।
पर्यग्निकृतं पुरुषं चारण्याश्चोत्सृजन्त्यहिंसायै।
उभौ वा एतौ पशू आलभ्येते।
यश्चावमो यश्च परमः।
तैऽस्योभये यज्ञे बद्धाः।
अभीष्टा अभिप्रीताः।
अभिजिता अभिहुता भवन्ति।
नैनं दंक्ष्णवः पशवो यज्ञे बद्धाः।
अभीष्टा अभिप्रीताः।
अभिजिता अभिहुता हिंसन्ति।
योऽश्वमेधेन यजते।
य उ चैनमेवं वेद ॥ ३ ॥
लभते गामालभते परमौऽष्टौ च ॥ ८ ॥

[[3-9-9-1]]

प्रथमेन वा एष स्तोमैर्न राध्वा।
चतुष्टोमेन कृतेनायानामुत्तरेऽहन्।
एकविंशो प्रतिष्ठायां प्रतितिष्ठति।
एकविंशत्प्रतिष्ठायां ऋतूनन्वारोहति।
ऋतवो वै पृष्ठानि।
ऋतवः संवत्सरः।
ऋतुष्वेव संवत्सरे प्रतिष्ठायां।
देवता अभ्यारोहति।

शक्ररयः पृष्ठं भवन्त्यन्यदन्यच्छन्दः।
अन्यैऽन्ये वा एते पशव आलभ्यन्ते ॥ १ ॥

[[3-9-9-2]]

उतेव ग्राम्याः।
उतेवारण्याः।
अहरेव रूपेण समर्धयति।
अथो अहं एवैष बलिर्हियते।
तदाहुः।
अपशवो वा एते।
यदजावयश्चारण्याश्च।
एते वै सर्वे पशवः।
यद्गव्या इति।
गव्यान्पशूनुत्तमेऽहन्नालभते ॥ २ ॥

[[3-9-9-3]]

तेनैवोभयान्पशूनवरुन्धे।
प्राजापत्या भवन्ति।
अर्नभिजितस्याभिजित्यै।
सौरीर्नव श्वेता वशा अनूबन्ध्या भवन्ति।
अन्तत एव ब्रह्मवर्चसमवरुन्धे।
सोमाय स्वराज्ञेऽनोवाहावनद्वाहाविति द्वन्द्विनः
पशूनालभते।
अहोरात्राणामभिजित्यै।
पशुभिर्वा एष व्यृच्छते।
योऽश्वमेधेन यजते।
छगलं कल्मषं किकिदीविं विंदीगयमिति
त्वाष्ट्रान्पशूनालभते।
पशुभिरेवात्मानं समर्धयति।
ऋतुभिर्वा एष व्यृच्छते।
योऽश्वमेधेन यजते।
पिशङ्गास्त्रयो वासन्ता इत्यृतुपशूनालभते।
ऋतुभिरेवात्मानं समर्धयति।
आ वा एष पशुभ्यो वृश्चते।

योऽश्वमेधेन यजते।

पर्यग्निकृता उत्सृजन्त्यनात्रस्काय ॥ ३ ॥

लभ्यन्ते लभते त्वाष्ट्रान्पशूनालभतेऽष्टौ च ॥ ९ ॥

[[3-9-10-1]]

प्रजापतिरकामयत महानन्नादः स्यामिति।

स एतावश्वमेधे महिमानावपश्यत्।

तावगृहीत।

ततो वै स महानन्नादोऽभवत्।

यः कामयैत महानन्नादः स्यामिति।

स एतवश्वमेधे महिमानौ गृहीत।

महानेवान्नादो भवति।

यजमानदेवत्या वै वपा।

राजा महिमा।

यद्वपां महिन्नोभयतः परियजति।

यजमानमेव राज्येनोभयतः परिगृह्णाति।

पुरस्तात्स्वाहाकारा वा अन्ये देवाः।

उपरिष्ठात्स्वाहाकारा अन्ये।

ते वा एतेऽश्व एव मेध्य उभयेऽवरुध्यन्ते।

यद्वपां महिन्नोभयतः परियजति।

तानेवोभयान्प्रीणाति ॥ १ ॥

परियजति षड् ॥ १० ॥

[[3-9-11-1]]

वैश्वदेवो वा अश्वः।

तं यत्राजापत्यं कुर्यात्।

या देवता अपिभागाः।

ता भागधेयेन व्यर्धयेत्।

देवताभ्यः समदं दध्यात्।

स्तेगान्दृष्ट्वाभ्यां मण्डूकाञ्जम्भ्येभिरिति।

आज्यमवदानं कृत्वा प्रतिसंख्यायमाहुतीर्जुहोति।

या एव देवता अपिभागाः।

ता भागधेयेन समर्धयति।

न देवताभ्यः समदं दधाति ॥ १ ॥

[[3-9-11-2]]

चतुर्दशैताननुवाकाञ्जुहोत्यनन्तरित्यै।

प्रयासाय स्वाहेति पञ्चदशम्।

पञ्चदश वा अर्धमासस्य रात्रयः।

अर्धमासशः संवत्सर आप्यते।

देवासुराः संयत्ता आसन्।

तैऽब्रुवन्नग्नयः स्विष्टकृतः।

अश्वस्य मेध्यस्य वयमुद्धारमुद्धरामहे।

अथैतानभिभवामेति।

ते लोहितमुदहरन्त।

ततो देवा अभवन् ॥ २ ॥

[[3-9-11-3]]

पराऽसुराः।

यत्स्विष्टकृद्भ्यो लोहितं जुहोति भ्रातृव्याभिभूत्यै।

भवत्यात्मना।

पराऽस्य भ्रातृव्यो भवति।

गोमृगकण्ठेन प्रथमामाहुतिं जुहोति।

पशवो वै गोमृगः।

रुद्रोऽग्निः स्विष्टकृत्।

रुद्रादेव पशूनन्तर्दधाति।

अथो यत्रैषाऽऽहुतिर्ह्यते।

न तत्र रुद्रः पशूनभिर्मन्यते ॥ ३ ॥

[[3-9-11-4]]

अश्वशफेन द्वितीयामाहुतिं जुहोति।

पशवो वा एकशफम्।

रुद्रोऽग्निः स्विष्टकृत्।

रुद्रादेव पशूनन्तर्दधाति।

अथो यत्रैषाऽऽहुतिर्ह्यते।

न तत्र रुद्रः पशूनभिर्मन्यते।

अयस्मयेन कमण्डलुना तृतीयाम्।

आहुतिं जुहोत्यायास्यो वै प्रजाः ।
 रुद्रोऽग्निः स्विष्टकृत् ।
 रुद्रादेव प्रजा अन्तर्दधाति ।
 अथो यत्रैषाऽऽहुतिर्हृतैः ।
 न तत्र रुद्रः प्रजा अभिमन्यते ॥ ४ ॥
 दधात्यभवन्यते प्रजा अन्तर्दधाति द्वे च ॥ ११ ॥

[[3-9-12-1]]

अश्वस्य वा आलब्धस्य मेध उदक्रामत् ।
 तदश्वस्तोमीयमभवत् ।
 यदश्वस्तोमीयं जुहोति ।
 स मेधमेवैनमालभते ।
 आज्येन जुहोति ।
 मेधो वा आज्यम् ।
 मेधोऽश्वस्तोमीयम् ।
 मेधेनैवास्मिन्मेधं दधाति ।
 षड्विंशतं जुहोति ।
 षड्विंशदक्षरा बृहती ॥ १ ॥

[[3-9-12-2]]

बाहताः पशवः ।
 सा पशूनां मात्रा ।
 पशूनेव मात्रया समर्धयति ।
 ता यद्भूयसीर्वा कनीयसीर्वा जुहुयात् ।
 पशून्मात्रया व्यर्धयेत् ।
 षड्विंशतं जुहोति ।
 षड्विंशदक्षरा बृहती ।
 बाहताः पशवः ।
 सा पशूनां मात्रा ।
 पशूनेव मात्रया समर्धयति ॥ २ ॥

[[3-9-12-3]]

अश्वस्तोमीयं हुत्वा द्विपदा जुहोति ।

द्विपाद्वै पुरुषो द्विप्रतिष्ठः ।
 तदेनं प्रतिष्ठया समर्धयति ।
 तदाहुः ।
 अश्वस्तोमीयं पूर्वं होतव्याश्च द्विपदाश्च इति ।
 अश्वो वा अश्वस्तोमीयम् ।
 पुरुषो द्विपदाः ।
 अश्वस्तोमीयं हुत्वा द्विपदा जुहोति ।
 तस्माद्द्विपाच्चतुष्पादमत्ति ।
 अथो द्विपद्येव चतुष्पदः प्रतिष्ठापयति ।
 द्विपदा हुत्वा ।
 नान्यामुत्तरामाहुतिं जुहुयात् ।
 यदन्यामुत्तरामाहुतिं जुहुयात् ।
 प्र प्रतिष्ठायाश्च्यवेत ।
 द्विपदा अन्ततो जुहोति प्रतिष्ठित्यै ॥ ३ ॥
 बृहत्यर्धयति स्थापयति पञ्च च ॥ १२ ॥

[[3-9-13-1]]

प्रजापतिरश्वमेधमसृजत् ।
 सोऽस्मात्सृष्टोऽपाक्रामत् ।
 तं यज्ञक्रतुभिरन्वैच्छत् ।
 तं यज्ञक्रतुभिर्नान्विन्दत् ।
 तमिष्टिभिरन्वैच्छत् ।
 तमिष्टिभिरन्वविन्दत् ।
 तदिष्टीनामिष्टित्वम् ।
 यत्संवत्सरमिष्टिभिर्यजते ।
 अश्वमेव तदन्विच्छति ।
 सावित्रियो भवन्ति ॥ १ ॥

[[3-9-13-2]]

इयं वै सविता ।
 यो वा अस्यां नश्यति यो निलयते ।
 अस्यां वाव तं विन्दन्ति ।
 न वा इमां कश्चनेत्याहुः ।
 तिर्यङ्गोर्ध्वोऽत्येतुमर्हतीति ।

यत्सावित्रियो भवन्ति।
 सवितृप्रसूत एवैनमिच्छति।
 ईश्वरो वा अश्वः प्रमुक्तः परां परावतं गन्तोः।
 यत्सायंधृतीर्जुहोति।
 अश्वस्य यत्यै धृत्यै ॥ २ ॥

[[3-9-13-3]]

यत्प्रातरिष्टिभिर्यजते।
 अश्वमेव तदन्विच्छति।
 यत्सायंधृतीर्जुहोति।
 अश्वस्यैव यत्यै धृत्यै।
 तस्मात्सायं प्रजाः क्षेम्या भवन्ति।
 यत्प्रातरिष्टिभिर्यजते।
 अश्वमेव तदन्विच्छति।
 तस्माद्दिवा नष्टैष एति।
 यत्प्रातरिष्टिभिर्यजते सायंधृतीर्जुहोति।
 अहोरात्राभ्यामेवैनमन्विच्छति।
 अथौ अहोरात्राभ्यामेवास्मै योगक्षेमं कल्पयति ॥ ३ ॥
 भवन्ति धृत्या एनमन्विच्छत्येकं च ॥ १३ ॥

[[3-9-14-1]]

अप वा एतस्माच्छ्री राष्ट्रं कामति।
 योऽश्वमेधेन यजते।
 ब्राह्मणौ वीणागाथिनौ गायतः।
 श्रिया वा एतद्रूपम्।
 यद्वीणां।
 श्रियमेवास्मिन्तद्धत्तः।
 यदा खलु वै पुरुषः श्रियमश्नुते।
 वीणाऽस्मै वाद्यते।
 तदाहुः।
 यदुभौ ब्राह्मणौ गायेताम् ॥ १ ॥

[[3-9-14-2]]

प्रभ्रशुकाऽस्माच्छ्रीः स्यात्।
 न वै ब्राह्मणे श्री रमत इति।
 ब्राह्मणोऽन्यो गायैत्।
 राजन्योऽन्यः।
 ब्रह्म वै ब्राह्मणः।
 क्षत्रं राजन्यः।

तथा हास्य ब्रह्मणा च क्षत्रेण चोभयतः श्रीः परिगृहीता भवति।

तदाहुः।
 यदुभौ दिवा गायेताम्।
 अपास्माद्राष्ट्रं कामेत् ॥ २ ॥

[[3-9-14-3]]

न वै ब्राह्मणे राष्ट्रं रमत इति।
 यदा खलु वै राजा कामयते।
 अथ ब्राह्मणं जिनाति।
 दिवा ब्राह्मणो गायेत्।
 नक्तं राजन्यः।
 ब्रह्मणो वै रूपमहः।
 क्षत्रस्य रात्रिः।

तथा हास्य ब्रह्मणा च क्षत्रेण चोभयतो राष्ट्रं परिगृहीतं भवति।

इत्यददा इत्ययजथा इत्यपच इति ब्राह्मणो गायैत्।
 इष्टापूर्तं वै ब्राह्मणस्य ॥ ३ ॥

[[3-9-14-4]]

इष्टापूर्तेनैवैनं स समर्धयति।
 इत्यजिना इत्ययुध्यथा इत्यमुं संग्राममहन्निति
 राजन्यः।
 युद्धं वै राजन्यस्य।
 युद्धेनैवैनं स समर्धयति।
 अक्लृप्ता वा एतस्यर्तव इत्याहुः।
 योऽश्वमेधेन यजत इति।
 तिस्रौऽन्यो गायति तिस्रौऽन्यः।

षट्संपद्यन्ते।
षड्वा ऋतवः।
ऋतूनेवासमै कल्पयतः।
ताभ्यां स॒स्थायाम्।
अनो॒युक्ते च॒ शते च॒ ददाति।
श॒तायुः पुरु॑षः श॒तेन्द्रि॑यः।
आयु॑ष्येवेन्द्रि॒ये प्रति॑तिष्ठति ॥ ४ ॥
गाय॑तां क्रामेद्ब्राह्मणस्य कल्पयतश्चत्वारि च ॥ १४ ॥

[[3-9-15-1]]

सर्वेषु॒ वा एषु॒ लोकेषु॑ मृत्यवोऽन्वार्य॑त्ताः।
तेभ्यो॒ यदाहु॑तीर्न जुहुयात्।
लोके॒ लोक॑ एनं मृत्युर्विन्देत्।
मृत्यवे॒ स्वाहा॑ मृत्यवे॒ स्वाहेत्य॑भिपूर्वमाहु॑तीर्जुहोति।
लो॒काल्लो॑कादेव मृत्युमवयजते।
नैनं॒ लोके॒ लोकै॑ मृत्युर्विन्दति।
यद्म॒ष्मै स्वाहा॑ऽम॒ष्मै स्वाहेति॑ जुह्वत्संचक्षी॑त्।
बहुं॒ मृत्युम॑मित्रं कुर्वी॑त्।
मृत्यवे॒ स्वाहेत्येक॑स्मा ए॒वैकां॑ जुहुयात्।
एको॒ वा अ॒मुष्मिँ॑ल्लोके मृत्युः ॥ १ ॥

[[3-9-15-2]]

अ॒श॒नया॑ मृत्युरेव।
तमे॒वामुष्मिँ॑ल्लोकेऽवयजते।
भ्रूण॑हत्यायै॒ स्वाहेत्य॑वभृथ आहु॑तिं जुहोति।
भ्रूण॑हत्यामे॒वावय॑जते ॥
तदाहुः॑।
यद्भ्रूण॑हत्याऽपात्र्याऽथ।
कस्मा॑द्यज्ञेऽपि क्रियत॒ इति॑।
अमृत्यु॑र्वा अन्यो भ्रूणहत्याया॒ इत्याहुः॑।
भ्रूण॑हत्या वाव मृत्युरिति।
यद्भ्रूण॑हत्यायै॒ स्वाहेत्य॑वभृथ आहु॑तिं जुहोति ॥ २ ॥

[[3-9-15-3]]

मृत्युमे॒वाहु॑त्या तर्पयित्वा परि॒पाणं॑ कृत्वा।
भ्रूण॑घ्ने भेष॒जं करो॑ति।
ए॒तां ह॒ वै मु॒ण्डि॒भ औ॑दन्यवः।
भ्रूण॑हत्यायै॒ प्रायश्चित्तिं॑ वि॒दाञ्च॑कार।
यो हा॒स्यापि॑ प्र॒जायां॑ ब्राह्मणं॒ हन्ति॑।
सर्व॑स्मै॒ तस्मै॑ भेष॒जं करो॑ति।
जुम्ब॑काय॒ स्वाहेत्य॑वभृथ उ॒त्तमा॑माहु॑तिं जुहोति।
वरु॑णो॒ वै जुम्ब॑कः।
अ॒न्तत॑ ए॒व वरु॑णमवयजते।
ख॒लते॑र्वि॒क्लि॒धस्य॑ शु॒क्लस्य॑ पि॒ङ्गाक्ष॑स्य॒ मूर्धञ्जु॑होति।
ए॒तद्वै वरु॑णस्य रू॒पं।
रू॒पेणै॑व वरु॑णमवयजते ॥ ३ ॥
लोके॒ मृत्युर्जु॑होति॒ मूर्धञ्जु॑होति॒ द्वे च॑ ॥ १५ ॥

[[3-9-16-1]]

वा॒रु॒णो वा अश्वः॑।
तं दे॒वत॑या॒ व्यर्ध॑यति।
यत्रा॑जापत्यं करोति।
नमो॒ राज्ञे॑ नमो॒ वरु॑णायेत्याह।
वा॒रु॒णो वा अश्वः॑।
स्वयै॒वैनं॑ दे॒वत॑या॒ समर्ध॑यति।
नमोऽश्वा॑य॒ नमः॑ प्र॒जाप॑तय॒ इत्याह॑।
प्रा॒जाप॑त्यो वा अश्वः।
स्वयै॒वैनं॑ दे॒वत॑या॒ समर्ध॑यति।
नमोऽधि॑पतय॒ इत्याह॑ ॥ १ ॥

[[3-9-16-2]]

धर्मो॒ वा अधि॑पतिः।
धर्म॑मे॒वावरु॑न्धे।
अधि॑पतिरस्यधिपतिं मा कुर्वधिपतिरहं प्र॒जानां॑
भूयास॑मित्याह।
अधि॑पतिमे॒वैनं॑ समा॒नानां॑ करोति ॥

मां धेहि मयि धेहीत्याह।
 आशिषमेवैतामाशास्ते।
 उपाकृताय स्वाहेत्युपाकृते जुहोति।
 आलब्धाय स्वाहेति नियुक्ते जुहोति।
 हुताय स्वाहेति हुते जुहोति।
 एषां लोकानामभिजित्यै ॥ २ ॥

[[3-9-16-3]]

प्र वा एष एभ्यो लोकेभ्यश्च्यवते।
 योऽश्वमेधेन यजते।
 आग्नेयमैन्द्राग्रमाश्विनम्।
 तान्यशूनालभते प्रतिष्ठित्यै।
 यदाग्नेयो भवति।
 अग्निः सर्वा देवताः।
 देवता एवावरुन्धे॥
 ब्रह्म वा अग्निः।
 क्षत्तमिन्द्रः।
 यदैन्द्राग्रो भवति ॥ ३ ॥

[[3-9-16-4]]

ब्रह्मक्षत्ते एवावरुन्धे।
 यदाश्विनो भवति।
 आशिषामवरुन्धे।
 त्रयो भवन्ति।
 त्रय इमे लोकाः।
 एष्वेव लोकेषु प्रतिष्ठिति।
 अग्नयेऽहोमुचेऽष्टकपाल इति दशहविषमिष्टिं निर्वपति।
 दशाक्षरा विराट्।
 अन्नं विराट्।
 विराजैवान्नाद्यमवरुन्धे।
 अग्नेर्मन्वे प्रथमस्य प्रचेतस इति याज्यानुवाक्या भवन्ति
 सर्वत्वाय ॥ ४ ॥
 अधिपतय इत्याहाभिजित्या ऐन्द्राग्रो भवति रुन्ध एकं
 च ॥ १६ ॥

[[3-9-17-1]]

यद्यश्वमुपतपद्विन्देत्।
 आग्नेयमष्टकपालं निर्वपेत्।
 सौम्यं चरुम्।
 सावित्रमष्टकपालम्।
 यदाग्नेयो भवति।
 अग्निः सर्वा देवताः।
 देवताभिरैवैनं भिषज्यति।
 यत्सौम्यो भवति।
 सोमो वा ओषधीनां राजा।
 याभ्य एवैनं विन्दति ॥ १ ॥

[[3-9-17-2]]

ताभिरैवैनं भिषज्यति।
 यत्सावित्रो भवति।
 सवितृप्रसूत एवैनं भिषज्यति।
 एताभिरैवैनं देवताभिर्भिषज्यति।
 अगदो हैव भवति।
 पौष्णं चरुं निर्वपेत्।
 यदि श्लोणः स्यात्।
 पूषा वै श्लोण्यस्य भिषक्।
 स एवैनं भिषज्यति।
 अश्लोणो हैव भवति ॥ २ ॥

[[3-9-17-3]]

रौद्रं चरुं निर्वपेत्।
 यदि महती देवताऽभिमन्येत।
 एतद्देवत्यो वा अश्वः।
 स्वयैवैनं देवतया भिषज्यति।
 अगदो हैव भवति।
 वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेन्मृगाखरे यदि नागच्छेत्।
 इयं वा अग्निवैश्वानरः।

इयमेवैनमर्चिभ्यां परिरोधमानयति।
आ हैव सुत्यमहर्गच्छति।
यद्यधीयात् ॥ ३ ॥

[[3-9-17-4]]

अग्नयेऽहोमुचेऽष्टाकपालः।
सौर्यं पयः।
वायव्यं आज्यभागः।
यजमानो वा अश्वः।
अहसा वा एष गृहीतः।
यस्याश्वो मेधाय प्रोक्षितोऽध्येति।
यदहोमुचे निर्वपति।
अहस एव तेन मुच्यते।
यजमानो वा अश्वः।
रेतसा वा एष व्यृध्यते ॥ ४ ॥

[[3-9-17-5]]

यस्याश्वो मेधाय प्रोक्षितोऽध्येति।
सौर्यं रेतः।
यत्सौर्यं पयो भवति।
रेतसैवैनं स समर्धयति।
यजमानो वा अश्वः।
गर्भैर्वा एष व्यृध्यते।
यस्याश्वो मेधाय प्रोक्षितोऽध्येति।
वायव्यां गर्भाः।
यद्वायव्यं आज्यभागो भवति।
गर्भैरेवैनं स समर्धयति।
अथो यस्यैषाऽश्वमेधे प्रायश्चित्तिः क्रियते।
इद्धा वसीयान्भवति ॥ ५ ॥
विन्दत्यश्लोणो हैव भवत्यधीयादृद्धयते गर्भैरेवैनं
समर्धयति द्वे च ॥ १७ ॥

[[3-9-18-1]]

तदाहुः।
द्वादश ब्रह्मोदनान्त्संस्थिते निर्वपेत्।
द्वादशभिर्वेष्टिभिर्यजेतेति।
यदिष्टिभिर्यजेत।
उपनामुक एनं यज्ञः स्यात्।
पापीयांस्तु स्यात्।
आप्तानि वा एतस्य छन्दांसि।
य ईजानः।
तानि क एतावदाशु पुनः प्रयुञ्जीतेति।
सर्वा वै संस्थिते यज्ञे वागाप्यते ॥ १ ॥

[[3-9-18-2]]

साऽऽप्ता भवति यातयाम्नी।
कूरीकृतेव हि भवत्यरुष्कृता।
सा न पुनः प्रयुज्येत्याहुः।
द्वादशैव ब्रह्मोदनान्त्संस्थिते निर्वपेत्।
प्रजापतिर्वा ओ दनः।
यज्ञः प्रजापतिः।
उपनामुक एनं यज्ञो भवति।
न पापीयान्भवति।
द्वादश भवन्ति।
द्वादश मासाः संवत्सरः।
संवत्सर एव प्रतितिष्ठति ॥ २ ॥
आप्यते संवत्सर एकं च ॥ १८ ॥

[[3-9-19-1]]

एष वै विभूर्नामं यज्ञः।
सर्वं ह वै तत्र विभु भवति।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।
एष वै प्रभूर्नामं यज्ञः।
सर्वं ह वै तत्र प्रभु भवति।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।
एष वा ऊर्जस्वानामं यज्ञः।
सर्वं ह वै तत्रोर्जस्वद्भवति।

यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।
एष वै पर्यस्वान्नाम यज्ञः ॥ १ ॥

[[3-9-19-2]]

सर्वं ह वै तत्र पर्यस्वद्भवति।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।
एष वै विधृतो नाम यज्ञः।
सर्वं ह वै तत्र विधृतं भवति।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।
एष वै व्यावृत्तो नाम यज्ञः।
सर्वं ह वै तत्र व्यावृत्तं भवति।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।
एष वै प्रतिष्ठितो नाम यज्ञः।
सर्वं ह वै तत्र प्रतिष्ठितं भवति ॥ २ ॥

[[3-9-19-5]]

यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।
एष वै तेजस्वी नाम यज्ञः।
सर्वं ह वै तत्र तेजस्वि भवति।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।
एष वै ब्रह्मवर्चसी नाम यज्ञः।
आ ह वै तत्र ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी जायते।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।
एष वा अतिव्याधी नाम यज्ञः।
आ ह वै तत्र राजन्योऽतिव्याधी जायते।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।
एष वै दीर्घो नाम यज्ञः।
दीर्घायुषो ह वै तत्र मनुष्या भवन्ति।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।
एष वै क्लृप्तो नाम यज्ञः।
कल्पते ह वै तत्र प्रजाभ्यो योगक्षेमः।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ॥ ३ ॥
पर्यस्वान्नाम यज्ञः प्रतिष्ठितं भवति यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते
षट् ॥ १९ ॥

एष वै विभूः प्रभूरूर्जस्वान्पर्यस्वान्विधृतो व्यावृत्तः
प्रतिष्ठितस्तेजस्वी ब्रह्मवर्चस्यतिव्याधी दीर्घः क्लृप्तो
द्वादश ॥

[[3-9-20-1]]

तार्प्येणाश्वं संज्ञापयन्ति।
यज्ञो वै तार्प्यम्।
यज्ञेनैवैनं समर्धयन्ति।
यामेन साम्नां प्रस्तोताऽनूपतिष्ठते।
यमलोकमेवैनं गमयति ॥
तार्प्यं च कृत्यधीवासे चाश्वं संज्ञापयन्ति।
एतद्वै पशूनां रूपम्।
रूपेणैव पशूनवरुन्धे।
हिरण्यकशिपु भवति।
तेजसोऽवरुन्धे ॥ १ ॥

[[3-9-20-2]]

रुक्मो भवति।
सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै।
अश्वो भवति।
प्रजापतेराप्त्यै।
अस्य वै लोकस्य रूपं तार्प्यम्।
अन्तरिक्षस्य कृत्यधीवासः।
दिवो हिरण्यकशिपु।
आदित्यस्य रुक्मः।
प्रजापतेरश्वः।
इममेव लोकं तार्प्येणाप्नोति।

[[3-9-20-3]]

अन्तरिक्षं कृत्यधीवासेन।
दिवं हिरण्यकशिपुना।
आदित्यं रुक्मेण।
अश्वेनैव मेध्येन प्रजापतेः सायुज्यं सलोकतामाप्नोति।

ए॒तासा॑मे॒व दे॒वता॑ना॒ऽ सा॒युज्य॑म् ।
 सा॒र्षि॒ताऽ॑ समा॒नलो॒कता॑मा॒प्नोति॑ ।
 यो॑ऽश्व॒मेधे॒न यज॑ते ।
 य उ॑ चैन॒मेवं वेद॑ ॥ ३ ॥
 अ॒वरु॑च्या आ॒प्नोत्य॑ष्टौ च ॥ २० ॥

[[3-9-21-1]]

आ॒दि॒त्याश्चाङ्गि॑रसश्च सु॒वर्गे लो॒केऽस्प॑र्धन्त ।
 तेऽङ्गि॑रस आ॒दि॒त्येभ्यः॑ ।
 अमु॑मा॒दि॒त्यमश्व॑ऽ श्वे॒तं भू॒तं दक्षि॑णाम॒नय॑न् ।
 तेऽब्रु॑वन् ।
 यं नोऽनै॑ष्ट ।
 स वर्यो॑ऽभू॒दिति॑ ।
 तस्मा॑दश्व॒ऽ सव॑र्ये॒त्याह्व॑यन्ति ।
 तस्मा॑द्यज्ञे वरौ दी॒यते॑ ।
 यत्प्र॒जाप॑तिराल॒ब्धोऽश्वोऽभ॑वत् ।
 तस्मा॑दश्वो॒ नाम॑ ॥ १ ॥

[[3-9-21-2]]

यच्च॑य॒दरु॑रासीत् ।
 तस्मा॑दर्वा॒ नाम॑ ।
 यत्स॒द्यो वाजा॑न्त्सम॒जय॑त् ।
 तस्मा॑द्वा॒जी नाम॑ ।
 यदसु॑राणां लो॒काना॑द॒त्त ।
 तस्मा॑दा॒दि॒त्यो नाम॑ ।
 अ॒ग्नि॒र्वा अ॑श्व॒मेधस्य॑ यो॒निरा॑य॒तन॑म् ।
 सूर्यो॑ऽग्ने॒र्यो॒निरा॑य॒तन॑म् ।
 यदश्व॒मेधेऽग्नौ॑ चि॒त्य उत्तर॑वेदिमु॒पव॑पति ।
 योनि॑मन्त॒मेवैन॑मा॒यत॑नवन्तं करोति ॥ २ ॥

[[3-9-21-3]]

योनि॑माना॒यत॑नवान्भवति ।
 स ए॒वं वेद॑ ।

प्रा॒णापा॑नौ वा ए॒तौ दे॒वाना॑म् ।
 यद॑र्काश्व॒मेधौ॑ ।
 प्रा॒णापा॑नावे॒वावरु॑न्धे ।
 ओजो॑ ब॒लं वा ए॒तौ दे॒वाना॑म् ।
 यद॑र्काश्व॒मेधौ॑ ।

ओजो॑ ब॒लमे॒वावरु॑न्धे ।
 अ॒ग्नि॒र्वा अ॑श्व॒मेधस्य॑ यो॒निरा॑य॒तन॑म् ।
 सूर्यो॑ऽग्ने॒र्यो॒निरा॑य॒तन॑म् ।
 यदश्व॒मेधेऽग्नौ॑ चि॒त्य उत्तर॑वेदिं चि॒नोति॑ ।
 ताव॑र्काश्व॒मेधौ॑ ।
 अ॒र्काश्व॒मेधा॑वे॒वावरु॑न्धे ।
 अथो॑ अ॒र्काश्व॒मेधयो॑रे॒व प्र॑ति॒तिष्ठ॑ति ॥ ३ ॥
 नाम॑ करोति॒ सूर्यो॑ऽग्ने॒र्यो॒निरा॑य॒तनं च॒त्वारि॑ च ॥ २१ ॥

[[3-9-22-1]]

प्र॒जाप॑तिं वै दे॒वाः पि॑तर॒म् ।
 प॒शुं भू॒तं मे॒धाया॑ल॒भन्त॑ ।
 तमा॑ल॒भ्योपा॑वसन् ।
 प्रा॒तर्य॑ष्टा॒स्मह॑ इति ।
 एकं॑ वा ए॒तद्दे॒वाना॑म॒हः ।
 यत्स॑व॒त्सरः॑ ।
 तस्मा॑दश्वः पुर॒स्तात्स॑व॒त्सर॑ आल॒भ्यते॑ ।
 यत्प्र॒जाप॑तिराल॒ब्धोऽश्वोऽभ॑वत् ।
 तस्मा॑दश्वः ।
 यत्स॒द्यो मे॒धोऽभ॑वत् ॥ १ ॥

[[3-9-22-2]]

तस्मा॑दश्व॒मेधः॑ ।
 वेदु॑कोऽश्व॒माशुं॑ भवति ।
 य ए॒वं वेद॑ ।
 यद्वै तत्प्र॒जाप॑तिराल॒ब्धोऽश्वोऽभ॑वत् ।
 तस्मा॑दश्वः प्र॒जाप॑तेः प॒शूना॑मनु॒रूप॑तमः ॥
 आऽस्य॑ पु॒त्रः प्र॑ति॒रूपो॑ जायते ।
 य ए॒वं वेद॑ ।

सर्वाणि भूतानि संभृत्यालभते।
समेनं देवास्तेजसे ब्रह्मवर्चसाय भरन्ति।
यौऽश्वमेधेन यजते ॥ २ ॥

[[3-9-22-3]]

य उ चैनमेवं वेदं।
एतद्वै तद्देवा एतां देवताम्।
पशुं भूतं मेघायालभन्त।
यज्ञमेव।
यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवाः।
कामप्रं यज्ञमकुर्वत।
तैऽमृतत्वमकामयन्त।
तैऽमृतत्वमगच्छन्।
यौऽश्वमेधेन यजते।
देवानामेवायनेनैति ॥ ३ ॥

[[3-9-22-4]]

प्राजापत्येनैव यज्ञेन यजते कामप्रेणं।
अपुनर्मारमेव गच्छति।
एतस्य वै रूपेण पुरस्तात्प्राजापत्यमृषभं तूपरं
बहुरूपमालभते।
सर्वेभ्यः कामेभ्यः।
सर्वस्यास्यै।
सर्वस्य जित्यै।
सर्वमेव तेनाप्नोति।
सर्वं जयति।
यौऽश्वमेधेन यजते।
य उ चैनमेवं वेदं ॥ ४ ॥
मेघोऽभ्वद्यजत एति वेदं ॥ २२ ॥

[[3-9-23-1]]

यो वा अश्वस्य मेध्यस्य लोमनी वेदं।
अश्वस्यैव मेध्यस्य लोमल्लोमञ्जुहोति।

अहोरात्रे वा अश्वस्य मेध्यस्य लोमनी।
यत्सायं प्रातर्जुहोति।
अश्वस्यैव मेध्यस्य लोमल्लोमञ्जुहोति।
एतदनुकृति ह स्म वै पुरा।
अश्वस्य मेध्यस्य लोमल्लोमञ्जुहोति।
यो वा अश्वस्य मेध्यस्य पदे वेदं।
अश्वस्यैव मेध्यस्य पदे पदे जुहोति।
दर्शपूर्णमासौ वा अश्वस्य मेध्यस्य पदे ॥ १ ॥

[[3-9-23-2]]

यदर्शपूर्णमासौ यजते।
अश्वस्यैव मेध्यस्य पदे पदे जुहोति।
एतदनुकृति ह स्म वै पुरा।
अश्वस्य मेध्यस्य पदे पदे जुहोति।
यो वा अश्वस्य मेध्यस्य विवर्तनं वेदं।
अश्वस्यैव मेध्यस्य विवर्तने विवर्तने जुहोति।
असौ वा आदित्योऽश्वः।
स आहवनीयमागच्छति।
तद्विवर्तते।
यदग्निहोत्रं जुहोति।
अश्वस्यैव मेध्यस्य विवर्तने विवर्तने जुहोति।
एतदनुकृति ह स्म वै पुरा।
अश्वस्य मेध्यस्य विवर्तने विवर्तने जुहोति ॥ २ ॥
पदे अग्निहोत्रं जुहोति त्रिणि च ॥ २३ ॥
प्रजापतिस्तमष्टादशिभिः प्रजापतिरकामयतो भावस्मै
युञ्जन्ति तेजसाऽप प्राणा अप श्रीरूर्ध्वा प्रजापतिः
प्रेणाऽणुं प्रथमेन प्रजापतिरकामयत महान्वैश्वदेवो वा
अश्वस्य प्रजापतिस्तं यज्ञक्रतुभिरप श्रीब्राह्मणौ सर्वेषु
वारुणो यद्यश्वं तदाहुरेष वै विभूस्ताप्येणादित्याः प्रजापतिं
पितरं यो वा अश्वस्य मेध्यस्य लोमनी त्रयोविंशतिः ॥
२३ ॥
प्रजापतिरस्मिल्लोक उत्तरतः श्रियमेव प्रजापतिरकामयत
महान्यत्प्रातः प्र वा एष एभ्यो लोकेभ्यः सर्वं ह वै तत्र
पयस्वद्य उ चैनमेवं वेदं चत्वार्यशीतिः ॥ ८४ ॥

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 3, Chapter 10

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[3-10-1-1]]

संज्ञानं विज्ञानं प्रज्ञानं जानदभिजानत।
संकल्पमानं प्रकल्पमानमुपकल्पमानमुपक्लृप्तं क्लृप्तम्।
श्रेयो वसीय आयत्संभूतं भूतम्।
चित्रः केतुः प्रभानाभान्तसंभान्।
ज्योतिष्मां स्तेजस्वानातपं स्तपन्नभितपन्।
रोचनो रोचमानः शोभनः शोभमानः कल्याणः।
दर्शा दृष्टा दर्शता विश्वरूपा सुदर्शना।
आप्यायमाना प्यायमाना प्याया सूनृतेरा।
आपूर्यमाणा पूर्यमाणा पूरयन्ती पूर्णा पौर्णमासी।
दाता प्रदाताऽऽनन्दो मोदः प्रमोदः ॥ १ ॥

[[3-10-1-2]]

आवेशयन्निवेशयन्तसंवेशनः सशान्तः शान्तः।
आभवन्प्रभवन्तसंभवन्तसंभूतो भूतः।
प्रस्तुतं विष्टुतं सस्तुतं कल्याणं विश्वरूपम्।
शुक्रममृतं तेजस्वि तेजः समिद्धम्।
अरुणं भानुमन्मरीचिमदभितपत्तपस्वत्।
सविता प्रसविता दीप्तो दीपयन्दीप्यमानः।
ज्वलञ्ज्वलिता तपन्वितपन्तसंतपन्।
रोचनो रोचमानः शुम्भूः शुम्भमानो वामः।
सुता सुन्वती प्रसुता सूयमानाऽभिषूयमाणा।
पीती प्रपा संपा तृप्तिस्तर्पयन्ती ॥ २ ॥

[[3-10-1-3]]

कान्ता काम्या कामजाताऽऽयुष्मती कामदुर्घा।
अभिशास्ताऽनुमन्ताऽऽनन्दो मोदः प्रमोदः।
आसादयन्निषादयन्तसंसादनः ससन्नः सन्नः।
आभूर्विभूः प्रभूः शंभूर्भुवः।

पवित्रं पवियिष्यन्पूतो मेध्यः।
यशो यशस्वानायुरमृतः।
जीवो जीविष्यन्त्स्वर्गो लोकः।
सहस्वान्तसहीयानोजस्वान्तसहमानः।
जयन्नभिजयन्त्सुद्रविणो द्रविणोदाः।
आर्द्रपवित्रो हरिकेशो मोदः प्रमोदः ॥ ३ ॥

[[3-10-1-4]]

अरुणोऽरुणरजाः पुण्डरीको विश्वजिदभिजित्।
आर्द्रः पिन्वमानोऽन्नवान्नसवानिरावान्।
सर्वौषधः सम्भरो महस्वान्।
एजत्का जौवत्काः।
क्षुल्लकाः शिपिविष्टकाः।
सरिस्त्रराः सुशेरवः।
अजिरासो गमिष्ठावः।
इदानीं तदानीमेतर्हि क्षिप्रमजिरम्।
आशुर्निमेषः फणो द्रवन्नतिद्रवन्।
त्वरं स्त्वरमाण आशुराशीयाञ्जवः।
अग्निष्टोम उक्थ्योऽतिरात्रो द्विरात्रस्त्रिरात्रश्चतुरात्रः।
अग्निर्ऋतुः सूर्यं ऋतुश्चन्द्रमा ऋतुः।
प्रजापतिः संवत्सरो महान्कः ॥ ४ ॥
प्रमोदस्तर्पयन्ती प्रमोदो जवस्त्रीणि च ॥ १ ॥

[[3-10-2-1]]

भूरग्निं च पृथिवीं च मां च।
त्रींश्च लोकान्तसंवत्सरं च।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद।
भुवो वायुं चान्तरिक्षं च मां च।
त्रींश्च लोकान्तसंवत्सरं च।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद।
स्वरादित्यं च दिवं च मां च।
त्रींश्च लोकान्तसंवत्सरं च।

प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
 तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद।
 भूर्भुवः स्वश्चन्द्रमसं च दिशश्च मां च।
 त्रीश्च लोकान्तसंवत्सरं च।
 प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
 तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ १ ॥
 संवत्सरं च षड् ॥ २ ॥

[[3-10-3-1]]

त्वमेव त्वां वैत्थ योऽसि सोऽसि।
 त्वमेव त्वामचैषीः।
 चितश्चासि संचितश्चास्यग्ने।
 एतावाश्चासि भूयाश्चास्यग्ने।
 यत्ते अग्ने न्यूनं यदु तेऽतिरिक्तम्।
 आदित्यास्तदङ्गिरसश्चिन्वन्तु।
 विश्वे ते देवाश्चितिमापूरयन्तु।
 चितश्चासि संचितश्चास्यग्ने।
 एतावाश्चासि भूयाश्चास्यग्ने।
 मा ते अग्नेऽचयेन माऽति च येनायुरावृक्षि।
 सर्वेषां ज्योतिषां ज्योतिर्यददावुदेति।
 तपसो जातमनिभृष्टमोजः।
 तत्ते ज्योतिरिष्टके।
 तेन मे तप।
 तेन मे ज्वल।
 तेन मे दीदिहि।
 यवद्देवाः।
 यावदसाति सूर्यः।
 यावदुतापि ब्रह्म ॥ १ ॥
 आवृक्षि नव च ॥ ३ ॥

[[3-10-4-1]]

संवत्सरोऽसि परिवत्सरोऽसि।
 इदावत्सरोऽसीदुवत्सरोऽसि।
 इद्वत्सरोऽसि वत्सरोऽसि।

तस्य ते वसन्तः शिरः।
 ग्रीष्मो दक्षिणः पक्षः।
 वर्षाः पुच्छम्।
 शरदुत्तरः पक्षः।
 हेमन्तो मध्यम्।
 पूर्वपक्षाश्चितयः।
 अपरपक्षाः पुरीषम् ॥ १ ॥

[[3-10-4-2]]

अहोरात्राणीष्टकाः।
 ऋषभोऽसि स्वर्गो लोकः।
 यस्यां दिशि महीयसे।
 ततो नो मह आवह।
 वायुर्भूत्वा सर्वा दिश आवाहि।
 सर्वा दिशोऽनु विवाहि।
 सर्वा दिशोऽनु संवाहि।
 चित्या चितिमापृण।
 अचित्या चितिमापृण।
 चिदसि समुद्रयोनिः ॥ २ ॥

[[3-10-4-3]]

इन्दुर्दक्षः श्येन ऋतावा।
 हिरण्यपक्षः शकुनो भुरण्युः।
 महान्तसधस्थे ध्रुव आनिषत्तः।
 नमस्ते अस्तु मा मा हिंसीः।
 एति प्रेति वीति समित्युदिति।
 दिवं मे यच्छ।
 अन्तरिक्षं मे यच्छ।
 पृथिवीं मे यच्छ।
 पृथिवीं मे यच्छ।
 अन्तरिक्षं मे यच्छ।
 दिवं मे यच्छ।
 अह्ना प्रसारय।
 रात्र्या समच।

रात्र्या प्रसारय।

अह्ना समच।

कामं प्रसारय।

कामं समच ॥ ३ ॥

पुरीषं समुद्रयोनिः पृथिवीं मे यच्छान्तरिक्षं मे यच्छ सप्त
च ॥ ४ ॥

[[3-10-5-1]]

भूर्भुवः स्वः।

ओजो बलम्।

ब्रह्म क्षत्रम्।

यशो महत्।

सत्यं तपो नाम।

रूपममृतम्।

चक्षुः स्रोत्रम्।

मन आयुः।

विश्वं यशो महः।

समं तपो हरो भाः।

जातवेदा यदि वा पावकोऽसि।

वैश्वानरो यदि वा वैद्युतोऽसि।

शं प्रजाभ्यो यजमानाय लोकम्।

ऊर्जं पुष्टिं दददभ्याववृत्स्व ॥ १ ॥

भाश्चत्वारि च ॥ ५ ॥

[[3-10-6-1]]

राज्ञीं विराज्ञीं।

सम्राज्ञीं स्वराज्ञीं।

अर्चिः शोचिः।

तपो हरो भाः।

अग्निरिन्द्रो बृहस्पतिः।

विश्वे देवा भुवनस्य गोपाः।

ते मा सर्वे यशसा ससृजन्तु ॥ १ ॥

राज्ञीन्द्रो मा सप्त ॥ ६ ॥

[[3-10-7-1]]

असवे स्वाहा वसवे स्वाहा।

विभुवे स्वाहा विवस्वते स्वाहा।

अभिभुवे स्वाहाऽधिपतये स्वाहा।

दिवांपतये स्वाहाऽहस्पत्याय स्वाहा।

चाक्षुष्मत्याय स्वाहा ज्योतिष्मत्याय स्वाहा।

राज्ञे स्वाहा विराज्ञे स्वाहा।

संराज्ञे स्वाहा स्वराज्ञे स्वाहा।

शूषाय स्वाहा सूर्याय स्वाहा।

चन्द्रमसे स्वाहा ज्योतिषे स्वाहा।

ससर्पाय स्वाहा कल्याणाय स्वाहा।

अर्जुनाय स्वाहा ॥ १ ॥

कल्याणाय स्वाहैकं च ॥ ७ ॥

[[3-10-8-1]]

विपश्चिते पवमानाय गायत।

मही न धाराऽत्यन्धो अर्षति।

अहिर्ह जीर्णामतिसर्पति त्वचम्।

अत्यो न क्रीडन्नसरदृषा हरिः।

उपयामगृहीतोऽसि मृत्यवै त्वा जुष्टं गृह्णामि।

एष ते योनिर्मृत्यवै त्वा।

अपमृत्युमपक्षुधम्।

अपेतः शपथं जहि।

अघा नो अग्न आवह।

रायस्पोषं सहस्त्रिणम् ॥ १ ॥

[[3-10-8-2]]

ये ते सहस्रमयुतं पाशाः।

मृत्यो मर्त्याय हन्तवे।

तान्यज्ञस्य मायया।

सर्वानवयजामहे।

भक्षोऽस्यमृतभक्षः।

तस्य ते मृत्युपीतस्यामृतवतः।

स्वगाकृतस्य मधुमतः।
उपहृतस्योपहृतो भक्षयामि।
मन्द्राऽभिभूतिः केतुर्यज्ञानां वाक्।
असावेहि ॥ २ ॥

[[3-10-8-3]]

अन्धो जागृविः प्राण।
असावेहि।
बधिर आक्रन्दयितरपान।
असावेहि।
अहस्तोऽस्त्वा चक्षुः।
असावेहि।
अपादाशो मनः।
असावेहि।
कवे विप्रचित्ते श्रोत्र।
असावेहि।

[[3-10-8-4]]

सुहस्तः सुवासाः।
शूषो नामास्यमृतो मर्त्येषु।
तं त्वाऽहं तथा वेदं।
असावेहि।
अग्निर्मे वाचि श्रितः।
वाग्घृदये।
हृदयं मयि।
अहममृतै।
अमृतं ब्रह्मणि।
वायुर्मे प्राणे श्रितः ॥ ४ ॥

[[3-10-8-5]]

प्राणो हृदये।
हृदयं मयि।
अहममृतै।

अमृतं ब्रह्मणि।
सूर्यो मे चक्षुषि श्रितः।
चक्षुर्हृदये।
हृदयं मयि।
अहममृतै।
अमृतं ब्रह्मणि।
चन्द्रमा मे मनसि श्रितः ॥ ५ ॥

[[3-10-8-6]]

मनो हृदये।
हृदयं मयि।
अहममृतै।
अमृतं ब्रह्मणि।
दिशो मे श्रोत्रे श्रिताः।
श्रोत्रं हृदये।
हृदयं मयि।
अहममृतै।
अमृतं ब्रह्मणि।
आपो मे रेतसि श्रिताः ॥ ६ ॥

[[3-10-8-7]]

रेतो हृदये।
हृदयं मयि।
अहममृतै।
अमृतं ब्रह्मणि।
पृथिवी मे शरीरे श्रिता।
शरीरं हृदये।
हृदयं मयि।
अहममृतै।
अमृतं ब्रह्मणि।
ओषधिवनस्पतयो मे लोमसु श्रिताः ॥ ७ ॥

[[3-10-8-8]]

लोमानि हृदये।
हृदयं मयि।
अहममृतै।
अमृतं ब्रह्मणि।
इन्द्रो मे बलं श्रितः।
बलं हृदये।
हृदयं मयि।
अहममृतै।
अमृतं ब्रह्मणि।
पर्जन्यो मे मूर्ध्नि श्रितः ॥ ८ ॥

[[3-10-8-9]]

मूर्धा हृदये।
हृदयं मयि।
अहममृतै।
अमृतं ब्रह्मणि।
ईशानो मे मन्यौ श्रितः।
मन्युर्हृदये।
हृदयं मयि।
अहममृतै।
अमृतं ब्रह्मणि।
आत्मा म आत्मनि श्रितः ॥ ९ ॥

[[3-10-8-10]]

आत्मा हृदये।
हृदयं मयि।
अहममृतै।
अमृतं ब्रह्मणि।
पुनर्म आत्मा पुनरायुरागात्।
पुनः प्राणः पुनराकृतमागात्।
वैश्वानरो रश्मिभिर्वावृधानः।
अन्तस्तिष्ठत्वमृतस्य गोपाः ॥ ९ ॥
सहस्रिणामिहि श्रोत्रासावेहि प्राणे श्रितो मनसि श्रितो
रेतसि श्रिता लोमसु श्रिता मूर्ध्नि श्रित आत्मनि श्रितोऽष्टौ

च ॥ ८ ॥

अग्निर्वायुः सूर्यश्चन्द्रमा दिश आपः पृथिव्यौषधिवनस्पतय
इन्द्रः पर्जन्य ईशान आत्मा पुनर्म त्रयोदश ॥

[[3-10-9-1]]

प्रजापतिर्देवान्सृजत।
ते पाप्मना संदिता अजायन्त।
तान्व्यद्यत्।
यद्यद्यत्।
तस्माद्विद्युत्।
तमवृश्चत्।
यदवृश्चत्।
तस्माद्वृष्टिः।
तस्माद्यत्रैते देवते अभिप्राप्तुतः।
वि च हैवास्य तत्र पाप्मानं द्यतः ॥ १ ॥

[[3-10-9-2]]

वृश्चत्श्च।
सैषा मीमांसाऽग्निहोत्र एव संपन्ना।
अथो आहुः।
सर्वेषु यज्ञक्रतुष्विति।
होष्यन्नप उपस्पृशेत्।
विद्युदसि विद्य मे पाप्मानमिति।
अथ हुत्वोपस्पृशेत्।
वृष्टिरसि वृश्च मे पाप्मानमिति।
यक्ष्यमाणो वेष्वा वा।
वि च हैवास्यैते देवते पाप्मानं द्यतः ॥ २ ॥

[[3-10-9-3]]

वृश्चत्श्च।
अत्यहो हारुणिः।
ब्रह्मचारिणो प्रश्नान्प्रोच्य प्रजिघाय।
परोहि।

प्लक्षं दय्याम्पातिं पृच्छ।
वेत्थ सावित्रा ३ न्न वेत्था ३ इति।
तमागत्य पप्रच्छ।
आचार्यो मा प्राहैषीत्।
वेत्थ सावित्रा ३ न्न वेत्था ३ इति।
स होवाच वेदेति ॥ ३ ॥

[[3-10-9-4]]

स कस्मिन्प्रतिष्ठित इति।
परोरजसीति।
कस्तद्यत्परोरजा इति।
एष वाव स परोरजा इति होवाच।
य एष तपति।
एषोऽर्वाग्रजा इति।
स कस्मिन्त्वेष इति।
सत्य इति।
किं तत्सत्यमिति।
तप इति ॥ ४ ॥

[[3-10-9-5]]

कस्मिन्नु तप इति।
बल इति।
किं तद्वलमिति।
प्राण इति।
मा स्म प्राणमति पृच्छ इति माऽऽचार्योऽब्रवीदिति
होवाच ब्रह्मचारी।
स होवाच प्लक्षो दय्याम्पातिः।
यद्वै ब्रह्मचारिन्प्राणमत्यप्रक्षयः।
मूर्धा ते व्यपतिष्यत्।
अहमुत आचार्याच्छ्रेयान्भविष्यामि।
यो मा सावित्रे समवादिष्टेति ॥ ५ ॥

[[3-10-9-6]]

तस्मात्सावित्रे न संवदेत।
स यो ह वै सावित्रं विदुषा सावित्रे संवदेते।
सहास्मिञ्छ्रियं दधाति।
अनु ह वा अस्मा असौ तपञ्छ्रियं मन्यते।
अन्वस्मै श्रीस्तपो मन्यते।
अन्वस्मै तपो बलं मन्यते।
अन्वस्मै बलं प्राणं मन्यते।
स यदाह।
संज्ञानं विज्ञानं दर्शादृष्टेति।
एष एव तत् ॥ ६ ॥

[[3-10-9-7]]

अथ यदाह।
प्रस्तुतं विष्टुतं सुता सुन्वतीति।
एष एव तत्।
एष ह्येव तान्यहानि।
एष रात्रयः।
अथ यदाह।
चित्रः केतुर्दाता प्रदाता सविता
प्रसविताऽभिशास्ताऽनुमन्तेति।
एष एव तत्।
एष ह्येव तेऽहो मूर्हताः।
एष रात्रैः ॥ ७ ॥

[[3-10-9-8]]

अथ यदाह।
पवित्रं पवयिष्यन्त्सहस्वान्त्सहीयानरुणोऽरुणरजा इति।
एष एव तत्।
एष ह्येव तैऽर्धमासाः।
एष मासाः।
अथ यदाह।
अग्निष्टोम उक्थ्योऽग्निर्ऋतुः प्रजापतिः संवत्सर इति।
एष एव तत्।
एष ह्येव ते यज्ञक्रतवः।

ए॒ष ऋ॒तवः॑ ।

[[3-10-9-9]]

ए॒ष सं॒वत्सरः॑ ।

अथ॑ यदा॒ह ।

इ॒दानीं॑ त॒दानी॑मिति ।

ए॒ष ए॒व तत् ।

ए॒ष ह्ये॒व ते मु॒हूर्तानां॑ मु॒हूर्ताः ।

ज॒नको॑ ह॒ वैदे॑हः ।

अ॒होरा॒त्रैः स॒माज॑गाम ।

त॒ ह्ये॒चुः ।

यो वा अ॒स्मान्वे॑द ।

वि॒जह॑त्या॒प्मान॑मेति ॥ ९ ॥

[[3-10-9-10]]

सर्व॑मायुरेति ।

अ॒भि स्व॒र्गं लो॒कं ज॑यति ।

नास्या॒मुष्मिँ॑ल्लो॒केऽन्नं॑ क्षीयत् इति ।

वि॒जह॑द्ध॒ वै पा॒प्मान॑मेति ।

सर्व॑मायुरेति ।

अ॒भि स्व॒र्गं लो॒कं ज॑यति ।

नास्या॒मुष्मिँ॑ल्लो॒केऽन्नं॑ क्षीयते ।

य॒ एवं वे॑द ।

अ॒हीना॒ हाश्व॑थ्यः ।

सा॒वि॒त्रं वि॒दांच॑कार ॥ १० ॥

[[3-10-9-11]]

स ह॑ ह॒सो हि॑र॒ण्मयो॑ भूत्वा ।

स्व॒र्गं लो॒कमि॑याय ।

आ॒दि॒त्यस्य॑ सायु॒ज्यम् ।

ह॒सो ह॒ वै हि॑र॒ण्मयो॑ भूत्वा ।

स्व॒र्गं लो॒कमे॑ति ।

आ॒दि॒त्यस्य॑ सायु॒ज्यम् ।

य॒ एवं वे॑द ।

दे॒वभा॒गो ह॑ श्रौ॒तर्षः॑ ।

सा॒वि॒त्रं वि॒दांच॑कार ।

त॒ ह॒ वाग॑दृश्यमा॒नाऽभ्यु॑वाच ॥ ११ ॥

[[3-10-9-12]]

सर्व॑ बत गौ॒तमो॑ वे॒द ।

यः सा॒वि॒त्रं वे॑देति ।

स ह्ये॒वाच॑ ।

कै॒षा वा॒गसी॑ति ।

अ॒यम॑ह॒ सा॒वि॒त्रः ।

दे॒वाना॑मु॒त्तमो॑ लो॒कः ।

गु॒ह्यं म॒हो वि॒भ्रदि॑ति ।

ए॒ताव॑ति ह॒ गौ॒तमः॑ ।

य॒ज्ञोप॑वी॒तं कृ॒त्वाऽधो॑ नि॒पपा॑त ।

नमो॑ नम॒ इति॑ ॥ १२ ॥

[[3-10-9-13]]

स ह्ये॒वाच॑ ।

मा भै॒षीगौ॑तम ।

जि॒तो वै ते॑ लो॒क इति॑ ।

तस्मा॒द्ये के च॑ सा॒वि॒त्रं वि॒दुः ।

सर्वे॑ ते जि॒तलो॑काः ।

स यो ह॒ वै सा॒वि॒त्रस्या॒ष्टाक्षरं॑ प॒दञ्छ्रि॒याऽभि॑षि॒क्तं वे॑द ।

श्रि॒या ह्ये॒वाभि॑षि॒च्यते॑ ।

घृ॒णिरि॑ति॒ द्वे अ॒क्षरे॑ ।

सूर्य॑ इति॒ त्रीणि॑ ।

आ॒दि॒त्य इति॑ त्रीणि ॥ १३ ॥

[[3-10-9-14]]

ए॒तद्वै सा॒वि॒त्रस्या॒ष्टाक्षरं॑ प॒दञ्छ्रि॒याऽभि॑षि॒क्तम् ।

य॒ एवं वे॑द ।

श्रि॒या ह्ये॒वाभि॑षि॒च्यते॑ ।

तदेतद्वाऽभ्युक्तम्।
 ऋचो अक्षरै परमे व्योमन्।
 यस्मिन्देवा अधि विश्वे निषेदुः।
 यस्तं न वेद किमृचा करिष्यति।
 य इत्तद्विदुस्त इमे समासत इति।
 न ह वा एतस्यर्चा न यजुषा न साम्नाऽथौऽस्ति।
 यः सावित्रं वेद ॥ १४ ॥

[[3-10-9-15]]

तदेतत्परि यद्देवचक्रम्।
 आर्द्रं पिन्वमानं स्वर्गे लोक एति।
 विजहद्विश्वा भूतानि संपश्यत्।
 आर्द्रो ह वै पिन्वमानः स्वर्गे लोक एति।
 विजहन्विश्वा भूतानि संपश्यन्।
 य एवं वेद।
 शूषो ह वै वाष्णोयः।
 आदित्येन समाजगाम।
 तं हौवाच।
 एहि सावित्रं विद्धि।
 अयं वै स्वर्ग्योऽग्निः।
 पारयिष्णुरमृतात्संभूत इति।
 एष वाव स सावित्रः।
 य एष तपति।
 एहि मां विद्धि।
 इति हैवेनं तदुवाच ॥ १५ ॥
 द्यतो द्यतो वेदेति तप इति समवादिष्टेति तद्रात्रेऋतव एति
 चकारोवाच नम इत्यादित्य इति त्रीणि सावित्रं वेदं विद्धि
 पञ्च च ॥ ९ ॥
 प्रजापतिर्देवान्त्संज्ञानं प्रस्तुतं तान्यहान्येष रात्रयश्चित्रः
 केतुस्तेऽहो मुहूर्ता रात्रैः पवित्रं तैर्धर्मासा अग्निष्टोमा
 यज्ञक्रतव इदानीं मुहूर्तानां जनकोऽहीना देवभागः कैषा
 वाङ्मा शूषो ह वै षोडश ॥

[[3-10-10-1]]

इयं वाव सरघा।
 तस्या अग्निरेव सारघं मधु।
 या एताः पूर्वपक्षापरपक्षयो रात्रयः।
 ता मधुकृतः।
 यान्यहानि।
 ते मधुवृषाः।
 स यो ह वा एता मधुकृतश्च मधुवृषाश्च वेदं।
 कुर्वन्ति हास्यैता अग्नौ मधु।
 नास्यैष्टापूर्तं धयन्ति।
 अथ यो न वेद ॥ १ ॥

[[3-10-10-2]]

न हास्यैता अग्नौ मधु कुर्वन्ति।
 धयन्त्यस्येष्टापूर्तम्।
 यो ह वा अहोरात्राणां नामधेयानि वेदं।
 नाहोरात्रेष्वार्तिमाच्छति।
 संज्ञानं विज्ञानं दर्शां दृष्टेति।
 एतावन्नुवाकौ पूर्वपक्षस्याहोरात्राणां नामधेयानि।
 प्रस्तुतं विष्टुतं सुता सुन्वतीति।
 एतावन्नुवाकावपरपक्षस्याहोरात्राणां नामधेयानि।
 नाहोरात्रेष्वार्तिमाच्छति।
 य एवं वेद ॥ २ ॥

[[3-10-10-3]]

यो ह वै मुहूर्तानां नामधेयानि वेदं।
 न मुहूर्तेष्वार्तिमाच्छति।
 चित्रः केतुर्दाता प्रदाता सविता
 प्रसविताऽभिशास्ताऽनुमन्तेति।
 एतेऽनुवाका मुहूर्तानां नामधेयानि।
 न मुहूर्तेष्वार्तिमाच्छति।
 य एवं वेदं।
 यो ह वा अर्धमासानां च मासानां च नामधेयानि वेदं।
 नार्धमासेषु न मासेष्वार्तिमाच्छति।
 पवित्रं पवियिष्यन्त्सहस्वान्त्सहीयानरूपौऽरुणरजा इति।

एतेऽनुवाका अर्धमासानां च मासानां च नामधेयानि ॥
३ ॥

[[3-10-10-4]]

नार्धमसेषु न मासेष्वार्तिमाच्छति।

य एवं वेद।

यो ह वै यज्ञक्रतूनां चर्तूनां च संवत्सरस्य च नामधेयानि
वेद।

न यज्ञक्रतुषु नर्तुषु न संवत्सर आर्तिमाच्छति।

अग्निष्टोम उक्थ्योऽग्निर्ऋतुः प्रजापतिः संवत्सर इति।

एतेऽनुवाका यज्ञक्रतूनां चर्तूनां च संवत्सरस्य च
नामधेयानि।

न यज्ञक्रतुषु नर्तुषु न संवत्सर आर्तिमाच्छति।

य एवं वेद।

यो ह वै मुहूर्तानां मुहूर्तान्वेद।

न मुहूर्तानां मुहूर्तेष्वार्तिमाच्छति।

इदानीं तदानीमिति।

एते वै मुहूर्तानां मुहूर्ताः।

न मुहूर्तानां मुहूर्तेष्वार्तिमाच्छति।

य एवं वेद।

अथो यथा क्षेत्रज्ञो भूत्वाऽनुप्रविश्यान्नमत्ति।

एवमेवैतान्क्षेत्रज्ञो भूत्वाऽनुप्रविश्यान्नमत्ति।

स एतेषामेव संलोकतां सायुज्यमश्नुते।

अप पुनर्मृत्युं जयति।

य एवं वेद ॥ ४ ॥

न वेदैवं वेदानुवाका अर्धमासानां च मासानां च

नामधेयानि मुहूर्तेष्वार्तिमाच्छति नव च ॥ १० ॥

इयमहोरात्राणां संज्ञानं पूर्वपक्षस्य प्रस्तुतमपरपक्षस्य

मुहूर्तानां चित्रः केतुरर्धमासानां पवित्रं

यज्ञक्रतूनामग्निष्टोमो यज्ञक्रतूनामिदानीं मुहूर्तानां

मुहूर्तान्वेदेदानीमथो द्वादश ॥

[[3-10-11-1]]

कश्चिद्ध वा अस्माल्लोकात्प्रेत्य।

आत्मानं वेद।

अयमहमस्मीति।

कश्चित्स्वं लोकं न प्रतिप्रजानाति।

अग्निमुग्धो हैव धूमतान्तः।

स्वं लोकं न प्रतिप्रजानाति।

अथ यो हैवैतमग्निं सावित्रं वेद।

स एवास्माल्लोकात्प्रेत्य।

आत्मानं वेद।

अयमहमस्मीति ॥ १ ॥

[[3-10-11-2]]

स स्वं लोकं प्रतिप्रजानाति।

एष उ वेवेनं तत्सावित्रः।

स्वर्गं लोकमभिवहति।

अहोरात्रैर्वा इदं सायुग्भिः क्रियते।

इतिरात्रायादीक्षित।

इतिरात्राय व्रतमुपागुरिति।

तानिहानेवंविदुषः।

अमुष्मिल्लोके शेवधिं धयन्ति।

धीतं हैव स शेवधिमनु परैति।

अथ यो हैवैतमग्निं सावित्रं वेद ॥ १ ॥

[[3-10-11-3]]

तस्य हैवाहोरात्राणि।

अमुष्मिल्लोके शेवधिं न धयन्ति।

अधीतं हैव स शेवधिमनु परैति।

भरद्वाजो ह त्रिभिरायुर्भिर्ब्रह्मचर्यमुवास।

तं ह जीर्णिं स्थविरं शयानम्।

इन्द्र उपव्रज्योवाच।

भरद्वाज।

यत्तं चतुर्थमायुर्दद्याम्।

किमेनेन कुर्या इति।

ब्रह्मचर्यमेवैनेन चरेयमिति होवाच ॥ ३ ॥

[[3-10-11-4]]

तॄ ह त्रीन्गिरिरूपानविज्ञातानिव दर्शयांचकार।
तेषां हैकैकस्मान्मुष्टिनाऽऽदे।
स होवाच।
भरद्वाजेत्यामन्त्र्य।
वेदा वा एते।
अनन्ता वै वेदाः।
एतद्वा एतैस्त्रिभिरायुर्भिरन्ववोचथाः।
अथ त इतरदननूक्तमेव।
एहीमं विद्धि।
अयं वै सर्वविद्येति ॥ ४ ॥

[[3-10-11-5]]

तस्मै हैतमग्निं सावित्रमुवाच।
तॄ स विदित्वा।
अमृतो भूत्वा।
स्वर्गं लोकमियाय।
आदित्यस्य सायुज्यम्।
अमृतो हैव भूत्वा।
स्वर्गं लोकमेति।
आदित्यस्य सायुज्यम्।
य एवं वेद।
एषो एव त्रयीं विद्या ॥ ५ ॥

[[3-10-11-6]]

यावन्तॄ ह वै त्रय्या विद्यया लोकं जयति।
तावन्तं लोकं जयति।
य एवं वेद।
अग्नेर्वा एतानि नामधेयानि।
अग्नेरेव सायुज्यं सलोकतामाप्नोति।
य एवं वेद।
वायोर्वा एतानि नामधेयानि।
वायोरेव सायुज्यं सलोकतामाप्नोति।

य एवं वेद।

इन्द्रस्य वा एतानि नामधेयानि ॥ ६ ॥

[[3-10-11-7]]

इन्द्रस्यैव सायुज्यं सलोकतामाप्नोति।
य एवं वेद।
बृहस्पतेर्वा एतानि नामधेयानि।
बृहस्पतेरेव सायुज्यं सलोकतामाप्नोति।
य एवं वेद।
प्रजापतेर्वा एतानि नामधेयानि।
प्रजापतेरेव सायुज्यं सलोकतामाप्नोति।
य एवं वेद।
ब्रह्मणो वा एतानि नामधेयानि।
ब्रह्मण एव सायुज्यं सलोकतामाप्नोति।
य एवं वेद।
स वा एषोऽग्निरपक्षपुच्छो वायुरेव।
तस्याग्निर्मुखम्।
असावादित्यः शिरः।
स यदेते देवते अन्तरेण।
तत्सर्वं सीव्यति।
तस्मात्सावित्रः ॥ ७ ॥
अयमहमस्मीति वेद होवाच सर्वविद्येति विद्येन्द्रस्य वा
एतानि नामधेयानि ब्रह्मण एव सायुज्यं
सलोकतामाप्नोति सप्त च ॥ ११ ॥
अग्नेर्वायोरिन्द्रस्य बृहस्पतेः प्रजापतेर्ब्रह्मणः वै सप्त ॥
संज्ञानं भूस्त्वमेव संवत्सरोसि भू राड्यसंवे विपश्चिते
प्रजापतिर्देवानियं वाव सरघा कश्चिद्धैकादश ॥ ११ ॥
संज्ञानं राज्ञीं मूर्धा हृदय एष संवत्सरो नार्धमासेषु
नवचत्वारिंशत् ॥ ४९ ॥

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 3, Chapter 11

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[3-11-1-1]]

लोकौऽसि स्वर्गोऽसि।
अनन्तौऽस्यपारोऽसि।
अक्षितोऽस्यक्षय्योऽसि।
तपसः प्रतिष्ठा।
त्वयीदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता।
तं त्वोपदधे कामदुघमक्षितम्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ १ ॥

[[3-11-1-2]]

तपोऽसि लोके श्रितम्।
तेजसः प्रतिष्ठा।
त्वयीदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्तृ विश्वस्य जनयितृ।
तत्त्वोपदधे कामदुघमक्षितम्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ २ ॥

[[3-11-1-3]]

तेजोऽसि तपसि श्रितम्।
समुद्रस्य प्रतिष्ठा।
त्वयीदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्तृ विश्वस्य जनयितृ।
तत्त्वोपदधे कामदुघमक्षितम्।

प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ ३ ॥

[[3-11-1-4]]

समुद्रोऽसि तेजसि श्रितः।
अपां प्रतिष्ठा।
त्वयीदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता।
तं त्वोपदधे कामदुघमक्षितम्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ ४ ॥

[[3-11-1-5]]

आपः स्थ समुद्रे श्रिताः।
पृथिव्याः प्रतिष्ठा युष्मासु।
इदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्त्र्यो विश्वस्य जनयित्र्यः।
ता व उपदधे कामदुघा अक्षिताः।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ ५ ॥

[[3-11-1-6]]

पृथिव्यस्यप्सु श्रिता।
अग्नेः प्रतिष्ठा।
त्वयीदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्त्री विश्वस्य जनयित्री।
तां त्वोपदधे कामदुघामक्षिताम्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ ६ ॥

[[3-11-1-7]]

अग्निरसि पृथिव्याः श्रितः।

अन्तरिक्षस्य प्रतिष्ठा।

त्वयीदमन्तः।

विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।

विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता।

तं त्वोपदधे कामदुघमक्षितम्।

प्रजापतिस्त्वा सादयतु।

तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ ७ ॥

[[3-11-1-8]]

अन्तरिक्षमस्यग्नौ श्रितम्।

वायोः प्रतिष्ठा।

त्वयीदमन्तः।

विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।

विश्वस्य भर्तृ विश्वस्य जनयितृ।

तत्त्वोपदधे कामदुघमक्षितम्।

प्रजापतिस्त्वा सादयतु।

तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ ८ ॥

[[3-11-1-9]]

वायुरस्यन्तरिक्षे श्रितः।

दिवः प्रतिष्ठा।

त्वयीदमन्तः।

विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।

विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता।

तं त्वोपदधे कामदुघमक्षितम्।

प्रजापतिस्त्वा सादयतु।

तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ ९ ॥

[[3-11-1-10]]

द्यौरसि वायौ श्रिता।

आदित्यस्य प्रतिष्ठा।

त्वयीदमन्तः।

विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।

विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता।

तं त्वोपदधे कामदुघमक्षितम्।

प्रजापतिस्त्वा सादयतु।

तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ १० ॥

[[3-11-1-11]]

आदित्योऽसि दिवि श्रितः।

चन्द्रमसः प्रतिष्ठा।

त्वयीदमन्तः।

विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।

विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता।

तं त्वोपदधे कामदुघमक्षितम्।

प्रजापतिस्त्वा सादयतु।

तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ ११ ॥

[[3-11-1-12]]

चन्द्रमा अस्यादित्ये श्रितः।

नक्षत्राणां प्रतिष्ठा।

त्वयीदमन्तः।

विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।

विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता।

तं त्वोपदधे कामदुघमक्षितम्।

प्रजापतिस्त्वा सादयतु।

तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ १२ ॥

[[3-11-1-13]]

नक्षत्राणि स्थ चन्द्रमसि श्रितानि।

संवत्सरस्य प्रतिष्ठा युष्मासु।

इदमन्तः।

विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।

विश्वस्य भर्तृणि विश्वस्य जनयितृणि।

तानि व उपदधे कामदुघान्यक्षितानि।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ १३ ॥

[[3-11-1-14]]

संवत्सरोऽसि नक्षत्रेषु श्रिताः।
ऋतूनां प्रतिष्ठा।
त्वयीदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता।
तं त्वोपदधे कामदुघमक्षितम्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ १४ ॥

[[3-11-1-15]]

ऋतवः स्थ संवत्सरे श्रिताः।
मासानां प्रतिष्ठा युष्मासु।
इदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्तारो विश्वस्य जनयितारः।
तान्व उपदधे कामदुघानक्षितान्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ १५ ॥

[[3-11-1-16]]

मासाः स्थर्तुषु श्रिताः।
अर्धमासानां प्रतिष्ठा युष्मासु।
इदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्तारो विश्वस्य जनयितारः।
तान्व उपदधे कामदुघानक्षितान्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ १६ ॥

[[3-11-1-17]]

अर्धमासाः स्थ मासु श्रिताः।
अहोरात्रयोः प्रतिष्ठा युष्मासु।
इदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्तारो विश्वस्य जनयितारः।
तान्व उपदधे कामदुघानक्षितान्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ १७ ॥

[[3-11-1-18]]

अहोरात्रे स्थोऽर्धमासेषु श्रिते।
भूतस्य प्रतिष्ठे भव्यस्य प्रतिष्ठे।
युवयोरिदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्त्र्यो विश्वस्य जनयित्र्यौ।
ते वामुपदधे कामदुघे अक्षिते।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ १८ ॥

[[3-11-1-19]]

पौर्णमास्यष्टकाऽमावास्या।
अन्नादाः स्थान्नदुघौ युष्मासु।
इदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्त्र्यो विश्वस्य जनयित्र्यौ।
ता व उपदधे कामदुघा अक्षिताः।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ १९ ॥

[[3-11-1-20]]

राडसि बृहती श्रीरसीन्द्रपत्नी धर्मपत्नी।

विश्वं भूतमनुप्रभूता।
 त्वयीदमन्तः।
 विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
 विश्वस्य भर्त्री विश्वस्य जनयित्री।
 तां त्वोपदधे कामदुघामक्षिताम्।
 प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
 तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ २० ॥

[[3-11-1-21]]

ओजोऽसि सहोऽसि।
 बलमसि भ्राजोऽसि।
 देवानां धामामृतम्।
 अमर्त्यस्तपोजाः।
 त्वयीदमन्तः।
 विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
 विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता।
 तं त्वोपदधे कामदुघामक्षितम्।
 प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
 तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ २१ ॥
 लोकस्तपस्तेजः समुद्र आपः पृथिव्याङ्गिरन्तरिक्षं
 वायुर्द्यौरादित्यश्चन्द्रमा नक्षत्राणि संवत्सर ऋतवो मासा
 अर्धमासा अहोरात्रे पौर्णमासी
 राडस्योजोस्येकविंशतिः ॥ १ ॥
 लोकौऽसि भर्ता तम्।
 तपस्तेजोऽसि भर्तृ तत्।
 समुद्रौऽसि भर्ता तम्।
 आपः स्थ भर्त्यस्ता वः।
 पृथिवी भर्त्री ताम्।
 अङ्गिरसि भर्ता तम्।
 अन्तरिक्षं भर्तृ तत्।
 वायुरसि भर्ता तम्।
 द्यौरसि भर्त्री ताम्।
 आदित्यश्चन्द्रमा भर्ता तम्।
 नक्षत्राणि स्थ भर्तृणि तानि वः।

संवत्सरोऽसि भर्ता तम्।
 ऋतवो मासा अर्धमासा भर्तारस्तान् वः।
 अहोरात्रे भर्त्यो ते वाम्।
 पौर्णमासी भर्त्यस्ता वः।
 राडसि भर्त्री ताम्।
 ओजोऽसि भर्ता तमेकविंशतिः ॥

[[3-11-2-1]]

त्वमग्ने रुद्रो असुरो महो दिवः।
 त्वं शर्धो मारुतं पृक्ष ईशिषे।
 त्वं वातैररुणैर्योसि शङ्गयः।
 त्वं पूषा विधतः पांसि नु त्मना।
 देवा देवेषु श्रयध्वम्।
 प्रथमा द्वितीयेषु श्रयध्वम्।
 द्वितीयास्तृतीयेषु श्रयध्वम्।
 तृतीयाश्चतुर्थेषु श्रयध्वम्।
 चतुर्थाः पञ्चमेषु श्रयध्वम्।
 पञ्चमाः षष्ठेषु श्रयध्वम् ॥ १ ॥

[[3-11-2-2]]

षष्ठाः सप्तमेषु श्रयध्वम्।
 सप्तमा अष्टमेषु श्रयध्वम्।
 अष्टमा नवमेषु श्रयध्वम्।
 नवमा दशमेषु श्रयध्वम्।
 दशमा एकादशेषु श्रयध्वम्।
 एकादशा द्वादशेषु श्रयध्वम्।
 द्वादशास्त्रयोदशेषु श्रयध्वम्।
 त्रयोदशाश्चतुर्दशेषु श्रयध्वम्।
 चतुर्दशाः पञ्चदशेषु श्रयध्वम्।
 पञ्चदशाः षोडशेषु श्रयध्वम् ॥ २ ॥

[[3-11-2-3]]

षोडशाः सप्तदशेषु श्रयध्वम्।

सप्तदशा अष्टादशेषु श्रयध्वम्।
 अष्टादशा एकान्नविंशेषु श्रयध्वम्।
 एकान्नविंशा विंशेषु श्रयध्वम्।
 विंशा एकविंशेषु श्रयध्वम्।
 एकविंशा द्वाविंशेषु श्रयध्वम्।
 द्वाविंशास्त्रयोविंशेषु श्रयध्वम्।
 त्रयोविंशाश्चतुर्विंशेषु श्रयध्वम्।
 चतुर्विंशाः पञ्चविंशेषु श्रयध्वम्।
 पञ्चविंशाः षड्विंशेषु श्रयध्वम् ॥ ३ ॥

[[3-11-2-4]]

षड्विंशाः सप्तविंशेषु श्रयध्वम्।
 सप्तविंशा अष्टाविंशेषु श्रयध्वम्।
 अष्टाविंशा एकान्नत्रिंशेषु श्रयध्वम्।
 एकान्नत्रिंशास्त्रिंशेषु श्रयध्वम्।
 त्रिंशा एकत्रिंशेषु श्रयध्वम्।
 एकत्रिंशा द्वात्रिंशेषु श्रयध्वम्।
 द्वात्रिंशास्त्रयस्त्रिंशेषु श्रयध्वम्।
 देवास्त्रिरेकादशास्त्रिस्त्रयस्त्रिंशाः।
 उत्तरे भवत।

उत्तरवर्तमान उत्तरसत्वानः।

यत्काम इदं जुहोमि।

तन्मे समृद्धताम्।

वयं स्याम पतयो रयीणाम्।

भूर्भुवः स्वः स्वाहा ॥ ४ ॥

षष्ठेषु श्रयध्वं षोडशेषु श्रयध्वं षड्विंशेषु
 श्रयध्वमुत्तरसत्वानश्चत्वारि च ॥ २ ॥

[[3-11-3-1]]

अग्नाविष्णु सजोषसा।

इमा वर्धन्तु वां गिरः।

द्युम्रैर्वाजेभिरागतम्।

राज्ञीं विराज्ञीं।

सम्राज्ञीं स्वराज्ञीं।

अर्चिः शोचिः।

तपो हरो भाः।

अग्निः सोमो बृहस्पतिः।

विश्वे देवा भुवनस्य गोपाः।

ते सर्वे संगत्य।

इदं मे प्रावता वचः।

वयं स्याम पतयो रयीणाम्।

भूर्भुवः स्वः स्वाहा ॥ १ ॥

संगत्य त्रीणि च ॥ ३ ॥

[[3-11-4-1]]

अन्नपतेऽन्नस्य नो देहि।

अनमीवस्य शुष्मिणः।

प्र प्रदातारं तारिषः।

ऊर्जं नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे।

अग्ने पृथिवीपते।

सोमं वीरुधां पते।

त्वष्टः समिधां पते।

विष्णवाशानां पते।

मित्रं सत्यानां पते।

वरुण धर्मणां पते ॥ १ ॥

[[3-11-4-2]]

मरुतौ गणानां पतयः।

रुद्रं पशूनां पते।

इन्द्रौजसां पते।

बृहस्पते ब्रह्मणस्पते।

आ रुचा रौचेऽहं स्वयम्।

रुचा रुरुचे रोचमानः।

अतीत्यादः स्वराभरेह।

तस्मिन्योनौ प्रजनौ प्रजायेय।

वयं स्याम पतयो रयीणाम्।

भूर्भुवः स्वः स्वाहा ॥ २ ॥

वरुण धर्मणां पते स्वः स्वाहा ॥ ४ ॥

[[3-11-5-1]]

सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वाः ।
सप्तर्षयः सप्त धाम प्रियाणि ।
सप्त होत्रा अनुविद्वान् ।
सप्त योनीरापृणस्वा घृतेन ।
प्राची दिक् ।
अग्निर्देवता ।
अग्निः स दिशां देवं देवतानामृच्छतु ।
यो मैतस्यै दिशोऽभिदासति ।
दक्षिणा दिक् ।
इन्द्रो देवता ॥ १ ॥

[[3-11-5-2]]

इन्द्रः स दिशां देवं देवतानामृच्छतु ।
यो मैतस्यै दिशोऽभिदासति ।
प्रतीची दिक् ।
सोमो देवता ।
सोमः स दिशां देवं देवतानामृच्छतु ।
यो मैतस्यै दिशोऽभिदासति ।
उदीची दिक् ।
मित्रावरुणौ देवता ।
मित्रावरुणौ स दिशां देवौ देवतानामृच्छतु ।
यो मैतस्यै दिशोऽभिदासति ॥ २ ॥

[[3-11-5-3]]

ऊर्ध्वा दिक् ।
बृहस्पतिर्देवता ।
बृहस्पतिः स दिशां देवं देवतानामृच्छतु ।
यो मैतस्यै दिशोऽभिदासति ।
इयं दिक् ।
अदितिर्देवता ।
अदितिः स दिशां देवीं देवतानामृच्छतु ।

यो मैतस्यै दिशोऽभिदासति ।
पुरुषो दिक् ।
पुरुषो मे कामान्त्समर्धयतु ॥ ३ ॥

[[3-11-5-4]]

अन्धो जागृविः प्राण ।
असावेहि ।
बधिर आक्रन्दयितरपान ।
असावेहि ।
उषसमुषसमशीय ।
अहमसो ज्योतिरशीय ।
अहमसोऽपौऽशीय ।
वयः स्याम पतयो रयीणाम् ।
भूर्भुवः स्वः स्वाहा ॥ ३ ॥
दक्षिणा दिग्न्द्रो देवता मित्रावरुणौ स दिशां देवौ
देवतानामृच्छतु यो मैतस्यै दिशोऽभिदासत्यर्धयतु नव
च ॥ ५ ॥

[[3-11-6-1]]

यत्तेऽचितं यदु चितं ते अग्ने ।
यत्त ऊनं यदु तेऽतिरिक्तम् ।
आदित्यास्तदङ्गिरसश्चिन्वन्तु ।
विश्वे ते देवाश्चितिमापूरयन्तु ।
चितश्चासि संचितश्चास्यग्ने ।
एतावाश्चासि भूयाश्चास्यग्ने ।
लोकं पृणच्छिद्रं पृण ।
अथो सीद शिवा त्वम् ।
इन्द्राग्नी त्वा बृहस्पतिः ।
अस्मिन्योनावसीषदन् ॥ १ ॥

[[3-11-6-2]]

तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ।
ता अस्य सूददोहसः ।

सोमं॑ श्रीणन्ति॒ पृश्नयः॑ ।
जन्मन्देवानां॑ विशः ।
त्रिष्वारो॑चने दिवः ।
तया॑ देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ।
अग्ने॑ देवाः॒ इहावह ।
जज्ञानो॑ वृक्तबर्हिषे ।
असि॑ होता न ईड्यः ।
अगन्म॑ महा मनसा॒ यविष्ठम् ॥ २ ॥

[[3-11-6-3]]

यो दीदाय॑ समिद्ध॒ स्वे दुरोणे॑ ।
चित्रभानू॑ रोदसी अन्तरुर्वी ।
स्वाहुतं॑ विश्वतः प्रत्यञ्चम् ।
मेधाकारं॑ विदथस्य प्रसाधनम् ।
अग्निः॑ होतारं परिभूतमं मतिम् ।
त्वामर्भस्य॑ हविषः समानमिम् ।
त्वां महो॑ वृणते नरो नान्यं त्वत् ।
मनुष्वत्त्वा॑ निधीमहि ।
मनुष्वत्समिधीमहि ।
अग्ने॑ मनुष्वदङ्गिरः ॥ ३ ॥

[[3-11-6-4]]

देवान्देवाय॑ते यज ।
अग्निर्हि॑ वाजिनं विशे ।
ददाति॑ विश्वचर्षणिः ।
अग्नी॑ राये स्वाभुवम् ।
स प्रीतो॑ याति वायम् ।
इषं॑ स्तोतृभ्य आभर ।
पृष्टो दिवि॑ पृष्टो अग्निः पृथिव्याम् ।
पृष्टो विश्वा॑ ओषधीराविवेश ।
वैश्वानरः॑ सहसा पृष्टो अग्निः ।
स नो॑ दिवा स रिषः पातु नक्तम् ॥ ४ ॥
असीषद॑न्यविष्ठामङ्गिरो नक्तम् ॥ ६ ॥

[[3-11-7-1]]

अयं॑ वाव यः पर्वते ।
सोऽग्निर्ना॑चिकेतः ।
स यत्प्राङ्गवते॑ ।
तदस्य॑ शिरः ।
अथ॑ यद्दक्षिणा ।
स दक्षिणः॑ पक्षः ।
अथ॑ यत्प्रत्यक् ।
तत्पुच्छं॑म् ।
यदुदङ् ।
स उत्तरः॑ पक्षः ॥ १ ॥

[[3-11-7-2]]

अथ॑ यत्संवाति ।
तदस्य॑ समञ्चनं च प्रसारणं च ।
अथौ॑ सम्पदेवास्य॒ सा ।
सः॑ ह वा अस्मै॒ स कामः॑ पद्यते ।
यत्कामो॑ यजते ।
योऽग्निं॑ नाचिकेतं चिनुते ।
य उ॑ चैनमेवं वेद ।
यो ह॑ वा अग्नेर्ना॑चिकेतस्यायतनं प्रतिष्ठां वेद ।
आयतनवान्भवति ।
गच्छति॑ प्रतिष्ठाम् ॥ २ ॥

[[3-11-7-3]]

हिरण्यं॑ वा अग्नेर्ना॑चिकेतस्यायतनं प्रतिष्ठा ।
य एवं॑ वेद ।
आयतनवान्भवति ।
गच्छति॑ प्रतिष्ठाम् ।
यो ह॑ वा अग्नेर्ना॑चिकेतस्य शरीरं वेद ।
सशरीर॑ एव स्वर्गं लोकमेति ।
हिरण्यं॑ वा अग्नेर्ना॑चिकेतस्य शरीरम् ।
य एवं॑ वेद ।

सशरीर एव स्वर्ग लोकमैति।
अथो यथा रुक्म उत्तमो भाष्यात् ॥ ३ ॥

[[3-11-7-4]]

एवमेव स तेजसा यशसा।
अस्मिञ्च लोकेऽमुष्मिञ्च भाति।
उरवो ह वै नामैते लोकाः।
येऽवरेणादित्यम्।
अथ हैते वरीयांसो लोकाः।
ये परेणादित्यम्।
अन्तवन्तः ह वा एष क्षय्यं लोकं जयति।
योऽवरेणादित्यम्।
अथ हैषोऽनन्तमपारमक्षय्यं लोकं जयति।
यः परेणादित्यम् ॥ ४ ॥

[[3-11-7-5]]

अनन्तः ह वा अपारमक्षय्यं लोकं जयति।
योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।
य उ चैनमेवं वेद।
अथो यथा रथे तिष्ठन्पक्षसी पर्यावर्तमाने प्रत्यपैक्षते।
एवमहोरात्रे प्रत्यपैक्षते।
नास्याहोरात्रे लोकमाप्नुतः।
योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।
य उ चैनमेवं वेद ॥ ५ ॥
उत्तरः पक्षो गच्छति प्रतिष्ठां भाष्याद्यः परेणादित्यमथौ
च ॥ ७ ॥

[[3-11-8-1]]

उशन्ह वै वाजश्रवसः सर्ववेदसं ददौ।
तस्य ह नचिकेता नाम पुत्र आस।
तः ह कुमारः सन्तम।
दक्षिणासु नीयमानासु श्रद्धाऽऽविवेश।
स होवाच।

तत् कस्मै मां दास्यसीति।
द्वितीयं तृतीयम्।
तः ह परीत उवाच।
मृत्यवै त्वा ददामीति।
तः ह स्मोत्थितं वाग्भिर्वदति ॥ १ ॥

[[3-11-8-2]]

गौतम कुमारमिति।
स होवाच।
परेहि मृत्योर्गृहान्।
मृत्यवे वै त्वाऽदामिति।
तं वै प्रवसन्तं गन्तासीति होवाच।
तस्य स्म तिस्रो रात्रीरनाश्वान्गृहे वसतात्।
स यदि त्वा पृच्छेत्।
कुमार कति रात्रीरवात्सीरिति।
तिस्र इति प्रतिब्रूतात्।
किं प्रथमाः रात्रिमाश्ना इति ॥ २ ॥

[[3-11-8-3]]

प्रजां त इति।
किं द्वितीयामिति।
पशूस्त इति।
किं तृतीयामिति।
साधुकृत्यां त इति।
तं वै प्रवसन्तं जगाम।
तस्य ह तिस्रो रात्रीरनाश्वान्गृहे उवास।
तमागत्य पप्रच्छ।
कुमार कति रात्रीरवात्सीरिति।
तिस्र इति प्रत्युवाच ॥ ३ ॥

[[3-11-8-4]]

किं प्रथमाः रात्रिमाश्ना इति।
प्रजां त इति।

किं द्वितीया॒मिति॑ ।
 प॒शू॒स्त इति॑ ।
 किं तृतीया॒मिति॑ ।
 सा॒धुकृ॒त्यां त इति॑ ।
 नम॑स्ते अस्तु भगव॒ इति॑ होवाच ।
 वरं॑ वृणी॒ष्वेति॑ ।
 पि॒तर॑मेव जीव॒न्नया॒नीति॑ ।
 द्वितीयं॑ वृणी॒ष्वेति॑ ॥ ४ ॥

[[3-11-8-5]]

इ॒ष्टापूर्तयो॑र्मेऽक्षि॒तिं ब्रू॒हीति॑ होवाच ।
 तस्मै॑ है॒तम॒ग्निं ना॑चिके॒तमु॑वाच ।
 ततो॒ वै तस्यै॑ष्टापूर्ते॒ ना क्षी॑येते ।
 नास्यै॑ष्टापूर्ते॒ क्षीये॑ते ।
 योऽग्निं॑ ना॒चिके॒तं चि॒नुते॑ ।
 य उ॑ चैनमे॒वं वेद॑ ।
 तृतीयं॑ वृणी॒ष्वेति॑ ।
 पुन॑र्मृत्यो॒र्मेऽप॑जितिं ब्रू॒हीति॑ होवाच ।
 तस्मै॑ है॒तम॒ग्निं ना॑चिके॒तमु॑वाच ।
 ततो॒ वै सोऽप॑ पुन॒र्मृत्यु॑मजयत् ॥ ५ ॥

[[3-11-8-6]]

अप॑ पुन॒र्मृत्युं ज॑यति ।
 योऽग्निं॑ ना॒चिके॒तं चि॒नुते॑ ।
 य उ॑ चैनमे॒वं वेद॑ ।
 प्र॒जाप॑तिर्वै प्र॒जाका॑मस्तपोऽतप्यत ।
 स हि॑रण्यमुदा॑स्यत् ।
 तद्ग्नौ॑ प्रास्यत् ।
 तद॑स्मै नाच्छ॑दयत् ।
 तद्वि॒तीयं प्रा॑स्यत् ।
 तद॑स्मै नैवाच्छ॑दयत् ।
 तत्तृतीयं॑ प्रास्यत् ॥ ६ ॥

[[3-11-8-7]]

तद॑स्मै नैवाच्छ॑दयत् ।
 तदा॑त्मन्नेव हृद॒य्येऽग्नौ॑ वैश्वान॒रे प्रा॑स्यत् ।
 तद॑स्मा अच्छ॑दयत् ।
 तस्मा॑द्धिर॒ण्यं कनि॑ष्ठं धना॒नाम॑ ।
 भु॒ञ्जत्प्रि॒यत॑मम् ।
 हृद॒यज॑ हि ।
 स वै तमे॒व ना॑विन्दत् ।
 यस्मै॑ तां दक्षिणा॒मनै॑ष्यत् ।
 ता॑ स्वयै॒व हस्ता॑य दक्षिणा॒यान॑यत् ।
 तां प्र॑त्यगृह्णात् ॥ ७ ॥

[[3-11-8-8]]

दक्षाय॑ त्वा दक्षिणां॑ प्रतिगृह्णामीति॑ ।
 सोऽदक्ष॑त् दक्षिणां॑ प्रतिगृह्य ।
 दक्ष॑ते ह॒ वै दक्षिणां॑ प्रतिगृह्य ।
 य ए॒वं वेद॑ ।
 ए॒तद्ध॑ स्म॒ वै तद्वि॒द्वा॑सौ वाजश्रव॒सा गो॑तमाः ।
 अप्य॑नूदे॒श्या दक्षिणां॑ प्रतिगृह्णन्ति ।
 उ॒भये॑न व॒यं दक्षि॑ष्यामह ए॒व दक्षिणां॑ प्रतिगृह्येति॑ ।
 तेऽदक्ष॑न्त दक्षिणां॑ प्रतिगृह्य ।
 दक्ष॑ते ह॒ वै दक्षिणां॑ प्रतिगृह्य ।
 य ए॒वं वेद॑ ।
 प्र॒हान्यं॑ वृ॒ीना॑ति ॥ ८ ॥
 व॒दत्या॑श्चा इत्युवाच द्वितीयं वृणी॒ष्वेत्य॑जयत्तृतीयं॑
 प्रास्य॑दगृह्णाद्य ए॒वं वेदै॑कं च ॥ ८ ॥

[[3-11-9-1]]

त॑ ह॒तमे॑कं पशुबन्ध ए॒वोत्तर॑वेद्यां चिन्वते ।
 उ॒त्तर॑वेदिसंमि॒त ए॒षोऽग्नि॑रिति॒ वद॑न्तः ।
 तन्न॑ तथा॒ कुर्या॑त् ।
 ए॒तम॒ग्निं कामे॑न॒ व्य॑र्द्धयेत् ।
 स ए॒नं कामे॑न॒ व्य॑र्द्धः ।

कामेन व्यर्द्धयेत्।
सौम्ये वावैनमध्वरे चिन्वीत।
यत्र वा भूयिष्ठा आहुतयो हूयेरन्।
एतमग्निं कामेन समर्द्धयति।
स एनं कामेन समृद्धः ॥ १ ॥

[[3-11-9-2]]

कामेन समर्द्धयति।
अथ हैनं पुरर्षयः।
उत्तरवेद्यामेव सत्रियमचिन्वत।
ततो वै तेऽविन्दन्त प्रजाम्।
अभि स्वर्गं लोकमजयन्।
विन्दत एव प्रजाम्।
अभि स्वर्गं लोकं जयति।
योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।
य उं चैनमेवं वेदं।
अथ हैनं वायुर्ऋद्धिकामः ॥ २ ॥

[[3-11-9-3]]

यथान्युप्तमेवोपदधे।
ततो वै स एतामृद्धिमार्धोत्।
यामिदं वायुर्ऋद्धः।
एतामृद्धिमृधोति।
यामिदं वायुर्ऋद्धः।
योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।
य उं चैनमेवं वेदं।
अथ हैनं गोबलो वाष्णीः पशुकामः।
पाङ्कमेव चिक्ये।
पञ्च पुरस्तात् ॥ ३ ॥

[[3-11-9-4]]

पञ्च दक्षिणतः।
पञ्च पश्चात्।

पञ्चोत्तरतः।

एकां मध्यै।

ततो वै स सहस्रं पशून्प्राप्नोत्।

प्र सहस्रं पशूनाप्नोति।

योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।

य उं चैनमेवं वेदं।

अथ हैनं प्रजापतिर्ज्यैष्ठ्यकामो यशस्कामः प्रजननकामः।

त्रिवृतमेव चिक्ये ॥ ४ ॥

[[3-11-9-5]]

सप्त पुरस्तात्।

तिस्रो दक्षिणतः।

सप्त पश्चात्।

तिस्र उत्तरतः।

एकां मध्यै।

ततो वै स प्र यशो ज्यैष्ठ्यमाप्नोत्।

एतां प्रजातिं प्राजायत।

यामिदं प्रजाः प्रजायन्ते।

त्रिवृद्वै ज्यैष्ठ्यम्।

माता पिता पुत्रः ॥ ५ ॥

[[3-11-9-6]]

त्रिवृत्प्रजननम्।

उपस्थो योनिर्मध्यमा।

प्र यशो ज्यैष्ठ्यमाप्नोति।

एतां प्रजातिं प्रजायते।

यामिदं प्रजाः प्रजायन्ते।

योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।

य उं चैनमेवं वेदं।

अथ हैनमिन्द्रो ज्यैष्ठ्यकामः।

ऊर्ध्वा एवोपदधे।

ततो वै स ज्यैष्ठ्यमगच्छत् ॥ ६ ॥

[[3-11-9-7]]

ज्यैष्ठ्यं गच्छति।

यौऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।

य उ चैनमेवं वेद।

अथ हैनमसावादित्यः स्वर्गकामः।

प्राचीरिवोपदधे।

ततो वै सौऽभि स्वर्गं लोकमजयत्।

अभि स्वर्गं लोकं जयति।

यौऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।

य उ चैनमेवं वेद।

स यदीच्छेत् ॥ ७ ॥

[[3-11-9-8]]

तेजस्वी यशस्वी ब्रह्मवर्चसी स्यामिति।

प्राडाहोतुर्धिष्ण्यादुत्सर्पेत्।

येयं प्रागाद्यशस्वती।

सा मा प्रोर्णोतु।

तेजसा यशसा ब्रह्मवर्चसेनेति।

तेजस्व्येव यशस्वी ब्रह्मवर्चसी भवति।

अथ यदीच्छेत्।

भूयिष्ठं मे श्रद्धीरन।

भूयिष्ठा दक्षिणा नयेयुरिति।

दक्षिणासु नीयमानासु प्राच्येहि प्राच्येहीति प्राची जुषाणा

वेत्वाज्यस्य स्वाहेति स्रुवेणोपहत्याहवनीये जुहुयात् ॥

८ ॥

[[3-11-9-9]]

भूयिष्ठमेवास्मै श्रद्धधते।

भूयिष्ठा दक्षिणा नयन्ति।

पुरीषमुपधाय।

चित्तिक्लृप्तिभिरभिमृश्य।

अग्निं प्रणीयौपसमाधाय।

चतस्र एता आहुतीर्जुहोति।

त्वमग्ने रुद्र इति शतरुद्रीयस्य रूपम्।

अग्नाविष्णू इति वसोर्धारायाः।

अन्नपत इत्यन्नहोमः।

सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वा इति विश्वप्रीः ॥ ९ ॥

समृद्ध ऋद्धिकामः पुरस्ताच्चिक्ये

पुत्रोऽगच्छदिच्छेज्जुहुयाद्विश्वप्रीः ॥ ९ ॥

पुरर्षयो वायुर्गोबलः सहस्रं

प्रजापतिस्त्रिवृदिन्द्रोसावादित्यः स यदीच्छेत् ॥

[[3-11-10-1]]

यां प्रथमामिष्टकामुपदधाति।

इमं तया लोकमभिजयति।

अथो या अस्मिँल्लोके देवताः।

तासां सायुज्यं सलोकतामाप्नोति।

यां द्वितीयामुपदधाति।

अन्तरिक्षलोकं तयाऽभिजयति।

अथो या अन्तरिक्षलोके देवताः।

तासां सायुज्यं सलोकतामाप्नोति।

यां तृतीयामुपदधाति।

अमुं तया लोकमभिजयति ॥ १ ॥

[[3-11-10-2]]

अथो या अमुष्मिँल्लोके देवताः।

तासां सायुज्यं सलोकतामाप्नोति।

अथो या अमूरितरा अष्टादश।

य एवामी उरवश्च वरीयांसश्च लोकाः।

तानेव ताभिरभिजयति।

कामचारो ह वा अस्योरुषु च वरीयःसु च लोकेषु भवति।

यौऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।

य उ चैनमेवं वेद।

संवत्सरो वा अग्निर्नाचिकेतः।

तस्य वसन्तः शिरः ॥ २ ॥

[[3-11-10-3]]

ग्रीष्मो दक्षिणः पक्षः।
वर्षा उत्तरः।
शरत्पुच्छम्।
मासाः कर्मकाराः।
अहोरात्रे शतरुद्रीयम्।
पर्जन्यो वसोर्धारा।
यथा वै पर्जन्यः सुवृष्टं वृष्ट्वा।
प्रजाभ्यः सर्वान्कामान्त्संपूरयति।
एवमेव स तस्य सर्वान्कामान्त्संपूरयति।
यौऽग्निं नाचिकेतं चिनुते ॥ ३ ॥

[[3-11-10-4]]

य उ चैनमेवं वेदं।
संवत्सरो वा अग्निर्नाचिकेतः।
तस्य वसन्तः शिरः।
ग्रीष्मो दक्षिणः पक्षः।
वर्षाः पुच्छम्।
शरदुत्तरः पक्षः।
हेमन्तो मध्यम्।
पूर्वपक्षाश्चितयः।
अपरपक्षाः पुरीषम्।
अहोरात्राणीष्टकाः।
एष वाव सौऽग्निरग्निमयः पुनर्णवः।
अग्निमयो ह वै पुनर्णवो भूत्वा।
स्वर्गं लोकमेति।
आदित्यस्य सायुज्यम्।
यौऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।
य उ चैनमेवं वेदं ॥ ४ ॥
अमुं तया लोकमभि जयति शिरश्चिनुत इष्टकाष्वद् ॥
१० ॥
लोकस्त्वमग्नेऽग्नाविष्णु अन्नपते सप्त ते अग्ने यत्ते चितमयं
वावोशन् ह वै तं हैतं यां प्रथमामिष्टकां दश ॥ १० ॥
लोक आदित्य ओजोऽस्यूर्ध्वा दिगन्तं ह वै कामेन

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 3, Chapter 12

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, May 2005

[[3-12-1-1]]

तुभ्यं ता अङ्गिरस्तमाऽश्याम तं काममग्ने।
आशानां त्वा विश्वा आशाः।
अनु नोऽद्यानुमतिरन्विदनुमते त्वम्।
कामो भूतस्य कामस्तदग्रै।
ब्रह्म जज्ञानं पिता विराजाम्।
यज्ञो रायोऽयं यज्ञः।
आपो भद्रा आदित्पश्यामि।
तुभ्यं भरन्ति यो देह्यः।
पूर्वं देवा अपरेण प्राणापानौ।
हव्यवाहृः स्विष्टम् ॥ १ ॥
तुभ्यं दश ॥ १ ॥

[[3-12-2-1]]

देवेभ्यो वै स्वर्गो लोकस्तिरौऽभवत्।
ते प्रजापतिमब्रुवन्।
प्रजापते स्वर्गो वै नो लोकस्तिरौऽभूत्।
तमन्विच्छेति।
तं यज्ञक्रतुभिरन्वैच्छत्।
तं यज्ञक्रतुभिर्नान्विन्दत्।
तमिष्टिभिरन्वैच्छत्।
तमिष्टिभिरन्विन्दत्।
तदिष्टीनामिष्टित्वम्।
एष्ट्यो ह वै नाम।
ता इष्ट्य इत्याचक्षते परोक्षेण।
परोक्षप्रिया इव हि देवाः ॥ १ ॥

[[3-12-2-2]]

तमाशाऽब्रवीत्।

प्रजापत आशया वै श्राम्यसि।

अहमु वा आशाऽस्मि।

मां नु यजस्व।

अथ ते सत्याऽऽशा भविष्यति।

अनु स्वर्गं लोकं वेत्स्यसीति।

स एतमग्नेये कामाय पुरोडाशमष्टाकपालं निरवपत्।

आशायै चरुम्।

अनुमत्यै चरुम्।

ततो वै तस्य सत्याऽऽशाऽभवत्।

अनु स्वर्गं लोकमविन्दत्।

सत्या ह वा अस्याशा भवति।

अनु स्वर्गं लोकं विन्दति।

य एतेन हविषा यजते।

य उं चैनदेवं वेद।

सोऽत्र जुहोति।

अग्नेये कामाय स्वाहाऽऽशायै स्वाहा।

अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा।

स्वर्गायं लोकाय स्वाहाऽऽग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति ॥ २ ॥

[[3-12-2-3]]

तं कामोऽब्रवीत्।

प्रजापते कामेन वै श्राम्यसि।

अहमु वै कामोऽस्मि।

मां नु यजस्व।

अथ ते सत्यः कामो भविष्यति।

अनु स्वर्गं लोकं वेत्स्यसीति।

स एतमग्नेये कामाय पुरोडाशमष्टाकपालं निरवपत्।

कामाय चरुम्।

अनुमत्यै चरुम्।

ततो वै तस्य सत्यः कामोऽभवत्।

अनु स्वर्गं लोकमविन्दत्।

सत्यो ह वा अस्य कामो भवति।

अनु स्वर्गं लोकं विन्दति।

य एतेन हविषा यजते।

य उँ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 अग्नये कामाय स्वाहा कामाय स्वाहा।
 अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा।
 स्वर्गाय लोकाय स्वाहाऽग्नयै स्विष्टकृते स्वाहेति ॥ ३ ॥

[[3-12-2-4]]

तं ब्रह्माब्रवीत्।
 प्रजापते ब्रह्मणा वै श्राम्यसि।
 अहमु वै ब्रह्मास्मि।
 मां नु यजस्व।
 अथ ते ब्रह्मण्वान्यज्ञो भविष्यति।
 अनु स्वर्गं लोकं वेत्स्यसीति।
 स एतमग्नये कामाय पुरोडाशमष्टाकपालं निरवपत्।
 ब्रह्मणे चरुम्।
 अनुमत्यै चरुम्।
 ततो वै तस्य ब्रह्मण्वान्यज्ञोऽभवत्।
 अनु स्वर्गं लोकमविन्दत्।
 ब्रह्मण्वान् ह वा अस्य यज्ञो भवति।
 अनु स्वर्गं लोकं विन्दति।
 य एतेन हविषा यजते।
 य उँ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 अग्नये कामाय स्वाहा ब्रह्मणे स्वाहा।
 अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा।
 स्वर्गाय लोकाय स्वाहाऽग्नयै स्विष्टकृते स्वाहेति ॥ ४ ॥

[[3-12-2-5]]

तं यज्ञोऽब्रवीत्।
 प्रजापते यज्ञेन वै श्राम्यसि।
 अहमु वै यज्ञोऽस्मि।
 मां नु यजस्व।
 अथ ते सत्यो यज्ञो भविष्यति।
 अनु स्वर्गं लोकं वेत्स्यसीति।

स एतमग्नये कामाय पुरोडाशमष्टाकपालं निरवपत्।
 यज्ञाय चरुम्।
 अनुमत्यै चरुम्।
 ततो वै तस्य सत्यो यज्ञोऽभवत्।
 अनु स्वर्गं लोकमविन्दत्।
 सत्यो ह वा अस्य यज्ञो भवति।
 अनु स्वर्गं लोकं विन्दति।
 य एतेन हविषा यजते।
 य उँ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 अग्नये कामाय स्वाहा यज्ञाय स्वाहा।
 अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा।
 स्वर्गाय लोकाय स्वाहाऽग्नयै स्विष्टकृते स्वाहेति ॥ ५ ॥

[[3-12-2-6]]

तमापोऽब्रुवन्।
 प्रजापतेऽप्सु वै सर्वे कामाः श्रिताः।
 वयमु वा आपः स्मः।
 अस्मान्नु यजस्व।
 अथ त्वयि सर्वे कामाः श्रियिष्यन्ते।
 अनु स्वर्गं लोकं वेत्स्यसीति।
 स एतमग्नये कामाय पुरोडाशमष्टाकपालं निरवपत्।
 अद्भ्यश्चरुम्।
 अनुमत्यै चरुम्।
 ततो वै तस्मिन्सर्वे कामा अश्रयन्त।
 अनु स्वर्गं लोकमविन्दत्।
 सर्वे ह वा अस्मिन्कामाः श्रयन्ते।
 अनु स्वर्गं लोकं विन्दति।
 य एतेन हविषा यजते।
 य उँ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 अग्नये कामाय स्वाहाऽद्भ्यः स्वाहा।
 अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा।
 स्वर्गाय लोकाय स्वाहाऽग्नयै स्विष्टकृते स्वाहेति ॥ ६ ॥

[[3-12-2-7]]

तमग्निर्बलिमानंब्रवीत्।
प्रजापतेऽग्नये वै बलिमते सर्वाणि भूतानि बलिः हरन्ति।
अहमु वा अग्निर्बलिमानस्मि।
मां नु यजस्व।
अथ ते सर्वाणि भूतानि बलिः हरिष्यन्ति।
अनु स्वर्गं लोकं वेत्स्यसीति।
स एतमग्नये कामाय पुरोडाशमष्टाकपालं निरवपत्।
अग्नये बलिमते चरुम्।
अनुमत्यै चरुम्।
ततो वै तस्मै सर्वाणि भूतानि बलिमहरन्।
अनु स्वर्गं लोकमविन्दत्।
सर्वाणि ह वा अस्मै भूतानि बलिः हरन्ति।
अनु स्वर्गं लोकं विन्दति।
य एतेन हविषा यजते।
य उ चैनदेवं वेद।
सोऽत्र जुहोति।
अग्नये कामाय स्वाहाऽग्नये बलिमते स्वाहा।
अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा।
स्वर्गाय लोकाय स्वाहाऽग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति ॥ ७ ॥

[[3-12-2-8]]

तमनुवित्तिरब्रवीत्।
प्रजापते स्वर्गं वै लोकमनुवित्ससि।
अहमु वा अनुवित्तिरस्मि।
मां नु यजस्व।
अथ ते सत्याऽनुवित्तिर्भविष्यति।
अनु स्वर्गं लोकं वेत्स्यसीति।
स एतमग्नये कामाय पुरोडाशमष्टाकपालं निरवपत्।
अनुवित्त्यै चरुम्।
अनुमत्यै चरुम्।
ततो वै तस्य सत्याऽनुवित्तिरभवत्।
अनु स्वर्गं लोकमविन्दत्।

सत्या ह वा अस्यानुवित्तिर्भवति।

अनु स्वर्गं लोकं विन्दति।

य एतेन हविषा यजते।

य उ चैनदेवं वेद।

सोऽत्र जुहोति।

अग्नये कामाय स्वाहाऽनुवित्त्यै स्वाहा।

अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा।

स्वर्गाय लोकाय स्वाहाऽग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति ॥ ८ ॥

[[3-12-2-9]]

ता वा एताः सप्त स्वर्गस्य लोकस्य द्वारः।

दिवःश्येनयोऽनुवित्तयो नाम।

आशा प्रथमा रक्षति।

कामो द्वितीयाम्।

ब्रह्म तृतीयाम्।

यज्ञश्चतुर्थीम्।

आपः पञ्चमीम्।

अग्निर्बलिमान्त्वष्टीम्।

अनुवित्तिः सप्तमीम्।

अनु ह वै स्वर्गं लोकं विन्दति।

कामचारोऽस्य स्वर्गे लोके भवति।

य एताभिरिष्टिभिर्यजते।

य उ चैना एव वेद।

तास्वन्विष्टि।

पष्ठौहीवरां दद्यात्कसं च।

स्त्रियै चाभारं समृद्धौ ॥ ९ ॥ २ ॥

[[3-12-3-1]]

तपसा देवा देवतामग्र आयन्।

तपसर्षयः स्वरन्वविन्दन्।

तपसा सपत्नान्प्रणुदामारातीः।

येनेदं विश्वं परिभूतं यदस्ति।

प्रथमजं देवः हविषा विधेम।

स्वयंभु ब्रह्म परमं तपो यत्।

स एव पुत्रः स पिता स माता।
तपो ह यक्षं प्रथमं संभूव।
श्रद्धया देवो देवत्वमश्नुते।
श्रद्धा प्रतिष्ठा लोकस्य देवी ॥ १ ॥

[[3-12-3-2]]

सा नो जुषाणोप यज्ञमागात्।
कामवत्साऽमृतं दुहाना।
श्रद्धा देवी प्रथमजा ऋतस्य।
विश्वस्य भर्त्री जगतः प्रतिष्ठा।
तां श्रद्धां हविषा यजामहे।
सा नो लोकममृतं दधातु।
ईशाना देवी भुवनस्याधिपत्नी।
आगात्सत्यं हविरिदं जुषाणम्।
यस्माद्देवा जज्ञिरे भुवनं च विश्वै।
तस्मै विधेम हविषा घृतेन ॥ २ ॥

[[3-12-3-3]]

यथा देवैः सधमादं मदेम।
यस्य प्रतिष्ठोर्वन्तरिक्षम्।
यस्माद्देवा जज्ञिरे भुवनं च सर्वै।
तत्सत्यमर्चदुप यज्ञं न आगात्।
ब्रह्माहुतीरुपमोदमानम्।
मनसो वशे सर्वमिदं बभूव।
नान्यस्य मनो वशमन्वियाय।
भीष्मो हि देवः सहस्रः सहीयान्।
स नो जुषाण उप यज्ञमागात्।
आकूतीनामधिपतिं चेतसां च ॥ ३ ॥

[[3-12-3-4]]

संकल्पजूतिं देवं विपश्चिम्।
मनो राजानमिह वर्धयन्तः।
उपहवैऽस्य सुमतौ स्याम।

चरणं पवित्रं विततं पुराणम्।
येन पूतस्तरति दुष्कृतानि।
तेन पवित्रेण शुद्धेन पूताः।
अतिं पाप्मानमरातिं तरेम।
लोकस्य द्वारमर्चिमत्पवित्रम्।
ज्योतिष्मद्भाजमानं महस्वत्।
अमृतस्य धारा बहुधा दोहमानम्।
चरणं नो लोके सुधितां दधातु।
अग्निर्मूर्धा भुवः।
अनु नोऽद्यानुमतिरन्विदनुमते त्वम्।
हव्यवाहं स्विष्टम् ॥ ४ ॥
देवी घृतेन चेतसां च दोहमानं चत्वारि च ॥ ३ ॥

[[3-12-4-1]]

देवेभ्यो वै स्वर्गो लोकस्तिरौऽभवत्।
ते प्रजापतिमब्रुवन्।
प्रजापते स्वर्गो वै नो लोकस्तिरौऽभूत्।
तमन्विच्छेति।
तं यज्ञक्रतुभिरन्वैच्छत्।
तं यज्ञक्रतुभिर्नान्विन्दत्।
तमिष्टिभिरन्वैच्छत्।
तमिष्टिभिरन्विन्दत्।
तदिष्टीनामिष्टित्वम्।
एष्टयो ह वै नाम।
ता इष्टय इत्याचक्षते परोक्षेण।
परोक्षप्रिया इव हि देवाः ॥ १ ॥

[[3-12-4-2]]

तं तपोऽब्रवीत्।
प्रजापते तपसा वै श्राम्यसि।
अहमु वै तपोऽस्मि।
मां नु यजस्व।
अथ ते सत्यं तपो भविष्यति।
अनु स्वर्गं लोकं वेत्स्यसीति।

स एतमाग्नेयमष्टाकपालं निरवपत्।
 तपसे चरुम्।
 अनुमत्यै चरुम्।
 ततो वै तस्य सत्यं तपोऽभवत्।
 अनु स्वर्गं लोकमविन्दत्।
 सत्यं ह वा अस्य तपो भवति।
 अनु स्वर्गं लोकं विन्दति।
 य एतेन हविषा यजते।
 य उ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 अग्नये स्वाहा तपसे स्वाहा।
 अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा।
 स्वर्गाय लोकाय स्वाहाऽग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति ॥ २ ॥

[[3-12-4-3]]

तः श्रद्धाऽब्रवीत्।
 प्रजापते श्रद्धया वै श्राम्यसि।
 अहमु वै श्रद्धाऽस्मि।
 मां नु यजस्व।
 अथ ते सत्या श्रद्धा भविष्यति।
 अनु स्वर्गं लोकं वेत्स्यसीति।
 स एतमाग्नेयमष्टाकपालं निरवपत्।
 श्रद्धायै चरुम्।
 अनुमत्यै चरुम्।
 ततो वै तस्य सत्या श्रद्धाऽभवत्।
 अनु स्वर्गं लोकमविन्दत्।
 सत्या ह वा अस्य श्रद्धा भवति।
 अनु स्वर्गं लोकं विन्दति।
 य एतेन हविषा यजते।
 य उ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 अग्नये स्वाहा श्रद्धायै स्वाहा।
 अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा।
 स्वर्गाय लोकाय स्वाहाऽग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति ॥ ३ ॥

[[3-12-4-4]]

तः सत्यमब्रवीत्।
 प्रजापते सत्येन वै श्राम्यसि।
 अहमु वै सत्यमस्मि।
 मां नु यजस्व।
 अथ ते सत्यं सत्यं भविष्यति।
 अनु स्वर्गं लोकं वेत्स्यसीति।
 स एतमाग्नेयमष्टाकपालं निरवपत्।
 सत्याय चरुम्।
 अनुमत्यै चरुम्।
 ततो वै तस्य सत्यं सत्यमभवत्।
 अनु स्वर्गं लोकमविन्दत्।
 सत्यं ह वा अस्य सत्यं भवति।
 अनु स्वर्गं लोकं विन्दति।
 य एतेन हविषा यजते।
 य उ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 अग्नये स्वाहा सत्याय स्वाहा।
 अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा।
 स्वर्गाय लोकाय स्वाहाऽग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति ॥ ४ ॥

[[3-12-4-5]]

तं मनोऽब्रवीत्।
 प्रजापते मनसा वै श्राम्यसि।
 अहमु वै मनोऽस्मि।
 मां नु यजस्व।
 अथ ते सत्यं मनो भविष्यति।
 अनु स्वर्गं लोकं वेत्स्यसीति।
 स एतमाग्नेयमष्टाकपालं निरवपत्।
 मनसे चरुम्।
 अनुमत्यै चरुम्।
 ततो वै तस्य सत्यं मनोऽभवत्।
 अनु स्वर्गं लोकमविन्दत्।

सत्यं ह वा अस्य मनो भवति।
 अनु स्वर्गं लोकं विन्दति।
 य एतेन हविषा यजते।
 य उ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 अग्नये स्वाहा मनसे स्वाहा।
 अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा।
 स्वर्गाय लोकाय स्वाहाऽग्नये स्विष्टकृते स्वाहाति ॥ ५ ॥

[[3-12-4-6]]

तं चरणमब्रवीत्।
 प्रजापते चरणेन वै श्राम्यसि।
 अहमु वै चरणमस्मि।
 मां नु यजस्व।
 अथ ते सत्यं चरणं भविष्यति।
 अनु स्वर्गं लोकं वेत्स्यसीति।
 स एतमाग्नेयमष्टाकपालं निरवपत्।
 चरणाय चरुम्।
 अनुमत्यै चरुम्।
 ततो वै तस्य सत्यं चरणमभवत्।
 अनु स्वर्गं लोकमविन्दत्।
 सत्यं ह वा अस्य चरणं भवति।
 अनु स्वर्गं लोकं विन्दति।
 य एतेन हविषा यजते।
 य उ चैनदेवं वेद।
 सोऽत्र जुहोति।
 अग्नये स्वाहा चरणाय स्वाहा।
 अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा।
 स्वर्गाय लोकाय स्वाहाऽग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति ॥ ६ ॥

[[3-12-4-7]]

ता वा एताः पञ्च स्वर्गस्य लोकस्य द्वारः।
 अपाघा अनुवित्तयो नाम।
 तपः प्रथमा रक्षति।

श्रद्धा द्वितीयाम्।
 सत्यं तृतीयाम्।
 मनश्चतुर्थीम्।
 चरणं पञ्चमीम्।
 अनु ह वै स्वर्गं लोकं विन्दति।
 कामचारोऽस्य स्वर्गे लोके भवति।
 य एताभिरिष्टिभिर्यजते।
 य उ चैना एव वेद।
 तास्वन्विष्टि।
 पष्ठौहीवरां दद्यात्कसं च।
 स्त्रियै चाभारं समृच्चै ॥ ७ ॥ ४ ॥

[[3-12-5-1]]

ब्रह्म वै चतुर्होतारः।
 चतुर्होतृभ्योऽधियज्ञो निर्मितः।
 नैनं शप्तम्।
 नाभिचरित्मागच्छति।
 य एवं वेद।
 यो ह वै चतुर्होतृणां चतुर्होतृत्वं वेद।
 अथो पञ्चहोतृत्वम्।
 सर्वा हास्मै दिशः कल्पन्ते।
 वाचस्पतिर्होता दशहोतृणाम्।
 पृथिवी होता चतुर्होतृणाम् ॥ १ ॥

[[3-12-5-2]]

अग्निर्होता पञ्चहोतृणाम्।
 वाग्घोता षड्होतृणाम्।
 महाहविर्होता सप्तहोतृणाम्।
 एतद्वै चतुर्होतृणां चतुर्होतृत्वम्।
 अथो पञ्चहोतृत्वम्।
 सर्वा हास्मै दिशः कल्पन्ते।
 य एवं वेद।
 एषा वै सर्वविद्या।
 एतद्भेषजम्।

एषा पङ्क्तिः स्वर्गस्य लोकस्याञ्जसाऽयनिः स्मृतिः ॥ २ ॥

[[3-12-5-3]]

एतान्योऽध्यैत्यच्छदिर्दर्शं यावत्तरसम्।
स्वरिति।

अनपब्रवः सर्वमायुरिति।

विन्दते प्रजाम्।

रायस्पोषं गौपत्यम्।

ब्रह्मवर्चसी भवति।

एतान्योऽध्यैति।

स्पृणोत्यात्मानम्।

प्रजां पितृन्।

एतान्वा अरुण औपवेशिर्विदाञ्चकार ॥ ३ ॥

[[3-12-5-4]]

एतैरधिवादमपाजयत्।

अथो विश्वं पाप्मानम्।

स्वर्ययौ।

एतान्योऽध्यैति।

अधिवादं जयति।

अथो विश्वं पाप्मानम्।

स्वरिति।

एतैरग्निं चिन्वीत स्वर्गकामः।

एतैरायुष्कामः।

प्रजापशुकामो वा ॥ ४ ॥

[[3-12-5-5]]

पुरस्ताद्दशहोतारमुदञ्चमुपदधाति यावत्पदम्।

हृदयं यजुषी पत्न्यौ च।

दक्षिणतः प्राञ्चं चतुर्होतारम्।

पश्चादुदञ्चं पञ्चहोतारम्।

उत्तरतः प्राञ्चं षड्होतारम्।

उपरिष्ठात्प्राञ्चं सप्तहोतारम्।

हृदयं यजुषी पत्न्यश्च।

यथावकाशं ग्रहान्।

यथावकाशं प्रतिग्रहल्लोकंपृणाश्च।

सर्वा हास्यैता देवताः प्रीता अभीष्टा भवन्ति ॥ ५ ॥

[[3-12-5-6]]

सदेवमग्निं चिनुते।

रथसमितश्चेतव्यः।

वज्रो वै रथः।

वज्रेणैव पाप्मानं भ्रातृव्यं स्तृणुते।

पक्षःसमितश्चेतव्यः।

एतावान्वै रथः।

यावत्पक्षः।

रथसमितमेव चिनुते।

इममेव लोकं पशुबन्धेनाभिजयति।

अथो अग्निष्टोमेन ॥ ६ ॥

[[3-12-5-7]]

अन्तरिक्षमुक्थ्येन।

स्वरतिरात्रेण।

सर्वाल्लोकानहीनेन।

अथो सत्रेण।

वरो दक्षिणा।

वरेणैव वरं स्पृणोति।

आत्मा हि वरः।

एकविंशतिर्दक्षिणा ददाति।

एकविंशो वा इतः स्वर्गो लोकः।

प्र स्वर्गं लोकमाप्नोति ॥ ७ ॥

[[3-12-5-8]]

असावादित्य एकविंशः।

अमुमेवादित्यमाप्नोति।

शतं ददाति।

शतायुः पुरुषः शतेन्द्रियः।
 आयुष्येवेन्द्रिये प्रतिष्ठति।
 सहस्रं ददाति।
 सहस्रसंमितः स्वर्गो लोकः।
 स्वर्गस्य लोकस्याभिजित्यै।
 अन्विष्टकं दक्षिणा ददाति।
 सर्वाणि वयांसि ॥ ८ ॥

[[3-12-5-9]]

सर्वस्याप्त्यै।
 सर्वस्यावरुच्चै।
 यदि न विन्देत।
 मन्थानैतावतो दद्यादोदनान्वा।
 अश्रुते तं कामम्।
 यस्मै कामायाग्निश्चीयते।
 पृथ्वीं त्वन्तर्वतीं दद्यात्।
 सा हि सर्वाणि वयांसि।
 सर्वस्याप्त्यै।
 सर्वस्यावरुच्चै ॥ ९ ॥

[[3-12-5-10]]

हिरण्यं ददाति।
 हिरण्यज्योतिरेव स्वर्गं लोकमेति।
 वासो ददाति।
 तेनायुः प्रतिरते।
 वेदितृतीये यजेत।
 त्रिषत्या हि देवाः।
 स सत्यमग्निं चिनुते।
 तदेतत्पशुबन्धे ब्राह्मणं ब्रूयात्।
 नेतरेषु यज्ञेषु।
 यो ह वै चतुर्होतृनुसवनं तर्पयित्वा न्वेद ॥ १० ॥

[[3-12-5-11]]

तृप्यति प्रजयां पशुभिः।
 उपैतं सोमपीथो नमति।
 एते वै चतुर्होतारोऽनुसवनं तर्पयित्वाः।
 ये ब्राह्मणा बहुविदः।
 तेभ्यो यदक्षिणा न नयेत्।
 दुरिष्टं स्यात्।
 अग्निमस्य वृञ्जीरन्।
 तेभ्यो यथाश्रद्धं दद्यात्।
 स्विष्टमेवैतत्क्रियते।
 नास्याग्निं वृञ्जते ॥ ११ ॥

[[3-12-5-12]]

हिरण्येष्टको भवति।
 यावदुत्तममङ्गुलिकाण्डं यज्ञपुरुषा संमितम्।
 तेजो हिरण्यम्।
 यदि हिरण्यं न विन्देत।
 शर्करा अक्ता उपदध्यात्।
 तेजो घृतम्।
 सतेजसमेवाग्निं चिनुते।
 अग्निं चित्वा सौत्रामण्या यजेत मैत्रावरुण्या वा।
 वीर्येण वा एष व्यृच्छते।
 योऽग्निं चिनुते।
 यावदेव वीर्यम्।
 तदस्मिन्दधाति।
 ब्रह्मणः सायुज्यं सलोकतामाप्नोति।
 एतासामेव देवतानां सायुज्यम्।
 सार्ष्टितां समानलोकतामाप्नोति।
 य एतमग्निं चिनुते।
 य उ चैनमेवं वेद।
 एतदेव सावित्रे ब्राह्मणम्।
 अथो नाचिकेते ॥ १२ ॥
 होता चतुर्होतृणां स्रुतिश्चकार वा भवन्त्यग्निष्टोमेनाप्नोति
 वयांसि वयांसि सर्वस्याप्त्यै सर्वस्यावरुच्चै वेदं वृञ्जते
 चिनुते नव च ॥ ५ ॥

[[3-12-6-1]]

यच्चा॒मृतं॑ यच्च॒ मर्त्य॑म् ।
यच्च॒ प्राणि॑ति॒ यच्च॒ न ।
सर्वा॑स्ता इष्ट॒काः कृ॒त्वा ।
उप॑ का॒मदु॑र्घा॒ दधे॑ ।
तेन॑र्षि॒णा तेन॑ ब्रह्म॒णा ।
तया॑ दे॒वत॑याऽङ्गि॒रस्व॑द्भुवा सी॒द ।
सर्वाः॑ स्त्रियः॒ सर्वा॑न्पु॒ंसः ।
सर्वं॑ न स्त्री॑पु॒मं च॒ यत् ।
सर्वा॑स्ताः ।
याव॑न्तः पा॒सवो॑ भू॒मैः ॥ १ ॥

[[3-12-6-2]]

संख्या॑ता दे॒वमा॒यया॑ ।
सर्वा॑स्ताः ।
याव॑न्त॒ ऊषाः॑ प॒शूना॑म् ।
पृथि॑व्यां पुष्टि॒र्हिताः॑ ।
सर्वा॑स्ताः ।
याव॑तीः॒ सिक॑ताः॒ सर्वाः॑ ।
अ॒प्स्व॑न्तश्च॒ याः श्रि॑ताः ।
सर्वा॑स्ताः ।
याव॑तीः॒ शर्करा॑ धृ॒त्यै ।
अ॒स्यां पृथि॑व्यामधि ॥ २ ॥

[[3-12-6-3]]

सर्वा॑स्ताः ।
याव॑न्तोऽश्मा॑नोऽस्यां पृथि॒व्याम् ।
प्रति॑ष्ठासु प्रति॒ष्ठिताः॑ ।
सर्वा॑स्ताः ।
याव॑तीर्वी॒रुधः॑ सर्वाः॑ ।
विष्टि॑ताः पृथि॒वीमनु॑ ।
सर्वा॑स्ताः ।

याव॑ती॒रोष॑धीः सर्वाः॑ ।
विष्टि॑ताः पृथि॒वीमनु॑ ।
सर्वा॑स्ताः ॥ ३ ॥

[[3-12-6-4]]

याव॑न्तो॒ वन॑स्पत॒यः ।
अ॒स्यां पृथि॑व्यामधि ।
सर्वा॑स्ताः ।
याव॑न्तो॒ ग्राम्याः॑ प॒शवः॑ सर्वे ।
आ॒र॒ण्याश्च॒ ये ।
सर्वा॑स्ताः ।
ये द्वि॑पाद्श्चतु॒ष्पादः॑ ।
अ॒पाद् उ॒दर॑स॒र्पिणः॑ ।
सर्वा॑स्ताः ।
याव॑दाङ्ग॒नमु॑च्यते ॥ ४ ॥

[[3-12-6-5]]

दे॒वत्रा॑ यच्च॒ मानु॑षम् ।
सर्वा॑स्ताः ॥
याव॑त्कृ॒ष्णाय॑स॒ सर्व॑म् ।
दे॒वत्रा॑ यच्च॒ मानु॑षम् ।
सर्वा॑स्ताः ।
याव॑ल्लो॒हाय॑स॒ सर्व॑म् ।
दे॒वत्रा॑ यच्च॒ मानु॑षम् ।
सर्वा॑स्ताः ।
सर्व॑स॒ सीस॑स॒ सर्वं॑ त्रपुं ।
दे॒वत्रा॑ यच्च॒ मानु॑षम् ॥ ५ ॥

[[3-12-6-6]]

सर्वा॑स्ताः ।
सर्व॑स॒ हिर॑ण्य॒ रज॑तम् ।
दे॒वत्रा॑ यच्च॒ मानु॑षम् ।
सर्वा॑स्ताः ।

सर्व॑ सुव॑र्ण॑ हरि॑तम् ।
 दे॒वत्रा॑ यच्च॑ मानु॒षम् ।
 सर्वा॑स्ता इष्ट॒काः कृ॒त्वा ।
 उप॑ काम॒दुघा॑ दधे ।
 तेन॑र्षि॒णा तेन॑ ब्रह्म॒णा ।
 तया॑ दे॒वत॑याऽङ्गिर॒स्वद्भुवा॑ सी॒द ॥ ६ ॥
 भूमे॑रधि॒ विष्टि॑ताः पृथि॒वीमनु॑ सर्वा॑स्ता उ॒च्यते॑ मानु॒ष॑
 सी॒द ॥ ६ ॥
 यच्च॑ स्त्रियः पा॒सव॑ ऊषाः सि॒कताः॑ शर्करा॒ अश्मानो॑
 वी॒रुघ्न॑ ओषधी॒र्वन॑स्पतयो॒ ग्राम्या॑ ये द्वि॒पादो॑ याव॒दाञ्जनं॑
 याव॑त्कृष्णाय॒स॑ लो॒हाय॑स॒ सीस॑ हिरण्य॒ सुव॑र्ण॑
 हरि॑तम॒ष्टाद॑श ॥

[[3-12-7-1]]

सर्वा॑ दि॒शो दि॒क्षु ।
 यच्चान्त॑भू॒तं प्रति॑ष्ठितम् ।
 सर्वा॑स्ता इष्ट॒काः कृ॒त्वा ।
 उप॑ काम॒दुघा॑ दधे ।
 तेन॑र्षि॒णा तेन॑ ब्रह्म॒णा ।
 तया॑ दे॒वत॑याऽङ्गिर॒स्वद्भुवा॑ सी॒द ।
 अ॒न्तरि॑क्षं च॒ केवल॑म् ।
 यच्चास्मिन्न॑न्तरा॒हितम् ।
 सर्वा॑स्ताः ।
 आ॒न्तरि॑क्ष्यश्च॒ याः प्र॒जाः ॥ १ ॥

[[3-12-7-2]]

ग॒न्धर्वा॑प्सर॒सश्च॑ ये ।
 सर्वा॑स्ताः ।
 सर्वा॑नु॒दारान्त॑स॒लिलान् ।
 अ॒न्तरि॑क्षे॒ प्रति॑ष्ठितान् ।
 सर्वा॑स्ताः ।
 सर्वा॑नु॒दारान्त॑स॒लिलान् ।
 स्था॒वराः प्रो॒ष्याश्च॑ ये ।
 सर्वा॑स्ताः ।

सर्वा॑ धुनि॒ सर्वा॑न्ध्व॒सान् ।
 हि॒मो यच्च॑ शी॒यते॑ ॥ २ ॥

[[3-12-7-3]]

सर्वा॑स्ताः ।
 सर्वा॑न्मरी॒चीन्वित॑तान् ।
 नी॒हारो॑ यच्च॑ शी॒यते॑ ।
 सर्वा॑स्ताः ।
 सर्वा॑ वि॒द्युतः॑ सर्वा॑न्स्तनयि॒त्नून् ।
 हा॒दुनी॒र्यच्च॑ शी॒यते॑ ।
 सर्वा॑स्ताः ।
 सर्वाः॑ स्र॒वन्तीः॑ स॒रितः॑ ।
 सर्व॑मप्सु॒चरं॑ च॒ यत् ।
 सर्वा॑स्ताः ॥ ३ ॥

[[3-12-7-4]]

याश्च॑ कू॒प्या याश्च॑ ना॒द्याः स॒मुद्रि॑याः ।
 याश्च॑ वैश॒न्तीरु॑त प्रा॒सची॑र्याः ।
 सर्वा॑स्ताः ।
 ये चो॒त्तिष्ठ॑न्ति जी॒मूताः॑ ।
 याश्च॑ वर्ष॑न्ति वृ॒ष्टयः॑ ।
 सर्वा॑स्ताः ।
 तप॑स्तेज॒ आका॑शम् ।
 यच्चाका॑शे॒ प्रति॑ष्ठितम् ।
 सर्वा॑स्ताः ।
 वा॒युं वया॑सि॒ सर्वा॑णि ॥ ४ ॥

[[3-12-7-5]]

अ॒न्तरि॑क्ष॒चरं॑ च॒ यत् ।
 सर्वा॑स्ताः ।
 अ॒ग्नि॑सू॒र्यं च॒न्द्रम् ।
 मि॒त्रं वरु॑णं॒ भग॑म् ।
 सर्वा॑स्ताः ।

सत्यं श्रद्धां तपो दमम्।
नाम रूपं च भूतानाम्।
सर्वास्ता इष्टकाः कृत्वा।
उप कामदुघां दधे।
तेनर्षिणा तेन ब्रह्मणा।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ ५ ॥
प्रजा हिमो यच्च शीयते सर्वास्ताः सर्वाणि ब्रह्मणैकं च ॥
७ ॥
दिशोऽन्तरिक्षमान्तरिक्ष्यं उदारानुदारान्धुनिं
मरीचीन्विद्युतः स्रवन्तीर्याश्च ये च तपो वायुमग्निं सत्यं
पञ्चदश ॥

[[3-12-8-1]]

सर्वान्दिवः सर्वान्देवान्दिवि।
यच्चान्तर्भूतं प्रतिष्ठितम्।
सर्वास्ता इष्टकाः कृत्वा।
उप कामदुघां दधे।
तेनर्षिणा तेन ब्रह्मणा।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद।
यावतीस्तारकाः सर्वाः।
वितता रोचने दिवि।
सर्वास्ताः।
ऋचो यजूंषि सामानि ॥ १ ॥

[[3-12-8-2]]

अथर्वाङ्गिरसश्च ये।
सर्वास्ताः।
इतिहासपुराणं च।
सर्पदेवजनाश्च ये।
सर्वास्ताः।
ये च लोका ये चालोकाः।
अन्तर्भूतं प्रतिष्ठितम्।
सर्वास्ताः।
यच्च ब्रह्म यच्च ब्रह्म।

अन्तर्ब्रह्मन्प्रतिष्ठितम् ॥ २ ॥

[[3-12-8-3]]

सर्वास्ताः।
अहोरात्राणि सर्वाणि।
अर्धमासाश्च केवलान्।
सर्वास्ताः।
सर्वानृतून्त्सर्वान्मासान्।
संवत्सरं च केवलम्।
सर्वास्ताः।
सर्वं भूतं सर्वं भव्यम्।
यच्चातोऽधिभविष्यति।
सर्वास्ता इष्टकाः कृत्वा।
उप कामदुघां दधे।
तेनर्षिणा तेन ब्रह्मणा।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ ३ ॥
सामानि ब्रह्मन्प्रतिष्ठितं कृत्वा त्रीणि च ॥ ८ ॥
दिवं तारका ऋच इतिहासपुराणं च ये च
यच्चाहोरात्राण्यृतून्भूतं नव ॥

[[3-12-9-1]]

ऋचां प्राचीं महती दिगुच्यते।
दक्षिणामाहुर्यजुषामपाराम्।
अथर्वणामङ्गिरसां प्रतीचीं।
साम्नामुदीची महती दिगुच्यते।
ऋग्भिः पूर्वाह्णे दिवि देव ईयते।
यजुर्वेदे तिष्ठति मध्ये अहः।
सामवेदेनास्तमये महीयते।
वेदैरशून्यस्त्रिभिरेति सूर्यः।
ऋग्भ्यो जाताः सर्वशो मूर्तिमाहुः।
सर्वा गतिर्याजुषी हव शश्वत् ॥ १ ॥

[[3-12-9-2]]

सर्वं तेजः सामरूप्यं हं शश्वत्।
 सर्वं हेदं ब्रह्मणा ह्यैव सृष्टम्।
 ऋग्भ्यो जातं वैश्यं वर्णमाहुः।
 यजुर्वेदं क्षत्रियस्याहुर्योनिम्।
 सामवेदो ब्राह्मणानां प्रसूतिः।
 पूर्वं पूर्वैभ्यो वच एतदूचुः।
 आदर्शमग्निं चिन्वानाः।
 पूर्वं विश्वसृजोऽमृताः।
 शतं वर्षसहस्राणि।
 दीक्षिताः सत्त्वमासत ॥ २ ॥

[[3-12-9-3]]

तप आसीद्गृहपतिः।
 ब्रह्मं ब्रह्माऽभवत्स्वयम्।
 सत्यं हं होतैषामासीत्।
 यद्विश्वसृज आसत।
 अमृतमेभ्य उदगायत्।
 सहस्रं परिवत्सरान्।
 भूतं हं प्रस्तोतैषामासीत्।
 भविष्यत्प्रति चाहरत्।
 प्राणो अध्वर्युरभवत्।
 इदं सर्वं सिषासताम् ॥ ३ ॥

[[3-12-9-4]]

अपानो विद्वानावृतः।
 प्रतिप्रतिष्ठदध्वरे।
 आर्तवा उपगातारः।
 सदस्यां ऋतवोऽभवन्।
 अर्धमासाश्च मासाश्च।
 चमसाध्वर्यवोऽभवन्।
 अशं सद्ब्रह्मणस्तेजः।
 अच्छावाकोऽभवद्यशः।
 ऋतमेषां प्रशास्ताऽऽसीत्।
 यद्विश्वसृज आसत ॥ ४ ॥

[[3-12-9-5]]

ऊर्ग्राजानमुदवहत्।
 ध्रुवगोपः सहोऽभवत्।
 ओजोऽभ्यष्टौद्राव्णः।
 यद्विश्वसृज आसत।
 अपचितिः पोत्रीयामयजत्।
 नेष्ट्रीयामयजत्त्विषिः।
 आग्नीद्वाद्विदुषी सत्यम्।
 श्रद्धा हैवार्यजत्स्वयम्।
 इरा पत्नी विश्वसृजाम्।
 आकूतिरपिनड्विः ॥ ५ ॥

[[3-12-9-6]]

इध्मं हं क्षुच्चैभ्य उग्रे।
 तृष्णा चावहतामुभे।
 वागेषां सुब्रह्मण्याऽऽसीत्।
 छन्दोयोगान्विजानती।
 कल्पतन्त्राणि तन्वानाऽहः।
 सङ्स्थाश्च सर्वशः।
 अहोरात्रे पशुपाल्यौ।
 मुहूर्ताः प्रेष्या अभवन्।
 मृत्युस्तदभवद्वाता।
 शमितोग्रो विशां पतिः ॥ ६ ॥

[[3-12-9-7]]

विश्वसृजः प्रथमाः सत्त्वमासत।
 सहस्रसमं प्रसुतेन यन्तः।
 ततो हं जज्ञे भुवनस्य गोपाः।
 हिरण्मयः शकुनिर्ब्रह्म नाम।
 येन सूर्यस्तपति तेजसेद्धः।
 पिता पुत्रेण पितृमान्योनियोनौ।
 नावेदविन्मनुते तं बृहन्तम्।

सर्वानुभुमात्मानं संपराये।
एष नित्यो महिमा ब्राह्मणस्य।
न कर्मणा वर्धते नो कनीयान् ॥ ७ ॥

[[3-12-9-8]]

तस्यैवात्मा पदवित्तं विदित्वा।
न कर्मणा लिप्यते पापकेन।
पञ्चपञ्चाशतस्त्रिवृतः संवत्सराः।
पञ्चपञ्चाशतः पञ्चदशाः।
पञ्चपञ्चाशतः सप्तदशाः।
पञ्चपञ्चाशत एकविंशतिः।
विश्वसृजां सहस्रसंवत्सरम्।
एतेन वै विश्वसृज इदं विश्वमसृजन्त।
यद्विश्वमसृजन्त।
तस्माद्विश्वसृजः।
विश्वमेनाननु प्रजायते।

ब्रह्मणः सायुज्यं सलोकतां यन्ति।
एतासामेव देवतानां सायुज्यम्।
सार्ष्टितां समानलोकतां यन्ति।
य एतदुपयन्ति।
ये चैनत्प्राहुः।
येभ्यश्चैनत्प्राहुः।
ओम् ॥ ८ ॥
शश्वदासत सिषासतामासत हविष्पतिः
कनीयान्तस्माद्विश्वसृजोऽष्टौ च ॥ ९ ॥
तुभ्यं देवेभ्यस्तपसा देवेभ्यो ब्रह्म वै चतुर्होतारो यच्चामृतं
सर्वा दिशो दिक्षु सर्वा दिवमृचां प्राची नव ॥ ९ ॥
तुभ्यं तपसा ता वा एताः पञ्च हिरण्यं ददाति सर्वा
दिशस्तप आसीद्ब्रह्मपतिष्पदञ्चाशत् ॥ ५६ ॥
तुभ्यमोम् ॥